Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRAXIS
IVDICIARIA
INQVISITORVM

F. VMBERTI LOCATI PLACENTINI,
Episcopi Balneoregiensis, Ord. Prædic.
sacræ Theologię professoris,

Ex diuersis eiusdem Sacræ Theologiæ, ac I.V. D. collecta.

His accesserunt quædam Sancti Officij decreta, ac formulæ quædam eorum, quę in ipso S. Officio agenda sunt, per ordinem conscriptæ, cum nonnullis Quæstionibus, ac quibusdam tam in Vrbe, quàm alibi decisis Casibus. 432.489

Editio secunda multis in locis ab eodem Auctore aucta, quod hoc asteriſco ✻ præsignatur.

Cum Indice rerum memorabilium locupletissimo.

04034

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA.

Venetijs, Apud Damianum Zenarium. 1583.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD BEATISSIMVM PIVM QVINTVM PONTIFICEM MAXIMVM

FRATER VMBERTVS LOCATVS

Theologorum minimus, ac vniuersalis hæreticæ prauitatis Inquisitionis Commissarius Generalis.

PVSCVLVM hoc, Beatiss. Pater, quod pro hæreticæ prauitatis Inquisitorum cataphygio ex diuersis Theologiæ, ac Iuris vtriusque professoribus excerpsi, in publicum prodire cupiens; cum sudore adhuc madeat, vtpote quod ex accuratis laboribus recens emersit; ne detractorum turbinibus afflictum, pleuritidem incurrat; tuum, sanum adhuc, magis videtur auere præsidium, quam pituitam postmodum passum, Medicorum cogatur implorare suffragia. Nam quum tu aliàs omnibus huius negotij iudicibus diu, & egregie præfueris; nuncque

totius Reipublicæ Christianæ Monarcham agas perfectissime; tua interesse putat; pro Catholicæ & Apostolicæ fidei causis ad te recurrentes & festi ne excipere, & fouere leniter. Et quia quicquid er ga fidei reos Iudex sit facturus, liber complectitur; tu Iudicum Iudex, & hilari vultu susscipere, & benigniori eum prosequi fauore dignator. Verum si quid correctione dignum in illo offenderis; tua, cui & scripta à me, & scribenda omnia subijcio, censura & castigatione te vti, ac humilitatis meæ memorem diu viuere exopto.

AD LECTOREM.

OVM illum, qui ex medendi celebritate Aesculapio se prognatum existimari promeruit; cum ex Illyricis venturam pestilentiam perpendisset, ad ferendam opem circa vicinas Vrbes discipulos misisse legimus. Siquidem non modo quæ sunt, quæve fuerunt, sed & quæ sequentur futura nouisse Medicum oportere dicebat. Tanti nos viri exemplo moti, cum luem hæreseos caulas ouium Christi subintrare, & more apri de sylua furentis, Ecclesiæ Catholicæ claustrum infringere, vineamq; Domini vastare, & demoliri in dies videamus; ad illos, quorum interest ad Fidem orthodoxam ab ea deuiantes reducere, atque in linea (vt dicitur) retinere, hos nostrarum lucubrationum fructus, tanquam haud mediocriter instructos discipulos, mittere curauimus. His siquidem prudentiores orthodoxæ Fidei iudices non veluti thesmothetæ, sed tanquam Lictoribus honestati Consules, Prætoresve vti poterunt. Verum quia non præscindere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed cauere linguas auidiſſime cupimus, hoc vnum, candidiſſime Lector, rogamus; vt videas, legas, perlegas, & trutines: laboriſq; noſtri contemptum ad vltimum reſerues.

INDEX TITVLORVM OPERIS.

A

Abiurare,& abiuratio. 1
Abolitio. 4
Abſens. ibid.
Abſoluere,& abſolutio. 5
Accuſare,& accuſatio. 9
Adoratio. 15
Adminicula. 16
Aduocatus. ibid.
Affectus. ibid.
Alienationes. ibid.
Alimenta. 18
Amatorium poculum. ibid.
Amicus. ibid.
Appellare,& appellatio. ibid.
Apoſtata,& apoſtaſia. 22
Arbiter,& arbitrator. 27
Arbitrium. 28
Audientia. ibid.
Auxilium. 29

B

Beneficium. 29
Blaſphemi. 30
Bona fides. 32
Bona opera. ibid.
Bona hæreticorum. ibid.
Bonorum confiſcatio. 33

C

Cadauera. 33
Calumniator. 35
Captus. ibid.
Carcer. 36
Citatio,& citatus. 42
Ciuitas. 47
Clericus. 48
Collegium. 49
Complices. 50
Confeſsio. ibid.
Confeſſor. 60
Confiſcatio. 61
Comparitio. ibid.
Conſentiens. ibid.
Conſilium. ibid.
Conſtitutiones. 63
Conſuetudo. 64
Continuo,& ſtatim. ibid.
Contumax. 65
Conuerſatio. 67
Conuictus. ibid.
Copia. 68
Credibilia. ibid.
Credentes hæreticorum. 75
Cridæ. 76
Crimina. ibid.
Criminoſus. 77
Cruceſignati. ibid.
Culpa. 78
Curator. ibid.
Cuſtodes carcerum. ibid.

D

Damnatus. 78

Universidad de Deusto
Biblioteca

Defensiones. 79
Defensores. 82
Degradatio. ibid.
Delegatus. 83
Denunciatio. ibid.
Depositio. 84
De plano. 85
Diffinitiua sententia. ibid.
Dignitas. ibid.
Diœceſis. 86
Dispensare ibid.
Diuinationes. ibid.
Diffamati. 89
Dispensare. 90
Disputare. ibid.
Doctor. 91
Dolus. ibid.
Domestici. 92
Domicilium. 93
Domini temporales. ibid.
Domus hæreticorum. ibid.
Donatio. 94
Dubius in fide. 96

E

Ecclesia. 97
Emancipatio. 98
Enormitas. ibid.
Episcopus. 99
Exceptio. 100
Excommunicati. 101
Excusatio. 103
Exempti. ibid.
Exhumare. ibid.
Eximens. ibid.
Expectare. 104
Expensæ. 105
Extrahi de ecclesia. ibid.

Factum. 105
Falsum. 105
Fama. 106
Familiares. 109
Famuli. ibid.
Fautores. ibid.
Feudatarij. 111
Fideiussor. ibid.
Fides. 112
Fideicommissum. ibid.
Filii hæreticorum. ibid.
Fiscus. 116
Fornicatio. 120
Forum. ibid.
Frangens. ibid.
Frater. ibid.
Frequentia. ibid.
Fructus cõfiscatorum bonorũ. 121
Furiosus. ibid.
Fuga. 122

G

Gentilis. 123
Gratia. ibid.

H

Hæresis. 124
Hæreticus. 128
Homo liber. 143

I

Ignis pœnam. 143
Ignorantia. 144
Imagines. 145
Impedientes. ibid.
Impœnitentes. 146
Impuberes. ibid.
Incontinenti. 147
Incorrigibilis. ibid.
Indicium. 148
Infamia. 158

Infi-

Infidelis. 163
Iuiuria. ibid.
Inimicitiæ. ibid.
Innocentia. 164
Inquisitio. 165
Inquisitor. 166
Inquisitus. 184
Instructio. 185
Instantia. 186
Interdictum. 187
Interpretari. ibid.
Interrogatio. 188
Instrumentum. ibid.
Inuocare. 189
Irregularitas. 199
Iudæi. ibid.
Iudex. 200
Iudicium. 222
Iuramentum. 223
Iurisdictio. 228
Ius. 230
Iuspatronatus. 231

L

Laicus. 232
Lamiæ. 233
Lata culpa. ibid.
Laudum. ibid.
Legatus. 234
Legitima. ibid.
Leuia. ibid.
Lex. 235
Libelli famosi. 236
Libri. 237
Liber homo. 240
Liberi. ibid.
Licentia. 238
Literę. 239
Litigator. ibid.
Locus. 240
Locatio. ibid.

M

Magistratus. 241
Magnum, vel paruum. ibid.
Maiestas. ibid.
Maleficia. 242
Malitia. ibid.
Maiores. 243
Manifestum, & euidens. ibid.
Maritus. 244
Martyrium. 245
Mater. ibid.
Matrimonium. ibid.
Maumetus. 246
Memoria. ibid.
Mendacium. ibid.
Metus. ibid.
Ministri. 247
Minor. ibid.
Miserabiles. 248
Modicum. ibid.
Modi. ibid.
Monitio. ibid.
Mora. ibid.
Mortuus. 249
Mors. ibid.
Mulcta. ibid.
Mulier. 250
Multitudo 251

N

Necessitas. 252
Necromantia. ibid.
Negligens. ibid.
Negociatio. 253
Nobilis. ibid.
Nomen. ibid.
Notarius. 254
Notorium. 257
Nuncius. 258

Obe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

O

Obedientia. 259
Obligatio. ibid.
Obliuio. 260
Obſcura. ibid.
Occiſor. ibid.
Occultum. 261
Officialis. 262
Officium. 263
Opinio. ibid.
Ordinarius. ibid.
Ordo iudiciarius. 264
Ordinatio. 265

P

Pactum. 265
Pallor. ibid.
Papa. 266
Patere. 267
Pater. ibid.
Patronus. ibid.
Pauper. 268
Peccatum. ibid.
Pecunia. 269
Pœnitentia. ibid.
Peremptorium. 270
Periurus. ibid.
Perſeuerantia. 271
Perſonæ dignitas. 272
Pertinacia. ibid.
Phyſionomia. ibid.
Pocula amatoria. 273
Pœna. ibid.
Potentia. 282
Præceptum. ibid.
Prædicans. 283
Prælatus. 284
Presbyter. ibid.
Præſcriptio. 285
Prætor. 286
Præuentio. 286
Præſumptio. ibid.
Princeps. 291
Principium. 292
Priuata crimina. 293
Priuatio. ibid.
Priuilegium. ibid.
Probatio. 294
Procedere. 296
Proceſſus. 298
Procurator. 300
Productio. 301
Profeſsio. 302
Promiſsio. ibid.
Prorogatio. 303
Publicatio. ibid.
Publicum.
Punitio. 304
Pupillus. 305
Purgatio. 306

Q

Quadragenalis. 310
Quæſtio. 311
Querela. 312

R

Raptor. 312
Ratificatio. 313
Ratio legis. ibid.
Receptatio. ibid.
Recuſatio. 315
Redeuntes. 316
Regulares. ibid.
Relapſi. 317
Relaxare. 319
Relatio. 323
Religio. ibid.
Remedia. 324
Repetitio. ibid.

Repli-

Replicatio. 325
Reſidentia. ibid.
Reſpondere. ibid.
Reſtitutio. 326
Retractatio. 327
Reuocatio. 328
Reus. 329

S

Sacerdos. 330
Sacramenta. 331
Sacrilegium. 332
Scandalum. ibid.
Scientia. 333
Schiſma. ibid.
Scriptura. 334
Secularis poteſtas. 336
Semiplena probatio. ibid.
Senex. ibid.
Sententia. 337
Seruus. 345
Simonia. ibid.
Socius criminis. 346
Solitus. 347
Sortilegia. ibid.
Sponte veniens. ibid.
Sportulæ. 348
Statutum. ibid.
Strigæ. ibid.
Stylus. ibid.
Subditi. 349
Supplicium. ibid.
Suſpenſus. ibid.
Suſpicio. 350

T

Tacens. 357
Tempus. 358
Terminus iuris. ibid.
Territio. ibid.
Teſtis. ibid.
Tinila. 386
Tortura. ibid.
Tranſgrediens. 401
Turpitudo. 402
Tyrannus. 386

V

Vacillatio. 403
Vagabundus. ibid.
Vehemens ſuſpicio. ibid.
Verbum. 404
Veriſimile. 405
Veritas. ibid.
Via. 406
Vicarius. ibid.
Vicinus. 407
Vir, & vxor. ibid.
Vocatus. 408
Voluntas. ibid.
Vnio. ibid.
Vniuerſitas. ibid.
Vnum. 409
Vſura. ibid.
Vtens. ibid.
Vxor. 410

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX
QVAESTIONVM.

AN reus, qui de crimine se emẽdauit, accusari debeat. quæstio prima. 411
An contra absentem reum sit procedendum, quæst. 2. ibid.
An contra hæreticum post mortem procedi possit, si in vita nõ sit processum, quæst. 3. 413
An Aduocatus interuenire possit quando agitur de damnanda memoria defuncti, q. 4. 414
An pater filium, & filius patrem de hæresi infectum denunciare possit & teneatur, q. 5. 415
An bona alienari prohibita veniãt in cõfiscatione bonorum, quæstio. 6. ibid.
An iuspatronatus veniat in generali confiscatione bonorum ob crimen hæresis confiscatorum, quæst. 7. 416
An feudum veniat in generali confiscatione bonorum, quæstio 8. 417
An confiscatis bonis omnibus pro crimine hæresis in tali confiscatione veniant bona emphiteoticaria, quæst. 9. ibid.
An hæreditas delata condemnato de hæresi antequam condemnetur nondum tamen adita, veniat in tali confiscatione, quæst. 10. ibid.
An si filius de hoc crimine condẽnetur, pater fisco legitimam dare taneatur, quæst. 11. ibid.
An bona fiscalia etiam fisci nemine vendens teneatur de euictione, & coram quo iudice, quæstio 12. 418
An in crimine hæresis, vel læsæ maiestatis existens propter quod ipso iure à die commissi criminis confiscantur eius bona, vxor rei petit à fisco dotem, vel alia bona, quid? quæst. 13. ibid.
An si fiscus cum priuato habet bona communia, totam rem partem videlicet socij, & suam possit alienare, quæst. 14. 419
An si quis hæreticus deficiat in sibi indita purgatione inuentus fuerit alienasse bona sua, quæstio 15. ibid.
An contra ementem rem ab hæretico post delictum ab eo commissum, si immediate habuit, ab ipso sit procedendum via executiua, vel ordinaria, quæst. 16. 420
An hæreticus occultus acquirat fisco, quæst. 17. 421
An bona in peculiũ profectitium à patre postmodum in hæresi lapso data filio fisco sint applicanda, quæst. 18. 422
An hæreticus reconciliatus cui bona sua non fuerunt restituta sit exemptus ab obligatione creditorum, quæst. 19. 424
An ex pecunia fiscali quis emens rem suo proprio nomine acquiratur dominium fisco, vel ipso ementi, quæst. 20. 424
An vendens rem alienam fisco applicatam faciat talem venditionem iuridicam, & legitimam, quæst. 21. 425
An fiscus teneatur dotare filias hæreticorum, quæst. 22. 426
An Inquisitorem offendens, possit ab ipso puniri, q. 23. 427
An hęreticorum vnus alio grauius sit puniendus, quæst. 24. ibid.
An quis possit esse testis & accusator, seu denunciator, quæstio. 25. 428
An subscribens se scripturæ per alium factæ in omnibus & per omnia sibi præiudicat, quæstio. 26. ibid.
An sit credendum ei, qui protulit hæreses, si dicet se non malo animo locutum fuisse, quæstio. 27. ibid.
An per simplicem scientiam quis incidat in pœnam hæresis, si non reuelet, quæst. 28. 429
An Inquisitor sine Episcopo possit absolutoriam sententiam ferre, quæst. 29. ibid.
An Inquisitor sine Episcopo aliquem duriori carceri tradere possit, quæst. 30. 430
An si Inquisitor torquet reum sine Episcopo, & confiteatur, valeat talis confessio, quæstio. 31. 431
An petens veniam ab Inquisitore apud quem denunciatus est de hæresi, delictum fateri videatur, quæst. 32. ibid.
An vnus testis solus si sit omni exceptione maior, faciat indicium ad torturam in crimine hæresis. quæstio. 33. 432

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX CASVVM
ROMAE DECISORVM.

Achilles Militius. 434
Adonius Arachneolus. 448
Alfonsus Cardineus. 442
Alonus Cafsiarius. 449
Alodius Burchus. 447
Amatus & Lucius milites. 437
Amfibius Cæcilius fugitiuus. 435
Amonius Berlingerius. 449
Arachnea mulier. 448
Ardelion Cyprius. 442
Berosus Iterarius. 447
Bladus Vrbius. 435
Blasius Religiosus. 436
Brisolius Nicasiæ dominus. 445
Cameus Rugius. 446
Cęphalius Sarcasichius. 440
Codilius Cretensis. 441
Francinus Negliticus. 443
Gaius Atrabatius. 435
Gannius Borrus. 443
Gironus Fauius. 439
Gregorius Perinus. 438
Iacobus Latinus. 437
Ianus Galfius. ibid.
Iulianus Mariatus. 439
Iusbinda, qui aliàs. 445
Luceus Bartulus. 446
Marianus Religiosus. 442
Morianus Sistius. 443
Mustafa Turca. 442
Nicoleus Pelides. 446
Nixius Gelius. 434
Peripolius Vectus. 448
Poscennius Religiosus. 445
Plurius Licius. 438
Rainutius Melisius. 436
Remucius Religiosus. 444
Rochus cuiusdam approbatę religionis. 433
Venerius Scirpius. 444

INDEX CASVVM
Placentiæ discussorum.

QVidam vehementer indiciatus. 450
Quidam de hæresi infamatus. ibid.
Quidam per nonnullos. 452
Quidam Notarius. 455
Quidam valde indiciatus. 457
Qui alias ob venditionem. 464
Scius in manibus Inquisitoris. 452
Communicato colloquio. 457
In quo quidem casu. 458
A Sacerdote religioso. 462
Ricius Sacerdos. 465
Postquam Scium filium. 466
Nemæus Auius. 472
Margarita humilioris conditionis. 484

IN-

INDEX FORMVLARVM
IN SANCTO OFFICIO AGENDORVM.

FOrma præcepti, siue citationis. 494
Forma relationis nuncij. 495
Forma citandi absentem. ibid.
Forma accusandi contumaciam. ibidem
Forma comparitionis spontaneæ. 496
Forma denunciationis alicuius quem suspectum habet de hæresi. 497
Forma affixionis literarum. ibid.
Forma relationis currerij. 498
Forma examinandi testes iuratos. ibid.
Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem quęstionibus. 498
Forma processus formandi. 499
Forma ratificandi processum per delatum iam confessum. 500
Forma confrontationis testium cum delato, vel delatorum inuicem. 501
Forma condemnandi & pœnitentiandi eum qui falsum testimonium perhibuit in negotio fidei. 502
Forma promissionis, seu fideiussionis. ibid.
Forma sequestri fiendi. 503
Forma relationis currerij. 504
Forma absoluendi delatum de hæresi quando nihil legitimè probatum est contra eum. 504
Forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi, vt purget se canonice. 506
Forma purgandi se canonice. ibidem
Forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi. 507
Forma abiurationis leuiter suspecti. 508
Forma sententię contra vehementer suspectum de hæresi. 509
Forma abiurationis vehementer suspecti. 510
Forma sententiæ contra violenter suspectum de hæresi. ibid.
Forma abiurationis violenter suspecti. 512
Forma sententiæ, seu iniungendi pœnitentiam ei, qui propria cõfessione deprehensus est in hæresim incidisse & pœnitet, nec est relapsus. 514
Forma abiurandi omnem hæresim vel apostasiam per illum, qui propria confessione est deprehensus in hæresim incidisse. 517
Forma ferendæ sententiæ, seu iniungendi pœnitentiam ei quem propria confessione & ex spontanea comparitione constat incidisse in hæresim, sed illum pœnitet, nec est relapsus. 519

For-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Forma ſententiæ contra eum, qui do relapſu eſt denunciatus, & multum indiciatus, nihil tamen contra illum legitimè probatũ inuenitur. 520
Forma ſententiæ contra confeſſum & pœnitentem, ſed relapſum. 521
Forma degradationis formalis. 522
Forma degradationis verbalis. ibi.
Forma ſententię contra impœnitentem & relapſum. 523
Forma ſententiæ contra falſos teſtes, ſeu falſum deponentes. 524
Forma tradendi, ſeu relinquendi brachio ſeculari hęreticum impœnitentem, fidem tamen catholicam profitentem. 525
Forma ſententię contra hęreticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum. 526

INDEX ALPHABETICVS IN VOLVMINE CONTENTORVM.

A

ABIVRATIO & abiurare quid ſit, abiurantisque conditiones. pag. 135
Abiurare renuens hæreticus. 352
Abiurans vnam hęreſim omnes hæreſes abiurare debet. 2
Abiurationi ſpontaneę comparentis ſi non interueniat ordinarius quid. 264
Abiuratio ſecreta & ſpontanea quomodo & qualiter ſit facienda. 7
Abolitio cui dari debeat. 4
Abſens quis, & quando dicatur, & quomodo ſit vocandus. ibid.
Abſens in cauſa criminali ſi per annum in contumacia ſteterit. ibid.
Abſolutio ſacerdotis quid operetur. 134
Abſolutus in foro conſcientiæ hęreticus, vel ſuſpectus quid facere debeat. 4
Abſolutus in foro conſcientię de hæreſi ſuſpectus poteſt inquiri. 8
Abſolutionem ab excommunicatione petens an excõmunicatus præſumatur. 431
Abſolutus ſemel amplius damnari non poteſt. 292
Abſoluere quos poſſit Inquiſitor. 431
Abſolutoriam ſententiam ferre quando poſſit Inquiſitor. 429
Abſoluentes indignos quando & quomodo excommunicationem incurrant. 4
Abſolutio ab expenſis in lite factis quando non ſit facienda. 8
Abſolutus non poteſt condemnari etiam per Principem. 292
Acceſſus ad hæreticorum partes quando excuſationem recipiat. 468
Accuſatio eſt genus illaudabilis conditionis. 8
Accuſationis via quare hodie ceſſauerit. 14
Accuſandi modus. 387
Accuſans publice diffamatum ſi in probatione deficiat non punitur. 9
Accuſatoris illegitimi conditiones. 12.13
Accuſatore deficiente reus abſolui debet. 8
Adam citatus fuit. 42
Adminicula ad crimen committendum quæ ſint. 16
Ad vnam ſceleris nequitiam tendunt omnes hæretici. 319
Adminiſtrator eccleſiæ laicus eſſe non poteſt. 232
Adoratio hæreticis facta quid faciat. 15
Adorare hæreticos quid ſit. 76

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adorantes dæmonem. 26
Aduersarij potentia quid faciat. 64
Aduocatus facinorosis non est concedendus. 16.108
Aduocatus ignaris est dandus, non tamen seipsum proferens. 164
Aduocati qualitas in sancto Officio est consideranda. 79
Aduocatorum solemnis disputatio quando & quomodo sit facienda. 388
Aduocatis & tabellionibus priuandi sunt hæretici. 277
Aequitas quid sit, & qualiter sit sequenda. 230
Affectus non punitur sine effectu, fallit in crimine hæresis. 16
Affinitas reum non excusat. 467
Affirmatiui qui, & qui negatiui sint hæretici. 134
Alienationes bonorum in fraudem fisci quando sunt nullę. 16
Alienata bona quomodo recuperantur à reis. 326
Alimenta, & litis expensæ quibus debentur. 18
Alterare pœnam quid sit. 320
Amatoria pocula porrigens quid. 18.24
Amicus inimici capitalis suspectus. 18
Animus ex factis cognoscitur. 133
Animaduersio in iure quid sit. 193
Annus septuagesimus vitæ humanę terminus. 336
Antiochi scriptum quid sit. 201
Aperiens alterius litteras. 239
Apices iuris quid sint. 230
Apostatę de hæresi quando sunt suspecti. 22
Apostatæ à fide qua pœna puniantur. 434.441
Apostasia quotuplex dicatur. 22.23
Apostasia notabilis. 444
Apostoli Christi non omnia scriptis mandarunt. 73
Apostoli in iure quomodo sunt concedendi. 20
Apostolica sedes quando sit consulenda. 62
Appellare quando liceat hæretico. 18
Appellans & negans abiurare. 138
Arbitrium Iudicis quomodo intelligi debeat. 217
Arbitrium Iudicis iuri consonum esse debet. 149.276
Arbitri officium quale sit, & arbitrium habens. 27.28
Arioli auruspices, & auspices qui sint. 87
Auctoritas est in ædificationem, & non in destructionem. 170
Auctoritas qualis in Principe, in Iudice, & in Doctore. 177
Audientia relapso quare denegetur. 28
Audientia relapsis etiam deneganda. 471
Augendi, vel minuendi pœnam consideratio est habenda. 274
Auxilium ad delinquendum præstans quomodo puniatur. 29
Auxilium per accidens & sine dolo. 463

B

Baptizare imagines non facit hæreticum. 136.465
Bellum contra infideles quare moueant Christiani. 192
Beneficium ecclesiasticum medio hæretico obtinens. 277
Beneficium ecclesiasticum, seu officium publicum hæreticis quare prohibeatur. 29
Benigna pro filijs hæreticorum interpretatio. 113
Blasphemi hæreticales qui sint. 30
Blasphemi obstinati qui sint, & quomodo puniantur. ibid.
Bona hæreticorum à die commissi criminis confiscata sunt. 32.117.304
Bona per hæreticum alienata. 244
Bona in purgatione deficientis. 416.420
Bona hæretici post mortem detecti. 33.117
Bona post delictum acquisita. 304
Bona emphiteotica quando confiscantur. 417
Bona futura, vel in alieno solo quomodo veniant confiscanda. 304
Bona prohibita alienari, confiscari non possunt. 415
Bonorum appellatione quæ veniant. 32
Bonitas semper præsumitur in nobili. 291

C

Cadauera hæreticorum in cœmeterio sepulta exhumari debent. 33
Capere hæreticos qui teneantur. 109
Capi sine indicijs & iudicis auctoritate quando quis possit. 35
Capiens reum sine auctoritate quid facere debeat. 37.46
Captum eximens de manu curiæ, vel è carceribus liberans. 36
Carcer quid sit. ibid.
Carcer quando dicatur quæstio. 311
Carceris inuentor quis fuerit. 37
Carcer non est ad pœnam, sed ad custodiam. ibid.
Carcer perpetuus morti comparatur. 58
Carceri arctiori ad custodiam reum tradere quando possit Inquisitor. 430
Carcerum custos negligens quomodo puniatur. 39
Carcerum effractores quomodo puniri debeant. ibid.
Carcerandi qui sint, & quando. 178
Carcer perpetuus est pœna hæretici reuersi. 278
Carcerem sibi consignatum exiens quid. 179.443
Carceris loco potest alia pœna imponi. 137
Carceratus quotidie grauatur. 38
Cardinalium litteris qualis sit adhibenda fides. 239
Causæ iniustæ quando sufficiunt excusationes. 105
Cautela aduertenda in dandis apostolis. 20

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cautela ad absoluendum hæreticos. 7
Cautela in relaxando reum. 221
Cautela in citando reum. 42
Cautela ad contradictionem vitandam. 388
Cautioni non debet tradi de hæresi delatus. 178
Cautius agendum est vbi maius periculum. 201
Centenaria & quadragenalis præscriptio. 118
Chiromantici qui sint. 87
Cibi subtractio tortura dici potest. 390
Citatio est diuini, naturalis, canonici, & ciuilis iuris. 42
Citatio quid operetur. 286
Citatio est in actis scribenda. 44
Citatio condemnationem præcedere debet. 341
Citatio peremptoria non requiritur in causis fidei. 45
Citatus non compareus citra contumaciam. 46
Citatus ab Episcopo & Inquisitore quid facere debeat. 174
Citari quis non debet propter quamlibet suspicionem. 47
Ciuitatis appellatione intelliguntur suburbia. 86
Ciuitas quando tota comburi, vel aratro subijci possit. 47.50
Clausula iustificatiua quando meritur. 43
Clausula quando & vbi potest addi. 344
Clericus à laico criminaliter non potest accusari. 232
Clericum ad tribunal ecclesiasticum quomodo quis trahere possit. ibid.
Clericum bannieus per ecclesiasticum iudicem condemnari potest. ibid.
Clericum hæreticum persecutiens non cadit in canonem. 48
Clericus in sacris publicè matrimonium contrahens suspectus sit de hæresi. 132
Clericus quando non possit torqueri. 151
Clericus etiam literatus errans quandoque non est hæreticus. 459
Clericus grauius & leuius quando & quare puniatur. 48
Clericus sine degradatione quando etiam per iudicem secularem puniri possit, & qualiter sit torquendus. ibid.
Clericus vel religiosus hæreticus quare & in quibus veniat minus puniendus. 399
Clericus per quos ministros sit torquendus. ibid.
Clericus brachio seculari tradendus prius degradari debet. 82
Clericus quomodo mulctetur. 281
Coactus testis non potest dici inimicus. 371
Cogi quando possit testis. ibid.
Collegium ex quibus constat. 49
Communia nobis, Iudais, & Saracenis quæ sint. 194
Communionem singulo anno non recipiens quid. 355
Communicare processum quando teneantur Inquisitor & Episcopus. 172
Communis opinio & fama quid faciat. 106
Comparitionis terminus quis sit. 358

Compari-

Comparitio spontanea qualis esse debet. 61
Compromissum in fœminam non debet iuramento firmari. 223
Complices quando admittantur. 50
Compurgatorum qualitas & numerus. 308
Condemnandus quis non est ex sola confessione. 396.465
Confessio pura delicti, & cum qualitate facta quid valeat. 52
Confessio legitima octo requirit. ibid.
Confessio præsumpta non sufficit. 289
Confessio confusa, vel spe veniæ quid faciat. 54.55
Confessio expressa rei quid faciat. 299
Confessio facta calore iracundiæ quam excusationem recipiat. 55
Confessio quando & qualiter sit acceptanda. 51.459
Confessio sine tortura ratificatione non eget. 55.57
Confessio qualificata iuris rigorem modificat. 51.459
Confessio qualificata adiuncta maleficio. 480
Confessio meticulosa qualis sit. 58
Confessio mista quid sit. 50
Confessio facta coram iudice incompetenti quid faciat. 56
Confessio impossibilis quid sit. 59
Confessio sub promissione facta. 272
Confessio in lecto ægritudinis facta quid faciat. 59
Confessio ratificata quid operetur. 58.313
Confessio extraiudicialis quando præiudicet. 56.313
Confessio facta notario sine commissione iudicis. 60
Confessio in tortura, & extra, ratificationem non requirens. 57.395
Confessio in tormentis non valida. 391
Confessionis iudicialis vigor. 50
Confessarius in iudicio vocatus se nihil scire dicat. 59.330
Confessor hæreticum in confessione audiens quid. 60
Confessus in iure non auditur si appellat. 57
Confessus in tormentis sine præuijs indicijs. ibid.
Confessus libros suos se combussisse quid. 59
Confessus in iudicio, sed incidenter quid. 60
Confiteri nolens quando condemnetur. 54
Confiscatio bonorum quomodo fiat. 61
Confiscatio non potest impediri per filios hæreticorum. 123
Coniectura repugnans testi integro. 149
Complices quando admittantur. 50.155
Consanguinei necessitatis tempore præponendi. 315
Consensus pro consilio quando sumitur. 62
Consilium malum doctoris an sequi debeat iudex. 208
Consilium mortui doctoris quomodo valeat. 63
Conspirati testes & inimici non admittantur. 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conſtitutio, licet non ſit in libro, eſt ſeruanda. 63.146
Conſuetudo legi ſuccedit, immo legem tollit. 64
Conſuetudo in Euangelio fundata. 135
Conſuetudo in contrarium quid faciat. 112.154.187
Conſuetudo iuriſdictionem tribuit. 229
Conſuetudo quæ legem tollit. 235
Conſumatio delicti quando requiratur. 275
Continuo & ſtatim quomodo intelligantur. 64
Contenta in ſacra ſcriptura diuinitus ſunt reuelata. 70
Contractus hæreticorum reſcindi debent. 116
Contumaciter & pertinaciter quid. 65
Contumacia condimentum hæreſis. 459
Contumacia manifeſtè, & contumacia manifeſta quomodo differant. 88
Contumax quis dicatur. 65
Contumax pro præſente habetur. 385
Contumax tantum non habetur pro conuicto, ſed pro confeſſo. 46.289
Contumelia duplex, ſimplex, & hæreticalis. 193
Conuenticulæ quare prohibitæ fuerint. 49
Conuerſatio cum ſuſpecto eſt leuis ſuſpicio. 67
Conuictus, ſed non confeſſus. 352
Conuictus per teſtes, ſeu per inſtrumentum. 67.186
Conuictus, ſed innocens qualiter ſe tueri poſſit. 67
Copia indiciorum qualis, cui, & quando ſit danda. 68
Corpore vitiatus à teſtimonio repellitur. 360
Credibilium differentia, & qui, & quæ credere teneantur. 68
Credibilia in ſacris ſcripturis. 70
Credenda per Apoſtolos declarata. 73
Credentes hæreticorum quare excommunicantur. 262
Credentes hæreticorum quomodo differant. 75
Credentium & fautorum pœnæ. 279
Credenda à fidelibus. 70.458
Cridæ, ſeu proclamata quid. 76
Crimina excepta quę ſint, & quæ grauia, & quę leuia. 77
Criminoſus ad accuſandum quando & qualiter admittatur. 12
Cruceſignati quando fautores hæreticorum dicantur & ſint. 77
Cruceſignatorum priuilegia. ibid.
Culpa quid ſit & quotuplex. 78
Curator minori vigintiquattuor annorum dari debet. ibid.

D

Damnatus pœna corporali vel pecuniaria quid. 78
Damnatus ad triremes vnde. 39

Declara-

Declaratoria etiam poſt mortem rei fieri poteſt. 343
Decretorum liber an ſit approbatus. 235
Decrepitus non torquendus. 400
Defenſiones ſunt de iure naturæ. 300
Defenſiones quando denegari debent & quando non. 79
Defenſionis terminus reo aſſignatus eſt expectandus. 80.220
Defenſione pendente quid poſſit Iudex. 80
Defenſiones ante torturam quando dari debent. 397
Defenſiones reuocari poſſunt, & quid proſit reuocatio. 220
Defenſio naturalis nunquam, cuiis quandoque tollitur. 81
Defenſio nulli denegatur cum ſit de iure naturæ. 154.300
Defenſio etiam aduerſus propriam confeſſionem eſt danda. 396
Defenſio etiam poſt ſententiam conceditur. 383
Defenſores hæreticorum qui ſint. 82
Deficiens in purgatione quid. 307
Defunctus hæreticus quando poſſit inquiri. 115
Degradatio quid ſit, quotuplex, & qualiter fiat. 82
Degradatio verbalis quid ſit & qualiter fiat. 48
Degradatus quando reſtituatur. ibid.
Delegatus Papæ quid poſſit, & quomodo. 83
Delegatus quando vices ſuas committere poſſit. 168
Delegatus Papæ maior ordinario. 169
Delictum dat iuriſdictionem. 229
Delictum contra omnium communem ſalutem. 156
Delictum imperfectum etiam punitur. 305
De delicto principali conſtare debet priuſquam contra auxiliatorem procedatur. 296.462
Delinquentes in vtroque foro, in vtroque puniri poſſunt. 305
Dæmonem ſanctum reputans. 26
Denunciator & teſtis quando quis eſſe poteſt. 15
Denunciator pro accuſatore habetur. 298
Denunciatio quid ſit, & an ſit de præcepto. 83
Denunciare quis teneatur. 84
Denunciator occultus quis ſit, & an poſſit eſſe teſtis. ibid.
De plano & ſine ſtrepitu aduocatorum quid ſignificet. 85.231
Depoſitus, ſiue delatus in quibus caſibus brachio ſiue curiæ ſeculari tradi poſſit. 84
Depoſitiones in cauſa fidei per quos recipi debeant. ibid.
Determinatio difficultatum eccleſiaſticarum ad Papam pertinent. 126
Deus in creaturis qualiter reuereatur. 26
Diaboli potentia quando & quare impediatur. 242
Dicens, vel faciens aliquid contra fidem, quomodo ſit ſuſpectus. 353
Dies ſabbati coli quare non debeat. 485
Diffamati de hæreſi qui dicantur. 89

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diffamatio vndecunque orta in fauorem fidei qualiter valeat. 107
Diffinitiua sententia in scriptis semper esse debet. 338
Dignioribus semper maior est adhibenda fides. 360
Dignitas multipliciter dicitur. 85.274
Diœcesis, & Diœcesanus quid sint. 86
Discordia de loco & tempore ad concordiam quomodo reduci possint. 379
Discedentes à communi fidelium conuersatione. 176
Dispensare super irregularitate cum quibus possit Inquisitor. 86
Dispensationes ad dignitates quomodo & qualiter fiant. 85
Disputare de fide & eius articulis quibus conueniat. 91
Diuina profanis immiscens quomodo puniatur. 433
Diuinum ius per positiuum quando limitetur. 230
Diuinationes, & diuinatores ad quos spectant. 86
Diuisim procedere quid sit. 172
Duo à Iudice consideranda. 208
Doctores ab ecclesia approbati, eorumq; dicta quomodo intelligi debeant. 74
Doctores ab Inquisitore pro consilio requisiti gratis consulere debent. 91
Doctoris famosi confidentia. 461
Doli capax quis dicatur. 91
Dolus quando & qualiter præsumatur. 92.463
Dolus vbi non est, debet sententia temperari. 463
Dolose quid importet. 273
Dolum passo quomodo subueniatur. 91
Domestici qui intelligantur, & an repellantur à testimonio. 92
Domicilium alicuius, vbi, & de nouo contrahatur. 93.175
Domini temporales auxilium & fauorem negantes Inquisitoribus. 93
Domus cuiusque quæ & qualis sit. 45
Domus hæretici quæ & quando sit diruenda. 94
Dos confitentem patiens. 418
Dubius in fide quare & quando infidelis dicatur. 96.128
Duo viri idonei loco notarij. 12
Duo à Iudice consideranda. 320

E

Ecclesia in quibus possit errare. 97
Ecclesiæ redditus facti clericorum qui sint. 282
Ecclesię fructus quando confiscari possint. 181
Ecclesiæ consuetudo est obseruanda. 331
Effectus non secutus mitigat pœnam. 261
Effractores carcerum quali pœna plectantur. 282
Egregio in arte sua quandoque parcitur. 274
Emancipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta, nil valet. 98.277

Emendatus de crimine quis quomodo & quando dicatur. 289
Emendatus per Iudicem priori famæ non plene restituitur. ibid.
Emphiteotica bona quomodo confiscari possint. 417
Enormitas delicti quandoque leges cogit transgredi. 98
Episcopi quid credere teneantur. 70
Episcopus contra hæreticos procedens Inquisitoris modum seruare tenetur. 99
Episcopus, & Inquisitor adinuicem se habere quomodo debeant. 99.109.389
Episcopus, & Inquisitor quomodo concurrant. 169.171
Episcopus ad Inquisitorem ire recusans quid. 398
Episcopus, & Inquisitor aliàs singuli causas absoluebant. 170
Episcopus contra exemptos procedens est delegatus. 174
Episcopus quandoque Inquisitor prius quare nominetur. 173
Episcopus de bonis hæreticorum nihil percipere debet. 32
Episcopi, & Inquisitoris tribunal quomodo differat. 47
Errans in his, quæ explicite credere tenetur quomodo sit hæreticus. 136
Errans ex consilio quomodo excusetur. 177
Errans sine peccato. 97.458
Error qualis faciat hæreticum. 130
Errorem suum corrigere quis quando teneatur. 378
Error in processu quando possit corrigi. 185
Eripiens reum de manibus Inquisitoris quomodo puniatur. 354
Essentialia iuris non sunt omittenda. 202
Exempti ab Inquisitore qui sint. 103
Exempti à tortura qui sint. 155
Exceptio quid sit. 100
Exceptæ crimina quæ sint. 76
Exceptiones admittere, vel repellere ad Iudicem pertinet. 206
Exceptiones contra quos fiant. 100
Excommunicati per annum quid. 101
Excommunicari possunt etiam mortui. 34.101
Excommunicandi potestas cuius iurisdictionis sit. 284
Excommunicati ab Inquisitore à quibus absolui possunt. 101
Excommunicans quomodo seipsum liget. 177.475
Excommunicatio quæ requirat. 50
Excommunicationem per annum tolerans. 109
Excusans quando audiri debet. 103
Executionis via primo non est procedendum. 420
Exemptus quando ab ordinario puniri possit. 223
Exhibens se ad torturam contra aliquem quid. 396
Eximens reum de manibus familiæ quomodo puniatur. 103
Expedire quid significet. 182
Expectare alter alterum quomodo teneatur Episcopus & Inquisitor. 104
Expensas exigere à delatis potest Inquisitor. 105

Extrahi de Ecclesia quando possit reus. 102.105
Extorquens pecunias Inquisitor quomodo puniatur. 181
Extrema vnctio non datur relapsis. 472

F

FAcultas ideſt secularis potestas. 191
Factis credentes qui sint. 76
Factum sine errore intellectus non facit hæreticum. 105
Factum contrarius pro infecto habetur. 183
Falsitas aperta quid operetur. 343
Falsitas contra testes quomodo præsumatur. 289
Falsitas neminem lædens non punitur. 305
Falsitatem testi suggerens. 455
Falsarius, vel falsum deponens quando puniri debeat. 106
Falsum iudicialiter pro hæretico asseuerans quando puniatur. ibid.
Fama orta statim commisso crimine. 108
Fama quid sit, & ad quos spectat. 106
Fama loco accusatoris succedit. 387
Fama quomodo elidat indicium. 154
Fama per quos testes probetur, & qualis sit eius effectus. 107
Fama quando semiplenam probationem faciat. 108
Fama quomodo differat ab opinione. 153
Fama ad quos spectat, & vbi esse debet. 106
Fama quomodo elidat indicia. 154
Famosus doctor cuius auctoritatis sit. 461
Famosum libellum componentis, vel publicantis pœna. 236
Famulorum nobilium & cerdonum differentia. 109
Fauor & odium absint à Principe. 201
Fauor dupliciter datur facinori. 462
Fauor fidei & non odium hæreticorum est considerandus. 11
Fautores hæreticorum in duplici differentia. 107
Fautores hæreticorum post secundam fautoriam. 318
Federici leges contra hæreticos. 342
Fœminæ etiam in testimonium possunt admitti. 359
Feudatarij hæreticorum liberantur à debito fidelitatis. 112
Feudum quando transeat in fiscum. 417
Fidei, spei, & charitatis præceptis quomodo subdatur homo. 72.112
Fidem Christi mortis timore abnegare non licet. 13
Fides quid sit. 124
Fides hæretico quomodo & qualiter sit seruanda. 112
Fides testimonij non multitudo testium est consideranda. 288
Fideicommissum remissiue. 112

Fideiussio quando est admittenda. 36
Fideiussor quare non liberatur ad capturam rei. 323
Fideiussor in crimine hæresis interuenire non potest. 280
Fideiussor quare & qualiter puniatur. 66
Fideiussor liberatur per primam præsentationem. 204
Filius in quibus patrem accusare possit. 415
Filius propter crimen paternum hæresis liberatur à patria subiectione. 28.471
Filij hæreticorum credentium & fautorum. 112
Filij nomen quid importet. 115
Filij redeuntium hæreticorum non puniuntur. 113
Filij ante patris delictum nati quomodo excusari possint. 471
Filijs quando liceat parentes accusare. 116
Fiscalis præsentia quando sit necessaria. 343
Fisci noua hæreditas. 115
Fiscus in quibus fructus suos faciat. 416
Fiscus quantum ad hæreticorum bona quis sit. 116
Fiscus ex hæreditate hæretici occulti quid speret. 421
Fiscus quando executionem habeat. 95
Fiscus cum priuato habens bona communia. 419
Fornicationem negans esse peccatum hæresim sapit. 220
Forum quot modis quis sortiri possit. ibid.
Forum animæ forum non impedit iudiciale exterius. 305
Fratrum nomine qui intelligantur. 120
Frequentia habituata quid faciat. 30.120
Frequentiam duę vices facere videntur. 120
Fructus beneficiorum quando confiscari possint. 122
Fuga quid sit, & quibus noceat. ibid.
Fugiens ad hæreticos quid. 354
Fugiens in ecclesiam quid. 292
Fugiens è carceribus ad superiorem. 141.330
Fugiens è carceribus postea rediens. 2
Fugiens è carceribus animo reuertendi. 41
Fugiens diuina quid. 355
Functus officio suo iudex quando dicatur. 218
Furioso vel prodigo comparatur hæreticus. 95
Furiosus quid possit. 122
Furiosus quando & qualiter puniri debeat. 121

G

GArrula in negotio inquisitionis non admittatur. 301
Gaudium post timorem facit spiritus bonus. 485
Geminatum delictum quid faciat. 121

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gentiles in quibus puniri possint à Papa. 190
Gentilis quis dicatur. 123
Gradus ad credulitatem facientes. 86
Gratiam facere an possit Inquisitor. 123
Gratiæ tempus quando sit assignandum ab Inquisitore. ibid.
Grauamen non debet esse vltra legem. 203
Grauamina quæ reparabilia, & quæ irreparabilia. 20
Grauia crimina quæ dicantur. 35
Gremium Ecclesiæ quomodo patere dicatur pœnitentibus. 276

H

Habitus per actus cognoscitur. 466
Hæresis quid sit. 124
Hæresis est species infidelitatis. 138
Hæresis quomodo ab infidelitate differat. 125.129
Hæresis noua quæ & qualis dicatur. 126
Hæresis, schisma, secta, & superstitio quomodo differant. ibid.
Hæresis defensibilis. 299
Hæreses esse quare permittat Deus. 127
Hæreses tenens non hæreticus. 458
Hæreses non malo animo se dixisse asserenti non creditur. 136
Hæreses per varios iudices condemnatæ. 128
Hæresiarchæ qui dicantur & sint. 133
Hæresiarcharum libri comburendi sunt. 335
Hæretici diffinitio. 124
Hæretici qui manifesti, & qui secreti dicantur. 133
Hæretici qui affirmatiui, & qui negatiui. 134
Hæretici quare non semper recipiuntur. 71
Hæretici paleati, eiusque versutia. ibid.
Hæreticus vbicunque inuentus fuerit, punitur. 175
Hæreticus etiam post mortem potest inquiri. 178
Hæreticus reconciliatus ad perpetuos carceres condemnari debet. 139
Hæreticus reconciliatus non est promouendus ad sacros ordines. ibid.
Hæreticus reconciliatus quomodo ad dignitates promoueri possit. ibid.
Hæreticus reconciliatus non est hæreticus. 113
Hæreticus quis sit, & quot modis dicatur. 129
Hæreticum qualis error faciat. 130
Hæreticum pluries audiens. 132
Hæreticum ostendunt infidelitatis ab eo facta. ibid.
Hæreticalia dicens etiam in ludo puniri debet. 31
Hæreticorum bona veniunt confiscanda. 180
Hæreticorum opera nonnulla concessa. 79

Heredes

Heredes hæretici defuncti quomodo citari debent. 34
Hæreditate cauent hæretici. 277
Hæreditas quomodo confiscanda veniat. 417
Hæreditas non adita an confiscatur. ibid.
Homo particeps diuinæ naturæ quomodo. 72
Honor neque latriæ neque duliæ dæmonibus conuenit. 25
Hora iudicialis comparitionis quæ sit. 47
Hostiam non consecratam pro consecrata dare quid. 87

I

Idolatriæ causa quę fuerit. 24
Igni tradi debent hæretici. 473
Ignis pœna propter quæ delicta infligatur. 143
Illegitimi accusatoris conditiones. 12
Imagines facere ad amorem prouocandum an sapiat hæresim. 24
Imagines Domini & Sanctorum detrahentes quomodo puniantur. 145
Impedientes Inquisitoris officium quare per Inquisitorem puniri possint. 103
Impœnitentium, & relapsorum pœna quæ sit. 276
Imperator in foro conscientiæ non habet quid faciat. 139
Immurari non debent de hæresi tantum suspecti. 357
Impuberes testes esse non possunt. 146
Incantatores qui sint. 87
Incapacium hæreditas ad quos spectet. 421
Incorrigibilis quis sit & quotuplex. 135.453
Incorrigibilis coertione non indiget. 322
Incorporati ecclesię qui dicantur & sint. 113.178
Incorporatio bonorum hæreticorum cum fisco quando & per quem fiat. 16.117
Incontinenti & statim fieri quomodo intelligatur. 147
Index librorum prohibitorum etiam apud Romanos Gentiles fuit. 167
Indicia clara quando & quomodo esse debeant. 151
Indicium quid sit & quotuplex. 150.151.222
Indicium ad quid prosit. 148
Indicium iudicis arbitrio relinquitur. 151
Indicium ad torturam sufficiens debet esse propinquum. 153
Indicia minus legitima quando requirantur. 157
Indiciorum copia ante torturam danda, vel neganda. ibid.
Indicia noua quę dicantur. 391
Indignus misericordia quis dicatur. 457
Infamia quid sit & quotuplex. 158
Infamia quando & quomodo tollatur. 160
Infamia iuris, vel facti quid sit, & quid faciat. 159
Infamia ab vno, vel à malevolis orta. ibid.

Infamia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infamia quomodo probetur. 89.161
Infamia præcedens quando non exigitur. 165
Infamia à quibus originem habere debet. 89
Infamia sola parum vel nihil facit contra reum. 162
Infamia præcedens, vel timor scandali quid faciat. 298
Infamię effectus. 160
Infamatus de hæresi propter familiaritatem. 353
Infamatus per testes difficile defenditur. 161
Infamis qualiter & quando admittatur in testem. 162
Infidelitatis signa faciunt quem de hæresi suspectum. 132
Infidelitas quomodo sit peccatum. 72
Ignorantia quæ & qualis excuset à peccato. 144.300
Inhabilis ad acquirendum hæreticus quando fiat. 422
Inimicitia probatur etiam ex verbis minatorijs. 214
Inimicus capitalis quis sit, & quæ sint capitales inimicitiæ. 163.213
Inimici qui admittantur ad testimonium ferendum. 10
Inimicus de iure ciuili non repellitur, secus de iure canonico. 13.164
Inimicitia sola repellit testem in causa fidei. 164
Iniquitas in rem iudicatam non transit. 341
Iniustè detentus quid facere possit. 38
Iniuriam remittere quando possit Iudex. 219
Innocens detineri non debet. 8
Innocens reus quando dicatur. 217.375
Innocens conuictus. 67.216
Innocens à non culpabili quomodo differat. 164
Inquirens sine indicijs, aut fama præcedente, male facit. 212
Inquisitio quid & quotuplex sit. 165
Inquisitor quid sit, & quis primus Inquisitor etiam apud Gentiles. 167
Inquisitoris ætas, auctoritas, & conditiones. 167.168
Inquisitorum institutores cuius auctoritatis sint. 181
Inquisitor in causis fidei est delegatus Papæ. 169.174
Inquisitor etiam extra suam diœcesim quando possit procedere. 174
Inquisitor quando par est Episcopo, & quando maior. 169.173
Inquisitor suspectum extraneum in sua diœcesi punire potest. 175
Inquisitoris officium durabile etiam post mortem instituentis. 178
Inquisitor brachium seculare inuocare potest. 179
Inquisitor testes de diœcesi in diœcesim trahere potest. 174
Inquisitor clerum & populum conuocare potest, & Doctores pro consilio. 179
Inquisitor à quo institui possit. 173
Inquisitor quæstuarios impedire potest. 179
Inquisitor ex mera voluntate remoueri non potest. 193
Inquisitor quibus & in quibus obedire, rationemq; reddere tenetur. 183
Inquisitor sine diœcesano quid facere possit. 104.173.174

Inquisitorem remouere qui possint, & ob quam causam. 184
Inquisitori non credens quid. 131
Inquisitores, vt Inquisitores, non sint iudices in foro conscientiæ. 7
Inquisitor contra iudices sibi inobedientes procedere potest. 215.342
Inquisitorem offendens per quem iudicem puniri debeat. 426
Insignis maleficus quis sit, idest cui indiciorum copia & defensio denegari debeat. 80.154
Instructio pro Inquisitore ad veritatem à reis eruendam. 185
Instantia iudicij in quibus casibus non pereat. 187
Instrumenta à falsario confecta post comprobatam falsitatem non valent. 188
Instrumentum falsum producens quomodo puniatur. 301
Interlocutoria irreuocabilis continens dari vel fieri. 330
Interrogatus à iudice & non respondens. 188
Interrogatus qui interrogari non potest. 346
Integer qualis esse debeat. 360
Intestabiles sunt hæretici. 278
Iteratio delicti quid importet. 31
Interdicta quot & qualia sint, & vnde originem habuerunt. 187
Interpretari legem quis possit. ibid.
Inuocare dæmones quando sapiat hæresim. 88.189
Inuocare quid sit. 26
Inuocantes dæmones tam Iudei, quàm Saraceni per Inquisitorem puniuntur. 23
Inuocare brachium seculare quando possit Inquisitor. 189
Irregularitas quid sit, & super quam dispensare possit Inquisitor. 199
Irregularitatem non incurrit Inquisitor. 470
Iteratus actus frequentiam arguit. 121
Iudas hæreticus fuit. 331
Iudei in fide & extra fidem Christi hæretici vel fautores inuenti. 22.125.189
Iudæi in quibus contra Christianos admittantur. 9
Iudei quomodo per Episcopos & Inquisitores puniri possint. 190
Iudæi timore baptizati. ibid.
Iudæis quare quandoque communio cum Christianis prohibeatur. 192
Iudæorum codices pleni errorum. 191
Iudæi fidem Christi impugnantes quibus legibus puniantur. 191.193
Iudex extra prouinciam suam nec excommunicare, nec absoluere potest. 195
Iudex secularis non se intromittit in officio inquisitionis. 204
Iudex ex præsumptionibus procedens non potest corporaliter punire. 342
Iudex procedens sine cognitione causę. 204
Iudex quando desinat esse iudex. 221
Iudex ecclesiasticus in secularem quid possit. 21.28.219
Iudex recusatus quid facere debeat. 204
Iudex ad absoluendum pronior sit, quàm ad condemnandum. 28

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudex de delicto certus esse debet. 28
Iudex pecuniam, vel munera accipiens quid. 211
Iudex non est sine auctoritate. 200
Iudex pro labore suo aliquid petere non potest. 210
Iudex remissus quibus noceat. ibid.
Iudex per ignorantiam minusve iudicans ad interesse tenetur. 212
Iudex iuramentum dare quando non debeat. 210
Iudex singularem opinionem sequens. 222
Iudex clementior lege esse non debet. 209.217
Iudex laicus quando & qualiter procedere possit contra clericum. 214
Iudex ecclesiasticus in causis tantum ecclesiasticis, vel mixtis ius habet. 218
Iudex duriorem pœnam imponens incurrit infamiam. 209
Iudex de rebus coram se gestis tanquam testis potest deponere. 219
Iudex quomodo possit in pœnis imponendis detrahere severitati iuris. 235
Index inordinate remissus recedens videlicet à pœnis in iure statutis. 207
Iudex ad mitiorem semper tendere debet. 201
Iudex in iudicando semper sedere debet. 223
Iudex à muneribus abstinere debet. 202
Index est iustitia animata. 222
Iudex baratariam committens. 213
Iudex quando perdat ius suum. 219
Iudex duo considerare debet. 208
Iudex sine indicijs, aut fama præcedente procedere non debet. 212
Iudex contra appellantem in vna si duas habet in altera causa procedere potest. 21
Iudex quando possit recusari. 184.217
Iudex recusatus quomodo se habere debeat. 185
Index secularis in bonis neque in causis hæreticorum non se intromittat. 214
Iudex carere non debet aliquo sensu. ibid.
Iudex secundum iura, quandoque secundum arbitrium iudicabit. 203
Iudicem corrumpere tentans. 214
Iudici necessaria quæ sint. 200
Iudici statim non obediens pœnam non incurrit. 276
Iudicis arbitrium, atque benignitas. 204
Iudicis arbitrium circa fidem testi adhibendam. 383
Iudicem secularem compellere in quibus possit Inquisitor. 342
Iudicem recusare quando possit reus. 184
Iudiciarius ordo in quibus consistat. 222
Iudicij appellatione quid intelligatur. 223
Iudicij locus securus esse debet. ibid.
Iudicium ad Episcopos, executio ad dominos temporales in his, quæ ad fidem spectant pertinet. 198
Iurans ad hæreticos ire, seu hæreticos sequi. 355
Iurans non ferre testimonium compellitur ad testificandum. 226.378

Iurantis,

Iurantis, & iuramentum dantis intentio quid. 228
Iurandi modus, & forma. 226
Iuranti quando non creditur. 228
Iuramenti diffinitio, & diuisio. 224
Iuramentum quid faciat. 224
Iuramentum dicitur formalis solemnitas iudicij. 290
Iuramentum calumniæ quid, & quid veritatis. 377
Iuramenti substantia. 225
Iuramentum dare quando non debeat iudex. ibid.
Iuramentum à parte qualiter remitti possit. 210
Iuramentum est de validitate, non de substantia testimonij. 226
Iuramentum compurgatorum quale. 225
Iurare quare debeat testis examinandus. 308
Iurare secundo quando quis debeat, & super quo sit iurandum. 227
Iurato dicto magis creditur, quàm non iurato. 378
Iurisdictio quid sit, & quid merum, & quid mixtum Imperium. 229.231
Iurisdictio parochorum qualis sit. 229
Iuris appellatione venit consuetudo. 231
Iuris positivi omissa solemnitas quid faciat. ibid.
Ius naturale est commune omnium gentium. 230
Ius diuinum per positivum, & etiam per principem quandoque limitatur. 364
Iustitia. 230
Ius canonicum in quibus, & vbi seruetur. 230
Ius suum iudex quando & qualiter perdere dicatur. 219
Iuspatronatus qualiter transeat in fiscum. 416

L

Lachrymis nullus fiat locus. 201
Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant. 233
Lamiæ, seu Strigæ quæ sint. ibid.
Lapso & non relapso parcitur. 469
Latæ & ferendæ sententiæ differentia. 96
Latitans vt fugiat quid. 122
Laudum quid sit. 233
Laxare pœnam reo non potest iudex. 207
Legatus de latere quid sit, & quam auctoritatem habeat. 234
Legem interpretari quis valeat. 187
Legis diuinæ interpres solus Papa est. 235
Legis intellectus qualis sit. 64
Legitima portio quid sit. 234
Legitima quando confiscanda venit. 417
Leuis suspicio quomodo transeat in vehementem. 353.464

Leuia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leuia signa ad inquirendum de hæresi sufficiunt. 161
Leuia delicta quæ dicantur. 235.290
Lex inquisitionis officium impediens venit abroganda. 177
Lex noua limitatur per antiquam. 235
Lex secularis per Ecclesiam non approbata clericum non ligat. ibid.
Lex quomodo abrogetur. 283
Liberi, statu liberi, & serui qualiter differant. 399
Liberorum appellatione qui veniant. 240
Liberum arbitrium cogere non potest dæmon. 465
Libelli famosi auctor, vel propalator quomodo puniatur. 236
Liber homo remissiue. 240.475
Libri hæreticorum Inquisitori tradi debent. 237
Libri prohibitæ, vel suspectæ lectionis detentio quid faciat. 237.468
Libri suspecti etiam apud Romanos prohibebentur. 239
Literis Cardinalis, & Principum qualis fides sit adhibenda. 239
Literati nobiles, immo nobilissimi sunt. 258
Litigator continuus accusare non potest. 239
Litis contestatæ vim habet responsio. 387
Locatio quando alienatio dicatur. 240
Loca vicina quæ dicantur. ibid.
Locus aggrauat delictum. ibid.
Locorum, temporum, & personarum qualitas consideranda. 209
Ludi ex quibus crimina oriuntur. 193
Luce meridiana clarior probatio debet esse, quomodo intelligatur. 295

M

Magici, & Mathematici qui sint. 25.87
Magnum, & parum quid sit. 241
Maiestas diuina perpensa quid. ibid.
Magistralia iuris vocabula. 288
Maior omni exceptione quis dicatur. 360
Maior pars quid sit & qui maiores dicantur. 243
Malam volontatem habens circa finem, & circa ea quæ sunt ad finem habebit. 125
Malitia & incontinentia quid faciant. 242
Malitia & negligentia carere debet Inquisitor. 176
Malitiam supplere ætatem quomodo intelligatur. 230
Maleficia quando sapiant hæresim. 242
Malus animus quando præsumatur. 289
Malus pro salute boni tolerari quando debeat. 305
Malignitate potens quis quandoque esse potest. 79
Malefactus insignis iure communi gaudere non debet, 154

Male-

Malefactum pro infecto habetur. 183
Maleficium quatuor modis probatur. 67
Mandans, instruens, & falsus testis quando absoluatur: 297
Manifestum quid sit, & manifeste deprehensus. 244
Manifeste quid significet. ibid.
Maritus longo tempore absens. ibid.
Maritus vxorem de hæresi damnatam alere non tenetur. 245
Martyrium hæreticorum tantum. ibid.
Masculinum comprehendit fœmininum. 114
Matris delictum quid filijs noceat. 114.245
Matrimonium ad ecclesiasticum iudicem pertinet. 245
Matrimonium per clericum in sacris constitutum, vel religiosum professum publice contractum. ibid.
Matrimonium ab hæretico contractum quandoque nullum. 278
Maumetum inuocans quid. 246
Mediator facinoris testis esse non potest. 213
Memoria defuncti hæretici, vel proditoris damnanda, 246
Mendacium indicium maximum facit contra reum. ibid.
Mendacium benignitatis quandoque sine peccato. 271
Mendaciter respondens iudici torqueri debet. 246
Mendax quis non admittitur. ibid.
Mendacium iudiciale quomodo punitur. ibid.
Metus cadens in virum, vel mulierem constantem. ibid.
Meri & mixti imperij iura comprehendit iurisdictio. 229
Metu mortis fidem negantes quid. 22
Ministros habere quomodo possit Inquisitor. 39.247
Minor ætas quando excusat. 247
Minor sine curatore quando torqueri possit. ibid.
Minor falsus etiam cum iuramento quid. 374
Minus legitima indicia quando requirantur. 157
Miraculi vera diffinitio. 486
Miserabilium causæ sunt expediendæ. 39
Missio pecuniarum ad partes hæreticorum. 468
Mixtim sapienter satueque loqueus quid. 483
Mitigare pœnam quando possint Inquisitores. 180
Modestia semper vtendum est. 20
Modi & modicum. 248
Monitio quotuplex, sit, & quomodo fienda. ibid.
Monachus testis esse quando, & qualiter possit. 360
Moralia, legalia, iudicialia, & ceremonialia præcepta quæ sint. 189
Morem trahere extra suam prouinciam quare non debeat Inquisitor. 248
Mortis appellatione quid in ciuili, canonico, atque diuino iure. 249
Mortem relapsis, seu impœnitentibus nunciare quis debeat. 319

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mortem tantum euitat ad Ecclesiam rediens hæreticus. 138
Mortui hæretici hæredes quando, & quomodo citari debeant. 34
Mortui quando accusari possint. 34.249
Mortuus quando possit excomunicari & absolui. 34
Mortuus regulariter in quibus accusari potest. 249
Mulier in quibus causis ad accusandum admittatur. 250
Multitudo non, sed fides testium est attendenda. 288
Multitudo quando est in delicto. 251
Mulcta differt à pœna, quam potest Inquisitor imponere. 273
Mulier quando forum ecclesiasticum fortiatur. 220
Mulier ad accusandum non admittatur nisi. 250
Mulierum duarum testimonium. ibid.
Mulieribus, & rusticis quando parcitur. 121
Mundum calamum & linguam vnam iudex debet habere. 291
Munera à iudice acceptabilia. 211
Murus, & immuratio quid sit. 39
Mutuans pecunias hæretico quid. 354

N

Necessitas quando dicatur. 252
Necromantia quomodo ad Inquisitorem spectet. ibid.
Negans quæ prius fassus fuerat. 142.392
Negatio copiæ processus quid faciat. 300
Negociatio clericis prohibita qualis sit. 253
Negligens in puniendo prælatus facit indicium contra se. 252
Negligentia requiri scientiam. 46
Negligentia Episcopi, & Inquisitoris quid faciat. 9
Nobilis quotupliciter quis dicatur. 253
Nobiles sunt literati omnes. ibid.
Nobilitas subiecti culpam aggrauat. 92
Nobilitati in pœnis inferendis qualiter deferatur. 253
Nomina testium prodi non debent, sed supprimi. 16
Nominatus per tortum quid. 264
Nona diei hora quæ sit. 485
Notarius sine iudice testes recipere non potest. 60
Notarij qui possint esse in arduis causis. 12
Notarius quis, & quare dicatur. 254
Notarij religiosi, & duo idonei loco notarij possunt eligi ab Inquisitore. ibid.
Notariorum subscriptiones qualiter fieri deceat. 255
Notarios creare & instituere quomodo & qualiter pōt & debet Inquisitor. 257
Notario magis quàm testi semper creditur. ibid.
Notarij quando & quotiens iurare teneantur. 255

Noto-

Notorium multiplex. 257
Notorium delictum Episcopi & Inquisitoris. 258
Notorij probatio qualis esse debeat. ibid.
Notorium in facto non in opinione est. ibid.
Notum, & notorium quomodo differant. 217
Noua hæresis quæ, & qualis dicatur. 226
Nuncius iuratus esse debet, quia ei creditur. 42
Nuncio quomodo credatur. 43.258

O

Obedientia Prælatis à subditis deneganda non est. 259
Obedientes in negotio inquisitionis qui dicantur. ibid.
Obedientes etiam iniusto Ecclesiæ præcepto. ibid.
Obligati Inquisitori pro hæreticis. ibid.
Obligati hæreticis quomodo liberantur. 260
Obliuio rationabilis quando excusat. 61
Obliuio præsumitur ex quinquennio. 260
Obscuritas nimia in responsionibus quid faciat. 260.382
Occidens aliquem ex familia Inquisitoris etiam iussu alieno. 260
Occidens aliquem ad sui defensionem quomodo puniatur. 261
Occultum multipliciter, & quæ occulta quo ad Ecclesiam. 133
Occulta ad Ecclesiam pertinentia. 261
Occultum quomodo afficiat. 275
Occultus hæreticus quomodo absolui debeat. 6
Occulti hæretici qui sint. ibid.
Octo dierum terminus cui, & quando est assignandus. 174.389
Officialis negligentia quæ puniri debeat. 262
Officiales quæ statuta facere possint. 263
Officiales in sindicatu non debent vrgeri. 213
Officiales iura excedentes quando homicidæ sint vocandi. 391
Officio functus quando dicatur iudex. 263
Officio durante non possunt iudices esse testes. ibid.
Opera nonnulla hæreticorum sunt admissa, & concessa. 79
Opinio, & fama quomodo differunt. 153
Opinio doctorum quam veritatem faciat. 163
Opinio noua quæ & qualis dicatur. 132
Opinio vehemens pro scientia habetur. 253
Orare pro hæretico non licet. 111
Ordo iudiciarius duplex. 264
Ordo seruandus in inquisitione contra regulares. 166
Ordinarij, & non delegati sunt Episcopi. 172
Ordinatio contra inquisitionis officium est nulla. 265

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordinatus ab hæreticis,& maximè scienter. 265
Ordinatus sine baptismate. ibid.

P

Pactum contra ius non tenet, secus si præter ius. 265
Palam contrahens matrimonium clericus in sacris constitutus, aut religiosus professus. 323
Pallor vultus,& trepidatio in reo quid faciant. 265
Pamphilus Phereus. 487
Papa quot & quibus testibus conuincatur. 67
Papa in terris Imperij qualem iurisdictionem habeat. 266
Papa in quibus gubernetur à Deo. 97
Papa non potest sibi successorem eligere. 266
Papa etiam super infidelitate habet auctoritatem. 190
Papa propter hæresim tantum potest deponi. 141.266
Papæ in quibus subdantur Principes Christiani. 266.292
Papæ verbo quando non credatur. 239
Parentelam vel confœderationem cum hæretico facere non licet. 354
Pater in torto filio torquetur. 390
Pater quandoque pro filio obligatur. 267
Patri, vel fratri hæretico magis quã alijs benefacere quis quandoq; tenetur. ibid.
Patris magis quam matris delictum filium afficit. 114
Patrem alere tenetur filius. 115
Patronus vergens ad inopiam quid iuris in iurepatronatus. 267
Patere quid dicatur. ibid.
Pauper regulariter non accusat,& quis pauper dicatur. 258
Paupertas Christi qualis fuerit. ibid.
Peccatum in Spiritumsanctum proprie quid sit. ibid.
Peccatum in confessione auditum reuelare quid. 269
Peccatum in dignitate constituti quale. ibid.
Peculatus pœna quando teneatur Iudex. ibid.
Peculium profectitium quando confiscatur. 422
Pecuniam ad hæreticos mittens qua pœna puniatur. 467
Pecuniaria pœna reum mulctare potest Inquisitor. 181.281
Peremptorium ante sententiam requiritur. 270
Periurus non est sine dolo, licet non semper puniatur. 270
Periuri & contra se,& contra alios quomodo admittantur. 10
Persistens in negatiua quid. 186
Perseuerantia etiam in morte quid operetur,& in quibus requiratur. 271
Pertinacia ad hæresim est necessaria remissiue. 272
Pertinacis pœna temporalis esse debet. 180
Pertinax quotuplex dicatur. 130

Perso-

Personaliter citatus personaliter comparere debet. 45
Personæ duæ religiosæ,& duæ idoneæ ad depositiones accipiendas. 178
Physionomia mala arguit malam inclinationem. 272
Pilatus abusus est auctoritate sibi data. 208
Placentina consuetudo in hæreticorum bonorum confiscatione. 116
Pluries hæreticum audiens præsumitur cum illo conuenire. 132
Plures duobus quando & quare requirantur in testimonium. 369
Pocula amatoria citra hæresis labem porrigi possunt. 24
Pœna mortis in iure canonico pro excommunicatione sumitur. 279
Pœnæ capitales & non capitales quæ sint. ibid.
Pœna corporalis in atrocioribus euitari non debet. ibid.
Pœna vltimi supplicij in pecuniariam quando commutari possit. 280
Pœna iuris consumatum delictum requirit. 273
Pœnam augendi, vel minuendi quæ sint causæ. 274
Pœna in Principe quomodo sit arbitraria. 273
Pœna duplex inuenitur in hæresi. 5
Pœna temporalis non remittitur. ibid.
Pœna per se, vel per alium quæ expiari possit. 114
Pœna ex patris, vel matris delicto transiens in filios. ibid.
Pœnas augere, vel minuere ex causa potest Inquisitor, & Iudex, non autem relaxare. 209
Pœnæ hæreticis debitę sunt duplicis ordinis. 476
Pœnæ duæ quando sunt imponendæ minor prævalere debet. 208
Pœna corporalis, seu pecuniaria quando procuratorem requirit. 301
Pœna quando duplicari debet. 274
Pœnæ diuersæ diuersa tempora requirunt. 321
Pœnam commutare post latam sententiam non potest Iudex. 322
Pœna à mulcta qualiter differat,& quid requirat. 273
Pœnitentiam sibi ab Inquisitore impositam facere renuens. 141.452.454
Pœnitentiam sibi ab Inquisitore impositam facere omittens. 269.452
Potentia malitię quæ,& qualis sit. 16
Prædicans assertionem hæreticam quomodo puniri debeat. 283
Præces pro hęretico fundere quid sit. 111
Præceptum pœnale à quibus inuentum fuit. 282
Præceptum an possit per Iudicem fieri sine causę cognitione. 283
Prælatus alios & non se corrigens delinquit. ibid.
Prædicans hæreses. ibid.
Prælatus quis dicatur & sit. 284
Præscriptio quare sit inuenta. 370
Præsumptio quid sit & quotuplex. 287
Præsumptio violenta sola est sufficiens ad condemnandum. 290
Præsumptio malitiæ quid faciat. 206
Præsumptio præsumptionem eludit. 344

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præsumptio probabilis iuncta infamia violentam facit præsumptionem. 309
Præsumptio quomodo elidat indicium. 154
Præsumptio quid operetur. 428
Præsumptio secunda primam consumans. 464
Præsumptione non præuia rens interrogari non potest. 288
Præsumptionibus validioribus standum est. 290
Præsumitur contra hæreticum, & criminosum in dubio. ibid.
Præsumitur pro Principe nisi scandalum oriatur. 291
Præscriptio quare sit inuenta, nec per illam tolluntur peccata. 284
Prætor quomodo possit iudicare. 285
Præuentio quomodo causetur, & iuuet. 172.285
Præuentio quomodo augeat. 172
Primi motus non sunt in potestate hominis. 97
Principes seculares damnatis per Inquisitores immunitatẽ dare non possunt. 292
Princeps solus immunitatem promittere potest. 303
Princeps absolutus est à solemnitatibus iudicialibus. ibid.
Principis auctoritas quæ & qualis. 321
Principi quando non est obediendum. 201
Principes contra iudæos ad quid teneantur. 292
Principes in quibus subdantur Papæ. ibid.
Principale maleficium quando constare debet. 111
Principium quid sit. 292
Priuata crimina quæ dicantur. 293
Priuationem præcedere debet causæ cognitio. ibid.
Priuilegium quid sit, & priuilegia fisco damnosa. 294
Probatio in criminalibus luce meridiana clarior esse debet. 295
Probatio præsumpta, & per coniecturas in quibus admittatur. ibid.
Probatio quid sit, & quotuplex. 294
Probatio per torturam quando tollitur. 395
Probationes luce meridiana clariores quando esse debent. 295
Probationes gradus qui sint. 296
Probabilia & verisimilia quæ sint. 152
Processus nullus respectu indicis. 300
Processus error non attenditur quando reus delictum confitetur. 299
Processus, & testium publicatio quando fieri debet. ibid.
Processum tardare studentes quid mereantur. 110
Procurator in criminalibus quando admittatur. 301
Producens testem vel instrumentum falsum. 301
Promissio liberationis quando teneat. 271
Promissionem impunitatis solus Princeps facere potest. 303
Promissio quomodo intelligatur. 303.479
Promissio facta dæmoni solemniter. 302
Professus in religione approbata. ibid.

Prorogata iurisdictio quid dicatur. 303
Protestatio quid sit & quibus prosit. 71
Publicatio processus, & testium. 299.305
Publicatio testium quandoque omittenda. 385
Publicum crimen tripliciter dicitur. 304.293
Puniri bis de eodem crimine quando quis posset. 305
Puniri debent verba etiam iocose contra fidem prolata. ibid.
Punitio in vtroque foro potest fieri. ibid.
Pupillus delinquens mitius punitur. 306
Pupillus regulariter non accusat. 15
Purgatio vulgaris omnino prohibita. 306
Purgatio canonica cui, & quando sit indicenda. ibid.
Purgatio canonica vbi fienda. 308
Purgandus pauper vel extraneus. 309
Purgatio iurata. 310
Purgatiuum indicium quale. 2

Q

Quadragenalis præscriptio in causa fidei quomodo obseruetur. 310
Quadragenalis prescriptio non habet locum in bonis confiscandis hæreticorum. 117
Qualitas personæ, loquendi modus, & scandalum datum sunt consideranda. 137
Quæstionandi vsus & consuetudo qualis sit. 80
Querela est nomen generale. 312
Querelare vel accusare quis possit. ibid.

R

Ranarum productio à quibus fieri possit. 487
Raptores virginum qualiter puniri possint, & debeant. 312
Ratificata confessio quid faciat. 58
Ratio legis est anima eius. 313
Receptatio & receptatores quid sint. 314
Receptatores sine culpa qui sint. ibid.
Receptator secundum canones quid sit. 467
Reconciliatus ad dignitates qualiter promoueri possit. 139
Reconciliatus ab excommunicatione tantum & non à crimine absoluitur. 340
Reconciliatorum hæreticorum sententia qualis esse debeat. 339
Recusari quomodo possit iudex. 218
Recusandi iudicem modus seruandus. 315

Rediens post sententiam non potest ab Inquisitore recipi. 138
Redeuntes ad fidem hæretici quas pœnas euadunt. 316
Redeuntes, siue transeuntes ad Iudaismum. ibid.
Regulares prælati contra subditos in causa fidei procedere quomodo debeant. ibid.
Regula de apicibus iuris seruanda. ibid.
Rei complexio in tortura maximè est consideranda. 388
Relaxandi forma qualis sit. 386
Relapsi qui dicantur. 317.453
Relapsus occultus quomodo recipi debeat. 140
Relapsi quare non recipiantur. 141
Relapsorum bona confiscari debent. 140.169
Relapsorum & impœnitentium pœna qualis esse debeat. 141.469
Relaxare, mutare, & alterare pœnam quomodo differant. 319
Relaxare pœnam in lege statutam non potest Iudex. 320
Religiosus hæreticus grauius punitur. 142
Religiosorum nomine qui veniant. 323
Renunciare suis defensionibus quando & qualiter possit reus. 80
Remedia ad maleficia tollenda. 324
Repetitio testium quando est necessaria. 387
Repetitio illicita qualis sit. 391
Replicatio pœnis criminis, & restitutio in integrum. 325
Requirere Episcopum quando & qualiter debeat Inquisitor. 390
Rescindi debent hæreticorum contractus. 115
Residere qui debeant clerici. 325
Respectus familiæ & conditionis quid faciat. 397
Respondere Iudici renuens absque causa. 325.330
Responsio vim litis contestatæ habens. 387
Restitutio in integrum cui denegetur. 232.326
Restituti per Imperatorem quid. 326
Retractans confessionem iam factam. 327
Reuelans secreta consilia. 220
Reuersus post sententiam quomodo recipiatur. 448
Reus seipsum offerens, & delictum confitens quid lucretur. 329
Reus quando sit absoluendus, & quando non. 158.224
Reus de mendacio in iudicio dicto non punitur. 329
Reus de socijs criminis quando & qualiter interrogari possit. 153
Reus quando torqueri possit. 154
Reuocatio prioris confessionis quando admittatur. 328.392
Reuocatio prioris confessionis in mortis articulo. 328
Reuocare ab errore aliquem renuens errare se ostendit. 429
Rex Siciliæ Papæ ministrum gessit contra Iudæos. 194
Rigorosior, sed iusta Placen. consilij sententia. 450
Rigor legis qualiter & quando à Iudice temperari possit. 235.322

Sacerdos

S

Sacerdos in testem adductus de in confessione auditis taceat. 330
Sacerdotes, vel clerici hæreticis fauentes qualiter puniri debeant. 111
Sacramenta quæ & quando administrare possit laicus. 331
Sacrilegium quomodo committatur. 331
Sacrificia dæmonibus offerentes quando hæretici, vel suspecti habeantur. 332
Sagacis, & idiotæ differentia in dandis indicijs defensorijs. 25
Sanguinis effusionem abhorret Ecclesia. 158
Saraceni quare tolerantur inter Christianos. 136
Scandalum vitari qualiter debeat. 195
Schismatici ab hæreticis quomodo differant. 160
Schismatici pœna qualis sit. 333
Scientia in delicto requiritur. ibid.
Scientia doctoris & testis quomodo differant. 313
Scientia & ignorantia quid faciat in præscriptione, & quando præsumatur in facto proprio. 332
Scribens, vel recitans aliquid in damnum Inquisitoris. 119.333
Scripturam suam non probans qualiter puniatur. 354
Scriptura non est de substantia abiurationis. 236
Scriptura quæ publica, quæ authentica, & quæ priuata. 2
Scripta sententia non reperta quid faciat. 334
Scripta auctorum ab ecclesia damnatorum qualia sint. 448
Secreta consilia reuelans quid. 334
Secreti violatio quid faciat. 220.344
Secularis potestas de crimine hæresis non se intromittat. 385
Secularis potestas in clericum qualem potestatem habeat. 336
Securus esse debet iudicij locus. ibid.
Sede Episcopi vacante, Inquisitor capitulum requirere non tenetur. 223
Sedere debet Iudex in iudicando. 104
Seipsum constituens aduocatis qualiter non egeat. 52
Semina in elementis qualiter sint. 158
Semiplena probatio quæ sit, & duæ semiplenæ probationes quid faciant. 487
Senex quis dicatur, & qui decrepitus, & an, & quando torqueri possit. 295
Sententia qualis esse, & qualiter ferri debeat. 337
Sententia interlocutoria vim diffinitiuæ habens. 338
Sententia declaratoria requiritur in bonorum confiscatione etiam post mortem delinquentis. 339
Sententia reconciliatorum qualis esse debeat. 343
Sententia reconciliati non fertur, sed lata pronunciatur, nec est cõtra, sed pro reo. 339
Sententia contra mortuum lata. 340
Sententia quæ nunquam in rem iudicatam transit. 344
Sententia sine citatione quæ sit. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sententia Inquisitoris cito executioni mandanda est. 342
Sententia lata sine probationibus qualis sit. 287
Sententia quæ interlocutoria,& quæ diffinitiua dicatur. 339
Sententia diffinitiua in scriptis esse debet. 338
Sententia diffinitiua lata non potest corrigi circa principale,sed iustificari. 337
Sepulturæ ecclesiasticæ tradere quid sit. 279
Sepultura ecclesiastica carere debent hæretici. ibid.
Serapidis miracula qualia fuere. 487
Seruilis & liberæ personæ differentia. 155
Seruus quis dicatur,& quando torqueri possit. 346
Seueritas in atrocioribus militat. 203
Signa leuia ad inquirendum de hæresi sufficiunt. 161
Simonia tam in dante quàm in recipiente qualiter consistet. 213
Simonia quando & qualiter sit vera hæresis. 345
Similitudo & dissimilitudo in dictis testium quid faciat. 381
Simpliciter & de plano, ac summarie procedere quid sit. 297
Singularium testium nobilitas quid faciat. 296
Singulares testes qui dicantur. 363
Socij criminis admittuntur contra hæreticos, 102.346
Socij criminis confessio in crimine hæresis quid faciat. 153.157.347
Solemnitas iuris seruari debent in enormi crimine. 99
Solemnitas iuris ciuilis,vel iuris gentium non autem diuini quandoq; tollitur. 85
Solemnitas maior in foro iudiciali requiritur quàm in pœnitentiali. 284
Solitus quis dicatur. 347
Sortilegi non hæretici qui sint. 87.347.465.
Spadachiari quandoque debet enormis peccator. 99
Spiritus boni,& mali occursus differentia. 485
Spoliatus vt torqueatur quid. 390
Sponte iudici se offerens quid. 289.457
Spurtulæ à quo iudice peti possint. 211.347
Spurcare Sanctorum imagines. 456
Statuta ad hæresim pertinentia interpretari quis possit. 348
Stultus quis dicatur. 483
Stylus curiæ quid faciat. 348
Subditi superioribus obedire in quibus teneantur. 349
Subditi obedientiam præscribere non possunt. 348
Subditi ratione delicti qui dicantur. 175
Subscribens scripturæ alienæ quomodo sibi preiudicet. 428
Summarie & de plano procedere quid sit. 300
Supplicium vltimum quid sit. 349
Suspensus ab officio quid possit. ibid.
Suspensus celebrans vel per annum perseuerans. ibid.
Suspectus leuiter,vehementer,& violenter quid sit. 351

Suspe-

Suspectus secundo. 445
Suspicio quotuplex sit. 350
Suspicio leuis in vehementem transiens. 464
Suspicio vehemens quandoque in violentam transit. 102
Suspicio si contra Papam oriatur. 175
Suspicio inducens scandalum. 161
Suspecti tantum de hæresi non debent immurari. 358

T

Tabellio vni testi,& pluribus æquiualet. 44
Tacens, & taciturnitas in iudicio quid operetur. 357
Tacens in his,in quibus tenetur contradicere. ibid.
Taciturnitas diuturna digna sindicatu. ibid.
Talis non dicitur nisi pronunciatus.
Tempus quandoque delictum aggrauat. 59.420
Tempus quando non vitiat. 358
Terminus iuris quantus,& qualis esse debet. 379
Terminus ad dandos vel recipiendos apostolos. 358
Termini tres in citatione sub excommunicationis pœna facta. 19
Temperare pœnam post sententiam qui possint. 43
Terror quomodo tortura dicatur. 210
Territio nuda & leuis non dicitur quæstio. 150
Terribilem se quandoque ostendere debet iudex. 358
Testis in articulo mortis dictum reuocans. 150
Testis singularis quid faciat. 384
Testis vnus de infamia opinioni præualet communi. 367
Testis vnus purgatorium facit indicium. ibid.
Testis non reddens causam dicti sui. 365
Testis quando efficitur de foro iudicis. 384
Testis proprium crimen causam contingens fassus. 379
Testis de auditu nominare debet personas à quibus audiuit. 384
Testis corruptum se asserens vel nimium deponens. 107.381
Testis inhabilis præsumptione suffultus. 375
Testis sine adminiculis. 157.374
Testis stipatus quid sit. 162
Testis & denunciator quis,& quando possit esse. 366
Testis à parte, vel à iudice vocari debet,& cogi quandoque. 376
Testis quando bis testificari cogatur. 370
Testis non admittendus quando admittatur. 372
Testes in depositione Cardinalium requisiti. 376
Testes singulares in crimine hæresis quomodo probent. 369
Testem corruptum producens qualiter puniatur. 364
301

Testes

Universidad de Deusto
Biblioteca

Teſtes duo non ſufficiunt ad probandum bonam vel malam famam. 364
Teſtes notabiles quid faciant. 150
Teſtes vnde dicti, & teſtium qualitas quæ eſſe debeat. 359
Teſtes plures duobus quando requirantur. 364
Teſtes in teſtamentis requiſiti. 370
Teſtes quando torqueri debeant. 400
Teſtes de infamia concordare non eſt neceſſe. 161
Teſtes à quibus citari, & cogi debeant. 370
Teſtes alias non admittendi quando, & in quibus admittantur. 376
Teſtes non tantum in ſubſtantia, ſed & in cortice verborum quandoque concordare debent. 381
Teſtes variantes torqueri poſſunt & debent. 391
Teſtes alias reprobati contra de hæreſi ſuſpectos admittuntur. 9
Teſtes minus idonei quando idonei reputentur. 157
Teſtes integri quales eſſe debeant. 360
Teſtium ſubſcriptio non requiritur. 44
Teſtium inhabilium fides qualis ſit. 10
Teſtium ſingularium multitudo, & nobilitas quid faciat. 296
Teſtium differentia. 359
Teſtium nomina ſupprimi quando debeant. 79.343
Teſtium ſingularitas fortificata. 368
Teſtium qualitas quæ ſit admittenda. 359
Teſtimonium de auditu alieno quando, & qualiter probat. 375
Tinda quid ſit. 386
Titubans quis, & quando dicatur. 102
Torquendus quando ſit reus. 180
Torqueri ob quæ poſſunt presbyteri. 283
Torqueri qui poſſint. 391
Torqueri volens vtrum poſſit vel non. 395
Torqueri non poteſt ob contumaciam ſeipſum offerens. 400
Tortura quid ſit, & quomodo à quæſtione differat. 386
Tortura non in omnibus cauſis criminalibus datur. 391
Tortura à quibus incipi debeat. ibid.
Tortura quid faciat. 4
Tortura debet dari ſuper complicibus. 142
Tortura quinque gradus habet. 397
Tortura debilitat indicia. 395
Tortura ſine miniſtris. 399
Tortura vana quando dicatur & ſit. 221
Tortura enervat probationes. ibid.
Tortura exempti qui ſint. 399
Tortura quando non eſt reiteranda. 325
Tortus ſine indicijs ſi fateatur quid. 57

Tortus ſuper præcedentibus indicijs qualiter, & quando iterum poſſit torqueri. 391
Tortus quando ratificare debeat. 388
Tortus ſi in tormentis moriatur quid? 399
Tota ſolicitudine veritatem quærens non eſt hæreticus. 458
Tranſeuntes ſeu redeuntes ad externos ritus. 22
Trepidatio, balbutio, & variatio, quid faciant in reo. 151
Tria hæreticum facientia. 458
Tria conſideranda in tortura. 393
Tria redeunti neceſſaria. 477
Trina monitio, vel vna pro tribus qualiter, & quando requiratur. 265
Turca baptizatus, ſed hæreticus. 442
Turpitudinem ſuam tegere quilibet tenetur. 378
Turpitudinem ſuam allegans in iudicio quando audiri debeat. 402
Tutta virgo teſtalis. 487
Tyrannus quid. 386

V

Vacantia bona quæ dicantur & ſint. 119
Vacillans, ſeu varians quis dicatur. 382
Vacillatio in iudicio qualiter puniri debeat. 384
Varians non punitur de falſo. 152
Variationis malicioſe pœna. 447
Varietas in eadem inſtantia. 382
Vagabundus quis dicatur & ſit. 403
Vaſalli hæreticorum abſoluuntur ab obedientia præſtanda. 277
Vehemens ſuſpicio iterata in violentam tranſit. 46.102.167
Vehemens ſuſpicio tenet illum qui ab hæretico compoſitum librum recipit. 237
Vehemens opinio pro ſcientia habetur. 163
Vehemens vehementi ſuſpicioni ſuperueniens. 289
Vehementer ſuſpectus poſt formalem abiurationem. 445
Venetorum conſuetudo in publicandis teſtibus. 299
Veniam petens ab Inquiſitore qualiter reus præſumatur. 431
Verbum hæreticum dicens qualiter ſit iudicandus. 404
Verba contra fidem etiam iocoſe prolata puniri debent. 111
Verba teſtium quomodo ſint intelligenda, & declaranda. 383
Verbalis degradatio quid operetur. 82.83
Veriſimile ſemper eſt conſiderandum. 108.151
Veriſimilia quæ ſint. 152
Veritas iuris poſitiui quandoque relinquitur. 332
Veritatem ſupprimens quid mereatur. 374
Veritatum catholicarum genera quot ſint. 68

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vicarius Episcopi qualem habeat auctoritatem. 406
Vicarius Inquisitoris à quibus amoueri possit. ibid.
Vicarij Inquisitoris ætas quota esse debeat. 168
Vicinus quis dicatur. 407
Vicinus vicini factum scire præsumitur, & quæ vicina dicantur. ibid.
Vilium personarum testimonium quantum valeat. 143
Vincire, & elenare non est legis tortura. 397
Violenter suspectus quis dicatur. 353
Violenter suspectus tanquam hæreticus est puniendus. 356
Violenta suspicio sola sufficit ad condemnandum. 350
Virtutis emmentia quandoque in puniendo consideratur. 274
Vitans fidelium consortia, vel diuina fugiens. 355
Vltimi supplicij pœna in pecuniariam commutari potest. 280
Vnctio extrema relapsis dari non debet. 472
Vni tantum qualiter, & quando credatur. 180.366.385.408
Vnio gentium ad finem illicitum quid faciat. 408
Vnum factum pluribus legibus puniri potest. 409
Vniuersitas in vno solo conseruari potest. 408
Voluntas delinquentis qualiter attendatur. ibid.
Voluntas humana non finitur morte. ibid.
Voluntas sine effectu quomodo puniri debeat. 465
Voluntas coacta quomodo præualeat. 378
Volentem torqueri vt sic non debet. 395
Vsufructus non confiscantur. 423
Vsuram non esse peccatum asserens est hæreticus. 409
Vsurarius fidelium consortia vitans. 355
Vsurarum causæ ad quos iudices spectent. 225
Vtens falso instrumento in iudicio qualiter puniatur. 409
Vtilitas ex tolerantia iudæorum qualis sit. 127
Vulgari opinioni quando standum sit. 14
Vxor hæretici quomodo se habere debeat. 418
Vxorem publice ducens clericus in sacris, vel religiosus professus. 410
Vxores plures ducens quomodo puniri debeat. ibid.
Vxores hæreticorum qualiter, & quando dotes amittant. 377

FINIS INDICIS.

PRAXIS IVDICIARIA INQVISITORVM

Fratris Vmberti Locati Placentini, Episcopi Balneoregiensis ord. Prædicat. sacræ Theologiæ professoris,

Ex diuersis eiusdem Sacræ Theologiæ, ac I.V.D. collectum.

A

ABIVRARE, ET ABIVRATIO.

ABIVRARE, licet secundum Cice. lib. primo ad Atticum, simpliciter negare significet, Mihi autem (inquit Cicero) abiurare certius est, quàm dependere: & secundum Virgilium in octauo Aeneid. contra ius tenere, ipso poeta dicente, Abstractéque Boues, abiuratæque rapinæ. secundum Doctores tamen, & prout nostræ deseruit intentioni, abiurare propriè est rem aliquam cum iuramento negare, & detestari. Quicunque ergo id, quod prius affirmauit cum iuramento, & maximè in iudicio, reuocauerit, & cum iuramento negauerit, abiurasse dicitur. Qui namque propria confessione, vel facti euidentia, vel testium legitima attestatione de hæresi fuerit conuictus, vel de ea suspectus, secundum qualitatem suspicionis, hæresim debet abiurare, vt in c. accusatus, de hære. lib. 6. & c. ad abolendam, de hære. & si relabatur, pœna relapsis debita punietur, iuxta d.c. accusatus, nisi primo abiurauerit tanquam leuiter suspectus, quia secundò licet grauius puniri debeat, quàm primò, non tamen pœna relapsorum, quam abiurationem si reus negat facere, non videtur verè redire, ideo tanquam hæreticus est damnẽdus, iuxta c. ad abolendam, & c. excommunicamus, de hære. Et nota, ꝙ qui abiurauit tanquam leuiter suspectus, si postea iterum cadat in leuem suspicionem, grauius (vt iam dictum est) debet puniri, quàm si nunquã abiurasset, c. accusatus, Abiurare negans, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de hære.li.6.debet enim abiurare tanquã vehementer suspectus,secundũ auctorem lib.qui intitulatur Opus mallei maleficarum,& ibi idem quia secundum Gemin.qui allegat glo.in c.literas, de præsump. vehemens suspicio iterata transit in violentam. Siquidem abiuratio media multum aggrauat,quod patet ex hoc, quia si quis per centum annos fuisset hæreticus, & postea ad fidem redeat, non dicitur relapsus: si quis autem hodie abiuret hæresim,& cras deprehendatur etiam errare in fide, relapsus iudicabitur,& vt relapsus punietur, Anchar.in c. accusatus de hære.lib.6.ibi, notandũ septimo.Circa abiurationis formam aduerte,q cum duę idoneę personę,siue duo religiosi rogati sint loco notarij de aliqua abiuratione, eorum scriptura sufficit, concurrente maximè ipsius rei confessione: & in tali casu non potest dici,q de ea solum constet per eius confessionem, cum adsit instrumentum probans ipsam abiurationem, adeo q videtur cessare difficultas, q scriptura sit de substantia abiurationis, de qua per tex.in c.accusatus,de hære.li.6.& c.1.de censibus. Et per Io.Mona.quoniam meo iudicio sufficere debet, q reperiatur scriptura facta per partem abiurantem,seu notarium,vel personas duas idoneas loco notarij.cũ si aliter diceretur,possent euenire multi casus,in quibus abiurationes essent nullæ,cum multi reperiantur,qui nesciunt scribere.

Scriptura nõ est de substantia abiurationis.

Abiurans vnam hæresim,omnes hæreses abiurare debet, tex. in c. ego Beringarius.ibi.Io. And. & Dominicus in c.accusatus.§.1.de hære.lib.6. vbi probatur,q qui in vna hæresis specie errauit,& postea simpliciter,vel generaliter abiurauit,& in aliam sectam,vel speciem hæresis diuersam incideri,est relapsus,& tanquam relapsus puniendus, quia omnes hæreses inuicem sunt colligatæ.tex.in c.excommunicatus pri.de hære.

Abiurans tanquam hæreticus pœnitens, si postea hæreticos deducat, receptet,associet,eis munera mittat,aut ab eis recipiat, eos visitet, vel eis fauorem impendat,iudicatur relapsus,vt in c.accusatus,vt supra,intelligẽ tamen,nisi id quod facit aliqua bona ratione possit excusare, vt ignorantia,vel stultitia,vel affinitate,vt in d.c.per Doct.& glos.plenè habetur.

Abiurans tanquam hæreticus pœnitens, vel tanquam de hæresi vehementer suspectus,si postea in hæresim labatur,verus censetur relapsus,licet primum crimen plenè probatum non esset. d.c. accusatus.& ibi Gemin. & alij.

Fugiens è carceribus.

Qui abiurauit,vt hæreticus,vel vt vehementer suspectus, si postea labatur in hæresim,vel fugit è carceribus, in quibus erat positus ad agendum pœnitentiam,si sponte redierit antequam vocetur à Iudice, vel quæratur ab eo,relapsus non est iudicandus,quia relapsus non dicitur, nisi qui bis est de hæresi conuictus,vel primo dedit vehementẽ suspicionem,& secũdo lapsus est. Qui autem sponte venit, non dicitur secundo conuictus, & per consequens, nec relapsus iudicabitur. Alphons. de Castro in li.1. de pun.hære.c.2.facit quod dicit Abb.in c. cum non ab homine. de iudi.

debes

debes tamen tu Inquisitor benè scrutari an reuera sponte veniat. De fuga autem reorum vide infra in ver.Fuga.

Abiurans autem, & post abiurationem sibi impositam pœnitentiam perficere renuens,dat de se vehementem suspicionem, quòd ipsum non pœnituerit,vel ad priora delicta redierit. Nota tamen pro maiori declaratione huius materiæ, quòd pro parte negatiua est dictum D.Ant.de Butrio in cap. cum non ab homine. de iudi. qui ait, Iam dixi,quòd si est pœnitentia ei iuncta,& non seruat, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio sæculari,iux.c.ad abolendam, de hære.sed hoc non placet. Intelligo ergo eum incorrigibilem,quando reuertitur ad priora delicta, vel in illis perseuerat,& huius opinionis videtur etiam esse Barba. In oppositum est communis opinio doctorum Bal.in d.cap. cum non ab homine, ponens differentiam inter id,quod est principale iurisdictionis prętoris, & id quod est vltimum,sic dicens. Ille, qui non obtemperat prætori in eo,quod est principale iurisdictionis suæ,id est,quia citatus non comparet,non dicitur incorrigibilis,licet sit contumax:ille verò,qui ei non obtemperat in eo, quod est vltimum suæ iurisdictionis, vt quia depositus non admittit officium,vel gerit officium, incorrigibilis dicitur, tunc sic subsumo, sed vltimum iurisdictionis est pœnitentia, quam ponit per sententiam, quæ est vltimum auctoritatis, vt claret: ergo qui pœnitentiam sibi iniunctam non perficit, erit incorrigibilis, & impœnitens. Huius opinionis fuit Freder.de Senis in cõsi.157. vbi sic dicit, subscribens opinioni Abb.de Podioboniti, q Inquisitor non potest remittere pœnam illi,qui pœnitentiam sibi impositam post abiurationem non peregit. Io. Cald.in consi.490. quod est secundum de hæreticis prope finem, idem tenet. Quem & sequitur Gemin.in cap.vt commissi, li.6. de hære. Abb. in d.c.cum non ab homine,de præsumpt.pertractans, quis dicatur incorrigibilis,inter cæteros recensetillum, qui impositam sibi pœnitentiã adimplere negligit, & specialiter loquitur de eo, qui fugit è carcere,in quo fuerat ob crimen occlusus. Ad dictum autem D.Ant.de Butrio dicitur, quòd ipse pœnitentiam iniunctam non peragere minus rectè considerauit. Qui enim pœnitentiam impositam sibi non impleuit, dat (vt iam dictum est) vehementem de se suspicionem,& merito suspicari potest ipsum non pœnituisse,& sic ad priora redijsse peccata, vel in ipsis perseuerasse,& sic dicatur incorrigibilis etiam secundum dictum ipsius D.Ant.

Incorrigibilis quis sit.

Pœnitẽtiam nõ perficiẽs.

An autem talis brachio sæculari tradi possit, & debeat, duobus modis responderi potest. Et primo dicitur de mente Io.Calder.in c.literas de præsump.quòd pœnitentiæ ab Inquisitoribus imponi solitæ, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt,quæ de directo contra hæresim tendant, veluti ipsam detestari, contra ipsam prædicare, cum hæreticis non conuersari, & similia. Alia sunt,quæ non directè contra hæresim sunt, vt ieiunare,peregrinari,& similia. Nam non implens pœnitentias

Universidad de Deusto
Biblioteca

primi ordinis, tradi debet curiæ sæculari, non autem non implens pœnitentias secundi ordinis. Tunc enim quis dicitur relapsus, quando fecit illud, quod non est dubiũ fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. Et hoc videtur velle Doctores in d. c. vt commissi. de hære. Et quoniam carcer datur in pœnitentiam reis, ne alijs noceant, vel alios inficiant, & vt appareat an ambulent in tenebris, vel in luce, ideo è carcere fugiens tradi non debet curiæ sæculari, sed alia pœna puniri, puta pecuniaria. Vide Franc. Squilacen. in suo tractat. de fi. ca. 19. vide etiam infra in verbo, Relapsus.

Relapsus quis

ABOLITIO.

ABolitio dari debet, id est circunduci processus, seu absolui in prima instantia ei, contra quem iudex habebat vehementia indicia, tortus tamen noluit fateri. Salic. in l. ea quidem. C. de accusa. & l. si qui adulteri. C. de adult. & in l. quisquis. C. ad leg. Iul. mai. Alex. in l. vnius. §. reus, in verbo nec confitetur. ff. de quæstio. per quod dictum ita declarat regulã. l. qui accusare. & quæ dicit Bar. in l. fi. ff. de quæstio. vt scilicet tortus sit absoluendus, si indicia non excedebant metam. De hac materia vide Bossium in pract. tit. de sententijs. nu. 68. vbi dicit de mente Cepolæ, q̃ tormenta debent esse in tanta quantitate, vt sit sublata omnis probatio, aliàs posset Iudex reum non absoluere, sed pecuniaria pœna damnare. Video (inquit) seruari in tali casu, quod fit protestatio secundum modum Cepolæ, & deinde ratione probationum concludentium, super quibus etiam non interrogatur, & sic cessant omnes difficultates.

Tortura quid faciat.

ABSENS.

ABsens quis dicitur, cum extra suum domicilium est, videlicet in alia ciuitate, vel alieno territorio, vt per doct. in Auctẽ. præsente. §. vbi duo. Dicuntur etiam absentes clerici, qui residentiam non faciunt in loco vbi est ecclesia, vt in c. vt ius porrectum. 10. q. 2. qui, si occurreret casus ponderosus, essent vocandi. Abb. in c. cum inter, de electio. Et nota, quòd absentes in tribus casibus sunt vocandi, in actu scilicet alienationis, vt in c. cum inter vniuersos, de electio. & in c. quia propter. eodem in cessatione à diuinis, vt in c. si canonici. de offi. ord. lib. 6. & in collatione præbendæ, vt in c. cum in ecclesijs, de præbendis.

Absens in causa criminali si per annum in contumacia extiterit, eius bona publicantur, taliter, q̃ si post annum compareat post tria edicta, vel tres citationes, nonaginta dies continentes, bona non recuperat, & omnes pœnas pecuniarias à lege, vel iudice positas, luere tenetur, sed admittitur ad corporalem defensionem, solutis prius expensis, & 600. dipondios pro homicidio, & 60. pro contemptu. l. 1. l. Annus. & l. fin. ff. de requiren. rei. l. 2. C. eodem titu. 8. par. 3. Quod si morbo, vel aliquo iusto impedimento fuit impeditus, potest petere post annum

annum restitutionem aduersus annotationem bonorum, & impedimento probato bona consequi. Bal. in l. 1. not. 7. ff. ex quib. cau. maio. & bi infert ad statutum Perusij, qd̃ in effectu habetur. l. 1. tit. 2. ord. q̃ si quis non comparet intra nouem dies habetur pro confesso. & tanquam contra confessum, & contumacem potest procedi contra eũ, q̃ si talis probauerit impedimentum, audiatur.

Sed aduerte, q̃ in crimine hæresis si quis contumax extiterit per annum continuum, elapso anno, vt vere hæreticus damnatur. c. eũ contumacia. c. vt inquisitionis, in fi. de hære. li. 6. c. excõicamus. pri. §. qui aũt. eo. tit. & hanc differentiã assignat gl. in ver. cõdemnatur. in d. §. qui aũt & Grilan. de hære. q. 1. nu. 3. & huiusmodi præsumptio, quæ oritur ex contumacia contra hæreticum est præsumptio iuris & de iure & ideo non admittitur probatio in cõtrarium. l. Antiquę. C. ad velleia. gl. in l. siue possidetis. C. de proba. gl. magistrũ. in c. is qui fidem. de sponsa. qi

ABSOLVERE, ET ABSOLVTIO.

ABsolutus in foro cõscientiæ hæreticus postea delatus Episcopo, vel Inquisitori, de hoc errore licet emẽdatus, & correctus tã per contritionẽ cordis, quàm per confessionẽ oris, & etiã per satisfactionẽ pœnitentiæ sibi iniunctę quę penitẽtia est perfecta, & de pœn. di. 3. c. perfecta, & ẽt quia diuina clemẽtia nõ patitur q̃ crimina semel dimissa veniant in suã amplius vltionẽ, vt de pœn. di. 4. c. diuina, nõ erit tũ immunis à tẽporalibus pœnis. Nã licet quis per pœnitentiam restituatur gratiæ, nõ tñ restituitur dignitati, seu pristinæ potestati, vt de pœni. di. 6. c. 1. & 15. q. 5. c. presbiter. In hoc n. crimine est duplex pœna, spiritualis videlicet & tẽporalis, sicut & in alijs criminibus quę p iura puniuntur, vtputa in crimine homicidij, adulterij falsi, furti, & similibus. Vnde quãuis talis peccãs per contritionẽ, & confessionẽ sit restitutus gratiæ, ita q̃ nõ immineat ei pœna æternalis gehẽnę, nõ tñ est restitutus quo ad pœnas alias tẽporales, sicut patet in eo, qui cõmisit furtũ, cui per pœnitentiã nõ remittitur pœna. vt ff. de furtis. l. qui ea mẽte. simile in raptore, vt ff. vi. bo. rap. l. nõ prodest. Diffusè vide Zanchi. de hære. c. 34. & ibi ad additionẽ Cãpegij, qui ibi allegat Bullã in Cœna Dñi S. D. N. Pij Papæ V. in qua excõicantur oẽs hæretici & schismatici quocũq; nomine nuncupentur & cuiuscũq; sectæ existãt, ac oẽs eorundẽ hæreticorũ fautores, receptatores, et illis credẽtes; ac eorũ libros absq; Sedis Apost. auctoritate scienter quomodolibet legẽtes, aut in domibus suis tenentes, imprimentes, aut quomodolibet defendẽtes ex quauis causa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore, & generaliter quilibet defensores eorundẽ, quæ oia diligentiss. prospiciẽda sunt, & præsertim quæ na libros damnatos attinent, quia non modo legentes, sed etiam tedentes eos in domibus, quamuis non legant, si id scienter faciunt,

Duplex pœna.

Pœna temporalis non remittitur.

Libros prohibitos tenẽtes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt excommunicati. Nec excusantur, qui animo impugnãdi, & confutandi, aut alia etiam honestiori causa legunt, quia lex dicit, quomodolibet, &c. & per Pium IIII. Pont. Max. licentiæ omnes legendi, & tenendi cõsimiles libros reuocatæ fuerunt per eiusdem constitutionem, quæ incipit, Cum pro munere Dat. Romæ sub annulo Piscatoris die 24. Martij 1564. Pontificatus sui anno quinto.

Similiter tenentes excusari nõ possunt, si libros in arca occlusos occultè retinẽt, ita vt à nemine legi, aut videri permittantur, quia omnes similes excusationes per talem sententiam, & etiam per allegatam constitutionem Pij IIII. præscinduntur.

Et quoniam plerique confessarij, tum sæculares, tum regulares indistinctè, & ignoranter absoluunt, seu potius inuoluunt, & sibi datæ facultatis limites ad ea, quæ ad solũ Ro. Pont. spectant, extendunt, suãq; ignorantiam, ac temeritatẽ nonnunquã priuilegiorũ, aut confessionalium prætextu palliare student, ideo Ro. Pont. in §. non obstantibus apertè declarat q̃ nulla priuilegia, nullæq; indulgentiæ, aut Apostolicæ literæ, aut cõfessionalia, seu facultates aliæ quæ verbo literis aut quauis alia scriptura cõcessa hactenus sint, & in futurũ quomodolibet cõcedi contigerit, cõtra præmissa suffragari possunt, qua lege omnes cõprehenduntur quacunq; præfulgeant dignitate, etiam Pontificali, Imperiali, Regali, Reginali, seu quauis alia ecclesiastica & mundana.

Deinde in §. illos aũt, excõicantur illi, qui tales absoluunt, & verba ipsa sunt clara, ita vt à quocunq; etiã rudi cõfessorio intelligi possint. Ita. n. ibi legimus. Illos autem qui contra tenorem præsentium talibus, vel eorũm alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, excõicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisq; prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officia interdicimus, & quicquid egerint absoluendo, vel aliàs nullius sit roboris, vel momenti.

Absoluentes indignos.

Cum itaq; hæc absoluendi facultas Pont. Max. sit reseruata, ipseq; Pontifex Episcopis, & Inquisitoribus tantummodo cum impartitus fuerit, non debent alij presbyteri, ita audacter de his grauiss. criminibus se intromittere, nec damnatos libros tenentes absoluere, vt pleriq; faciunt, nec ea quæ ad Sanctum Inquisitionis officium attinent, attentare. Similiter Episcopi, & Inquisitores benè caueant quomodo huius absolutionis beneficium impendant. Habent quidem Episcopi hanc absoluendi facultatem à Concilio Tridẽtino sess. 24. in c. 6. de reforma. vbi declaratur qđ ipsi tantũmodo id agere valeant, & q̃ ad suos Vicarios non extendatur. Inquisitores aũt ampliorem potestatẽ habere videntur, cũ non modo ipsi, sed & eorũ Vicarij in foro conscientiæ hæreticos pœnitẽtes absoluere possint, vt patet in literis Clem. Papæ VII. in §. vobis etiam, vbi sic habetur. Vobis etiam, ac Vicarijs prædictis extraiudicia-

traiudicialiter Lutheranos occultos, & nõ Inquisitos per ordinarium, siue alios Iudices, ac alios quoscunq; hæreticos, fautores, credentes, defensores & receptatores, necnon & à sancta fide apostatas, eosq; qui contra inhibitionem Sedis Apostolicæ tenuerunt, vel legerunt libros Martini Lutheri, vel aliorũ, aut eidem, siue eisdẽ quomodolibet adhæserunt, si ad cor reuersi pœnitentes id humiliter petierint, postquã hæresim quã pollati, & infecti erant abiurauerint medio iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, absoluendi, illisq; pro præmissis pœnitentiã iniungendi salutarẽ, eosq; ad gremiũ sanctæ Matris Ecclesiæ restituẽdi, & reducendi. Quæ quidẽ verba diligenter sunt perpendenda, quia nõ quibuscunq, indistinctè absolutio impendẽda est, sed his tantũ qui occulti sunt, qui (inquã) per iudicem aliquẽ nõ sunt inquisiti. Quod si quandoq; contingat, vt aliqui non occulti, sed inquisiti de facto absoluantur, talis absolutio his nõ suffragatur. Rursus in his verbis notandus est modus qui in similibus absolutionibus obseruari debet. Quamuis. n. hæc in foro conscientiæ agantur, necesse tamen est, vt pœnitentes id humiliter petant, vt hæresim abiurent, vt iuramento promittant q̃ in posterũ ab huiusmodi hæresibus penitus abstinebunt. Quibus peractis absolui poterunt iniuncta pœnitẽtia salutari. Aliud præterea ex his elicere possumus, nẽpe q̃ eũ Inquisitoribus, & eorũ Vicarijs facultas hæc tradita sit, nõ possunt Inquisitores ipsi quibuscunq; simplicibus sacerdotibus eã impartiri: quia Apostolica verba ad alios nõ Inquisitores, aut nõ Vicarios extendenda nõ sunt. Quare putandũ esse censeo q̃ sacerdotes quos Inquisitores veluti ad id minus idoneos optãt, vt hæreticos absoluere possint, Vicarij in hac parte ab ipsis Inquisitoribus essent instituendi.

Occultus hæreticus absoluitur.

Occulti hæretici qui sint.

Vlterius considerandũ est, q̃ cũ aduersus taliter absolutos in foro exteriori postea procedi valeat, si illorũ crimina ad Iudicis notitiã deducantur, propter hoc optimũ esse putarẽ, vt absolutionẽ in foro conscientiæ petentes, ab Inquisitoribus, aut Vicarijs prædictis, vel ab Episcopis, cũ ad eos pro absolutione accedũt, de hoc optimè admoneãtur, & bonis rationibus inducantur ad abiurationem in foro iudiciali faciendã, cũ notario, & testibus, ne postea ab officio Inquisitionis iterũ perturbentur. Nã hoc modo, & pœnitentibus, & Officio sancto optimè consultũ erit. Nec eos terrere debet relapsus periculum, si errores omnino deserere, ac fidem catholicam perpetuò tenere statuerunt.

Cautela in absoluendo hæreticos in foro conscietiæ.

Considerent etiam Inquisitores, & Episcopi admonitionẽ super eis exhibitã in 3. par. direct. post formã 2. monitorij ad hæreticos reuelandos, vbi cum his, qui tempore gratiæ voluntariæ veniunt, nec accusati, nec denunciati, nec citati sunt, mitius agendũ esse docet, deinde mox subdit. Attendat tamen Inquisitor taliter venientes, qualiter velint errorẽ suum detegere. Nam si in foro tantũ pœnitentiali per modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inquisitor, vt Inquisitor in foro cõscientiæ nõ est iudex.

confessiõnis sacramẽtalis errores suos aperire volunt, Inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat. Non.n. Inquisitores, vt Inquisitores, sunt Iudices in foro pœnitentiæ, seu interiori; sed in foro iudiciali exteriori, quod est valde notandum. Vnde confessiones sacramentales libenter audire non debent, ne Inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur.

Docet insuper Directorium, ꝙ si Inquisitor agnoscit ad se venientem iam ad eo præuentũ esse, vt aliàs aduersus eum indicia aliqua recepta fuerint, confessionem suam cum notario, & testibus audiat, & iudiciario ordine procedat, ac mitius cum illo agat. Quod si Inquisitor illum præuentum, vel prius delatum, aut antea indicatum non videat, an factum prorsus occultum sit, adeo diligenter inquirat, & vbi inuenerit illum neminem infecisse, nec alicui se prodisse, tunc ad iudicialem confessionem recipiendam, procedendum non est, sed secretè illum absoluat, salutari pœnitentia sibi iniuncta. Vide Directo. vbi supra, & Zanchi. cum addi. cap. 34.

Absoluere potest Inquisitor suos Crucesignatos à censuris, & eorum potest vota commutare, vt patet in priuilegio Inno. quod incipit: Malitia huius temporis.

Absoluere potest Inquisitor solus à se excommunicatos, vt in priuilegio Alexandri IIII. quod incipit: Ad capiendum vulpeculas. Vide etiam in c. excommunicamus, de hære.

Absoluit Inquisitor ab excommunicatione omnes hæreticos pœnitentes, & ad misericordiam acceptat, in c. vt officium. de hæret. li. 6.

Absolutus in foro pœnitentiæ per confessorem ab hæresi potest inquiri, & puniri in foro iudiciali exteriori. Vide infra in verbo, Hæreticus occultus.

Absolutio ab expensis factis in lite nõ est fienda regulariter, qñ reus succumbit in principali, imo debet condẽnari in expensis, vt in l. properandũ. §. si aũt reum. C. de iudi. Fallit qñ subest causa litigandi, vt not. in l. qui solidũ. §. ẽt. ff. de li. 2. Et nota, qd quotiens apparet de innocentia eius, qui criminis arguitur, non debet retineri in carceribus vsque ad sententiam, imo incõtinenti dimittendus, postea fertur sententia, tex. in l. 2. C. de exhib. reo. & Bal. ibi. Adde Ro. sing. 504. Accusatus. Et aduertendum est, ꝙ etiam ille textus non requirit fideiussionem, tamen tutius est illam habere, & ita seruari vidimus. Alex. igitur, & Ro. volunt, vt non cẽseatur tacitè absolutus, sed dimissus, tanquam innocens, iuxta terminos d. l. 2. & consequenter oritur hic effectus, ꝙ non est iterum incarcerandus, nisi superuenientibus aliis indicijs.

Innocens detineri nõ debet.

Absolui debet etiam reus accusatore deficiente, & talis absolutio est diffinitiua. tex est in l. qui accusare. C. de eden. & Doct. ibi. Fel. in c. aduersario de excep. si tamen iudex habet indicia contra reum vehementia

Accusatore deficiente.

tia, dic vt in ver. Abolitio, diximus, talis tamen absolutio non erit diffinitiua si contra reum sit præsumptio iuris. Iason in l. qui accusare C. de eden. Absolutus tamen vel condemnatus per sententiam, amplius non debet molestari pro eodem delicto, vt per Aret. in cons. 53. circa secundum dubium, & per Fel. in c. de his. de accusa. vide Bossium in pract. tit. de sententijs. nu. 64.

ACCVSARE, ET ACCVSATIO.

ACcusatio genus est illaudabilis intentionis. vt 2. q. 7. si quis Episcopus. Est tamen necessaria quieti Reipublicæ & Religioni maxime. Aduertat tamen iudex (ait Io. de Tur. cre. in c. Quærendum 2. q. 7. allegando Host. in c. dudum. de elec.) ꝙ consideret vtrum accusator ex libidine, vel ex charitate procedat, & hoc ex qualitate personarum, ferocitate, vel vemstate vultus, prolatione verborum, & similiter potest arbitrari bonus iudex animum accusatoris. ar. 1. q. 7. c. sancimus, etiam si accusatus tales admitteret accusatores, & maxime clericus, qui non potest abrenunciare priuilegijs eorum, quæ statuta sunt propter generalitatem clericorum, vt c. si diligenti. de for. comp. & c. contingit de sent. excommuni.

Nota tamen, ꝙ si accusator accusat publice diffamatum & deficit in probatione, non debent puniri pœna talionis, vel calumniæ, quia excusatur propter infamiam precedente. mvt per Abb. in c. cum contingit. de rescript. & Bar. l. 1. C. si seruus, vel liber. l. 10. Accusatoris autem qualitates septem vide in c. si qui. 2. q. 7. & ibi Io. de Tur. ere.

Diffamatum accusans.

Nota tamen ad propositum cuius hũc scribendi laborem assumpsimus, ꝙ cum idem reatus sit in crimine læsæ maiestatis, & in crimine hæresis, vt. ff. ad l. Iul. mai. l. famosi. imo maius crimen diuinam, q̃ temporalem offendere maiestatem, vt c. vergentis. de hære. eius accusatio competit cuilibet de populo, quia omnium fertur iniuriam, quod in diuinam religionem committitur. c. de hære. l. Manichæos & habetur in quadam constitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit. Incõsutilem tunicã. Imo Inquisitor potest admonere omnes publice, & generaliter super cultu diuino, & ꝙ si sciant aliquos errare, debeant referre sibi, vt in c. excõmunicamus, de hære. imo si quis sola infamia hæresis, vel cõuersationis cũ hæreticis, vel cuitationis cæterorũ fideliũ laboret, Inquisitor vel Episcopus poterit procedere, & inquirere contra eũ ex officio suo, quia succedit loco accusatoris. vt c. Qualiter & quando, el 2. de accusa. & c. Inquisitionis. eo. imo si Inquisitor, vel Episcopus hoc scientes negligerent contra talem procedere, & eum punire inciderent in suspicionem hæresis. c. Qui alium. de hære. & est specialis in hoc crimine, ꝙ testis aliàs à iure reprobatus admittitur in hoc casu in fidei fauorem, vtpotè Iudæi in aliquo casu. vt c. contra Christianos. de hær.

Ad omnes pertinet hæreticorum accusatio.

Negligentia Episcopi & Inquisitoris.

Loco accusatoris.

Reprobati admittuntur.

de hær.li.6.Idem dicerem de alijs infidelibus, quia illi solum repelluntur à testimonio contra fideles.c. Pagani 2.q.7. Et c.Iudæi.& c.licet vniuersis.de test.de quorum numero hæretici non existunt.Item quia non apparet ratio specialitatis in Iudæis vt illi magis admittantur, cũ sint pessimi infideles.1.q.1.c.Nonne.Quando admittantur Iudæi, no tat Feli.in c.Iudæi de test. Et vide ibi septem casus, in quibus Iudæus in testimonium admittitur contra Christianum.

Septẽ casus in quibus Iudæi contra Christianos admittuntur.

Admittuntur etiam excommunicati & participes & socijs criminis in testimonium, præsertim in defectum aliorum testium,& sic hæreticus contra hæreticum admittitur.vt in c.fidei fauorem.de hære.li.6.& per illum textum dicit Abb.in c.literas.de præsump. etiam fratrem esse cogendum super prædicto crimine ferre testimonium.

Admittuntur etiam domestici,& familiares eorum, quantumcunq; istud crimen secretum melius & aptius per familiares, q̃ per alios probari potest,& l.consu.C.de repud.quinimo etiam serui contra dominos, cum tormentis tamen sunt admittendi, cum admittantur etiam hoc modo in crimine læsæ maiestatis.C.ad l.Iul. mai.l.fi.ergo a fortioti in crimine hæresis, cum longe gratius sit æternam, q̃ temporalem lædere maiestatem,vt in c.vergentis.de hære.li.6.& tex. cum glo.12.q.2.c.quæstionem.

Periuri admittuntur.

Admittuntur etiam periuri, dummodo contra se & contra alios in hoc crimine attestentur,dum tamen ex manifestis apparuerit indicijs tales non animi leuitate,aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ,sed zelo fidei velle deponere, aut dictum suum, quod ante in forma testimonij deposuerunt, emendare, & corrigere, ac quæ prius tacuerunt reuelare & hoc in fauorem fidei specialiter conceditur, vt in c.Accusatus.de hære.li.6.ex quibus limitabis textum in c.præterea.de testi.cogen.quatenus corrigendo dictum testis loquitur,& nota Bar. in l. eos ff.de falsis.

Testiũ inhabilium fides.

Aduerte tamen q̃ cum isti inhabiles admittuntur, ita demum eorum dictis fides adhibetur, si verisimilibus coniecturis, & ex numero testium,& ex qualitate tam deponentium q̃ eorum contra quos deponitur,ac alijs circunstantijs hi testificantes non falsa dicere præsumuntur, vt in d.c.in fidei fauorem.

Conspirantes tamen & inimici non admittuntur, sicut nec in alijs exceptis criminibus,pro quo optimus tex.de simonia c.Per tuas.el primo.Et nota hoc,quia valet generaliter ad omnes casus, in quibus minus idonei testes admittuntur.Quid autem considerari debeat in alijs exceptis criminibus contra testes criminosos vt admittantur, vide gl. in c.quis Episcopus.1.q.1.& c.si Deus omnipotens.2.q. & per Doctores in d.c.per tuas de simo.Intellige tamen prædictos inhabiles testes in hoc crimine admittendos fore contra hæreticos, credentes, fauores,

Qui inimici admittantur.

res,& receptatores,ac defensores eorum non tamen sic esset,si pro eorum parte inducerentur ad hoc,q̃ hoc crimine purgarentur: eo enim casu requiruntur testes omnino integri,& sine aliqua suspicione,& fidei Catholicæ zelatores,co.tit.c.filij.in fi.

Testes qui torqueri debeant & quãdo.

An autem huiusmodi suspecti testes cum examinantur sint tormẽtis subijciẽdi, vide glo.in c.summa,15.q.5.quæ dicit,q̃ sic,si est seruus, vel vilis persona, vel si liber,& sit criminosus,& infamis,vel obscurus, vel ignotus,tales enim sine tormentis non admittuntur. Torquentur etiam liberæ personæ, licet non sint viles, dum tamen vacillent in testimonio.De hac materia diffusius vide Bal.in l.ex libero.ff.de quæstioni.& infra in verbo tortura & verbo testis; per totum.

Sed quæro iuxta prædicta,An id quod dictum est de minus idoneis testibus admittendis in crimine hæresis,habeat locum tantum, quãdo proceditur per viam inquisitionis:aut etiam idem sit, quando procedi tur per viam accusationis,vel exceptionis, & videtur q̃ sic,quia eadem est ratio,scilicet fidei fauor & odium criminis.Contrarium tamen cõcludit glo.in d.c.in fidei fauorem,quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere,non est recedẽdum,nisi inquantum reperiatur a iure permissum. Qui ergo accusat, vel excipit habeat probationes idoneas nec est accusatio fauorabilis,vt inquisitio.vt 2.q.7.c.si quis Episcopus,& verbum istud inquisitionis debet aliquid operari,aliàs quare fuisset expressum? c.Ad audientiam. de Dec.& sic transit glo.sed contrarium tenet Archid. in d. c.in fidei fauorem,& allegat c.si hæreticus 2.q.7.sed Io.And.tenet cum gl.in d. c.in fidei fauorem quia si ille tex.teneret,non esset necessaria dicta Decretalis,& sic transit simpliciter recitãdo prædictos Doctores. Potior tamen tenenda opinio Archid.pro quo facit,quia eadem ratio est vtrobiq; scilicet fauor fidei,ex qua ratione etiam in pœnalibus(attento q̃ expressa est in lege)argui põt ad similia vt est tex.in instit.de le. patro. tunc a principio,& gl.in Clem. pri.de elec. & c.pri.de temp.ord.li.6.

Fauor fidei, & non odiũ hæreticorum est considerãdum.

Prætera dispositio prædicta non est odiosa, sed fauorabilis, quia non in odium hæreticorum,sed in fauorem fidei sic introducta principaliter,vt tex.ibi innuit in princ.vnde illud est considerandum,& non odium hæreticorum,quod venit in consequentiam,iux.gl. in c. sciant cuncti.de elect.li.6.& l.qui exceptionem.ff.de cond.indeb. Nec est simile de accusatione facta in crimine hæresis,nam & in alijs criminibus accusatio dicatur genus illaudabilis intentionis, iuxta moderationem prædictam,nõ tamen sic est in crimine hæresis.Posset etiam dici,q̃ ille tex.non se stringit ad processum inquisitionis,sed dicit, in fidei fauorem concedimus vt & c.Et loquitur Papa Inquisitoribus, vt patet in suprascriptione.de quibus certum est, quod licet per viam accusationis possint procedere,appellantur tamen Inquisitores, & eodem modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

do ex eorum nomine appellatur inquisitionis officium. licet per viam accusationis, vel exceptionis cognoscant, & per hoc fundata man et satis ista pars & responsum restat ad motiua contraria. Et quia in tanto crimine cum multa cautela oportet procedi in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto cõtigerit, debent adhiberi duæ personæ religiosæ. & discretæ in quarum præsentia per publicam (si habe ri potest) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem testium depositiones conscribantur. per tex. in c. vt officium. de hære. li. 6. & pondera illum textum, qui requirit interuentum prædictarum personarum, nedum in examinatione testium, sed etiam in describendo eorum depositiones, & prædicta practica potest & iuste debet ob seruari in omnibus arduis causis, vt sine omni suspicione procedatur. Ita tenet Panor. in c. quia propter. de electio. & in c. cum causam. de testi. ex quo liberior sit facultas in his procedendi datur facultas a iure religiosis, qui anteq̃ essent religiosi erant notarij & etiam clericis, qui ante clericatum notariatus officium exercebant, vt in hac causa officiũ prædictum notariatus exerceant, vt in d. c. vt officium. de hære. li. 6. Et quia de accusatione loqui supra dispositum & si non ad necessariam, ad pinguiorem tamen officij nostri doctrinam, quæ sequuntur subiungere voluimus.

Per duos viros idoneos loco notarij.

In arduis causis notarij q esse possint.

Quia enim in c. si legitimus. de accusa. dicitur. si legitimus non fuerit accusator, nõ fatigetur accusatus. Ante omnia de legitimatione personarum contendere volentium in iudicijs dicere curabimus.

Illegitimi accusatoris conditiones.

Et primo nota q̃ secundum glo. in c. primus. 2. q. 1. tres sunt, vel esse debent illegitimi accusatoris conditiones. Quarum prima erit q̃ nõ debet esse criminosus: secunda, q̃ non debet esse malæ vitæ, & famæ: tertia, q̃ non debet esse inimicus.

Et circa primam qualitatem nota q̃ de iure ciuili non repellitur criminosus, nisi sit de tali crimine condemnatus q̃ merito appellatur criminosus, vel q̃ effectus sit infamis ipso iure. Hoc videtur velle tex. in l. qui accusare. ff. de accusa. vbi patet q̃ condemnatus de crimine admittitur ad accusandum si nõ perdidit ciuitatem, vel libertatem, & in l. is qui reue. C. de publ. iudi. Adde Spec. de accusa. & in tit. de criminibus in §. 3. & Anch. cons. 310. An autem criminosus admittatur ad accusandum criminosum, vide glo. in c. si hæreticus. 2. q. 7. Nam de iure ciuili non reperitur nisi sit condemnatus & effectus infamis. l. 3. ff. de testi. & not. in c. super eo. & in c. testimonium. de testi. de iure autẽ canonico non proceditur ita stricte, vnde satis est q̃ tunc possit conueniri de crimine graui. vt c. cum delictus. de accusa. & c. si qui sunt. 2. q. 7. Non enim videtur velle accusare bono zelo, sed pro vindicta publica, ex quo ipse perseuerat in crimine. Idem puto (ait Abb.) de quolibet crimine, & peccato mortali, ex quo perseuerat in eo, licet aliàs fuerit condem-

Criminosus.

condemnatus, vt in iuribus præallegatis. Et hæc sunt, vt prætextu criminis repellatur quis quando prosequitur vindictam publicam, secus si propriam, tunc enim quilibet criminosus admittitur. 2. q. 5. c. omnibus. Adde q̃ illi dicuntur suam, aut suorum iniuriam prosequi, qui prosequuntur iniuriam illorum, qui per se testimonium ferre non possunt, Spec. in §. 3. de accusa.

Circa autem secundam qualitatem, scilicet infamiæ, nota, q̃ loquendo de infamia iuris, non est dubium tam de iure canonico, q̃ ciuili, q̃ infamis quilibet repellitur ab accusatione. vt 6. q. 1. c. infames. & c. quærendum. 2. q. 7. & l. qui accusare. ff. eo. Infamis.

De infamia autem facti est dubium. Vide Ro. cons. 297. glos. in c. 1. de accusa. sentit q̃ repellat. & idem Goffr. in c. omnipotens. de accusa. & Spec. eo. §. 1. Sed Bar. tenet oppositum in d. l. qui accusare, dicens quòd infamia facti non est iure cautum, & idem Spec. in ver. Item quid de his eo. Abb. autem dicit, Ergo puto quòd de iure ciuili non repellitur, cum non reperiatur cautum à iure, & omnes admittuntur ad accusandũ qui non prohibentur, vt in l. qui accusare, & adducit l. is qui reus, vbi condemnatus de crimine admittitur ad accusandum, & ex condemnatione criminali oritur infamia facti l. Honori. ff. de obse. facit c. testimonium. de testibus. Sed de iure canonico aliam opinionem (ait Abb.) puto procedere per c. si qui sunt, & per c. cum tua. de spons. non enim videtur integra persona.

Circa tertiam qualitatem, scilicet inimicitiarum, dicitur sic, quòd de iure ciuili inimicus non repellitur. Ita sentit glo. in l. qui accusare, & pro illa inducitur, quia hoc non reperitur iure cautum. Inimicus.

Item ex accusatione oriuntur graues inimicitiæ. facit c. Meminimus. de accusa. & Bar. in l. 1. ad Turpil. & tamen de iure ciuili accusatus recusat accusatorẽ suũ. vt d. l. is qui reus. Sed de iure canonico secus, vt in iuribus præalleg. in glos. sed debent esse inimicitiæ graues, & non leues facit l. si inimicitiæ. ff. de his quibus vt indig. & in c. cum oporteat. de accus. facit l. 3. in tit. ff. de adi. leg. adde Ro. cons. 323. quòd in notorijs inimicus ex causa etiam repellitur. Item colligi potest singulariter ex textu isto, quòd de iure canonico adeo inimici repelluntur ab accusatione, vt etiam contra infamatos non admittantur etiam in criminibus exceptis, & facit c. Per tuas. de symo. Abb. in c. cum P. manconella. de accus. vide ibi textum,

Sunt & aliæ qualitates illegitimi accusatoris, vt mulier, pupillus, & pauper, ij regulariter non admittuntur ad accusandum. vide 2. q. 1. c. Prohibetur, & ff. ad l. Iul-mai. l. in quæsti. Mulier. Adde Alex. cons. 14. in Oldr. cons. 145.

Pupillus regulariter non accusat nisi prosequendo iniuriam suam, vel parentum suorum, vt ff. de accusa. l. 2. §. Pupillus. & tunc si est infans accusat Pupillus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accusat tutor nomine suo,& inscribit se ad pœnam talionis,vt not.Bar.in præalleg.l.2.si vero est maior infante impubes tamen, tunc potest accusare cum auctoritate tutoris; si vero pubes,tunc sunt opiniones, sed communiter videntur Doctores concludere in locis præallegatis, q̃ requiritur q̃ sit in vigesimo anno.Nam non admittitur in rei veritate ad denunciandum,vel ad testificandum in criminali, nisi in ætate.4.q.3.c. in testimonium,sed puto q̃ si excesserit quartũ decimũ annũ possit cum auctoritate curatoris.licet Bar.velit cõtrarium in præalleg.l.2.Moueor (ait Abb.) per l.clarum, de auct.præstan.vbi permittitur minori accusare cum auctoritate curatoris.

Item quisq; admittitur ad accusandum,qui non prohibetur. & de pubere non inuenitur prohibitum,imo concessum à contrario sensu, quia cum interdicitur pupillo,tacite conceditur puberi.Item arguitur per locum à speciali.Minor viginti quinq; annorum prohibetur accusare de adulterio,l.si maritus.§.lex.ff.de adult.ergo in alijs criminibus non reperitur ætas. Nec obstat motiuum Doctorum iuris ciuilis in quantum se fundant in simili textu,quia maior idoneitas requiritur in teste,q̃ in accusatore,quia crimina probantur testibus,nõ accusatoribus,sic notat gl. in c. cum R.de off.dele.& no.Inno.in c.cum venerabilis.de except.

Pauper.

Circa qualitatem paupertatis nota q̃ pauper repellitur ab accusando vtroq; iure.2.q.1.c.Prohibẽtur,& in præalleg.l.qui accusare cum l.sequẽti.sed aduerte quia glo.in vtroq; loco dicit,q̃ si pauper est honesta persona,& non suspecta non repellitur prætextu paupertatis.Et dicitur pauper qui non habet in bonis quinquaginta aureos.2.q.1. Prohibentur, & in præalleg.l.sed dic illud procedere vbi est expressum,& conclude tria mẽbra,q̃ vbi exprimitur in iure,standum est expressioni iuris,vt in iuribus præallegatis,nisi cessat causa statuti.vbi autem non est expressum, sed fit de paupertate mentio,& tunc statur vulgari opinioni in his,quæ sunt leuis præiudicij an sit pauper.in his autem quę sunt magni præiudicij,hoc relinquitur arbitrio boni Iudicis, secundum qualitatem personarum, & causæ.facit glo.in c.fi.de re.iudi.li.6. Quæ dicit,q̃ causa est magna, vel parua secundum qualitatem personarum. Nam magnus dominus iudicaretur pauper si tria millia floren. in bonis, & plebeius iudicaretur diues.ar.ĩ c.de causis,de off.deleg.Adde Ro.cõs.372.Petrus Anch.cõs.407.

Quis pauper.

Vulgari opinioni quãdo standum.

Accusationis via quare cessauit.

Hodie quasi vbiq; cessauit modus procedendi per viam accusationis. Nec mirum(ait Bosius in pract.)quia defecit ex consuetudine id, vnde eueniebat,vt sine accusatore nemo cõdemnaretur,pœna scilicet talionis, secundum Bar.in l.Athleta. §. calumniator. ff. de calumnia. Proceditur autem maxime in causa fidei per viam denunciationis,cum sit modus ordinarius,vt in c.licet Heli.de sumo. & in l.ea quidem,C.de accusa. & in l. Diuus.ff.de custo.& exhib.reo.

Et primo sciendum,q̃ interdum proceditur super denunciatione, vt etiam

etiam sit super accusatione,vel inquisitione; aliquando propter denunciationem via inquisitionis,vel ex iudicio solum,quod oritur ex dicto denunciantis,vel ex alio.Primo casu loquitur hæc materia,quia sic intelligitur,dũ dicitur,quòd etiam proceditur via denunciationis sicut per alios modos.Secũdo casu,nõ tamen et largo modo,dicitur procedi via denũciationis,& iste secundus modus est ille,qui quotidie est in vsu,quia ad denũciam consulum villarum,vel custodum proceditur via inquisitionis. Primo casu quando proceditur super denunciatione, denunciator habetur loco accusatoris,& ideo ordinarie non potest esse testis. Ordinarie dixi, propter dictum Abb.in c.in omni.de test.qui dicit sic. Creditur denunciãti etiam super crimine denunciato, vt habeatur in numero testium, dummodo non sit tale crimen,in quo per denunciationem sequatur depositio.Pone exemplum in c.Inquisitionis.de accus.Hanc lectionem sentit Vinc.hic quasi velit q̃ si agatur ad correctionem,seu ad pœnitentiam ad peccatum impediendum, computetur in numero testium, secus si ad naturalem pœnam delicti directè,vel indirecte infligendam.Hanc lectionem videtur sequi Ant.de Butr.qui dicit,idem esse quod agitur ad illuminationem fidei.& infra ibidem subiungit; Et per hoc concludo, q̃ litera non sit restringenda quando agitur de stricta denunciatione, in qua oportet monitionem præcedere,sicut communiter videntur Doctores intelligere,licet diuersificent in modo,seu subiecto probandi.sed intelligo generaliter,quod satis probat vltima auctoritas in fine c.posita.& c.præcipue,11.q.3.[& not.Io.And.Hic enim poterit Iudex facere istas denunciationes,& computari in numero testium si erit necesse,& finaliter procedere,vt Iudex,vt d.c.Præcipue.Cum enim non agatur ad pœnam, sed ad pœnitentiam,sufficiunt probationes minus sufficientes, vt notat gl.2.q.1.c.Multi.Hæc Abb.qui & in c.In omni.de testi.addit dicens,Probationibus alijs deficientibus, cum iuramento admittitur pro teste denuncians,nisi aliud suadeat qualitas negotiorum, seu personarum, vt in c.fi.de iureiur.

Denunciator & testis.

Secundo casu habetur loco testis vt d.c.licet Heli. & ita Bar.in d.l.Diuus,& in l.1.§.cura.ff.de off.præfc.vbi.Ale.cõs.1.vol.3.Cæpol.cons.40. Bal.in c.in omni,de testã.vbi dicit,q̃ est iste denunciator bonus testis,si vidit sicut alius,& vti testis deponit, cæterum si tantum refert exercens officium suum,propter officium susceptum,sufficit ad inquirendum.Et hæc est opinio communis Doctorum.

Denunciator quando sit testis bonus.

ADORATIO.

ADoratio hæreticis facta,idest reuerentia,quæ sanctis viris exhibi solet,eis exhibita maximam suspicionem de hæresi inducit,vt in c.accusatus,de hæret.li.6.

ADMI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADMINICVLA.

ADminicula ad crimen committendum sunt præuiæ dispositiones, vt in crimine fornicationis, tactus, risus, iocus, oscula, & similia. hæc cũ fama, & teste de auditu faciunt perfectam probationem, Abb. in c. ex parte, de tempo. ord.

ADVOCATVS.

ADuocatus non datur facinorosis. l. per omnes. c. de defen. ciui. Bald. in c. ex parte. de temp. ord. maxime hæreticis. vt in c. si aduersus. de hære. maxime cum constat illum esse hæreticum, quando tamen reis conceduntur defensiones, aduocatus etiam eis est concedendus vir vtiq; iuris peritus, & fidei zelator, & pari forma procurator, ac processus totius copia, suppressis tamen nominibus testium, ac deponentium, vbi Inquisitor in consentia sua videat eisdem grauem iacturam, seu periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, propter potentiam delatorum. Vbi autem tale periculum non videatur imminere, sunt huiusmodi nomina delato exprimenda, iux. c. statuta. de hære. li. 6. Verum hic intelligas non tantum potentiam generis, sed etiam potentiam pecuniæ, vel malitiæ, grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur huomini delato minus generoso, sed malitioso, ac stipato satellitibus, q̃ diuiti generoso, sed Deum timenti, qui non vult nec se, nec sua perdere, & hæc experientia solertes quotidie reddit Inquisitores. Quare quando conceduntur testium publicationes, multum est delati conditio consideranda, an scilicet sit malitiosus, vel simplex, pauper, vel dines, habens societatem hominum peruersorum, & similia. Nec putet delatus in causa fidei testes a Iudice faciliter esse repellendos, cum soli inimici capitales repellantur, vt infra in verbo, Inimici, & in verbo, Testis, dicetur

Non prodantur nomina test.

Potentia malitiæ.

Aduocatus, vel causidicus salua conscientia ad veritatem tacendam in iudicio reum instruere non potest, Doct. in c. 1. de test. cogen.

Affectus regulariter non punitur non secuto effectu. l. qui falsam monetã. ff. de falsis l. cogitationis. ff. de pœnis. c. cogitationis de pœnis; sed in crimine hæresis solus affectus etiam non secuto effectu punitur, quia sola voluntas facit aliquem hæreticum, dummodo de ea constet, potest iudex illum punire. c. excommunicamus. 1. §. credentes, de hære. l. quisquis. C. ad l. Iul. mai. glo. in parte eo ipso, vnde Doctores.

ALIENATIONES.

ALienationes bonorum in fraudem fisci, & maxime officij sanctæ Inquisitionis, quia multoties fiunt ab hæreticis, nota q̃ tales alienationes, seu obligationes possunt, ac debent, rescindere tam Episcopi, q̃ Inqui-

quam Inquisitores hæreticæ prauitatis, ac res alienatas à possessoribus reuocare, quia à die commissi criminis bona ipsorum hæreticorum ipso iure fuerunt confiscata, & delata in fiscum, & ex tunc fuit sibi à iure omnis administratio interdicta, & sic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine læsæ maiesta. vt C. ad l. Iul maiest. l. quisquis. §. emancip. & §. damnationes, & l. fin. Multo ergo fortius in hoc immanissimo crimine, vt cap. vergentis. de hære. & cod. in cap. cum secundum leges. li. 6. & ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis incorporatio in fiscum demum fiat post sententiam Inquisitoris, per quam damnat illum de hæresi, & declarat bona illa confiscata fuisse, vt ff. de iure fisci. l. Imperator noster. Et ista incorporatio, seu exequutio confiscationis fit per iudicem Ecclesiasticum, id est per Episcopum, vel Inquisitorem, vel etiam per iudicem secularem, si de hoc per Episcopum, vel Inquisitorem fuerit requisitus, & non aliter. Et cum igitur à die commissi criminis bona fuerint confiscata, & ei fuerit administratio à iure interdicta, non est mirum si facta per eum super dispositione bonorum suorum post commissum crimen, & interdictam administrationem non teneant, sed veniant retractanda, ita quòd etiam emptores talium bonorum pretio priuantur, secundum Archid. vbi supra. licèt benignius secundum Dynum possit dici, & sic. Quia aut extat pretium dictorum bonorũ alienatorum, vel aliud loco pretij, aut non, sed est consumptum: si est consumptum non restituitur, & hoc casu potest intelligi Anchar. si autem adhuc existat, tunc bonæ fidæi emptori restituitur, & non alij. vt ff. de his quæ infra. l si debitor, & l si quando. Quando autem hæreticorum bona sunt confiscata, & sunt sub diuersis dominijs, vide Anch. in c. cum secundum leges, de hære. lib. 6.

Rescindi, quę debent alienationes.

Incorporatio bonorum rei per quem & quando fieri debent.

Adde super præscriptionibus bonorum hæretici post mortem inueniti sic distinguendo. Ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis suæ, vel non. Si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares iuris, & rei præscribunt vniuersa bona defuncti spacio quadraginta annorum, si tamen sint catholici, & iustum titulum habeant, scilicet per legitimam successionem, vel per emptionem iustam. Adde & tertium, q̃ bonam fidem habeant, & q̃ diutinam, & nõ interruptam possessionem habuerint per totum tempus quadraginta annorum. In secundo verò casu quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hæreticus decessisset, non reputabatur catholicus tempore mortis suæ, dicitur q̃ si cætera præmissa concurrant, quadragenalis tamen præscriptio non habebit locum, quia illa præscriptio demum permittitur, vbi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis: ergo vbi non reputabatur catholicus, inhibetur, iuxta illud. Quod de vno permittitur, de cæteris prohibetur. ff. de iudi. l. cum prætor, & c. nonne, de præsump. vnde si quadragenalis non vindicat sibi locum, neq; centenaria locum habebit,

Post mortem hæretici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bebit, quia a tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fiscum, vt iam supradictum est. Melius tamen, ac verius videtur dicere, quòd licet bona talis hæretici fuerint delata in fiscum a die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione centenaria non habebit locum. vt C. de sacrosan. Eccl. Authen. si quas. Et c. 2. de præscrip. li. 6. vide inferius in verbo, Fiscus.

ALIMENTA.

ALimenta, & litis expensæ dandæ sunt filijs contradicentibus ratione legitimæ, & vxori ratione dotis, donec fuerit iudicatum, l. qui filium ff. vbi pupill. educ. deb. ibi etiam vide Bal. & Alex. in l. Alimenta. in vlt. q. C. de nego. gestis. Et Bal. in l. qui sint. col. 2. C. de bon. quæ li. 6. facit l. si instituta §. de officioso. ff. de offi. testa. vbi textus dicit, quòd filius pupillus litigans super hæreditate patris, interim debet habere alimenta. Facit etiã textus qui quotidie allegatur in l. fi. C. de ord. cogn. vbi etiam aduersario dantur vltra alimenta expensæ litis, ex quo glo. ibi dicit, quòd si subditus agat contra prælatum, interim debet ali, & allegat multa iura similia. Vide Bosium in pract. tit. de alimentis præsta. vxori. Quæ autem alimenta sint petenda, & danda, vide textum in l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de libe. agno. qui dicit iudices pro modo facultatũ iubebunt illum ali, ita tamen vt non habeat aliud vnde se alat. Bar. in l. si libertis, scilicet manumissis. ff. de ali. & cib. leg. Alex. cons. 72. col. 4. vol. 5. Vide Bosium in pract. vbi supra, nu. 14.

AMATORIVM POCVLVM.

AMatorium poculum dans sine dolo, ad metallum damnatur. in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. Salic. in l. 1. col. 2. C. de siccarijs, & si sequitur mors, imponit pœnam vltimi supplicij: si autem continet aliquid sapiens hæresim, secundum qualitatem suspicionis debet abiurare, & puniri, vt infra in verbo, Suspicio. Vide infra in verbo, Pocula.

AMICVS.

AMicus inimici capitalis suspectus habetur, Bar. in l. sciendum, §. si accusatio. C. de legationibus. Bal. in l. si quis, nu. 8. C. de testi. & Bar. in l. qui iurisdictioni, nu. 7. de iurisd. omn. iud.

APPELLARE, & APPELLATIO.

APellare hæretico quandoq; licet, ante scilicet diffinitiuam sententiam, videlicet quando grauamen est in processu causæ, quia nulli negandaest legittima defensio. 2. q. 6. c. 2. & 3. Sed pro clariori huius materię dilucidatione, nota q & si quilibet se grauatum sentiens regulariter

ter posit appellare. vt C. de appell. li. 2. & 2. q. 6. c. 2. & c. placuit, & c. dubius de appell. & c. cordi. eod. lib. 6. in causa tamen fidei secus est, scilicet post latam sententiam diffinitiuam, & condemnationem, qula iam cõstat ipsum esse hæreticum, & hæreticis ademptum est beneficium appellandi, & hoc casu intelligenda est constitutio Frederici Imperatoris, quæ incipit, Commissi: & extrauagans Innocentij, quæ incipit, Nouerit vniuersitas. §. item proclamationes. & patet in c. vt inquisitionis, de hære. lib. 6. Sed si pendente iudicio quis indebitè opprimatur, vel grauetur, benè poterit à grauamine appellare, quia ante sententiam nondum constat ipsum esse hęreticum; & sic communi iure, vt quilibet, appellabit de grauamine per iura prælegata. Sed eo casu ad Papam tantum appellabit, non obstante, q Inquisitor videatur datus, vel delegatus à suo prouinciali, vel generali, & per hoc videatur ad ipsum Prouincialem, seu Generalem tanquam ad superiorem in hac causa appellare, quia iste non dat, nec delebeat à Papa, & non habeat ab eo, vt ff. quod cuicunq; vnum. l. item corũ. §. si decuriones. ff. q cuiusc. & c. per hoc. de hære. lib. 6. si vero appellatur à processu Episcopi, dic q aut ille cõtra quem proceditur erat exemptus, & sic cognoscebat contra eum ex iurisdictione extraordinaria, & sic appellandum est ad Papam: aut inquisitus non erat exemptus, & sic ordinaria iurisdictione cognoscebat, & tunc potest appellari ad proximum superiorem, puta ad Metropolitanum, vel etiam omissis medijs ad ipsum Papam, vt c. si duobus, & c. dilecti, de appel. & 2. q. 6. c. quotiens, & cap. ad Romanam.

In causa fidei quãdo appellare licet.

Exemptus, & non exẽptus appellans.

Appellatione igitur sibi præsentata Inquisitor sine turbatione, ac animi motu debet copiam appellationis petere, protestans verbo, q non curat sibi tempus, & cum tradita sibi fuerit copia ipsius appellationis, Inquisitor adhuc habet duos dies ad respondendum, & post hos adhuc triginta ad apostolos exhibendos, & licet statim possit respondere, & apostolos dare, tamen vt cautius procedatur, melius est aliquem terminum, vel decem, vel viginti, vel vigintiquinq; dierum ad dandum eidem pariter, & recipiendum apostolos quales dare decreuerit assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris, & infra tempus assignatum diligenter attendere, & discutere causas appellationis, seu grauamina allegata. Et si videt, habito bono consilio peritorum, q iniustè, & indebitè delatum aggrauauit, ad se defendẽdum illum non admittendo, vel sine Episcopo, vel eius Vicario eundem delatum quæstionandum pronunciando, vel similia faciendo, adueniente termino assignato corrigat errorem suum, & reducat processum ad punctum, & statum in quo erat quando defensiones ille petijt, vel terminum ad interloquendum assignauit, & similia, vt tollat grauamen, quo ablato procedat, prout ante, quia per annotionem grauaminis, appellatio quæ erat aliqua, fit nulla, iuxta cap. cum

Terminus ad dandos, vel recipiendos apostolos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Grauamina reparabilia.

cessante, de appell. Attendat autem circunspectus, & peritus Inquisitor, ꝙ quædam sunt grauamina reparabilia, vt sunt illa de quibus dictum est supra, & tunc habet locum modus prædictus. Quædam autem sunt irreparabilia, vtpotè si delatus fuit iam quæstionatus realiter, & de facto, & hæc nequeunt reparari, nec reuocari, & tunc non habet locum modus prædictus, scilicet reducere processum ad statum in quo fuit, quando grauamen tale fuit irrogatum. Attendat etiam Inquisitor, ꝙ licet à die responsionis habeat triginta dies ad exhibendum apostolos, iux. c. reprehensibilis, de appell. & possit petenti apostolos assignare vltimum diem iuris, scilicet trigesimum ad apostolos recipiendos: tamen ne videatur, ꝙ

Modestia seruanda.

velit vexare delatum, & de vexatione indebita reddat se suspectum, & ne videatur confirmare grauamen sibi impositum, propter quod appellatum fuit, melius est ꝙ assignet infra tempus iuris terminum competentem, vtpotè decem, vel viginti dierum, & potest postmodum (si expedire iudicauerit) adueniente termino prorogare, dicendo se fuisse alijs negotijs fidei implicitum, vel huiusmodi.

Ad dandos, & recipiendos apostolos.

Attendat etiam Inquisitor, ꝙ quando præfigit terminum appellanti, & apostolos petenti, ꝙ non assignet solum ad apostolos dandos, sed dandos pariter, & recipiendos: ꝙ si assignaret ad dandum, tunc Inquisitor à quo appellatur, haberet eis mittere. Assignabit ergo appellanti terminum, id est talem diem, talis mensis, & talis anni, ad dandum, & recipiendum ab Inquisitore apostolos tales, quales decreuerit se daturum.

Attendat etiam Inquisitor, ꝙ in assignatione termini non dicat respondendo, quòd dabit apostolos negatiuos, vel affirmatiuos, sed vt possit plenius interim deliberare, dicet, quòd exhibebit tales quales decreuerit exhibendos.

Attendat etiam Inquisitor, ꝙ in assignatione huiusmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur astutiæ, & malitiæ appellantis assignet locum in specie, diem, & horã, vtpote, ꝙ assignet diem vigesimum mensis talis anni præsentis, hora vesperarum, vel tertiarum, in camera ipsius domini Inquisitoris, in conuentu fratrum Prædicatorũ, talis ciuitatis, tali appellanti ad dandum, & recipiendum apostolos tales quales tunc decreuerit exhibendos.

Cautela adhibenda.

Attendat etiam circunspectus Inquisitor, quòd si ipse decreuerit in animo suo detinere delatum, crimine requirente, & iustitia exigente, in termini assignatione ponat, ꝙ assignat talem terminum ad dandum, & recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in potestate Inquisitoris appellantem libere retinere, datis prius tunc statim apostolis negatiuis, alias non.

Attendatq; Inquisitor, ne aliquid innouet circa appellantem, ipsum capiendo, vel quæstionando, seu à carcere liberando, vel ab hora, qua fuit eidem appellatio præsentata, vsq; ad horam qua tradidit apostolos negatiuos. Quando verò delatus dubitat, ꝙ contra eum feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua, frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat Inquisitoris iudicium.

Exhibitis igitur apostolis negatiuis, Inquisitor continuando ipsum suum officium exequatur, mãdando eundem capi, seu detineri, vel ipsum arrestando, vel terminum ad comparendum coram se eidem assignando, vel aliquid simile, propter quod appareat, ꝙ non definit esse iudex, continuabitq; processum suum contra appellantem, quousq; per iudicem, ad quem fuit appellatum, sit prohibitus, ꝙ non procedat. Caueat tamen Inquisitor, ꝙ nullam nouitatem faciat erga appellantem, scilicet ipsius personam, nec ipsum capiendo, nec si captus erat à carcere liberando, nec aliàs ab hora qua fuit sibi præsentata appellatio, quousq; eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos, sed ex tunc (vt iam dictum est) poterit, si iustitia hoc requirat, quousq; sit prohibitus à iudice, ad quem fuerat appellatum, & tunc cum processibus clausis, & sigillatis, & cum fida, & tuta custodia, prius (si opus fuerit) habita idonea cautione, remittet eum ad iudicem antedictum.

Quãdo iudex desinit esse iudex.

Si autem exhibere decreuerit apostolos affirmatiuos, & reuerentiales appellanti, aduertat Inquisitor, ꝙ statim traditis apostolis reuerentialibus appellanti, in causa illa pro qua ille appellauit, ipse Inquisitor desinit esse Iudex, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi cum sibi remissi per Summum Pontificem fuisset. Quare de causa illa se amplius non intromittet, sed mittet dictum appellantem per modum prædictum ad dominum Papam, assignando eidem terminum competentem, vtpotè vnius mensis, duorum, vel trium, quatenus interim possit ad illum se præparare, recipiatq; ab eo de comparendo, & se præsentando in Romana curia infra dictum terminum idoneam cautionem, vel si appellans nõ potest illam præstare, mittatur cum fida, & tuta custodia, vel obliger se melius quo poterit, quatenus infra terminum sibi assignatum in Romana curia præsentialiter Summo Pontifici, vel per se non stabit, præsentabitur.

Nota de appellante.

Si autem Inquisitor habet aliam causam, ac procedit contra illum in alia causa, in qua delatus non appellauit, in ipsa causa Inquisitor iudex remanet prout ante, etiam si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellans accusatur, vel denunciatur Inquisitori de alijs hæresibus, vel criminalibus, de quibus non agitur in causa pro qua appellauit, non definit esse Iudex. Imo potest procedere ad se informandum, & testes examinandum liberè, prout prius, & finita prima causa in Romana curia, vel ad Inquisitorem remissa, potest procedere liberè in secunda. Vide Abb. in c. cum nobis olim. de elect.

APOSTATA, ET APOSTASIA.

APostata, siue Apostasia triplex inuenitur, scilicet ab ordine, à statu regulari, & à veritate fidei Christianæ. Qui primo modo apostatant, non deuiant à fide credendorum, quia nec hæretici sunt, vt sic, nec subsunt iudicio Inquisitoris. Qui verò secundo modo apostatant, ex eo, q̃ sic apostatant, etiam à fide non deuiant, quia nec hæretici sunt, nec per consequens subsunt iudicio Inquisitoris. Quia verò tales apostatæ à regulari tramite deuiant, sunt excommunicati. c. vt periculoso. ne cler. vel mona. lib. 6. Si enim in excommunicatione illa, vel apostasia per annum animo indurato persistant, ad Religionem redire negligentes, & euidenter de hæresi sunt suspecti, vt in c. grauem. de pœnis, & de fide responsuri citari possunt, & per Episcopum, vel Inquisitorem contra eos potest procedi coniunctim, vel diuisim, prout dicetur infra in verbo, Inquisitor, & in verbo Hæreticus.

Apostata de hæresi suspecti.

Qui verò tertio modo apostatæ sunt, eo q̃ à fide catholica deuiauerũt, hæretici, imo infideles habendi sunt, & si haberi possunt, fiat de eis sicut de cæteris hæreticis, quia si nolunt resilire, tanquam hæretici impœnitentes traduntur brachio sęculari. Si autem redire velint, recipiantur tanquam hæretici pœnitentes, iuxta c. ad abolendam. de hære. Concordat Rai. de apostatis. c. reuertentes ab apostasia, cũ fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi. Illi verò qui metu mortis fidem negant, & erroribus non credunt, licet veri hæretici non sint, cum non habeant, nec habuerint errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ debet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici sunt habendi. Non enim metus mortis cadens in constantem virum ad fidem Christi abnegandam est sufficiens causa, quia sanctius est mori, quàm Christum abnegare, vel vesci de idolotitis, dicit August. & recitatur 3. q. 4. Rai. de apost. §. circa. Diuus Tho. 2. 2. q. 12.

Metu mortis fidem negantes.

De transeuntibus autem, seu redeuntibus ad externos ritus duo sunt notanda. Primum erit de transeuntibus, seu redeuntibus ad ritum Iudæorum, secundum erit de transeuntibus ad ritum Saracenorum.

Ad externos ritus redeuntes.

Circa primum nota, quod Christiani, vel conuersi ex Iudæis, & effecti Christiani, si postmodum Christi fide abnegata redeunt ad Iudæorum ritum, & verè hæretici sunt dicendi, & vt tales sunt iudicandi, & puniendi, ita q̃ si volunt redire ad ecclesiam, & sectam abiurare, sunt ad misericordiam admittendi: si autem non, tanquam impœnitentes hęretici per Prælatos, & Inquisitores sunt curiæ sæculari relinquendi animaduersione debita puniendi. vt in c. contra Christianos. de hære. lib. 6. Et per consequens supradictis præstantes auxilium, vel fauorem, hæreticorum fautores sunt iudicandi, vt in d. c. contra Christianos. imo etiam Iudæi, qui talibus ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem præstant, q̃ tales transirent,

Iudæi fautores Hæreticorum.

vent, vel redirent ad dictum ritum, tales (inquam) Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & vt tales sunt per ordinarium, & Inquisitorem puniendi, vt in Extrauaganti Nicolai III I. patet, quæ incipit, Turbato corde audiuimus.

Quo verò ad transeuntes, vel redeuntes ad ritum Saracenorum tria sunt notanda. Primum quorum est, q̃ tales transeuntes, vel redeuntes ad dictum ritum hæretici sunt habendi, vt in c. contra Christianos. de hære. lib. 6. Secundum est, quòd Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt, & vt tales per Episcopum, & Inquisitorem puniendi, vt in prælleg. c. contra Christianos. Tertium est, q̃ Saracenis prædictis præstantes ad hoc, vt transirẽt ad huiusmodi ritum, consilium, auxilium, vel fauorem, sunt fautores hæreticorum, & vt tales puniendi sunt per Prælatos, & Inquisitores, vt in Extraua. Greg. I I. quæ incipit. Ad modum dolentis.

Ad Saracenos transeuntes.

Apostasia etiam incurritur per adorationem dæmoniorum, siue explicitam, siue implicitam, vt 26. q. 7. c. non obseruatis, Pro quo nota ex Diuo Tho. secundo sent. dist. 7. art. vlt. in corp. q. 5. q̃ ea, quæ sunt super facultatem humanam, & naturæ, à solo Deo sunt requirenda, & ideo sicut grauiter peccant, qui illud, quod est Dei creaturæ impẽdunt per idololatrię cultum, ita etiam grauiter peccant, qui ea, quę à Deo expetenda sunt, auxilio dæmonis imploranda quærunt, & huiusmodi est vaticinatio de futuris, vt dicitur Esa. 8. Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis, & mortuis? Et similiter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonum expectatur. In omnibus enim est apostasia à fide propter pactum initum cum dæmone, vel verbotenus, si inuocatio ei fit, vel facto aliquo etiam si sacrificia desint. Non enim potest duobus dominis seruire, vt dicitur Mathæi 6. Hæc D. Tho. vbi supra. Ex his clarè patet, quòd inuocare dæmones etiã sine sacrificatione est apostasia à fide, & per consequens hæresis, longè ergo plus cum sacrificio.

Apostasia à fide quando.

Albertus, & ipse 2. sent. dist. 7. arg. vlt. ait dicẽdum, q̃ in talibus semper est apostasia verbi, vel operis: si enim inuocationes, coniurationẽs, sacrificia, fumigationes, & adorationes fiant, tunc apertè pactum initur cũ dæmone, & tunc apertè est apostasia ibi oris: si autem non fit nisi opere simplici, tunc est apostasia operis, quia illud opus expectatur à dæmone, & cum expectatur aliquid ab ipso, vel aliquid percipere per illum, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia. Hæc Albertus.

Petrus de Tarantasio super quarto sent. & ipse dicit. Quamuis liber perditus ab homine requiri possit, nõ tamen à dæmone, quia dæmon interrogatus non respondet semper talibus, nisi per quędam pacta, & venerationes, & adiurationes, ac inuocationes illicitas. Hæc ille. Idem in eodem loco asserunt sanctus Bonauentura, & Alexander de Ales.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inuocationes dęmonũ quãdo apostasiã sonant.

Et Canonistæ idem confirmant. Nam Io. And. super c. accusatus. §. sane. de hære. lib. 6. sic dicit. Sicut est circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumq; respõsa, &c. 26. q. 2. c. hi qui. & q. 4. c. igitur. vel associant sibi per sortes exercendas hæreticos, vel faciunt prędicta cum sanguine Christi, vel in sortibus, vt possint habere responsa puerorum rebaptizatorum, vel his similia.

Archid. etiam super eodem c. & §. dicit ita, saperent, vt 26. q. 4. c. 1. vbi Arioli, vt quando aliqui faciunt aliqua, vt habeant responsa à dæmonibus, vt eod. q. 2. c. hi qui. Nam tales multò magis peccant, quàm in casu posito supra eo. c. §. ille. Et magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.

Pocula amatoria ministra re.

Vlricus etiam in quæstione quam facit an Io. de Polliaco, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus vehementer, in consi. 206. sic dicit. Nunc ergo videndum est, an dare pocula amatoria mulieri hæresim sapiat manifestè. Et videtur, q̃ sortilegia simplicia, vel etiam pocula amatoria, vel propter conscientiam hostiam non consecratam, vt cõsecratam sumere, sapiant hæresim manifestè, vt apparet ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. Et de primo apparet in Rubrica, & in nigro de sortileg. & c. accusatus, de hære. lib. 6. De secundo habetur in c. de homine, de celebr. miss. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. si quis. §. qui abortionis. Imagines verò facere ad amorem mulierum, licèt hoc indubitanter secundum August. 10. de ciui. Dei ad dæmones pertinear ludificatores animarum sibi subditarum, sicut etiam habetur ex Diuo Tho. 2. 2. q. 89. de superstitionibus obseruationum: dęmonia tamen inuocare, eis necharias preces emittere, & funesta sacrificia afferre, hisq; celebritatibus eorum responsa expectare, videtur hæresim manifestè sapere, vt 26. q. 7. c. quod genus.

Imagines facere ad amorem.

Inuocare vero dæmonia, & eorum responsa expectare ad sciendum futura, & hoc hæresim sapit manifestam, quia creaturæ attribuitur, quod est creatori proprium, iuxta illud Esaiæ 41. Annunciatę nobis, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quod Dij estis.

Ad tentandam pudicitiam.

Si verò dæmones inuocantur ad tentandum pudicitiam mulieris, quia vocantur ad id, quod est proprium eis, scilicet tentare, vnde in Euangelio tentator dicitur, licèt hoc facere sit turpe, fœdus, & mortale peccatum, tamen non censetur hæresim manifestè sapere, & maximè cum inuocatio procedit per modum Imperij, & non adorationis. Si enim adorare dæmonem est hæreticum, vel sapit hæresim manifestè, hoc non est propter personam, sed propter vitium. Vbi ergo maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius est peccatum, vt habetur in c. accusatus, de hære. lib. 6. Hæc Vlricus.

Gulielmus de Montelugduno super prędicto verbo, Saperent, sic dicit, Saperent, sicut sacrificia offerre dæmonibus, vel prædicta committant cum corpore Christi, vel eius sanguine. 26. q. 2. c. hi qui.

Tertiò

Tertio eadem conclusio probatur ex determinatione Ecclesiæ. Nam 26. q. 5. c. Episcopi. sic dicitur, Episcopi, eorumq; ministri omnibus modis elaborare studeant, vt pernicioſum, & à Zabulon inuentum sortilegium, & magicam artem, ex parochijs suis pęnitus eradicent. Et si aliquem virum aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint turpiter dehonestatum, de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus, Hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem deuita, sciens quia subuersus est, quia huiusmodi subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli vestigia quærunt, & ideo à tali peste debet mundari Ecclesia. Ex his apparet, quòd magicam artem sectantes, vt hæretici sunt habendi. Sed dæmones inuocantes, & eisdem sacrificantes, sunt in hoc magicam artem sectantes, ergo vt hæretici sunt ab ecclesia habendi, & vitandi. Et sequitur illud etiam non omittendum, q̃ quædam sceleratæ mulieres retro post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ credunt, & profitentur cum Diana Paganorum Dea nocturnis horis, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia intempestæ noctis silentio transire, eius iussionibus obedire velut dominæ, & cæteris noctibus ad eius seruitium euocatis. Sed vtinam hæ solæ in sua perfidia perirent, & non multos secum ad infidelitatis interitum traherẽt. Nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, talia vera esse credentes, à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluũtur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra vnum Deum arbitrantur. Qua propter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent hæc omnia esse falsa, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Hæc ibi.

Magicam artem exercentes.

Dæmones inuocantes.

Si ergo istæ mulieres de quibus non constat, q̃ sacrificia offerant dæmonibus inuocatis, perfidæ, & infideles, ac recta via declinantes in præfato decreto dictæ, & habitæ sunt, quia Christianum à recta fide deuiare, & infidelitatem recipere est proprie hæresi insistere, quanto magis Christiani dæmonibus honorem exhibentes dicendi, & habendi sunt perfidi, & infideles infidelitate Christiana, quæ est hæresis, & per consequens hæretici sunt habendi? Hunc articulum determinauit Io. XXII. in quadam extrauaganti, quæ sic incipit. Super specula.

Sacrificia dæmonibus offerentes.

Hic considerandum est, q̃ quæ supra diximus poni à Io. An. Io. mo. & ab Archi. super c. accusatus. de hære. li. 6. non sunt sumenda, nec intelligẽda copulatiue, vt omnia simul iuncta sapiant hæresim manifeste. si ergo aliquis illorum actuum fiat in honorem diaboli, vel machometi, sapit hæresim manifestè.

Secundus casus, siue secunda conclusio, est, quòd si inuocans dæmonem non exhibeat eis honorem latriæ, sed tantum exhibeat honorem duliæ, modo superius explicato, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, vel conuicti,

Honor latriæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuicti,tales non vt sortilegi.sed vt hæretici indicio Ecclesiæ sunt habẽdi,& per consequens si resipiscant ab errore,& hæresi prius abiurata,sunt perpetuo immurandi, tamq̃ hæretici pœnitentes. Si autem non resipiscant,sunt impœnitentes hæretici feriendi,vel si relabantur,sunt plectendi per omnia sicut hæretici relapsi.

Hæc conclusio quamuis ex prima parte satis pateat ex antedictis, potest tamen breuius sic deduci.Honor duliæ alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de causa. Prima est in signum sanctitatis,& hac de causa Habraham,Loth,& Manne Angelos adorauerunt.Hac etiam causa Assuerus Mardocheum,& Salmanassar Thobiam super alios honorauerunt,vt Hester.3.& Thob.1.Hac etiam causa Angeli beati,& sancti,qui sunt in patria,à nobis adorantur,& honorantur,honore scilicet duliæ.

Honor duliæ.

Secunda causa est in signum regiminis siue iurisdictionis,vel potestatis,& hac de causa Nathan Propheta,& Bersabee mater Salomonis adorauerunt Dauid Regem.Reg.3.c.1.& hac causa etiam venerantur Pontefices,Reges,Duces,& alij præsidentes,tamq̃ vices Dei gerentes,à suis subditis,vt facto & opere ostendant se credere illum, cui talem honorem exhibent,vel Sanctum,vel Dei amicum,vel Rectorem, vel Gubernatorẽ per Deum constitutum esse,vt sic Deum tamq̃ in sibi caro,& amico, vel in Vicario suo principaliter honorarint.Nota tamen,q̃ cum Sancto alicui honor duliæ exhibetur, Deus in Sancto honore latriæ adoratur, & cum Pontifex,Rex,vel Princeps honore duliæ reueretur, Deus in suo vicario honore latriæ veneratur. Et ideo in cuiusuis honoribus, qui Sanctis,& Ecclesiæ Rectoribus,ac mundi Principibus exhibetur,non ipsi,sed Deus in ipsis principaliter honoratur.Exhibens igitur honorem duliæ dæmoni inuocato,& facto & opere exterius conuincitur se corde,& mente reputare,& credere interius dæmonem fore sanctum, & Dei amicum, & ideo sanctitate venerandum, vel fere mundi Rectorem, & Gubernatorem à Deo constitutum,& ideo iurisdictione,& potestate venerandum, quorum duorum vtrumq; plane est hæreticum, & peruersum, quia est textibus sacræ scripturæ contrarium,& determinationibus Ecclesiæ absonum. Dæmon enim neq; sanctus, neq; Dei amicus est, imo in culpa, & malitia obstinatus remanet. Neq; similiter in mundo à Deo Gubernator nec Rector constitutus, imo seruus captiuus, falsator, & deceptor est,vt in sacris canonibus, & etiam præcedentibus rationibus constat.quare conuincitur,q̃ dæmonibus honorẽ duliæ exhibentes, non vt sortilegi,sed vt hæretici sunt habendi,& puniendi.

Qualiter Deus in creatura reueretur.

Dæmonem sanctum reputans.

Adorantes dæmonem.

Tertius casus,seu tertia conclusio est, q̃ si in eorum inuocationibus, & consultationibus dæmoniorum consultores, seu inuocatores talia peragant,q̃ non appareat manifeste,q̃ aliquis honor latriæ,vel duliæ exhibeatur ipsis dæmonibus inuocatis,modis in superioribus explicatis, vel alijs similibus quibuscunq;, tales nihilominus non vt sortilegi,sed vt hæretici

tici iudicio Ecclesiæ sunt puniendi,quod sic patet.Inuocare in sacris literis sumitur pro actu latriæ. vnde glo.super illud Gen.4. Iste cœpit inuocare nomen domini,sic dicit.Inuocare idem est quod colere,& deprecari.Item glo.super illud Ro. 10. Omnis quicunq; inuocauerit nomen domini saluus erit,sic dicit.Inuocauerit se subijciendo,& colendo.Et Papias exponens quid sit inuocare,dicit.Inuocat,adorat,supplicat,præce posc it. Inuocare etiam, vt actus latriæ à Deo præcipitur. Psal.49.Immola Deo sacrificium laudis,& redde altissimo vota tua.Et alibi pluries.

Inuocare quid sit.

Quia ergo inuocare pro actu latriæ sumitur,& inter actus latriæ numeratur, & actus latriæ exhiberi præcipitur, & vt actus latriæ dæmoni fieri interdicitur,si dæmon à Christiano inuocetur, vbi aliud non appareret, actus latriæ dæmoni si offertur, hæresim sapit manifeste, & tales vt hæretici sunt habendi iuxta primam cõclusionem.Nonne inuocantes dæmonem sunt hæretici habendi? vtiq;.Ergo vt optime concluditur à Diuo Tho.sec.sec.q.89.in omnibus his est apostasia à fide propter pactum initum cum demone,vel verbotenus,si interfit inuocatio,vel facto,etiam si desint sacrificia. Non enim poterit homo duobus dominis seruire. Matth.8.hæc S.Tho.vbi supra.

Inuocans dæmones.

Ad euidentiam etiam tertiæ conclusionis est attentius considerandũ, quod in inuocationibus dæmonum est diligentius considerandum. Nã si petitur id,quod excedit dæmonis facultatem,vt sunt futura à Dei libera voluntate dependentia,vt resurrectio mortui,quod Saul petiuit à Phitonissa,vel certificatio vitæ,vel mortis; quod à Beelzebub petijt Ochozias.4.Reg.1.vel hominem cogere ad peccatum,vel similia,& tũc ex huius petitione hæretici iudicantur,quia protestantur se credere dæmonem esse Deum. Vide in verb.Diuinatio.

ARBITER,& ARBITRATOR.

ARbiter,& arbitrator quis possit esse, quid possit vterq;, an ex arbitramento nascatur actio, & an arbitramẽtum emologizetur,& multa alia vide in c.quintauallis.de iureiurando.

Arbiter non potest esse monachus,sed arbitrator.vbi supra.

Arbitri recusatorij qui,quales,& quam habeant auctoritatem,vide practicam Papien.in for.decli.iurisd.& in c.cum speciali.de appell. & ibi doctores.Sed pro nunc notare debes,q̃ quando delatus præsumit de iudicijs vero iudicio,& iustitia,tamen requirit coloratas causas recusandi ipsum,vt suspectum,vt sic subterfugiat eius iudicium, tunc ipse Inquisitor iux.c.suspicionis.de offi.deleg.& c.Requiris.de appell. & c. cum speciali. eligit vnum probum virum arbitrum,& mandet recusanti,vt eligat aliũ, & sic electis arbitris mandet Inquisitor,& cogat per suas literas per sentẽtiam excommunicationis latæ sententiæ quatenus citent recusatorem, mandando ei q̃ præsentet eis recusationem,& testes producat,& ipsi arbitri

Arbitri officiũ quid sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitri eos examinent diligenter, sic ꝙ aliter eorum cum tertio pro vtroq; electo si non conueniant super recusatione pronuncient, aliter ipse vtatur suo iudicio, & officio, sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi non obstante. Si autem infra tempus arbitris assignatũ percipiat Inquisitor, quòd recusatio licet forte falsa, & per falsos testes probata, pronunciabitur contra eum tunc, cum assensu tamen recusantis, aliàs non potest alicui committere plenariè vices suas, vt in c. Iudex. de offi. deleg. li. 6.

Recusatur iudex.

Si autem adueniente termino arbitris assignato, ipsi arbitri non pronunciauerint, vel pronunciauerunt recusationem esse nullam, remanet Iudex sicut prius. Si autem pronunciauerint recusationem esse legitimam. Inquisitionis officium conquiesceret, & quo ad illam recusationis causam Inquisitor desinit esse Iudex, nec potest alicui committere vices suas, vt patet in prædicto c. Iudex. Et cum Episcopus sine Inquisitore non possit procedere ad sentẽtiam, Episcopus & Inquisitor, vel aliter ipsorum denunciet Romano Pontifici, supplicando quòd non obstante huiusmodi recusatione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, vel subroget alium quo ad causam illã qui cum Episcopo, & Inquisitore possit procedere. Sed ante omnia debes aduertere, ꝙ prius & ante omnia obseruentur, quę continentur in c. cum speciali. de appell. scilicet, ꝙ recusans coram iudice recusato alleget causas recusationis, deinde eas per testes probet coram dictis arbitris. Vide ibi.

ABITRIVM.

ARbitrium habens liberum, & generale inquirendi, & puniendi malefitia, & excessus ex forma statuti, an procedere possit ad torméta. Dic quòd ex tali arbitrio potius habetur ex consuetudine terrarum, quàm ex iure: Nam secundum iura licet potestas habeat arbitrium, tamẽ debet omnia facere secundum iura, & leges, maxime in diffiniendo, & condemnando, & hoc probatur per infrascriptas leges. C. de offi. testa. l. procura, iii §. falsus, & l. Celsus. & ff. de pec. l. peculij, & ff. de mandd. si creditor. §. Lucius & ff. de pig. l. oblig. & ff. de don. l. filiusfa. Potest itaq; Iudex, & debet ex arbitrio ad tormenta procedere, si aliquod habeat indicium, per quod eius animus moueatur, ꝙ ille qui culpatur de crimine sit torquendus, aliàs non. Nam arbitrium non supplet defectum iudicij vbi nullum est indicium: est enim de iuris auctoritate, & solemnitate, ꝙ indicia præcedant torturam, vt per l. de quæstionibus.

Audientia relapso denegatur, quia qui geminat delictum, veniam non meretur, & grauius est puniendus. l. Nemo deinceps. C. de Episco. audi. l. aut facta. §. quisquis & l. capitalium, §. 1. ff. de pœnis Idem dicendum est de eo qui post abiuratam hæresim traditus fuit perpetuo carceri, a quo fugit, tanquàm impœnitens puniendus est. Io. Andr. in c. vt commissi. §. pe. de hære.

hære. li. 6. foli. in c. excommunicamus, il 2. eo. tit. vide tamen infra ver. carcer. nu. 16.

AVXILIVM.

AVxilium præstantes ad delinquendum, pari delicto se astringunt Abb. in c. Ita quorumdam. de iudi. & in c. 1. de offi. deleg. maximè si sit de actu propinquo, & nõ de actu remoto, Marsi. in pract. fol. 15. nu. 50. & cõstet de principali delinquente, & principali delicto. Marsil. in pract. fol. 14. nu. 40. Carer. nu. 67. §. homicidium. Et scias ꝙ quando tractamus de Inquisitione fienda contra aliquem de auxilio cooperatiuo præstito delinquenti ad committendum delictum, ꝙ tali casu non valet, nec procedit talis inquisitio de auxilio, nisi primo constet ipsi Iudici de principali delicto, & de principali delinquente, secundum Anchar in cons. 217. quod incipit. Nos Barth. vbi dicit, quòd si nõ cõstat de principali delicto, non potest procedi cõtra alios tanquàm contra auxiliantes. ad quod allegat Bar. in l. is qui. §. si initium. ff. ad Tur. Bal in cons. 119. 2. vol. quod incipit. viso processu. Requiritur etiam, ꝙ scienter auxilium præstet, aliàs non est in culpa. Bar. in l. omnes. de agris, & cen. li. 11. in l. is qui opem. de fur.

Constare de delicto quando debeat.

B.

BENEFICIVM.

BEneficium Ecclesiasticum, seu officium, publicum hæretici, credentes, fautores, & horum filij vsq; ad secundam generationem obtinere non possunt. in c. Quicunque, de hære. lib. 6.

Beneficijs Ecclesiasticis priuati sunt, qui ad preces hæreticorum ea obtinuerunt, & fiunt ad alia obtinenda inhabiles, si talia scienter receperunt. c. Quicunq; de hære. li. 6. §. Ad hæc. Quid si isti dimittunt talia beneficia, quæ postea alijs conferuntur, & deinde vacant? an isti poterunt iterato illa obtinere? Dic, ꝙ nõ, quia in d. c. dicitur perpetuo. An autem in hoc includantur dignitates pontificales, gl. quærit super d. cap. & non soluit, tu dic ꝙ non, nam cũ hęc materia sit pœnalis, debet restringi. vt de reg. iur. In pœnis. Io. An. & Gemmia. An autem si nesciat eos qui preces offerebant esse tales, teneat hæc pœna. Dic ꝙ non, quia in d. c. dicitur, scienter.

Beneficia plura possidẽs, infamia canonica qualiter laboret vide Abb. in c. Dudum. de elect. quomodo autem dispensatio intercedat, vide Io. de tur. cre. in c. Domini. dist. 89.

Infamia ex pluralitate beneficiorũ.

Beneficium Velcianæ mulieri hæreticæ denegatur. in c. si aduersus. de hære. Nec beneficium senatus consulti ei prodest.

Beneficij vel Iuanæ.

BLA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

BLASPHEMI.

BLasphemi sunt in duplici differentia. Quidam sunt qui articulis fidei non obuiant quoquo modo, vtpotè malum Deo, nec Sanctis non imputantes, sed eisdem maledicentes, vel gratias Deo nõ exhibentes, sed ingratitudine agitati oppositum gratiarum euomunt, & isti dicuntur merè blasphemi, & de his loquitur canon extra de blasphemis, vel maledicis, qui quidem titulus distinguitur contra titulum de hæreticis. Nec de similibus Inquisitor habet se intromittere, sed debet eos relinquere suis Iudicibus puniendos.

Blasphemi simplices.

Alij sunt qui contra fidei articulos verba proferunt, vtpote qui Dei omnipotentiam infringunt dicentes, Deum nõ posse factibilia facere, quod est contra primum fidei articulum, qui est credere in Deum omnipotentem, vel qui à Beata Virgine pudicitiam tollere nituntur, dicentes illam meretricem, vel similia, quod est contra articulum fidei, qui est credere filium Dei conceptum de Spiritusancto, natum ex Maria Virgine, & tales sic directe articulos fidei agitantes dicũtur blasphemi hæreticales, reducunturq; ad titulum de hæreticis, & hæreticorum, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur, suntq; subiecti Inquisitorum iudicijs.

Blasphemi hæreticales.

Vtrum autem tales sint hæretici, aut supecti de hæresi, considerandum est, quòd hi blasphemi hæreticalia verba euomentes, postquàm fuerint in huiusmodi per iudices fidei deprehensi, si in talibus verbis hæreticalibus voluut stare pertinaciter, & illa defendere, hæretici sunt iudicandi, & vt tales sunt tradendi curiæ, seculari, iux. c. Ad abolendam. de hære. si autem non, sed ad arbitrium iudicis fidei volunt cum effectu illas hæreses reuocare, & satisfactionem condignam exhibere, non sunt hæretici iudicati, iuxta. c. Ad abolendam, de hære. sed ad misericordiam admittendi.

Blasphemi obstinati.

Si autem tales debent arctari ad abiurandum hæreses antedictas, an tanquàm pœnitentes hæretici, vel tanquàm suspecti de hæresi, & si tanquàm suspecti, an tanquam vehementer, vel tanquàm leuiter suspecti, considerandum est, quòd si meritis processus diligenter actitatis inueniuntur habuisse in eorum mente circa ea quæ sunt fidei, errorem, ita vt aliqua crediderint fidei contraria eorum, quæ ore protulerunt, tenentur, vt deprehensi in hæresi, abiurare hæreses, iux. c. Ad abolendam, quòd si relabantur, pœna relapsis debita puniantur. iux. c. accusatus. de hære. li. 6.

Si autem non mueniantur in hæresim taliter deprehensi, sed inueniantur pluries, & frequenter, & in ludo, & extra ludum, & ad leuem turbationem in tales hæreses prorupisse, & non constat clare de mala sua credentia, debent arctari ad abiurandum, vt vehementer suspecti ptopter frequentiam habituatam, quæ supectos vehementer illos reddit, iuxta c. Accusatus, de hære. lib. 6.

Frequẽtia habituata.

Si autem non frequenter, sed raro, nec longo tempore, & non extra ludum

dum, sed in ludo tantum, vel in ira tantum, tunc eo casu videntur debere abiurare tanquàm leuiter suspecti. iuxta c. Accusatus, supra. Nec prodest, quòd ad excusandas excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quòd verba huiusmodi hæreticalia euomentes, moueantur ad proferendum sola turbatione & furia, & non firma assertione, & credentia: & ideo quòd dicunt non credunt, &c. Sed furia, siue ira hos taliter non excusat, quia maior mentis commotio, & turbatio sequitur ex motu & afflictione prorij corporis, quàm ex perditione vnius oboli, seu denarij argentei, siue aurei, sed adorantes idola metu mortis, vel amissioni membri, non excusantur in foro interiori a peccato. Vnde Augustinus de bono coniugali, & regestratur 33. q. 4. c. sicut. dicit, Sanctius est mori fame, quàm vesci idolotitis. Nec excusantur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia à fide, & per consequens ab hæresi. secundum Rai. tit. de apostatis. quæst. 7. Circa motus enim istos mentis pro fidei defensione, & confessione quantum ad verum catholicum non est metus cadens in constantem virum, quinimmo, nec metu mortis pro peccato mortali, & minimo perpetrando, secundum Theologos, & maximè Sanctum Thomam non solum de peccato mortali, sed etiam de veniali in primo quolibeto, vbi de hoc facit quæstionem specialem, & etiam Diuus Augu. & recitatur. 22. q. 2. Nequis. Si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis non excusat adorantem idola, vel dæmonium, quomodo excusabit contra articulum fidei hæreses euomentem? Nunquid est maior commotio ex aduersa sorte perditio pecuniæ, quàm ex vicina morte corporalis vitæ amissio? Si ergo nõ excusatur ab hæresi in casu illo, nec in isto excusabitur. Rursus secundum Diuum Augustinum super Gene. ad literam. Noe post diluuium inebriatus excusatur à peccato, & à tanto, & à toto, quia vini virtutem non nouerat, & ideo cauere non tenebatur, sed Loth inebriatus à prima filia, & cum ea fornicatus excusatur à tanto, sed non à toto, quia vinum nouerat, & eius fortitudinem, ideoq; cauere debebat, propter hoc ab ebrietate non fuit excusatus. Sed quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus fuerat, non excusatur à secunda ebrietate. Sic qui ludit, turbationem exludo expertus, non excusabitur à turbatione iterum ludens, & ex turbatione tali verba hæc hæreticalia euomens, sicut qui frequenter, & scienter se inebriat, & inebriatus personam Regis inuadit, & hæreses seminat non excusatur de crimine læsæ maiestatis, & hæreticæ prauitatis. Ergo si hic non euadit iudicis secularis, & Inquisitoris iudicium nec ille. Et sic patet, q; licet blasphemi mere cadant sub titulo de blasphemis, & non de hæreticis, & tales Inquisitoris iudicio non subdantur, tamen blasphemi hæreticales articulos agitantes cadunt sub titulo de hæreticis, & per consequens eorũ inquisitio, iudiciũ, & punitio ad Inquisitoris officiũ noscitur pertinere.

In ludo hæreticalia dicens.

Iteratio delicti quid importet.

Blasphemi hæreticales.

Poterunt tamen, nec male facient Inquisitores, ad suos Ordinarios remittere puniendos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BONA FIDES.

BOna fides præsumitur in illo, qui non habet notitiam rei alienæ, & præsumitur nisi in quatuor casibus, & ignorantia præsumitur nisi probetur contrarium. Et maximè præsumitur post triginta annos retro semper fuisse penes illum, qui non fuit molestatus per dictum tempus. Abb. in c. si diligenti. de præsump. in quo loco diffuse vide pertinentia tam ad bonam, quàm ad malam fidem.

BONA OPERA.

BOna opera, nec etiam martyrium ipsum, hæretico, nec schismatico prosunt, c. firmissime. de hære.

BONA HAERETICORVM.

BOna hæreticorum confiscari debent, vt in c. vergentis. de hære. Circa tamen confiscationem est sciendum, quòd licet bona hæreticorum ipso facto, seu ipso iure confiscata intelligantur à die commissi criminis, tamen necessaria est iudicis sententia declaratoria super ipsa confiscatione, vel bonorum ademptione, quæ quidem sententia olim fiebat in terris Ecclesiæ per iudicem Ecclesiasticum, videlicet per Episcopum, vel Inquisitorem: in alijs autem terris Imperij fiebat per Iudicem, & Principes sæculares, vt in d. c. vergentis. de hære. Sed hodie indistincte iudex ecclesiasticus facit vbiq; hanc declarationem super confiscatione bonorum. Nec nisi requisitus intromittit se iudex sæcularis, quia hoc est sibi interdictũ in c. vt Inquisitionis. de hære. §. prohibemus. li. 6. diffusius vide Sum. tabic. in ver. Inquisitio. Et aduerte, quòd pœna confiscationis vindicat sibi locum solummodo in illis, quos constat fuisse hæreticos, vel qui de hæresi sunt damnati. vt in c. Ad abolendam. de hære. & c. super quibusdam. de verbo. sig.

Declaratoria sententia necessaria.

Iudex sæcularis non se intromittat.

Bona vero clericorum hæreticorum non confiscantur fisco Ecclesiæ, vel Iudicis sæcularis, sed applicantur Ecclesijs, in quibus habuerunt stipendia. Et bona clericorum Ecclesias non habentium debent applicari Episcopo loci, qui ea in pios vsus distribuat. Inno. in c. fi. Qui cler. vel mona. Et Frede. de senis cons. 20. & quod notatur in c. Quia diuersimode. de concess. preb.

Episcopus nil habeat de bonis hæreticorum.

Bona hæreticorum participare non debent diœcesani, vt patet per Bullam Benedicti Vndecimi, quæ incipit, Ex eo quod quædam.

Bonorum appellatione includuntur etiam actiones, seu nomina debitorum, vt l. 1. C. de vsufr. Bal. in cons. 234. secundæ partis.

BONO-

BONORVM CONFISCATIO.

NOta ex Vldarico Zasio in suo feudali, parte decima, nu. 74. sic dicente. De fructibus autem hoc iure vtimur, quòd post sententiam prinationis secutam vasallus omnes fructus à die commissi criminis, videlicet à die commissæ offensæ, quo tempore in mala fide esse cœpit, & fortius post sententiam declaratoriam perceptos, ei ad quem feudum fuerit reuersum, siue dominus sit, siue agnati, restituere tenebitur. Et est ratio viua, quia his casibus dominus, vel agnati recipiunt, quod suum est, & meritò cum fructibus recipient arg. l. videamus. 2. §. fin. de vsur. à simili de bonis hæreticorum dicitur, cum longè grauius crimen sit hæresis, quàm fellonia, qua feudatarius feudum amittit c. vergentis, de hære li. 6. Nota, quòd licet olim propter damnationem ad mortem bona essent confiscata, licet in sententia nihil dictum esset de confiscatione, excepta certa parte, quæ filijs reseruabatur, vt l 1. ff. de bo. dam. hodie tamen bona damnatorum non intelligimus confiscata, quamuis sint ad mortem condemnati, nisi in sententia capitali facta sit mentio de confiscatione bonorum, vt l. amissione §. qui deficiunt. ff. de cap. dam. vide infra in ver. Fiscus.

Ideoque fiscus nullum ius habebit in fructibus bonorum confiscatorum si bona sint feudalia, fideicommissi, vel ius patronatus in casibus etiam exceptis, quia intentio instituentis, quæ attendenda est, non fuit, ꝙ huiusmodi fructus quoquo modo spectarent ad taliter delinquentem, sed magis ad posteros. Ad hoc facit glo. in c. satis peruersum. d. l. & glo. in cle. Pastoralis. in verbo, subiectæ. de re iudi. Bar. in Extra. ad reprimendam, in ver. rebellando. Zaber. in cle. si plures. de iure patro. Afflict. in c. filijs. 16. q. 7. Imol. in l. insulam ff. solu. matri. Angel. in li. malefi. in ver. & eius bona publicamus. in versi. & nota, ꝙ facta, nu 5. Felin. in c quanto. de iudi. Et per Cepol. in consi. 80. & per And. de Isern. in c. licet, in tit. si de feud. fuerit controuersia.

C

CADAVERA.

CAdavera hæreticorum per errorem in cœmeterio sepulta debent exhumari. Et nota, ꝙ non solum contra viuos, verum etiam contra defunctos hæreticos habet Inquisitor quid faciat, nõ obstante, ꝙ crimina morte extinguantur quo ad tẽporales pœnas, vt 23. q. 6. c quorundã. & 26. q. 7. c. 1. & c. si reus, vel accusator. l. 1. & 2. quia tamen est speciale in crimine hæresis, mortuus potest accusari, & contra eum inquiri, vt 24. q. 2. c. sanè. & C. de hære. l. Manichæos. extra eod. cap. dum.

Contra mortuum qualiter proceden

C si quis

si quis Episcopus,& eo.c.filij. li.6. quod intellige de defuncto vere hæretico, ita quòd bona eius veniant confiscanda, secus autem de suspecto, vel pœnitente. Vide in ver.Fiscus.

Volens autem Episcopus, vel Inquisitor procedere contra hæreticum defunctum, faciat eius hæredes citari ad defensionem, cum ipsorum hæredum interfit pro consecuanda fama, & memoria defuncti, & pro bonis quæ illis veniunt auferenda. Item ex alia causa interest hæredis, vbi ipse hæres esset filius defuncti, quia ipse filius ad quasdam pœnas pro patre tenetur. vt c.ad. l.Iuli. maie.l.quisquis. & 24. quæst. sane.& c. vergentis. de hære.

Delicti enormitas quid faciat.

Nota quod licet mortui accusari non possint, quia mortuo reo, omnis criminatio extinguitur, fallit tamen in crimine læsæ maiestatis, repetundarum, peculatus, & hæreseos, quibus casibus propter enormitatem delicti accusatio de iam mortuo recipitur. l.ex iudiciorum. ff.de accusatio. Item fallit si quis mortem sibi consciuit. Vide Franciscum Casonum, qui accusare possunt, c.2.& c.de his qui sibi ante sent.mor.consci. quia metu criminis de quo inquirebatur, videtur sibi mortem consciuisse, vt per Doctor. etiam in l.2. C.qui testam. fa.poss. vbi est etiam de hoc textus. & quando constat de crimine, tunc postquam mortem sibi consciuit, bona sunt publicata, & hæredes non sunt vocandi, vt est textus clarus in l. fin. ff. de his qui sibi ante sent mort.consci. Et ratio est, quia licet regulariter de vnoquoq; actu quis, seu eius hæredes sunt citãdi, fallit quando, si citarentur, nulla eis competeret defensio, vt per Doctor.in l. de vnoquoq;.ff.de re iudi. Si isti citarentur, nullam haberent rationem ad probandum.

Mortui quando accusari possunt.

Hæredes quãdo citari debeant.

Item filijs quandoque sic, quandoque non auferuntur bona defuncti patris, vt infra in ver. Filij, dicetur. vnde non est mirum si diximus hæredem citari debere, cum sententia illum tangat per l.post rem. ff.de re. iudi. & l.de vnoquoque. in fi. & c.per tuas. de apostа. proceditur namq; contra hæreticum defunctum, vt deleatur eius memoria. C.de hære.l.Manichæos, & C. de Episc. & cler.l.Quoniam. Potest etiam defunctus excommunicari. vt 23.q.2.c.sane.& excommunicatus post mortem potest absolui. vt c.A nobis, de sent.excom.el.2. Vt eius bona adimantur. C.si pend.appell. l. quamuis, nisi filij fideles, & catholici per annos quadraginta iam ea bona possedissent, & ille defunctus, de cuius crimine quæritur, catholicus tunc reputabatur, quando videlicet decessit. Tertio vt eius cadauer in cœmeterio existens exhumetur. c.2. de hæret. lib.6. & c.sacris. de sepult. quando scilicet ossa illius possunt discerni ab ossibus fidelium.

Excommunicari. & absolui post mortem.

Tempus post mortem infra quod inquiri potest super crimine hæresis, aliqui dicunt quinquennium. C. de apost. l.si quis defunctum. Alij ad viginti annos protrahunt terminum, vt c. de fal.l.querela. Alij dicunt quòd

quòd in fauorem fidei, & in detestationem maximi criminis inquiri potest sine temporis præscriptione, cum nulla iura inueniantur quę in hoc crimine præfiniant tempus: prima tamen opinio videtur tutior. vide Gemin.in c.filij de hære.li.6.q.licet alias requiratur accusatio, & inscriptio, in hoc tamen particulari negotio propter enormitatem delicti, tantum libri suspectæ lectionis, si inueniantur, faciunt, & sufficit indicium, scilicet ad procedendum. Vide infra in ver.Fiscus.

Libri suspecti quid faciant.

CALVMNIATOR.

CAlumniatorum diuersas pœna, vide in c.cum dilectus. de calumnia, & ibi Feli.& Abb.in c.1.de calumnia.

Capi nemo potest sine indicijs, & iudicis auctoritate, fallit in falsatore monetæ, desertore militiæ, latrone publico, agrorum depopulatore, fure, virginum raptore. Not.l vnica.C. de rapt.virg.& repertus in fraganti crimine, qui tamen capti non possunt detineri, nisi per spacium viginti horarum, intra quarum spacium debent Iudici suo consignari. Bart.in glo.l. cap.5.ff.de Adult.

CAPTVS.

CApi non debet quis ante summariam fidem, vel probabilem suspicionem de recessu, Bal.in l.quod cuitandi.in fin. C.de cond. ob turp. caus.& allegat Archi.Ioan Andr.in c.si clericis.de sent. excom.lib.6.quòd idem tenet Petr. de Anchar.in d. c.si clericos. qui dicit non esse capiendos qui nec conuicti, nec condemnati sint, nec esse vim inferendam his, qui parati sunt obedire. allegat c. vt famæ. cum non ab homine. de sent. excom.quæ quidem in ciuilibus sunt verissima. Bal cons.49.ad fin.1.parte. Et idem cons.208.3.parte.

In criminalibus tamen relinquitur arbitrio iudicis, an a captura personæ incipere velit. Bar. Bald.in d.l.consentaneum.C.quomodo, & quando,& ibi Alex.in addit. Bar.in l.sacrilegi.§.labeo.ff.ad l.Iul.pecul.Si tamen is qui capi iubetur, offerat idoneos fideiussores, audiendus est, nec debet iudex recusare fideiussores, nisi fortasse essent crimina grauia, in quibus cautioni fideiussoriæ tuto credi non posset. tex. est in l.Diuus.1.ff.de custo.reo. Dicuntur autem grauia crimina, ex quibus imminet supplicium mortis, secundum Spec.in tit.de accusa.§.1.d.vers.sed pone.qui eleganter ibidem distinguit fideiussores non admitti in grauibus, at in non grauibus esse recipiẽdos, vt dicit Bar. in l.si vero.§.qui pro rei.ff.qui satisd.cog. vide de hoc Zasium in cons.19.1.parte.

Grauia, quæ crimina dicantur.

Capere aliquem in domo aliena inuito domino licet non debeat iudex, vt glo.in l.quosdam de metol. lib.11.cap.& l.3. ff.de acquiren.re. domin, alias teneretur actione iniuriarum. vt l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniurijs,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capere reum in alicna domo.

propter autem vtilitatem publicam licitum est quærere, & capere reum in alieno etiam inuito domino, nisi dominus patereturdamnum. vt. ff. communia prædio. l. venditor in fine. & ff. de damno facto. l. fluminum §. finali, & ff. de aqua pluuia. arcend. l. 1. §. deniq;.

In criminalibus a captura incipitur.

Itaq; potest iudex incipere a captura in criminalibus, licet non constiterit de delicto, vt c. si clericos. de sententia excommuni. li. 6. vel etiam vbi inuenitur latro famosus, permittitur punire postea scribere. tex. in l. si quis filio exhæredato. §. hi autem omne. ff. de iniust. & irrir. fact. test. l. constitutiones. ff. de appell.

Captus pro crimine hæresis non est fideiussoribus relaxandus, quia in causis criminalibus, in quibus venit imponenda aliqua pœna corporalis, vel corporis afflictiua, reus fideiussoribus non est relaxandus, vt per Bar. & alios in l. 1. ff. de custo. reo. & in l. 2. ff. de pub. iud. & late per Ang. de Are. in tract. malef. in ver. fama publica, in ver. 10. quæro. Nam quo ad tales, etiam si reus daret mille fideiussores, non debet relaxari secundum Bal. in l. eos. §. superius C. de appell. imo si interueniret fideiussor, non valeret talis fideiussio, secundum glo. sing. in c. cum homo, 33. q. 5. quam refert, & sequitur Angel. de Aretio. in d. ver. pro quibus. Si tamen confinetudo sit in oppositum, veluti in nonnullis partibus est circa hæreticos pœnitentes non relapsos, tunc valet talis fideiu. Et ita dixit glo. sing. in d. c. cum homo. quam refert, & sequitur Lud. Rom. in sing. suo 120. incipiente, Tu scis quòd in causa criminali, & Ang. de Are. in tract. malef. ver. pro quibus. vbi addit. Et si Inquisitor relaxet reum fideiussoribus, & inuenerit q; fideiussores non sint idonei, poterit iterum reum ipsum incarcerare, & facere quòd alios præstet fideiussores, quibus præfatis etiam primi erunt obligati, ita dixit Bal. in l. 1. ff. si quis in ius voca. non ierit, Ang. de Arim. in pract. crim. §. Attingam. nu. 9. & 10.

Fideiussio quãdo admittenda.

Captum, etiam iniustè, eximens è manibus familiæ Inquisitoris, vel è carceribus, est de hæresi vehementer suspectus, quia fautor hæreticorum, & impediens officium, & quomodo extraordinarie puniri debeat, vide Nellum in tract. Bannit. in 2. parte 2. temporis. q. 31. incipien. Quæritur visum. Petrum de Anchar. cons. 34. incipien. Viso. Alex. in cons. 35. incipien. viso Them. in 2. col. 2. vol.

Captum eximens de manu curiæ.

CARCER.

CArcer est locus securus, & horribilis, repertus non ad pœnam, sed ad debitorum, vel delinquentium custodiam. Bal in tract. suo de carcere, & propter hoc carcer cum sit terminus pœnæ, nullam infamiam affert incarcerato; quia ad hoc vt arguamus aliquem criminosum, recurrimus ad pœnam qua est punitus, vt est casus in l. testam. centurio. ff. de manu. testa. Barba. in cons. 29. 1. partis.

Carce-

Carcerari dicitur qui aliquomodo constringitur q; exire non possit. l. succurritur. ff. ex quibus cau. ma.

Carcerem primus Ancus Martius Romanorum Rex ædificari iussit, vt Liuius ab vrbe cond. li. pri. dec. primæ, licet Eutropius inuentionem carceris ad terrorem, & custodiam Tarquino superbo Regi asscribat. Vtcunq; sit, inuentum Regium fuit, & hinc est quòd ius carceris sibi occupans, in crimen læsæ maiestatis incidit, vt in l. 1. C. de priuat. carce. Et dicitur quis ius carceris sibi occupare, vel priuatum carcerem exercere, qui vltra vigintiquinq; horas aliquem detinet, l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adult. & ratio est, quia sibi vsurpat merum imperium, vt per Bal. in d. l. loco prælleg. in ver. ibi in tex. custodiam. carcer enim est meri imperij, vt per Doct. in l. Imperium ff. de iurisdict. omnium iudi. vbi Ilson. in vers. 3. mouetur. Fallit tamen conclusio in multis, vt in patre detinente filium in carcere priuato ad correctionem, & alijs similibus. Vide Hier. Gigan. in tract. de cri. læsæ maie. in tit. qualiter, & quando, & a quibus, q. 35. per totum.

Carceris inuentor.

Carcer priuatus.

Filium incarcerarum tenentes.

Incarcerare alium quis non potest simpliciter, nisi sit minister iustitiæ, & secundum ordinem iustitiæ. Et si enim cuilibet liceat alium ad horam detinere, ne malum aliquod faciat simpliciter tamen detinere, & ligare non licet, sed tantum hoc potest qui vniuersaliter habet disponere de actibus, & vita alterius. Diuus Tho. 2. sec. q. 65. ar. 3. Sylvest. in ver. carcer. q. 1. Tabie. in verbo carcer. §. 1. Et quicunq; priuatus aliquem incarcerauerit, etiam pro manifesto crimine, capite punitur de iure ciuili, C. de coarct. l. omnes. li. 11. imo committit crimen læsæ maiestatis, vt dictum est supra. Sed glo. dicit hoc non habere locum in detinente proprios seruos ne fugiant, vel vxorem, vel filios ad correctionem. Sylvest. in ver. carcer. q. 2. Tabie. in ver. carcer. §. 1.

Seruos proprios detinẽs

Carcer regulariter est ad custodiam, non autem ad pœnam, c. Quamuis. de pœnis, sed hoc intellige de iure ciuili, non de iure canonico. Permittitur enim prælatis, imo cuilibet iurisdictionem habenti, & habet delicta punire, vt possit ad tempus, vel etiam in perpetuum reos ad carceres adiudicare, vt per Abb. in c. à nobis. de Apostata. in fi. & habetur in c. Nouimus. de ver. sig. Sylvest. in ver. hæresis 2. q. 7.

Carcer ad pœnam.

Carcer siue sit ad custodiam, siue sit ad pœnam, non ita sit asper vel durus, q; homines in eo perimantur. Nam secundum Lau. vt allegatur à Zabar. in Clem. vnica. de homicidio, qui homines tradunt in carcerem ita durũ, & asperum, q; incarcerati quasi in sex menses vitam perdant, sunt homicidæ, & irregulares, quia talis pœna est magis afflictiua, quàm si ponerentur in patibulo. Et hoc notabis contra prælatos clericos, detrudentes in gabiam, vel eos ad triremes condemnantes. Sylvest. in ver. hæresis. 2. q. 7. & vide Abb. in c. à nobis. de apostata. & in c. qualiter, & quando. de accusa. Et nota, quòd siue carcer sit ad custodiam, siue sit ad pœnam,

Carcer nõ debet esse asper

non debet in eo esse commixtio maris & fœminæ, secundum glo. in c. quamuis, de pœnis, lib. 6.

Carcere detentus potest testamentum facere, vt l. metum. §. sed licet. ff. quod met. cau. & in l. nam & Seruius. iuncta gl. ff. de neg. gest. & no. nisi damnatus sit ad mortem, nam capitalis sententia impedit fiendum, & factum testamentum irritat. vide tex. in l. cius. §. si cui. ff. de testa. vbi dicit, quod damnatio impedit fieri, & iam factum rumpit, si vitam, vel ciuitatem, vel libertatem tollat: secus si solam famam lædat, & ibi vide Bart. & Doct. Bal. consi. 382. 1. vol. An autem damnatus, vel damnandus ad perpetuum carcerem possit testari, vide Abb. in rub. de testa. referentem varias opiniones, & concludentem, q̃ non: & Bal. in l. 1. in ver. Et nota hanc legem. C. qui non possi. ad lib. prouo. vide etiam Abb. cum addi. margi. in c. accedens, de procu.

Ad carcerem dum quis condemnatur, si quid exprimitur in sententia, scilicet ad tempus certum, vel in perpetuum, stabitur expressis in sententia: si verò quis simpliciter ad carceres damnetur, intelligitur perpetuò damnatus. C. de pœnis. l. seruus. & per glo. in cap. grauis, de pœnis, lib. 6.

Carcer perpetuus mortiæquiparatur. Et nota, q̃ carcer perpetuus æquiparatur morti. Innoc. in c. qualiter, & quando, de accusa. quem allegat, & sequitur August. de Arim. in addi. ad Ang. de malesi in ver. fama publica, nu. 14. Et nota, quòd carcere priuato detentus iniustè, siue in carcere iniurioso, vt à latronibus, vel tyranno, si quid agat cum detentore, postmodum potest allegare metum, & facere actum rescindi, vt in l. qui in carcere. ff. quod met. causa. Cum alio vero ab ipso detentore contrahere potest, nisi ad hoc detineatur, vt in c. dominus, de secundis nuptijs, per Panor. Potest etiam in carcere facere testamentum, vt in l. metum. §. sed licet. ff. quod met. causa. Detentus autem in publico carcere iustè, si est damnatus pœna capitali, non potest aliquid agere tanquam liber, quia est effectus seruus pœnæ, vt supra diximus, & bona sua veniunt ad succedentes ab intestato, vt in authen. bona damnatorum. C. de bon. damn. vnde etiam ad pias causas non potest disponere, vt ait Ioan. And. in cap. 2. de vsu. lib. 6. si autem non est dãnatus pœna capitis, sed tantum in carcere detentus, potest contrahere, & omnes alios actus agere, vt in d. l. qui in car. Sylvest. in ver. carcer. quæstio. 4. Tabien in ver. carcer. §. 5. & nota quòd carcer. omni die dicitur grauari, & ideo tanquam à nouo grauamine potest omni die appellari, secundum Specu. in titulo de appella. §. restat, versicu. & nota, & versicu. & quod dicit. Philippus de Perusio in cap. super eo. de appellatio. Felin. in cap. exceptionem, & in cap. accedens 2. vt litis non contest. vbi latissimè loquitur in materia ista, & dicit idem dicendum esse in exceptione loci suspecti, quia habet grauamen successiuum, & ideo talis exceptio potest quandocunque fieri, & ita tenet Specu. in titulo de citatione. §. 1. & 3. versicu. quid si reus; & D. Ant. & Ioan. de Imo.

Carceratus quotidie grauatur.

in

in cap. exceptionem, de exceptio. Et vide Marsil. in pract. §. attingam, numero 29.

Carcerátos Iudex visitare debet, & curare, q̃ habeãt necessaria, vt in l. 3. C. de Epis. aud. & si quis sine causa est incarceratus, potest Iudex ex mero suo officio eum liberare, Ang. in trac. malef. in ver. feria publica, in 14. in ver. & aduertas.

Miserabilium causæ sunt expediendæ.

Carceratorum causæ sunt summariè, sicut causæ miserabilium personarum, expediendę. Cyn. in l. fi. C. si quis alteri, vel sibi, quem refert, & sequitur Bar. in trac. suo, carceratus, in fi & de hoc videtur esse tex. in l. si. C. de custo. reo. Marsil. in pract. crimi. §. attingam, nu. 76.

Iuramentum ministrorũ.

Carceres proprios habere põt Inquisitor, ac proprios ministros, iurabunt tamen ministri, & custodes, quòd officium fideliter exequentur, vt in clem. multorum, de hęre. Et licet pendente iudicio criminali quis in carcere non detineatur, tamen fallit hoc in crimine hæret. propter enormitatem criminis, vt ponit Gem. in c. vt inquisitionis, de hæret. li. 6.

Duæ claues, & duo custodes.

Carcerum hęreticorum erunt duę claues, & duo custodes, vt in c. multorum, de hæret. in clem. Carcer videlicet communis Episcopo, & Inquisitori duas habebit claues, quarum alteram Episcopus, alteram Inquisitor habebit, sed secus de particularibus tam Episcopi, quàm Inquisitoris, vt longa consuetudine probatur, vide infra nu. 15.

Negligens custodiam.

Carcerum custodes custodiam negligentes, vel capite puniuntur, vel in eam qua rei tenentur, pœnam incidunt, vt l. milites. ff. de custo. reo. l. ad commentarien. C. eod. Zasius in sing. c. 2.

Carceris si plures sunt custodes, & vnus custodum fugiat cum carcerato, alij non tenentur, tex. est in l. si §. 1. ff. de custo. reo. Lud. Ro. in sing. suo 13. incip. Si dicitur statutum. Marsil. in pract. crim § attingam, nu. 73.

Et nota, q̃ quilibet, Episcopus videlicet, & Inquisitor potest habere carcerem proprium, vt patet in alleg. cap. multorum, & quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus, & tunc eius carceris erunt duæ claues, quarum vnam Episcopus, alteram Inquisitor seruabit, & similiter duo custodes, vnus nomine Episcopi, alter nomine Inquisitoris. Nam in aliquibus partibus, vt in Tholosa, & Carcassona Inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, quia domunculæ illæ adhærent muro loci, qui est Episcopo, & Inquisitori communis, & de his fit mentio in d. c. multorum. de hæret. in clem. vide Directorium nostrum parte 4. cap. 9.

Murus quid sit.

Effractores carcerum.

Carcerum effractores, qui in carcere conspirauerunt, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, capite puniuntur. l. in eos. ff. de custo. reo. Sed atrociores sunt nocturni effractores, & ideo fustibus cęsi in metallum damnari solent. Diurni verò post fustium castigationem in opus perpetuum, vel temporarium dandi sunt, vt l. 1. & 2. ff. de effracto. & nota, q̃ ex hac lege forte orta est ad triremes condemnatio, & puniuntur

In opus dãnati, & ad triremes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam alia pœna, in qua punirentur si maleficium propter quod incarcerati fuerunt, vere perpetrassent, vt Bar. in d.l. in eos. ff. de custo. reo. Nam a fugiens de carcere, habetur pro cõfesso, si pro speciali Inquisitione erat in carcere: secus si pro generali, imo si pro speciali est, requiritur ad hoc, q̃ habeatur pro confesso, q̃ a fugerit cum conspiratione, vt d.l. in eos. si verò sine conspiratione, tunc non habetur pro confesso, sed punitur pro motu judicis, vt not. Guil. de Cu. in l. succurritur. ff. ex quibus cau. maio. & ibi Bal. & in l. admonendi, in 9. col. ff. de iurciur.

Fugiens ex carceribus.

Ex carceribus fugiẽs, in quibus propter suspicionem de hæresi positus fuerat, & si carceres non fregerit, sed tantum ostio aperto fugerit, nõ habetur pro conuicto, sed excommunicatur, si in termino sibi assignato ad ipsos carceres non se præsentat, & si per annum excommunicationem sustinuerit, tanquam hæreticus punietur. c. cum contumacia, de hære. lib. 6. Marsil. in pract. crim. §. attingam, nu. 39. vsq; 42. si autem erat conuictus, dato quòd fugerit ostio aperto, citari debet ad sententiam audiendam. Et si non comparuerit, condemnabitur vt pertinax, & impœnitens, & hęc tanquam singularia notabis.

Carceres frangens.

Carceres autem frangens, seu tentans frangere, in quibus positus fuerat propter suspicionem hæresis, siue fugiat, siue non, dummodo fugere tentet, habetur pro conuicto, & vt hæreticus damnari potest, facit. ff. de effract. l. 1. & ff. de custo. reo. l. cum. & in authen. de colla. §. prohibemus, & per Io. Cald. in suo Direct. Inquisitionis, c. 10. & per Marsil. in pract. vbi supra. vide Zanchi. c. 10.

Adde l. milites agrum. §. eius fugam. ff. de re mili. & l. si quis aliquid. §. miles. ff. de pœnis, & per Doct. ibi, & per Ang. de maleft. in glo. quod fama publi. præc. in verti. tertio, quid si quis positus fuit, nu. 82. etiam si crimen non commiserit, per d.l. in eos. de custo. reo. & per glo. & Bart. eod. in loco. Boss. in titu. de effracto. carcerum, per totum, & in titu. de captura, num. 20.

Et ratio est, quia hac effractione maius, & intensius delictum redditur, arg. l. 3. in fi. C. de epis. audien. & l. seruos circa medium. C. ad leg. Iul. de vi publi. l. capitulum. §. solent. ff. de pœnis, & l. omnes. Nam clausura publica violatur, publica iustitia lædituꝛ, & ministris periculum paratur: qui enim potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ro. 13. Quæ verò ad conscientiam attinent, an fuga, & carcerum, seu vinculorum effractio damnato ad mortem sit licita, a D. Tho. & Caiet. abundè perpenduntur, sec. 2. q. 69. art. 4. & præcipuè ad secundum.

Carceres autem frangens, aut frangere tentãs, in quibus positus fuerat ad pœnitentiam agendam pro hæresi, siue fugiat, siue nõ, habetur pro impœnitente, quia propter hoc præsumitur ficte conuersus, & q̃ perseueret in veteri errore, de pœni. dist. 2. c. si quis. & 22. q. 2. c. qui ait, & 21. q. 1. c. cum per bellicam.

Adde

Adde, q̃ Ecclesia carcere ad pœnam vtitur, vt not. Feli. in c. excommunicamus, 2. de hære. q̃ autem ille, qui à loco sibi pro pœnitentia assignato fugit, pro hæretico damnari possit, confirmat idem Felin. in d. c. excommunicamus, & allegat Io. And. in c. vt cõmissi. de hære. li. 6. dicitq; talem fugientem ex hoc solo haberi pro conuicto, ac si in hęresim relapsus esset, & q̃ absq; vlla audientia sæculari brachio tradendus est, iux. c. ad abolendam, eo. tit. Quibus omnibus scribit Nicol. Arelat. in trac. de hære. not. 6. Idem dic de eo, qui aliam pœnam sibi ab Inquisitore impositam post abiurationem non impleuit. Zenzel. Macheſi. & Io. de Imol. in cle. 3. in gl. super ver. propagine. de hæret. Io. Cald. in c. literas, de præsump. & Feder. de Sen. in consi. 156. incipien. Alexan. Episcopus, quos refert Arelat. in d. tract. not. 30.

E carcere fugiens.

Et quia de carcere, & incarceratis est sermo, nota (prout etiã diximus in Directorio nostro) q̃ si incarceratus pro delicto fugiat, habetur pro confesso, etiam si maleficium non commisit. l. in eos. ff. de custo. reo. Et ibi gl. in ver. Puniendi. Bar. in l. fi. eo. Addo tex. not. in l. militis agrum. §. pe. ff. de re mili. & Specu. de præsump. §. 2. ver. violenta, & ibi per Io. And. in additione magna, vbi pulchrè disputat ad hoc dubia duo, quod verum est, nisi ianuam carceris apertam inuenerit, Bal. in l. succurritur. ff. ex qui. cau. ma. in l. in bonæ fidei. C. de re. cred. Addo Iaſ. in aurea repetitione. l. admonendi in materia fugæ. ff. de iureiur. cum alijs concordan. & confirmationibus ad hoc per eum signatis. Ang. in l. verum. 2. de fur. & in l. 1. de effr. carce. & Alex. in l. pen. de custo. reo. quòd non tenetur ad pœnam fracti carceris.

Item verum est, q̃ habetur pro confesso si erat carceratus pro speciali Inquisitione, & fugit cum conspiratione. Nam sine, vel si erat carceratus pro generali Inquisitione, Alex. in d.l. pe. Bal. in consi. In Christi nomine, punctus, & art. q. talis est, an fugiens. Et Bald. in d.l. succurritur, & in l. admonendi, vide Abb. in c. à nobis, de aposta. maximè si fregit, vel cõspirauit frangere carcerem, habetur pro conuicto de eo crimine, pro quo est captus, vt supra dictum est.

Fugiens è carcere.

De ille verò, qui erat intrusus in monasterium, vel in carcerem ad pœnitentiam agendam, & fugit, vel fugam tentauit, quasi pro hæretico impœnitente habetur, quia propter hoc præsumitur fictè conuersus, & in veteri errore, vt iam dictum est.

Fugiens animo reuertẽdi.

Nota tamen ex Io. Baptista à Villadobos. de communibus opinionibus Doctorum, q̃ fugiens, si sponte reuertitur, omnem suspicionem criminis purgat. l. 1. C. de requi. reis. Non enim dicitur recessisse habens animum redeundi. l. quis sit fugitiuus. §. 1. ff. de edilit. edicto. Sicut nec auis, quæ ex nido euolat breui reuersura, recessisse dicitur. Bar. in l. 21. de ser. fugit. Et habuisse animum reuertẽdi præsumitur, qui infra annũ venit, per d.l. 1. & c. cum contumacia. de hære. li. 6. Et ob hanc causam, licet inducat

se

Universidad de Deusto
Biblioteca

se in plenam probationem fuga contra fugentem, tamen si sponte reuertitur, in totum diluitur, vt tenet Corasi. in l. Admonendi nu. 75. ff. de iureiur. post Bar. in l. Raptores. C. de Epis. & Cle. q̃ fugiens de carcere, si denuò esset incarceratus etiam inuitus quis, per illam fugam non est cõdemnandus. quæ faciunt pro limitatione. l. 34. l. 8. tit. 18. in ordine. vbi dicitur, q̃ carceratus fugiens de carcere habetur pro fractore, & circa d. l. 6. aliàs 8. limita per Episcopum Cola. in suis regulis in ver. fuga. Nota obseruationem, quæ considerari debet circa crimina, inter scilicet excepta, & non excepta.

CITATIO, & CITATVS.

Citatio est vocatio iuridica ante Iudicis conspectum, quæ quatruplici ter potest fieri, primo per nuncium. 2. per prẽconem. 3. per edictum. Clem. 1. de iudi. 4. ex iuris dispositione. vide Tabie. in ver. citatio. §. pri.

Citatio est diuini, naturalis, canonici, & ciuilis iuris. Nam legimus Gen. 2. Deum, priusquàm de peccato inobedientiæ puniret ipsum, ad se vocasse Adam, dicens, Vbi es? atq; ipsius audiuisse admissi criminis expurgationem, & huic seruit. c. Deus omnipotens, 2. q. 1. vbi dicitur, Deũ voluisse, priusquàm puniret Sodomorum enormia mala, ipse cum fidelibus testibus diligenter inuestigans, quæ audiret, opere comprobare. Cle. Pastoralis, cum ibidem notatis. de sent. & re iudi. & c. cum olim, de testi. in extranagan. communibus. l. de vno quoq;. ff. de re. iudi. l. Nam ita Diuus. ff. de adoptio.

Adã citatus.

Citatio semper debet præcedere condemnationem. l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex.

Delegati principis priuilegium.

Citatio per delegatum Principis potest fieri per quemcunq; sibi placuerit. Abb. in c. pastoralis. de off. deleg. sed nota etiam q̃ quando citatio fit per nuncium non iuratum, eius relatio debet recipi à notario cum iuramento ipsius nuncij. Et nota q̃ relationes regulariter fieri debent per nuncios publicos, videlicet per currerios officij, vel curiæ Episcopalis, seu etiam communis ciuitatis, quia tales nũcij sunt iurati, & eis creditur, & debent fieri tales relationes ante tempus, vel in tempore comparitionis fiendæ per ipsum citandum, aliter forte citatio non teneret, præcipue si ex aduerso opponeretur. Sed quia quandoq; Iudex, pro eo q̃ forte non est tutus accessus nuncijs iuratis, vel ẽt pro minori expensa solet cõmittere alijs personis non iuratis, tunc debet in ipsa citatione inseri, q̃ ipsi nuncio dabitur plena fides cum eius iuramento, de dimissione, & relatione ipsius citationis.

Nuncius iuratus esse debet

Et nota, q̃ nisi in citatione non esset insertum, q̃ daretur fides cuique debitori, citatio non teneret, nisi daretur per nuncium iuratum ciuitatis, vel loci in quo habitaret reus. Et in hoc caute est aduertendum, qualiter formãdæ sint citationes, & exinde relationes. Solet quoq; quandoq; addi, q̃ non

Cautela in citando seruanda.

quòd non tantum ipsis talibus nuncijs dabitur fides cum iuramento, sed etiam dabitur fides literis cuiuscunq; notarij, qui scriberet notario actorum, vel Iudici eidem factam fuisse relationem per nuncium cum eius iuramento, vel per currerium loci, in quo habitaret, ipse notarius, vel instrumento regato per notarium de præsentatione, & dimissione ipsius citationis. Hæc ex practi. Place.

Et nota, quòd nuncio citationis Iudicis præstatur fides non de iure ciuili, sed ex consuetudine. si tamen Socrates neget se ab eo citatum esse, remittitur Iudici credere cui voluerit, cõsiderata qualitate personarum, scilicet citantis, & citati. Tutissimum igitur erit secundum Doct. vt nuncius præsentibus testibus suam commissionem peragat, quos suæ relationi inseret. Sunt tamen qui volunt soli nuncio habendam fidem in re criminaria, quia in his difficile est testes inuenire. Tu dic, quòd creditur nuncio quantum ad ea, quæ pertinent ad officium suum. Vide ad hoc glo. in ver. in iudicio. c. venerabilibus. de sent excom. §. secus autem. lib. 6. Gemi. super di. glo. & Panor. in c. consuluit. de offi. deleg. si tamen Iudex scit citationem non peruenisse ad notitiam citati, vel quòd fuerit legitimè impeditus, non potest Iudex procedere: & si procedit, processus nullus est ipso iure. Bar. in extrauag. ad reprimen. & alleg not. per glo. in l. Quæsitum. ff. de re. iudi.

Nuncio citationis creditur.

In citatione sub pœna excommunicationis de necessitate requirũtur, quòd statuantur tres dilationes, siue tres termini, vtputa tres dies, pro primo vnum, secundum pro secundo, & tertium pro tertio & peremptorio termino. Doct. post Inno. in c. Ad petitionem. de accusa. & hæc clausula, videlicet, ac canonica monitione præmissa, in omni casu debet addi post verbum, tertio & peremptorio termino, quia de iure non potest deueniri ad sententiam excommunicationis, nisi præmissa trina, & canonica monitione, aliter ipsa sententia excommunicationis nulla redderetur.

Tres termini incitatione requiruntur.

Solet etiam quandoq; fieri ipsa citatio, seu præceptum, quòd reus tale quid faciat, vel quòd tale quid non præsumat facere sub pẽna excommunicationis, & tunc debet addi hęc clausula, videlicet, vnica pro trina, & canonica monitione præmissa.

Debet quoq; & secundum addi in ipsa prima citatione fienda sub pœna excommunicationis contra aliquem reum clausula iustificatiua, videlicet si senserit se grauatum, quòd compareat vltima die termini ad allegandum causam grauaminis, & hoc maxime vbi requiritur aliqua causæ cognitio de & super re, pro qua agitur, & quòd forte ipsi reo competerent de grauamine exceptiones, ex quibus posset se tueri.

Clausula iustificatiua quando inseritur.

Vbi vero ageretur executiuè pro aliquo negotio iam declarato, vel vbi immineret aliquod periculum, vel scandalum, & præcipue vbi ageretur ex officio Iudicis, tunc non solet inseri clausula iustificatiua, ne forte impe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

impediretur intentio ipsius Iudicis procedentis, vel executio rei iudicatæ. Sed aduerte, quòd vbi in prima citatione inseritur clausula iustificatiua, quòd compareat ipse citatus, non debet citari ad comparendum, nisi vltima die dicti termini statuti, & ita ex stilo fori obseruatur. Dilatio ne enim statuta non debet grauari ad comparendum, quia dato quòd prima facie sentiret se granatum, posset tamē durante termino mutare propositum, & facere satis requisitis, vel posset interim prouidere sibi circa defensiones faciendas. Et quia regulariter iuridica solent exerceri per Iudices in duabus horis diei, videlicet in tertijs, & in vesperis, debet in ipsa citatione addi qua hora comparere debeat ipse citatus. Saluo quòd si Iudex procederet ex officio, & citaret partem ad comparendum in camera, posset ipsum citare qua hora sibi expedire iudicauerit. Sed aduertendum est, quòd vbi ageretur aliquo casu, in quo immineret periculum, vel damnum sequeretur, posset in ipsa clausula insificatiua addi, q ipse citatus compareat ad allegandum causam sui grauaminis, firmis tamen manentibus contentis in citatione, donec per ipsum Iudicem aliter fuerit ordinatum. Formas autem citationum vide in Directorio nostro.

In tertijs, & vesperis.

In actis citatio est scribenda.

Citationem factam, tabellio scribere debet in actis, vt appareat per hoc quòd perpetuata sit iurisdictio, si hoc negaretur, vel renocaretur in dubium, vt extra de officio delegati. cap. grauem. & cap. licet. & sic per conuentionem solam non posset citatus postea declinare forum transferendo se ad alium locum. vt extra de foro competenti. capitulo proposuisti. & ff. de iudicijs. lege si quis postea, glo. in c. quoniam contra falsam, extra de prob. Et tali scripturæ tabellionis creditur circa acta iudiciaria, si inueniatur in actis publicis, licet non habeat testium subscriptionem, vt C. de fid. instrum. quia gesta quæ sunt translata in publica monumenta habent perpetuam firmitatem, nec morte cognitoris perire debet publica fides, l. gesta. C. de re. iudic. & successor ex his habet iudicare, & pronunciare, vt. ff. de iudic. l. mortuo, & c. de iudic. l. properandum §. illo, & glo. in d. l. gesta. Tabellio si quidem æquiualet vni testi & plus, vt extra de fid. instr. c. cum Ioannes. iuncta glo. Imo videtur equiualere duobus testibus, ex quo loco tabellionis debent apud iudicem adhiberi duo viri. vt c. quoniam. extra de proba. iuncta glo. ver. duos viros; Et alibi videtur æquiualere tribus. 16. q. 3. vers. his autem; Et sic videtur quòd plus creditur scripturæ tabellionis, quàm scripturæ iudicis, quia scripturæ iudicis non creditur nisi habeat testium subscriptionem. vt extra de test. c. cum a nobis, & hoc ideo est, quia cum tabellio iuratus sit, credendum est instrumento suo. vt extra de præsc. c. Ad audientiam. & de præsump. c. illud. in fine. sic etiam habet consuetudo vt credatur instrumento principis. vt extra de fid. instr. c. dilectus.

Testium subscriptio non requiritur.

Tabellio vni testi, & plus æquiualet.

Citatus non legitime non tenetur comparere, etiam ad allegandum suum

sumitur priuilegium. vt gl. in c. si Episcopus, 3. q. 2. quia citatio est nulla, vt c. bonæ memoriæ. il 2. de electio. re.

Citatio non valet quando infra angusta tempora fit. vt d. 5. 9. 2. cap. vlti.

Quando nimis maturatur peremptorium. de dila. c. dilecti.

Quando fit tempore feriato. vt 15. q. 4. c. 1. & 2. & ff. de ferijs l. 1.

Quando citatur quis extra prouinciam, vltra duas dietas. vt de rescrip. c. Nonnulli.

Quando citatur quis ad locum periculosum, vel inhonestum. vt de appella. c. ex parte. & ff. de arbi. l. si cum dies. §. si arbiter.

Quando citatur quis à non competente iudice. vt de off. deleg. c. ex literis, & de appella. c. si duobus.

Quando in citatione non inseritur rescriptum, siue commissio. vt de dilatio. c. præterea, & de off. deleg. c. cum in iure.

Quando iudex est inimicus manifestus vt q. 5. c. quia.

Quando qui citatur spoliatus est. vt c. si Episcopus. 3. q. 2.

Quando ad querelam liberti citatur patronus. vt 4. q 4. c. liberti. & generaliter vbicunque & quando euidenti exceptione reus se tueri potest, vt ff. de iudi. l. non videtur.

Citatur personaliter, si personaliter non comparuerit, sed mittat procuratorem, contumax reputabitur, etiam si excusationes friuolas alleget. Abb. in c. veniens. de accusa. num. 7. Et nota quòd citatio debet habere causam propter quam quis citatur, vt notat Gemi. in c. cum contumacia. de hære li. 6. sufficit tamen exprimere in genere delictum, vel causam, nec requirit specificatio loci, vel temporis, vel speciei delicti. vide glo. in c. 2. de dila. & glo. in c indicas. 3. q. 9. Archi. 5. q. 2. c. si primates. Abb. in c. licet. de accusa. num. 3. Bart. in c. 2. de dila. Nota etiam q̃ citatio à Iudice habet vim peremptorij, secundum Feli in c. consuluit. de off. deleg. Tabie. in ver citatio. § 1. in causis tamen summarijs, vt est causa fidei, non requiritur citatio peremptoria, vt notandum dixit Panor. in c. consuluit. de off. deleg.

Personaliter citatus personaliter comparet.

In causis fidei citatio peremptoria non requiritur.

Citatio rei criminariæ fidei debet in personam diffamati, modo inueniri possit. l. 1. ff. de lib. agnoscen. & l. 4. ff de damn infect vel certe pronũciabitur citatio domui suę, quam scilicet inhabitat, citationis tempore non in alijs domibus suis. d. l. 1. & d. l. 4. & ibi Bart Domum autem hic accipimus, siue in propria domo quis habitet, siue in conducta, siue gratis, siue hospitio quis receptus sit. §. domum, insti. de iniur. & l. 1. §. habitare. ff. de his qui deiece. vel effude. q̃ si domo penitus careat, atq; loco suo fugam dederit, peragetur citatio edicto publico, voce præconia, tubæ sonitu, vel alia solemnitate, quarum meminit Guli. Durandus in multis locis sui Speculi.

Domus cuiusque q̃ sit.

Citatio realis absq; licentia, auctoritate, vel commissione Iudicis fieri nequit.

nequit. tex. est clarus in l. neminem. C. de exhiben. reis. Fallit hoc in multis casibus, vt patet per pract. criminalem, & quo ad Inquisitionis officiū, fallit in publico, & notorio hæretico, ideſt in eo qui inuenitur publice contra sanctam fidem aliquid dicere, aut facere sine vlla erubescentia. Argumentum d. Raptores. C. de Episc. & cler. & l. vnica. C. de Rapt. Virg. & d. l. capite quinto. ff. ad l. Iul. de adult. tales enim possunt capi, & citari ab omnibus, sed capiens tenetur intra viginti horas carceri iustitiali consignare. Bart. in d. l. capite quinto. Alij tenent quòd infra sex horas consignare tenentur, sed Barr. opinio est verior, & melioribus innititur fundamentis.

Capiens sine auctoritate, vel commissione.

Citatus legitime impeditus quo minus comparere possit, contumax dici non potest, vt quia infirmus, vel alibi in carcere detentus est. l. contumacia. §. contumax. ff. de re iudi. l. de vnoquoq; §. 1. eo. tit. Bart. in cons. 228. incip. Catherina accus. in ver. quinto, quòd ipsa publicatio. Facit tex. in extrauag. ad reprimendum. ibi, citatus neglexerit. Nam ad hoc quod quis neglexisset comparere, requiritur scientia citationis, & ꝙ non fuerit legitime impeditus. Bar. in extrauagantibus. Ad reprimendum.

Citra contumaciam.

Negligentia requirit scientiam.

Citatus, inquisitus, vel denunciatus, vel accusatus quòd veniat ad respondendum de fide coram Inquisitore, si non comparuerit in termino et in citatione assignato, damnari potest, iux. tex. in extrauag. Ad reprimē dum. Dominus tamen Io. Igneus in copiosa sua disputatione, an Rex Frā ciæ recognoscat Imperatorem nu. 124. dicit hoc esse terribile, cum ex so la contumacia de iure communi quis non habeatur pro confesso, vt per Bar. in l. lege Cornelia. §. fin. ff. ad Syllania. Et idem Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. receptionem, & tamen reus per legitimas probationes cōuinci debet, l. fin. C. de proba. & c. Nos inquam, 2. q. 1. seu per confessionē d. l. lege Cornelia. ff. ad Syllania. Tu dic, quòd si quis est tantummodo de hæresi suspectus, & citetur, si non comparet in termino, potest excommunicari, vt in c. cum contumacia de hæret. lib. 6. quam excommunicationem si per annum sustinet, tunc vt hæreticus poterit puniri, quia vehemens suspicio, in quam incurrit statim non comparendo, transit in violentam, contra quam non admittitur probatio. d. c. cum contumacia. Nam contumacia dicitur ficta probatio, & non vera, secundum Nellum in tract. bannit. in pri. parte primi temporis. in pri. q. Si autem vltra contumaciam est convictus de delicto, ideſt de hæresi, vel facti euidentia, vel propria confessione, vel per testes legitimos, tunc contra citatum peremptorie, vna pro trina monitione canonica, non comparentem in termino, potest procedi ad condemnationem. Et pro hoc facit textus in extrauag. Ad reprimendum, & ita probat textus in l. Raptores. C. de Epis. & Cler. post prin. in ver. convicti, & ibi etiam circa medium. d. l. in ver. post legitimas probationes iuri cognitas. Idem Old. in cons. 75. incipiente. Hic agitur. in ver & Doctores iuris Canonici. Mersil. in pract. crimi. §. postquàm, num. 48

Contumax tā tum non habetur pro cōfesso.

Vehemens suspicio in violentam transit

Arch.

Arch. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. in glo. qualiter procedi. Et dist. 86. c. tanta. Vide Calder. in suo Directorio Inquisitionis c. 9.

Citari non debet quis propter quamlibet suspicionem, etiam in crimine hæresis, sed debet esse probabilis, & communis est repellenda suspicio, potiusquàm recipienda. 2. q. 1. cum primo semper. vbi de hoc Io. And. Vide Gem. in c. cum contumacia de hære li. 6.

Non propter quamcunque suspitionem quis debet citari.

Citatus ab Episcopo, & Inquisitore debet obedire Inquisitori, quia Inquisitor in suo officio est maior Episcopo. Nam Episcopus est ordinarius, Inquisitor autem delegatus. c. Per hoc. de hære. lib. 6. Inquisitor autem cum sit delegatus Papæ, censetur esse ille, cuius locum tenet. 2. q. 6. c. si Episcopus, dist. 10. c. fin. & c. sane, de off. delegat. Hæc Gemin. in d. c. Per hoc. Confirmat Feli. in c. excommunicamus. de hæret. ibi, nota Episcopum esse ordinarium in crimine hæresis. Imo putat Archid. quòd si prius quis citetur ab ordinario, & postea ab Inquisitore, quòd tenetur, deserto iudicio ordinarij, comparere coram Inquisitore. ff. de re iud. l. contra pupillum, & per capitula prædicta. & sic per eum non esset curandum, si ordinarius præueniret in conueniendo. Et hoc dicit verum Io. And. Lappus autem dicit, ꝙ quando diœcesanus procedit auctoritate delegati, vt contra exemptos, tunc est in optione citati coram quo primo compareat. Hæc Gemin. in d. c. Per hoc.

Episcopi & Inquisitoris tribunal quo modo differant.

Citatus punitur vt contumax, si non compareat, licet postea appareat, ꝙ non fuit legitime citatus, Abb. in c. veniens, de accu. num. 9. & 26. Et nota quòd vbi quis citatur, vt compareat certa die, nec determinatur hora, debet citatus comparere tali hora, quòd possit Iudex eum recipere, & finire actum incumbentem. Hæc Abb. in c. consuluit. de off. deleg. Et intelligitur de hora consueta quando de ea potest apparere, & quando hora est de consuetudine, tunc enim expressio diei pro expressione horæ habetur, vt dicit Feli. in c. Ad petitionem. de accusa. in fi. imo citatus sine termino debet comparere quàm citius poterit. Abba. in c. cum parati. de appell.

Hora cōparitionis quæ.

CIVITAS.

Ciuitas, in qua omnes sunt hæretici, comburi non potest, nisi præcedat declaratio à Iudice, ꝙ sint tales Nā multi possent fingere aliquos esse hæreticos, qui in veritate non essent tales, tantum vt ab eis bona auferrent. Gemin. in c. Præsidentes. de hære. lib. 6.

Declaratio necessaria.

Ciuitas, seu vniuersitas non potest subijci aratro ob rebellionem, nisi præcedente declaratione Principis. Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. rebellionibus. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dim. & sequitur Afflictus.

CLERI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CLERICVS.

Sine degradatione puniri clericus pōt etiam per iudicem secularem.

CLericus qualiter sit puniendus, vide Abb. in c. cum non ab homine. de iudi. Nota tamen pro nunc, quòd clericus committens atrocissimum delictum, potest etiam sine degradatione puniri. Io. And. in c. cum non ab homine. de iudi. Et Gemin. in c. fin. de homici. lib. 6. Anchar. cōs. 154. Marsil. in pract. crim. §. diligenter. num. 160. Quinimo clericus assassinus potest puniri etiam per Iudicem laicum, secundum Lappum in c. 1. de homicidio. lib. 6. quam opinionem refert, & sequitur Paris de Puteo in suo tract. sindicatus, Marsilius in pract. vbi supra.

Clericus an in causa ciuili habente delictum annexum possit carcerari, & torturæ subijci, nisi sit infamis, vide Abb. in cap. pri. de depos. & quod not. in cap. cum in contemplatione. de re. iuris. Et in cap. vt famæ de sent. excommunicationis, & in c. vniuersitatis, & communis Doctorum conclusio, & glo. quod clerici, etiam presbyteri, si sunt suspecti, possunt torqueri. Abb. tamen antiquior dixit clericos non esse torquendos, nisi sint infames, vt d. c. 1. Communiter tamen tenetur, quòd tortura non debeat ita seuera esse in cleticis, sicut in laicis, vnde non debent supponi aculeis, vel funibus, sed virgis, seu corigijs pro hoc bonus tex. 23. q. 5. c. 1. in fi. Ita concludit Abb. in d. Regula, cum in contemplatione, quòd clericus non potest torqueri per laicum etiam de mandato sui prælati, sicut nec verberari. Ita refert Ant. in c. vt famæ. de sent. excom. seconsuluisse, licet contrarium seruetur, & male secundum eundem.

Clericus torquendus.

Clericus vel religiosus minus venit puniendus si deliquerit, quàm laicus, quia alleuiatur eius pœna propter præcedentia merita, de quo latius habetur per Io. And. in c. accusatus de hære li. 6. Abb c. Nisi specialis. de off. lega. nisi in crimine hæresis inuenti fuerint incidisse, quia tūc granius punientur, quàm laici, vt in d. c. accusatus §. fi. & possunt & incarcerari, & torqueri secundum Gemin. absq; eo quòd constet de delicto. in c. fi clericus. de sent excom. li. 6. confirmat Paris de Puteo in tract. de sindicatu, incipiente, Mandauit Rex.

Grauius & leuius quando & quare puniatur clericus.

Clericus immurandus debet degradari verbaliter, se non formaliter, seu actualiter, vt in extrauag. Vrbani quæ incipit. Consultus Fel. recor. Alexander.

Verbalis degradatio.

Clericus verbaliter depositus potest per solum Episcopum restitui, seu autem si actualiter degradatus. iuxta c. degradatio de pœnis, li. 6. quia tūc solus Papa potest talem restituere, per id quod habetur in c. ex tuæ. & 2. q 6. c. ideo huic.

Degradatus quando restituatur.

Clericus tantum bona Ecclesiastica habens, si in expensis vel alias condemnetur, executio sententiæ fiat in bonis, quæ in suos vsus conuertenda sunt. Abb. & Barba. in c. olim. de resti. spol. vide etiam not. per Abb. in c. Reprehensibilis. de præsump. Hoc dubium cum pendeat ex alia quæstione,

ne, nunquid, videlicet clericus faciat fructus beneficij suos, poteris videre Abb. in cap. cum esses, de testib. & Barb. in c. fi. de pecul. cler. qui talem quæstionem diffusè disputant.

Clerici priuantur beneficijs Ecclesiasticis, quæ sunt adepta ad preces hæreticorum. vide supra in ver. Beneficia.

Ecclesiastica sacramenta hæreticis conferentes clerici.

Clerici non exhibeant hæreticis, & eorum fautoribus ecclesiastica sacramenta, nec eos præsumant tradere ecclesiasticę sepulturæ, vt in c. excommunicamus, ii pri. de hære. §. sanè, imo sunt excommunicati ipso facto, qui scienter hæreticos, & eorum fautores sepeliunt, nec possunt absolui, nisi manibus proprijs eos extumulent publicè, & proijciant corpora eorum extra cœmeterium, & locus ille perpetuo careat sepultura, vt in c. quicunq;, de hære. sed si plures sepeliunt, & vnus extumuler, alij poterunt absolui, vt dicit Gem. in d. c. quicunq;.

Clerici, qui inuenti fuerint impedire officium Inquisitionis, citatos instruendo de celanda veritate, vel alio modo indebitè liberando, possunt debita pœna castigari, prout culpa exigerit. c. accusa. de hære. lib. 6. §. sacerdotes. vbi dicit Gem. q; qui impedit ne veritas inueniatur in causa fidei, dicitur fautor hæreticorum.

Cleticum hereticum percutiens non incidit in excommunicationem, Innoc. in c. si verè, de senten. excom. Card. in cle. 2. §. cæterum. de electio. Ant. in c. contingit, de senten. excom. Felin. in d. cap. si verè, & in cap. fin. de hære. Carre. de hære. §. nunc., de pœnis, num. 7. Franc. Ponzi. de Lamijs, num. 77.

Clerici hæretici, & relapsi, prius degradati, relinquendi sunt curiæ sæculari: laici verò non relinquuntur, quia sunt de foro sæculari, vt per gl. in c. ad abolendum, de hære. ver. Laici.

Clerici magis scire debent ea, quæ sunt fidei, quia legem persecutari tenentur. glo. in c. cum Christus, de hære. & 38. di. c. omnes psallentes. & 24. di. c. quando Episcopus.

COLLEGIVM.

COllegium sit ex duobus de iure canonico, sed ex tribus de iure ciuili, similiter & congregatio. Abb. in c. dilectus filius, de symo. & in c. ad abolendum, de hære. licet glo. in c. nullus in ecclesia. de elect dicat collegium tres; congregationem autem duo tantum requirere. Collegium nanq; præsumit esse, vbi plures viuunt in communi. Abb. in c. quoniam, de vita, & honest. cler.

Cōuenticulæ prohibitæ.

Collegia omnia regulariter sunt interdicta, quia homines non debent facere istas conuenticulas, seu congregationes, cum ex his timeatur conspiratio contra principem, seu ciuitatem, quod intellige verum nisi approbentur à iure gentium, vel à iure positiuo: & quæ sint, vide post Abb. Innoc. in c. dilecta, de excess. prælat. in glo. 1. in fi. & Bar. in l. fi. ff. de colle. illi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciuitas quãdo & propter quid punia tur.

Collegium potest puniri, vbi innocens potest pro crimine alterius puniri. Propter rebellionem ciuitas quandoque supponitur aratui, & possunt singuli decapitari. c. Dilectus filius. de symo. secundo, quando pœna à iure statuta concernit collegium ita quòd non singuli, sed punitur ipsum collegium. Vnde pro delicto collegij res collegij publicantur, & quãdo delictum collegij cadit in collegium, vt dictum est. In modo autem puniendi, si pœna potest cadere in collegium, cadit in collegium, ac punitur collegium. si non, commutabitur in aliam pœnam. Collegium, non excommunicatur, quia excommunicatio requirit verum corpus, animam baptizatam, & verum delictum. In prædictis, in quibus collegium potest delinquere, punitur collegium simul, singuli autem, vt incitatores in delictis quæ proprie non cadunt in collegium, statutum est è contra, quia singuli puniuntur vt facientes, & vniuersitas vt fieri faciens, vel mandans fieri, vel ratum habens. Abb. in d. c. Dilectus filius. de symo.

Excommunicatio quæ requirat.

COMPLICES.

Cõplices quãdo admittuntur.

COmplices in crimine hæresis solent admitti, vt in c. In fidei fauorem. de hære. lib. 6. Hoc tamen posset procedere ad inquirendum tantũ, non autem ad quæstionem habendam, vel condemnationem. Paris de Put. cons. 163. num. præsertim 8. vol. 4. Et in terminis hæresis not. Emilius Ferret. in responso 28. qualitas horum temporum, num. 17. præcipue quando præsumitur tales testes non dicere verum, gl. pri. in eo. c. In fidei fauorem in fin. ver. nota. 2.

CONFESSIO.

COnfessio in triplici foro potest fieri, contentioso videlicet, pœnitentiali, & mixto. Si fiat in primo, præiudicat, & secundum delicti qualitatem potest puniri. Si in secunda, non debet puniri, neq; priuari, ne peccator ex hac punitione, vel priuatione manifestetur, sed bene debet eius conscientia informari. Si autem confessio fiat in mixto, vt quando examinatur promouendus, secreto confitetur, vel audita admonitione prælati confitetur non tanquàm sacerdoti, sed tanquàm Episcopo, quia tanquàm iudiciale repellitur, & in quantum pœnitentiale non punitur, & remittit ad summam de scrutinio. §. si. vbi dicit talem confessionem necessitatis in iudicio mixto habere effectum, & finem repellendi, non effectu & finem puniendi. alleg. c. cum Dilectus. de ord. cog. ff. de his qui not. infa. l. Lucius. Et de excep. c. 1. Ant. de Butrio in c. Quæris. de qual. & ext. ord. sed nota aliam distinctionem confessionis.

Mixta, confessio quid sit.

Iudicialis & extraiudicialis.

Confessio alia est iudicialis, alia extraiudicialis. Iudicialis dicitur quæ fit in iudicio, extraiudicialis quæ non fit in iudicio, nec coram iudice competenti, & de hac nota quòd talis confessio facit indicium ad torturam, secundum glo. & Bar. in l. capite quinto. ff. de adult. Feli. in c. olim. de

reserip. multis modis hoc limitat, & idem in c. at si clerici. de iudi. communiat multos casus in quibus confessio extraiudicialis plene probat etiam in criminalibus, intellige sine parte præsente, siue absente. Super prædictis ergo firmamus has duas conclusiones. Prima quarum erit, quòd confessio extraiudicialis parte præsente probat, quam limita procedere quando fit per verba dispositiua, secus si per verba enunciatiua, quia tunc non probat, per textum in c. si de succeff. ab intest. & ibi Abb. & doct. Secũdo limita, quando testes producuntur ad probandam confessionem contra instrumentum celebratum in scriptis, in c. supra allegato.

Secunda conclusio est, quòd confessio facta parte absente probat tantum semiplene, quod intellige etiam si fiat ad liberandum, secundum Paul. de Castr. in cons. 79. 2. vol. limita pri. dummodo talis confessio probetur per duos testes. Cætera vide in Specu. aduoc. Ruberti Maranteæ.

Confessionis iudicialis uis

Veniamus nunc ad secundum principale membrum, videlicet de confessione iudiciali, quæ scilicet fit in iudicio, quæ est tantæ efficaciæ, quòd habet vim sententiæ, & reiudicatæ in ciuilibus, adeo quòd non expectat aliud nisi præceptum de soluendo. l. vnica. C. de confes. Confessio namq; infringit omnes probationes factas per testes, vel instrumentum in fauorem confitentis, vt dicit Ludi. Roman. in cons. 731. Item post conclusum in causa non admittitur alia probatio per confessionem, secundum Bald. in rubr. C. de prob. in ver. ego aliter probo, scilicet quando confessio sponte fit, vt ait Paul. de Castro. Item est tantæ potentiæ, & virtutis confessio iudicialis, q̃ etiam si fiat in processu inualido, potest ex ea ferri sententia, nõ obstante inequitudine processus, secundum Bar. in l. si confessus. ff. de custo. reo. Item in ciuilibus confessio habetur pro condemnato, nec alia requiritur sententia.

Cõfessio quãdo & qualiter acceptanda sit.

Sed nota, q̃ confessio quandoq; fit simpliciter, & quandoq; qualificatiue. Simpliciter fit, quando reus confitetur debitum vel crimen pure, ac sine aliqua qualitate, tunc enim fundata est intentio actoris. Sed quando adijcitur aliqua qualitas, tunc dicitur qualificata, & tunc stat dubium an possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua conclusione ponitur talis distinctio, videlicet. Aut contra qualitatem annexam confessioni est aliqua præsumptio iuris, & tunc acceptari pro parte potest, vt si reus confitetur se occidisse aliquem, sed ad sui defensionem, vel dixisse verba opprobriosa non animo iniurandi, non stante suæ confessioni contra se, & non creditur sibi quo ad illam qualitatem, vrget. n. præsumptio iuris, quę est, q̃ quilibet occidens, vel dicens verba iniuriosa, censetur habere animum offendendi, nisi contrarium probetur. l. 1. C. de iuris. & l. si non conuitij. C. de iniurijs. Et tunc non fit distinctio, an sit vnum capitulum in confessione, vel plura. Abb. in c. cum super. de confessis. Aut contra illam qualitatem nulla est præsumptio iuris, & tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut confessio qualificata continet vnum caput, & debet tota acceptari, vel tota repudiari, & non potest diuidi, vt si reus confiteatur se promisisse sub conditione, vel si dicat verum est, quòd recepi à te centum, quæ mihi debebas ex causa mutui, illud est vnum capitulum, & confessio in isto casu non præiudicat confitenti, secundum Abb. in dicto cap. cum super; & Barto. in l. Aurelius. §. idem. ff. de lib. legat. Aut continet plura capitula, vt si dicat, verum est quod mutuasti mihi centum, sed fecisti mihi pactum de non petendo, & tunc potest acceptari pro parte, & tenetur reus probare pactum de non petendo, aliàs condemnabitur, secundum Abb. in dicto capitu. cum super, de confes. & Barto. in dicto §. vnde super bonam cautelam, & est quòd respondeas, Nihil mihi mutuasti, propter quòd sim tibi obligatus, & sic non eris periurus, nec incides in laqueum. Vnum tamen tene menti pro declaratione eorum, quæ supra diximus. Nam licet is, qui confitetur se occidisse aliquem ad sui defensionem (vt supra diximus) veniat condemnandus, nisi probet defensionem, tamen ex tali confessione non poterit condemnari vt homicida ad pœnam mortis naturalis, sed mitius, puta pœna relegationis, & hoc propter illam qualitatem, & ita tenet Abb. & Fel. in c. canditis, de præscrip. & Alex. in l. non solum. §. sciendum. ff. de oper. no. nun. Et nota, quòd confessio iudicialis fieri debet coram iudice pro tribunali sedente, maximè in causis requirentibus plenam causæ cognitionem. Ioan. And. in add. Spec. in tit. de positio. §. 2. & Abb. in c. at si clerici, de iud. & ibi Fel. & Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & censi. lib. 11.

Qualificata confessio iuris rigorem modificat.

Sedere debet Iudex.

Et nota, quòd tantum Iudici debet constare de delicto, quòd etiam si quis confiteretur se occidisse hominem in nemore, non debet sibi credi, nisi prius mittat iudex ad requirendum si homo fuit occisus, & debet etiam facere hominem exhumare ad videndum si fuit vulneratus. Bald. in l. si quis testibus. C. de testib. vnde nunquam debet iudex formare Inquisitionem specialem, nisi plenè constet delictum fuisse commissum, aliàs si faceret Inquisitionem, & extarent indicia contra aliquem, non posset illum torquere, si delictum patratum non constaret. Angel. de malef.

Confessio pura delicti nil valet.

Confessio legitima octo requirit. Et primo, quòd fiat à pubere, vel maiore, 22. q. 5. cap. parnuli. c. ex parte, de corp. vitia. l. 1. C. de falsa. monet. l. certum. §. si à pupillo. ff. de confes. maior tamen 25. annorum licet obligetur ex sua confessione, tamen restituitur, vt l. si ex causa. §. 2. ff. de min. & multa.

Secundo, quòd sit sponte facta, aliàs non teneret, cap. 1. de his quæ met. cau. l. 1. §. diuus. & §. si quis vltro. ff. de quæstio. & 31. capitu. Lotharius.

Tertiò, quòd non sit facta per errorem. c. fi. de confes.

Quarto,

Quarto, quòd non faciat pro confitente, sed contra. l. de ætate. §. 1. ff. de mino.

Quinto, ꝙ fiat coram Iudice suo, aliàs non teneret. cap. at si clerici. ibi Abb. de iudi. quod intellige si pro tribunali sedeat, sed quid si processus in quo emanauit confessio sit nullus? Respond. tenet confessio, vt in d. cap. at si clerici. & per Abb. in c. dudum, il 2. de electio. nisi causa nullitatis percutiat, & afficiat etiam confessionem, puta quod facta tempore feriato, vel coram non suo iudice, Abb. in capitu. Pisanis, de restitutio. spol.

Sexto, ꝙ fiat in iudicio, per ea, quæ dicta sunt supra, & per Spec. in tit. de confes. §. nunc videndum restat.

Septimo, quòd fiat præsente aduersario, vt in l. certum. §. si quis absente, de confes.

Octauo, ꝙ sit certa, d. l. certum. requiruntur & alia, de quibus diffusè vide per Specu. in titu. de confes. §. sequitur. & per Hostien. eod. titu. §. qualiter.

Et nota, ꝙ confessio etiã sæpius repetita, & ratificata sola non sufficit ad condemnationem, quando videlicet aliter non constat de delicto. d. l. §. illud autem. ibi Barto. Nam si quis confiteatur se occidisse hominem, & non constet de corpore mortuo, propter hoc non debet condemnari, nec puniri de homicidio. l. inde Neratius. §. fin. ad leg. aquil. & nisi dicta confessio fuerit per signa declarata: secus in crimine hæresis, in quo sola confessio libera sufficit ad condemnationem, etiam si alio modo de delicto non constet, cum hoc crimen in animo, & voluntate principaliter consistat. Bald. in l. si quis non dicam rapere. in princi. C. de episco. & cler. Felin. in capitu. auditis, num. 28. de præscriptio. Carre. in practica, num. 169. Et nota, quòd in tali crimine non tantum iudicialis, sed etiam extraiudicialis confessio nocet reo, ita quod possit damnari in tali materia, puta quia confitens dixerit se credere legi Moysi, vel non credere Euangelio, & hoc testibus probetur, ipso negante, talis confessio extraiudicialis eorum, quæ consistunt in animo facit plenã probationem, vt est glo in l. Fulcinius. §. quid si latitare, in ver. Animus ff. ex quibus caus. is in possess. catur. vt dicit Angel. in l. 1. ff. de confes. Et propter hoc testes deponentes de hac confessione extraiudiciali, qua confitens confitetur hæresim, dicuntur deponere de crimine immediatè: siue de veritate criminis, sicut de visu, & ideo vnus testis omni exceptione maior, faceret inditium ad torturam, sicut testis de visu, vt dicit Bald. in l. fin. & in l. maritus. ff. de quæstio. & glo. in l. si quis alicui. C. ad leg. Iul. maie. & Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiuran. Et hæc confessio extraiudicialis ad hoc, quod faciat inditium debet probari per duos testes. Rom. in consi. 7. & glo in l. fin. C. fami. hercis. quam Bar. in l. admonendi. ff. de iureiuran. Si verò darentur plures confessiones extraiudiciales rei, & vnus testis de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponceret de vna, & alter de altera, & sic quod testes essent singulares, licet vnusquisque per se non faceret indicium, tamen hę attestationes simul iunctæ indicium facerent ad torturam, per theoricam Bart. in l. fin. ff. de quæstio. & Ioan. And. in addi. ad Specul. in tit. de præsumptio. §. species. ver. violenta, quia cum vnus testis faciat præsumptionem, & alter aliam, dicuntur plures facere præsumptiones, quę faciunt indicium ad torturam, argumen. l. instrumenta domestica. C. de probatio. glo. in l. secunda. §. ætas. ff. de executio. tuto. nisi huiusmodi probationes sint implicitæ in sua specie, vt si vnus de fama, alter de inditio deponeret, quia duo testes requiruntur super inditio, & duo super fama, vt in l. fin. C. de fami. hercis. & per Innoc. in c. sicut. de simo. Alber. de hæret.

Confessio cū qualitate quomodo.

Et nota, quòd qualitas cum confessione non debet acceptari, sed confessio cum sua qualitate, & qualitas debet probari. Marsil. in singul. 185. incipien. Confessio inquisiti. Et bene nota, quia facit ad solutionem quæstionis. An qui confitetur se dixisse hæreses non malo animo, vel gratia disputandi, debeat puniri de hæresi, si non probat qualitatem suæ confessionis, & ea alio modo non apparet, minus tamen debet puniri. Marsil. vbi supra.

Sola rei confessio quãdo sufficit, & quando &c.

Nota etiam de eo, quod dictum est, quòd oportet constare de delicto vltra confessionem, quòd in crimine hæresis sola rei confessio sufficit, secundum Felin. in capitu. auditis, de præscriptio. Ponzinib. in tract. de lamijs, num. 70. Debet tamen Iudex considerare an talis confessio sit verisimilis, per not. per Bald. & Angel. post glo. in l. 1. ff. de quæstio. & per Bald. in l. si quis in hoc. C. de epis. & cler. Et si vis scire quare in hoc delicto sola confessio sufficiat, ratio est, quia aliter de tali delicto non potest constare, quàm per solam confessionem, cum tale crimen totum sit in corde, cuius scrutator solus est Deus. Archidia. in tract. de hære. not. 1. Abb. in capitu. olim. de rescrip. in ver. extra glo.

Confiteri nolens quando cõdemnatur.

Confiteri qui non vult, si legitimè est per testes omni exceptione maiores convictus, vel facti euidentia, tunc, etsi non confiteatur, potest tamen condemnari. Ita probat textus in l. qui sententiam. C. de pœnis, & ibi Doctor. & Bald. in capitu. ad nostram, de probatio. Marsil. in singul. 108. incipien. alias fui interrog. & in pract. crimi. §. quoniam, num. 40. & 41. & adeo hoc verum est, quòd stante plena probatione delicti, non deuenitur neque ad torturam, neque ad confessionem, neq; ad ratificationem, quod not. vt per Alber. de Rosa. in l. edictum. ff. de quæstio.

Confessio cõfusa non afficit.

Confitens se dixisse, ac tenuisse multa contra fidem catholicam, ex tali confessione damnari non potest, sicut nec confitens se fecisse diuersa furta in diuersis locis, & temporibus, Bald. in authen. sed de nouo iure, columna 3. sed pone. C. de seru. fugit. Et ratio est, quia

confessio est generalis, & incerta, cum non constet in speciali de dictis, vel creditis contra fidem, vel de rebus furto ablatis. Et habetur per Angel. in l. certum. ff. de confessio. & per Anchar. in consilio 22. & per Gandi. in tract. de præsumptio. & in dicto versicu. aliud etiam not. Quare habeas pro oculis tu Inquisitor, quòd de delictis debet constare in specie, alias non deuenitur ad condemnationem.

De delictis in specie debet constare.

Confessio facta sub spe veniæ, & gratiæ à Iudice promissæ non valet, etiam si sit perseuerata, & pluries ratificata, vt per Ioan. de Imol. in consilio 109. Marsil. in pract. crimin. §. postquam, nume. 16. Foller. in pract. crimin. §. si confitebitur, prima parte, num. 15. Nam confessio debet manare à proposito. vnde si quis confiteretur per iracundiam, talis confessio nulla esset, secundum Ioan. de Imo. in capitu. fin. de confes. & glo. in capitu. ex litteris, ver. admonitio. de diuort. ijs. Et confessio facta blandis verbis, & promissione gratiæ extorta, non potest dici ex proposito manasse, & hoc procedit tam in confessione facta in tormentis, quàm sine tormentis. Ioan. de Imol. in dicto consilio 19. incipien. visa Inquisitione. & per Gigan. in tract. de crimine læsæ maiest. titulo, quomodo & per quos probetur, quæst. 1.

Spe veniæ.

Confessus crimen superfluo libello inepto, potest condemnari. Panor. in cap. at si clerici, de iudi. glo. 1. imo confessio purgat omnem vitium processus, cap. 1. de accusatio. lib. 6. Et notatur in cap. Pisanis, de restitutio. spol. & Angel. in tract. malefi. clau. comparuerunt dicti Inquisitti, & negauerunt totum. Et ratio est, quia crimen factum est notorium per confessionem. cap. 1. de cohab. cler. & mul. & talis sic confessus non potest reuocare suam confessionem prædictam, præcipuè si deliberatè eam fecit, & non ex calore iracundiæ, vt not. Innocen. in cap. per Inquisitionem, de elect. confirmat Gemin. in d. cap. 1. de cohab. cler. ibi. quæro an iste possit reuocare. Ad hoc est glo. 2. in cap. ex literis. de diuor. vbi dicit Panor. quòd confessio facta calore iracundiæ non præiudicat, nisi detur perseuerantia, alias valet confessio facta in criminali, nec alia exigitur perseuerantia, vt in l. si confessus. ff. de custo. reo. & cap. 2. de confes.

Calore iracũdiæ facta cõfessio.

Confessio in criminalibus non potest reuocari vbi sit perseuerantia, nisi errore allegato, & probato, & est singulare verbum Spec. in titu. de confes. § fi. & ipsum sequitur Io. And.

Confessio facta præcedente illo iuramento, q̃ plenam, & meram veritatem dicet, non recipit excusationem, sed illa, quæ fit sub iuramento, quòd ad interrogata respondebit, recipit excusationem, quæ tamen non perimant, sed exponant confessionem. Panor. in cap. cum dilecti. de accusa. Qui ibi immediatè subinfert singulariter, q̃ vbi confessio etiam

Recipiens excusationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iurata potest, & in bonum, & in malum, debet retorqueri, ex quo tamen prima fronte sonat in malum, debet interpretatio fieri in malam partem, & contra confitentem, nisi per confessionem excusans probet illas excusationes. Facit quod dicit Abb. in c. cum venissent. de institu. & etiam subdit immediate ipse Abb. quòd ex confessione alicuius capitur illud, quod est contra eum, non autem id quod pro eo dici potest. Et hoc maxime quando insurgit mala presumptio contra illud quod facit pro eo. Vide not. in c. 1. de confes. li. 6. per Io. And. & Abb. in c. 1. de postul. præla. & in c. bonæ. eo. tit.

Confessus ficte.

Confessus ficte potest post condemnationem appellare. Nam licet sit contumax in non parendo, non tamen est contumax non veniendo, & ideo appellat, vt in l. creditor. §. iussus. ff. de appell. & glo. in l. 2. §. quod si actor. C. de iuram. calum. quod intellige verum, si tempore recusationis non respondendi, vel non iurandi expressit aliquam causam, licet dubiam, vt in c. vt debitus. de appel. Sed si nullam causam expressit, vel si expressit notorie friuolam, non admittitur ad appellandum propter nimium contemptum iudicis. Item quòd admittatur si causam expressit tempore appellationis; a sententia tamen declinatoria Iudicis, vt quia pronunciauit q̃ non legitime recusasset iuramentum, potest appellari, cum talis sit sentẽtia hominis declarantis, qui potuit errare. Ad hoc facit quod not. in c. cupientes. §. quod si per viginti. de Elect. lib. 6. Abb. in c. fin. de iuram. calum.

Confessio rei extra iudicium.

Confessio rei extra iudicium non potest probare in criminalibus, sed tantum facit indicium ad torturam. l. capite quinto ff. de Adult. & ibi not. per glo. & Bar. Ad idem Ang. in tract. malefi. in ver. Comp. dicti inquisiti, Marsil. in l. eos. col. 3. nu. 20. in versi. Alio etiam casu. ff. ad l. Corneliam. de fal. Abb. in c. de hoc. de Simo. not vlt. Anchar. in cons. 286. incipien. Ex prædictis. Rom. in consi. 7. incipien. visis necessarijs. Marsil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 19. & §. diligenter. nu. 76.

Confessio extraiudicialis, licet nõ sit sufficiens ad condemnationem, talis tamen sic confitens potest arbitrio iudicis extraordinarie puniri, tanquam de delicto se glorians. per tex. sing. in c. Quam sit graue. de excess. præl. Ita notan. dixit Paris de Puteo in tract. Sind. car. 69. in 3. col. ver. Adde vnum singularem, Marsil in pract. crim. §. diligenter. nu. 77. Et licet faciat indicium ad torturam, tamen vt non faciat potest reuocari, ita notan. dixit Bal. in l. vnica. C. de confessis, quem sequitur Feli. in c. olim de præscrip. Abb. ibidem.

Confessio facta coram iudice nõ competenti.

Confessio rei tantæ est importantiæ, quod facta etiam coram iudice incompetenti tenetur reus illam cõfirmare etiam suo competenti iudici. ita dixit Inno. in c. at si clerici. de iudi. Et hoc præcipue, si ex tali confessione orta sit suspicio, vel infamia. Angel. in li. Malefi. clau. comparuerunt Inquisiti. colum. 9. Ibi. & tenementi. Vide hoc Inno. in c. per

per Inquisitionem. de elect. & Ant. de Butr. in d. c. at si clerici.

Confessus in iure non auditur appellans.

Confessus in iure non auditur appellans, si tamen ita sit confessus q̃ standum sit confessioni, non tormentorum formidine territus. Ad hoc est glo. sing. in c. Romana. de appell. in 6. in ver. de quo. Confirmat Gemin. super d. glo. vbi dicit quòd in confessum nullæ sunt partes Iudicis, nisi in condemnando. facit ad hoc optime glo. 2. in c. 1. de accusa. li. 6. Facit etiam c. per tuas. de proba.

Confessio sine tortura non indiget ratificatione.

Confessio facta sine tortura non necessario debet ratificari, quę autem facta est cum tortura, vel metu tormentorum, vt puta, si erat ligatus in tortura, vel ante torturam ductus, vel ante torturam spoliatus, necesse est quòd ad bãchum ratificetur. Et debet tortus per vnum diem naturalem quiescere post torturam, antequam ducatur ad ratificandum, vel arbitrio boni Iudicis tunc debet ratificare, quo verisimiliter cessauerit metus tormentorum. Hæc Angel in li. malef clausula, fama publica. Raphael tamen Fulg in cons. 133. incipien. Hoc maxime propositum, singulariter dicit, q̃ confessio sponte facta, idest sine vllo tormento, non est ad condemnationem sufficiens, nisi pluries sit ratificata a reo. quia sponte confitens delictum propter quod vitæ suæ pœnam incurrit, non videtur in plenitudine, & rectitudine sui intellectus esse, sed magis delirare, & hanc opinionem sequere tu Inquisitor, quia verior, & securior, atq; rationabilior est. Vide Marsil. in pract. cri. §. postquam, nu. 22.

Ratificatio post torturã quando fiat.

Confessus in tormentis non præcedentibus indicijs, etiam si perseuerauerit in sua confessione, illa sibi non præiudicat. l. Diuus §. ex quibus. ff. de quæstioni. Ita not. Bonifa. in suo tract. de malefi. in rubr. Quæ indicia debeant præcedere torturam infra. Et ratio est, quia iudex a tormentis incipere non debet, sed indicia legitima, & probationes debent præcedere torturam. l. milites. C. de quæstioni. l. vnius §. in ea. & l. Maritus, & l. fin. ff. eo. C. de falsi. l. sicut Marsil in l. 1. col. 5. vers. enim. num. 14. ff. de quæstion, vbi dicit. q̃ si tortus sine indicijs delictum confitetur, etiam si millies suam ratificet confessionem ad banchum iuris, confessio est nulla. glo. not. in l. quæstionis, & ibi Bar. ff. de quæstioni. Et in cons. 46. incipi. omnipotens sempit. in 1. vol.

Tortus sine indicijs.

Amplia hanc conclusionem, vt procedat etiam si post talem confessionem per torturam habitam sine indicijs, antequam talis confessus ponatur in pristina libertate, superueniant indicia, non propterea validatur dicta confessio. Ita dixit Angel. in tract. malefi. in ver. fama publica, in vers. quinto quæro, Iudex torsit, & ibi Aug. de Arimino. in addi. Bar. in l. Maritus. col. 1. vers. Item soluit. glo. ff. de quæstioni. Marsil. in l. quæstionis habendæ. col. 2. ver. Modo redeundo ad tex. ff. de quæstioni. vbi ait, q̃ hoc fundamento duos a morte liberauit.

Indicia superueniẽtia quid faciant.

Amplia, vt procedat etiam si reus tortus sine indicijs millies etiam cum iuramento illam suam confessionem ratificet ad banchum iuris, vt per

Marsil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marsil.in l.quæstionis habendæ.col.4. vers.quæro vlterius.ff.de quæstioni.col.11.& penul.vers.ex istis omnibus.

Amplia, q̃ sicut non valet confessio rei facta in tormentis si ipsa indicia non procedunt, ita postea ipso iure nihil valent, & quicquid ex ea procedit, nihil est. Hic Paris de Puteo, in tractatu de indic. fol. 102. col. 3. vers. cõfessio refertur, sequitur Marsi. in l. de vnoquoq; nu. 27. ff. de re. iu.

Ratificatiua cõfessio quid faciat,

Contrarium tamen tenet glo. in l. capite quinto. ff. de Adult. scilicet quando confessus in tormentis etiã sine indicijs præcedentibus, si tamen eam confessionem ratificauit ad banchum iuris, & extra iudicium etiam illam facit, tunc illa confessio sibi præiudicat. Idem voluit Ioan. de Imo. in c. at si clerici. de iudi. Feli. in c. Olim. col. 5. vers. vlterius fallit. de rescript. Marsil. in l. quæstionis habendæ vers. vlterius semper teneas. ff. de quæstioni. Aduerte tamen differentiam horum casuum, & leuabis contrarietatem, videlicet q̃ hic vltimus casus ponit reum tortum sine indicijs precedentibus, non solum in iudicio, & ad banchũ iuris ratificasse, sed etiam extra iudicium affirmasse, casus autem primus ponit huiusmodi reum tortum solum ad banchum iuris ratificasse.

Tortus super præcedentibus indicijs quomodo torqueri possit.

Confessus crimen in tormentis, præcedentibus indicijs, non potest torqueri super alijs delictis, super quibus nulla sunt aduersus eum indicia, etiam si sint eiusdem generis, vel speciei, vt puta, quis est tortus super aliquo furto, & confessus est, non poterit torqueri super alijs furtis, de quibus non est indiciatus, vt in l. 1. ff de quæstioni. Et facit hoc, An qui deponitur negasse confessionem, possit interrogari de purgatorio, & alijs hæresibus, an scilicet negauerit purgatorium. Et licet sic sit de iure, tamen oppositum seruatur de consuetudine, secundum Doctores. Quæ consuetudo potest probari per l. Non omnes. §. A barbaris. ff. de re. mil. & l. congruit. de offi. præsidis. Ita dicit Gondi. in tract. malefi. in rubr. de quæstioni. & tormen. in vers. sed quid de quæstione, quæ quotidie occurrit de facto, & ita dicit tenere Aret. in suo tract. malefi. in gl. in ver. fama publica.

Mteiculosa confessio.

Confessio facta à cacerato non potest dici spontanea, sed potius dicitur meticulosa, & coacta, quoniam carcer est species torturæ, secundum Bal. in l. si clericus, in 2. colum. vers. Primo quæritur. C. de Episc. audien. & ideo ad hoc quòd confessio dicatur facta metu tormentorum, sufficit quòd fiat à detento in carcere, licet aliter non probetur tortura, secundum Barba. in c. si constiterit. de accusa. Gemin. in consi. 15. incipien. Reuerende pater in 4. col. super. 2. dubio. Et hoc notã pro confessionibus reorum detentorum, quia licet non fiant realiter cum tortura, tamen non dicuntur spontaneæ, sed coactæ, & etiam meticulosæ. Nam nemo est ita simplex, vel fatuus, qui confiteatur sponte, & sine aliquo metu illud quod conducit illum ad mortem, vt dixit Alexan. in consi. 271. incipien. viso themate. Et per Marsil. in pract. crim. §. Attingam, nu. 28. & 29.

Confitens

Confitens libros suos cõbussisse.

Confitens se scripturas combussisse, vel libros destruxisse, vel suas concliones laceraſſe, nisi de hoc bonam assignet rationem, potest torqueri, vt cognoscatur quare id fecerit. Bal. in consil. 223. in 4. vol. & refert ac sequitur Bernar. de Landriano in quæstione, quam tangit Angel. de Aret. in ver. de falsario dilacerante, comburente, vel celante literas alienas.

Confessio facta coram iudice non habente auctoritatem, non nocet confitenti quo ad plenam probationem. Inn. in c. Qualiter, & quando. el 2. de accus. & in c. Per Inquisitionem. de elect. Et nota q̃ confessio facta coram iudice incompetenti cum sit & iniusta, & nulla, Episcopus ea vti non poterit ad veritatem extorquendam à reo. l. marinus. ff. de quæstioni. Bal. in cons. 410. 2. vol. facit tamen præsumptionem, & sufficiẽs indicium ad torturam, vt iam supradiximus, secundum Abb. in cap. At si clerici. de iudi. Bar. l. capite quinto. de Adult.

Confessio facta coram iudice incompetenti.

Confessio ficta inducta à lege, val à statuto, idem operatur quod vera, & expressa otrectus facta. Bar. & Bal. in l. Quoniam. ff. de his qui nocto matrimonio, & per Marsil. in pract. crim §. postquam. nu. 35. Et valdat processum nullum, sicut & vera, secundũ Bar. in cons. 100. incipien. A Domino Cyno. de bo. Angel. tamen quo ad hanc partem oppositum tenuit in tract. malefi. in ver. Qui iudex videns, in vers. quæritur an tale statutum. Et B. l. rdem sensit in addit. Spec. Vide Marsil. in pract. crim. §. postquam. nu. 36.

Confessio facta.

Propter contumaciam.

Confessio ficta inducta à lege, vel statuto propter contumaciam, ad hoc vt operetur vires confessionis, & ex condemnatio sequi possit, prius oportet q̃ per interlocutoriam Iudicis id declaretur, alias talis condemnatio nõ valeret. Ant. de Butrio in c. cũ Dilecti. de Dolo, & contu. Et idem dixit in c. cum dilecti. de elect. Nellus tamen in tract. bannitorum in 3. pri. temporis. in 10. quæstione incipien. an post ipsum. tenet q̃ sufficit, q̃ talis pronunciatio contumaciæ fiat vna cum diffinitiua. ad quod allegat iura de quibus ibi per eum, quod est singulariter notandum, cum sæpe occurrat. Et certe quis non dicitur talis, quousq; sit pronunciatus pro tali, secundum Socinum in cons. 51. incipen. Præstantissime Doctor. Marsil. in pract. crim. §. postquam. nu. 37.

Talis quando dicitur.

In lecto ægritudinis.

Confessio facta in lecto ægritudinis multum operatur. glo. Bal. & Doctor. in l. 1. C. de fals. Vide Zasium in cons. pri.

Confessio facta per errorem non nocet, si ante finitum negotium de errore doceatur. Abb. in c. fi. de confess.

Impossibilis.

Confessio impossibilis, vel non verisimilis non nocet reo. textus est in l. Inde Neratius. §. si quis hominem viuum. ff. ad legem Aquiliam, & per Marsil. in pract. crim. §. postquam. num. 6. & 8. & in l. 1. ff. de quæstioni.

Confes-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sine cõmiſſione Iudicis.

Confeßio facta Notario ſine commiſsioue Iudicis, vel coram Iudice abſq; figura iudicij, non eſt ſufficiens ad condemnationem, ſecundum glo.in l.iubemus. C.de lib. cauſa. Et per Salic.in d.l.iubemus. Et fortius dixit Bal.in tit.de pace Conſtant.in verſ ſecundum mores,& leges illius, quòd tabellio non poteſt ſine præſentia Iudicis recipere dictum teſtis, nec iuramenta, nulla facta commiſsione per Iudicem, vt dixit Bal. in addit.ad Spec.in tit.de teſte.vlt.col verſi.nunquam reperitur, ꝙ nunquã reperitur, ꝙ Notarius poſsit recipere iuramenta teſtium ſine commiſsione Iudicis,alleg glo.in d l.iubemus. Et ſubdit Bald. ꝙ ſcribere ſpectat ad tabellionem,recipere verò ad Iudicem. Quomodo autẽ Inquiſitor poſsit teſtium examinationes committere,vide infra in ver Teſtis.

Notarius ſine Iudice teſtes recipere non poteſt.

De credulitate.

Confeßio de credulitate vbi agitur de præiudicio confitentis, ita ei præiudicat,ſicut confeßio de veritate, vt dicit glo in cap.ex literis.de iureiur & Cyn.in l.2.§.quod obſeruari.C.de iuram. Abb.in cap. quotiens. de teſti.nu.8.

Incidenter.

Confitentem in iudicio incidenter poteſt Iudex ordinarius, nouum inchoando proceſſum, punire pœna ordinaria,vt in capitu.2.de confeſs. & ibi Abb.

In alio iudicio quid.

Confeſſus in iudicio, an poſsit indiſtinctè in alio iudicio interpretari confeßionem ſuam, vt ſibi non noceat,diſtingue per Innoc. in c.per Inquiſitionem,de elect.

Socij criminis.

Confeßio ſocij criminis in crimine hæreſis facit indicium ad torturam etiam ex ſe ſola,ſecundum aliquos, licet in alijs criminibus infamia, & indicia præcedere debeant. ff.de quæſtio.l.maritus. vide Bald.in conſi. 79.tertij vol. Ponzi.in tra.de Lamijs,q.24. & per Cyn.in l.ſi.C.de accuſ. & Ang.in l.& ſi certus ff.ad Sill.& Paul.de Caſtr.in conſi.117. incipien. Notandum eſt,ꝙ adulter.& in conſi.195. incipien. Hæc eſt quædam Inquiſitio. Tu dices,quòd hoc erit in arbitrio Iudicis, conſiderata qualitate deponentis, & eius contra quem deponitur. vide infra in ver. teſtis. Sed & Io.de Tur.Cre.in c ſi quis,il 2, diſt.79.

Confeßio reuocata, vide in ver.Retractans.

Confeſſor hæreticorum in confeßionis actu hæreſes proferentem,ac ipſum confeſſorem ſubuertere nitentem illum Sancto Officio prodere an teneatur, cum ſint ex vtraq; parte rationes, & opiniones Doctorum: pro concluſione tamen tendum arbitror, nullo vnquam caſu ſacramentalem confeßionem eſſe detegendam, quia eius ſigillum cum ſit de iure diuino eſt immutabile,nulloq; pacto, vel lege poteſt tolli. c. nulli fas ſit. 25.q.1.vbi dicit tex. nulli fas ſit diuinas conſtitutiones tollere.c.ſi de conſue.& in §.ſed naturalia quidem iura,inſti.de iuregen.& ciuili.Io.de Tur. Cre.de eccle.li.2.c.107.

Si tamen ſacerdos reuelauerit confeßionem, cui potius fides erit adhibenda, an ſacerdoti aſſerenti illud extra confeßionem id ſciuiſſe, aut reo dicenti

dicenti in confeßione ei illud dixiſſe, præſumendum dicunt Doctores eſſe contra ſacerdotem illud habuiſſe in confeßione, niſi doceat aliunde ſciuiſſe, pœna tamen ordinaria non erit puniendus,quia aperte non conuincitur de delicto, Hoſt.Abb.& Gandi.in c.omnis vtriuſq; ſexus.Feli.in c.1.de exceptio.Barb.ſingul.in conſi. 70.incipien. ſapienter, Io.Bern.de Luco,in pract.crim.c.102.Io.Roias.ſingul.quinto,nu.42.

CONFISCATIO.

COnfiſcatio bonorum in omni capite criminis læſæ maieſtatis, de qua ex tex.in l.penul.& fin.C. eo.& ſi fiat ipſo iure a die commiſſi criminis,requiritur tamen declaratio iudicis,aliter fiſcus non poteſt apponere manum. Vide Curtium.in conſi. 59. & Alex. in conſ.6. col.3. tertij vol. Vide ſupra.Bona hæreticorum.

COMPARITIO.

COmparitio ſpontanea eſt optimum pœnitentiæ teſtimonium,& ideo ſic redeundi magis indulgetur,c. Ad abolendam. de hære.& ibi Doc.& o.c.vt commiſſi, & ibi Archid.co.li.6. ſicut dicimus ſpontaneam carcerationem eſſe teſtimonium innocentiæ. Veron.conſi.31.Hippol.conſ. 207. nu.49. niſi imperfecte confiteatur, nec complices nominare velit. omittens tamen aliquid dicere, vel aliquos nominare ex rationabili obliuione, excuſatur glo.in c.cum cauſam.de teſt.Bart.& Angel.in l.qui bona. §.ſi quis ſtipul.ff.de dam.infe. Gramma.conſ.23. nu.3.& hoc præſertim dici debet de ſtante in ſpontanea delatione. Nam ſicut errores ſuos ſpõte profeſſus eſt,vtiq; veriſimiliter alios nominaret,ac nominaſſet,ſi de illis recordatus fuiſſet, cum plus ſit de ſe fateri, quàm de alijs. l.fin. C.de accuſatio.

Obliuio rationabilis.

Comparere perſonaliter, & non per alium,tenetur quilibet criminaliter accuſatus. l.pe.§.ad crimen.ff.de pub.iudi. l.reos. C.de accuſa. niſi impunitas ſit notoria.Bar.l.pe.vt ſupra.

CONSENTIENS.

COnſentiens alijs criminibus directe per viam fauoris,& cooperationis, æqualiter peccare dicitur cum facinore.l.3.§.Item qui. ff.ad l. Corn.de ſicar. Vide infra in ver.Fauentes.

Perſonaliter cõparere qui teneantur.

CONSILIVM.

QVia ſtatutum eſt in iure,quòd Epiſcopus,& Inquiſitor aduocent ad ſe & in iure,& in ſacra Theologia peritos, ac profeſſores, quos etiam poſſunt cogere ad veniendum,& ſibi conſulendum. vt in c.vt commiſſi.de hære. li.6. Et ſi propter iuris diſſonantiam, vel potius ipſorum

Doctorum

Apostolica sedes consulenda.

Doctorum varias opiniones res in dubium verteretur, esset Apostolica sedes consulenda. vt per c. Per venerabilem. Qui fi. sint legit. Et tales ab Inquisitione, vel Episcopo vocati, gratis consilium suum dare tenentur. vt not. Archid. in d. c. vt commissi. Quærendum est, an Episcopus, vel Inquisitor teneatur prælatorum Doctorum sequi consilium? Et an is, cui mandatur aliquid facere cum, vel de aliquorum consilio, teneatur illorum sequi consilium.

Pro clariori huius dubij dilucidatione notandum est secundum Bart. in l. si tamen plures. ff. de exer. q̃ aut consilium impendendum est ei, qui non habet sanum, & integrum iudicium rationis, & tunc consilium sapit consensum, vt in l. Impuberibus. ff. de suspt. tuto. Et hoc modo potest intelligi textus, secundum vnum intellectum, c. cum venerabilis. de consuet. Aut consilium impendendum est habenti integrum iudicium rationis, & tunc is qui habet impendere consilium, est particeps illius officij, & tunc consilium sapit consensum, & iste est proprius casus illius c. cum venerabilis, secundum vnum intellectum. Nam Auditor datus prælato, est particeps illius officij, ideo lex dicit, quòd debeat requiri consilium diœcesani. & è contrario diœcesanus consilium Inquisitoris, quia alter est particeps officij alterius in causa fidei. Aut nõ est particeps officij, & tunc consilium stat proprie. Pono exemplum. Statuto cauetur, ne mulier possit testari sine consilio duorum consanguineorum, certe hoc casu satis requireret consilium, cum facultas testandi soli mulieri competat, & hoc teneas, licet Cynus voluerit facere differentiam inter dictionem,

Officij particeps.

Ve & cum cõsilio.

de, & dictionem, cum, dicens, quòd si quis habeat facere de consilio, tenetur sequi consilium, non autem si habeat facere cum consilio, vt notatur per eum in l. id, quod pauperibus. C. de Epis. & Cler. sed Io. And. in Regula. Nullus, in Mercur. hanc differentiam non approbat, nec etiam Bar. in loco prælleg. iure enim non probatur, imo potius oppositum, vt not. in præallegatis locis.

Hæc procedunt quando quæritur, an & quando consilium sapiat consensum, & è conuerso, quando consensus sapiat consilium. Dic pariter. autis cuius consensus requirit, non potest esse particeps illius officij, & tunc consensus sapit consilium, vt l. Titius, & quod ibi notatur. ff. de admis. tuto. & ob hoc Bar. dixit, quòd si testator disponit, quòd executor testamenti non possit aliquid facere sine consilio, & consensu Guardiani Fratrum minorum, non tenetur executor habere cõsensum, sed satis est habere consilium, quia Frater minor non potest esse executor testamentorum, vt patet in Clem. exlui. de verb. sig. vnde non debet sibi licere indirecte, quod sibi directe prohibetur, vt in Regula. Cum quid vna via. de reg. iur. lib. 6. Aut is cuius consensus requiritur, potest esse particeps officij, & tunc si est impendendus consensus ex dispositione hominis ei, qui habet potestatem plenam à lege, tunc ponitur consensus pro consilio, vt

Cõsensus pro consilio.

not. in

not. in l. Titius. Si autem est impendẽdus consensus ei, qui habet potestatem ab homine, & non tenetur habere consensum ex dispositione hominis, vel legis, tunc tenetur consensus proprie. Vnde, nisi habeat consensum, non valet actus, vt in authen. hoc ius porrectum. C. Nam Episcopus. 12. q. 1. Nam Episcopus in alienatione habere debet consensum Capituli, & si alienat sine consensu, non valet alienatio, vt ibi. & 12. q. 2. c. sine exceptione.

Alienatio sine consensu.

Quid autem si ille, qui habet impendere consilium, non vult, vel est absens, seu mortuus? vide notata in c. ex parte. de consuet. & in c. vnico. Ne Sede. vac. li. 6. per Bart in §. Plures. ff. de exer. & in l. Dote. §. eo autem tempore. ff. Io. ma. & in l. fin. C. de bo. quæ lib. Hæc Abb. in c. cum olim. de arbi.

Nota etiam quod quando statuta arctant Iudicem ad sequendum cõsilium sapientis, imponendo sibi pœnam si aliter fecerit, quod si Iudex sequeretur consilium Doctorum, qui illam quæstionem terminassent antiquitus, non incideret in pœnam, quia (vt dicit Hugo) ille dicitur consilium habere ab aliquo, qui habet ab eius scriptura, etiam si multo ante tempore fuerit mortuus. Hæc Præpos. in c omnibus 2. q. 5.

Consiliũ, mor tui Doctoris.

Nota etiam ex Ancharano super c. si ad Episcopum. §. 8. Ne Sede vac. lib. 6. Vbi dicit, Cum consilium alicuius requiritur ex consuetudine, vel statuto, vt possit ex tali statuti absque tali consilio actus geri, &c. Vbi longam post digressionem facit distinctionem dicens. Aut ille qui additur, vt consultor, est particeps officij illius, & debet eius sequi consilium: Aut non est particeps officij illius, & tunc sufficit, quòd requiratur, nec est necesse sequi. c. cum olim. de arbi. & ff. mand. l. 1. in fin. Vide Io. And. in mercuri.

CONSTITVTIONES.

COnstitutiones tam Imperiales, quàm Ro. Pont. Extrauagantes, licet non habeantur in libris, seu in compilationibus librorum, sunt effectualiter obseruandæ, vt c. vt Inquisitionis, in prin. & c. fi. de hære. li. 6. Et in compilatione Clemen. c. 1. eo. tit.

Imperialia in quãdo nõ obseruanda.

Nota tamen, quòd Imperatorum legibus in Ecclesiasticis controversijs vtendum non est, vbi sacris canonibus obuiare videntur, vt per tex. in c. lege Imperat. di. 10. glos. in prin. & in ver. Ecclesiastica, cum suis concordantijs. Lege enim Federici confirmatæ, & approbatæ sunt, quatenus Dei, & Ecclesiæ honorem promouent, & hæreticorum exterminationis. lib. 6.

CON-

CONSVETVDO.

Legis intellectus quid sit?

COnsuetudo generalis potest ad decisionem causæ allegari, quando ius commune expresse non disponit in illo casu, vt c. in Genesi. de elect. & in c. super eo. de Censi. imo consuetudo ipsa tribuit intellectum legi, & lege existente dubia, recurritur ad consuetudinem. Abb. in c. cum Dilectus, de consuetud.

Consuetudo examinandi reos in loco tormentorum quando non sunt in casu torturę. Vide Cæpol. in cons. 40. col. 1. vers. circa septimum, tenentem valere. Vide etiam Bossium in pract. tit. de tortura nn. 9.

Testium examinandorum consuetudo,

Consuetudo vel statutum, vt in examine testium non citetur pars, an valeat. Alex. in consi. 65. col. penult. & fin. 1. volu. & vnum casum in quo non requiritur, ponit Alex. in consi 130. pri. volu. vbi est talis testis cuius dicto debet necessario stari. Alium ponit Feli. in c. quoniam frequenter. vt lit. non contest. num. 7. & seq. vbi actor propter potentiam aduersarij non auderet eum conuenire. in quo etiam vide Feli. in c. 2. lib. 6. An tamen tales testes faciant indicium, vide Felin. in d. c. 2. Et ad declarationem dicti testis non requiritur citatio. Ro. in consi. 482. col. fin.

Aduersarii potẽtia quid faciat.

Quod si mandatur Iudici, vt se instruat, an consuetudo requiratur in assumenda informatione, vide Marian. in tract. de priuileg. rub. de officiali dominorum condem. 3. & adde, quòd non solum debet citari pars ad videndum iurare testes, sed etiam debet esse prẽsens producens. Signo. in consi. 249. Et de citatione ad quoscunque actus singulis diebus, & horis, quæ fit per Iudices maleficiorum reis, facto examine, vide Feli. in c. licet causam. col. 5. infra. de proba. & Bossium in pract. de oppositio. contra. test. nu. 35. 36. & 37.

CONTINVO, & STATIM.

COntinuo statim & cæt. quomodo intelligantur. Notandum est, quòd dictiones illæ continuo, illico, incontinenti, &c. dilationem aliquam ex sui propria natura suscipiunt, iuxta subiectam materiam ad arbitrium iudicis, vt concludit Bal. in l. 2. C de edic. D. Adria. tollen. Et habetur per Bar. in l. penu. C. depos. Et Alex. in l. & si post tres. ff. si quis cau. & l. si debitori. & ibi Bar. ff. de iudicijs, & l. cum specialis. C. eo. tit. & cap. fin. de verbo. sign. lib. 6. & ibi Ioan. Andr. & Archid. & l. vnica. C. de his qui se deferunt. lib. 10. & de cons. di. 5. cap. nunquam. vbi cõtinuo quid factum esse dicitur etiam post temporis interuallum, vnde tex. ille. in c. ad abolendam necessario non concludit, & propterea hic locum habet regula illa l. pri. ff. de iure delib. videlicet, quod vbi de incerto tempore tractatur, talis incertitudo arbitrio iudicis declaranda remittitur. Accedit quod cum in tot legibus tam cano. quàm ciuilibus de ista

ista penitentia, & reuersione tractetur, nullibi prẽterquam in d. c. ad abolendam inuenitur stricta, & angusta illa temporis arctatio. Nec est credendum, q̃ si reuocatio ista tam cito faciẽda esset, id ab alijs legibus prẽtermissum fuisset.

CONTVMAX.

COntumax dicitur ille, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, præsentiam sui facere negat. l. non potest. de reg. iur. l. ex consensu. de appell. Bar. in l. minor. la 1. ff. de minor. vbi dicit, Contumax tripliciter quis esse potest, scilicet non comparendo, sine licentia recedendo ante solutionem iudicij, vel non parendo sententiæ. Idem S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 1. art. 3. q. 1. ad 3. Hic si perdurat in contumacia per annum, habetur pro confesso. Gem. in c. cum contumacia, de hære. li. 6. Et Bar. in l. penul. ff. de quæstio. & Angel. in lib. malefi. clau. Qui iudex videns, q̃ inquisiti, col. 7. Facit ad hoc c. 2. de confes. lib. 6. Facit tamen fuga suspicionem, quia apparet de sua iustitia diffidere, c. 1. q. 1. c. Christianus, in fi. 3. q. 9. c. decernimus, de præsumptio. c. nullus, secundum Gemin. Archid. Io. And. & alios in d. c. cum contumacia.

Fuga facit suspicionem.

Contumaciter absens habetur pro præsente in præiudicium suum, c. 2. de arb. li. 6. Et glo. ibidem, in ver. præsente, confir. Abb. in c. veritatis, de dolo & contu. col. 2. ibi nota ibi præsentes. Facit ad hoc c. absens. 3. q. 9. & c. in nomine domini, de testib.

Contumaciter, & pertinaciter, duo hæc aduerbia iura æquiparant, vt in c. qui in Ecclesia, in ver. contumaciter, vbi Io. de Tur. Cre. ait, contumaciter, id est superbè nolens obedire Ecclesię præcipienti, vt pestifera dogmata emendet: sed eius contempto præcepto, & doctrina, pertinaci animositate defendit, & cle. 1. §. sanè. in ver. pertinaciter, de vsuris, in extrauagan. inter nonnullos, de ver. sign. Et ideo de contumace ad pertinacem licita erit argumentatio, tanquam à pari, seu à ratione identitatis, vnde dicitur, vbi eadem ratio, idem ius, l. non possunt. ff. de leg. l. si Titio. §. si. ff. de acqui. poss. c. multi. in fi. 2. q. 1.

In causa fidei

Contumax in causa fidei si propter hoc excommunicetur, & in excommunicatione perseueret per annum continuum, habetur pro conuicto, & contra eum ferri potest sententia diffinitiua. Abb. in cap. veritatis, de dolo & contum. Et benè nota, quòd nisi excommunicetur, & duret per annum in excommunicatione, dato quòd esset contumax, non censetur conuictus, nec punitur vt hæreticus, glo. in cap. cum contumacia, de hære. lib. 6. In contumacia enim præsumitur pertinacia ipsius contumacis sine dubio, si per annum perseueret, nisi forte aliud appareat, vt puta, si de Iudice inquisiuit, vel instetit pro absolutione, vel

Per annũ in contumacia perseuerans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

offerebat satisfactionem,& his similia.aliàs non præsumitur pertinacia, nisi de illa constet, vt in Clem.1.§.porrò de sum.tri.& fi.cath.& clem.ex graui.§.sane.de vsuris.Io. And. & Gemin. in c. cum contumacia. de hære.lib.6.

Modus singularis contra absentem.

Cum proceditur contra aliquem absentem, datur singularis modus conuincendi eum de crimine,vt si est infamatus,vel suspectus de illo crimine,citetur præfixo tempore peremptorio ad comparendum,& se purgandum infra illum terminum,non autem ad comparendum tantum, & tunc si non præstiterit purgationem infra illum terminum,pro conuicto habebitur.in c.veritatis.de dolo.& contu.

Datur etiam alius modus conuincendi absentem de crimine,vt contumax super crimine excommunicetur, & si steterit per annum in excommunicatione,tunc habebitur pro conuicto in illo crimine,& poterit puniri,ac si vere esset conuictus,vel confessus.vt in c.Rursus.& c.Quicunq; 1.q.3.Hæc ex.Abb.in c.cum P.de purga.cano. Facit optime Feli. in c.excommunicamus.el pri.de hære.in pri. col. ibi not. in §. Qui autem. & ibi datur modus ferendi sententiam contra contumacem.

Fideiussor quãdo puniatur.

Si absens dederit fideiussorem,& ipse absens sit puniendus pœna pecuniaria,puniri poterit fideiussor quando principalis sit absens. ff. de custo.reo.l.si quis.fa 2.de quo remittit Arch.23.q.5.c. cũ homo,Gemin.in c.vt commissi.de hære.li.6.§.E contra illos.

Et nota,quòd Iudex debet esse cautus quando procedit contra aliquẽ, tanquàm contra contumacem, qui ex forma legis,vel statuti,haberi debet pro confesso, vt ante omnia aliquid interloquatur, per quod ostendat illum esse contumacem,& sic ostendat sibi liquere de contumacia.Nam non sufficit eum esse contumacem,nisi etiam sibi liqueat.l. hæc autem ff.Quibus ex causis in possess.eatur.Bar.l.3.§.Prætor.de damn. in fe.& in l.2.§. quòd si actor.C.de iur.calum.& dicit quòd necesse est, vt pronuncietur per interlocutoriam Iudicis eum haberi pro confesso. Et idem tenuit Angel.de Aret.in tract. de maleft. in ver. qui Iudex.Bal. in l. transigere.in fi.C.de transact.& in l.iubemus.§. Iconomus. C. de sacrosanctis Ecclesijs.Petrus Anchar.in cons.190. incipien. Plura contra iprocessum.vbi dicit q; sententia canonis,vel legis non habet Iudicis officium executionem,nisi sequatur sententia hominis cum causæ cognitione.Allegat c.cum secundum,de hære.lib.6.Clem. præsenti. de censi. Et facit, quod notarius committens falsum,propter quod ex forma statuti sit priuatus officio tabellionatus,tamen potest cõficere instrumenta, & valent antequàm sit priuatus officio tabellionatus per sententiam Iudicis,secundum Spec.in tit.de instr.eden.§.restat.vers.Quid si tabellio. Bar.in cons. 174.incipien.Ser.Io.de Castro durando.& Abb.post Inno.in c.fraternitatis.de hære.Vide Marsil.in pract.§.aggredior. num.106.107.cap. 8.& ibi diffuse.

Contumacia oportet constare.

Iudicis sentẽtia requiritur

Notarius qñ priuatus officio.

CON-

CONVERSATIO.

COnuersatio licet argumentum sit contra aliquem de societate, per ea quæ habentur in l.Idonei.ff.de testibus,& in l.etiam. C.eo.& glo. colligitur in c.Inter.de purg.cano.ista tamen in iure appellatur suspicio, quæ ex modico,& leui argumento surgit,quæ mouet aliqualiter animum iudicis,non tamen in totum tollit dubitationem,nisi esset assidua, & talis conuersatio quæ infamium generaret,talem dico infamiam,quæ purgationem canonicam requireret, viputa vulgata, & graue scandalum generans.Vide infra in ver.Infamia.

Suspicio læuis conuersatio.

CONVICTVS.

COnuictus per testes,seu per instrumentum,dato q; neget,& perseueret in negatione,tamen sine alia tortura,& confessione damnari potest,per l.qui sententiam.C.de pœnis, & c.Ad nostram. de proba. & ibi Feli.& ita practicatur.Quod nota contra opinionem vulgi, & dic, quòd conuictio est illa quæ fit testibus,vel instrumentis,adeo q; etiam contra summum Pontificem probatur crimen per duos testes. Ita concludit Decius in c.At si clerici.de iudi.in pri.not.Adde quòd etiam per indicia indubitata sit conuictio.vt in l.sciant cuncti.C. de proba.& per argumenta, vt ibi not. Bart. in pri. not. dicens. Nota quatuor modos probandi maleficium. Per testes, per instrumentum,per indubitata indicia, & per argumenta.Adde alium modum,per viam notarij.

Papa p duos testes ẽt conuincitur.

Quatuor modi probandi maleficium.

Conuictus per testes,sed innocens,debet directe capitulare contrariũ & pro viribus probare intentionem suam,& stabitur postea testibus suis, si erunt digniores,& verisimiliora deponant, sine etiam si erunt plures numero,c.in nostra.de testi. vbi etiam glo.& Doctores. Alias stabitur testibus actoris dignioribus,& verisimiliora deponentibus, etiam contra reum.Feli.in c.in nostra.de testi.& pondera.& vbi adsit paritas,in dubio iudicandum est pro reo,prœualentibus eius testibus.glo.in d c.in nostra, & Doct.Est tamen in facultate Iudicis etiam magis credere testibus actoris,exprimendo causam maioris credulitatis in actis,aliter posset molesta ri in iudicatu.Feli.vbi supra, & Decius in c.ex literis.de proba.

Testibus stabitur dignioribus.

Et nota,quòd vbi aliquis non confessus fuerit,sed aliis probationibus conuictus,res est sine difficultate, quòd non possit fieri fundamentum in alio iudicio criminali.vt Bar.in l.2.§.hoc edicto.ver.quæro vtrum pro bationes.ff.de vi bonor.rap. & Decius in c. At si clerici. de iudi Faciunt tamen probationes illæ præsumptionem,imo indicium ad torturam.Cui adde,quòd si plene probat in alia instantia in iudicio ciuili,igitur in iudicio criminali faciunt indicium ad torturam. Bossius in pract. tit.quomodo proced.except.nu.5.& 6.

Iudicia actoris turam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COPIA.

COpia indiciorum super generali inquisitione assumptorum non est danda parti.iuxta:c.qualiter.§.debet de accusa.& Doct.in c.cū oporteat.de accusa. Nec reo qui negat delictum quod est notorium, quando est admodum ridiculum,quòd id neget.Si vero non est ita ridiculum,puta quando res niteretur tantum aliquibus testibus, non autem vniuerso populo,vel vicinia,tunc danda est. Vide Bosium in præct.tit.quomodo proced.in cri.

Copia indiciorum dari non debet testi, vbi dubium sit, an sit varius, mendax,vel contrarius,committitur tamen Iudici absq; aduocatis.Ita declarat Bar.in l.vnius.§.testes.ff.de quæstioni.vt iudicet,scilicet sine aduocatis, an sit varias, mendax, vel contrarius. Cætera vide infra in ver. Tortura.

CREDIBILIA.

CRedibilia sunt in triplici differentia.Primo namq; sunt quædam quę per se,& directe credibilia sunt, vtpote quia sunt totius nostræ fidei principia,& fundamenta prima,& ista sunt articuli fidei,qui sunt totius nostræ credentiæ rudimenta,& hæc tenetur quilibet fidelis tenere,& credere explicite,in genere tamen,vt scilicet credat,quòd omnes articuli in generali,& quilibet in speciali sunt veri,& nullus eorum est falsus.Explicite autem hunc articulum ab illo scire distinguere, & quemlibet sigillatim,& distincte credere,non tenentur omnes,sed quilibet secundum maius,& minus,prout congruit eius statui,& officio cui præest, & in quo est.Nam minores,& simplices,vt communes laici,tenentur ad credendū explicite Christi humanitatem,& eius mysteria,quę sunt via pertingendi ad beatitudinem,quia,vt dicitur act.4.Non est aliud nomen sub cœlo nisi Christi datum hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri. Propter quod tenentur explicite credere Christi mysteria,præsertim illa de quibus solemnizat Ecclesia,vt q̄ Dei filius fuit de Spiritusancto conceptus, natus ex Maria Virgine,q̄ fuit crucifixus,mortuus,& sepultus,ac cætera quæ sequuntur in articulis fidei.Et cum non possit credi explicite, quòd Dei patris Filius fuerit de Spiritusancto incarnatus,nisi credatur distincto Patris,& Filij,& Spiritus sancti,& per cōsequens essentia Trinitatis, ideo omnes simplices tenētur credere explicite mysterium Trinitatis, scilicet q̄ sunt tres personæ diuinæ, Pater, Filius,& Spiritus sanctus.Vnde Matth.vlti.Euntes in mundum vniuersum docete omnes,baptizātes eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti,& de huiusmodi explicita credētia Trinitatis examinatur quilibet in baptismo.Inter laicos et simplices est gradus assignare, quia ad amplius credendum teneatur explicite illi, quo-

Qui quæ & qualiter credere teneantur.

Laici quid credere tenēā tur.

quorum auribus Dei verbum etiam quotidie prædicatur, quàm rustici qui rarius audiunt verbum Dei,sed omnes tenentur ad articulos humanitatis Christi, & etiam Trinitatis. Mediocres verò vt clerici, & curati omnes religiosi,quorum verbo,& facto de credendis, & agendis simplices eruditi oportet, tenentur ad explicitam cuiuslibet articuli sigillatim,& aliqualem articulorum declarationem,& credentiam exteriorem, non æqualiter tamen,sed secundum maius & minus, prout congruit eorum officio,vel officijs quibus præsunt. Nam ad plus tenentur clerici curati,& ad plures religiosi,quibus incumbit ex officio verbum Dei clero,& populo prædicare,& confessiones audire,quàm religiosi,quibus huiusmodi non incumbit. Quare subtilitates,& considerationes circa mysteria incarnationis Christi,vel eius passionis,& huiusmodi tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundum q̄ conuenit statui vniuscuiusq;. Maiores autem,vtpotè Prælati ecclesiæ, & Rectores, & Magistri in Theologia,& Doctores, quorum est mediocres per se,& eis mediantibus minores, & simplices erudire, sicut Angeli primæ hierarchiæ,seu superiores,qui habent illos secundæ,& eis mediantibus illos tertiæ hierarchię illuminare,vt Dionysius ait in c.7.de cœlesti hierarchia. Isti enim superiores,& maiores in Ecclesia magis expressam fidem,& cognitionem tenentur habere de omnibus, & singulis fidei articulis,& Ecclesiæ sacramentis,& eorum declarationibus, & expositionibus, ac fidei subtilitatibus, vnde pri.Petri,c.3. dicitur, Parati semper ad satisfactionē omni poscenti rationem de ea,quæ in vobis est fide. Nam ad plus tenentur Pontifices,quàm Abbates,cum sint superiores. Et ad plus hæreticæ prauitatis Inquisitores,quàm Magistri,& Doctores, cum sint fidei Iudices. Et plusquam omnes summus Pontifex, ad quem spectat ea,quæ sunt fidei sententialiter terminare inconcussa fide, & ad quem sunt maiores difficultates fidei,& Ecclesiæ difficiliores quæstiones deducēdæ,vt di.43. c. vnde Dominus,Luc.22. quem summum Pontificem constituit, Petro dixit, Ego rogaui pro te Petre,vt non deficiat fides tua,& tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

Quid clerici credere tenēā tur.

Doctorū credibilia.

Summi Pontificis credibilia.

Secundo,sunt quædam credibilia,quæ directè per se non sunt credibilia,sed potius credibilia indirectè,quia ad eorum negationem, & corruptionem sequitur negatio,& corruptio fidei, & articulorum omnium, vt sunt illa à fidei articulis, alia quæ in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, scilicet Biblia continentur, de quibus dicit August. ad Hieronymum, Solum (inquit) eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorum eorum scribendo errasse aliquid firmissimè credam. Alios autem ita lego,vt licet sanctitate polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quæ continentur in sacra scriptura à fidei articulis alia, vtpotè, q̄ Abraham duos filios habuit, vel quòd Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia,

Indirectè credibilia.

similia, non tenetur quilibet credere sigillatim, sed solum tenetur credere implicite, vel præparatione animi, vt sit paratus credere quidquid in diuina scriptura continetur, tamen tunc tenetur quilibet explicitè credere, quando ei constiterit, q̃ in diuina scriptura contineantur talia, vt per illum, vel illos, ad quem, vel ad quos pertinet, sic dictum fuerit coram eo. Vnde fidelis quilibet explicite tenetur credere, q̃ omnia, quæ sunt in sacra scriptura sunt vera, quia diuinitus reuelata. An autem ista, vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de alijs à fidei articulis) teneantur isti, vel illi magis, vel minus scire, & per consequens illa credere, prout eorum statui, & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictum respondendum arbitramur.

Credibilia in sacra scriptura plus vel minus.

Tertio sunt quædam credibilia, quæ non sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in sacra scriptura, sed sunt per Ecclesiam ex illis, vel ijs deducta, vt fidei consona, ac determinata tanquam fide credenda, vtpotè q̃ Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio spiratione vnica, & non duabus, & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus, vt habetur in c. firmiter, de sum. trin. & fi. ca. Et q̃ Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi, vt in extrauag. inter nonnullos, & similia. Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata, & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicitè credere, sed bene implicite, & animi præparatione, vt credatur id omne esse verum, & fide tenendum, quod, vt fide tenendum, per Ecclesiam est approbatum.

Credibilia ex tra scripturã sanctam.

Credibilia à minoribus.

Mediocres autem qui (vt dictum est) habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite, non autem omnia talia credibilia singulariter, nec omnes æqualiter, sed secundum q̃ congruit eorum statui, & eruditioni qua habent simplices informare, & omnes tenentur credere explicite, q̃ animę iustorum decedentium, quę non peccauerunt, vtpotè paruulorum, vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plenè satisfecerunt, euolauerunt ad cœlos, extremo iudicio minimè expectato, iuxta Ecclesiæ determinationem, vt patet per extrauag. Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus, &c. Sed curati, & religiosi quibus incumbit ex officio prędicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, q̃ vsura est peccatum, iuxta determinationem Ecclesiæ, vt extra de vsuris, c. ex gratti, & similia.

A mediocribus credẽda.

Maiores autem, & præsertim Inquisitores hęreticæ pranitatis, & Pontifices tenentur credere explicite credibilia omnia, quæ per Ecclesiam tanquam fide tenenda determinata sunt, quia eis incumbit ex officio illos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt, punire, & sententialiter iudicare. Patet ergo de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non tenentur ad explicitam credentiam eorundem. Nunc pro resolutione, & conclusione horum omnium dicimus, quòd asserentes, & pro-

Quid Episcopi credere tenentur.

& protestantes se credere in genere, sed non in specie, vel negant id, quod ipsi tenentur explicite credere, vel non in primo casu, talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adimat protestantem. Vnde si simplex laicus protestaretur, vt dictum est, negaret tamen expresè Dei Filium esse incarnatum, vel passum, cum hoc teneatur expresè credere, talis protestatio illi non profecisset. Eodem modo si curatus protestaretur, vt prius, negaret tamen expresè Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio, vt ab vno principio, & vnica spiratione, talis protestatio ei non sufficeret ad salutem, & præsertim si talis protestans, vocatus coram iudice fidei, neget, & pertinacia subsequatur, tunc enim plurimum aggrauatur negotium.

In secundo verò casu, quando similiter protestans taliter negat id qđ explicite credere non tenetur, dicimus q̃ si negat non coram iudice fidei, seu si coram eo, ante tamen quam per eum sit informatus, in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, quia ad amplius non tenetur, vnde Aug. ad Hieronymũ, vt habetur 24. q. 3. c. dixit Apostolus, ait, Qui sententiam suam, quamuis falsam & peruersam, nullo pertinaci animositate defendunt, præsertim q̃ non audacia præsumptionis suæ percepe-

Hæreticus nõ pertinax.

runt, sed à seductis, atq; in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt tamen solicitudine veritatem, paratã corrigi cum eam inuenerint, nequaquam sunt vt hæretici reputandi.

Si autem coram Iudice fidei, postquam sunt per eundem iudicialiter informati, q̃ id quod negant est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseueranerint, talis generalis protestatio eis non proderit, imo eosdem reddit hæreticos pertinaces, quandiu in tali negatione perseuerant, c. ad abolendam, de hæret. & c. super quibusdã, de verb. signific. Vnde August. contra Manichęos, vt habetur 24. q. 3. c. qui in Ecclesia, ait, Qui in Ecclesia Dei morbidum aliquid, prauumq; aliquid sapiunt, vt sanum, rectumque aliquid sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, ac mortifera documenta emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt. Tales enim hæreticorum protestationes quo animo dicantur, prudenter est à fidei Iudicibus indagander hæretici dum coguntur succumbere, ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis verbis, & temperant, ac vertunt ordinem, vt catholicam videantur tenere veritatem, & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant, & quod sermone coguntur dicere, mente damnant. Et si quando aperta blasphemia publicè auribus fuerit reuelata, & viderint contra audientium turbam circumfremere, tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se prauum, & dicere nesciunt. Cumque eorum scripturæ teneantur, voce negant, quod literis profitentur. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, quòd non intendunt

Protestatio vana.

Hæretici palliati.

Hæreticorum versutia.

dicere contra fidem,& Ecclesiæ determinationem,non facilitèr tali protestationi est standum sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum versutia decipiant,& decipiantur.Quoniam frequenter repertum est, q̃ asserunt fidem esse quod ipsi credunt,& suam sectam dicunt Ecclesiam, vt dicit August.contra Donatum.Vnde cum catholicus audit fidem,& Ecclesiam,intelligit fidem catholicam,& Ecclesiam Romanam: hæreticus autẽ intendit fidem,suam hæresim,& Ecclesiam,suam sectam,contra quam dicere non intendit.

Infidelitas quomodo sit peccatum.

Nunc quærendum est,an infidelitas,idest nolle credere, sit peccatum? Pro cuius responsione notandum est, quòd ex eo quia præcepta dantur creaturis, secundum naturas,seu gradus naturæ quos habent, & creaturæ rationales supra gradus naturales quos habent, consumantur in participatione naturæ diuinæ,ita quòd sic institutæ sunt, consequens est, vt quemadmodum iuste subduntur præceptis spectantibus ad alios gradus,ita iuste subiaceant præceptis fidei, spei,& charitatis spectantibus ad gradum quo participant diuinam naturam. Nam in homine est in primis natura vegetatiua, est sensitiua, est intellectiua, est demum participatio naturæ diuinæ. Et sicut constitutio creaturarum in suis speciebus spectat ad primam rerum distributionem, secundum diuinæ sapientiæ rationem, ita constitutio creaturarum rationalium in suis naturalibus,& in participatione diuinæ naturæ ad primam rerum conditionem spectat, & tanto plus, quanto perfectio naturæ inferioris confirmatur ex participatione superioris. Quia igitur in homine est pars vegetatiua, ad quam spectat conseruare individuum,& speciem, oportuit hominem subijci præceptis spectantibus ad generationem, & cibum, & potum. Et similiter quia in eo est pars sensitiua, ad quam pertinent passiones, oportet hominem subijci præceptis spectantibus ad iram, & timorem. Et similiter quia in eo est pars rationalis,in qua est voluntas,oportet illum subijci præceptis spectantibus ad iustitiam, veliniustitiam. Et eadem ratione, quia homo constitutus est vt in ipso sit natura diuina participatiue, ideo oportet ipsum subijci præceptis fidei,spei, & charitatis,ad huiusmodi participationem spectantibus. Et sicut non potest iuste conqueri, quòd constituerit ipsum in hoc quòd sit particeps diuinæ naturæ,& quemadmodum,data iam natura rationali, non potest homo refutare præcepta spectantia ad illam,ita data iam creaturæ rationali hac participatione,non potest refutare præcepta ad illam spectantia. Et per hæc patet clarè responsio,& solutio quæstionis.

Homo particeps diuinæ naturæ.

Fidei spei, & charitatis p̃cepto quomodo subijciatur homo.

Pro maiori declaratione supradictorum, nota q̃ veritatem catholicarum octo sunt genera,& sunt vt infra.

Primum genus.

Primum genus est eorum,quæ in canone sacræ scripturæ tam veteris, quàm noui testamenti, & in propria verborum forma continentur. Et huiusmodi genus veritatum catholicarum potest distingui etiam secundum

tundum tria genera credibilium supraposita, inter quæ principalius adnumerantur ea,quæ ante creduntur,q̃ intelligantur,cuiusmodi sunt articuli fidei,ex quibus principaliter salus nostra pendet, & procedit.

Quod autem huiusmodi veritates in sacra scriptura formaliter contentæ catholicæ veniant reputandæ, manifestum est, cum de veritate sacræ scripturæ nullo modo sit dubitandum,Augustino de vnico baptismo dicente,vt est in c. Quis nesciat(inquit Augustinus)sanctam scripturam canonicam, tam veteris, quàm noui testamenti certis terminis contineri? eamq̃; Pastoris omnium Episcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari,vel disceptari non possit,vtrum verum vel rectum sit,quic quid in ea scriptum constiterit?

Secundum genus.

Secundum genus est eorum,quæ ex solis contentis in sacra scriptura consequentia necessaria,& formali possunt inferri, vnde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant, quam habent veritates ex quibus necessaria,& formali consequentia inferuntur,manifestum est eas inter catholicas veritates numerari,sicut est veritas hæc,Christus est verus Deus,& verus homo.Quæ licet in tota serie sacræ scripturæ sic formaliter non inueniatur,tamen quia ex contentis in sacra scriptura consequentia formali,& necessaria infertur, catholica tenetur,& creditur necessaria ad salutem.

Tertium genus.

Tertium genus catholicarum veritatum est eorum, quæ circa canonem sacræ scripturæ non continentur, quæ tamen per reuelationem, & approbationem tantum, mediantibus Apostolis ad fideles deuenerunt. Sanè cum Christus in vita mortali degens Apostolos multa docuerit, & fecerit, quæ in canone sacræ scripturæ non continentur, Io. vlti. Multa alia fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc &c.

Extra scriptam credẽda, & ab Apostolis declarata.

Multas alias catholicas veritates Christus Apostolos docuerit, & docendas per eos,quæ in canone sacræ scripturæ non habentur. primæ ad Cor. 11. c. Quod enim accepi à Domino hoc tradidi vobis, cætera autem cum venero disponam, idest ordinabo. Item di. 11. c. Ecclesiasticarum, & sunt verba Augustini, Ecclesiasticarum Institutionum quasdam scripturis, quasdam vero apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas suscepimus, quasdam vero consuetudine roboratas approbauit vsus,quibus par ritus,& idem vtriusque pietatis debetur affectus. Et de cele. Miss cap. cum Matthæ. sanè tam de verbis,quàm de factis Dominicis inuenimus ab Euangelistis omissa,quę etiam Apostoli vel suppleuisse verbo,vel facto exposuisse leguntur. Paulus in actibus Apostolorum ait, Meminisse vos oportet verbi domini nostri Iesu Christi,qui dixit,Beatius est dare,quàm accipere.Hoc tamen nullus quatuor Euãgelistarum describit Vnde Hieronymus ibidem ait Hoc in Euangelio non legitur Non enim omnia scripta sunt, sed forsan Paulus hoc ab Apostolis audiuit,vel à Spiritusancto accepit.

Apostoli non omnia scripsit mandarunt.

Quar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quartum genus quę in cõcilijs.

Quartum genus est eorum, quæ ab Ecclesia vniuersali in Concilijs plenarijs, tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinẽtia sunt diffinita, licet expresse in canone scripturæ sacræ non inueniantur. dist. 15. c. sicut. Dicit Greg. Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Et ratio est, quoniam vt idem Greg. ait, de catholica veritate, Sicut Deus veritas est, ita ea, quæ Apostolica Ecclesia de Deo docuit, vera sunt. Vnde proverb. primo dicitur. Ne dimittas legem matris tuæ. Notanter autem dictum est, quæ Apostolica Ecclesia docuit, scilicet diffinitiue, esse credenda, quod dicitur propter multa quæ in Ecclesia à fidelibus tolerantur potius, quàm concedantur.

Quintum genus quæ sunt per apostolicam sedẽ diffinita.

Quintum genus credendarum veritatum est eorum, quæ in materia fidei Apostolicæ sedis iudicio diffinita sunt, quæ licet in canone scripturæ sacræ non reperiantur, sunt tamen inter catholicas veritates computanda. Quoniam, sicut supradictum est, Apostolicæ Sedis iudicium, in his quæ sunt fidei, non potest errare.

Sextũ genus quæ à doctoribus Ecclesiæ declarata.

Sextum genus credendarum veritatum est eorum, quæ pro tenenda fide, & confutatione hæreticorum à Doctoribus ab Ecclesia vniuersali approbatis assertiue tradita sunt, licet in canone sacræ scripturæ expresse non continentur, quia Ecclesia vniuersalis quæ regitur à Spiritu sancto, Doctores aliquos cum approbauerit, eorum Doctrinam tanquam verum recipiens, necesse est vt talium doctrinam assertiue positam, & nusquam retractatam veram putemus, & teneamus, tenendo in ea parte in qua ab vniuersali Ecclesia est recepta firma credulitate esse veram. Alias Ecclesia vniuersalis videretur errasse approbando, & acceptando eorum doctrinam tanquam veram, quæ tamen vera non esset. Qui autem sint hi Doctores per vniuersalem Ecclesiam in vniuersalibus Concilijs approbati, colligitur ex quinto Concilio vniuersali, in quo, vt recitat Sanctus Thom. in 4. contra gent. ita habetur. Sequimini per omnia sanctos patres, & Doctores Ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Portum. Et suscipimus omnia quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Hæc ibi. Verum circa approbationem opusculorum præfatorum Doctorum est aduertendum, quòd synodus vniuersalis quinta non approbauit simpliciter omnia contenta in opusculis præfatorum Doctorum, sed tantum ea, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Per quod satisdatur intelligi, quòd per hoc quòd opuscula aliquorum Doctorum approbauit vel approbat Ecclesia, non est necesse, quòd omnia in eis contenta intelligantur approbata, sed tantum quo ades quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt, quæ tanquam necessaria ad credendum

Qui sint doctores Ecclesiæ.

Doctorũ dicta quo approbata sint.

dum fidelibus tradiderunt. Nec per consequens ex approbatione præfata habetur, quòd omnes veritates in præfatorum Doctorum opusculis contentæ, sint tanquam catholicæ veritates habendæ. vt di. 9. c. Negare non possum. & c. Noli. & c. Ego solis. eadem dist.

Septimum genus quæ sunt per apostolicam sedẽ diffinita.

Septimum genus est eorum, quæ ex quarto, quinto, & sexto genere catholicarum veritatum consequentia necessaria, & formali inferri possunt. Necessaria, & formali consequentia dicimus, quia si aliquid solum probabili consequentia inferretur, non diceretur proprie veritas catholica, sed tantum probabilis.

Octauum genus.

Octauum genus credendarum veritatum distingui potest earum veritatum, quæ, & si absolute catholicæ non sint, sunt tamen catholicam veritatem sapientes, quia sunt catholicis veritatibus propinquæ. Vnde veritas sapiens veritatem catholicam, siue fidem, ex consequenti est illa, quæ adiuncta sibi aliqua alia veritate ad fidem non pertinente, sed tamen quæ rationabiliter negari non potest, fiet veritas catholica. verbi gratia. Quia nunc sedet in Sede Apostolica Pius Quintus, hæc propositio, Pius Quintus est Papa, est propositio sapiens veritatem catholicam, quoniam addita sibi illa veritate quæ negari non potest, videlicet quòd fuerit rite, & canonice electus, efficitur veritas catholica, dicendo, Pius Quintus rite, & canonice electus, & in Papam ab vniuersali Ecclesia susceptus, est verus Papa. Ista propositio est catholica ex determinatione vniuersalis Ecclesiæ. vt c. In nomine domini. dist. 23. & in Epistola Decretali Martini Papæ concilij Constantinen. Ex præfatis facile est intelligere veritates omnes non esse eiusdem gradus. Quædam enim sunt (vt dictum est) catholicæ, quædam catholicam veritatem sapientes, quædam probabiles tantùm, quædam pie credibiles, quædam impertinentes. Et ex his facile erit similiter intelligere hæresim, quæ catholicæ veritati contrariatur, & quæ genera, siue species hæresum illis contrariæ sint, cum iuxta Aristotelis doctrinam, quot modis dicitur vnum oppositum, tot modis dicitur & reliquum.

Gradus in credendis datus.

CREDENTES HAERETICORVM.

Credentes hæreticorum sunt in multiplici differentia. Quidam enim sunt hæreticorum credentes, qui credunt eorum erroribus, ac hæresi. quia sunt hæretici, & c. excommunicamus. cl. pri. de hæret. autem aliqui credere hæreticorum erroribus ex eorum verbis, vel factis. Verbis quidem, in confessione propria dicendo se credere talium erroribus. Vel facti euidentia, publice scilicet prædicando, seu defendendo illorum errores. Vel testium productione legitima, si conuincantur per testes, quòd errores talium diuulgauerunt, seu dogmatizauerunt. c. super quibusdam. de ver. sig. Vbi hæretici declarantur qui

Verbis Factis.

publice

publice prædicant, vel profitentur, ac defendunt errorem, vel qui conuicti sunt per testes talia publicasse, & glo. in c. ad abolendam. §. præsenti. de hære.

Adorare hæreticos quid sit.

Factis autem dicuntur credentes hæreticorum, si hæreticos adorauerunt, eorum verbis vtendo, scilicet reuerentiam eis suo more exhibendo, consolationem, vel communionem ab eis receperunt, sermones, & prædicationes eorum non tantum semel, sed frequenter audiuerunt, & similia egerunt, per quæ eorum animus, quòd credant illorum erroribus, apud Iudicem per exteriora coniecturaliter iudicetur. Ex factis enim præsumitur de affectu. 32. q. 5. c. Qui viderit. & c. quem progenitores, 20. q. 1. Negare enim, & confiteri possumus non solum verbis, sed etiam factis. Conuincuntur igitur alij esse credentes hæreticorum erroribus, verbis, alij factis, in quibus ritus hæreticorum exprimitur. Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non est clarum, quòd credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorum dictis, vel factis, videlicet vadunt, & veniunt ad sermones eorum licet raro, audiunt literas eorum, & hinc inde illos defendunt, eis seruiunt, eorumque libros suscipiunt, nec comburunt, alimoniam eis deferunt, ducatum præbent, eos visitant, & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil ostendunt. Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæresibus, nec hæretici sunt habendi, sed non carent suspicione vehementi, vel leui, secundum quòd maiora, vel minora in eis apparebunt indicia, & circa eos agendum est vt notatur in cap. excommunicamus el. pri. de hære. & c. accusatus eo. lib. 6. Sunt enim tales suspecti quod credant erroribus hæreticorum. His concordat Anchar. in c. Quicunque, super ver. credentes eo. lib. 6. Et Giudo Falcodij in consultationibus ad Inquisitores. q. 9. Arch. & Ioan. And in c. 2. de hære. lib. 6. Vide Zanchinum cum additionibus. c. 4.

Factis credentes qui sint.

CRIDAE.

CRidæ, seu proclamata, & descriptiones bonorum damnatorum quibus præiudicent, quia longum esset describere, & parum vtilitatis officio afferret, prætermittere voluimus. Qui id scire voluerit, videat Bossium in præct. tit. de proclamate, quod fit bon. pub.

CRIMINA.

CRimina excepta dicuntur crimen læsæ maiestatis. Spec. in tit. de accusa. & 6. q. 1. c. si quis & c. vergentis. de hære. Item crimen hæresis. d. c. vergentis. de hære. & c. in fauorem. eo. lib. 6. Et crimen simoniæ. c. tuas. de simo. Abb. in c. Non debet. de testi. Perduellionis, fraudati census,

census, fraudatæ annonæ, & sacrilegij. Io. de Tur. Cremata. in c. Quod vero. 3. q. 4.

Crimina quæ grauia, quæ grauiora, & quæ grauissima, vide Abb. in c. tuæ. de pœnis.

CRIMINOSVS.

CRiminosus clericus, quantuncumq; sit nunquam à suo prælato curiæ sæculari tradendus est, dummodo paratus sit corrigi per Ecclesiam de iure, & de facto. Abb. in c. At si clerici. de iudi. Vide ibi, & bene nota.

CRVCESIGNATI.

CRucesignati negãtes subuenire Inquisitori in negotio fidei, sunt quodammodo fautores hæreticorum, secundum Archi. in cap. Quicunq; de hære. li. 6. Vbi dicit in verbo, fautores, Priuatæ personæ quæ iuramento, vel voto se astrinxerunt, ex omissione dicuntur fautores, puta si non manifestant, vel non faciant id, quod promiserunt ex voto.

Fautores Crucesignati.

Ex voto fautores.

Crucesignati habẽt illas gratias, & illamet priuilegia quæ habent accedentes ad Terræ sanctæ subsidium. c. excommunicamus. el. 1. de hære. §. catholici vero.

Crucesignati habent plenariam omnium peccatorum suorum remissionem, possuntq; absolui semel in vita, & semel in morte, & hoc habent ab Alexandro Quinto in priuilegio quod incipit, Præ cunctis. A Gregorio Quarto in priuilegio incipien. Ille humani generis. A Clemente Quarto in priuilegio incipien. Licet ex omnibus. Habetur etiam (vt dictum est) in cap. excommunicamus. el. 1. de hære. & Abb. ibidem, & hoc dummodo emissum votum in subsidium officij sanctæ Inquisitionis vsq; ad mortem efficaciter prosequantur.

In mortis articulo.

A sentẽtia excommunicationis.

Crucesignati possunt absolui ab Inquisitore ab omni sententia excommunicationis, suspensionis, interdicti, canonis, & ab illis præsertim, quas pro incendijs Ecclesiarum, vel iniectione manuum violenta in clericum, seu in personas Ecclesiasticas, incurrissent, & ab omnibus alijs sententijs generalibus ab apostolica sede promulgatis.

Crucesignati clerici possunt ab Inquisitore dispensari super irregularitatibus, quas celebrando diuina, ligati sententijs canonis incurrissent.

Super irregularitate.

Crucesignatorum vota omnia commutare potest Inquisitor, præter vota Terræ sanctæ, & vota perpetua.

Vota cõmutare.

Crucesignatis potest Inquisitor concedere, ꝙ tempore generalis interdicti valeant interesse diuinis officijs, & Ecclesiastica recipere sacramẽta in locis, in quibus ex indulto apostolico huiusmodi diuina celebrantur. Hæc omnia patẽt ex priuilegio Innocẽtij Quarti, quòd incipit, Malitia hu ius tẽporis. De his vide Zanchinum cum additionibus Campegij. in c. 37.

Tempore interdicti.

CVL-

CVLPA.

CVlpa est deuiatio ab eo, quod est bonum, & per hominum diligentiam præuideri potest, & hoc vltimum additur ad differentiam casus fortuiti, qui præuideri non potest, vt in c. Ioannes, de homi. Abb. in c. vnico, de commo.

Culpæ tres sunt species, videlicet leuis, lata, & latissima. Bar. in l. Nerua ff. depo. & in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. Quandoq; dicit ꝙ est culpa latissima, latior, lata, leuis, & leuissima, &. culpam latissimam appellat dolum verum, latiorem dolum præsumptum, vide de hoc Abb. in c. vnico, de commo.

CVRATOR.

CVrator dari debet minori annorum vigintiquinq;, si contra illũ sunt indicia, aliter non poterit torqueri, etiam si omnia alia requisita sint obseruata, imo confessio facta etiam ante, & extra torturam, erit nulla, nisi prius ei de curatore fuerit prouisum. Ita notat Ang. de Aret. in trac. malefi. in ver. comparent, & allegat l. clarũ. C. de auct. præstan. & quę habentur ibi. Et subdit idẽ Ang. ꝙ si minor sine curatore confiteatur etiam sponte, talis confessio ei non nocebit, etiam si fiat cum iuramento. Et dicit voluisse Bal. in l. 1. C. de confessis. Marsil. in prac. crim. §. nunc videndum, nu. 31.

CVSTODES CARCERVM.

Custodes carcerum. vide supra in ver. Carcerum custodes.

D

DAMNATVS.

Quadrimestre

DAmnatus etiam pęna pecuniaria pro crimine, in termino sẽluendo nõ habet quadrimestre, quod datur alijs damnatis miserationis gratia, iuxta glo. fin. in l. si debitori. ff. de iudi. & est communis opinio secundum Iason. in l. debitoribus, col. pen. & fi. ff. de re iud. Sed potius tempus est arbitrarium, vt ibi per eum, post Alexand.

Damnatus similiter pœna corporali nullam moram habet, nisi in certis casibus, de quibus per Ias. in cad. l. col. pen. Fel. in cap. quærenti. de offic. deleg.

Damnato auctore, damnantur & eius opera, scripta videlicet. Et nota ꝙ auctorum ab Ecclesia damnatorum scripta, sunt damnata ex eo solum, ꝙ exierunt à malis, & damnatis auctoribus, etiam si bonam continent

tineant doctrinam, c. fraternitatis, de hære. & ibi glo. quæ adducit 3. q. 4. c. nullus. 16. di. c. canones, & c. excommunicamus. §. credentes. de hære. & arg. ad hoc 96. di. c. bene quidem. Si tamen ab Ecclesia approbarentur, valerent, vt de nonnullis operibus Origenis factum est, 16. q. 7. c. & hoc diximus. Qui Origenes damnatus est post mortem, 24. q. 1. c. sine prohibitorũ post sacrum Concilium Trident. emanati, & per Pium IIII. confirmati.

Hæreticorũ nonnulla opera permissa.

DEFENSIONES.

DEfensionum concessio interdum superflua, interdum necessaria est. Quando enim delatus, siue testibus conuictus, siue non, confitetur tamen delictum de quo delatus est, & prout testes deponunt, tunc concedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est, quia magis statur eius confessioni, quàm testium depositionibus.

Quando verò crimen defenditur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur delati innocentia, siue de eius pertinacia, ad se defendendum admittendus est, ac defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et sic conceditur sibi aduoca tus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir vtiq; iuris peritus, & fidei zelator. Et pari forma procurator, ac totius processus copia, suppressis tamen testium nominibus, vbi Inquisitori in conscientia sua videatur eisdem graue periculum imminere si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, vbi autem non videatur tale periculum imminere, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iux. cap. statutum, de hære. lib. 6. Intellige hic non potentiam generis, sed potentiam pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur homini delato non generoso, sed aliàs malitioso, & factioso, ac peruersis hominibus colligato, qui nihil haberet, quod perderet, quàm homini nobili, & generoso, sed timorato. Et hæc experientia docet Inquisitores quotidie euidẽter. Quare quando conceduntur testium publicationes, multum est delati conditio consideranda, an scilicet sit aliàs malitiosus, vel simplex, pauper, vel dines, habens hominum peruersorum, vel proborum societatem, & similia, quæ maxima indigent consideratione. Et nota, ꝙ defensiones etiam in fragranti crimine regulariter dandæ sunt, licet aliquibus quandoque denegentur. Quia si fur esset, excusari posset famis necessitatem, vel creditoris importunitatem allegando: si homicida, interfecti rebellionem posset adducere. Vide Bossium in prac. titu. de denunciatione.

Aduocati recti qualitas.

Testiũ nomina suppressa.

Malignitate potens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Indicioru copia ante torturam.

An autem indiciorum copia sit danda ad se defendendum reo ante torturam indistincte, secundum Bar. dicimus simpliciter debere dari, quia super indicijs est disputandum, vt in l. fin. penult. quæstione. ff. de quæstioni. Sic Angel. in ver. fama publica. Et simul dandus est terminus ad illa purganda, vt per Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. etiam si periculum immineret subornationis, ait Bossius in pract. quia per negationem posset sequi, vt innocens occideretur, per l. absentem. ff. de pœnis. Et ita quotidie seruatur, quòd copia indiciorum datur, & magnis, & paruis, & omni generi personarum, nec etiam eo quòd ex officio procedatur, vel quis male audiat. Fatemur tamen quòd quando quis tam male audit, quòd posset dici insignis maleficijs, eo casu omnia cessarent, quòd intelligimus quando adeo fama eum insignem fecit maleficijs, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia indiciorum, vt se defendere posset dato aliquo dubio. Et idem si quis delatus esset maximi delicti, & non debent denegari defensiones, quidquid dicat Hippol. in l. 1. ff. de quæstioni. quia defensio naturalis non potest tolli. c. Pastoralis. de sent & re. iudi. in Clem. Pro qua opinione vide Doctores in l. si quis alicui. C. ad l. iul. maie. vbi lex loquitur de crimine læsæ maiestatis. & glo. & Doctores ibi expendunt illud crimen in hac materia indiciorum sicut cætera. Patet etiam, quia licet in extrauaganti, ad reprimendam, detur ampla facultas procedendi in crimine læsæ maiestatis, tamen semper Bar. ibi vult. vt denegetur defensio. & ideo l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. quæ prohibet ne qui pro reis tentent intervenire in casu dictæ legis, loquitur in iam damnato. Ita in effectu Bar. in l. furti. §. ope. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica. de rapt. virg. & in fortioribus terminus habes decisionem Bal. in consi. 95. quæ loquitur in crimine hæresis. Nescio tamen (ait Bossius in pract.) quomodo bene seruaretur hæc opinio, quamuis sit iuris, imo quotidie video in atrocissimis delictis prius deuenire ad quæstiones, quàm detur copia processus, & superiores hoc permittunt.

Insignis maleficijs quis.

Vsus quæstionandi.

Post quæstiones, facta ratificatione extra tormenta, & legitimo modo, debet Iudex dare vnum brevem terminum reo ad producendum omnes suas defensiones aduersus suam confessionem, puta duorum, vel trium dierum, qui terminus est de communi observantia, vt ex nulla parte reus remaneat indefensus, vt not. Salic. in l. . C. de custo. reo. & habetur per l. 3. §. si ad diem. ff. de re. mil. & l. si non defendatur. ff. de pœnis.

Terminus defensionis.

Renunciare suis defensionibus quãdo possit,

Renunciare autem defensionibus suis quandoque potest reus, quandoque non. Et nota, quòd licet regulariter reus criminis non possit renunciare suis defensionibus directe, tamen committens crimen enorme potest renunciare suis defensionibus. Feli. in c. cum venissent. de testi. & Lud. Ro. in rub. de arbi. & Bal. in l. pronunciare. C. de feri. Marsi. in pract. §. diligenter. nu. 61.

Nota

Nota q̃ sponte confitens maleficium, potest renunciare defensionibus suis. Bal. in rub. de pact. in ver. per pactum. Vide Marsil. in pract. cri. §. examinanda. nu. 17.

Nota etiam quòd reus potest renunciare defensionibus suis permittendo labi tempus, quod non posset expresse. Marsil. vbi supra nume. 18.

Pendente defensione q̃d possit iudex.

Nota etiam circa prædicta, q̃ licet reus regulariter non possit renunciare defensionibus suis, pendente tamen dictarum defensionum termino Iudex potest procedere ad executionem capitalem, quando timet q̃ fiat tumultus. Lud. Ro. in sing. 589. incipien. licet Iudex procedere. Bal. in l. cum reis. C. de pœnis.

Nota etiam q̃ quo casu reus habuit terminum defensionis, & renunciauit dicto termino, & defensionibus suis, potest tamen dictam renunciationem post reuocare, qua reuocatione facta non poterit iudex procedere ad executionem, nisi finito termino principali dilationis datæ ad faciendas defensiones. Angel. in l. pactum inter hæred. ff. de pact.

Reuocare renũciationem potest reus.

Nota insuper, q̃ Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso, vel convicto, alias non dato sibi termino poterit deueniri ad aliquam condemnationem contra dictum reum, Angel. vbi supra. Marsil. in pract. crim. §. examinanda. nu. 33.

Terminus defensionũ dandus.

Nota etiam, q̃ huiusmodi defensiones nõ possunt tolli etiam per Principem, vel superiorem, cum sint iuris naturalis, vt in §. sed naturalia, Insti. de iure natu. Et ibi Docto. & habetur in Clem. Pastoralis. de re iudi. & Bar. in tract. Qui sint rebelles, & in l. facultas. C. de iur. fisci. libi. 10. Oldr. in conf. 45. incipien. Quoniam verum.

Et nota secundum Bald. in cap. Nobis. de except. quòd statutum tollens defensiones intelligitur tollere ciuilem, non naturalem, de quibus vide Marsil. in pract. crim. §. Quoniam nume. 76. & 77. & Bar. in tract. suo qui sint rebelles dicit, quòd statutum dans iurisdictionem contra iniustum. Et ideo Bald. optime dicebat in l. 3. §. si is pro quo. ff. quòd quisque iuris, quòd princeps de plenitudine potestatis potest tollere defensiones in causa ciuili, & pecuniaria, sed seus in causa criminali. quod dictum refert Feli. in cap. dilecti. de except. & cap. cum olim. de re iudic. Marsil. in pract. crim. §. vltima quæstio. nume. 23. vbi aliqua declarantia particulam illam. cap. Ad abolendam. de hæredi. Secundum iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos, inueniens circa huiusmodi defensiones reis omnino dandas. Audiat nanque prudens Iudex reum, ac de delicto clarius per defensiones ipsi reo concessas clarior euadat, mitiorque ab omnibus tentetur.

Ciuilis non naturalis defensio tollitur.

Iudicis prudẽtia.

F DE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEFENSORES.

DEfensores hereticorum sunt in duplici differentia. Quidam nanq; sunt, qui defendunt errorem, & hi damnabiliores sunt, quia hæresiarchæ quodammodo sunt, vt c. qui illorum, 24. q. 3. Et de his defensoribus communiter loquuntur iura, quia isti ab hereticis non distinguuntur, sed in his habet locũ, c. ad abolendam, de hære. Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem, vtpotè illi, qui resistũt viribus, & potestati, ne hæretici ad manus Iudicis fidei veniãt examinandi, & puniendi, & tales sunt excõicati, vt c. excommunicamus, il 2. de hęre. & tales non sunt hæretici, cum errorem vt sic non defenderint, vt c. damnamus, de sum. tri. & fi. ea. sed sunt suspecti de illorum hereticorum erroribus vehementer, vel leuiter secundum defensionem à se factã, Archid. in c. quicunq;, super ver. Defensores. Et Guido Falcodij q. 12.

Defendẽs cõsanguineum quid.

Sed quid si aliquis defendit consanguineu suum, vt sic potius videatur facere affectione sanguinis, quã contemptu fideiꝰ ait Zanch. nam in dubio præsumitur hoc fecisse sanguinis affectione propter rationabilẽ præsumptionẽ, vt. ff. pro socio. l. merito. Certè dicunt quidã, qp nihil sibi proderit ad vitandum pœnam, vt ar. 27. q. 1. de filia, & extra de hęre. c. in c. 15, quod intellige verũ, vt nõ eximatur à tota, sed à tanta, quia mitius punitur, vt ff. de recepta. l. fi. Nã quędam ratione sanguinis tolerantur, quæ non tolerarentur alias, vt d. l. & ff. de suspect. tut. l. fi tutor. & ibi not.

Inter consanguineos & cõsanguineos differentia.

Adde qp de affectione sanguinis, distinguendum est inter simplicem consanguineum, & consanguineum, qui criminis particeps existat, de quo vide Paul. Gril. de relax cacer. sub. rubr. de absol. innocentis. quæsito. 7. & infrà c. 6. nu. 3.

DEGRADATIO.

DEgradatio quid sit, & qualiter fiat, vide in c. 2. de pœnis.

Clericus brachio sæculari tradendus.

Degradandus est omnis clericus, qui est tradendus curiæ sæculari, vt c. 1. de hęre. Abb. in c. ad audientiam, de crimine falsi: vide supra, Clericus. Talis statim perdit omne priuilegium clericale, & efficitur de foro sæculari: ideo Iudex ecclesiasticus non intromittet se de tali degradato, sed Iudex secularis illum puniet secundum leges, & canonicas sanctiones, vt C. de hęre. l. quicunq;. & c. penul. de hęre. Et talis degradatio, scilicet actualis, non fit nisi cum reus in profundum omnium malorum transierit, & prorsus incorrigibilem se ostenderit, vt in c. cum non ab homine, de iudi.

Degradandus est etiam aliquando clericus, quando intrudendus est in monasterium, vt in c. tuæ, de pœnis. Sed verbaliter tantum.

Degra-

Degradatus verbaliter non priuatur omni priuilegio, nec priuilegio fori, nisi sequatur incorrigibilitas, talis remanet sub iurisdictione Ecclesiæ, secus est degradato actualiter. Abb. in c. tuæ discretionis, de pęn.

Verbaliter, & actualiter degradatus quo modo differaat.

Degradari debet etiam clericus, qui est in minoribus ordinibus tantum, scilicet verbaliter, alioquin in quolibet carcere criminali semper adesse oporteret Episcopum, cum multi in minoribus ordinibus quotidie capite puniantur. Abb. in c. clerici, il 2. de vi. & hone. cler.

DELEGATVS.

DElegatus Papę licet posit in totum causam alteri subdelegare, non tamen potest dare potestatem subdelegandi subdelegato suo, quia licet ipse potuisset subdelegare, hoc tamen nõ habet ex commissione, sed ex lege, vt in c. Pastoralis, de offi. deleg. Abb. in c. super quęstione, co. tit.

Delegatus Papę in causã sibi commissa est maior quocunque Ordinario, quia gerit vices delegantis, in cap. fin. dist. 93. & l. fin. ff. de offi. eius, cui man.

Nota tu Index delegate.

Delegatus Papę potest totam iurisdictionem sibi commissam alteri subdelegare: potest etiam pro parte, sed primo casu nõ remanet Iudex, nec potest ad illum amplius appellari, sed secundo sic, in c. super quęstionum, de offi. deleg. Qui subdelegatus non potest recusari sine legitima causa, & si recusatur, debet recusari secundum Ioan. de Imol. coram Legato ante incohationem causę, & non post, quia cum nondum inceperit exercere iurisdictionem, non videtur efficaciter in illum iurisdictio transmissa.

Contra suam iurisdictionẽ turbantes.

Delegatus Iudex potest iurisdictionem suam exercere non solum contra partes, sed etiam contra quascunq; personas suam iurisdictionem turbantes, vt in c. quia quęsitum, de offic. deleg.

Delegatus potest præcipere ordinario, vt exequatur sententiam suam, quam exequi tenetur licet sit iniusta, in c. Pastoralis. §. quia vero, de offi. deleg. Cętera vide de offi. deleg. per totum.

DENVNCIATIO.

DEnunciatio est alicuius criminis delatio, vnde denunciare est alicuius delicti aliquem ad pœnam deferre, nam prępositio, de, auget nuncupationem, arg. ff. depos. l. 1. Et notaꝝ ille, qui denunciat, debet suam denunciationem probare, & ei assistere, cum talis loco accusatoris habeatur. ff. ad Turpil. l. ab accusatione. §. nunciatores. arg. C. de edendo. l. qui accusare, licet denunciatio non sit idem, quod accusatio: vnde denunciare nil aliud est, quàm notificare maleficium fore commissum, vt colligitur. C. de accusat. l. ea quidem. & per talem denunciationem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſiue notificationem poteſt iudex inquirere de maleficio, quia maleficia quandocunque clarnerint ſunt punienda. 24.q.3.c.ecce.ff.de off.præſid. l.congruit.cum ſimilibus.

Quis denũcia re teneatur.

Denunciatio, an ſit de præcepto, & quis teneatur denunciare, & pro quibus delictis occultis, vel publicis, & quæ correctio debeat indici, & quid de iudiciali denunciatione publica, vel priuata, an competat ex officio mero iudicis, & quid de forma ipſius denũciationis, & qualiter procedatur in his, Vide Abb. & Barb. in c. Nouit. de iudi.

Denũciatio ſola infamiã nõ cauſat.

Denunciatio ſola criminis contra aliquem facta non cauſat infamiam talem, quæ ſufficiens ſit ad inquirendum de veritate criminis, Abb. in c. cum oporteat. de accuſa. ſed denunciatio cum fama ſufficit ad inquirendum, imo ad torturam, ſecundum Bar. in conſ. 111. incipien. Domino Paci. de Burgo. Cum denunciatio de per ſe, vt dictum eſt ſupra, ſit ſufficiens ad inquirendum, ſecundum Bar. in l. Diuus. la 2. ff. de cuſto. reo. & Angel de Aret. in tract. maleſi. in ver. Nec ad denunciandũ. Marſil. in pract. §. Principium. nu. 21. & 22

Denunciator criminis non ſe inſcribit, quia ad correctionẽ tẽdit. Abb. in c. ſuper his. de accuſa. præſumitur criminator eo ipſo q̃ crimen non probet, & punitur, niſi in certis caſibus. Abb. in c. cum dilectus. de calum.

Quando ſunt plures denunciatores.

Et nota q̃ quando ſunt plures denunciatores, dignum eſt vt magis idoneus eligatur ad expeditionem cauſæ, idem dic de accuſationibus. Abb. in c. ſcripta. de colluſ. deteg.

Occultus.

Denunciator occultus admittitur pro peccato vitando, licet criminoſus ſit, & ſuam turpitudinem alleget, ſed pro peccato commiſſo non admittitur criminoſus niſi in exceptis caſibus. Abb. in c. Præterea. el 2. de ſponſ.

Denunciator quomodo poſsit eſſe teſtis. vide Abb. in c. Præterea. de teſti. & infra in ver. teſtis.

DEPOSITIO.

Degradatio verbalis quid operetur.

Depoſitio verbalis, ab ordine dicitur degradatio, quia a gradu ſuo dicitur remotus. Abb. in c. qualiter, & quando. de accuſa. & talis verbaliter depoſitus poteſt reſtitui per Epiſcopum, tamen non recuperat beneficium alteri collatum, & hoc in caſibus a iure conceſsis. Si depoſitus ſit actualiter, & allegetur cauſa legitima, puta quia ſit facta per teſtes falſos, poteſt Epiſcopus reſtituere. ſi vero non allegatur cauſa talis, vel ſimilis, ſed ſolum petitur reſtitutio, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia iſte degradatus actualiter eſt priuatus omni priuilegio clericali, & relictus iudicio ſæculari. Abb. in c. ex tuæ deuotionis. de cler. non reſid.

Quando brachio ſæculari mandatur.

Depoſitus in tribus tantum caſibus traditur brachio ſæculari, videlicet quando relapſus, vel obſtinatus eſt in hæreſim, quando reperitur falſa-

falſarius, & quando calumniatus eſt Epiſcopum ſuum. Abb. in c. at ſi clerici, de iudi. in alijs autẽ ſi inueniãtur incorrigibiles, aliter puniuntur.

Depoſitiones, & examinationes in cauſa fidei per publicam perſonã, vel duos viros idoneos coram duabus perſonis religioſis, ab Inquiſitore recipiantur, vt in c. vt commiſſi, de hæret. li. 6.

DE PLANO.

Solemnitas iuris ciuilis nõ diuini, vel inſgentium tollitur.

De plano, & ſine ſtrepitu aduocatorum in cauſa fidei eſt procedendum, vt in c. ſtatuta, de hæret. lib. 6. Sed nota ſecundum Anchar. ibi per hoc tollitur omnis ſolemnitas iuris ciuilis, non autem ſolemnitas iuris gẽtium, vel diuini, puta q̃ in ore duorũ, vel trium ſtet veritas, &c. vt in c. omni, de teſti. & probatur hæc theorica in l. 2. de teſt. mili. & l. Lucius. & l. Diuus. eod. tit.

DIFFINITIVA.

Diffinitiua. Vide in ver. Sententia.

DIGNITAS.

Dignitatum culmen.

Dignitas dicitur multipliciter. Primo dicitur perſonatus in Eccleſia. 2. ſecularis prærogatiua, 3. poteſtas. 4. ordo. 5. conditio. Glo. in c. quia nonnulli, de clericis non reſid.

Dignitatis nomine in ſtatuto odioſo non venit Epiſcopatus, cum ſit non dignitas, ſed culmen dignitatum. Abb. in c. venerabilis. de conceſ. præben. In fanorabilibus veniunt omnes dignitates eccleſiaſticæ, in odioſis non veniunt Epiſcopatus, nec Superiores. Ideo inhabilis diſpenſatus, vt promoueri poſsit ad dignitates, nõ poteſt promoueri ad Epiſcopatum, & diſpenſatus vt poſsit exercere omnia ſpiritualia eccleſiaſtica, non poteſt ea, quę ſunt digna ſpeciali expreſsione. diſpenſatus ad Epiſcopatum, non propter hoc poteſt fieri Archiepiſcopus, & ſi Archiepiſcopatum, non propter hoc poteſt fieri Patriarcha: vnde Papa volens facere gratiam vberiorem diſpenſat vſq; ad Cardinalatum excluſiuè: ad Cardinalatum communiter non diſpenſat, poteſt tamen ſi vult, Abb. in c. dilectus filius, de præben.

Diſpenſatus ad dignitates

Dignitatem habent omnes, qui habent iuriſdictionem: ideo omnis Prior conuentualis, & etiam Rector eccleſiæ collegiatæ, etiam Abbatiſſa habet dignitatem.

Secundo, attende an nomine illo exprimatur dignitas in iure, vt Archidiaconus, ſi tamen prærogatiuam habet præ alijs.

Tertio, ſi ſecundum recuſationem loci reputatur dignitas.

Quarto, inſpiciatur ſi fuit inſtituta, vt eſſet dignitas.

Dignitatem oportet eſſe perpetuam, vnde Vicarius Epiſcopi non habet

habet propriè dignitatem. Abb.in c.de multa, in addi.de præben.& breuiter habent dignitatem omnes habentes iuriſdictionem. Abb. in cap. decernimus, de iudi.

Nota. In dignitate, vel officio prætendens habere ius, ſi exhibet reuerentiam intruſo tanquam legitimè conſtituto in dignitate, vel officio, videtur tacitè renunciare iuri ſuo, ideo non dicit illum prælatum, ſed aſſertum prælatum, & ſufficit hic tacitus conſenſus tam in renunciante, quàm in prælato non contradicente. Abb.in c.ex ore.de his, quæ ſi.à ma. par. cap.

Nota.

DIOECESIS.

Diœceſis dicitur Parochia Epiſcopi, quia ſibi partita, & diuiſa à diœceſi alterius Epiſcopi,& quilibet eſt Parochianus Epiſcopi, & hac ratione, quia Epiſcopus communicat in terra cum quolibet Preſbytero parochiali. Abb.in c.apoſtolicę,de donatio.

Diœceſis nomine in materia ſtricta nunquam intelligitur ciuitas, ſecus in materia larga. In indifferenti,vel fauorabili,ciuitatis nomine intelligitur, quod eſt intra mœnia. In materia ſtricta, vbi diſpoſitio concepta in ciuitatis appellatione eſſet vtilis, vel poſſet fieri fraus, niſi continerentur ſuburbia, tunc appellatione ciuitatis intelliguntur etiam ſuburbia ſubiecta præcepto. Abb.in cap.cum ab Eccleſiarum, de offic. ord. In materia larga, vel indifferenti venit ciuitas cum territorio ſuo. Abb. vbi ſupra.

Ciuitatis appellatione ſuburbia intelliguntur.

Diœceſani nomine in materia noua, & ſtricta,ita ꝙ veriſimiliter videtur ponderatum officium Epiſcopi, venit ſolus Epiſcopus. In materia larga,& fauorabili, ſic ꝙ videatur ponderata iuriſdictio magis quàm officium, veniunt inferiores iuriſdictionem habentes Epiſcopalem. Abb.in c.Ioannes,de teſta.

Diœceſani nomine venit ſolus Epiſcopus, quia ſolus præeſt diœceſi. Ordinarij nomine,quicunq; habent ordinariam iuriſdictionem. Abb.in c.cum olim,de præſcrip.

DISPENSARE.

DIſpenſare quos,& ſuper quibus poſsit Inquiſitor, vide ſupra in ver. Cruceſignati,& infra in ver.Inquiſitor,nu.33.

DIVINATIONES.

DIuinationes, & ſortilegia etiam quoquo modo hæreſim ſapientia potius pertinent ad Epiſcopum, quàm ad Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, niſi manifeſtè ſapiant hæreſim, vt in cap.accuſatus, de hære.li.6. §.ſanè. Sed pro maiori horum intelligentia notandum eſt, quòd Diuinatores à diuinitate dicuntur, quia diuinitate plenos ſe fingunt tales. Horum

Diuinatores.

tales. Horum aliqui Incantatores, qui in ſuis verbis ſupernaturalem vim conſiſtere dicunt. Aliqui Sortilegi, qui ſub nomine quodam fictæ religionis per quaſdam ſortes ſcientiam profitentur, quarundam ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Aliqui Magici, ſiue Mathematici qui conantur vaticinari futura,ſcire occulta, faciendo imagines cæreas, & ſimilia. Hi & alij ſimiles varijs nominibus denominantur, videlicet Arioli,Haruſpices, Auſpices,Augures,de quibus habetur.C.de Male.& Mathema.l.Nullus, & l.Nemo.& 26.q.4.cap.Igitur. Horum differentia eſt duplex.

Incantatores Sortilegi. Magici Mathematici. Arioli. Aruſpices.

Quidam enim ſunt ſortilegi,& diuinatores meri, qui agunt mera ex arte Chiromantiæ,& hi ex manuũ lineamentis indicant de effectibus naturalibus,& conditionibus hominum,vel qui æqualitate, vel inæqualitate feſtucarum aliquid præſens,vel abſconſum indicant diuinando,& iſti cadunt ſub tit.de ſortibus,& diuinatio.& de his loquitur c. ex tenore, de ſortilegijs,vbi dicitur,ꝙ Vlricus prẽsbyter cum quodam infami,ideſt diuinatore,dicit glo.ad ſecretum locum perrexit,non ea intentione,vt dæmonium inuocaret.quaſi dicat,quia hoc fuiſſet hæreticum, ſed vt cũ inſpectione Aſtrolabij furtum quoddam inueniret,q.d. ꝙ eſt mera diuinatio,vel ſortilegium.

Chiromãtici.

Quidam autem ſunt ſortilegi, & diuinatores non meri, ſed ad hæreſim contracti, vt ſunt dæmonibus honorem latriæ,vel duliæ impendentes,puerum rebaptizantes,vel ſimilia facientes, & hoc pro diuinando futura,ſeu cordis intima penetrando,quæ quidem ſapiunt hæreſim manifeſte,& tales diuinatores,& ſortilegi Inquiſitoris iudicium non euadunt. Sed nota pro maiori declaratione huius dictionis,Manifeſte,quòd ſecundum Io.And.in addi.ad Spec.de ſorti. Hoc verbum,manifeſte,determinat verbum hæreſis,& ad eius qualificationem venit,prout in ſimili Bar. ff.de iniur.l.Item apud Labeonem.§.conuitium,cum opponitur alicui ꝙ interfecit proditorie.vnde dicit in c.accuſatus. de hære. lib. 6. Petrus de Anchar. quòd ſumere, vel dare pocula, vel exercere ſortilegia ſimplicia ad amorem mulieris prouocandum, vel propter conſcientiam ſumere hoſtiam non conſecratam pro conſecrata,non ſapit hæreſim manifeſte, quia alia eſt pœna talia facientium,alia hæreſis ſiue hęretici, quod patet ex diuerſitate rubricarum,quia rubica de hæreticis ponitur ſeparatè à rubrica de ſortilegijs.De poculis ponitur. ff. de pœnis l Si quis aliquid. §. qui abortionis. De hoſtia ponitur, De celebratione miſſarum. c. De homine. Similiter imagines facere, & dæmones inuocare, & incantare ad amorem mulierum prouocandum,magis eſt ſuperſtitioſum,quàm hæreticum,quia tunc vocatur dæmon ad id quod proprium eius,ſcilicet tentandum.

Sortilegi ad hæreſim pertinentes. Manifeſte q d Hoſtiam non conſecratam pro conſecrata. Ad amorem mulierum.

Eſt autem conſiderandum, ꝙ vſus ſortilegiorum, & diuinationum dicitur ſapere hæreſim manifeſte,quando ille vſus eſt manifeſtus ad perſuaden-

Conuersatio quid faciat.

suadendum, ꝙ vtens male sentiat de fide, seu de aliquo eius articulo, vt quia per exercitationem illius vsus associat sibi hæreticum. Nam per talem conuersationem præsumitur manifeste talis, qualis ille cum quo cõuersatur. vt patet in d.c. accusatus. de hære lib. 6. Et in auth. dæmona. §. si vero. & ibi per Doct. vel ad talẽ vsum inuocat dæmonem ad diuinandũ, vel postulandum aliquod suffragium, quia tunc ratione inuocationis prę sumitur hæresis manifesta, & idem in similibus casibus. Non autem dicitur talis vsus sapiens hæresim, si simpliciter quis vtatur sortilegijs, & diuinationibus etiam publice, sicut etiam si publice peccaret adulterando, fornicando, vel alia peccata mortalia committendo, quia ista non sapiunt hæresim. Et aduerte, quòd ante omnia Inquisitor habet prævidere, an ista sortilegia, & hæ diuinationes pertineant ad suam iurisdictionem, scilicet an sapiant hæresim manifeste. Cum enim datur sibi iurisdictio cognoscendi super manifestis, si reuocatur in dubium de hoc, quod tunc non potest cognoscere, an sua sit iurisdictio. vt not. glo. in d. cap. accusatus. §. sane. quod declarat Dominicus ibi, dicens, quòd si manifeste apparet, quòd sapiant hæresim, & super isto quòd sit manifestum, vel non reuocatur in dubium, quòd si Inquisitori liqueat, quòd sit manifestum, iudicialiter poterit pronunciare se Iudicem. Si vero non apparet quòd sit manifestum, se non intromittet. ibi dicit glo. alleg. Ant. de Butr. ibidem. Vnde diuersitas consistit, an dubium sit in iure, an in facto, quia in primo casu non potest cognoscere, in secundo sic. sicut in simili dicit Ant. in Clem. 1. de dolo. & cont. quòd aliud est constare de manifesta contumacia alicuius, & tamen dictum crimen vel contumacia non fuerit manifesta, seu manifeste commissa, vt ibi per eum, & etiam sic. vt in simili dicit Bar. l. Titia. ff. so. ma. quem communiter sequuntur Canonistæ quando dubitatur super matrimonio, vel vsura, & alijs, vbi facit differentiam, an dubitetur in iure, vel in facto. & plenius per Dominicum in c. fi. de for. comp. lib. 6. Quæritur, si inquisitori constat per testes qui reprobari non possint, quòd de tali vsu sapiente hæresim manifeste sit manifestum, seu notorium, vel etiam per confessionem, vel notorietatem, quòd pronunciare poterit se Iudicem. & hoc casu inquisitor debet in sua inquisitione exprimere, quòd illa de quibus infamia est orta, sapiunt hæresim manifestè, & sufficit quòd talis qualitas deducatur expressa, vel comprehendi possit sub generalibus verbis Inquisitionis, sicut in similibus casibus dicunt Doct. maximè Ant. de Butr. & Io. de Imo. de Iudæis. c. Cæterum, & per Doct. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. Sylacen. de fide cath. c. 56.

Inuocatio dæmonis hæresim sapit.

Se iudicẽ pronunciet primum.

Dubiũ in iure, vel in facto.

Et nota quòd diuinatio ad inueniendum furta, vel ad sciendum aliqua secreta, quæ fit cum candela benedicta, & aqua similiter benedicta, ac puero, vel puella in phiala aspiciente, & dicente hæc, vel simi lia verba, videlicet. *Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santità, e per la*

la mia virginità &c. sapit hæresim manifeste, vt probat Barba. in cõs. suo ad requisitionem Inquisitoris Bononien. facto.

DIFFAMATI.

Diffamati qui dici possint, maximè in crimine hæreses, declarare cupientes, pauca quædam tam de infamia, quàm de Inquisitione præfamæ, & alia criminis. Inquisitio famæ, cum non sit multum præiudicialis, potest fieri modica infamia præcedente, vel ad dictum, seu denunciationem probæ personę. Adde secundum Lud. Ro. sing. fol. 28. Modica infamia etiam habente ortum a malignis personis.

Inquisitio autẽ super veritate criminis fieri nõ debet nisi præcedat infamia. Et ex hoc nota singulariter modum procedendi, quando denunciãtur crimina non infamati. Si enim denuncians est persona idonea, non debet admitti, vel committi, sed debet fieri Inquisitio super infamia, priusquàm super veritate. si vero persona denuncians non est idonea, nulla fit Inquisitio nisi ad cautelam. Ad hoc. c. cum in iuuentute. & quod notatur ibi. de præsumpt. Et si constiterit de infamia, procedetur postea super veritate. vt in cap. Qualiter & quando. de accus. hæc Abb. in c. licet. de accusa.

Diffamati de hæresi dicuntur illi, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes, vel maiorem, & saniorem partem vicinię, si in vicinia, villæ, si in villa, ciuitatis si in ciuitate sunt diffamati, ꝙ talem hæresim prædicauerunt, seu defensauerunt, vel aliter illi hæresi adhæserũt. Ad probandam autem talem infamiam esse in vicinia, villa, vel ciuitate, duo testes sufficiunt (dico) tam bonã q̃ malam famam, dummodo ipsi testes sint bonæ, & honestæ famę. Spec. de Inqui. §. 3. ver. vide. Et Inno. in c. cũ oporteat de accusa. Talibus. n. de hæresi diffamatis est purgatio canonica indicenda. iuxta c. Inter solicitudines. de purg. can. Nec refert (secũdũ dictorium) an apud bonos, & graues testes, vel apud infames & viles fuerint infamati. Et c. accus. de hære. li. 6. Quia est crimen exceptum, vel pęr excõmunicatos, & in crimine participes. vt in c. de hęr. li. 6. in fidei fauorem. Per Iudæos, & infideles. vt in c. contra Christianos. eo. tit. Qui oẽs in hoc crimine ad testificandum admittuntur. Nec refert, an sint infama ti de hoc crimine (vt iam diximus) apud bonos, & graues, vel apud viles, & vitijs irretitos, quantum ad indicendam purgationẽ canonicam, sicut nec quantum ad condemnationem. maior labes enim non est hæresis infamia, q̃ ipsa hæresis. Grauius enim est fore de ipso crimine conuictum, q̃ de illo diffamatũ. Si igitur creditur criminosis in illo, nunquid nõ magis in illo? vtiq;. Sic & in probatione c. inter solicitudines. de purg. can. & c. excõmunicamus. de hær. & c. vt officiũ. & c. vt Inquisitionis. eo. tit. lib. 6.

Probatio infamiæ per quot & quales testes fiat.

Purgatio canonica.

li.6.loquuntur de infamatis de hæresi indistincte, nullam facientes penitus mentionem, an apud bonos, & graues, vel apud malos, & viles fuerint diffamati. Nec refert, an infamia habuerit ortum ab æmulis, vel amicis, nec in hoc crimine, nec in alijs, postquã habuerit initium à qualitatibus facti, & conditionibus, vt est tex. in c.accedens.de purg. cano. sufficit enim, quòd sint publice diffamati, ad hoc, ꝙ ei purgatio canonica indicantur, in qua si nõ cõsenserint sunt anathemate ferendi, & si per annum in excommunicatione perstiterint, sunt tanquam hæretici condemnandi. vt c.excommunicamus.de hære. tutius tamen erit procedendum si huiusmodi infamia à saniori, & maiori parte (vt dictum est supra) originem habuerit.

Per annũ in excommunicatione perseuerans.

DISPENSARE.

DIspensare super irregularitate in hæresi contracta cum hæreticis, vel suspectis redeuntibus ad gremium Ecclesiæ possunt Inquisitores, vt patet per priuilegium Clementis Septimi, quod incipit, Cum sicut, vbi sic dicitur. Et cum clericis sæcularibus, ac personis religiosis cuiusuis ordinis, status, & cõditionis, super quauis irregularitate, quam tam in hæresi, quàm ex apostasia à fide, seu etiam ex eo ꝙ censuris, & pœnis ecclesiasticis, tam à iure quàm ab homine quauis occasione, vel causa latis, & promulgatis quamlibet incurrerint, aut ligati, seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus quas clerici crucesignati sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine etiam quauis occasione, vel causa latis, ligati, seu irretiti, ac etiam ex eo quòd in locis ecclesiastico interdicto suppositis missas, & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi.

Super irregularitate.

DISPVTARE.

DIsputare de fide, & de eius articulis publice, vel occulte sub excommunicationis pœna prohibetur laicis in c.Quicunq;, de hære.li.6.§. inhibemus. Io.And.pro confirmatione huius textus inducit dictũ Tullij de creatione mundi, sic dicentis. Parentẽ huiusmodi vniuersitatis inueniri difficile est, & cũ quis eum inuenerit, iudicare vulgus nefas est. Et vide quod notatur dist. 96.c. Nos ad fidem, laicis.glo.dubitat quare clerico idiotæ licet, & laico literato non licet, & respondet, ꝙ sufficit sic scriptum esse, Excommunicationis. an sit latæ sententiæ respondetur à glo.dubitatiue. sed dic ꝙ non, sed est ferendæ sententiæ, & secundum Archi. debet monitio præcedere. 11. q. 3. c. indigne. Canon enim loquens per verba præsentis temporis est latæ sententiæ, per verba autem futuri temporis, ferendæ, nisi adiungatur verbum ex ipso, quod non sit hic. Et vide glo. de hoc secundo in c. Quam sit, de elect li.6.Gemin.hæc.

Quid latæ & quid ferendæ sententiæ.

Contra

Contra huiusmodi de fide disputantes Inquisitor potest procedere, vt patet per c. Quicunq;, de hære. li. 6. Vbi sic dicitur, Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ personæ publice, vel priuate de fide catholica disputare liceat, qui vero contrafecerint excommunicationis laqueo innodentur. Eadem verba sunt in priuilegio Alexandri IIII. quod incipit, No uerit vniuersitas.

Pœna disputãtium de fide.

Publice disputare. Adde c.cum ex iniuncto. de hære. & c.excommunicamus.il 1.§.quia vero.& c.sicut.2.& 41.d.c.sæpe vitia. Gondis.q. 21.nu. 1.& 2.& per tex in c.quicunq;.§.inhibemus.eo.tit.li.6.vide etiam D.Tho. 22.q. 10.ar.7. & Caiet ibi.qui declarat quomodo laicis prohibeatur, aut liceat cum hæreticis, & infidelibus disputare.

Horum transgressorum pœna est arbitraria, leuior tamen. 17.dist. Nec licuit. 24.q.1.hæc est fides. & augenda esset pœna iuxta qualitatem personæ, loci, & temporis. vt per Gondis.in tract.de hære. q.1. nu.7. facit etiam quod dicit Gemin.in c.vnico.de schisma.in fi.li.6.

DOCTOR.

DOctor non potest torqueri, l.Centurio.C.de iuris, & facti ignorãtia. de iure, secus de facto, maxime in exceptis criminibus. vide Franciscum Brunnm in tract. de indicijs, & tortura nu.23.

Torqueri quando non possit Doctor.

Doctores ab Inquisitore pro consilio requisiti tenentur in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei cõsilium dare. Eis nanq; præcipere potest Inquisitor sub pœna excommunicationis, vt id faciant. vt c. vt commissi, de hære. li. 6. Et per doctores intelliguntur theologi, canonistæ, & legistæ secundum Gemin.in d.c vt commissi.

An autem gratis debeant præbere consilium, dicit idem Gemin. vt supra, ꝙ possunt recipere salarium, non tamen exigere, quia negotium fidei quisq; defendere tenetur. 11.q.3.c. Nolite. Ad iura autem quæ dicunt, ꝙ quis non tenetur militare suis stipendijs. c.cum ex officij. de præscrip. satis responsum videtur, dicendo ꝙ quisq; tenetur defendere negotium fidei. Vide Io.And.in c.vt commissi, de hære.li.6.

Cõsilium gratis dare debẽt Doct.inqui.

DOLVS.

DOli capax dicitur constitutus infra annum discretionis, qui est proximus septennio, vel saltem post septennium, in qua ætate multa peccata committuntur. Abb. in cap. omnis vtriusq; sexus. de pœn. & re.

Dolum passo quãdo subuenitur.

Ex dolo nullus debet commodum reportare, sed nec illi prodesse. Abb. in c. Postulastis. de concess. præb.

Dolum passo non subuenitur, nisi fuerit talis, qui virum constantem, & peritum decepisset. Abb. in c. cum dilectus. De his quæ vi, metusve c.fi.

Dolus ex quacunque causa siue iusta, siue iniusta quomodo per l.

igitur.

igitur.§.1.C.de liberali causa,excusetur, vide Bossium in præct.tit.de decreto Mediolani.

Dolus quomodo præsumatur, vel non præsumatur, vide tex.in l.Dolum.C.de dolo.& glo.& Bar.in d.l.dolum,& Alex.in cons.103.col.penul. vol.1.& de præsump.c.1.& ibi Abb.

Subiecti nobilitas culpam aggrauat.

Dolus licet præponderet culpæ, tamen in hæresi etiam lubrico ignorantiæ commissa propter nobilitatem subiecti culpa præponderat dolo commisso in alio crimine, puta in hæretico, quia est delictum grauius quàm sit homicidium. Nam hæreticus ponit os in cœlum, & blasphemat Deum, vnde propter nobilitatem eius quem offendit est grauius. Ita Bal qui alleg. Ang. in l.1. C.qui accus. non poss. Quòd dictum potest intelligi secundum not. per Oldr.in cons.210. videlicet nisi in non sapientibus hæresim non manifeste, quia ex lubrico ignorantiæ eis detrahitur.

DOMESTICI.

DOmestici intelliguntur consanguinei, affines, familiares, mercenarij, vasalli, filij,serui, & generaliter inter domesticos parentes habitantes. Adde secundum Petrum de Anchar. in cap. ad hæc. nu.2. de Iudæ. domestici dicuntur assidue conuersantes, quamuis extra domum.

Qui repellantur.

Illi ergo domestici repelluntur ex toto, quibus imperari potest ratione dominicæ, vel patriæ potestatis,vt sunt serui & filij familias, ideſt in potestate patris constituti:alij autem domestici possunt repelli,& admitti. Iudex ergo diligenter debet inquirere, an sint tales qui propter affectionem debeant veritatem tacere, vel non, & ita poterit eos repellere, vel admittere.Io.de Tur.cre.sunt.c.super.14.q.2.

Producentis domesticus indicium nõ facit.

Et nota q̃ domesticus producentis contra aliquem reum examinatus non facit indicium l.pridem.C.de quæstio.Spec.in tit.de teste.§.1.versi. quid si testis domesticus,quia domesticus non potest examinari ad fauorem illius,cuius est domesticus.l.Idonei.supra.de testibus.l etiam C.eo. de test. & in §. Item idonei.4. q.4.quæ omnia restringuntur hoc modo per Doct. 1. quoties sumus in subdito principis terribilitate carentis, nec violentiam inferre consueti.

Domestici qualitas.

Item si familiaris est valde honestus,prout sunt familiares Episcopi. Item si verisimiliter melius sciri potest per domesticos, & familiares quàm per alios, Bar.in l.quoties. C.de naufr. li.10. Item si in eadem potestate est, & is qui deponit, & is contra quem deponitur. Abb. in c. literas, de præsump. & latius per docto.in locis prædictis Brun. de indicijs.nu.364.

DOMI-

DOMICILIVM.

DOmicilium alicuius est, vbi habet maiorem partem bonorum suorum, & conuersatur assidue, vel vbi vendit, emit, & contrahit, & dies festos celebrat. Videtur quis habere duo domicilia, si in vtroque æqualiter habitat, & commoratur. Non autem dicitur qui ibi habet beneficium,vel decimam,habere domicilium. Glo.in c.cum dilectus, de rescript.

Domicilium de nouo contrahit, qui declarat animum suum,quòd perpetuo velit ibi habitare. Secundo, si vendit omnia,quæ alibi habet, & cum omnibus suis rebus se transfert ad certum locum, & ibi emit possessiones. In alijs autem arbitrabitur bonus Iudex. Abb. in c.significauit.de paroch.

DOMINI TEMPORALES.

DOmini temporales negantes auxilium, & fauorem dare Inquisitoribus, excommunicari, & priuari debent honore debito, & obedientia. vt c.ad abolendam. de hære. & c. vt commissi. eo. tit. lib. 6.

Vbi præcipitur potestatibus, & rectoribus ciuitatum, & locorum, vt sibi relictos, & condemnatos de hæresi, statim recipiant animaduersione puniendos, appellatione non obstante. vt in c. vt inquisitionis.de hære.lib.6.

Immo si in castro seu in territorio alicuius domini temporalis sit hereticus, qui citatus verbaliter ab Inquisitore noluerit comparere, tenetur præfatus dominus reum in manibus Inquisitoris ponere si ab illo sit requisitus.tex.apertus in c.vt inquisitionis.de hære. li.6.expensis publicis si inquisitor redditibus careat.

Procedere etiam potest Inquisitor contra ipsos dominos temporales, seu eorum officiales condentes leges, & statuta, per quæ Inquisitionis negotium directe,vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur.vt in c.statutum.de hære.lib.6.

DOMVS HAERETICI.

DOmus in qua hæretici fuerunt adorati, vel recepti, vel manus alijs imposuerunt, de quibus in c. filij. de hære. lib. 6. in duplici differentia considerantur. Et sic, aut is cuius erat domus damnatur de hæresi, aut non. si damnatur, tunc omnia eius bona, & ex consequenti etiam domus ipsa veniunt confiscanda. Si vero non damnatur de hæresi, aut ipse dominus domus sciuit in ipsa sua domo talia fieri, aut ignorauit: si ignorauit, domus sibi remanet illæsa: si vero sciuit, vel scire debuit, tunc ipsa domus confiscabitur, & confiscata

remanebit

remanebit arbitrio Inquisitoris, vel Episcopi destruenda. C. de falsa mo. l. 1. §. Domus. per argumentum à minori, & cap. cum secundum leges. de hære. li. 6.

Destruenda domus.

Clarius tamen potest dici, quòd domus in qua inuentus fuerit hæreticus prædicare, vel in qua adorauit, vel manus imposuit, est penitus destruenda sine spe aliqua reædificationis, etiam si esset altissima turris, nisi esset alicuius innocentis, & ignorantis tale crimen. Huius autem destructæ domus materia ad fiscum deuoluta, sicut cætera bona est diuidenda, vt dictum est de confiscatione bonorum hæretici. Ita dicitur in quadam constitutione Frederici, quæ incipit. Patarenorum. §. Adijcimus. & in quadam extrauag. Inno. Quarti, quæ incipit, Statuimus, quæ fuit postea approbata per Clementem Quartum in alia constitutione, quæ incipit, In constitutionibus. & vide alia iura quæ allegat Io. Calder. in directorio suo. c. 30. & ita seruat generalis consuetudo officij inquisitionis.

Materia domus destructæ.

Cæterum si in domo hæretici similia non sunt perpetrata, tunc non destruitur, sed solum cum alijs bonis confiscatur. Vide Io. Calder. vbi supra. Hæc etiam per argumentum probantur, quia si fit in minori crimine, scilicet in falsæ monetę delicto, multo igitur fortius in isto. vt C. de fals. mon. l. 1. § Domus. & in alio. C de his qui latrones l. fin. iuncta cum c. vergentis, & c. cum secundum leges. de hære. lib. 6. Vide etiam Hieronymum Gigantum in tractatu de crim. læsæ maie. quęst. 36. & 37. vbi diffuse videbis declaratam talem materiam. Vide Zanchinum de hæret. c. 39.

DONATIO.

DOnatio seu alienatio bonorum suorum quando inducat malum animum, & pręmeditationem ad peccatum, consideratur ex sex pręsumptionibus. Prima quarum est, Si donauit, vel vendidit bona sua, & post secutum est delictum, nam ex donatione illa pręsumitur malus animus. Bal. in l. post contractum. supra de dona. Alex. ibi post Bal. in l 1. C qui bon. ce pos. & in l pen. C. de bon. damn. Idem Bar. in l. 3. §. eorum. supra de priui cred.

Præsumptio est quotiens quis donat partem bonorum alicui propinquo, subsistente causa inimicitiæ cum aliquo, vel consimili, & magis credendum est illud euenisse ex donatione facta ipsi propinquo, de quo tredendum est quod magis se confidat, & possit suffragari ex re donata, & ęt etiam non secuto delicto sibi restituat, prout deducit Paul. de Mon. pie. in d. l. post contractum.

Pręsumptio est si donando vel alienando ex post reperiatur in possessione, nam tunc signum est donasse fraudulenter, & animo delinquendi, restringitur tamen per Bar. & alios ibi. si emptor, vel cui facta est

est donatio fructus habuerit, vel alienatio sit facta cum reseruatione fructuum, vel ęt facta donatione, vel venditione discesserit, vel mortuus fuerit acquirens.

Fructuum reseruatio.

Pręsumptio est, quotiens quis donauit vel vendidit clam, vt puta ex chirographo subscripto à testibus vel sine, vel adhibitis testibus sine scriptura, tam tunc præsumptio est mali animi, & volentis delinquere.

Clam.

Præsumptio est si post donationem, vel venditionem inimicum interfecerit statim, aut ex paruo interuallo, quod est arbitriarium Iudicis in videndo ex qualitate personæ, loci, & temporis, an sit magnum, vel paruum interuallum, vt per Doct. in d. l. post contractum. restringitur tamen hoc, vt non procedat si interfectus fuit ex improuiso, nam ex subsecuto homicidio etiam incontinenti non est præsumendus malus animus.

Statim,

Præsumptio est si in donatione apposuerit conditionem, ęt valeat si bona eius confiscabuntur, nam clarum est esse animum ad occidendum. Ant. Blan. de Indicijs. nu. 87. 88.

Si confiscabuntur.

Et nota, ęt licet donatio facta per hæreticum ante damnationem, ea demum secuta reuocari possit, tamen dominium bonorum hæreticorum non pertinet ad fiscum, nec ad ecclesiam, nisi ea demum damnatione secuta super crimine quam fert Iudex ecclesiasticus, cuius condemnationis effectus trahitur retro ad diem commissi criminis, aliàs sequeretur ęt fiscus sine Inquisitore vel Episcopo posset ad libitum suum bona ipsa vindicare, & alienare post diem commissi criminis ante sententiam, quod fieri non potest, vt dicit Arch. in c. cum secundum, in fi. ergo sequitur ęt illa confiscatio quę sit ipso iure nullum habeat effectum, nisi demum secuta sententia, & videtur ęt ante sententiam potius habeat vim prohibitionis alienandi, quàm dominium transferēdi in fiscum, vt sonant verba tex. in l. fi. C. ad leg. Iul. mai. super qua, & quibusdam alijs legibus videtur esse fundata decisio d. c. cum secundum, & hoc ex mente d. Arch. ibi dum allegat tex. in l. in causæ. la 1. § fi. ff. de mino. quod patet ratione, quia si totum dominium translatum fuisset in fiscum à die commissi criminis, ipse hęreticus, vel eius hęredes tenerentur fisco ad restitutionem fructuum omnium bonorum prædictorum à die commissi criminis vsq; ad diem sententiæ, quod nullibi cautum reperitur, sed potius contrarium, ęt videlicet habent vim probitionis alienandi, & quòd ipse hæreticus in hoc æquiparetur minori, prodigo, vel furioso, quibus est interdicta administratio, & alienatio bonorum suorum. d. l. in causæ. §. fi & l. consilio. ff. de cura. furio. & ibi Bar. Conluditur ergo quòd vera, & effectualis confiscatio per quam dominium transfertur in fiscum, fit statim post latam sententiam, & non ante, & per consequens ad fructuum restitutionem, neq; hæreticus, neq; eius hæredes ad restitutionem fisco non tenentur, Paul. Ghirland. de hæret. nu. 8.

Fiscus quando executionem habeat.

Sententia requiritur ad executionē.

Furioso vel prodigo comparatur hæreticus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DVBIVS IN FIDE.

Fides est sine dubitatione.

DVbius in fide infidelis est, si firmat se in dubitatione, etiam q̃ ad partem oppositam magis declinet. Ratio est, quia fides omnimodam debet habere certitudinem, & nullam secum admittere dubitationem, c. dubius, de hære. & ibi Abb. & Io. And. cõcor. Anan. in c. firmiter. de sum. tri. & fi. ca. secus est de eo, qui dubitat, & dubitationi non assistit, sed resistit conformando se fidei Ecclesiæ, quia tunc meretur resistendo. Primi enim motus non sunt in potestate hominis, vnde & Apostolus 1. Cor. 10. dicebat, Tentatio vos non apprehendat nisi humana. At se in illis firmare, vel non, bene est hominis, & hæc sunt, quæ præmio, vel pœna digna sunt, vnde tex. in c. inter, de pœn. dist. 2.

Et nota quòd dubius in fide si in dubitando pertinatia vtatur, hæreticus efficitur, secus si ex infirmitate dubitatio, seu vacillatio procedat, iuxta illud Euangelij, Modicæ fidei quare dubitasti? Vide Adria. quol.

Sine pertinacia dubius.

2. Cab. 3. di. 23. q. 2. Io. And. & Panor. de hære. c. 1. & Diuum Tho. super 2. ca. p. cor. lec. 4. vbi docet de ratione hæresis esse, vt quis priuatæ disciplinæ pertinaciter inhæreat. Nam electio (vt ait) firmam importat inhæsionem, vnde colligitur q̃ hæreticus non est, nisi qui spernit disciplinam fidei diuinitus traditam, & pertinaciter proprium errorem sectatur, quæ quidem est sententia etiam D. ui Hieronymi in c. 5. ad Gal. & in c. 3. ad tit. dicentis, Hæresis ab electione dicitur, eo q̃ sibi eam hæreticus eligat disciplinam, quam meliorem putat.

Et Aug. de vtili. creden. Ad Honora. ait, Hæreticus est, qui falsis opiniones, vel gignit, vel sequitur: qui enim dubitat, non habet firmam inhæsionem, nec alterutram quæstionis partem eligit, nec opinionem falsam aut gignit, aut sequitur.

Et nota q̃ dubitatio est medium inter duas extremas controuersiarum partes: fides vero & hæresis duo sunt extrema summè maximeq; pugnantia. Dubitatio ergo, quæ est inter dogma hæreticum, & veritatem catholicam intermedia est, non erit hæresis, licet illius sit particeps & vicina, maximè, si pertinacia careat, vt superius dictum est.

Paratus corrigi, dubius nõ est.

Et nota q̃ nullus in fide dubius videtur paratus corrigi ab Ecclesia, nisi sit dubius ex ignorantia, quia dubius de articulo, est dubius de doctrina Ecclesiæ, si scit eam docere articulum. Sylvest. in ver. Hæresis. 1. §. 3. Alphons. de Cast. in cathalogo hæreticorum, lib. 1. c. 10.

Ota ex Carerio de hære. nu. 8. q̃ dubius in fide quattuor modis limitatur, & vt primo locum habeat in dubitatione habente in se firmitatem animi, & quandam imperfectionem, vt quia perseuerat in dubitatione, secus si in simplici dubitatione proueniẽte ex primis motibus, quibus non assistat, sed potius resistat affirmando fidem catholicam, tunc enim non

dicitur

dicitur hæreticus, cum primi motus non sint in potestate hominis. Ioan. Andr. & Panor. in c. 1. de hære. Secundo limitat, nisi quis esset paratus se corrigere, si sciat aliud Ecclesiam tenere, nam referendo se ad Ecclesiæ fidem, hæc est fides sua, & nõ alia, vt not. in c. 1. de sum. tri. & in d. c. hæc est fides, 24. q. 1. & in l. nos reddentes. C. de sum. tri. Panor. in d. c. 1. facit gl. in c. si Papa, 40. di. & 20. di. § nunc autem, & in c. dixit Apostolus, 23. q. 3. Tertio limita, nisi quis esset dubius, & erraret per simplicitatem, vt quia crederet patrem maiorem filio, vt dicit Bal. in rubr. C. de sum. tri. & Panor. in rubr. eo. post Innocen. Quarto limita, nisi quis dubitaret, vel tenet aliquid in his, quæ ad salutem non attinent, tex. & glo. in c. in quibus, 22. q. 2. videlicet si dubitaret an planetæ moueantur contra firmamentum. Quinto limita, nisi essent opiniones de re inter Doctores Ecclesiæ, & Theologos, tunc enim eligens vnam magis, quàm aliam opinionem, non est hæreticus, secundum Innocentium, in c. innitaris, de consti. Bal. in l. captatorias. 10. col. ver. ideo consulo. C. de testa. mil. quod tamen intellige, vt per Io. de Fancta. post Archid. in c. hæresis, 24. q. 3. nisi alia opinio esset circa pertinentia ad fidem.

Primi motus non sunt in potestate hominis.

Errans p simplicitatem.

E

ECCLESIA.

ECclesia non potest errare in spectantibus ad fidẽ, & bonos mores, sed in his semper verum determinat, quia Christus pro ea orauit; vt non deficeret eius fides. Et spiritus docet eam omnem veritatem, videlicet in necessarijs ad salutẽ, vt sunt fides & mores. Et sic intellige 24. q. 1. c. à recta. Et similiter creditur pie, q̃ errare non possit in canonizatione Sanctorum, quia Sancti proponuntur nobis, vt innocemus eos in necessitatibus, & honor qui fit Sanctis est quædam fidei protestatio, qua Sanctorum gloriam credimus.

In quibus errare possit Ecclesia, in quibus non.

In alijs autem, quæ non pertinent ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, sed ad particularia facta particularium hominum, potest errare, vt in promotionibus ad dignitates, & beneficia. Et in iudicijs contra aliquas, & pro aliquibus personis, quia in his vtitur medio incerto, scilicet attestationibus hominum, vnde extra de sent. excom. dicitur, q̃ iudicium Ecclesiæ fallit, & fallitur, scilicet quo ad ista. Vide D. Thom. quol. 9. q. vltima.

Et nota, q̃ auctoritas vniuersalis Ecclesiæ determinatiua eorum, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice, quod intellige, in quantum est Pontifex. quia sic, & non vt singularis persona, gubernatur a Deo in his, quę sunt fidei, ita q̃ non potest determinare contra fidem.

Papa in quibus gubernetur a Deo.

Nec vllus vnquam sanctorum Doctorum huius determinationi se opposuit. Vnde Hieronymus ad Damasum Papam, Hæc est fides (inquit) Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus perite, aut parum caute aliquid positum est, emendari à te cupimus, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et hinc habes quantum cauere debeas à Panor in c. significasti. de elect. volente quod magis Doctoris, quàm Papæ sententiæ, in his quæ sunt fidei, standum sit. Vide S. Thom. sec. sec. q. 2. ar. 2. ad 3. Et ibi Thom. Caiet.

Ecclesia abhorret sanguinem.

Ecclesia abhorret sanguinem C. sententiam sanguinis ne cler. vel mona. & c. in Archiepiscopatu. de rapto. li. d. c. 1. & de excess. præla c. ex literis 50. dist. c. si quis viduam Vide Abb & Io. de Imo in d. c. sententiam sanguinis, & in c. sicut dignum de homici. & per Archid. in d c. si quis diaconus 17 q. 4. & propterea Iudices ecclesiastici faciliores sunt in imponendo seu componendo pœnas, quàm in rigorosa sanguinis effusione. Paul Ghirland. de relaxatione carc.

EMANCIPATIO.

Filius à patria potestate liberatus.

EMancipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta est nulla, etiam si postea vitium detegatur, c. Quicunq; de hære. lib. 6. §. illorum autem. Et per Abb. in c. Absolutos. de hære. Et nota ꝙ crimen hæresis paternum, etiam antequàm per Ecclesiam sit declaratum, liberat filium à patria potestate. in glo. hic. Vnde cum emancipatio non possit fieri nisi de eo qui est subiectus potestati emancipantis, pater qui est hæreticus, filiú non potest emancipare. Si autem antequàm sit lapsus ipsum emancipauit, valet emancipatio, vt patet per Gemin. in d. c. quicunque. Et facit in simili quod notatur. 6. q. 1. cap. si qui cum militibus. Et vide Io. And. Sed quid de manumissione seruorum per hæreticos facta? Dic ꝙ non valet, quia potestatem non habent in illos, cum à die commissi crimines omnia sint ipso iure confiscata. cap. cum secundum. de hære. lib. 6.

ENORMITAS.

ENormitas delicti quandoque cogit leges transgredi, secundum Ino. in cap. 1. de consti. & voluit Bald. in l Quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. Marsil. in pract. §. diligenter. nume. 159. Et nota quòd propter enormitatem delicti potest procedi contra reum iuris ordine non seruato. Paris de Puteo in tract. de sindic. vbi dicit, ꝙ assassinus propter enormitatem delicti potest puniri citra plenam probationem, sed sufficiunt probabilia argumenta. Item facit, nam assassinus

fassinus si sit clericus, potest puniri per iudicem laicum, secundum Lapũ in c. 1. de homici. li. 6. quam opinionem refert, & sequitur idem Paris qui supra Nota tamen quòd oportet, quòd constet de delicto. Nam non potest dici, quòd in causa accusationis, vel inquisitionis enormis criminis dicatur, quòd sumus in delicto enormi, cum non constet, quòd reus accusatus, vel inquisitus commiserit tale delictum, quia si hoc constaret, vlterius non accusaretur, vel inquireretur, sed puniretur, Marsil. in pract. crim. §. diligenter, nu. 10. Nota etiam ꝙ propter enormitatem criminis reus potest spadachiari, & sic spadachiatus duci ad mortem Bal. in l. 1. C. Ne ex delicto defun. Pro quo facit tex. in l. Illustres. C. de mo. mul.

Laicus quando possit clericũ punire.

Spadachiatus

Nota etiam quòd in crimine enormi debent seruari solemnitates, quę seruantur in alijs criminibus. Facit, nam in crimine lęsæ maiestatis, quod est enormissimum, indicia debent præcedere torturam, sicut in crimina libus non enormibus. Tex est not & ibi glo. & Bal. & Salic. in l. si quis, C. ad l Iul. maie. Et quòd in enormibus liceat iura transgredi, intelligitur quando constat de crimine, & habet locum solum in maioribus magistratibus: sed secus est in minoribus, vt sunt potestates, & iudices inferiores, qui iurarũt seruare statuta. Nam tales non possunt leges, statuta, nec consuetudines transgredi. Bal. in authen. Hodie. C. de iudi. quem refert, & sequitur Iason. in §. malefici. ex is, in tit. de actio. Marsil. vbi supra.

Solemnitates seruari debẽt in crimine enormi.

EPISCOPVS.

EPiscopus, & Inquisitor simul procedere possunt, & diuisim etiã, nisi quo ad ardua, vt ad tormenta, & sententiam, quia simul debent expedire. & de hoc est text. in Clemen. pri. de hære. vbi pronunciatur primo quinque, quæ vnus sine altero potest, & deinde tria quæ vterque debet simul expedire, & vide Anan. ad hæc. in §. fin. in c. excommunicamus. de hære.

Episcopus contra Inquisitorem non potest procedere, sicut nec Inquisitor contra Episcopum, dicat Calder. quicquid velit, posset tamen se informare de negotio, & omnia summo Pontifici denunciare, sicut & Inquisitor qui non potest contra Episcopum procedere, sed tantum cognoscere, & negotium postea instructum ad summum Pontificem mittere. vt in c. Inquisitores. de hære. li. 6. & ibi Io. Mona.

Cõtra inquisitorem non potest procedere.

Episcopus sine Inquisitore, & hic sine Episcopo procedere potest, si autem vterque super eodem facto procedet, alter alteri processum ostendere tenetur c. per hoc. de hære. lib. 6.

Episcopus in procedendo contra hæreticos, modum Inquisitoribus à Sede Apostolica datũ debet seruare, & sibi nõ derogatur quin possit procedere, per hoc ꝙ à Sede Apostolica generaliter in sua diœcesi sunt deputati aliqui hæreticæ prauitatis Inquisitores, c. Per hoc, de hære. lib. 6.

Qualem modum seruare debet Episcopus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deponendus Episcopus.

Episcopus negligens in extirpandis hæreticis suæ diœcesis, ab Episcopali officio debet deponi, c. excommunicamus, il 1. de hære. §. vlt. Et tenetur saltem semel in anno per sẽ, vel per alios idoneos visitare vicinias suæ Parochiæ, & inuestigare de hæreticis, si sit fama aliquos hæreticos, vel de hæresi suspectos ibidem esse, d. c. excommunicamus. §. adijcimus.

Episcopi, vel capituli sede vacante delegatus non potest super crimine hæresis vices suas committere alteri ab Inquisitore. Facit l. à iudice. C. de iudi. & quod habetur in cap. cum causa. de appell. sed benè potest consentire, ꝙ Inquisitor procedat, vt optimè dicit glo. in ver. contensum. In cle. 1. de hære. quam vide, & bene considera.

Delegatus cõmittere vices suas, quando nõ possit cui voluerit.

Nota ꝙ Vicarius Episcopi, vel Capituli sede vacante, non habet potestatem procedendi in crimine hæresis, quia requiritur speciale mandatum. Io. de Imo. in cle. 1. de hære. Et vide Zaba super d. clem. §. duro. quæsito 12. si tamen Episcopus dedit Vicarium generalem, & in mandato expressit aliquid de his, quę requirunt speciale mandatum, & sequitur clausula generalis, videlicet, & omnia alia, quę nos possumus, etiã si mandatum speciale exigerent, tunc potestatem habet, vt habetur in glo. fin. c. 2. de offi. deleg. lib. 6.

Episcopatus quando diuidatur.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & Episcopum hæreticum retrusum receptum ex dispensatione Episcopatus, diuiditur modo hic expresso, & hoc capitulum hodie continet ius, Abb. in c. si Episcopus, de Paroch. Glo. tenet oppositum huius vltimi, vide ibi.

EXCEPTIO.

Naturaliter omnia se defendunt.

EXceptio est intentionis, vel actoris exclusio, ortum habẽs secundum aliquos in Paradiso. Adam excepit dicens, Mulier quam mihi dedisti, &c. Melius ortum habet à natura, qua omnia se defendunt. Abb. in rubr. de excep.

Excipiens non auditur post terminum datum a Iudice ad dilatorias proponendas, nisi pars fuerit contestata in termino. Vide Abb. in cap. Pastoralis, de exceptio.

Exceptiones, quæ probatæ non iuuant, non admittuntur. Si reus instat, Iudex debet admittere pro quanto de iure valere possunt, & non aliter, ne detur materia appellandi. Glo. in c. cum contingit, de offic. deleg. quando sunt admittendæ, quando tenetur respondere in iudicio, quando non. Abb. in rubr. de excep.

Contra quos fiãt exceptiones.

Adde collecta per Lucer. in ver. exceptio, & vide quando exceptiones sint admittendę, vel reijciendę, & obserua quòd exceptiones criminum fiunt contra accusatorem, quandoq; contra instrumenta, vel alias probationes, nonnunquam verò contra testes, de quibus vide Gondi. in rub. uomodo cognos. de malefic. per exceptionem, per tot. Verum quia in hoc

hoc sacro negotio illæ tantummodo exceptiones admittuntur, quibus aut falsitas, aut capitalis inimicitia testibus obijcitur, non opus est vt omnium exceptionum species nõ enoccemus, cum ex practicis Criminalistis quilibet ex se talia colligere possit. vide itaq; Pract. papien. in for. resp. rei conuen. ver. iusiurãdi. nu. 1. & ver. in termino sibi assignato, & in ver. exceptionem litis. Et Foller. in pract. in 2. par. 2. in rub. audiantur exceptiones propon. per eos. Lancil Cõt. in proem. præt tit. de excep. & Iodoc. in sua pract. c. 7. per totum. Et vide Specu. li. 3. par. 1. tit. de crimin. in modum exceptionis.

Excipiens non videtur confiteri quæ continentur in exceptione. Abb. in c. cum venerabilis de except. cætera de hac materia vide ibi.

Excommunicari post mortem potest quis propter hæresim, idest declarari, non autem propter alia delicta. c. fin. § si autem 24. q. 2. glo. sing. c. si quis ea causa. Alber. de hære. & in c. literas. nu. 20. de rest. spol.

EXCOMMVNICATI.

Ab Inquisitore excommunicatus à quo possit absolui.

EXcommunicati, vel interdicti ab Inquisitore non possunt absolui ab ordinario, neq; ab alio sine mandato summi Pontificis, præterquàm in mortis articulo. Per c. Pastoralis. de off. ord. vbi dicit text. quòd cum delegatus sit maior ordinario, excommunicatus à tali delegato non potest per alium absolui sine mandato Summi Pontificis, præterquàm in mortis articulo: Inquisitor autem est delegatus, vt in c. Per hoc. de hære. lib. 6. Facit ad hoc Feli. in c. excommunicamus. 1. de hære. ibi. excommunicatione notatis. Hoc etiam habetur specialiter in literis Alex. IIII. quæ incipiunt. Ad capiendas vulpeculas.

Per annũ excõicatus põt citari per Inquisitorem.

Excommunicatus ex quacunque causa etiam ciuili, si per annum ipse eam supportauerit, tanquam de hæresi quoquo modo suspectum potest contra illum inquiri. Arelat. in tract. suo de hæreticis. not. 41. Excommunicatus autem pro causa fidei si talem excommunicationem per annum sustinuerit, vt hæreticus puniri debet. in c. cum contumacia, & c. vt Inquisitionis. de hære li. 6. c. excommunicamus. de hære. Et per Doctores in locis prælegatis. Quilibet enim talis est de hæresi vehementer suspectus, quia excommunicatio in causa fidei indifferenter suspicionem adijcit vehementem. Quia si excommunicati in non causa fidei si per annum steterint in excommunicatione, possunt citari per Inquisitorem, tanquàm de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, vt sciant, an in luce ambulent, vel in tenebris, quia videntur de sacramentis ecclesiæ male sentire, vt dicit Host. in summa de hære. §. qualiter deprehendantur. Nonne plus longe excommunicati in fidei causa, & contumaces etiam antequàm annus transeat suspecti sunt vehementer? præsertim cũ si annus transierit, nõ leuiter, nec vehemẽter, sed violẽtes suspecti

Vehemés in violentam suspicionē transit.

sint habendi, quia sicut leuis in vehementem, sic vehemens in violentam suspicionem per contumaciam transit. vt Io. And. in c. cum contumacia. de hære. li. 6.

Excommunicati sunt omnes hæretici, fautores, receptatores, & defensores hæreticorum. cap. excommunicamus. §. credentes. de hære. Fautores enim (vt infra dicetur) receptatores, & defensores, sunt excommunicati, & sunt vehementer suspecti de hæresi. Nam si excommunicationem per annum sustinerint, sunt violenter suspecti, & vt hæretici condemnandi. Violenta enim suspicio (vt diximus) oritur ex vehementi, vt dicit Io. And. in c. cum contumacia, & directorium antiquum. Ibi quis dicatur vehementer suspectus. de hære. nume. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.

Socij criminum admittuntur cōtra hæreticos.

Excommunicati particeps, & socij criminis, in causa fidei in testimonium admittuntur, præsertim in defectum aliarum probationum contra hæreticos, & eorum defensores, fautores, & credentes, si ex verisimilibus coniecturis, tam ex numero testium, aut personarum contra reum deponentium, quàm eorum contra quos deponunt, qualitate, ac alijs circunstantijs sic testificantes falsa non dicere præsumatur. c. in fidei fauorem. de hære. li. 6.

Quid autem si non est præsumptio, quòd dicti testes dicant verum, sed dubitatur, an sint admittendi? dic q̄ non. Nam per præsumptionem magis acceditur ad vnum, quàm ad aliud, vt falsum, vel verum, per dubitationem vero non, titubans enim, secundum Gemin. hic dicitur, qui non magis mentem applicat ad istud, quàm ad illud. Quærit Gemin. penes quem debet esse ista præsumptio? & respondet, quòd penes Inquisitorem, cuius arbitrio discerni debet. caueat tamen ne in pœnam cadat. Cle. 1. eo. tit. & in decret. 1. de re iudi. lib. 6.

Titubās quis dicatur.

Testes non integri.

Nota in ver. in defectum probationum aliarum. Hinc habes huiusmodi testes, scilicet excommunicatos, &c. non esse testes integros, nec indicium facientes ad torturam, quinimo forte dicta eorum deberent esse cum tortura, ad hoc vt valerent, vt infra dicemus in ver. Testes. Hinc etiam habetur, quòd fauore fidei multa conceduntur contra iura communia. Hæc Gemi.

✻ EXCEPTIO.

NOta quòd crimē obiectum accusatori per modum seu viam exceptionis si non probatur, non proceditur contra ipsum excipientem ad aliquam pœnam, quia parcitur accusato qui prouocatus est, ignoscitur enim illi qui prouocatus est, l. si adulterium, §. Imperatores, ff. ad l. Iul. mai. de adulte.

EXCV-

EXCVSATIO.

EXcusatio allegans impedimentum necessarium, valet. Nam si citatus alleget impedimentum infirmitatis, carceres, vel longissimæ absentiæ, ita vt nullam citationis notitiam habere poterit, & afferat se probaturum impedimentum, & Iudex surdas aures præbeat, procedendo ad vlteriora, processus erit nullus, & rescindetur medio restitutionis in integrū.

Excusās quēdo audiuntur.

Item vocatus excusatur, quia Iudex est excommunicatus, vel incompetens, vel accusator infamis, aut excommunicatus, vel aliter illegitimus, excusans auditur cum mandato. Vide Maria car. 10. col. 2. & 3. Bar. in l. quæsitum. ff. de re iudi. & ibi Docto. Bossium in pract. tit. an criminal. iudi. qui. nu. 10. & 12. Et nota etiam q̄ excusationes sufficientes in ciuili iudicio, multo magis erunt validæ in criminali, in quo iudicio criminali etiam causæ iniustæ, & adumbratæ sufficiunt. iuxta reg. l. si igitur. ff. de liber. cau. vide Bossium in pract. tit. de plurib. violen. nu. 6.

Causæ iniustæ quando sufficiunt.

EXEMPTI.

EXempti ab Inquisitore hæreticæ prauitatis, seu ab eius officio sunt, Primo summus Pōtifex, cuius delegatus est Inquisitor, quia inferior in superiorem nullam habet potestatem, vt 21. di. c. Inferior. & ff. ad Trebel. l. ille a quo. Secundò sunt officiales, seu notarij ipsius summi Pontificis, vt patet per literas Io. 22. incipientes. cum Matthæus ad Pontiniaco. Tertiò sunt Episcopi, & superiores prælati, contra quos Inquisitor non potest procedere, vt in c. Inquisitores. de hære. li. 6.

EXHVMARE.

EXhumare cadauera hæreticorum qui teneantur, vide supra in ver. Cadauera.

EXIMENS.

EXimens reum è manibus familiæ, tenetur ac si fideiussisset pro eo in omnibus. Bar. in l. addictos. C. de Episco. audien. circa fin. Et ita late Cæpol. cons. 14. vbi vult, q̄ etiam puniatur pœna tituli. Nequis eum qui. & hoc in erepto pro debito, sed pro maleficio, vide Bar. in l. 4. ff. ad l. Iul. maie. vbi dicit, quòd si erat condemnatus, vel confessus, tenetur. l. Iul. maiest. Et vt à fundamentis intelligas, scito quòd ille qui turbat, vel impedit iurisdictionem Iudicis, punitur secundum Bar. in l. vnica. §. 1. in fin. ff. si quis dic. non obtemp. Et ibi. de pœna huius. vbi Iason. §. pœnalis. Inst. de act. col. 5. Et in l. 3. §. quod prætor. col. 3. ff. Ne quis eum qui. Et Feli. in c. 1. de off. deleg.

Impedies, vel turbans officium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliquando tenetur ad mortem, aliquando mulctatur, & aliquando aliter: & si vis scire quomodo excusetur talis eximens, vide Marianum in tract. cita. in 34. articulo principali, vbi ponitur quatuordecim excusationes.

EXPECTARE.

EXpectare alter alterum tenetur per octo dierum spatium Episcopus & Inquisitor post requisitionem factam, vt in ipsa Clemen. 1. §. duro. de hære. qui terminus currere incipit à tempore, seu à die requisitionis, vt per D. Zab. ibi. & elicitur ex textu in verbis illis, postquã se requisuerint. Facit ad hoc glo in cap. 1. de excep. lib. 6. in ver. octo dierum. & in ver. computato. & in Clemen. 1. de decimis. Et sufficit semel requirere etiam absque explicatione termini, qui ipso iure statim currit, vt ibi dicit glo. pro quo vide Card. in eodem loco. q. 18. & 20. Vbi dicit, quòd sufficit si hæc requisitio per nuntium, aut per epistolam fiat. Quod si infra dictum terminum alter alterius copiam, vel per literas, cõsensum, aut consilium habere non potuit, solus ille procedet, qui requisuit, & expectauit. Ita dicit ibi Card. cum Ioan. de Imol. tunc enim vniuersa huius officij potestas in Inquisitore consolidatur, vt dicit Panor. in c. cum causa, de offic. deleg. Idem fiat per eundem Card. & Imol. si alter est in partibus remotis à loco vbi proceditur, vt per glo. in simili. de sepult. cap. fi. in ver. commode. ratione, inquit, incommoditatis id permittitur, quod aliàs non permitteretur. Et adducit alienationem rerum Ecclesiæ, quæ causa incommoditatis sit. Ille verò dicitur esse in remotis, qui adeo distat, vt vnam, aut duas dietas excedat, per glossam in cap. cum nullus. §. Episcopo autem. in ver. remotis. de tempor. ordin. & de rescrip. capit. nonnulli, & cap. statutum, eod. titu. lib. 6. Additque putare Iudici arbitrarium esse, decernere quis locus dicatur remotus. Si autem nec Episcopi, nec eius Vicarij copia haberi poterit, capitulum requirendum non est sede non vacante, vt per Ioan. de Imol. in dicta Clemen. Et si aliter fieri non poterit, sufficit requisitionem istam facere ad domum Episcopi, aut eius Vicarij, vt dicere videtur glo. in clemen. vnica, de foro competen. §. volumus. in ver. diœcesanis, cum suis concordantijs. Si vero conueniunt ambo quo ad locum, sed discrepant, quia vnus vult inquisitum torqueri, alter vero non vult, dic cum Zabar. vbi supra, quòd si id ex iuris ignorantia procedit, peritos consulat: si vero ex diuersitate processuum ab illis seiunctim contra eundem formatorum contingit, examinent numerum, & qualitatem testium, per capit. in nostra præsentia, de testibus. Vide Carer. in eodem tract. num. 77. & 78. & 86. Bos. de hæret. nu. 12. Archiep. Floren. 3. par. tit. 18. cap. 2. §. 1. Item in clemen.

Inquisitor quãdo possit solus procedere.

In remotis quis dicatur esse.

Sede vacante capitulũ non requiritur.

EXPEN-

EXPENSAE.

EXpensas à delatis exigere potest Inquisitor, non autem Episcopus, neq; ex hæreticorum bonis aliquid habere, vt patet per extrauag. Benedicti XI. sic incipientem. Ex eo, quòd quædam Nouella.

EXTRAHI DE ECCLESIA.

EXtrahi de Ecclesia quis licet nõ debeat, si tamen deliquit extra Ecclesiam, & aufugit in Ecclesiam, adeo quòd officiales eum insequentes illum capere non potuerunt, poterit extrahi de Ecclesia per dictos officiales, & hoc per tex. in authen. de mand. princip. §. sed neq;. Vide Marsil. in prac. crimi. §. vlterius. nu. 5.

Extrahentes de Ecclesia ad quam propter deuotionem accesserant, aut propter seditionem, & tumultum euitandum confugerant, tenentur crimine læsæ maiestatis, ac si illud crimen commisissent. l. 2. C. de his, qui ad Eccle. confu. vide Boer. de seditiosis, nu. 54. Extrahens de Ecclesia.

F

FACTVM.

FActvm sine errore in intellectu non facit propriè hæreticum, vt puta si quis fornicaretur, licet agat contra veritatem, quæ dicit non mœchandum esse, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet, aut opinaretur esse licitũ mœchari. Et ratio est, quia quãdocunq; aliquod necessarium requiritur ad constitutionem alicuius, altero deficiente impossibile est illud esse, quia, da oppositum, videlicet quòd sine illo esse posset, iam non requireretur necessario ad constitutionem illius, sed ad hoc ꝙ aliquis propriè dicatur hæreticus (vt infra in ver. hæreticus, dicetur) requiritur necessario error in intellectu, ergo nullum factum (absolutè accipiendo) sine errore in intellectu facit hære. Fornicatos quando sit hæreticus.

FALSVM.

FAlsi quæstio vbi inciderit, Iudex potest in eadẽ instantia punire. Archid. in c. in memoriã, dist. 19. Anch. in conf. 172. circa prin. & Anan. in rubr. de cri. falsi. Mod. post Alex. in cõsi. in rub. ff. ad l. Cornel. de falsis. Cętera de hac materia vide infra in ver. Testis. & Bos. in prac. tit. de falsis, per totum.

Falsarius in iudicio regulariter non perdit causam, licet perdat in causa fiscali, si producit instrumentum falsum, quando debet, vel non debet iudicari, secundum illud. Abb. in c. cum venerabilis, de excep. In causa fiscali falsum producens instrumentum.

Falsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Falsum deponens aduersus aliquem, debet puniri eadem pœna, qua puniendus erat denunciatus. l. Cornelius. §. qui delatorem. vbi Barthol. ff. de falsi. tradit Salic. in l. ea quidem, in fin. 12. quæstionis. Vide allega. per Bos. in d. tit. de denuncia. num. 15.

Quæ quidem pœna erit capitalis, cum eadem denunciatus puniendus veniret, quoniam quando testis deponit falsum contra aliquem in causa capitali, eadem pœna puniendus erit, qua accusatus, seu denunciatus. l. pri. §. præterea. vbi Marsil. late. ff. ad l. Cornel. de sicar. & per eundem Marsil. in l. pœna. l Corneliæ. in pri. ff. ad l. Cornel. de falsi. sed hodie de consuetudine est arbitraria. Bos. in tit. de recus. num. 17.

FAMA.

FAma est quædam opinio communis, voce manifestata, ex quadam suspicione proueniens. Dicitur autem communis, ad differentiam singularis, per quam fama non inducitur, vt l. Quidam. §. quod dicitur. ff. de accu. hære. Et l. Labeo. ff. de suppell. leg. Subiungitur autem, voce manifestata, quod ideo dicitur, quia fama dicitur à fando secundum Vgutionem, vnde nisi voce communi sit expressa, non erit fama, & apparet q̃ communis opinio, & communis æstimatio, & fama sunt idem quando procedunt ab eodem fonte. Deinde subiungitur, ex suspicione proueniens, quod ideo dicitur, quia actus manifesti qui procedunt à visu, appellantur notorij, vel manifesti, nec stant in proprio nomine famæ, vt not. in l. ciues, & in l. incolæ. C. de appel.

Communis opinio, & fama.

Notorij actus.

In quo autem loco debeat esse fama, nota q̃ aut allegatur fama hominis, & debet esse in loco suæ originis, vt l. De minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. & ibi plene de hac materia per Bar. vel saltem in loco in quo vt plurimum conuersatur, vt in l. 2. & quod ibi not. C. vbi de criagi opor. Facit l. si cui. §. pen. ff. accus. vel secundum eum, sufficit esse inter personas, inter quas melius cadere posset hæc fama, non attento loco. Si autem contentio est super ea, sufficit famam esse inter parentes, & affines, scilicet super morte alicuius. Argumentum eorum quæ not. in l. cum quidam §. quod dicitur. ff. de acqui. hære. & l. octaui. ff. vnde cog. & l. de tutela. C. de integr. resti. Et hæc fama consistit in maiori parte eorum ad quos spectat, non attento, & determinato numero personarum. arg. in l. quod maior. ff. ad muni. & in l. aliud §. refertur. ff. de iurisdi. videlicet in maiori parte viciniæ si in vicinia, villæ si in villa, ciuitatis si in ciuitate. Quando vero fama sit vehemens, aut grauis, vel leuis, nota pulchram doctrinam Panorm. in c. Inquisitionis de accusati. §. quæsiuisti, num 6. vbi ponderans dictum glossæ sic dicit, q̃ facti, & personarum qualitas attendenda est. Nam si factum graue est, & persona magni precij, vt eiusdem terminis vtar, fama requiritur aut totius, aut maioris

Fama vbi.

Fama ad quos spectat.

Famæ grauitas vnde attendatur.

maioris partis ciuitatis. Quod si factum angustum, & restrictum ad certos homines est, qui verisimiliter id scire debeant, maior pars illorum sufficit ad inducendam famam, vt si Episcopus cum suis Canonicis degens, de fornicatione diffamatus est, sufficienter talis infamia probatur per maiorem partem illorum Canonicorum. Si factum est paruum, & persona humilis, maior pars viciniæ sufficit. Quod dicit non esse intelligendum, vt maior pars indistincte requiratur, computando etiam mulieres, & pueros, sed sufficit vt maior pars proborum, iuxta verba literæ illius cap. accipiatur.

Nota etiam ex eodem ibidem nu. 4. q̃ duo testes sufficiunt ad probandum famam, seu infamiam apud bonos, & graues viros existentem, idq; confirmat per Goff. & Io. And. & per not. per gl. in l. 3. ff. de testi. quam gl. pleriq; etiam moderni sequuntur.

Duo testes probant famam.

A quibus autem personis debeat fama originem trahere, dic q̃ à personis honestis, & fide dignis, nõ ab opprobriosis, & maleuolis, ac vitiosis, vt plene traditur in c. Qualiter, & quando de accus. & ibi plene per Inno. & Io. And. in cap. licet Heli. de simo.

In negotio autem fidei non refert, vtrum fama mala ortum habuerit ab æmulis, vel amicis, vt est tex. in c. accedens. de purg. can. sufficit enim q̃ sint publice diffamati, ad hoc q̃ eis purgatio canonica indicatur. Nota tamen, quòd quando est multum præiudicialis, debet constare, quòd nata sit à viris prouidis, & discretis, & non suspectis, Io. And. & Inno. in c. cum oporteat. de accus.

Diffamatio vbicunque orta.

Per quot autem testes probetur fama. glo. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. dicit, quòd duo testes sufficiunt, dum tamen recte concludant, secundum formam ibi traditam per glo. reddendo sufficientem rationem sui testimonij per proprium auditum. Ad hoc vide glo. in c. Itaq; 3. 4. q. 3. & Inno. in c. cum tua. de sponsi. & glo. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Abb. in c. cum tua.

Famæ probatio.

An autem testis debeat nominare personas, à quibus dicit se audiuisse, vel sufficiat, si dicat quòd non recordetur, prout sæpe dicunt testes. Dicit Inno. vbi supra, quòd debet specialiter aliquas personas nominare, & deinde subiungere, se à pluribus alijs hoc audiuisse, de quorum nominibus ad præsens non recordatur. Cuius ratio est, quia cum fama originem trahere debeat ab honestis personis, necesse est, vt primo aliquæ nominentur, quæ videantur honestæ an sint, vel ne. quam opinionem etiam sequitur Bar. vbi supra. Et si forte in expressione personarum esset diuersitas inter testes, vel in tempore, vel in loco, in quo audierunt, & à quibus, non per hoc vitaretur eorum testimonium. argu. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testi.

Testis debet nominare personas à quibus audiuit.

Famæ autem effectus quis, & qualis sit, relictis variarum opinionum ambagibus, sic distingue secundum Bar. Quædam sunt, in quibus sufficit

Famæ effectus.

sic

sic esse famam, & tunc fama facit in his plenam probationem, vt in l. Barbarius. ff. de præto. l. 1. C. de test. & in l. arbiter. C. de sent. & in l. 3. C. ad ma ke. Quædam sunt in quibus requiritur veritatem sic esse, & in hoc distingue. Nam quædam sunt in quibus fama habetur pro veritate, & tunc sufficit probatio famæ, vt in l. 1 §. 1. ff. de flu. & in l. Labeo. ff. de sup. leg. & l. cum Delationis. §. asinam. ff. de fun. inst. & instr. le. Quædam sunt in quibus ipsa fama non habetur pro veritate, & tunc aut hæc fama probatur ex nuda voce populi non coadiuuata iustis præsumptionibus, & tunc valet solum confirmare alias probationes, vt in d. §. eiusdem, cum glo. sua. quia talis fama potest dici vana vox populi, vt l. decurionum. C. de pi. Aut fama probatur, & fundatur super iustis causis, & præsumptionibus, & tunc in causis breuioribus, & minimis facit plenam probationem, vt in auct. Nisi breuiores. C. de sen. ex peri. reci. & intelligi debet glo in l. vbi adhuc. C. de iu. do. cum si. In causis autem grauibus, & maioribus regulariter non facit plenam probationem, licet quandoq; transferatur onus probandi in aduersarium, puta si fama constituit aliquem in possessionem alicuius seruitutis, vel liberatis, vel alterius qualitatis, vt in l. si pater. C. Ne de stat. defun. & l. 2. §. si vera, C. si seruus, aut li. ad dec. aspi. li. 10.

Fama nuda.

Sed an talis fama semiplenam probationem faciat, vel non, multum attendi debet quæ, & quales sint præsumptiones illæ, super quibus fundatur fama, vt secundum eas dicatur fama plenior, vel debilior, & facere quandoq; semiplenam probationem, & ita intelligi debet glo. & Dyn. in d. l. excusantur. §. 1. ff. de excu. tut. & cur & d. l. 3. §. eiusdem. per quæ potest intelligi, an fama sit sufficiens indicium ad torturam, de quo dic, vt not. per Gandin tit. de fama, & infra in ver. Indicium.

Fama quãdo semiplenam probationẽ faciat.

Fama præcedere debet inquisitionem, alias non tenet processus. Oldr. in cons. 213. vel indicia loco famę, vt supradictum est, imo fama quæ probatur habuisse originem post capturam, non probat, quia opus est, quòd appareat à quibus, & à quo tempore ista fama habuit originem. Petrus de Anchar. in consi 214.

Fama præcedit Inquisitionem.

Fama bona vbi probatur per vnam partem, & mala per aliam partem, si quidem vna est melior circunstantia quàm alia, & per multas causas verisimiliores illa prænalet. C. de edic. D. Adria. l. fin. Si autem non constet de causis infamię, præsumitur pro bona fama, & non pro mala. Abb. in c. cum tua. de sponsi. Alex. in cons. 4. 2. vol.

Verisimilior prænalet.

Famoso malefactori denegandus est aduocatus. l. per omnes. C. de defen. ciui. Barba. in cons. 47 pri vol.

Aduocatus quando denegandus.

Fama orta contra aliquem statim commisso delicto in loco commissi criminis à personis fidedignis parit indicium ad torturam, quia crimini inesse videtur, propter tamen solam famam quis torqueri non debet, quia dictum vnius multitudo facile sequitur, quia de re fama & infamia

infamiam contra aliquem facile oritur, vt Doct. in l. Admonendi. ff. de iure iur.

Fama enim est præparatoria tantum Inquisitionis, non autem fundamentum torquẽdi reum. Gen. 18. Descendam & videbo si clamorem qui venit ad me opere perfecerint, & hæc Deus dixit tanquàm iudex, quia vt Deus omnia nouerat.

FAMILIARES.

Familiares. Vide supra in ver. Domestici.

FAMVLI.

FAmuli nobilium pro dominis suis testificari possunt, quia præsumuntur nobiles habere famulos honestos: secus autem de famulis cerdonum, & plebeiorum. Inno. in cap. Insinuare. de off. deleg. & Barba. in consi. 3. pri vol.

FAVTORES.

FAutores hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, vt domini temporales, & officiales, & tales possunt esse fautores hæreticorum duobus modis, scilicet omittendo, & committendo. Omittendo quidem ea facere circa hæreticos, vel suspectos, infamatos, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ ex eorum officio obligantur, quando tamen ab Episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum altero requiruntur, vtpotè si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, vel infra districtum suum ad locum de quo is mandabitur, nõ deducant, aut executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet in c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6.

Fautores omittendo, & cõmittendo.

Committendo autem, vtpotè si captos huiusmodi absque Episcopi vel Inquisitoris licentia, vel mandato, à carcere liberant, vel processum, vel iudicium, aut ipsorum sententiam directe vel indirecte impediant, & similia peragãt, vt in d. c. vt Inquisitionis, patet. Isti omnes fautores sunt, & excommunicati ipso iure. In qua excommunicatione si per annum steterint animo pertinaci, tunc vt hæretici condemnari debent. vt in alleg. c. continetur.

Cõmittendo.

Per annũ excõmunicati.

Quidam autem sunt qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt priuatæ personæ, & isti non dicuntur fauere, nec fautores ex sola omissione. Vnde si hæreticos non capiant, non dicuntur fautores, etiam ab Episco-

Hæreticos capere, qui non tenentur.

ab Episcopo, vel Inquisitore requisiti, quia ad hæc non tenentur, nisi sint ex Crucesignatis. Dicuntur autem tales fauere, vel fautores ex commissione, si hæreticos, vel captos pro hæresi, propria temeritate à carcere liberent, vel auxilium, vel fauorem ad liberandum præstent, vel taliter liberatos associent ne capiantur, vel capere eos volentibus se opponant, vel processum, iudicium, vel sententiam in causa fidei directe, uel indirecte impediant, uel ad impediendum præstent consilium, auxilium, uel fauorem, & omnes tales fautores sunt excommunicati ipso iure.

De principali maleficio constare debet.

Vnum tamen aduerte, quod dicit Petrus de Anchar. in c. Quicunque. de hære li 6. Vnum iuxta prædicta scias (ait ipse Petrus) quòd quando proceditur contra aliquem ex eo quòd præstitit opem, uel aliquod auxilium ad aliquod maleficium, oportet quòd prius constet de maleficio principali, & oportet quòd constet in processu qui fit contra auxiliantem. Licet enim principaliter sit contumax, uel alio modò constet de maleficio contra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, ut l. denunciasse. §. quæ iure. ff. de adult. Hoc not. Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas quod in casu huius c. in processu fiendo contra credentes, & similes de quibus in textu, oportebit facere fidem, quòd ille cui fauisse dicuntur sit hæreticus, vt concludant Inquisitio, vel processus contra tales. Vide etiam Petrum de Palude in 4. sent. & Arch. in c. Quicunque. de hære lib. 6.

Præces fundere pro eis. Adde exemplificando de aduocatis, & procuratoribus, qui hæreticorum patrocinium suscipiunt. Nam & ipsi fautores dici possunt, si scientes ipsos esse hæreticos ab eorum fauore non desistunt excusando eos, de quibus habetur 11. q. 3. c. Non solum. & in c. Ita corporis. vbi damnantur duo Episcopi, qui Lotharium Regem argumentis suis tegere, & sub quadam iustitiæ specie facatis quibusdam exquisitis adinuentionibus æquitatem obruere studuerunt. Vide Gemin. in c. Quicunque. co. li. 6. Idem intellige de his qui allegationibus,

Processũ tardare studẽtes.

& cauillis processum retardare student. Isti quidem, & fautores hæreticorum, & impeditores officij dici possunt per c. vt Inquisitionis. §. negotium vt etiam habes à Directo. p 2. q. 54.

Adde, & bene considera Gondis. de hære q. 16. num. 3. videlicet quòd & si regulariter liceat veniam, seu misericordiam pro reo implorare, vt l. Si fuerit. ff. de reb. dubi. & l. in metallum, & l. Diuus. ff. de pœnis, & Bar. in l. in furti. §. ope. ff. de furtis. in foro tamen conscientiæ tunc præsertim illicitum est, quando de correctione nulla spes habetur, & tunc,

Pro hæretico orare non licet.

inquit, qui pro hæretico orat, illi proprie fauet. Adducit glo. 23. q. 5. reos. Imo addit, quòd etiam si de correctione spes viuit, non licet generaliter in crimine hæresis, sicut nec licet in crimine læsæ maiestatis humanæ, vt l. quisquis, C. ad leg. Iul. maie cum longe grauius sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. de hære c. vergentis, ad

quod

quod facit glo. 6. q. 1. c. Si qui cum militibus. De fauore autem extra iudicium hæreticis præstito, vide ibi in fin. adducit. glo. in Clem. 1. de pœn, & vide c. 1. de offic. deleg. & in cap. notum, 2. quæst. 1. Et per Inno. de homi. sicut dignum, & Bart. in d. §. ope. & per Salyc. in l. non ideo minus. C. de accusat.

Non reuelãs hæreticos.

Fautor est etiam qui ad requisitionem Inquisitoris non reuelat hereticos, credentes, fautores, &c. Et vt iam diximus, qui tales associant, visitant, præstant auxilium ad fugiendum, opere, vel verbo, fundentes pro eis preces ne puniantur. Intellige tamen prædicta, quando scienter faciunt, qui omnes sunt excommunicati, per c. ut Inquisitionis. de hære. li. 6. Et inde Tabien. in uer. excommunicatum. 5. casu 4. §. 8. Et Armil. in uer. fautores, & excommunicatio. 9. & Gemin. in c. Quicunq; de hære. li. 6. Vide Zanchinum. in c. 5.

Preces pro hæretico fundẽtes.

Nota pœnas duodecim, quas tales incurrunt, ut patet in c. excommunicamus el. pri. de hære. Et c. ut Inquisitionis. eo. tit. li. 6. inter quas est excommunicatio (ut dictum est) in qua si per annum steterint anuno pertinaci, tunc ut hæretici condemnandi erunt. Concordat Arch. in c. Quicunq; in uer. fautores. de hære. li. 6. & Guido Falcodij. q. 10.

Sacerdotes, vel clerici faẽtes.

Nota etiam q̃ sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hereticos, uel suspectos instruunt de celanda, uel neganda ueritate, tanquam fautores hæreticorum debent puniri. c. accusatus. de hære. li 6.

Verba iocosè contra fidẽ prolata.

Nota etiam contra fautores, q̃ uerba contra fidem non modo serioſe, sed etiam iocose prolata, tanquam serioſe ea proferentes castigandi sunt, Lapus, & Cardinalis in Clem. uni. de usuris, & 17. di. c. Nec leuis, & c. Hęc est fides. 24. q. 1. Augebitur autem pœna secundum personæ, loci, & auditorum conditiones.

FEVDATARII.

Feudatarij hæreticorum liberantur à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij quo tenebantur uersus illos. ut in c. fi. de hære.

FIDEIVSSOR.

Consuetudo in contrariũ.

Fideiussor in crimine hæresis nemo interuenire potest, quia non potest quis ex contractu ad capitalem pœnam se obligare, quia nemo est dominus membrorum suorum. ut in l liber homo. ff. ad legem aquil. & 23. q. 1. c. Non licet, & Abb. in rubr. de fideiuss. in tantum quòd non ualet fideiussio de præsentando aliquem sub pœna corporali, ut not. Bar. in l. 3. ff. de custo. reo. & Cyn in l. ad Cõmentarien. C. eo Dicas tamen, nisi consuetudo esset in contrarium, quia tunc ualet consuetudo, ut dicit glo. in c. cum homo, 23. q. 5. hęc Ang. in tract. de malefi. clau. pro quibus Ant. fideiusit. in prin.

An autem si quis fideiubeat pro aliquo, & ille fugiat, fideiussor debeat

puniri,

Pœna fideiussoris in dolo existentis.

puniti, & decapitari, dic, ꝙ non. per notata per Cyn. in d. l. ad cõmentarien. & Bar. in l. si quis. ff. de custo. reo. confir. Abb. in d. rubr. de fideiuss. ubi distinguit utrum fideiussor fuerit in dolo, quòd aufugeret, & tunc pœna erit arbitraria: si autẽ extra dolum, punietur pœna pecuniaria, ad quam se obligauit, & si non fuit expressa quãtitas, Iudex arbitrabitur. Hęc Abb. ubi supra, & ibi Barba.

FIDES.

FIdei, spei, & charitatis præceptis quomodo homo subdatur. uide supra in uerbo. Credibilia.

Fides mala deprehenditur per uerba, quando scilicet aliquis quomodolibet profert aliqua uerba contra fidem catholicam. dist. 43. cap. sit rector. 93. di. c. legimus. 5. q. 4. c. in loco. Calder. in cons. 2. tit. de hęre.

* Fides etiam hosti licet sit seruanda. c. Noli existimare. 23. q. 1. c. innocens. 22. q. 5. glo. in c. 3. de iureiur. uerum ob criminis prauitatem communis Doctorum opinio, & sententia est fidem à priuato præstitam hæretico seruandam non esse, ut in concilio Constant. Hiero. de praga traditus fuit igni, una cum Ioanne Hus doctore suo, quamuis securitas eis promissa fuisset, Bar. & cæteri. in l. Conuentionum. ff. de pactis, Brunus. li. 3. de hęre. cap. 14. Decius in l. ea est natura. ff. de reg. iuris. Ioan. Roias singul. 63.

FIDEICOMMISSVM.

Fideicommissum. Vide supra in uer. Bonorum confiscatio.

FILII HAERETICORVM.

FIlij hęreticorum, credẽtium, receptatorum, defensorum, & fautorum ipsorum triplici pœna puniuntur, ut infra.

Prima est, quia priuantur successione paterna per ademptionem bonorum, quę fisco applicantur, ut C. ad l. Iul. maie. l. Quisquis. & l. fin. & est pœna incurrentium crimen lesę maiestatis tempo alis, unde multo fortius in hoc maxime crimine, ut in cap. uergentis. de hęre. & cap. Inquisitionis eo. li. 6.

Secunda est, quia sunt inhabiles ad succedendum ex testamento uel ab intestato quibuscunq; alijs consanguineis, uel extraneis. ut C. ad l. Iul. maie. l. Quisquis, & 24. q. 2. c. sane. & c. uergentis de hęre.

Bonorum ademptio.

Tertia pœna est, quia sunt inhabiles ad aliquod beneficium ecclesiasticum, uel etiam publicum officium obtinendum. cap. 2. de hęreticis. & c. statutum. eo. tit. lib. 6. Aliæ autem pœnæ, quæ imponuntur hæreticis non imponantur eorum filijs, quia filius non portabit iniquitatem patris. 24. q. 3. c. 1.

Inhabilitas ad officia, & beneficia.

Filijs

Filijs autem eorum qui redeunt, & recipiuntur ad misericordiam, quãtumcunq; fuerint hæretici, vel etiam filijs eorum qui fuerunt suspecti, & decesserunt indita eis purgatione, vel etiam non indita, quia quantum ad hoc omnes isti paribus passibus ambulant, non imponitur pœna ademptionis bonorum.

Redeuntium filij non puniuntur.

Et nota ꝙ filij hæreticorum, credentium, &c. usq; ad secundam generationem per lineam paternam, & usq; ad primam per lineam maternam non debent admitti (ut iam dictum est) ad beneficium aliquod ecclesiasticum, vel officium publicum, & non ultra. ut c. statutum. de hære. lib. 6. Et similiter ꝙ dictum est de filijs, & nepotibus eorum, intelligitur eorũ qui tales esse, vel etiam tales decessisse probantur: non autem de emendatis, & Ecclesiæ incorporatis. in eodem c. statutum. An autem filij nati ante crimen patris, si sunt catholici, pœnam hanc incurrant, Io. Cald. in cõs. 3. de hære. dicit ꝙ non. Gemin. autem in c. ut commissi. de hæret. li. 6. tenet oppositum.

Lineæ paternæ & maternæ differẽtia.

Filij hæreticorum relapsorum in fine pœnitentium, & conuersorum hac pœna non puniuntur, secundum Gemin. in c. statutum 2. de hære. li. 6. Primo, quia hæreticus ad fidem reuersus non debet dici hæreticus quantum ad hoc, quòd sibi non parcitur quo ad vitam corporalem. c. super eo. de hære. li. 6, tamẽ debet reputari hæreticus quo ad alios effectus. Vnde tex. in c. ad abolendam de hæret. dicit, quòd relapsi tradantur curię sæculari, nec determinat, quòd aliæ pœnæ quæ ponuntur ratione hæresis, habeant locum in eo casu. Ex quo igitur ius antiquum disponit, ꝙ rediens ad fidem non reputatur hæreticus, & ius nouum quòd etiam rediens relapsus trãdatur curiæ sæculari, intelligitur expresse de pœna de qua loquitur, ut sic ius antiquum remaneat in totum quo ad alios effectus. Facit, quia ex quo talibus conceditur eucharistia, & pœnitentia, iam sunt de corpore Ecclesiæ 1. q. 1. c. extra catholicam, & c. Inter catholicam. Item quia benigna interpretatio est fauenda pro filijs qui puniuntur pro crimine alieno. C. de natu. lib. l. legem. Ad idem videtur cap. statutum 2. §. sane, de hære. lib. 6. cum nec tales esse, nec tales etiam decessisse probentur.

Hæreticus ad fidẽ reuersus non dicitur hæreticus.

Benigna pro filijs hæreticorum interpretatio.

In contrarium videtur per d. c. statutum, quod duo requirit, ꝙ emendentur scilicet, & reincorporentur. Relapsi autem non reincorporantur, sed sine audientia sæculari curiæ puniendi relinquuntur. c. ad abolendam eo. tit. §. Illos quoq;. Item id quod dicitur in d. c. statutum, de pœnitentia, non practicatur in illis, ergo de eis non loquitur.

Item decret. super eo. prouidet tantum saluti animæ, non autem quieti corporis. unde putat Io. And. ipsos non posse dici incorporatos. glo. 1. ver. reincorpor. c. statutum, & ꝙ etiam eorum cineres non possint sepeliri. Prima mitior opinio, verior secunda videtur.

Incorporati qui sint.

Et primo sic distingue. Aut pœnæ illæ inuictæ erant tales, ꝙ possent

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœnæ pe. ſe. vel per alium expiari quæ poſſint.

per alium explicari, vel expiari, cum ſumptu tamen. Aut erant tales q̃ mere perſonales, & non poterant etiam cum ſumptu per alium expiari. Primo caſu, vtputa eccleſiam fabricare, dotare virgines, & ſimilia, tunc is cui talia erant iniuncta, ſi antequàm ſatisfaciat, & decedat, filij, & hæredes ipſius habebunt id oneris de facultatibus defuncti adimplere obligationem ad quam ipſe tenebatur. Et idem dicunt quidam in quibuſdam perſonalibus, quæ poſſunt etiam per alium expiari, ſicut eſt ieiunare, & orare. Nam ieiunare cognatorum, & orare Sanctorum liberant animas defunctorum, vt 26.q.7.c.ab inferis. At vbi tales pœnitentiæ eſſent mere perſonales, taliter quòd non poſſent per alium expiari, vt audire ſingulis diebus tot miſſas, vel prædicationes, vel abſurare, & ſimilia, tales pœnitentiæ non tranſeunt ad filios, neque ad hæredes, imo ſeruantur purgatorio. Nam mortuis eſt indulgendum, non iniungendum. 26.q.2.c.1. Et pœna debet tenere ſuos auctores. C. de pœnis.l.ſancimus.

Pœnæ p. aliũ expiabiles.

Matris delictum quid filiis noceat.

Propter delictum matris etiam pœna tranſit in filios, quo ad bona ipſius matris, ſcilicet ſi mater ipſa damnetur de hæreſi, bona ipſius confiſcabuntur ſicut bona patris. Nam licet in iure pœnæ apponantur hæreticis in maſculino, non habita expreſſa mentione de feminino ſexu, tamen idem erit in fœmininis, vt paribus paſſibus ambulent, & paribus pœnis puniantur propter hæreſim & in ſe, & in filijs, quoad ademptionem bonorum, & in impoſitionibus harum pœnarum maſculinum proſertur à lege, comprehenditq̃ fœmininum, vt in cap. ſi quis. de pœnis. de pœn. di. 1. & ff. de iuriſdi. l. ſi [illegible]. Et notatur quòd filij propter crimen matris puniuntur prima pœna, non autem ſecunda, ſcilicet non ſiunt inhabiles ad ſuccedendum quibuſcunque perſonis. licet ipſa gl. indiſtincte videatur pariſicare in omnibus pœnis deſcendẽtibus in filios propter delictum patris, & matris. ſed male dicit, quia textus ille nulla facta matris mentione, tantum afficit illa pœna laborantes morbo paterno, & nos non debemus pœnam odioſam extendere, vt. ff. de hb. & poſt. l. cum quidam. & C. odia ſunt, de reg. iur. lib. 6. maxime quia vtrobique nulla eſt identitas rationis, cum magis timeatur in filijs vitium patris, quàm matris. Dicitur enim quòd ſæpe filius ſolet eſſe ſimilis patri, vt ff. de edil. edi. l. quòd ſi nolit. §. municipes. Et c. vbi pridem. de renunciatio. & hoc habetur expreſſe per caſum, quia vbicunque filijs imponitur pœna ex delicto perentum, ſemper intelligitur de linea paterna, & non materna, niſi expreſſe de linea materna dicatur, vt cap. vbicunque de pœnis lib. 6.

Maſculinum comprehẽdit fœmininum.

Patris magis quam matris vitia timetur.

Pœna ex patris, vel matris delicto.

Tertia vero pœna, per quam filij hæreticorum ſiunt inhabiles ad obtinendum beneficium eccleſiaſticum, vel officium publicum, differentiã patitur, vt in c ſtatutum. de hære. lib. 6. Quia vbi filij puniuntur ex delicto patris, magis extenditur pœna, videlicet in ſecundam, & tertiam generationem. In his vero caſibus, quibus pœna tranſit in filios ex delicto matris, pœna non tranſi vltrat primum gradum filiorum, vt in d.c. ſtatutum. clarum eſt.

Et cum hæreticorum filij tam propinquorum, quàm extrancorum hæreditate excludantur, propinquorum erit eorum quibus ab inteſtato talis hæreditas euenier de iure. Extrancorum vero hæreditas erit ſiſci, quia indignos hæredes ſibi tales ſubſtituerunt. ff. de inoffi. re l. Papinianus. §. me miniſſe. C. de his quibus vt indig. l. hæreticis.

Fiſci nona hę reditas.

Illegitimis hæreticorum filijs in paterna hæreditate locus nullus relinquitur, alioquin reſulteret abſurditas, videlicet quòd plus iuris haberet luxuria quàm caſtitas, quod eſſe non debet, vt ſin auctem. de reſti. & ea quę par. 11. menſe. Et ſi quæratur quomodo oſtendetur hunc fuiſſe filium hæretici, cum ſit illegitimus, nec poſſit oſtendi per matrimonium, dic q̃ ſufficit, quòd ille hæreticus vocabat hunc filium, & tractabat vt filium, prout not. de fil. preſb. c. Michael, & de prob. c. per tuas. Vide Vgol. Zanchinum de hære. c. 28.

Filiũ nomen quid operetur.

Et nota q̃ non ſolum contra filios hæreticorum, verum contra hæreticos ipſos iam defunctos habet Inquiſitor quid faciat, non obſtante q̃ crimina morte extinguntur quo ad temporales pœnas. vt 23. di. c. quorundam, & 26.q.7.c.1. Et c. ſi reus vel accuſator. l. 1. & 2. Quia tamen eſt ſpeciale in crimine hæreſis, mortuus poteſt accuſari, & contra eum inquiri. vt 24.q.2.c.ſane. & C. de hære. l. Manichæos, extra eo. tit. c. ſi quis Epiſcopus. & eo. c. filij li. 6. quod intellige de defuncto, vere hęretico, ita q̃ bona eius veniant confiſcanda, ſecus de ſuſpecto, vel pœnitente.

Tõtra defunctos procedere quid faciat Inquiſitor.

Volens autem Inquiſitor, vel Epiſcopus procedere contra huiuſmodi, faciet eius hæredes citari ad defendendum reum, cum ipſius hæredis interſit pro conſeruanda fama, & memoria defuncti, pro bonis, quæ venire niunt illi auferenda Item ex alia cauſa intereſt hæredis, vbi ipſe hæres eſſet filius defuncti, quia ipſe filius ad quaſdam pœnas pro patre tenetur, vt dictum eſt ſupra.

Hæretici defuncti hæredes citari quãdo debent.

Filijs etiam quandoq; ſic, quandoq; non auferuntur bona defuncti, vnde non eſt mirum ſi diximus hæredem debere citari, cum ſententia illum tangat. per l. propter. ff. de re iudi. & l. de vnoquoque. in fin. & c. per tuas. de Apoſta.

Alere patrem tenetur filius.

Filius tenetur alere patrem excõmunicatum. Vide Arela. de Hære. not. 22. Immo etiam infidelem hæreticum, vt not. 86. di. c. Non ſatis. & ibi Archid. & Hoſtien. in ſum. de temp. ord. & pro hoc facit, q̃ habetur in l. Qui cum vno. § fin. ff. de re. mili. vide infra in ver. Patet. nu. 3.

Filius prius quàm pater torquendus.

Quotiens patet & filius ſunt conrei, à filio tortura incipienda eſt, & hoc in conſpectu patris. l. Iſti quidem. ff. quod metus cauſa. vnde tranſit in prouerbium apud Oratores, torque filium, fatebitur pater. Vide infra in ver. Tortura. nu. 11.

Filius contra patrem propter reuerentiam non admittitur ad testificandum, ideoq; non facit indicium. l. Parentes. C. de testib. Imol. in c. Dilectorum, de testib. cogen.

Filijs accusare parentes hæreticos, etsi sint occulti, licet. Nam frater oppugnat patriam, filio licet eum occidere. l. minimè. ff. de reli. & sumpt. funer. li. 22. tit. 18. par. 2. Multo ergo magis tenebitur patrem fidei catholicę oppugnatorem accusare si non occidere: nam & propter hoc liberatur ab infamia, & ab alijs pœnis contra filios hæreticorum statutis, vide in ver. Filius. pater tamen à filio delatus mitius punitur, & sic econtra si pater filium deferat, vel accuset. Martianus in l. milites agrum. §. desertorem. ff. de re mili.

FISCVS.

FIscus quantum ad bona hæreticorum quis sit, vel dicatur, die quòd quomodocunq; in propria significatione intelligatur fiscus, prout not. glo. de iure fisci, sub rubr. lib. 10. non hic curandum, quia hic aliter reperitur, & secularis potestas non se intromittit, nisi per ecclesiasticum Iudicem requisita, vt in c. vt Inquisitionis, de hære. & c. cum secundum, eo. lib. 6. etsi olim bona hæreticorum diuiderentur in tres partes, quarum vnam communi eius ciuitatis, in qua rei damnabantur. secundam officialibus, & ministris prætoris: tertiam autem officio Inquisitionis dabant, vt patet per constitutionem Clementis V.

Hodie dicunt domini Inquisitores talem consuetudinem abrogatam, asseruntq; Romanam Ecclesiam esse fiscum quantum ad ista bona, & q̃ ipsa Romana Ecclesia vult, q̃ dimidia pars dictorum bonorum remaneat officio Inquisitionis, & dimidia pars dictorum bonorum assignetur Cameræ Apostolicæ. Consuetudo tamen diuersa secundum locorum diuersitatem reperitur, verum tutius, ac celerius res agitur, si fiat sicut apud nos Placentiæ est consuetudo, scilicet in duas partes diuidere, dando vnam fisco principis, qui benignissimè brachium suum Sancto Officio confert: alteram dicto Officio pro eius conseruatione applicando: & hoc modo talium bonorum facilius habetur possessio. Et quia quandoque in fraudem fisci prædicti Officij ab hæreticis fiunt obligationes, seu alienationes, possunt, & debent Inquisitores, seu Episcopi tales contractus rescindere, ac penitus annullare, & res alienatas à possessoribus reuocare, quia à die commissi criminis bona ipsorum hæreticorum ipso iure fuerunt confiscata, & delata in fiscum, & ex tunc fuit sibi à iure omnis administratio interdicta, & sic alienatio, & obligatio. Hoc enim dicitur in crimine læsæ maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. §. emancipatio. & §. damnationis. & l. fin. multo ergo fortius in hoc immanissimo crimine, vt cap. vergentis, de hære. & eo. c. cum secundum. lib. 6. & ibi

Placentiæ cõsuetudo, eius principis benignitas.

Rescindũtur hæreticorum contractus.

& ibi vide Petrum de Anchar. Quamuis incorporatio in fiscum demum fiat post sententiam Inquisitoris, per quam damnat illum de hæresi, & declarat ipsa bona confiscata fuisse. vt ff. de iure fisci. l. Imperator noster. & ista incorporatio seu executio confiscationis (vt dictum est supra) fit per Iudicem Ecclesiasticum, idest per Episcopum, vel Inquisitorem, vel etiam per Iudicem sæcularem, si ad hoc per Episcopum, vel Inquisitorem fuerit requisitus, & non aliter. Et cum igitur à die commissi criminis bona fuerint confiscata, & ei fuerit administratio à iure interdicta, non est mirum si facta per illum super dispositione bonorum suorum post commissum crimen, & interdictam administrationem non teneant, & veniant retractanda, ita q̃ etiam emptores bonorum precio prius ueniant, secundum Archid. vbi supra, licet benignius secũdum Dyn. possit dici & sic. Quia aut extat pretium dictorum bonorum, vel alind loco precij, aut non, sed est consumptum. Si est consumptum, non restituetur, & hoc casu potest intelligi Anch Si vero adhuc extat, tunc bonæ fidei emptori restituetur, & non aliis, vt ff. de his qui in frau. l. si debitor, & l. si quando. Quando autem hæreticorum bona sunt confiscanda, & sunt sub diuersis dominijs, vide diffuse Petrum de Anchar. in c. cum secundum, de hære. lib. 6.

Incorporatio bonorum fisco quando fiat.

Bona cõfiscata distracta, vel non.

Adde super præscriptionibus bonorũ hęretici post mortem inuenti, sic distinguẽda. Ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis suæ, vel non. si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares, iuris, & rei præscribunt vniuersa bona defuncti spacio quadraginta annorum, si tamen sint catholici, & iustum titulum habeant, scilicet per legitimam successionem, vel per emptionem iustam. Adde & tertiam, quòd bonam fidem habeãt, & quod diutinam, & non interruptam possessionem habuerint per totum tempus quadraginta annorum.

Hæretici mortui bona.

In secundo vero casu, quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hæreticus decessisset, non reputabatur catholicus tempore mortis suæ, dicitur, quòd si cætera præmissa concurrant, quadragenalis tamen præscriptio non habet locum, quia illa præscriptio demum permittitur, vbi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis suæ. Ergo vbi non reputabatur catholicus, inhibetur, iuxta illud. Quod de vno permittitur, de cæteris prohibetur, vt ff de iudic. l. cum prætor, & c. Nonne. de præsump. vnde si quadragenalis non vindicat sibi locum, neque centenaria locum habebit, quia a tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fiscũ, vt supradictum est. Melius tamen videtur, ac verius dicere, quòd licet bona huius hæretici fuerint delata in fiscum à die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione, centenaria habebit locum, vt. C. de sacrosan Eccle authen. quas actiones, & c. 2. de præscrip. lib. 5.

Quando quadragenalis præscriptio non habet locũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed ad clariorem huius materiæ doctrinam notandum, ꝙ circa bonorum fiscalium præscriptionem sunt plura iura disponentia, quia tex. in §. Res fisci. insti. de vsucapio. dicit, quòd res fisci non præscribuntur. Et tex. in l intra quattuor. ff. de diuers. & temp. præscr. dicit, quòd quadriennio. Et tex. in l. in omnibus. eo tit. dicit, quòd præscribitur viginti annis, & tex. in l. quamuis. ff. de vsucapio. dicit, quòd per decem annos. Et tex. in l. 2. C. de apostat. dicit per quinquennium. idem l. 7. tit. 22. part. 7. & tex. in c. fin. §. 1. de præscriptio. lib. 6. dicit, quòd per quadraginta annos. Et sic propter varietatem iurium quæstio haud modicum redditur difficilis. Nota tamen distinctionem, quam facit Abbas in c. cum nobis. de præscriptio. Et Balbus in tractatu quem fecit de præscriptio. in 2. partis quintæ, sequendo Barth & addendo, facit distinctionem inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, dicens quòd ad præscribendum bona hæretici contra fiscum ecclesiæ requiritur spacium quadraginta annorum, à tempore mortis hæretici, vt iam supra dictum est, & ꝙ præscribentes sint catholici, & habeant bonam fidem, per tex. in d.c. fin. §. 1. de præscript. in 6. qui disponit quòd præscribuntur bona cõfiscata per quadraginta annos, non solum contra inferiores ecclesias, sed etiam contra Ro. Ecclesiam in hoc casu, & hoc in fauorem possidẽtium catholicorum. Verum est, quòd dicit, quòd si sunt incorporata in fiscum Ecclesiæ Ro. requiritur spacium centum annorum, quod non est in alijs Ecclesijs, quia siue bona sint incorporata, siue non, præscribuntur quadraginta annorum spacio. Directorium Inquisitionis nulla facta distinctione inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, determinat quòd requiritur spacium quadraginta annorum à morte hæretici, & quod possessores sint fideles, quòdq; hæreticus tempore mortis suę fuerit reputatus catholicus, vt supra. Quę omnia disponit dictus tex. c. fi. præterquàm de titulo, quia nullum verbum dicit de titulo, nec requiritur titulus de iure canonico. sed sufficit bona fides, vt in c. de quanta. de præscriptio. & in c. 1. eo. tit. li. 6. Abb. autem in d. c. cum nobis, seruat distinctionem inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem, & declarat omnia iura supra allegata, & dicit quòd si res fisci sunt incorporata in fiscum, requiritur præscriptio quadraginta annorum. Et sic intelligitur tex per glo. & Doctores ibi, in d. § Res fisci. quia licet dicat dictus. §. Res fisci. quòd res fisci non præscribuntur, intelligitur quando bona incorporata sunt de præscriptione decem, vel viginti, & triginta annorum, sed non de præscriptione quadraginta annorum. Si vero non sunt incorporata, sed dumtaxat delata, tanquàm vacantia, vel ex causa publicata, in bonis delatis sufficit tempus quinque annorum, in nostro casu. Nam ad præscribenda bona hæreticorum, sufficit quinquennium, sequendo Bart. in l. secunda. C. de Apostat. Idem tenet Philip. Francus in d. cap. fin. de præscript. lib. 6. Et Balbus loco allegato. Nec obstat si dicatur, quòd non debet currere præscriptio

Præscribentium conditiones.

Cẽtenaria, & quadragenaria præscriptio.

ptio Regi, vel Imperatori ignoranti quem esse hæreticum, quia optime respondet Anchar. in d. c. fin. loquendo in his terminis, hæreticorum, primo notabili, quòd in præscriptionum cursu non attenditur scientia, vel ignorantia illius contra quem præscribitur, vt est tex. in l. fin. C. de præscriptio. longi temp. Restat nunc intelligere prædicta iura, quæ diuersimode loquuntur. Et Barth. in d. l. in omnibus, & Abb. melius in d. cap. cum nobis dicunt prout dictum est, ꝙ tex. in d. §. Res fisci. dicens res fisci non vsucapi, vel præscribi, loquitur in præscriptione longi temporis, quando bona sunt incorporata in fiscum, sed requiritur præscriptio quadraginta annorum, per tex. in l. non competit. de præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, & sic declarat glo. & Doctores in d. §. Res fisci, & tex. in d. l. intra quatuor. ff. de diuer. & tempor præscripti. qui loquitur quadriennio, loquitur quando bona vacantia siue delata sint nunciata fisco, nam lapso quadriennio post denunciationem præscribũtur. Sed si bona vacantia siue delata non sunt denunciata, tunc si præscribens habet titulum, & bonam fidem, præscribit per decennium, & in hoc casu loquitur d. l. quamuis. ff. de vsucapio. Aut possidentur sine titulo, sed cũ bona fide, & præscribuntur per vigesimum annum. hoc casu loquitur d. l. in omnibus. Et quando confiscantur bona hæreticorum, præscribuntur per quinquẽnium. Et sic loquitur tex. C. de Apostatis. l. 2. & ibi Bar. quæ loquitur de præscriptione quinq; annorum. Quando autem bona dicantur incorporata fisco, dictum est supra. Ex supradictis igitur sequuntur & inferuntur sequentes conclusiones.

Scientia, & ignorantia quid faciat in præscriptione.

Prima quarum est. Ad præscribenda bona fiscalia est discrimen inter fiscum ecclesiasticum, & sæcularem.

Secunda, Bona confiscata propter hæresim pertinentia ad fiscum ecclesiasticum præscribuntur quadraginta annorum spacio, à tempore mortis hæretici, si eodem tempore reputabatur catholicus, & præscribentes sint catholici, & in bona fide possidentes.

Tertia, Bona confiscata propter hæresim pertinentia fisco sæculari præscribuntur per quinquennim à tempore mortis hæretici, anteaquàm accusaretur, dum tamen præscribentes sint catholici, & sint in bona fide.

Quarta. In alijs bonis delatis fisco sæculari propter hæresim, vel quia sunt vacantia, post denunciationem præscribuntur quadriennio. Vacantia bona dicuntur, quãdo aliquis decesit ab intestato sine cõsanguineis vsq; ad decimum gradum, vel maritus sine vxore, & vxor sine marito, vt in l. si vacantia, & l. Parti. Tit. 14. l. 6. Par. 6. & bona delata sunt quando confiscantur bona siue ipso iure, siue per sententiam, vt per totum. ff. & C. de iure fisci. & ff. & C. de his quibus vt indignis.

Vacantia bona quæ sint.

Quinta Si prædicta bona non sunt denunciata, præscribuntur decennio, cum titulo, & bona fide: sine titulo autem per viginti annos cum bona fide.

Sexta, Bona incorporata in fiscum præscribuntur quadraginta annorum spatio. Cætera ad hanc materiam pertinentia, vide infra in quæstionibus fiscalibus.

FORNICATIO.

FOrnicationem negans esse peccatum, hæreticus dicitur, in clem. 3. de hære. & ibi glo. vide Squilacen. de fi.ea post Zenzi. Matth. & Ioan. de Imola.

FORVM.

FOrum quis sortitur quinq; modis. Primo ratione delicti, secundo ratione contractus, tertio ratione domicilij, quarto ratione rei sitæ in loco de qua contenditur, quinto ratione comitatus patriæ, & supremæ potestatis. Abb. in d.c.licet, il 2. de foro compe.

Ratione delicti forū quis sortitur.

Et nota, q̄ forum quis sortitur ratione cuiuslibet delicti, & vbi quis deliquit excommunicari potest, si ibi reperiatur, capi, & puniri secundum eius demerita per Iudicem loci delicti. Si sententia est corporis afflictiua, illam exequitur Iudex loci delicti, qui habet plenam iurisdictionē, & punit secundum statuta suā, quia ratione delicti efficitur subditus ſtus. Abb. in c. de illis, de rapt.

Mulier forū Ecclesiasticū quando sortiatur.

Forum Ecclesiasticum sortitur mulier cum clerico delinquens, quia committit sacrilegium, c. eos, di. 32. & in c. virginibus, 27. q. 1.

FRANGENS.

Frangens carcerem. Vide supra in ver. Carcer.

FRATER.

FRater an testem non admittitur in criminalibus, nisi in causa hæresis. Bal. in l. Parentes. de testi. neq; in ciuili ardua, ibi. & Barba. in consi. 44. 1. vol. admittitur autem quandoq;, vt in c. literas. de præsump. Abb. in c. insinuante, de offi. deleg.

Fratrum nomine intelliguntur carnales, nō autem religionis. Abb. in c. licet de offi. deleg.

Fratri hæretico benefacere. Vide supra in ver. Filius.

FREQVENTIA.

FRequentiam duæ vices tantum inducunt cap. monasteria, de vita & hon. cler. vbi glo. dicit, frequentia videtur ex duabus vicibus, 25. q. 2. ita

ita nos. vbi dicit tex. ita nos Syllanorum ædes geminata Pontificum, &c. Archid. in c. illud. 12. dist. vbi dicit, quòd ex duabus vicibus inducitur consuetudo ad maleficium, facit l. 3. C. de Episc. audien. Hostien. tamen discrepat à dicto dictæ glo. & dicit recurrendum ad communem vsum loquendi, vt in l. 3. ff. de reb. dub. arg. in l. 1. ff. de flumi. & melius in c. de causis, de offic. deleg. Io. And. sentit, quòd si post admonitionem accesserit, habet locum dispositio præfati textus, monasteria; quia oritur maxima suspicio contra monitum iterantem accessum, sed aduerte q̄ in criminibus exceptis iteratus actus frequentiam arguit, maxime in hæresi, nam iteratus accessus ad hereticum audiendum expressam frequentiam facit, & suspicionem.

Geminatum delictū quid faciat.

Iteratus actus frequentiā arguit.

FRVCTVS CONFISCATORVM BONORVM.

FRuctus confiscatorum bonorum. Vide in ver. Bonorum confiscatio.

FVRIOSVS.

FVrioſus non potest aliquo casu pro se stare in iudicio, & sententia lata contra eum non valet. Abb. in c. pastoralis, de iudi.

Furiosus non potest aliquo casu obligare se Deo, & benefaciendo non præsumitur sanæ mentis. Si enim profiteretur Religionem aliquā, & post certificaretur de professione, non sufficit ratihabitio, sed requiritur, q̄ spontanea voluntate professionem fecerit sana mente redeunte. Abb. in c. sicut tenor, de regular.

Professio invalida.

Furioso in quocunque crimine parcitur. Ad l. Cor. de sicar. l. infans. & hoc etiam in crimine læsæ maiest. l. famosi. Quod videtur notandum etiam propter muliebrem leuitatem, & rusticanam simplicitatem, quia eis etiam quandoq; propter earum ignorantiam. ff. de iuris & facti igno. l. 3. & cap. qui admitti. l. iuris ignorantia. vide Fran. Pont. in trac. de Lamijs, num. 83.

Mulieribus, & cuibus quādoque parcitur.

Furiosus vel insanus propter delicta non punitur. l. Diuus. ff. de offic. præsid. l. p. ff. ad l. Pompe. de parri. c. aliquos. c. si quis insanierit. 16. q. 1. Cle. si furiosus, de homici.

Sed aduerte in crimine hæresis, quòd est speciale, quòd saltim quoad publicationem bonorum de crimine hæresis ante commisso, & non abiurato parcendum non est furioso, Ripa in l. ex facto. nu. 72. ff. de vulg. & pup. Igneus in l. 3. §. ignoscitur, num. 73. ff. ad Sillania. Si autem post abiuratam hæresim ad insaniam vergat, secus considerandum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FVGA.

FVga est qua quis vnum aut alterum gradum ad fugiendũ promouit,vt ff.eo. l.aut facta.§.tempus. ff.de re.mili.l.3.§.emansor. & l. qui cum. Fuga nanq; communiter accusat fugientem, vt in auct. de test.§.si vero noluerit. & fugiens habetur pro confesso. vt C.de assesso. l.3. Nota tamen q; fuga triplex dicitur, voluntaria, causaria, & ignominiosa,de quibus omnibus vide Bal.in l.1.C.de ædict.ai.

Fuga quandoq; est culpabilis ipsi reo,seu delato,quandoq; non.Quando enim Inquisitori accusatur,vel denunciatur quis q; est pollutus hæretica prauitate,& ipse non est præsens in loco vbi est Inquisitor,est tamen in alio loco domiciliatus infra terminos iurisdictionis Inquisitoris, talis dicitur absens,& non fugitiuus. Et tunc recepta prius aliquali informatione poterit citari,vt in Directorio nostro fol.217. Absens quis sit.

Quando vero delatus exiuit totam iurisdictionem Inquisitoris, & iuit ad alias partes non vt fugitiuus, sed ex alijs certis causis ignorans Inquisitori se fuisse delatum, tunc Inquisitor procedat ad se informandum, testes examinando secrete,taliter q; ad prædicti delati notitiam,si culpabilis existit, q; inquiratur contra eum,non perueniat,informetq; se Inquisitor, an dictus delatus sit reuersurus,vel non. Et si venturus est, expectet eum etiam per annum, vel plus si oportuerit, & tunc procedat prout iustitia suadebit. Si autem reuersurus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem, vel diœcesanum, cuius iurisdictioni subesse audiuit, locum,ad quem reus se transtulit, recepta prius informatione contra illum, quatenus ipse reus mittatur sibi, vel poterit præfato Inquisitori,vel diœcesano mittere processum,vt faciat ille,quòd fuerit iure faciendum.

Quando verò delatus de hæresi,antequam incarceretur,fugam capiat, poterit Inquisitor diligenter inquirere vbi sit,& facere ipsum capi,aduocato ad hoc si opus fuerit brachio curiæ sæcularis, vt in c. vt Inquisitionis.de hære.li.6.

Si autem reperitur fugisse extra diœcesim, & iurisdictionem suam,Inquisitor poterit procedere contra illum,iuxta c.vt commissi.de hære.li.6. requirendo diœcesanum, vel Inquisitorem illarum partium ad quas præfatus delatus fugit, vt supra de alio dictum est. De eo autem qui è carceribus fugit,vide supra in verbo,Career.

Nota etiam,quòd fuga cum aliquo indicio, scilicet publica voce, & fama, facit indicium ad torturam. Angel. de malefi. clau. fama publica.

Latitans, vt fugiat. Fuga an proprie dicatur quando quis latitat vt fugiat, sed non comprehenditur, vide Bal.in l.1.C.de ædi.acti.& in l.1.de ser. fugi.vbi dicit q; fugiens dicitur latitare. Alex.in l.pen. de custo. reo. & fugiens de carcere

cere quem inuenit apertum non facit indicium contra se.Bal.in l.succurritur. C.Ex quibus cau.maio. Petr.de Son.in l.bonæ fidei.C.de iureiur, tamen si reuertitur,non dicitur fugere,nec tenetur pœna statuti de fugiente de carcere.Bal.in l.1.C.de ser.fugi.& in l.1.C.de ædi.act. vide Io. de tur.cre.in tract.de fuga.nu.4.

G.

GENTILIS.

GENTILIS dicitur, qui sic est qualis est genitus, sicut est omnis infidelis, qui non est regeneratus.Abb. in cap. Nouit ille, de iudic.

GRATIA.

GRatia concessa non expirat morte concedentis, & re integra.quia priuilegij efficaciam susscepit. ideo ad priuilegiati notitiam sufficit vt veniat. Abb. in c. Gratum. de offi. deleg. Vide etiam in ver. Inquisitor. nu.29.

Gratiæ tempus est assignandum ab Inquisitore, ideſt terminus, infra quem qui se reos nouerint, quo mitius secum agatur, coram ipso Inquisitore comparere debeant, & hoc in sermone, & edicto generali. Vide Directorium nostrum fol.187. Gratiæ tẽpus

Gratiam facere an possit Inquisitor super bonis, die. Si damnat hæreticum,eo quòd non redijt infra tempus gratię,quòd non potest facere gratiam illi,quia pœna ademptionis bonorum a Iure damnatis de hæresi est inflicta, ideo non potest per Iudicem remitti, quia determinata à iure non relinquitur arbitrio iudicis. At vbi inquisitus, vel accusatus redijt ad misericordiam ante sententiam,tunc Inquisitor potest,si vult,gratiam facere super bonis,vt in c. vergentis. de hære. Imo hodie de necessitate quodammodo habet Episcopus, & Inquisitor redeũtibus facere gratiam, & dimittere eis bona sua, quia ex quo recipiuntur ad misericordiam, non sunt eis bona auferenda, vt habeant vnde viuant.vt c.Accusatus.de hære.lib.6. In iure determinata arbitrio Iudicis non subsunt.

Si autem Inquisitor non potest, aut non vult facere gratiam,filij ipsius damnari non poterunt impedire confiscationem, vel ademptionem bonorum in toto, vel in parte. imo quantuncunque ipsi sint catholici, ab eis bona paterna auferuntur, vt iam supradictum est, vt in c.vergentis. de hære. Et c. cum secundum leges. eo. lib.6. Et habetur expresse in quadam constitutione Frederici Imp.quæ incipit,Gazarenos. Et in alia quæ incipit, commissi. Et sunt approbata in c. Accusatus, & in c. vt Inquisitionis. de hære. lib.6. Fallit tamen in duobus casibus. Primus Confiscatio nõ potest impediri per filios hæretico rum.

quorum

quorum est, quando ipsi filij sponte reuelassent delictum patris, vt C. ad l. Iul. maie. l. quisquis, & habetur in d. constitutione Frederici, quæ incipit, Commissi. §. certum. Secundus casus est, quando ipsi filij possedissent bona ipsa per quadraginta annos, vt supra in ver. Filij. satis dictum est.

H.

HAERESIS.

Hæresis quid sit.

HAERESIS nomen est græcum, & secundum Isidorum in li. pri. etymol. diuisionem importat, vnde hæretica diuisiua sonant. Et quia in electione fit diuisio vnius ab altero, electio pro hæresis in pri. ethicorum dicitur. Diuisio autem conuenit parti per recessum a toto. Prima autem congregatio, quæ est in hominibus, est per viam cognitionis, quia ex hac omnes aliæ oriuntur, vt & hæresis consistit in singulari opinione præter communem opinionem. Vnde & Philosophi qui quasdam positiones habebant præter communem opinionem, & sententiam aliorum, sectas, & hæreses constituebant. Vnde de ratione hæresis videtur esse, quòd aliquis priuatam disciplinam sequatur, quasi per electionem propriam, non autem disciplinam publicam, quæ diuinitus traditur. His bene consideratis, videtur nobis sic cum domino Ioanne de Turre cremata, & nonnullis alijs Doctoribus hæresim sub sua generalitate diffiniendo dicere, quod hæresis sit opinio, vel assertio falsa, siue falsum dogma catholicæ veritati contrarium, in eo qui Christiana fidem professus est.

Secta quid sit.

Hæresis diffinitio.

Huius diffinitionis conuenientia tam ratione, quàm auctoritate patet. Et primo auctoritate Aug. contra Faustum dicentis, Hæresis est quæ diuersa opinatur ab his, quæ catholica credit Ecclesia. Secundo auctoritate Hieronymi, & est in c. Inter hæresim. 24. q. 3. qui dicit. Hæresis peruersum dogma habet, idest falsum, & pernicioſum in doctrina religionis Christianæ. Tertio auctorirate glo. 1. Cor. 3. dicentis, Fides est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione recta. & peroppositum, hæresis est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione non recta.

Fides secundū glo. quid sit.

Ratione vero ostenditur præfatę diffinitionis conuenientia, quoniam in ea continentur omnia, quæ sunt tam de substantia hæresis, quàm ea in quibus distinguitur ab alijs assertionibus falsis. Dicitur nanq; quòd hæresis sit assertio, siue dogma falsum. Hoc ponitur loco generis. Nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non è conuerso, teste Augu. in enchir. In multis (inquit) errare nullum, aut minimum est peccatum, &c.

Et,

Et errare potero, hæreticus non ero. Notanter autem dicitur, assertio falsa, siue dogma falsum, & non factum, quia peruersum factum non est hæresis, nec facit hæreticum, vt sic, verbi gratia, si quis furatur, si quis adulteretur, agit contrà veritatem scripturæ dicentis, Non furaberis, non mœchaberis. Ex tali enim facto non efficitur quis hæreticus, efficeretur autem si pertinaciter assereret furtum, vel adulterium non esse peccatum, quia sic sentiret contra catholicam veritatem. Sequitur, catholicæ veritati contrarium, in quo tangitur materia, circa quam est hęresis, quia circa ea, quæ ad catholicam veritatem pertinent. Veritas autem catholica principaliter articulus fidei dicitur, & quodcunque in canone Bibliæ assertiuè positum, vel per Apostolos Christi nobis ex eius institutione, vel instinctu Spiritus sancti traditum, vel per vniuersalem determinationem, & approbationem Ecclesiæ, & generalium Conciliorum.

Peccatum dicere non peccatum, est hæresis.

Materia hæresis.

Differt autem per hanc differentiam dogma, seu assertio hæretica ab alijs dogmatibus falsis, quæ non formaliter, nec incompossibiliter repugnant catholicæ veritati.

Dogmatis, & hæresis differentia.

Additur autem, in eo qui Christianam fidem professus est, loco vltimæ differentiæ. Per hoc enim hæresis differt ab alijs speciebus infidelitatis, videlicet à falsis gentium, Paganorum, & Iudæorum dogmatibus, quæ & si sint contraria fidei orthodoxæ, non tamen propriè dicuntur hæreses, quia hæresis est species infidelitatis pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogma corrumpunt. Pro cuius pleniori cognitione notandum est cum D. Thom. 2. 2. q. 11. artic. 1. ꝙ nomen hæresis electionem importat: electio autem est eorum, quæ sunt ad finem præsuppositio fine. In credendis autem voluntas assentit vero, tanquam proprio bono, vnde quod est principale verum habet rationem vltimi finis: quæ autem sunt secundaria habent rationem eorum, quæ sunt ad finem. Quia vero quicunq; credit alicuius dicto assentit, principale videtur esse, & quasi finis in vnaquaq; credulitate, ille cuius dicto assentitur, quasi autem secundaria sunt ea, quæ quis tenendo videtur alicui assentire. Sic ergo qui rectè fidem Christianam habet, sua voluntate assentit Christo in his, quæ verè ad suam doctrinam pertinent. A rectitudine ergo fidei Christianæ dupliciter aliquis potest deuiare. Vno modo habens malam voluntatem circa finem ipsum, & propter hoc non vult obedire ipsi Christo, quod pertinet ad infidelitatem Iudæorum, & Paganorum. Alio modo per hoc ꝙ intendit quidem Christo assentire, sed deficit in eligendo ea quibus Christo assentiat, quia eligit ea, quæ non sunt verè à Christo tradita, sed ea, quæ propria mens suggerit, & ideo benè dictum est, ꝙ hæresis sit species infidelitatis pertinens ad eos, qui Christi fidem profitentur. Hinc Beatus Augustinus in lib. de Pastoribus, c. 16. dicit, ꝙ omnes hæretici à Christo exierunt. & super Matth.

Hæresis ab infidelitate quo modo differat.

Malā voluntatem habēs circa finem, & circa ea, quæ sunt ad finem.

Homi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homilia 11. ait. Quid est ignem de cœlo descendere, nisi hæreses de Ecclesia cadere? sicut scriptum est, Ex nubis exierunt, sed non erant ex nobis.

Non hæresis, quæ & qualis sit.

Et nota propter tacitas obiectiones, quòd hæresis non ideo dicitur noua, quòd de nouo incipiat esse, ideſt diuisa à communi doctrina catholicæ fidei, sed quia nouiter est ab aliquibus asserta: vnde propositio contraria catholicæ fidei, non dicitur noua hæresis ex parte sui ipsius, ita quod inceperit esse quod prius non erat, sed ex parte assertoris, siue defensoris, quia scilicet assertores, vel defensores nouos cœpit habere.

De catholica non catholicam non pōt facere Ecclesia.

Insuper nota, quòd quemadmodum quantum ad ea quæ ad fidem pertinent, Romanus Pontifex, nec tota Ecclesia Dei potest de assertione non vera facere veram, aut de non falsa falsam, ita de assertione non catholica non potest facere catholicam, nec de assertione non hærerica facere hæreticam, nec è conuerso. Quia sicut veritates catholicæ absq; omni approbatione Ecclesiæ ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter veræ, ita iimmutabiliter catholicæ sunt reputandæ, & similiter hæreses absq; omni damnatione Ecclesiæ sunt hæreses. Verum quia de aliquibus assertionibus quòd sint contrariæ catholicæ doctrinæ, & per consequens hæreticæ, non est semper notum, aliquando enim super hoc disceptationes etiam inter magnos viros oriuntur, sicut inter Augustinum, & Hieronymum super cessatione legalium contigit, sic bene declaratis omnibus declaratio harum difficultatum pertinet ad Romanum Pōtificem, ad quem talium dubiorum spectat determinatio, vt in c. Quoties. & c. Hæc est fides. 24, q. 1. & ita Papa diffinit & determinat an assertio sit catholica, an hæretica, & non facit catholicam, vel hæreticam, quia id dependet à natura ipsius propositionis, iuxta illud Aristotelis, Ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur vera vel falsa, pri. Perihermenias. Io. de Tur. cremata in li. de Eccl. li. 4. c. 2.

Determinatio difficultatū ecclesiasticarum ad Papā pertinet.

Hæresis differt ab infidelitate, & à schismate, & à secta: Sed quoniam assertio falsa contraria fidei Christianę quandoq; reperitur nominata hæresis, quandoq; secta, quandoq; superstitio, nota ex sancto Bonauentura in 4. sent. 13. di. q hæresis differt à schismate, quia altera, scilicet hæresis est contra fidem, altera scilicet schisma est contra vinculum charitatis: secta autē est contra fidem ratione adinuentionis: superstitio vero est superflua institutio. Ratione adhæsionis dicitur hæresis, ratione defensionis dicitur secta, vel hæresis ab eligendo, secta à sequendo, superstitio à superstando. Vnde hæresis dicit præsumptionem, & deliberationem, falsique adinuentionem. Secta superaddit imitationem, superstitio diuturnitatis inueterationem, & sicut senes superstites delirare dicuntur, sic & hæretici, & ideo hæresis dicitur superstitio, quia vetustati, & superstiti concordat. proprie autem superstitio à superstando dicitur. Nam sicut in fide

Hæresis, schisma, secta.

Superstitio.

fide intellectus captiuatur, ita etiam errore inflatur, & eleuatur. Hæc S. Bonauentura vbi supra.

Hæreses quare oporteat esse.

Et quoniam dicitur 1. Cor. 11. quòd oportet hæreses esse, cum de alijs peccatis non dicatur, quòd necesse sit illa esse. Nota quòd necessitas talis non intelligitur de necessitate absoluta, videlicet quòd non possit aliter fieri, neq; q̄ sit expediens, sed tertio modo, videlicet q̄ sit vtile. Deus nanque cum sit summe bonus, hæreses, & mala, atq; peruersa dogmata esse non permitteret, nisi in nostram cederent vtilitatem. Math. 13. Necesse est vt veniant scandala, veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit. Augustinus de vera religione, dicit, Ecclesia catholica per totum orbem diffusa omnibus errantibus vtitur ad profectus suorum, & ad eorum correctionem, cum vigilare noluerint. vtitur enim gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Iudæis ad comparationem pulchritudinis suę.

Vtilitas ex Iudæis quæ sit.

Multiplex enim bonum (ait Augustinus) ex hæresibus Dei potentia in Ecclesia elicitur. Quorum primum est, q̄ veritas fidei magis elucidatur, vt idem Augustinus. in glo. Ab aduersis mota quæstio discendi exitit occasio, Prouer. 27. ferum ferro acuitur. Augustinus li. 7. confess. Improbatio hæreticorum facit eminere quid Ecclesia sentiat, & quid habeat à sana doctrina.

Vsus hæreticorū ad quid.

Secundum bonum quod sequitur, est Doctorum catholicorum exercitatio, vt scilicet vigilent, & doctriuæ sanæ insistent contra versutias hæreticorum. Augustinus. de vera Relig. Vtamur hęreticis non vt eorum approbemus errores, sed vt catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores, & cautiores simus, etiam si eos ad salutem reuocare non possimus.

Quare hæreses abundare Deus pmisit.

Tertium bonum quod ex hæresibus elicit Ecclesia, est augmentum scientiæ, & sapientiæ in Doctoribus Ecclesiæ. vnde Augustinus super Iohannem. Ad hoc Deus abundare permisit hæreticos, ne semper lacte nutriamur, & in bruta maneamus infantia.

Quartum est, q̄ exercetur patientia fidelium. Hæretici enim per superbiam in Ecclesiam sæuientes, rixis & contentionibus exercent bonorum patientiam. vnde Augustinus li. 16. de ciuit. Dei. Callidum est genus hæreticorum non spiritu sapientiæ, sed impatientię, qua solent hæreticorum feruere præcordia, & pacem conturbare sanctorum, sed hæc in vsum cedunt proficiendi.

Quintum bonum est augmētum meritorum in fidelibus Doctoribus, quoniam catholici Doctores circa hæreticorum conuersionem, aut peruersionem, si conuerti noluerint, laudabili studio laborare satagunt. non dubium quin taliter de sibi traditis talentis operātes crescant eis merita, quibus ad beatitudinem perducuntur.

Sextum

Sextum bonũ quod ex hęresibus sequitur, est, quòd manifestatur firmitas fidei in his qui recte credunt. Sap. 3. tanquam aurum in fornace probauit illos. Augustinus de vera. relig. Sunt enim innumerabiles in sancta Ecclesia Deo probati viri, sed manifesti non fiunt inter nos, quamdiu imperitiæ nostræ tenebris delectati dormire malumus, quàm lucem veritatis intueri. Et sic apparet quomodo vtiles sit hæreses esse, quod non est simile omnino de alijs peccatis, quia alia peccata etsi in se mala sint, & ex illis aliquod bonum eliciat Deus, non tamen quantum ex isto peccato.

Hæreses per varios Iudices condemnatæ.

Hæreses tam per Christum, quàm per eius vicarios summos Pontifices condemnatæ quæ sint, vide in tertia parte Directorij nostri, & ibi quæ per decretales tam in corpore decretalium, quàm in Sexto, & clementinis, ac extrauagantibus continentur, optime inuenies.

HAERETICVS.

HAereticus vt ex glo. in c. Illi. 24. q. 3. & ex alijs Doctoribus habetur, pluribus modis dicitur.

Dubius.

Et primo hæreticus dicitur quicunque est dubius in fide. c. Dubius. de hære. vide supra in verbo Dubius.

Simoniacus.

Secundo modo hæreticus dicitur omnis simoniacus. 1. q. 1. c. Quisquis. vbi dicit Greg. Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc quòd sit hæreticus requiritur quòd credat se posse emere spiritualia. Vide infra in verbo, Simonia.

Præcisus.

Tertio hæreticus dicitur omnis præcisus ab Ecclesia, secundum quòd excommunicatus dicitur hæreticus, 4. q. 1. c. quod autem. Et 23. q. 4. c. Ipsa.

Contra sacrã scripturã sentiens.

Quarto hæreticus dicitur, qui sentit contra sanctam scripturam, seu contra ea quæ necessaria, & formali consequentia ex ea eliciuntur, siue qui scripturam sanctam male & peruerse interpretatur. 24. q. 3. c. hæresis.

Nouã opinionẽ inuenies.

Quinto hæreticus dicitur, qui nouam opinionem, vel inuentum sequitur. Inuenit, vt Hæresiarcha: sequitur, vt qui Hæresiarcham imitatur, 22. q. 3. c. hæreticus.

Auferens priuilegia Romanæ Ecclesiæ.

Sexto hæreticus dicitur, qui Romanæ Ecclesiæ priuilegia auferre conatur. dist. 22. c. omnes.

Transgrediẽs præcepta Sedis Apost.

Septimo hæreticus dicitur qui præcepta sedis Apostolicæ transgreditur, 19. di. c. Nulli quod, vt dicit. Io. in glo. intelligas si dicat Romanam Ecclesiam non esse caput, nec posse condere canones, aliàs non esset hæreticus, licet peccaret. c. fi quem. de rescrip.

Non tenens articulos fidei.

Octauo hæreticus dicitur qui non tenet articulos fidei, & hoc modo Iudæi, & Gentiles sunt hæretici,

Nono

Nono hæreticus dicitur qui aliter sentit de articulis fidei, quàm sentit Romana Ecclesia. 24. q. 1. c. hæc est fides.

Male sentiens de sacramentis Ecclesiæ.

Decimo hæreticus dicitur vel dici potest, si quis de Ecclesiasticis sacramentis aliter sentit, vel docere præsumit, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat, vt in c. Ad abolendam. de hære. Et not. Bar. Hostien. & Doctores.

Non recipiẽs quatuor concilia.

Vndecimo hæreticus dici potest, qui non recipit quatuor generalia Concilia. de quibus in c. sicut Sancti di. 15.

Duodecimo hæreticus dicitur generaliter, qui aduersus quodcunque genus veritatis catholicæ supra expositæ opinionem suam pernerse, atq; pertinaciter defendit, vt c. vbi in Ecclesia. 24. q. 3.

Attamen multis quæ ad hæreticum pertinere à Doctoribus dicuntur consideratis, modo infrascripto hæreticum diffiniemus, videlicet.

Hæreticus quis sit.

Hæreticus est qui post susceptam Religionem Christianam, Christi fidem in generali profitens, aliquem, vel aliquas in speciali opinionem, vel opiniones contrariam, vel contrarias catholicæ veritati pertinaciter tenet, vel sequitur. Quæ diffinitio quo ad singulas eius partes, in quibus designantur, quę requirantur ad hoc ꝙ quis proprie hæreticus censeatur, declarantur vt infra.

Dicitur autem in prima particula. Qui post susceptam religionem Christianam. Ad hoc enim ꝙ quis proprie censeatur hæreticus, necessario requiritur ꝙ primo Christianam religionem sit professus. Nam si erans in fide nunquam suscepisset per Baptismum Christi fidem, non diceretur propter hoc hæreticus, sed infidelis, Paganus, vel Saracenus.

Hæresis fidẽ iam habitam presupponit.

Dicitur autem in secunda particula, Christi fidem profitens in generali, quia vt dicit Sanctus Tho in 2. q. 11. ar. 1. Hæresis pertinet ad eos qui fidem Christi profitentur, sed eius dogma corruptum est, vnde qui sic à fide Christi recedit, ꝙ nihil de ea credit, proprie non est hæreticus, sed Apostata. Hæreticus autem (vt ait Augustinus) est qui sub nomine Christi doctrinæ reluctit Christianæ.

Sequitur tertia particula, Erroneam opinionem aliquam in speciali. Hoc plane requiritur ad hoc quòd quis censeatur hæreticus, quod erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quòd male sentiat de veritate catholica. 24. q. 3. c. Hæreticus. Hęreticus est qui falsas, ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur: & ratio est, quia hæresis est species infidelitatis. Infidelitas autem est in intellectu subiectiue, & ita videtur quòd hæresis quæ est species infidelitatis, ex necessitate supponat errorem in intellectu. Ex quo sequitur corolarie, quòd factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, vtputa si quis fornicatur, licet agat contra veritatem catholicam, quæ dicit, non mœchaberis, non tamen ex hoc est hæreticus, nisi crederet aut opinaretur esse licitum mœchari, quia quandocunque aliquid necessarium requiritur ad constitutionem

I ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sine errore in intellectu non est hæreticus.

alicuius, altero deficiente, impossibile est illud esse. quia si oppositum, videlicet ꝙ sine illo esse posset, iam non requireretur necessario ad constitutionem illius. sed (vt probatum est) ad hoc quòd aliquis proprie dicatur hæreticus, requiritur necessario error in intellectu, ergo nullum factum absolute accipiendo, sine errore in intellectu facit hæreticum.

Sequitur in diffinitione, Contraria catholicæ veritati. Hoc plane necessario requiritur ad hoc quod quis proprie hæreticus possit dici, & siue formaliter, siue incompossibiliter contrariatur, prout superius de multiplici genere catholicæ veritatis loquentes explicauimus. In alijs autem quæ ad fidem non pertinent, nec ad bonos mores, nec concernunt ea, quæ necessaria sunt ad vitæ æternæ consecutionem, vt puta quòd sol sit maior tota terra, errare non est periculum. Augustinus in Enchiridion. cap. 12. In quibus autem rebus nihil interest ad capessendum regnum, vtrum credantur, an non, vel vtrum vera sint, siue putentur, an falsa, in his errare, ideſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut, si est, minimum aut leuissimum. hæc Augustinus. Hæreticum ergo facit non quicunque error, vel quæcunque peruersa opinio, sed quæ catholicę veritati formaliter, vel incompossibiliter repugnat.

Error qualis faciat hæreticum.

Pertinacia ad hæresim necessaria.

Sequitur quinta particula. Pertinaciter tenet, vel sequitur. Hoc profecto maximè requiritur ad hoc quòd quis proprie dicatur hæreticus, videlicet quòd errorem siue erroneam opinionem, quam contra veritatem, aut inuenit, aut sequitur, pertinaciter teneat, ac sequatur. Hæresis enim, vt in cap. Hæresis. 24. q. 3. ab electione dicitur, quòd scilicet eam vnusquisque eligat disciplinam, quam putat meliorem. Electio autem habet firmam adhæsionem, & ideo vt dicit Sanctus Thomas super secundam ad Cor. 11. Hæreticus dicitur qui sperneus disciplinam fidei diuinitus traditæ pertinaciter proprium errorem sectatur, & ideo non quòd falsas opiniones tantum gignunt, secundum Augustinum, sed quia eas pertinaciter defendunt, hæretici dicendi sunt. Si enim aliquis male sentiret, & non pertinaci malitia, sed ignorantia, paratus semper corrigi, si id, quod sensit falsum, sibi ostenderetur esse contra fidem, aut determinationem Ecclesiæ, non esset hæreticus, quia vt dicit August. in de vera Relig. c. 7. Error tandiu potest tolerari, donec accusetur, vel defendatur ab errante. Et in c. Dixit Apostolus, 24. q. 3. Qui sententiam suam quamuis iniquam, & falsam non pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi, & in c. Qui in Ecclesia. 24. q. 3. Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correcti vt sanũ rectumque sapiant resistant contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendunt, hæretici sunt. Hæc Augustinus. Hæc autem hæretici descriptio videtur conformis illi, quam ponit Sanctus Thomas in 4. sent. di. 13. vbi dicit. Secundum nos, hæreticus dicitur, qui à Christi fide quæ catholica dicitur discedit, cõtrariæ opinioni vehementer inhærens per electionem. Et secundum Bonauenturam in sup. loco. Hæreticus est qui diuinæ legis ignorantia, vel contemptu pertinax inuentor, aut alieni sectator erroris, catholicæ veritati inuult aduersari, quàm subijci.

Falsas opiniones defendẽs.

Error quam diu tolleretur.

Pertinaciter affirmare ꝙd sit.

Sed nota, ꝙ pertinaciter affirmare dicitur ille, qui obstinatus vel quoquo modo non vult se remouere de opinione, secundum Io. de Imol. in clem. 1. de vsuris Et ibi addit, ꝙ licet non affirmet vel neget, sed taceat, tamen pertinaciter credit non esse peccatum, vtputa committere vsuras, dicitur hæreticus mentalis. Facit quod dicit Sanctus Thomas. 2. 2. q. 3. ar. fin ibi. siquis interrogatus de fide taceret, ex hoc credetur, vel ꝙ non haberet fidem, vel ꝙ fides non esset vera. &c.

Item dicitur pertinax secundum Antonium de Butr. vbi supra, ille qui valde impudenter tenet aliquod hæreticum. Hinc est, quòd Sanctus Thomas in 2. 2. q. 138. ar. 2. ait. Pertinax dicitur eo quòd in proposito suo ad victoriam perseuerat plusquam oportet, vnde hæresis inquantum importat pertinaciam, est species peccati in Spiritum sanctum, quia est impugnatio agnitæ veritatis, secundum eundem in 4. sent. distinct. 13.

Peccatum in Spiritum sanctum.

Item dicit Bar. ff. de suspe. tut. l. tutor. §. tutores, qui repertorium. quòd ille dicitur pertinaciter resistere, qui Iudici præcipienti non obedit. Et sic facit, quòd ille possit condemnari tanquãm hæreticus pertinax, qui Inquisitori aliquid asserenti non credit. vnde dicitur. in c. cum contumacia. de hære. lib. 6. Animo pertinaci. Nam illo casu per contumaciam & excommunicationem, præsumitur in dubio pertinacia, nisi aliud appareat, puta quia inquisiuit de Iudice, vel instabat pro absolutione, vel offerebat satisfactionem, & his similia. Alibi vero non præsumitur pertinacia, nisi de illa constet. vt in clem. 1. §. Porro. de sum. tri. & fid. cat. Et de vsuris clem. Ex graui. §. sane secundum Doct in alleg. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

Inquisitori non credens.

Pertinacia nõ præsumitur.

Nota tamen quòd nomen hæretici aliquando sumitur communiter, aliquando proprie, aliquando proprijssime. Communiter sumitur hæreticus quicunque scripturam sanctam aliter intelligit, quàm Spiritus sanctus efflagitat, iuxta Hieron. in c. hæresis. 24. q. 3. Et hoc modo hæresis fuit in Iudæis, sicut hæresis Saducæorum.

Communiter proprie, & proprijssime.

Secundo dicitur hæreticus proprie, quicunque alicuius temporalis cõmodi, & maximè gloriæ, principatusque sui gratia, falsas, ac nouas, ideſt à religione Christiana exorbitãtes gignit, vel sequitur opiniones. vt Aug. diffinit in alleg. c. hæreticus 24. q. 3.

Tertio dicitur hæreticus proprijssime, videlicet cum superadditur ipsi pertinacia in defendendo falsitatem, vel impugnando veritatem, & per hanc distinctionem respondetur ad multa argumenta. Nota etiam, ꝙ omnis opinio, quæ non habet initium ad doctrina Christi, quæ est fundamentum catholicarum veritatum, noua reputatur, quantumcunq; secundum tempus sit antiqua.

Opinio noua quæ.

Hæreticus facto.

Hæreticus non solum verbo, vel scripto, sed etiam facto dici potest, vt Lapus, Abb. Antonius de Butr. & Ioan de Imol. dicunt in elemen. vni. de vsuris, & Squillacen. de fi. ca. c. 13. dicens. Si quis non solum in verbis asserat pertinaciter vsuras non esse peccatum, sed etiam factis, puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, vel simile quid agendo, ꝙ tunc si ex hoc grauata sit eius opinio, ita quòd dici possit ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit contra eum de hæresi. 11. q. 3. Estimant, & c. non solum, vbi habetur, ꝙ non solum verbis, sed etiam factis Deum negamus, secundum eos. Ad hoc 25. q. 1. c. violatores. ibi. Proterue agunt, aut loqui præsumunt, & in c. accusatus § ille quoque. de hære. lib. 6. vbi ponuntur certi casus per quos quis incidit in hæresim facto, & opere, licet nihil asserat, & per consequens manifeste hæreticus dici potest, in quantum sunt in eo signa infidelitatis. Hinc est, quòd si quis contrahat cum aliqua legitime per verba de præsenti, & postea illa viuente propria auctoritate contrahat cum alia, Inquisitor potest contra talem sic contrahentem inquirere, qualiter sentiat de sacramento matrimonij, secundum Dominicum post Lapum in alleg. c. accusatus. §. sane. vnde Bal. in l. nemo clericus. C. de sacrosanc. eccles. dicit, ꝙ si professus egreditur de monasterio, & accipit vxorem palam, quod hæreticus est, cum faciat contra sacramentum matrimonij, & potest Inquisitor eum punire de hæresi, si velit errorem suum pertinaciter defendere. Vide Squillacen. in trac. de fide catho. cap. 16.

Hæreticũ faciũt signa infidelitatis.

Clericus palã ducens vxorẽ.

Nota iterum, quòd non solum verbo, sed etiam facto quis hæreticus esse probatur, vt si quis librum hæreses continentem composuisset, vel recepisset consolationem ab hæreticis, vel vadit pluries ad prædicationes illorum, vel similia facit, per quæ manifeste ostendit, se cum hæreticis conuenire, & ipsis credere. Calder. in suo direct. Nam ex factis animus declaratur. l. dolum. ff. de dolo. & c. sicut enim. & cap. qui viderit mulierem. 32. quæstio. 5 Quinimo plus est factis aliquid demõstrare, quam verbis, vt not. in cap. dilecti de appel. per Antonium de Butr. & Imol. Facti etiam euidentia quis probatur hæreticus, vt si quis (vt dictum est) componat libros hæreticos, vel prædicet hæreses, vel defendat errores, nam tunc conuincitur facto, quia ipsa euidentia patrati sceleris probatione non indiget, cap. euidentia, de accusatio. Secundo per testes. cap. in omni, de testi. & c. accusatus, §. licet. de hære. lib. 6. Tertio per confessionem. c. quorum appel. non recipit. l. 2. ff. de custo. reo. l. confessus.

Pluries hæreticũ audiens.

Ex factis animo declaratur.

Hæreticus facto.

Et

Et confessio qua probatur hoc crimen, tripliciter fieri potest. Primo ore proprio. 15. q. 6. c. 1. & 2. Secundo facti euidentia. vt 28. di. c. Priusquam. Tertio fuga vel contumacia. 24. q. 2. c Damnationis. Quarto per instrumentum, vt si quis fecisset per instrumentum, ꝙ ille prædicauit, vel docuit hæreses, vt d. l. 2. C Quorum appel. Quinto probatur per præsumptiones. vt late per Io. Andr. in addi. ad Spec. tit. de probatio. circa fi. Sed quanto crimen est maius, tanto maiores, & euidentiores præsumptiones requiruntur, text. not. cum glo. in cap. literas. de præsumpt. & ibi not. per Abb.

Hæresiarchæ qui sint; & qui manifesti, quive secreti, affirmatiui ꝙ; vel negatiui qui dicantur hæretici.

Hæresiarchæ qui sint.

Nota ꝙ sicut Patriarcha patrum princeps dicitur, sic Hæresiarcha dicitur hæreticorum princeps, ab archos græcè, quod est princeps latine, & hæresis, quasi princeps in hæresi, seu hæresũ. Illi namque (vt iam dictum est) proprie dicuntur hæretici, qui errorem eorum, quæ sunt fidei, in mẽte, & pertinaciam in voluntate habent Verum, qui huiusmodi errorẽ inuenerunt, vel renouauerunt, confinxerunt, vel iám adinuentum, & confictum alios docuerunt, magistri erroris effecti sunt, vt 24. q. 3. c. Quid autem. vbi Leo Papa sic ait Qui aliorum errorem defendunt, damnabiliores sunt illis qui errant, quia non solum errant, sed etiam aliis offendicula erroris præparant, & confirmãt, vnde quia magistri erroris facti sunt, non tantum hæretici, sed etiam hæresiarchæ dicendi sunt.

Manifesti vel secreti hæretici qui sint, declarat Innocentius Papa respondendo canonicis Tholosanis, & habetur. de verb. signifi. c Saper qui busdam. Dicit super quibusdam mandatorum articulis, & infra Tua deuotio postulauit a nobis, qui sunt dicendi hæretici manifesti. Super quibus duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, ac profitentur, & defendunt errorem: vel etiam qui coram prælatis suis conuicti sunt vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati sunt super hæretica pranitate.

Manifesti, vel secreti hæretici.

Hæretici manifesti qui, & qui secreti.

Secreti vero hæretici per oppositum dicendi sunt, qui eorum quę sunt fidei errorem habent in mente, & proponunt in voluntate habere pertinaciam, sed verbo tamen vel facto exterius non ostendunt, & ii sunt in duplici differentia. Occultus namque dupliciter potest distingui, scilicet prout distinguitur contra publicum, siue notorium, & prout distinguitur contra exterius. Occultus secundo modo, scilicet pure mentalis, cum non sit excommunicatus, potest absolui a suo confessore. Sed si extra, etiam si sibimet exteriori loquela dixerit, excommunicationem incurrit in cœna Domini incurrit, & insuper omnes pœnas contra hæreticos in iure contentas. Vide Tho. Caietanum in summula de peccatis. ver. Hæretici. Et sic solum ab Inquisitore absoluetur. Occultus primo modo,

Occultus dupliciter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in foro conſcientiæ tantum abſolutus ſiue ab Inquiſitore, ſiue ab alio, videlicet Epiſcopo, poſtea delatus Epiſcopo, vel Inquiſitori de hoc crimine, non erit immunis à temporalibus pœnis, & ſic poterit accuſari, ſiue denunciari, & puniri. Nam & ſi per pœnitentiam quis reſtituatur gratiæ, non tamen reſtituitur dignitati ſuæ priſtinæ, & ſtatui, vt c. primo, di. 6. de pœni. & 15. q. 5. cap. presbyter. In crimine namque hæreſis, ſicut & in alijs criminibus enormibus, duplex imminet pœna, ſpiritualis videlicet, & temporalis. Prima dimittitur per ſacramentum pœnitentiæ, non autem ſecunda, ſicut in peccato homicidij, furti &c. quia neque confeſsio, neque pœnitentia ſacramentalis liberat furem a furca. ff. de furtis. l. Qui ea mente. imo etiam iſte abſoluetur ab excommunicatione, qua fuit ligatus. Nec poterit dici quòd quantum ad hoc ſibi proſit abſolutio ſacerdotis, quia non eſt huius criminis iudex in foro fori, cum poteſtas cognoſcendi, puniendi, & abſoluendi de hoc crimine ſit ſolummodo Epiſcopis, vel Inquiſitoribus attributa, & ideo confeſsio facta coram ſacerdote, vel abſolutio ab eo facta non impedit proceſſum Iudicis competentis, vt c. At ſi clerici. de iudi. Et c. ſi à non competenti. per totum. Nec potuit dici, quòd per ſacerdotem fuerit diſpenſatum, & quòd ſibi fuerit impoſita pœnitentia, quia diſpenſatio criminis ei demum permittitur, qui de eo poteſt cognoſcere. vt c. lator. Qui ſi ſint leg. Quæ auctoritas olim ſolis Epiſcopis fuerat conceſſa, licet hodie ſit Epiſcopis, & Inquiſitoribus conceſſa. Et propter hoc quòd iſtis conceditur, cæteris omnibus intelligitur denegatum, vt di. 25. c. Qualis. Et de præſumpt. c. Nonne.

Abſolutio ſacerdotis quid operetur.

Horum etiam hæreticorum aliqui dicuntur Affirmatiui, aliqui Negatiui. Affirmatiui ſunt, qui eorum errorem habent in mente, & verbo vel facto oſtendunt ſe modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

Affirmatiui, & negatiui.

Negatiui vero hæretici dicti ſunt, qui coram Iudice fidei per teſtes legitimos de aliqua hæreſi quos non volunt, vel non poſſunt repellere iuſte conuicti ſunt, ſed non confeſsi, imo in negatiua ſemper perſeuerant, verbo fidem catholicam profitentes, & verbo etiam hæreticam prauitatem deteſtantes. Hi quamdiu in huiuſmodi negatione perſiſtunt, licet alias conuerſationem bonam prætendant, hæretici abſque dubio ſunt cenſendi. Euidenter namque impœnitentes ſunt, qui peccatum de quo conuincuntur, diffitentur. Hoſt. in ſum. tit. de hæret. §. qualiter quiſque deprehendatur in hæreſim. vbi ſic ait. Aduerte tamen ſane intelligendo, quia vocatus, aut confitetur errorem ſuum, aut negat. ſi confitetur, & infra. Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per eccleſiaſticum Iudicem, ad quem id pertinet, vt in cap. Ad abolendam. de hæret. Et infra eo. tit. §. qualiter dimittatur. Et hoc præſentibus ſecularibus poteſtatibus, vel eorum Baliuis, vt animaduerſione debita puniatur. hæc Hoſt.

Nota

Nota quòd hæretici ſuas hæreſes abiurare negantes, vel relapſi relinquendi ſunt, ſi ſunt ſæculares: ſi autem clerici, ſunt primum degradandi, deinde tradendi ſunt curiæ ſæculari ſecundum formam c. degradatio. de pœn. lib. 6. animaduerſione debita puniendi, vt c. Ad abolendam de hæret. & c. excommunicamus el. 1. eo. vbi dicit Abb. & allegat Io. And. r. in quadam apoſtilla, quòd iſti ſunt tradendi, niſi velint redire ad fidem, & ſic ſentit quòd nedum ante damnationem de hæreſi, ſed etiam poſt ſententiam poſſunt redire ad fidem, & euadere pœnam. idem tenet glo. in c. penul. de hæret. ſcilicet in 1. lapſu, ſed tex. præalleg. Ad abolendam. facit in contrarium, qui dicit, quòd incontinenti redeant, & ſponte. Nam poſt damnationem videtur hoc facere timore pœnæ. facit quod notat Archid. in c. vt commiſsi. eo. tit. lib. 6. vbi relapſis dumtaxat non parcitur, ſed prima opinio eſt mitior, & ideo tenenda. pro qua facit c. Accuſatus. eo. titu. li. 6. vbi relapſis dumtaxat non parcitur, ar. regulæ. Odia, & regulæ. In pœnis, de reg. iur. lib. 6. & ad c. Ad abolendam. Reſpondendum eſt, quòd ſatis incontinenti dicitur redire ſi nullam dilationem expectat, nec impoſitionem pœnæ ar. l. d. ponderet. Vel poteſt dici, quòd aut ſunt condemnati de hæreſi, ſed non ſunt adhuc traditi curiæ ſæculari, & habet locum iſtud c. ex quo ad iſtum effectum dicuntur incontinenti redire, aut ſunt traditi curiæ ſæculari, & priuati omni priuilegio per degradationē actualem, ſi ſunt clerici, & tunc non eſt locus pœnitentiæ inconſulto principe, ideſt ſummo Pontifice.

Abiurare negantes hæretici.

Incontinenti redire q ſit.

Qua autem pœna puniri debeant hæretici curiæ ſæculari traditi, ſiue relicti. Io. And. & Hoſt. dicunt quòd pœna ignis, allegantes illud Euang. Io. 15. Si quis in me non manet mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent. Sed ius ciuile punit hæreticum capitali pœna, ſeu pœna mortis. vt l. Arriani, C de hæret. l. vlt. ſuppl. ff. de pœn. quam pœnam debitam eſſe interpretatur conſuetudo in eo. Euang. fundata.

Cõſuetudo in Euãgelio fundata.

Ordinem autem quo huiuſmodi delinquentes traduntur, ſiue relinquuntur curiæ ſæculari, vide in c. Nouimus de ver. ſig. vbi ſic habetur, q clericus qui propter flagitium graue & damnoſum fuerit degradatus, tam quàm exutus priuilegio clericali foro ſæculari per conſequentiam applicetur, cum ab eccleſiaſtico foro fuerit proiectus, eius eſt degradatio celebranda, ſæculari proteſtate præſente ad pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, vt in ſuum forum recipiat degradatum, & ſic intelligitur tradi curiæ ſæculari, pro quo tamen debet Eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur. vbi gl. ſuper ver. Aliud flagitium. ait, puta hæreſi. Incorrigibilis igitur ſiue expreſſus in primo videlicet lapſu, ſiue præſumptus videlicet in ſecundo lapſu, debet tradi curiæ ſæculari animaduerſione debita puniendus. c. Ad abolendam, & gl. in c. cum non ab homine. de iudi.

Incorrigibilis duplicater.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sanguinis effusionem abhorret Eccl. sia.

Nota in ver. tradi, quia dicunt quidam, ꝙ non debet fieri traditio reatis, ne videatur Ecclesia consentire effusioni sanguinis quam abhorret. c. sententiam sanguinis, ne cler. vel. mona. & in Archiep. de rapto. li. d. c. 1. & de excess. prælat. c. ex literis, propterea dicitur in tex. d. c. nouimus. Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, &c. vbi not. Abb. dicēs, ꝙ Prælatus debet mouere Iudicem sæcularem ad pietatem exemplificando de Petro, & Magdalena, qui peccauerunt licet grauiter, pœnituerunt tamen, & Christo gratissimi fuerunt.

Sed Hostiē. dicit, quicquid dicatur ad hoc, sit ista traditio, vt puniatur morte, & solet communiter dici, ꝙ ista intercessio est potius vocalis, & colorata, quàm effectualis. sed isti minus bene dicunt, quia videntur dicere contra tex. in d. c. nouimus, dicentem efficaciter intercedendum esse, & non ficte. Nec obstat si dicatur, ad quid ergo traditur, cum ipsi Ecclesia possit pœna minori cum punire? respondetur, ꝙ cum delictum sit atrocissimum, morteq; dignissimum, Ecclesia non vult illum amplius in suo foro, ideo degradatum eijcit de eo, vt cæteri clerici timeant, ac sibi caueant, sæculares vero relinquit curiæ sæculari, quia ad ipsam non spectat punire atrocissima scelera, sed seculari Iudici imponere, vt puniat, & quia pia gerit viscera, sanguinemq; abhorret Sancta Mater Ecclesia, rogat, vt citra sanguinis effusionem reus puniatur.

Notabile dictum.

Nota pro maiori declaratione eorum, quæ supra diximus, ꝙ nullum factum sine errore in intellectu constituit hominem hæreticum, & propter hoc nec baptizare imagines, nec adorare dæmonem, nec Christi corpus conculcare, & alia similia faciunt hominem hæreticum absolute: possunt enim talia fieri absq; errore in intellectu. Talia tamen agentes, licet ex natura rei absolute non sint hæretici, præsumptione tamen iudicantur, & puniuntur vt hæretici, quia omne male factum malo animo præsumitur factum, vt c. omne, de præsump. Archid. Floren. in sum. 2. par. tit. 12. c. 5. de hæreti. Silvest. ver. Hæresis primo. §. . & 5. Quare diligenter sunt inquirendi per coniecturas, si error sit in intellectu, vel non, & ita grauius, vel leuius sunt puniendi.

Baptizare imagines.

Notabile.

Errans in his, quæ explicite tenetur credere, etsi non sit pertinax, hæreticus dicitur, vt si quis diceret Christum ex Maria Virgine non esse natum. Si autem erret in his, quæ explicite credere non tenetur, nisi adsit pertinacia, non dicitur hæreticus. Vt si quis idiota dicat Iacob esse, vel fuisse patrem Abraham. Archiep. Floren. & Silvestr. vbi supra. Hæc tamen bene consideranda sunt. Quid autem explicite, & implicite quis credere teneatur, dictum est supra in ver. Credere.

Hæreses non malo animo dicere.

Similiter si quis deprehenditur aliquam propositionem hæreticam dixisse, licet dicat se non malo animo loquutum fuisse, iudicatur vt hæreticus, quia Ecclesia non nisi actus exteriores iudicat, nam animum solus Deus iudicare potest. Et si igitur non sit hæreticus, nisi qui errorem habet

bet in intellectu, & pertinaciam in voluntate, præsumptione tamen iuris hæreticus iudicatur, qui verbum profert hæreticum. Ex abundantia enim cordis os loquitur, ait Christus, & qui sunt in voce, sunt signa earum, quæ sunt in anima passionum, dicit Arist. in primo Periher. Merito igitur suspicatur Ecclesia aliquem eo animo esse, quo verba sonant. Vnde & cap. pri. de præsump. dicitur, Omne male factum, malo animo præsumitur factum. Vide Gond. in trac. de hære. q. 1. in fi. Arch. Floren. 2. par. tit. 12. cap. 5. Et not. in d. c. 1. de præsump. quia nemo est æstimandus dixisse, ꝙ mente non sentit, if. de suppell. leg. I Labeo. & vide in decisionibus Rotæ, de hęre. decisio. prima, in antiquis, & Carre. in trac. de hę re. num. 2. 6. 9. & 42. & in c. ad abolendam, de hære. ibi. Aliter sentire, aut docere. Consideranda sunt qualitas personæ loquentis, modus loquendi, scandalum datum, & similia. Si tamen verba hæreticalia quis scienter exprimat, illa videlicet asserendo, hæreticus probatur. Calder. in 2. colum. sui Directorij. Mala enim fides alicuius deprehenditur verba, cap. si rector, distin. 43. & dist. 93. cap. legimus. Calder. in 2. consi. de hære. vide Tabien. in ver. excommunicatio 5. casu 4. contra hæreticos. §. 6. Et nota, quòd in dubio præsumitur pro hæresi, & contra hæreticum, saltem ad imponendam pœnitentiam salutarem. Ioan. de Imol. in Clemen. 1. quia tutius est in hoc crimine innocentem condemnare, quàm nocentem absoluere. Franciscus Squillacen. in trac. de fi. ca. c. 34. Et adde not. per Felin. in cap. auditis, de præsump. vide etiam Marsil. in singul. 151.

Personæ qualitas, modus loquendi, & datum scandalum.

Contra hæreticū semper præsumitur.

Nota etiam, ꝙ deprehensum in hæresim, siue etiam suspectum de ea potest Inquisitor capere, arestare, ac tutæ custodiæ ponendo etiam in compendibus, & manicis ferreis, & etiam processum facere, & formare sine diœcesano, vt in clemen. 1. de hære. Potest etiam eum duro carceri tradere sine diœcesano, dummodo hoc fiat ad custodiam, & non ad pęnam. Concor. Abb. & limitat illum textum, clemen. 1. ver. duro. per argumentum á contrario sensu, & Alexand. in cap. quamuis, de pœnis, lib. 6. 26. quæst. 1. cap. viduas, hæc Ioan de Imol. in dicta clemen. 1. in dicto ver. Duro. Super glo. super ver. tormentis. Tales nanque si volunt redire ante sententiam recipiuntur, sed nihilominus ad perpetuos carceres condemnantur, cap. excommunicamus, 2. de hære. Et per Directorium antiquum, q. 93. Franc. Squillacen. tamen in tract. de fid cath. cap. 29. tenet, quòd si non notorie est deprehensus, nec est timor, quòd alios corrumpat, quòd Iudex aliam pœnitentiam loco carceris potest imponere. Hostien. in sum. de hære. §. qualiter deprehenditur. And. de Isern. in authen. Gazaros. Si post sententiam volunt redire, non est in potestate Inquisitoris eos ad misericordiam recipere, quia tunc functus est officio suo. Abb. tamen in c excommunicamus, 2. de hære. videtur sentire, ꝙ sem per possunt acceptari, dummodo non expectet pęnam ignis, sed prima

Sine diœcesano quid possit Inquisitor

Loco carceris alia pœna potest imponi.

opinio

opinio est rationabilior, licet secunda videatur magis pia, & prima practicatur ab Inquisitoribus. 2. requirit principis oraculum.

Nota tamen q̃ aliqui putant non esse verum, q̃ volentes redire recipiuntur ad perpetuos carceres, sed dicunt id fieri debere cum redire nolentibus, quia in pluribus textibus dicitur, redire noluerint, & per glo. in c. Inter solicitudines. de purga. cano. in fine vlt. glo. Sed decipiuntur isti, quia text. ille est corruptus, & glo. est falsa. Et vide Abb. in c. excommunicamus 2. de hære. §. si qui autem, & Ioan. de Ana. in c. sicut de hære. nu. 3. qui dicunt, quòd hæreticus etiam volens redire ad fidem, non euitat nisi pœnam mortis, & q̃ pro delicto commisso debet detrudi in perpetuum carcerem.

Mortem tantum euitat rediens hæreticus.

Posset forte distingui cum auctore libri, qui Lucerna Inquisitorum dicitur, q̃ si statim redeunt ad fidem post deprehensionem, tunc non recipiuntur ad carceres perpetuos, sed mitius cum eis agitur. Si autem expectant torturam, vel sententiam, & postea redeunt, tunc non recipiuntur nisi ad carceres perpetuos, & de his forte loquitur c. excommunicamus. 2.

Appellans. & nolens abiurare.

Si quis autem cadit in hæresim iam damnatam ab Ecclesia, & dum ab Inquisitore corrigitur, & sibi imponitur, vt illam abiuret, negat illam abiurare, & dicit se dixisse verum, appellatque ad summum Pontificem, appellatio illa non est admittenda, sed tanquam pertinax est puniendus. Alphon. de Castro. de iusta punitione hæreticorum. l. 1. c. 10. Si quis autem est conuictus de hæresi legitima testium productione, vel propria confessione, vel facti euidentia, & fugit, vel se absentat, vel citatus non vult comparere, talis publice est citandus, etsi non comparuerit, tanquam hæreticus impœnitens est condemnandus. Si autem comparuerit, & voluerit abiurare, ad arbitrium Inquisitoris recipiatur. Si vero abiurare negauerit, tanquam impœnitens brachio sæculari tradatur. Tabie. ver. Inquisitor. §. 25. super ver. Abiurans.

Negans comparere.

Omnes igitur hæretici, vel suspecti de hæresi, cuiuscunq; sint conditionis, hæresim abiurare volentes, sunt ab Ecclesia recipiendi ad vnitatẽ fidei, & ad pœnitentiam, per quam consequi valeant animarum suarum saluationem, admittendi. Hæc conclusio patet.

*

Et primo sic, quia Ecclesia, quæ est pia mater, nulli claudit gremium reuertenti. C. de sum. tri. & fid. cath. l Inter claras, circa fin. Secundo, quia delicti veniam peccantibus non negamus. dicit Imperator. C. de hære. l. Manichæos, & de pœni. dist. 3. c. Adhuc instat. Tertio, quia hæresis est quædam species infidelitatis, sed alij infideles volentes reuerti, seu venire ad fidem, ab Ecclesia recipiuntur. ergo & hæretici sunt recipiendi. Quarto sic, salus animæ ex ordine charitatis est omnibus appetẽda, & procurãda, non solum ad amicos, sed etiam ad inimicos, iuxta illud Matthæi quinto. Dilige inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos. Ergo, cum sine

Hæresis est species infidelitatis.

sine vnitate Ecclesiæ salus esse non possit, sequitur, quod omnes quantuncunque peccatores, & quotiescunque etiam fuerint reuertentes ad Ecclesiam, sunt ab ea ad vnitatem recipiendi. Et nota ex Zasio, consi. 23. 1. partis, cum Imperator. in l. Manichæos. in fin. C. de hære. clare dicat delicti se veniam pœnitentibus dare, non est locutus de pœnitentia quo ad forum conscientiæ, quia de foro illo nihil ad Imperatorem. sed de pœnitentia fori secularis sensit. & hic vnicus text. in eo quòd in heresim lapsis & reuersis, post pœnitentiam delicti non denegatur, si antequam testibus sint conuicti, vltro reuertantur. Et apertius Philip. Francus in c. vt commissi. 4. not tenuit reuersos ad fidem, morte naturali non esse puniendos, quamuis carceris perpetui pœnam non euitent, quæ tamen in aliam pœnam iudicis arbitrio commutari possit. & idem in glo. super verbo. in uitandi. in d. c vt commissi. dicit, sicut post delictum volenti redire parcitur, contra l. Qui ea mente. de furt. ita etiam post sententiam diffinitiuam commutationem pœnæ fieri posse, vt in glo. dum non sit relapsus. c. super eo. c. vt commissi. eo. tit. Porro Dominicus de Sancto Geminiano in d. c. vt commissi. penul. colum. secutus Archid. tenet q̃ clericus hæreticus, qui paratus est ante condemnationem reuerti ad vnitatem Ecclesiæ, deponi seu degradari non debeat. Quod si in clerico, qui literatus esse, & legem Dei nosse debet, hoc verum est, quis sanæ mentis id in simplici laico, & idiota denegaret, vt sicut ille non degradatur, ita & iste morte naturali non condemnetur? & facit argum. Host. in cap. excommunicamus. 2. §. damnati in princ. de hæret. vide diffusius per Zasium in consi. 23. primæ partis.

Imperator in foro cõscientiæ non se intromittit.

Secunda conclusio est. Hæreticus ad Ecclesiam reuersus de rigore iuris non est ad ordines, nec ad aliquam dignitatem promouendus, quia secundum Apostolum. 1. ad Thimo. 3. oportet Episcopum testimonium habere ab his qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Non conuenit enim illum in Episcopum sublimari, qui in tantum opprobrium Ecclesiæ incidit, vt relicta fidei veritate, hæresis fuerit ignominia notatus, clericus tamen (vt dictum est supra) post abiurationem poterit in ordine suo perseuerare. Vide in ver. Clericus.

Hæreticus rediens nõ promouet̃ ius.

Tertia conclusio est. Hæretici qui nunquam fuerunt relapsi, de misericordia & dispensatione, postquam fuerint recepti, & debitam pœnitentiam egerint, si Ecclesiæ necessitas, vel vtilitas exigerit, possunt ad ordines assumi, vel ordinum suorum executionem habere, & ad dignitatem Pontificalem sublimari. Patet. vnde Paulus prius incredulus, Ecclesiæ persecutor, & blasphemus, correctus & veniam consecutus, in vas electionis, & in Apostolum est promotus. Act. 9. Sic & Augustinus, qui post hæresim Manichæorum laudabiliter est conuersus, doctor veritatis, hæresum destructor factus, exposcente necessitate, & vtilitate Ecclesiæ in Hipponensem Episcopum est sublimatus. Et quod de Episcopo

Recõciliatus quo possit ad dignitates p. moueri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scopo dicitur, idem & de alijs clericis ordinatis dicitur.

Relapsorum hæreticorum bona cõfiscãtur.

Quarta conclusio erit. Hæretici relapsi renunciantes hæresi, licet ad vnitatem Ecclesiæ sint recipiendi, non tamen quo ad considerationem vitæ, aut bonorum suorum temporalium. Patet conclusio quo ad primã partem, ex prima conclusione. Quo ad secundam patet per c. Ad abolendam. de hære. vbi dicitur, illos qui post abiurationem erroris deprehensi fuerint in abiuratam hæresim reincidisse, seculari Iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos, q̃ Guil. in glo. dicit intelligendum, cum post huiusmodi abiurationem, vel purgationem deprehenditur in hæresi, siue per facti euidentiam, siue per confessionem propriam, siue per testes, in quo casu non parcitur ei nec quo ad bona, nec quo ad vitam.

Relapsus occulte quomodo recipiatur

Si autem absque huiusmodi deprehensione occulte reincidit, & occulte pœnitens reuertatur ad Ecclesiam, parcitur ei quo ad vtrunque. Conclusio quo ad ambas partes declaratur, & sic secundum S. Thomam. 2. 2. q. 9. ar. 4. Ecclesia enim secundum Domini institutionem suam charitatem extendit ad omnes, & non solum ad amicos, sed etiam ad inimicos, & persequentes, secundum illud Matthæi 5. Diligite inimicos vestros &c. Pertinet autem ad charitatem, vt aliquis bonum proximi velit, & operetur. Est autem duplex bonum, vnum quidem spirituale, scilicet salus animæ, quòd principaliter respicit charitas: hoc enim ex charitate debet alijs velle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes quotiescunque relapsi fuerint, ab Ecclesia recipiuntur ad pœnitentiam, per quam reciperatur via salutis. Aliud autem est bonũ quod secundario respicit charitas, bonum scilicet temporale, q̃ non tenemur ex charitate alijs velle, nisi in ordine ad salutem æternam, & eorum, & aliorum. vnde si aliquid de bonis huiusmodi existens in vno, impedire posset æternam salutem in multis, non oportet quòd ex charitate hoc bonum ei velimus, sed potius quòd velimus eum illo carere, tum quia salus æterna præferenda est bono temporali, tum quia bonum multorum præfertur bono vnius.

Publicum bonum priuato præponendũ.

Quare relapsi morte puniãtur.

Si autem hæretici reuertentes semper reciperentur, vt conseruarentur in vita, & in alijs bonis temporalibus, posset in præiudicium salutis aliorum hoc esse, tum quia si relaberentur alios infecerent, tum quia si sine pœna euaderent, alij in hæresim liberius laberentur. dicitur enim Eccles. 8. Etenim quia non cito profertur contra malos sententia, absq; vllo timore perpetrant filij hominum mala. Et ideo Ecclesia primo quidem reuertentes ab hæresi non solum recipit ad pœnitentiam, sed etiam conseruat in vita, & interdum dispensatiue restituit eos ad Ecclesiasticas dignitates, quas prius habebant, si videantur vere conuersi, & hoc frequenter pro bono pacis legimus esse factum. Vbi nota iuxt. Host. quòd circa tales adhibetur quadruplex dispensatio, scilicet semiplena,

miplena, vt recipiantur in ordinibus suis iam susceptis, ablata eis in posterum omni spe promotionis. 1. q. 1. cap. si quis hæreticæ. Plena, vt possint sacerdotes fieri, & vltra. 1. q. 7. cap. conuenientibus Plenior, vt possint Episcopi esse, non primates, 12. dist. cap. nos consuetudinem. Plenissima, vt ad omnes ordines, & dignitates promoueantur, 23. q. 4. capitul. ipsa pietas.

Idem omnino dicit Gofr. & etiam Rai. Sed quando recepti interdum relabuntur, videtur esse signum inconstantiæ eorum circa fidem, & ideo vlterius redeuntes recipiuntur quidem ad pœnitentiam, non tamen liberantur à sententia mortis, & hoc fit, vt dicit Alexander de Hales, propter criminis abhominationem, & vt alij timeant similia attentare. Et nota quòd huiusmodi relapsi, etsi ad pœnitentiam recipiantur, non tamen incorporantur, secundum Ioan. And. in Ecclesia imo eorum cineres non sunt in sacro cœmeterio sepeliendi. Et vide glo. 1. in c. statutum alleg. in ver. reincorpor.

Relapsi non incorporãtur Ecclesiæ.

Nota etiam quòd hæreticorum impœnitentia, vel relapsorum pœna non est mors quæcunque, sed mors talis, videlicet ignis. Abb. in cap. ad abolendam, de hære. supra glo. in ver. audientia, & allegat Host. post Ioan. And. & dicit quòd in hoc conueniunt lex diuina, canonica, ciuilis, & consuetudo. Confir. Fel. in l. seu constitutione, quæ incipit, Inconsutibilem tunicam.

Relapsorũ, & impœnitentium pœna.

Hæreticus qui post abiurationem, & pœnitentiam fuit perpetuo carceri traditus, iux. c. excommunicamus, 2. de hære. si postea ex carceribus fugiat, ex hoc solo dicitur relapsus, siue impœnitens, ita q̃ ei deneganda esset audientia, & Iudici seculari tradendus, iux. c. ad abolendam, de hære. Fel. in d. c. excommunicamus. Io. And. in c. vt commissi, de hære. lib. 6. §. penul. Arelat. in trac. de hære. nu. 6. Vide tamen supra in ver Carcer, & in ver. Fuga, per totum.

Fugiens ex carceribus.

Hæreticus hæresim abiurans si pœnitentiam sibi ab Inquisitore impositam non adimpleuit, habetur pro relapso, & impœnitente, & pœna impœnitentium puniri debet, si tamen abiurauit, vt hæreticus, & non alter. Ioan. de Imo in Clem. 1. in glo. super ver. propagine. de hære. Io. Calder. in c. literas, de præsumptio. Freder. de Senis in consi. 156. Arelat. in trac. de hære. not. 30. Squillacen. tamen in trac. de fi. ca. c. 19. dicit, Si pœnitentia iniuncta non est contraria hæresi abiuratæ, non debet censeri proprie impœnitens, vel relapsus, dato quòd eam non adimpleat. Quæ opinio licet sit pia, quia tamen minus probata, minus secura videtur, quã primã, maxime si pœnitentia neglecta sit alicuius considerationis, & non minimę entitatis.

Pœnitẽtia neglecta quid importet.

Hæreticus punitur non tantum si est vilis persona, sed Papa ipse, & Imperator, & quilibet alius, & deponitur à dignitate, & potestate, vt 40. di. c. si Papa, 24. q. 1. c. cum pacem, & c. ad abolendam, de hære. §. 1. & 2.

Papa propter hæresim deponitur.

vilis

Universidad de Deusto
Biblioteca

vilis tamen persona grauius punitur quo ad pœnam corporalem, secus autem quo ad pœnam pecuniariam. Io. de Ana. super c. excommunicamus. 1. de hære §. credentes. Zabar. super Clem. 1. de hære. §. verum. not. 3.

Religiosus grauius punitur.

Religiosi autem grauius puniuntur, si in hæresim deliquisse inuenti fuerint, quàm puniantur seculares, argumentum in c. accusatus. de hære. li. 6. Tabie. in ver. Inquisitor. §. 9. Carer. in trac. de hære. Alexander IIII. in bulla incipien. Cupientes. Gemin. & Franeus in d. cap. accusatus. § fin. de hære. lib. 6.

Supercomplicibus torquẽdus reus.

Hæreticus conuictus de hæresibus, etsi super hæresibus non sit torquendus, torqueri tamen potest super complicibus & socijs. c. excommunicamus. de hære. § adijcimus. Et C. de maleſi & math. l. fin. Angel. in l. & si certus. ff. ad sena. syllæ. & hanc opinionem firmat Bal. in l. milites. C. de quæstioni. & sequitur August. de Arimino in additio. ad Ang. loco prælleg. & Foller. in pract. reindurati torqueantur. num. 3. in criminalibus enim debet reus torqueri super complicibus, quando eos sponte prodere non vult, & tamen delictum est tale, ꝙ communiter sine socijs, & complicibus committi non consueuit. Vide Io. Ant. Blancum in tract. de Indicijs, & quæstio. nu. 378. ibi in primo casu. Vide etiam infra in ver. Indicium nu. 11.

Post confessionẽ negãs.

Hæreticus qui suos confitetur errores iuridice, & dum audit sententiam contra se, & pœnitentiam quam sibi imponit Inquisitor, negat se vnquam fuisse hæreticum, vel talia dixisse, seu tenuisse, quæ tamen confessus est, & quòd talia confessus est propter tormenta data, seu timore tormentorum, quæ ei minata fuerunt, non auditur, sed si sic dicit, debet tradi brachio seculari vt impœnitens, quia non videtur vere sed ficte confessus. vt de pœni. dist. 3. c. pœnitentia. videtur enim talis in negatiua persistens defecisse in pœnitentia, & purgatione sibi iniuncta, & ideo tanquam hæreticus est puniendus. c. literas. de pra sump. & de purg. cano. Inter solicitudines. in fin. Misericordia enim non debet fieri, nisi ei qui redit ex puro, & vero corde ad fidem. c. vt officium. de hære. Et venia non datur nisi correcto, de reg. iur. c. peccati venia. Idem dicitur de eo, qui post abiurationem factam, & pœnitentiam ab Inquisitore susceptam, dicit se non errasse. Io. Calder. in suo directorio Inquisitionis.

Hæreticorum bona quomodo fisco applicentur, vide supra. in ver. Bona hæreticorum.

Hæreticorũ filij quomodo ex delicto patris puniãtur, Vide in ver. Filij.

Nota etiam ex Vlderico Zasio in l. di debitor. ff. quæ in feud. cred. Et dicit Bar. hic, ꝙ lex ista faciat ad vtilitatẽ nostram pro hæreticis, quia bona eorũ eo ipso ꝙ sunt hæretici, ipso iure iam sunt confiscata, & acquirũtur Inquisitori. c. cum secundum. de hære li. 6. Quod si talis hæreticus aliena

Bona per hæreticorũ alienata.

ret scienti emptori, inclinat in hoc Bar. ꝙ debeat restitui, sed eum ista materia sit canonica, ipse non se intromittit. Vide supra in ver. Confiscatio.

HOMO

HOMO LIBER.

HOmo liber potest torqueri, non sõlum in alios, vt. ff. de quæstio. l. ex libero. 1. respon. & l. vnius. §. testes. C. de aboli. l. fi. dlaciter. § quod si ingenuorum, sed etiam in se ipsum, quandocunq; deferuntur ex aliquo crimine. C de quæstio. l. cum cognitionaliter. C ex quibus cau. infa. irroga. l. nullam. l. si quis decurio. C. de fal. vbi decurio torquetur, immo melius, ff. de quæst. l. fi. vbi videtur casus quod liber homo torqueri possit. vt c. de accus. l. fin. vt c. de assess. l. nullus. & quod ibi notatur. Nam si liber homo torqueri non posset, profecto ex mille delictis vnum non puniretur, contra. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. Nam in delictis non semper sunt testes præsentes, immo qui male agit, communiter odit lucem.

Homines viles admittuntur ad testimonium etiam sine tortura, non tamen adhibetur eis tanta fides sicut alijs, vt l. 3. ff de test. possunt tamen torqueri in casibus. & 1. si vacillant, vt l. ex libero. ff. de quæstio. 2. si conuincãtur de mendacio. 3. quando sponte vadunt ad testificandum. Vide Fran. Brun. de indicijs ad torturam nu. 9.

Vilium personarum testimonium quale.

I.

IGNIS POENAM.

IGNIS pœnam propter peculiaria quædam peccata in iure expressa quis patitur, inter quæ delicta crimen hæresis præcipuum est, qui hæretici relapsi, vel pertinaces concremantur. Epistola. inter claras §. licet. ibi ambulare in lumen ignis vestri. & in flammis quas succendistis. C. de sum. tri. & fi cath. verbo sunt Esaiæ. l. 2. c. de iudæis. l. 2. tit. 28. p. 7. l 1. & 2. tit. 1. l. 4. fori. 2. vnde ad Gal. Paul. 5. vtinam abscindantur qui vos conturbant. Et in Euangelio. Ioan. 15. si quis in me nõ mãserit mittetur foras, & sicut palmas exarescet, & colligetur, & in ignem mittetur & ardebit. Io. Andr. in c. Ad abolendam. Consal. de villa. de hære. q. 15. nu. 4. dicens quòd potius de consuetudine quam de iure ꝙ hæretici puniantur pœna ignis Alphon. Castren. de iusta hære. puni. li. 2. c. 12. Carre. de hære. nu. 132. Grilan. de hære. q. 13. Iaco. Spei. in iusti. Catho. c. 45. nu. 9. Alphon. Aluar. in thesauro religio. christ. ut. de hære. nu. 16. Egidius Bosius. in pract. tit. de hære. nu. 16. Est præterea consuetudo, quę habet vim legis. l. de quibus. ff. de legi. per quam hæreticis pœna ignis datur; & nota quòd quando aliquis pœna ignis punitur, viuus debet cõburi. l. vnica. ibi publice viuus concrematur. C. vbi causę fiscí agitantur, quã, pro singulari allegat Ant. Carsa. in sing. pœna aliqui diuidentes

fol.

fol 179.& additionator Salic.in d.l.vnica.C.de Nili agger.non rumpen. tex.est similis in l.capitalium ibi. viui concrematio. ff.de pœnis; sed hodie cautum est ꝙ propter periculum animæ delinquentes si pœnituerint ptius suffocantur.

IGNORANTIA.

IGnorantia duplex. vna videlicet iuris,alia facti, quantum ad delicti exclusionem.

De ignorantia iuris datur tria capita, ignorantia iuris naturalis,quasi iuris naturalis, & ciuilis. Iuris naturalis ignorantia est, vt in eo qui sibi licere putat adulterium,quod est contra ius naturale,vt in l si adulterium cum incestu.§.stuprum. ff.ad leg Iul.de adult. Item si putat sibi licere furtum, quod est contra ius naturale.§.1. institu. de oblig.quæ ex delict. Item sibi putat licere homicidium, quod etiam est contra ius naturale. l. vt vim.ff.de iust.& eis, & potest in alijs multis exemplificari,quæ ponuntur à glo. in l. regula. in prin. ff.de iur. & fact. ignor. & ibi Salic.qui Salice. etiam dicit in l.senatus. col.fin. ver. quapropter infra. de his qui sibi adscrip. quòd quando erratur à iure naturali, licet pœna sit à iure ciuili apposita, nulla iuris ignorantia excusat. Nam licet pœna possit ignorari iuste, tamen ista prohibitio, quam ius naturæ facit, non potest ignorari nisi supine.

Ignorãtia iuris naturalis.

Idem dicendum est ignorantia iuris quasi naturalis,quod potest exemplificari in libero vocante in ius patronum sine venia.vt in l. 2.C.de in ius vocand. & in matre quæ non petit tutorem filijs, & in mutuante filio famil.& in nubente infra annum luctus, prout exemplificat glo. in d.l.regula.cum hęc sint admissa quasi iuri naturali,vt dicit Salic.in d.l.senatus, & ꝙ excusatio non detur in iure naturali, ponit Bal.in l.si quis in tanta.col.2.versi.quæro quid de milite.

Ignorantia quasi iuris naturalis.

Ignorantia iuris ciuilis multipliciter consideratur ad excusandum. Nam illud ius quod ignoratur, & in quo erratur, aut requirit verum dolum ad pœnam imponendam, aut præsumptum dolum, aut culpam tantum. Si dolum verum exigit, tunc ignorantia iuris iusta, vel non iusta ratione causata excusat. l.si quis in graui. §.si quis ignorans. ff.ad Sillan. l.Igitur. ff.de liber.cau.& ita determinat Salice.in d.l.senatus. & hoc modo debet intelligi ex mente ipsius glo. in l. plagij. C. ad leg. Flau. de plagi.

Ignoratia iuris ciuilis.

Aut requirit dolum præsumptum, & tunc si ignorantia est iusta, excusat: si autem non erat iusta, non excusat.l fina. §.licet. ff.de public.l. Diuus 2. respons. ff.de falsis. l. constitutiones, supra de iuris & facti ignorantia.

Ignorãtia iuris municipalis.

Idem dicimus in ignorantia iuris municipalis, vt si fuerit iusta,excusat à pœna,ea ratione,quia ligat respectu delicti: Et vbi non est delictum, ibi

ibi non est pœna.l.paterfamilias.ff.de hæredi. instit.& ignorantia non dicitur delinquere.l.si quis ignorans ff.de loca.capit.in lectum 24.q.2.l.fi. ff.de decre.ab ordin.facien.& etiam quia pœna imponitur propter contemptum statuti,& ille qui ignorat non contemnit,ideo puniri non debet,per ea quæ notantur.in cap.2.de constit.li. 6.& de ista materia vide Abb. Card.Anch.Deci.Feli.& alios in c.cognoscentes.de constitu.

IMAGINES.

IMaginibus Domini,& Sanctorum detrahentes,vel eis iniuriantes quo modo puniantur,vide Io.de Anan.in c.fin.de maledic.& Doct. in c.si canonici,de off.ordin.& in sacrilegi pœna.ff.ad l.Iul. pec. & in l.nemini licere,vt nemini liceat,& ibi Salic.& Petr.de Anchar.

Imagines crucis,Beatę Mariæ Virginis,seu aliorum Sanctorum irreuerẽti ausu proijcientes in terra, in sonis, vel vtricis, aut pedibus forsan calcantes, vltrix dura sententia grauiter puniat,c.si canonici.de off.ord. lib.6.

Imagines facientes,& baptizantes, & cum illis conficientes fortilegia si fortilegia ipsa fiunt ad aliquem effectum,qui dæmoni non conueniat, sed soli Deo, sapiunt hæresim, & tales tanquàm hæretici sunt puniendi. Paul.Ghirl.de fortil.num.10.21.vide ibi. idem dicendum est de his,qui sacramenta ecclesiastica,vel sacras reliquias immiscent huiusmodi nefarijs.idem Paul.Ghirl.vbi supra.

Pro fortilegiis.

Imagines facere ad prouocandum amorem mulierum non sapit hæresim manifestam,quia hoc est magis superstitiosum,quàm hæreticum,licet secundum Augustinum in li.de ciuit. Dei, ad dæmones hoc pertineat ludificare animas sibi subditas.Oldr.in cons.208.quem etiam alleg. Gemi. in c.accusatus.de hære.lib.6.in fin. Vide quæ supra diximus in ver. Diuinatio.

Ad amorem.

IMPEDIENTES.

IMpedientes officium Inquisitionis verbis,vel factis circa executionem sui offiij potest Inquisitor punire pluribus rationibus.

Primo,quia tales impedientes officium incidunt in suspicionem hæresis,seu fautoriæ,& excommunicationem incurrunt.de hære.c.vt Inquisitionis.§.fin.& c.vt officium,§. denique.lib. 6. vt dictum est de fautore. Cum ergo Inquisitores habeant suam iurisdictionem contra hæreticos, & de hæresi suspectos,non est mirum si contra impedientes suam iurisdictionem extendunt.

Secundo,quia si non possent punire impedientes,iam non possent suũ officium explicare, vt ergo possit illud liberius explicare, recte poterunt punire impedientes, quasi de hoc eis videatur esse commissum.

Nam quotiens aliquid alicui demandatur, demandatur & omne sine quo illud nequeat explicari, vt ff. de iurisd. omn. iud. l. 2. & est casus ext. de off. deleg. c. præterea, & c Pastoralis.

Tertio, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur ét mandata coertio, vt ff. de offi. eius cui mand. est iur. l. si imo recte faciunt si impedientes puniant, quia tenentur defendere iurisdictionem suam penali iudicio, vt ff. de offi. præsid. l. obseruandũ, & si quis iurisdi. nõ ob. l. 1. Quarto, quia Iudex potest punire excessus commissos circa eius officiũ, & ideo nimirum si Inquisitores punient delinquentes circa eorum officium impediendo eos, vt C. de testi. l. nullum. & ff. de pœnis. l. moris. ext. de offi. deleg. c. præterea. Quod autem Inquisitores hoc possint, habetur textus expressus de hære. c. vt officium. §. deniq;. li. 6. & in quadã extrauag. Clem. IIII. quę incipit, Licet ex oibus, ex qua fuit sumptus. §. deniq;. Quę quamuis non sit in libris, tamen ex quo est iuri consona in fauorem fidei & in substentationem officij erit seruanda, vt eo. c. si. in fi. lib. 6.

Licet non sit in libris constitutio est seruanda.

Adde q. summi Pontifices sacrum Inquisitionis officium ab omni impedimento liberum, & immune constituere, & variis priuilegiorum præsidijs munire in omni ætate studuerunt, vt ex variis constitutionibus in eius fauorem æditis plenius apparet. Vide Vgolinum Zanchi. c. 31. cum additionib.

IMPOENITENS.

Impœnitens. Vide supra in ver. Hæreticus.

IMPVBES.

IMpubes de iure communi cum non possit esse testis, vt l. 3. §. Iul. & in l. in testimonium. ff. de testi. non potest torqueri, quia tortura inuenta est ad illuminandum veritatem negotij de quo quæritur, vt l. cum falsum. & l. hoc quod placuit. C. de quæstio. Etsi torquetur non plene probat, sed facit indicium non plenum, sed qualequale, vt l. 1. §. impubes. ff. ad Sylla. & not. in l. tale. C. de his quibus. secundum Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. sed Bal. in d. l. dicit, q. impubes cum leui tortura interrogatur, non ad condemnationem, sed ad instructionem, quod non est intelligendum de infante, quia qui quicquid videt ignorat. Omnis enim lex de habili loquitur, l. excipiuntur. ff. ad Sylla. & c. ne sacrum baptis. re. l. 2. ita dicit ipse ibi. de hoc est glo. in l. inuiti la 2. ff. de test. vbi gl. vult, quòd pupillus in criminalibus faciat indicium, dummodo sit proximus pubertati, & doli capax; sentit tamen glo. q. non faciat plenum inditium dum dicit, aliquod inditium, &c. & sic concordari potest cum doctrina Bart. de hoc tamen not. per Spec. in tit. de test. §. 1. vers. item excipitur, q. est impubes. & Bal. in l. seruos. C. de test.

Lex de habili loquitur.

Indicium debile.

INCONTINENTI.

INcontinenti, & statim fieri dicitur, quando eodem die fit, quia quod eodem die fit, præsumitur factũ eodem contextu, secundum Bal. in l. 1. C. de oper. liber. Imo. & Bar. in l. in operis. ff. loca. Contra vero dicitur alii quid factum per interuallum, quando fit vltra vnam diem. Vna enim dies facit videri longum interuallum, vt declarat Bar. q. ibi Imol. dicit summe esse notandum in l. 1. §. qui præsens. de verb. obli. Et ubi ibi Doctores moderni, Socin. Butri. & Bonon. si quod dicit Bart. de vna die, sit intelligendum de die naturali, vel de artificiali, & cõcludunt esse intelligendum de die naturali. Zas. in cons. 5. 2. parte. nu. 15.

Vltra vnam diem non dicitur incontinenti.

Nota tamen, quòd hæc vocabula, continuo, statim, & incontinenti, dilationem ex sui propria natura suscipiunt iuxta subiectam materiam ad arbitrium iudicis, vt concludit Bal. in l. 2. C. de edict. Diui Adria. tollen. & habetur per Bar. in l. pe. C. depos. & Alex. in l. & si post tres. ff. si quis cau. & l. si debitori. & ibi Bar. ff. de in dicijs. & l. cum specialis. C eo. tit & c. si. de verb. sig. li. 6. Et ibi Io And. & Archid. & l. vnica C de his qui se deserunt. li. 10. & de consecra. di. 5. c. nunquam. vbi continuo quid factum esse dicitur etiam post temporis interuallum. Vnde textus ille in c. Ad abolendam, de hæret. necessario non concludit, & propterea hic locum habet regula illa. l. 1. ff. de iure delibe. videlicet, quod vbi de incerto tempore tractatur, talis incertitudo arbitrio Iudicis declaranda remittitur. Accedit, quòd cum in tor legibus tam canonici, quàm ciuilis iuris de pœnitentia ista tractentur, nullibi præter in d. cap. Ad abolendam, inuenitur stricta, & angusta illa temporis arctatio, quod est mirabile. Nec est credẽdum, quòd si reuocatio ista tamcito facienda esset, id ab alijs legibus prętermissum fuisset. Facit & ad hoc c. accusatus. §. licet. eo. tit. li. 6. Vbi iuxta glo. in ver. postmodum, admittitur testis periurus post interuallum ad reuocationem, quod specialis esse dicitur fauor fidei.

Vocabula dilationẽ suscipiunt.

Mirabile.

INCORRIGIBILIS.

INcorrigibilis quis sit, vide supra in ver. abiuratio 6. & infra in casu Nẽmeus Auius, nu. 14.

An autem incorrigibilitas semper requiratur in quolibet crimine, vt quis clericus possit degradari, & tradi curiæ sæculari, die quòd sic, sed fallit tamen in crimine hæresis, videlicet in 2. lapsu, & in alijs traditis per glo. in c. Ad abolendam, & in c. excommunicamus. & ibidem per Doct. & in c. cum non ab homine. & in c. Atsi clerici. vbi Panor. post alios de iudi. Ang. in glo. & caput à sparulis. vers. quid autem si clericus. Spec. in tit. de compean. diadditio. §. 1. vers. 2.

INDICIVM.

INdicium, secundum Angel in glo.in ver.Fama,& ad Additiones ibi.& Gandi.in tit.de præsumpt.& indicijs indubit.& alios Doct.dicitur signum, siue demõstratiuum adminiculum delicti, vel alterius rei, de quo, vel de qua quæritur. Et est adminiculum, seu pars probationis, quam lex interdum indicium, interdum argumẽtum, interdum suspicionem, interdum probationem nominat, vt dicit Brunus in tract. suo de tortura Et secundum Bal est diuisatio rei per signa. Bab in l.ea quidem. C. de accusa. Et adde quòd interdum parum indicat, & tamen sufficit ad capturam, quia quælibet informatio sufficit ad capturam, vt dicit Bossius in materia capturæ, vbi allegando Bal.in l.seruus. C. de testi. ait, Duplex est indicium, aliud videlicet quo se dirigit Iudex in viam facti inquirendo, aliud quo Iudex se dirigit in viam iuris torquendo vel condemnando, vt ibi notabiliter per eum. quia ad id, quod est de facto, videtur sufficiẽs etiam de facto, quod aliàs non valet. Hæc Bossius in tract. tit de captura.

Ad capturam sufficit quælibet informatio.

Aliquando etiam multomagis valet, adeo quòd sufficit ad torturam, & quandoque sufficit ad condemnationem, vt l.sciant cuncti. C. de proba. Ad quæ omnia vide Bar.in l.admonẽdi. ff. de iurejur. dum dicit, quòd ad perfectam probationem deuenitur per indicia, siue argumenta leuia, postea per fortiora. Et sic habes quod indicium aliquando plus indicat, aliquando minus.

Indicia ad qd prosint.

Et nota, quod indicia non sunt sufficientia ad procedendum ad pœnã capitalem, quia nemo ex præsumptionibus condemnatur, sed ex probationibus luce clarioribus, cum de hominis vita agatur. l fi. C. de proba. & quia indicia quæ scriptores indubitata appellant, non sunt adeo indubitata, quin aduersus ea possit probari, vt si quis visus fuerit exire de loco qui solum aditum habet, cum ense sanguinolento, quod exemplum apud scriptores maximum est, & indubitatum. Vide Gandi. in titu. de indic. indub.

Rarus casus.

Sed in contrarium potest argui, quod ille vulnerauit tantum, & alius exanimauit, prout alibi euenit, quòd quidam occidit quendam cum ense, relicto ense fugit, superuenit amicus interfecti, & apprehendit ensem cruentum sequens homicidam, captus fuit, & liberatus, quia contrarium probauit. Fran.caso.tract.11.nu.4.& 5.

Propinquum & remotum.

Indiciorum aliud propinquum, aliud remotum. Indicium remotum solum non est sufficiens ad torturam, vt quia est malæ famæ, si tamen addatur aliud, sufficiens erit. Si autem indicium sit propinquum, vt quia res ablata est penes illum inuenta, tunc dicit Bar. quòd tale indicium solum erit sufficiens ad torturam. in l.maritus. C. ad l.Iul.maie. Vide Pari.de puteo.in tract.de sindi. vbi inter cætera adducit. Azo.in sum. de

de questioni. dicentem. Quod licet dicatur, quòd vnus testis inducit præsumptionẽ per l.Theopompus. ff. de dote. tñ si talis testis est de veritate, sufficit ad torturam, & iura loquẽtia, quòd pluralitas requiratur indiciorum ad ponendum aliquem ad torturam, non habent locum quando extat vnus testis de veritate delicti. Et sic cum vnus testis qui de ipso maleficio deponat semiplenam non faciat probationem, sed tantum indicium. glo in l.cum probatio. Brunus, vbi supra. Iason. in l.admonendi, ad tormenta minus quam semiplena probatio sufficit, vt ibi, per Alex.in cons.89.3.vol.& per Barr.in consi.156.2.vol.& per Alexan.in l.2.circa fi. ff. si ex noxa.cau.agat.& ita teneo (ait Bossius) quicquid dicat Decius in cap. tertio. de proba. Testis autem faciens indicium, debet esse maior omni exceptione. Barth.in l.mariti. ff. de quæstio. & alibi sæpe. Quod adeo verum est, quòd licet in crimine læsæ maiestatis specialiter sit inductum, vt infames, & mulieres admittantur, vt per Bar in l.In quæstionibus. ff. ad l.Iul.maie, ad torturam tamen inferendam esse debent omni exceptione maiores, vt patet in c.Per tuas. de fimo. Et sic solus ex eis sufficeret. & ita sentiunt doctores, maximè Angel. in l.si quis alicui. C. ad l.Iul. maie. Ale.in cõs.11.in prin. quod quomodo intelligatur, infra patebit. Et intellige, vt requiratur q̃ testis sit omni exceptione maior, quando iudex debet iudicare secundum meros terminos iuris, secus si datũ sit ei arbitrium in procedendo. Alexan. in cons. 65.1.vol. Decius. in c.tertio loco. de proba.

Testis de veritate dilecti.

Testis faciens indicium.

Iudex secundum iura iudicaturus, & secundum arbitrium.

Aduertendum tamen est ad intelligendum huius fallentiæ casum, q̃ non sufficeret Iudicem habere arbitrium in procedendo tantum, quia et arbitrium debet esse in ferendo sententiam, ex quo probatio non est de processu, sed de decisorijs, vt per Feli. in c.quod Clericis, de foro compe. Fallit etiam prædicta conclusio vbi testis non omnino integer coadiuuatur alio adminiculo, per Bal.& modernos, in l.si quis ex argentarijs. §.1. ff. de ædẽ. & ibi Iason.

Quarto intellige, vt procedat in teste deponente circa ipsum maleficiũ, secus si deponeret circa circunstantias, & remota, quia tunc non requiritur vt sit omni exceptione maior, vt per Brunum vbi supra. vide Bald in cons.357.3.vol. Sed tamen dicendum est totum oppositum, quia videmus, q̃ ad probandum crimen læsæ maiestatis etiam inhabiles sufficiunt, dummodo non sint inimici capitales.

Cõiectura repugnans tollit integro.

Quinto, dic q̃ testis omni exceptione maior facit indicium ad torturam, nisi alia coniectura repugnet, secundum Bald. in l.2. quorum appell. non recip. Io.And. in cap.cum in contemplatione. de reg.iur.li.6. in nouella. Et magna coniectura est in contrarium, quando non est verisimile id, quòd dicit, vt declarat Angel. in l.milites. per illam legem. C. de quæstio. dando exemplum quando furti argueretur magni nominis mercator, q̃ ad hoc vt indicia sint ad torturam sufficientia requiritur vt sint

Indicium remotum quomodo probatur.

verisimilia,& probabiliter concludant. Et quia supradiximus,quòd ad probandum indicium remotum requiruntur duo testes,post Bar. in l.fi. ff.de quæstioni. qui allegat vulgatam glo. in l.fin. C. famil. erciscun. dic quòd hæc conclusio est verissima.vt per Salic.in l.fin. in tertia quæstione.C.de quæstioni. Alexan.in cons.5.1.vol.& eam intellige,vt procedat non solum quoad probandum indicium valde propinquum, quod sufficeret ad torturam,vt videtur sentire Iason.in l.admonendi, sed etiam quoad aliud multum remotum,iuxta dicta Bart.in d.l.fin.ff. de quæstio. Vnde infertur,quòd vnus testis super indicio remoto nõ facit qualequale indicium,quia omne indicium habet probari per duos testes.Et ita refert Alexan.in cons.179. 1.vol vnde notabilius infert, quòd duo testes deponentes de duobus indicijs remotis non coniunguntur ad faciendum vnum indicium perfectum.Et ita late per Hippol.in l.vnius.§. testis. ff.de quæstioni. Et etiam duo testes singulares de auditu,qui audissent à diuersis personis,non coniunguntur ad faciendum indicium Alexan.in cons.82.2.vol.licet (ait Bossius,de indi.an. tortu. in pract.) in indicijs multum propinquis resultet indicium ad torturam ex duobus singularibus,alias non,maximè quando essent testes multum notabiles,quòd tunc inclinare deberent Iudicem non solum ad torturam inferendam,sed etiã ad condemnationem,iuxt dictum Pauli de Castro in materia testium singularium in l Lucius.ff.de his qui not.infa. Loquitur de iure. Quid autem in practica fiendum, quando duo testes non modo probatæ admogulariter de indicijs multum propinquis,nescimus,maximè quia materia est multum arbitraria Non tamen dubitandum quin saltem posset reus terreri,quia Iudices quando habent vehemẽtẽ opinionem , quòd aliquis sit reus ex multis circunstantijs,etiam extra processum, licet in processu non habeant indicium omnino sufficiens,tamen possunt terrere,per dictum Bal.in l.2.C.quor.appel.non recip.Et licet sit hic terror quædam tortura.non tamen habetur pro tortura , sicut dicimus de leui febre , vt per Docto.vbi supra. Et ideo,licet Iudex teneatur in sindicatu quando torquet immoderate reum,& moritur,vel torquet vbi torquere non potest,vt per Bar.& alios in l Quæstionis.ff.de quæstioni. tamen non tenetur si decederet ex tali terrore,quia Iudex potest ita terrendo fingere, ꝙ velit torquere,& non facit actum illicitum,vt per Bar.in l. de minore. ff.de quæstioni.§ plurimum.Sed difficultas est videre,qualis esse debeat hic terror,quia vbi talis esset,quod diceretur tortura, essemus in regula, ꝙ a quæstionibus incohandum non est.Dic ꝙ vincire, & clenare non est leuis tortura,secundum Bar.in l. 1.§.Diuus Seuerus.ff.de quæstioni. Et Bal.etiam in d.l.2. dum rationem allegat,ꝙ Iudex debet se ostendere terribilem,loquitur de solo terrore vultus.

A diuersis audita non coniunguntur.

Testes notabiles quid faciant.

Terror quomodo sit tortura.

Terribilis Iudex qualiter esse debet.

Vincere , & clenare non est leuis tortura.

Tertio quæritur quomodo Iudex debeat cognoscere, an indicium sit ta-

tale vt sufficiat ad torturam,& an sufficiat vnũ,vel requirantur plura.Doctores dicunt,quòd hoc relinquitur arbitrio Iudicis.per l 3.ver. tu magis.ff.de testi.Sunt enim probationes arbitrariæ,vt per Bar. in l.admonẽdi.ff.de iureur in eo articulo,qualiter Iudex ad crudelitatem deducatur. Ad quod omnino videndus est Paulus de Castro in d.l. Lucius. ff. de his qui not.infam.vbi dicit,quòd Iudex potest fidem dare testibus singulis ex aliqua causa.Nota tamen,quod ponit Bar.in d.l.Lucius.vbi dicit,Hoc tamen consulo faciendum ex causa,ita quod appareat,ne postea teneretur in sindicatu.& ita Felin.in c.cum venisset.de testi Decius. in c.Ex literis.de probationibus Licet igitur res sit arbitraria, an quis sit ponendus ad torturam,vt dicit Bar.in l.fin.ff.de quæstioni. Iudex tamen illud habet arbitrari ex causa, & sic neque ex leui iudicio,quia arbitrium habet, debet torquere reum, neque ex forti remittere torturam. Sed arbitrium in hoc consistit,quod Iudex non habet certam regulam , quia lex solum dicit,quod non est à tormentis incipiendum, nisi præcedant argumenta verisimilia,probabiliaque l.milites.§.1.C.de proba.Debet igitur Iudex cõsiderare,an indicium sit verisimile,probabileque,prout est , quando indicium est de re ipsa probatum per vnum testem omni exceptione maiorẽ, intelligendo vt supra.Item intelligendo nisi essemus in clerico , qui non posset torqueri ex dicto talis testis, nisi infamia præcederet. Doctores cõmuniter.in c. 1.de deposit.

Indicium arbitrio Iudicis relinquitur.

Verisimile cõsiderandum.

Clericus quãdo non possit torqueri.

Indicia debent esse clara & perfecta in genere suo, quia sicut probationes in criminalibus ad condemnandum debent esse luce meridiana clariores,ita & indicia in genere suo ad quæstiones,quia eadem est ratio de toto & de parte,quare licet in aliquibus leuia signa sufficiant, vt in hæresi.oportet tamen illa plene probari, Ino.in cap.sicut,de simo.

Aliud est indicium probabile, verisimile, & sic ad torturam sufficiens,quando reus reperitur mendax.l. vnius §. testis.ff.de quæstioni. c.literas.de præsump. Bar.in l. fin. vt supra. Qui licet expresse non dicat,quòd faciat indicium ad torturam,illud tamen videtur sentire , dum dicit facere maximam præsumptionem,iunctis sequentibus.Et dum postea tangit, an vnum indicium sufficiat,vel plura requirantur,vbi vult quòd vnum sufficiat si sit vrgens. Cum ergo velit vt sit maxima præsumptio mendacium,sequitur expresse,quòd vult etiam ꝙ sufficiat ad torturam,& ita clare intelligit,& tenet Ro.in cons.102.& Alexan cons.77.& sic tenet vsus.

Indicium vrgens sufficit.

Aliud indicium probabile , & verisimile est, & sic ad torturam sufficiens,quando quis trepidat,balbutit,& variat,quo casu in eo debet talẽ sermonem in actis scribi facere,quia tibi non crederetur.c.quoniam contra.de probat. Et hoc erit sufficiens ad torturam, etiam sine alijs indicijs . Bar.in §.plurimum.in l.de minore.Bal.quæstionis. Salicetus, vt infra. Primo,quòd varians non punitur de illi[illegible]per

Trepidat, balbutit, variat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Varians non punitur de falso.

decisionem Alex. in l. 1. ff. de bon. eor. qui mor. sibi consci. & in cap. 1. de testib. Secundo aduerte, quia Bar. in d. § plurimum, loquitur copulatiue, q̃ debeant interuenire trepidatio, & variatio, & ita videtur loqui tex. in d. §. plurimum. Angel. vero in ver. fama publica, expresse vult, q̃ sola variatio sufficiat, & ita practicatur, quod etiam vult Bart. in l. vnius. §. reus. ff. de quæstio. Quo verò ad trepidationem, & pallorem vultus, crederem (ait Bossius) hæc esse multum arbitraria, & considerandam esse qualitatem personæ. Sunt enim aliqui ita timidi, vt quamprimum videant se ante latrunculatorem, maxime qui sit solitus vti sæueritate, præ nimio timore immingant. Sunt etiam aliqui ita de proprio honore solliciti, vt cum primum se viderint in carceribus, nihil aliud agitent, nisi quam labem sit ei ipsa incarceratio allatura, atq; ità amissis sensibus, fere delirent, ita vt videantur semistulti, & tamen innocentes erunt. Iudex igitur debet animaduertere qualis sit persona, & ita dicit Bal. in l. presbyteri. C. de episcop. & cler. & Brunus fol. 3. Nec loquitur Bald. de variatione, sed de mutatione vultus, & trepidatione, quæ trepidatio nihil aliud est, quàm quando deponit dubitando, trepidando, vel sudando, vide infra in ver. Trepidatio.

Trepidatio quid sit.

Probabilia, & verisimilia, quæ sint.

Aliud indicium probabile, verisimileq; est, quando vnus extrainditiaiudicialiter confessus est, vel etiam coram Iudice incompetente id, de quo quæritur, secundum Bal. Ang. & Doctores, talis cogitur perseuerare.

Aliud indicium verisimile, & probabile est, quando quis dixisset velle delictum illud committere, quod postea fuit perpetratum, si tamen sit homo malæ conditionis in eodem genere mali, & solitus executioni minas mandare. Hæc communis opinio Doctorum in l. Metum. per gl. ibi, c. quod met. cau. & in l fi. ff. de hæred instit. Et omnes Criminalistæ in suis tractatibus. Et fundamentum in effectu est super l. vnica. C. si quis Imperatori maledixerit, vt ibi. Ex personis hominum dicta pensemus.

Aliud indicium probabile, & verisimile est ad torturam sufficiens, inimicitia capitalis, secundum Decium in conf. 189. Fel. in c. afferre, de præsumpt. Sed cum tale indicium computetur inter remota indicia, maxima consideratione indiget. Et aduerte q̃ hoc indicium inimicitiæ non est generale (ait Bossius) in omnibus delictis. Nam tantum procedit in his, quæ fiunt in alterius præiudicium, vel iniuriam, vt sunt homicidia, vulnera, & similia: non autem in his, quæ fiunt ad commodum facientis, vt rapina, furtum, raptus, falsum, & similia. Ita Bar. in l. repeti. §. 1. ff. de quæstio. & l. licitatio. § quod illicite. ff. de publica.

Aliud indicium verisimile, & probabile resultat contra fugientes antequam accusetur de delicto, vel inquiratur, & antequam commineantur sibi hæc, vel alterum eorum. Hæc communis opinio, vt per Ias. in repet. l. admonendi. ff. de iureiu. & quia etiam alij ibi latissimè loquuntur de hoc, nil aliud dicamus.

Aliud

Aliud indicium verisimile, & probabile erit, quando in eadem domo inuenitur quis interfectus, & nescitur quis homicidium cõmisit, omnes de domo torqueri possunt, iux. not. per Barto. in l. fin. ff. de siccarijs, vel iuxta domum alterius. Vide Bossium in præt. de Indicijs ad tortur. numer. 51.

Verisimile, et probabile.

Aliud indicium probabile, & verisimile est, quando in furto, &c. quando erat vicinus, contra famulum quando recessit sine licentia. Bossius vbi supra.

Aliud indicium probabile, & verisimile, ac quo ad omnia delicta generale, est fama multum vehemens. Bar. in consi. 112. 1. volum. vbi tamen habeat originem ab honestis personis, vel alijs verisimilitudinibus concurrentibus, vt per prædictos doct. & Aret. in c. cum oporteat, de testib. & Alex. in conf. 150. 5. volum. & statur arbitrio Iudicis, an sit vehemens, vt per Bar. & alios vbi supra. Loquimur de fama in specie contra aliquem q̃ commiserit delictum, non autem de mala opinione, quam de illo homines habent, quia solum adiuuat aliud per se non sufficiens. Bar. in l. fi. vt supra. Sed pone quæstionem, q̃ hæc opinio sit in eodem genere mali, adhuc non sufficeret, vt in dictis locis, & per Bar. si illum bene vides in d. l. fi. Alexan. in consi. 93. 1. vol. & in 52. vol. Est verum, q̃ iuncta hac infamia cum fama in specie, quæ non sit fundata, vt supra, sufficeret ad torturam, per id quod diximus. Et facit q̃ socius criminis etiam in causis specialibus non sufficit, sed iuncta hac infamia sufficeret, vt Salic. in l. fi. C. de quæstio.

Opinio, & fama quomodo differant.

Socius criminis non sufficit.

Aduerte tamen ad duo circa prædicta. Primo, q̃ numerus testium suppleat tot qualitates, quæ requiruntur ad probandam famam, vt per Soc. in consi. 54. 3. vol. Secundo, q̃ mala opinio, & fama mala non oritur ex eo, q̃ aliquę schedulæ infamatoriæ clam sunt datæ Iudici, vel Principi, vt est tex. in c. Inquisitionis, de accusa. & ibi doct. & ideo parum curandum Romę de Pasquino. Hæc pauca indicia ad aliorũ cognitionẽ posuimus, vt Iudex arbitrari sciat in cæteris, an, & quando sufficiant ad torturam. Quam tamen cognitionem paucis ostendit Bar. in l. fi. quæ supra, dicens. Indicium ad hoc, q̃ sit sufficiens ad torturam, debet esse multum propinquum, aliter q̃ requiruntur saltem duo, quam opinionem communiter sequuntur Doct. ibi. In dubio tamen potius esset iudicandum, vt indicium non sit sufficiens ad torturam, quam aliter, per regulam l. fi de interpretatione. ff. de pœnis, nisi magnitudo delicti faceret nos recedere à regula, iuxta notabile dictum Abb. in c. at si clerici, de iudi.

Indicium ad torturã sufficiens propinquum esse debet.

An autem indiciorum copia indistincte sit danda ante torturam, secundum Bar. dicimus simpliciter debere dari, quia super indicijs est disputandum in l. fin. q. penult. ff. de quæstio. sic Angel. in ver. fama publica. Cępol. in conf. 63. & 66. in l. 2. C. de æden. & in c. qualiter, & quando, ij 2. & in cap. cum oporteat, de accusa. Et simul dandus terminus ad illa

Ante torturã copia indicium dãda est.

purgan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

purganda, vt per Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. Etiam si periculum immineat subornationis, vt supra in ver. defensio, quia per negationem posset sequi, quòd innocens occideretur. per l. Absentem. ff. de pœnis. & ita quotidie seruatur, quod copia indiciorum datur, & magnis, & paruis, & omni generi personarum, nec etiam eo quod ex officio procedatur, vel quis male audiat. Fatemur tamen quod quando quis tam male audiat, quod posset dici insignis maleficus, eo casu omnia cessarent. Quod intelligimus quando adeo fama eum insignem facit in maleficijs, vt res redacta esset ad notorium, aliter non esset neganda copia indiciorum, vt se defendere posset, dato aliquo dubio. Et idem si quis delatus esset maximi delicti, quia ei non debet denegari omnis defensio, donec sit cognitum. quicquid dicat Hipp. l. 1. ff. de quæstioni. Defensio enim naturalis nec tollitur, nec tolli potest. c. Pastoralis. de re iudi. in Clem. Pro qua opinione vide Doct. in l. si quis alicui. C. ad l. Iul. maie. vbi lex loquitur de crimine læsæ maiestatis, & glo. & Docto ibi expediunt illud crimen in materia indiciorum sicut cætera. Patet etiam, quia licet in Extraug. Ad reprimendam, detur ampla facultas procedendi in crimine læsæ maiestatis, tamen semper Bar. ibi vult vt denegetur defensio, & hoc in mille locis. Et ideo l. quisquis. C. ad l. Iul. maie quæ prohibet ne quis pro reis tentet interuenire. in casu dictæ legis loquitur in iam damnato. Ita in effectu Bar. l. furti. §. ope. C. de furtis. Et Salic. in l. vnica de rapt. virg. Et in fortioribus terminis habes decisionem Bal. in cons. 95. quæ loquitur in crimine hæresis. Nescio tamen (ait Bossius) quomodo seruaretur hæc opinio, quamuis sit iuris, imo quotidie videmus in atrocissimis delictis prius deueniri ad quæstiones, quàm detur copia processus, & superiores hoc permittunt.

Insignis maleficus non gaudet iure communi.

Defensio nec tollitur, nec tolli potest.

Consuetudo in contrariu.

Qualiter autẽ elidantur indicia, ita vt non sufficiant ad torturam, quæ tamen per se erant sufficientia, vide Bar. in d. l. fin. C. de quæstioni. Et Brunum in tract. fol. 5. in 5. quæstione. Adde tamen dũ dicit, q̃ indicium eliditur per laudabilem famam, si bona fama sit in specie, vbi mala fama, vel indicium erat etiam in specie, vt dicit Alex. in cons. 77. 1. vol. Item vult Brunus q̃ elidantur indicia, quando reus ad eius fauorem habet alia indicia. Adde quæ dicit Bossius in 2. q. de indicijs, dum ponit, q̃ vnus testis pro mendace illud tollit.

Fama quomodo elidat indicium.

Indicium etiam eliditur per præsumptionem contrariam, vel aliud indicium, Iason. in l. 1. C. commun. de legat. Et si in specie vis scire vnum quodque indicium quomodo elidatur, vide quæ supra diximus in tertio quæsito.

Præsumptio quomodo elidat indicium.

An sit autem semper deueniendum ad torturam, videlicet in omni causa, contra omnes personas, in qualibet parte indicij, & sine adsint indicia tantum, siue etiam crimen sit probatum: Ad primum dic, quòd in causa criminali nõ in leui delicto, sed in grauiori reus torqueri potest. l.

Reus quando torqueri possit.

edictum. ff. de quæstioni. & ibi Bar. & communiter doctores. Quæ autem dicantur leuia delicta, ponit Brunus in tract. suo de indicijs, vltra quem vide Feli. in c. cum illorum. de sent. excommunicationis. In causa vero ciuili reus non torquetur, maxime si sit liber homo, & de delicto agatur ciuiliter.

In ciuili causa reus non torquetur.

An autem quælibet persona torqueri possit, dic q̃ potest. Excipiuntur tamen multi, vt militer, videlicet antiquę militiæ, Doctores, decrepiti, minores, de quibus diffuse vide Bossium in pract. tit. de indicijs. in crimini-bus autem exceptis exceptione carent, vide vt supra.

Exẽpti à tortura.

Quando autem torqueri debeant, dic quod lite contestata, vel inchoata, scilicet formata inquisitione, & facta responsione, & quod testes sint repetiti, & examinati. Bar. in l. si quis adulterium. ff. de adult. & l. 1. ff. de quæstioni. Requiritur etiam secundum Bar. in l. vnius. ff. de quæstio. licet non sit in vsu, processus publicatio.

Quando quis torqueri debeat.

Existente autem probatione vana erit tortura, quia tantum in subsidium eruendæ veritatis Iudex reum torquere debet, scilicet quando aliter veritas haberi non potest. Aliter teneretur in sindicatu. l. edictum Diui Augustini. & ibi Bar. ff. de quæstioni. Cauti tamen Iudices quando conuictum, vel cõfessum torquent, redigi faciant in scriptis protestationem, qua dicunt nolle reum torquere super conuictis, & cõfessis, sed tantummodo interrogare super alijs delictis.

Vana tortura.

An autem sine indicijs possit interdum deueniri ad quæstiones, & an de alijs delictis reus in tortura possit interrogari, & an de complicibus: & qui sint casus, in quibus minus legitimis indicijs existentibus possit torqueri, explicat Salic. in l. si. C. de quæstio. Vt quando interfectus inuenitur in domo, & ignoratur quis crimen cõmiserit. Vide Boss. vbi 8, nu. 43

Torquendus siue complicibus.

De complicibus autem, & socijs criminum dicit Bar. in l. repeti. ff. de quæstio. quod in delictis quæ committuntur principaliter propter commodũ proprium, vt in falsa moneta, & similibus potest & in tortura, & extra torturam inuestigare socios, & complices criminis: secus autem in alijs quæ committuntur in odium alterius, vt in homicidijs, & secundum Bar. in l. prius. ff. ad Sylla quid aliud dicerem, nisi quod mandatarius qui est conuictus de homicidio, potest absolute poni ad torturam, & interrogari de mandante? Nota tamen huius regulæ fallentias notatas à glo. in l. fin. C. de accusa.

Cõplices, & socij.

Prima quarum erit, q̃ aut inquisitus est seruilis persona, ideſt vilis, & seruilis conditionis, & tunc interrogari potest de mandatoribus, & socijs. Nam tales personæ vt plurimum tanquam meticulosæ, sine socijs, suasione, vel mandato non consueuerunt magna delicta tentare. Aut sunt liberæ conditionis, quæ sine socijs regulariter non committunt, vt in latronibus viarum, qui possunt interrogari ex hac ratione & de socijs, & de receptatoribus. Et in falsificantibus monetas,

Seruilis, & libera persona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tas, quia in eo exercitio plures sunt necessarij. Et in his qui contra Principem moliuntur. Et in his qui hæresim, vel dogmata noua profitentur, quia talia crimine non consueuerunt committi per vnum solum.

Delictum cõtra commune omnium salutem.

In criminibus vero, quæ solent perpetrari sine socijs, adhuc idem vbi sit delictum quod ob communem salutem omnium radicitus sit extirpandum, vt si contra magum, vel hæreticum procedatur, & vbi hoc cesset, nemo est interrogandus de alijs. d. l. fin. & l. repetit. §. 1. quæ distinctio rationabiliter facta ponit rationem ad omnes fallentias. glo. in d. l. fin. & illam tene, quia lumen porrigit omnibus casibus, qui considerari possunt.

Sine præsumptione reus nõ debet interrogari.

Aduerte tamen quia licet quis esset liber, & delictum potuisset per se solum committi, si tamen ille vilis esset, & causa non appareret quare id fecisset, adhuc posset interrogari, argumento eius quod dicitur de seruo, & ita voluit dicere Salic. in d. l. fin. Et nota quòd in specie de aliquo Iudex aliquem non debet interrogare reum nisi sit præsumptio contra eum, tunc enim propter talem præsumptionem potest torquendo illum interrogare, aliter non. Ita declarat glo. in d. l. fin. C. de accusa.

Socius de socio iudicium quale faciat.

Nota etiam quòd socius de socio fassus non facit indicium ad torturam, nisi alia addatur præsumptio, vel indicium, secundum Salic. in d. l. fin. C. de accusa. quòd dictum quotidie practicatur, Doctoresq; illud sequuntur, vt patet per Hip. de Marsil. in l. 1. §. Diuus Ant. ff. de quæstioni. & in singulari suo 19. Idem tenet Tho. Gram. in consi. 38. incip. formata Inquisitione. nu. 1. 2. & sequen. Francisc. Cason. in tract. de tormen. cap. 17. nu. 1. Idem autem aperte quoque explicari videtur in textu eiusdem. c. in fidei fauorem. §. præsertim, & sequen. ibi. si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur qualitate, ac alijs circunstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur. Ex his consideret Iudex prudens quot in hac materia de socijs criminis diligenter sint prospicienda. de quibus à d. Salic. Ex his habes quod mandatarius contra mandantem, neque falsus testis contra illum à quo dicit se fuisse sollicitatum, non faciunt indicium ad torturam. Vide Bossium in pract. tit. de indicijs. nu. 156. vbi etiam videre poteris qualiter passus sodomitice faciat indicium contra agentem. nu. 160.

Quod per se non facit, c si alio facit.

Nota etiam quòd quę non faciunt indicium per se ad torturam, sed cum aliquo alio indicio, vel præsumptione, duo tamen facerent indicium ad torturam, quia in ciuili facerent fidem. Et hanc consequentiam facit Bar. in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. Sic igitur vides quomodo procedat hæc regula, quòd testes admittantur, vbi aliter veritas haberi non possit, & quam fidem facit eo casu inhabilis, non solum si ita fit propter crimen aliquod, sed etiam si ex alia causa. Aduerte etiam q̃ licet verum

verum esset, vt si alij testes casu non interuenerint, tunc illis crederetur qui interuenerint, tamen hæc qualitas esset probanda, nec sufficeret, q̃ testes qui interuenerunt dicerent alios non interueniſſe, quia non crederetur eis in qualitatibus, quæ faciunt eos idoneos. Ita not. Alex. in cõsi. 64. 1. volum. Procedit etiam illa regula vbi veritas aliter haberi non potest. Inhabiles in crimine notati admittuntur, secundum Fel. in c. fin. de testi. cogen.

Testes minus idonei in necessitate idonei sunt.

Diximus superius, q̃ socius criminis in casibus exceptis admittitur in testem, nunc autem quæritur, an & quando admittitur, aliquid tamen faciat, an vero eius dictum in nulla sit prorsus consideratione. Secundum Fulg. & Dec. dicimus, quòd facit inditium ad inquirendum in causis non exceptis. Ita Aug. de Roma in l. si certus. ff. ad Sylla.

Minus legitima indicia quãdo requiruntur.

Vltimo quæritur qui sint casus in quibus minus legitimis indicijs existentibus quis possit torqueri. Dic verum esse in his delictis, quæ sui natura non possunt probari nisi per certum genus hominum, iuxta superius dicta, tunc admitti in testes eos, qui aliàs non essent admissi, vt illi de capitulo, & de domo, & similium, & ita deuenitur ad torturam cum minus legitimis indicijs: declarando tamen vt supra, iuncta aliqua alia præsumptione. Et similiter in crimine læsæ maiestatis, in qua admittuntur in testes socij criminis, vt Bald. in l quoniam liberi. C de testib. & alter inhabiles præter inimicos, c. per tuas, de symo. & Barto. in l. In quæstionibus. ff. ad l. Iul. maie. Et licet requiratur, vt testis sit omni exceptione maior, tamen (vt dictum est supra) vnus inhabilis, cum alia præsumptione, quæ suppleret illam inhabilitatem, sufficeret, licèt aliàs seeus. Et ita in effectu res redigitur ad id quod satis est, & facit, quod magis in hoc crimine læsæ maiestatis sunt dandæ defensiones, quàm in alio, & minus credendum est Principi circa suppletionem defectuum processus, quàm in alijs delictis non ita atrocibus. Ita probat tex. in cle. c. Pastoralis, de re iudi. Et cum hæc materia sit multum arbitraria, quia certa lex non datur, poterit (vt diximus) Iudex arbitrari magis audacter in his casibus deueniendo ad tormenta quàm in alijs, ita quod si in his (vt ita dicam) deficeret indicium aliqua ex parte, Iudex propterea non esset reprehendendus. Et si diffusius de indicijs torturam precedentibus scire libet, vide in practica Egidij Bossij, vnde hæc pro maiori parte extraximus.

Testis inhabilis præsũptione suffultus.

Indiciorum copia quando. & quibus est denegãda.

Nota q̃ reo indiciorum copia non est ante torturam danda, si inquisitus erit malæ famæ, maleq; vitę, & olim sic habitum fuit. Ita limitat Gãd. in trac. malefi. in rubr. quomodo de malefi. cogno. per Inquisi. vers. sed quæro, num. 18. & Guid. de Suz. in d. trac. quê refert, & sequitur Aug. de Arim. in addi. ad Ang. Aret. in glo. quòd fama publica præc. in vers. item aduertas, nu. 38. in ver. ex mero officio. Marsil. in l. 1. ff. de aleator. quem refert, & sequitur Boss. in tit. de indicijs, & consid. ante tort. nu. 76.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item copia dari non debet, si reus ipse non petit, ita limitat Brunus in d.trac.9.5 partis.2.verſ.Item ad aliud debet aduertere vt in verbo iudex. nu.51.Bonif.Vital. in rubrica, quæ indicia debeãt præcedere tort.num. 10.Boſ.in tit.de confeſſ.num.16.& in d.tit.de indicijs.num.79.Foller.in

Sagacitas, & dolus differentia.

practi in 2.parte in rubr. fiat publicatio proceſſus. nu.1.Melchion.Facinus in conſi.78.num. 46.& 47. Quæ limitatio tunc locum habere videtur, cum reus adeo ſagax, & prudens agnoſcitur, vt iudex dubitare non debeat, quin ipſe ſciret indiciorum copiam cum termino ad ſe defendendum petere. ſecus autem ſi reus idiota, aut ſimplex, aut ignarus eſt. Ita diſtinguit Martil. in practica in §.nunc videndum. à num.1.vſque ad

Seipſum conſtituens.

20. poſt quem vide Mar. ant. Blancum in d.tract.de indicijs, verſ.quarto.præmitto. num.31.vbi tenet, Iudicem indiſtincte non teneri ad dandum dictam copiam. quia aut reus ſponte in carceribus ſe conſtituit, & tunc ante debuit aduocatos conſulere, & res ſuas componere, vt per tex. in l.2. C.de exhib. reis. Ibi.adhibita aduocatione. quod ſi non egit, ſibi eſt imputandum. Aut capitur, & vi in carceribus conijcitur, & tunc ex officio iudicis copiam dare non debet. per glo.in c.fin.de hære. lib.6. in ver. indicijs. quæ dicit proceſſum non vitiari, ſi copia parte tacente non traditur. & allegat c.1.& 2.de accuſa.eo.lib. Adducit idem Blancus

Ignaris aduocari ſunt dandi.

pro iſta opinione Cæpol.in conſi.66. verſi. Nec poteſt. Et Angelus in l.ſi vacantia.C.de bon.vacan.lib.10. colum.14.35. Demum ipſe Blanch. conſuluit, quod reis ignaris, & ruſticis, aut ſimplicibus, Iudex debet aſsignare aduocatos, & ſic officium ſuum præſtabit etiam non petentibus. Et hoc modo videntur varia Doctorum dicta. Eandem limitationem ponit Franciſc. de Placentia in conſ.84. inter conſ.criminal.in 1. vol.num.6.

Notata per Salicetum in l.ſi hi qui adulterij C.ad l.Iul. maie. Indicia ſufficientia contra reum habentis iudex, ſi tortum pluries, nihil tamen confeſſum inuenerit, non debet ipſum diffinitiue abſoluere, ſed debet concedere abolitionem accuſationis, per l. abolitionem C.de gener. abolit. & idem tenet in l. ſi quis alicui. C.ad l.Iul. maieſt. vbi dicit, q;

Reus abſolui quando non debeat.

ſi reus delatus in illo crimine nihil confeſſus eſt, propter quòd accuſator tortus fuit, qui nihil probauit, quòd iudex neutrum abſoluet, ſed rem indiſcuſſam dimittet, & ideo debebit liberari reus fideiuſſoribus, aut iuratoria cautione, & non diffinitiue abſolui à crimine, quia poſſent ſuperuenire alia indicia. Et ita videtur tenere idem Salicetus in repeti. l.ſi quidem. C.de accuſa.

INFAMIA.

Infamis quia ſit.

INfamia dicitur quaſi non fama, ab in, quod eſt non, & fama, & eſt infamia læſa qualitas dignitatis, vitæ & moribus reprobatæ, vnde infamis

famis dicitur cuius ſtatus, vita, & moribus eſt reprobatus. vt ff. de in ius vo. l.ſed & ſi hac lege. §. prætor. in glo & ff.de obſe.à liber. l.honori. & l. licet.

Infamia triplex, quædam facti, quædam iuris ciuilis, & quædam iuris canonici. Abb.in c teſtimonium.de teſti.

Prima incurritur vel propter crimen, vel quia iuſte fuit incarceratus, vel quia propter crimen repulſus à teſtimonio. vt in d. cap. teſtimonium. vel quia apud bonos, & graues viros infamatur de aliquo facto. l. licet. ff. de obſe. à libe. & 6.q.1. c.ſunt plurimi, & not. in c. licet ex quadam, de teſti.

Facti.

Infamia autem iuris eſt, quæ irrogatur per ſententiam, vel ipſo facto, in caſibus in quibus iure cauetur dumtaxat. l.1. ff.de his qui not. infa. Et per Abb.in c.teſtimonium. Item ipſo facto, vt exercendo vſuras. c.vſurarum 3.q.7.& hæreſes ſequendo, & de multis alijs modis not. per Silueſt. in ver.infamia.§.5.

Iuris.

Infamia autem canonica incurritur per quodcunque peccatum mortale, vt in c.Infames.6.q.1. Et durat donec ſublatum ſit crimen, vt in d.c. infames. vel per excommunicationem, & hæc eſt grauior.

Canonica.

Infamia facti eſt duplex. Quædam ex temeritate oritur, & ex pertinacia proprij capitis, præſertim circa ea quæ ſunt fidei, & tales non repelluntur à teſtimonio, vt in l.quoniam multi. C.de hære. Eſt & alia infamia quæ ſtat in leuitate opinionis, & famæ in rebus turpibus, quę non ſunt probatæ apud graues, & bonos viros, & tales etiam non repelluntur à teſtimonio in cauſis modicis, quæ videlicet ſunt modici momenti, ſed in cauſis arduis repelluntur. cap. teſtimonium. de teſti. Et l.Caſſius, & ibi glo. ff.de ſenat. Propterea in iuuene multum confert probitas, & integritas vitæ. Hæc Zaſius in tit.de actio. §.ſic itaque diſcretis. Item nota ex Abb.in d. c. teſtimonium. de teſti. quòd infamia facti in criminalibus indubie repellit, & idem in grauioribus cauſis, niſi quo ad præſumptionem: in alijs autem cauſis puto quòd admittantur. Sed plus, minus, vel nihil creditur ſecundum qualitatem, vel quantitatem infamię. De hoc videtur textus in c.licet.de proba. vbi dicitur, q; quidã ex illis teſtibus erant ita malæ famæ, & leuioris opinionis, q; modica, vel nulla eis erat fides adhibenda. Et in c.teſtimonium. de teſti. quod in verbo criminali ponit ſpociale in cauſa criminali, ergo indiſtincte in ciuili non repellitur. Hæc Abb. vbi ſupra.

Infamis infamiã iuris non redditur quis ſola confeſsione delicti in iudicio, ſed requiritur ſententia. vt not. Abb.in c.at ſi clerici. de iudi. quia oportet eriã q; quis cõdemnetur de tali crimine. l.1.ff.de his qui not. infam. Et intelligo hoc, niſi ipſo iure irrogetur infamia, quia tũc ex cõfeſsione delicti eſt infamis, vt per Silueſt.in ver.infamia. §.7.in fin. Infamia n. iuris q̃q; irrogatur ex genere delicti p ſentẽtiã declaratiã 2.q.7.§. Porro.

Infamia iuris quid reſquirat.

Infamia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infamia iuris quid faciat.

Infamia iuris, secundum Abb. in c. Hæli. de simo. tollit executionem ordinum, exercitium cuiuscunque dignitatis, & honorem quæsitum, & quærendũ, vt dicit textus in l. infamia. C. de decu. lib. 10. Et collatio facta infami ipso iure est nulla, per regulam, infamibus, de reg. iur. li. 6. & l. 2. C. de digni facit c. Inter dilectos. 5. de excess. prælat. Abb. in c. super eo. de elect.

Infamia facti quid faciat.

Infamia autem facti, & infamia canonica licet regulariter secundum Abb. in d. c. testimonium. de testib. repellantur infames à testimonio, talis tamen infamia tollitur per emendationem, vt per eundem in eodem loco, saltem quo ad hoc q̃ est testificari. In causis tamen fidei admittuntur etiam infames, vt supra in ver. hæresis. & infra in ver. testis.

Infamia quo modo tollatur.

Infamia canonica tollitur per absolutionem. not. in c. testimonium. de testi. infamia autem facti non tollitur simpliciter per pœnitentiam, sed per actum contrarium à mentibus hominum, idest per bona opera quæ sequuntur, & hanc Princeps tollere non potest.

Infamia autem iuris non potest tolli nisi per Principem, vt not. in c. cum te. de re iudi. & per Abb. ibi. & in c. quia diligentia de elect.

Infamia effectus.

Infamia enim adimit omnem honorẽ. l. Infamia. C. de decu. li. 10. Abb. in c. super eo. de elect. ideo cum multum grauat opinionem infamati, est omnino purganda, vndecunque processerit, secundum Abb. in c. at sit clerici. de iudi. & in c. tua nos. de cohabi. cler. & mulier. Io. de Tur. cre. in cap. si malefic. 2. q. 3.

Apud bonos, & non apud viles dicitur.

Nota tamen, quòd infamatus proprie dicitur, cuius opinio est læsa apud bonos, & graues viros, secus si est læsa apud viles, & malevolos: nam de tali infamia non est curandum, imo turpe est ã turpibus laudari, quia videtur de complicibus laudantium. Abb. in c. Inquisitionis. §. quęsiuisti de accusa.

Infamia à malevolis orta non nocet.

An autem per infamiam ortam à malevolis, & inimicis possit fieri inquisitio, vel indici purgatio, dicas q̃ vbi constat infamiam ortam ab inimicis, q̃ nec inquisitio debet fieri, nec purgatio indici, vt per gl. in c. qualiter, & quando. 2. de accusa. in ver. à malevolis. Vnde in tali casu posset dici, vanæ voces populi non sunt audiendæ, in c. Ofius. de elect. & populus cum male mouetur, est docendus, nõ sequendus. dist. 62 ca. Docendus. Facit quod not. Bar. in l. de minore §. tormentũ. ff. de quæstioni. vbi dicit non curandum de infamia, quando non processit ex probabilibus coniecturis. Verum si infamia esset scandalosa, vt quia populus propter hoc abstineret à diuinis, vel aliud scandalum inde timeretur, tunc si per purgationẽ sedari potest, indicenda est purgatio. 2. q. 4. c. Mandatis, & si necesse est q̃ fiat inquisitio ad sedandum scandalum, fieri debet. Quia propter scandalum vitandum relinquitur quandoq; veritas iuris positiui, & quandoque priuatur iure suo, vt in c. 1. de noui. oper. nunci. & c. cum teneamur. de præben. & in c. Nihil cum scandalo. de præsump.

Scandalũ vitari qualiter debet.

Infamia ab vno orta.

An autem si infamia tantum ab vno venerit, possit indici purgatio, Innocen. in d. c. qualiter, & quando. opinatur quòd possit fieri inquisitio nec purgatio indici, quia rex dicit, suspectus soli suo Episcopo, vel alijs de plebe. Abb in d. c. qualiter, & quando, dicit, opiniones Doctorum adducendo, q̃ si quis suspectus sit soli suo Episcopo, & talis suspicio sit probabilis. tunc potest indici purgatio. Si autem sit suspectus alijs, & sit probabilis, & tanta vt inducat scandalum, & quòd dictum est, Episcopo, intelligе similiter si sit suspectu alteri superiori suo Iudici. Non enim eadem ratio inter suspectum Iudici, & suspectum alijs. Quia non ita de facili præsumitur contra Iudicem, sicut contra alios, vt in c. ad audientiam, de præsumptio. In his tamen casibus regulariter non debet procedi ad inquisitionem propter suspicionem, quia regulariter infamia necesse est præcedere ad hoc, vt fiat Inquisitio, vt in c. Qualiter & quando, 2. de accusa. & ibi Abb. Sed tu dic, quòd in crimine hæresis leuia signa sufficiunt ad Inquisitionem, siue ad inquirendum, etiam quòd non præcedat infamia. Et sic fallit regula hic. Vide supra in ver. Indicium.

Suspicio inducens scandalum.

Non præsumitur contra Iudicem.

Leuia signa ad inquirendũ de hæresi.

Pœna quælibet non inducit infamiã.

Nota etiam quòd cuiuscunque pœnæ genus infamiam irrogat, etiam si delinquens incarceretur, non sequuta sententia cõtra eum, gl. & Doct. in cap. super his. de pœnis. Et vide not. in l. ictus fustium. ff. de his qui not. infam.

Infamia probatur per duos, vel tres bonæ famæ viros, quia vbi numerus testium adducitur, duo sufficiunt. ff. de test. l. vbi. Gandi. in suo tract. malefi in rubr. quomodo cognoscatur de maleficio per inquisitionem §. si autem ille negaue. Et nota, quòd sufficit si testes dicant. illum de tali crimine diffamatum, & interrogati debent dicere apud quos sit illa infamia, vel die, quòd sufficit, q̃ de illo maleficio est rumor, vel infamia in tali contrata contra istum, non nominando aliquas singulares personas. Vide Gandinum in loco allegato.

Infamia quõ probetur.

Nec est necesse quòd isti testes ab hisdem prouidis viris, & discretis audierint eodem tempore, & eodem loco, sed in diuersis. Et hoc quia quum illa ratione tantum habeant probare infamiam, sufficit si testes de hac & super hoc fuerint concordes. arg. ff. de peti. hæred. l. si quis libertus. §. quotiens. ff. de arbi. l. si arbiter, & C. de iur. & facto. ignor. l. cùm falsam. Vide Gandi vbi supra.

Nec est necesse quod concordent in & super causis scientiæ, vnde si testes dixerint de illa infamia, quia audierunt, non debent probare q̃ sic audierunt, nec habet vnus testis cum alio concordare, scilicet de loco, & tempore, & causis scientiæ, quia de illis nulla est quæstio de fama, vel infamia, vnde quanquam iudicentur singulares in dictis suis, tamen stabitur assertioni eorum. Hæc Gandi vbi supra.

Testes de infamia cõcordare non est necesse.

Infamiam probatam per testes, infamatum non posse probare se esse bonæ famæ, & sic repellere inquisitionem super veritate criminis, &

Infamatus p̃ testes difficile defenditur.

tollure malæ famæ probationem, tenet Ioan. And quia videretur frustratoria. Nam si centum dicerent aliquem esse malæ famæ, & mille q̃ esset bonæ famæ, probatio super bona fama non releuaret quin saltem remaneat apud illos diffamatus, & sic respectu illorum sieuda est inquisitio. Fancredus tenet contrarium, & quòd standum est plurimorum dicto. Host. dicit, quòd probatio admittitur, sed an præiudicet contrariæ probationi, debet attendi quid habeat communis vox exterior, & debet attendi qualitas testium, & personarum, & secundum hæc Iudex arbitrabitur, quæ probatio valeat. Abba. post. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff de quæstio. dicit, quòd aut testes vtriusque patris deponunt super fama eiusdem loci, & eiusdem temporis, & tunc standum est testibus magis idoneis. Aut testes hinc inde æquales sunt, & tunc standum numero, vel datur numeri paritas, & tunc stabitur probationi magis veritati simili. Et ipsa verisimilitudo debet attendi in infamia, quia secundum Bart. non sufficit testes dicere infamiam esse apud populum, sed debet reddi causa consurgens ex aliqua simili præsumptione. Colliguntur omnia ista ex Abb. in c. cum oporteat, & in c. Inquisitionis. §. fin. de accusa. & in c cũ in tua. despon. Bal. in l. qui accusare. C. de eden. & in l. Diuus Adrianus. ff. de teste. mi.

Qualitas testium est attendenda.

Verisimilitudo attẽdẽda.

Infames admittuntur in testes generaliter in crimine læsæ maiestatis, per textum in l. famosi. ff. ad l Iul. maiesta. & ibi not per Docto. maximè Bar. Et in l. In Inquisitione. ff. cod. titu. vbi est tex. clarus. Ad hoc vide tex. in c. per tuas. de simo. & c. fin. de testi. not. Abb. & Io. And. Non tamẽ integri testes, vt in d. c. per tuas. de simo. quare vnus testis infamis non sufficeret ad torturam inferendam, per ea quæ habentur in l. 1. §. Item lex Cornelia. & ibi Bart. ff. ad leg. Corneliam. de falsis. Et ita dixit Alexan. in consi. 111. nu. 9. 1. vol. & ibidem nu. 10. vbi dixit, quòd etiam in casibus vbi speciali iure inductum est, quòd testes infames recipiuntur, huiusmodi testes non debent recipi sine tormentis, alleg not. per glo. Inno. & alios in cap. cum P. accusa. & glo. in d. cap. per tuas. Idem voluit Marsil. in consi. 109. nu. 14. pri. vol. & consi. 79. 1. vol. nume. 8. & in singul. suo. 457. vbi etiam adducit Bal. qui tenuit oppositum, & dictum suum non audet approbare. Testes igitur solam præsumptionem faciunt alijs non concurrentibus adminiculis textus est in d. c. Per tuas, in §. Nos vero. vbi Abba. in 4. not. & scias, quod si testis infamis sit etiam inimicus, nullo modo admittetur. vt per Angel. in d l. famosi. Et vide Feli. in cap. testimonium. de testibus.

Infames in testes admittuntur.

Testis sine adminiculis.

Infamia cum alio aliquo indicio operatur, vt quis ad torturam possit poni, & non ex se sola. Ita dixit Bart. in l. fin. ff. de quæstioni. Et in l de minore. §. tormenta. eo. titu. Angel. in tract. de malefi. in glo. fama publica. in vers. Et an fama publica. Et ibi etiam Augu. de Arimino. in alleg. loco. Et ita singulariter dixit Bar. in cõs. 192. quem refert, & sequitur Bal. in

Infamia sola nihil, vel parum facit cõtra reum.

cons.

consi. 131. 2. vol. Fel. in c. veniens, de testib. Nam vehemens opinio habetur pro scientia, & certitudine, vt late habetur per Fel. in c. 1. de sum. tr. & fi. ca. & per Marsil. in l. Patre, vel marito. ff. de quæstio. & in singul. suo 205. & 97. & vide eundem Marsil. in pract. crim. §. diligenter. num. 18. 19. & 20.

Vehemens opinio pro scientia habetur.

INFIDELIS.

INfidelis sicut & hæreticus contra Christianum testis esse non potest. Abb. & Io. de Ana. in c. dubius, de hære. lib. 6.

INIVRIA.

INiuria inimicitiam generat in casibus infra enumeratis, & hæc tripliciter causatur, re, verbis, & lite, vt in l. 2. §. 1. & l. lex Cornel. in fin. C. ad leg. Corn. de iniur. de quibus diffuse vide Ant. Blan. de indi. nu. 91. vsque ad num. 130.

Iniurians Inquisitori potest per ipsum Inquisitorem puniri, quia hoc crimen commissum in Inquisitorem videtur tangere Ecclesiam, 2. q. 7. c. si quis ab Episcopo. maxime dum est in actu explicandi officium, quia nõ videtur sibi facta prætextu suæ personæ, sed prætextu, & in contemptum, seu impedimẽtum Officij, vt de foro comp. c. 2. de sent. excom. c. cum de sideres. §. fi. de maledic. c. 1. Et facit de pœnis c. Romana. lib. 6. Vnde nimirum si ipsa idem cognosceret, & puniet de prædictis, & pœna erit arbitraria, prout dictum est in ver. impedientes. Scias tamen, q̃ talis iniurians grauius punietur, quàm si alteri priuatæ personæ iniuriam intulisset, vt ff. de iniurijs. l. iudici. ff. de pœnis. l. aut facta. §. persona. cum simi.

Verbo, vel facto illata iniuria.

Adde quomodo verbis cuiquam infertur iniuria, vt per Ang. de malef. in gl. verba iniuriosa. per tot. Et quod facto, verbo, & literis fiat iniuria, vide late per Host. in sum. tit. de iniur. §. quot modis. Bonif. Vital. in rub. de iniurijs, & per Lancil. Coar. in præt. de caus crimin. tit. de iniuriantibus. à nu. 3. & num. 11. vsq; nu. 17. Tabie. & Silvest. in ver. iniuria. Vide Zanchi. c. 32. & ibi additiones.

INIMICITIÆ.

INimicitiæ, quæ repellant testem, & quæ non, vide l. 1. ff. de quæstioni. Et communiter relinquitur arbitrio Iudicis, nisi sint capitales, quæ indistincte repelluntur Abb. in c. cum oporteat. de accusa.

Inimicus capitalis dicitur, qui de maiori parte bonorum alicuius egit, vel eum accusauit criminaliter, vel minatus est ei mortem. l. licet. ff. de arbit. Et in c. repellantur, & in c. cum oporteat. de accus. ibi Abb. Bald. in consi. 296. & Alex. in consi. 118.

Inimicus capitalis quis.

Et nota ꝙ maior eſt inimicitia quæ oritur ex cauſa omnium bonorũ, ꝙ illa quæ oritur ex accuſatione capitali, ita Paul. de Caſt. ĩ auct. ſi dicatur. C. de teſt. idem tenuit glo. Io. And. Car. & Abb. in c. cum oporteat. de accuſ. adducit tex. in c. frequens de reſt. ſpol. li. 6. aut Blan. de indi. nu. 128.

Solã inimicitia repellit teſtes in cauſa fidei.

Adde ex Directorio. in par. 3. in tit. de prorogantibus proceſſum fidei. verſ. ſecundum quod prorogat. Nec putet (ait) delatus de hæreſi teſtes à iudicio in cauſa fidei faciliter repellendos. Nam à ferendo teſtimonium non repellit legitime quenquã, niſi ſola inimicitia, non quæcunque, ſed capitalis, vtpotè vel quia mors inter eos eſt de facto illata vel intentata, vel ea quæ ſunt ad mortem inductiua, atq; obaia, vel vulnera grauia, & lethalia ſunt ſecuta, & ſimilia quæ animũ peruerſitatem, & malignitatem agentis contra paſſum indicant manifeſte. Propter quod præſumitur, ꝙ ſicut intentauit contra iſtum mortem corporalem, eo modo iſtum ſcilicet vulnerando, ita intentaret nunc hæreſis crimen imponendo: & ſicut voluit ei auferre vitam, ita vellet nunc auferre famam. Quare tales (inquit) inimici capitales à teſtimonio legitime repellũtur. Adde & Bar. in l. 3. ff. de adim. lega. §. fin. dicentem. Capitales inimicitias eſſe, cum quis minatus fuit mortem, vel accuſauit de crimine capitali, vel occidit aliquẽ conſanguineũ meum. Graues autem illæ cenſentur, quæ inter eos oriuntur, qui de bonis ciuiliter litigant. quæ confirmat Panorm. in c. Accedẽs. 2. vt lite non conteſt. no. 3 ſed tu ſemper recole limitationem Felini circa minas; ſi videlicet ille potens eſt, & ſi quod minatur, vt plurimum efficere conſueuit.

Capitales inimicitiæ quæ, & quales ſint.

De alijs autem inimicitijs, præſertim grauibus, id ibidem docet, quòd videlicet & ſi teſtes non omnino repellant, eorum nihilominus dictum aliqua ex parte inefficax, ac debile adeo reddunt, vt plena fides talium ad teſtationibus minime ſit adhibenda, niſi ab alijs adminiculis adiuuentur, aut aliorum teſtium dictis addantur. Ob eam cauſam dicit ipſius directorij auctor, & Panor. in d. c. Accedens, & de Accuſa. c. cum oportet, & Feli. in d. c. quoties. de teſti. nu. 4. quòd in his multum verſatur arbitrium iudicis, cuius prudentiæ, & diſcretioni relinquitur, vt ipſe videat, an graues, vel leues, aut capitales ſint inimicitiæ.

Arbitrium iudicis in his.

INNOCENS.

INnocens differt a non culpabili, quia hoc verbum Innocens præſupponit, & denotat omnimodam immunitatem, & carentiam criminis, & doli. l. Abſentem. ff. de pœn. & Bald. in l. ſi qui adulterij, C. de adult.

Innocens præſumitur cuius nocentia non probatur: quia potius præſumendum eſt pro innocentia, quàm pro culpa. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & Bar. in l. ſi cui. §. ijſdem. ff. de accuſa. & per Abb. in c. afferte. de præſump.

Inno-

Innocentia etiam poſt ſentẽtiam in rem iudicatã tranſactam à rei excuſatore poteſt allegari ipſo reo etiam inuito, maximè in cauſa capitali. ff. de quæſt. l. 1. §. ſi quis vitro. & Spec. de accuſ. §. ſequitur. ver. ſed pone. Vide Ant. de Cana. de excuſatore. nu. 6.

Poſt ſentẽtiã quid poſſit fieri.

INQVISITIO.

INquiſitio ſecundum Hoſtien. in ſumma de inquiſitione, eſt alicuius criminis manifeſti, ex bono, & æquo, iudicis competentis canonice facta inueſtigatio. Sed nota ſecundum Abb. poſt d. Hoſt. ꝙ quædam Inquiſitio generaliſſima dicitur, vt quando Prælatus inquirit ſuper ſtatu totius prouinciæ. de qua c. ſicut olim. de Accuſa. Et in c. Romana. de cenſi. lib. 6. Et in hoc non eſt opus infamiam præcedere, imo tenetur ipſe Prælatus quolibet anno hanc generalem facere inquiſitionem.

Quid ſit.

Generaliſſima.

Quædam eſt Inquiſitio generalis, vt quando inquiritur ſuper ſtatu ciuitatis, vel caſtri, ſeu alicuius loci. Et tunc etiam non exigitur, ꝙ infamia præcedat. Ad hoc. c. 1. de offi. ordi. Et l. congruit. ff. de offi. præſid.

Generalis.

Quædam eſt Inquiſitio ſpecialis, vt illa quæ fit contra certam perſonam, & fit non ad pœnam imponendam, ſed ex debito offiij, vt ꝙ matrimonium carnale non contrahatur propter aliquod impedimentum, vel non promoueatur quis ad prælaturam, & ſimilia. Et hic non exigitur præcedens infamia, vt c. poſtquam, & c. dilecti. & c. nihil. de elect. Et Inno. in c. 1. de exceſſ. prælat. Hoſt. in c. vnico. vt Eccle. benef. Quamquam iſta ſpecialis Inquiſitio fit ad pœnam imponendam, & tunc ſi ad denunciationem publici officialis fit, non opus eſt quod infamia præcedat. l. Ea quidẽ. C. de actio. & c. Præterea. de teſti. cogen. Sed non denunciatur niſi notoria, aliàs nõ crederetur denunciãtibus, de quo tũc dic vt in iuribus prælleg.

Specialis.

Infamia præcedẽs quãdo non exigitur.

Quandoque fit Inquiſitio ex ſpeciali infamia deferente, & tũc aut proceditur contra Prælatum ſecularem, aut contra ſubditum ſæcularem, aut contra regularem. Primo caſu, contra Prælatum ſæcularem, non debet fieri niſi præcedat tanta infamia, ꝙ ſine ſcandalo, vel periculo diſſimulari non poſſit. tex. in c. Qualiter & quando. 2. de Accuſa. Sed contra ſubditũ ſæcularem non requiritur timor ſcandali, vel periculi, ſed ſatis eſt infamiam clamoroſam præceſſiſſe, vt in eodem c. qualiter, & quando.

Ex ſpeciali infama deferẽte.

✲

Et nota ꝙ talis Inquiſitio fieri non debet niſi clamor validus ad aures Iudicis peruenerit, & à perſonis honeſtis, & ſæpe ac ſæpius, qua de re in Inquiſitione ponuntur illa verba ſæpe & ſæpius: Angel. in ver. non ſemel. Et hæc ſunt de iure Diuino, Gene. 18. Deſcendam (inquit Deus) & videbo ſi clamor qui venit ad me opere compleuerunt, vnde elicitur ꝙ licet Iudex cognouerit aliquod delictum, non debet procedere niſi præcedat ſuper eo clámor & diffamatio.

Ordo seruandus in Inquisitione cõtra regularem.

Tertio casu contra regularem, aut agitur ad pœnitentiam, seu ad correctionem. & non est necesse seruare hunc ordinem, licet de facili, & sine strepitu procedi potest, vt in c. reprehensibilis. de Appel. Si vero contra Prælatum regularem, vt contra Abbatem, Priorem conuentualem, & similiter habentem curam auctoritate Episcopi, vel alterius superioris, debet iste ordo seruari, sed non ad vnguem. Si contra alium regularem obedientiarium, & tunc non seruabitur iste ordo, quia potest remoueri ad libitum Abbatis, vt in c. cum ad monasterium, de sta. regul. Et quis possit inquirere contra regularem, vide Abb. in c. si quis contra clericum, de foro compe. & infra cum de auctoritate Inquisitoris dicemus. Ex his omnibus habes, q̃ modus inquisitionis regulariter, & ordinarie est de iure canonico, & maximè cum infamia præcedit. Vide quod hunc ordinem procedendi per inquisitionem appellat Inno. ordinarium, in c. dilecto. de verb. sig. lib. 6. licet in c. cum oporteat. de Accusa. appellat extraordinarium. Cætera de inquisitione vide in quinta parte directorij nostri, vbi agitur de ordine procedendi, sed pro nunc sat est scire quid sit, & quotuplex sit inquisitio.

INQVISITOR.

INquisitor, iuxta superius dicta, est competens iudex ex æquo & bono canonice inuestigans causam, & originem alicuius criminis manifesti. Ex hac generali diffinitione Inquisitoris sequitur q̃ contra quodlibet genus peccati, si detur quoquomodo manifestatio, potest, & debet constitui inquisitor. Et quia contra religionem semper insurrexit infidelitatis error manifestus, ideo Deus maximus optimus semel & iterum egit inquisitorem primum ipse, mox mortalibus, non omnibus, sed quibusdam id officij delegauit. Nam post prothoparentis lapsum eius errorem inquirere volens, et tanquam perpetrati facinoris indagator, & vindex apparuit, dicens, Adã vbi es? Gen. 3. & in Sodomas descẽdens, Clamor (inquit) Sodomorum, & Gomorreorum venit ad me. Gen. 18. contra Pharaonis pertinaciam inquirere volens, Mosen misit, Exod. 3. contra Iezabel, & Achab apostasiam, ad Baal sacerdotes destinauit Heliam. Tertio regum. Et contra in dies succrescẽtes errores, & infidelitates, secundum temporum vicissitudines tanquam Inquisitores varios Prophetas misit. Post mortem etiam Saluatoris act. 8. legimus, summos sacerdotes Paulũ Tharsensem in Damascum ad synagogas inquisitorem misisse, vt si quos inueniret Christi sequaces, vinctos perduceret in Hierusalem.

Deus Inquisitorem egit.

Etiam & inter Gentiles, maximè apud Romanos, mos fuit inuestigandi, & castigandi hominum excessus contra Deorum suorum religionis, vel potius vanæ superstitionis antiquiorem ritum, vt patet in Titi Liuij decadis tertiæ, libro quinto, vbi sic legitur.

Quo

Inquisitor ét apud Romanos M. Emilius.

Quo diutius trahebatur bellum, & variabant secundę, aduersęque res, non fortunam magis, quàm animos hominum tanta religio, & ea magna ex parte externa ciuitatem incesit, vt aut homines, dij alij viderentur facti. Nec iam in secreto modo, atque intra parietes, ac postes contemnebantur Romani ritus, sed in publico etiam, & foro, capitolioque mulierum turba erat sacrificantium, nec precantium Deos more patrio sacrificuli, ac vates ceperant hominum mentes, quorum numerum auxit rusti ca plebs excultis diutino bello, infestisque agris egestate, & metu in vrbem compulsa, & quæstus ex alieno ære facilis, quem velut ex concessę artis vsu exercebant. Primo secrete bonorum indignationes exaudiebantur, deinde ad patres etiam, & ad plebem querimoniam excessit res. Incusati grauiter ab senatu Aediles, Triumuirique capitales, q̃ non prohiberent, cum emoueri eam multitudinem è foro, ac dissijcere apparatus sacrorum conati essent, haud procul fuit quin violarentur. Vbi potentius iam esse id malum apparuit, quàm vt minores per magistratus sedarentur, M. Emilio Prætori vrbis negotium ab Senatu datum est, vt & his religionibus populum liberaret. Is & in concione senatusconsultum recitauit, & edixit, vt quicunque libros vaticinos, precationesve, aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes, literasq̃; ad se ante calendas Apriles deferret, neu quis in publico sacroue loco, nouo aut externo ritu sacrificaret. Non ergo si Romana Ecclesia Catholica, & Apostolica ad fidei orthodoxæ puritatem conseruandam, hæresumq̃; extirpationem Inquisitionis officium instituit. Nouis enim indies succrescentibus hæresibus excubatores, qui circa vineam Domini vigilias custodirent, multiplicare decebat.

Iudex librorũ prohibitorũ apud Ro.

Inquisitoris conditiones.

Inquisitoris ætas.

Inquisitoris hęreticę prauitatis conditiones contineri plene videntur in Bulla Vrbani eius nominis Quarti, quæ incipit, Præ cunctis. vbi habetur vt infra, Prouidemus igitur ad præsens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis, & doctrinam fundant labia erudita salutarem, vt sacro ipsorum ministerio præfatæ partes ab huiusmodi contagio expurgentur. & infra. Quatenus charitate Dei hominum postposito timore virtutem spiritus induentes exalto, prædictum officium &c.

Inquisitoris ætas esse debet quadraginta annorum, ita videlicet, quòd quadragesimum annum inceperit, vt in c. Nolentes. de hære. in clem. quę ætas etiam in ipsorum inquisitorum, commissarijs, seu vicarijs requireba tur, vt dicit Io. And. in glo. c. superalleg. Sed alij aliter dicunt, videlicet, q̃ potestas delegandi Inquisitoribus arctius sit restricta, videlicet, quòd possint subdelegare, & committere receptiones denunciationum, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationes testium, ac cætera præparatoria, seu media litis, non autem sentẽtias. Et hoc per quẽdam extrauag. Clementis Papæ IIII. eius nominis, quæ incipit, Licet ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus, quæ fuit approbata per Vrbanum IIII. Et ita vt plurimum ab Inquisitoribus de consuetudine obseruatum est in multis partibus vsq; ad tempus Clementis eius nominis Septimi, qui concessit Inquisitoribus, vt possint subdelegare sibi Vicarios, qui sint ætatis annorum triginta, vt patet per Breue concessum Fratri Paulo de Papia Inquisitori Ferrariensi, sic incipiens, Cum sicut. vbi sic habetur. Decernimus insuper, vt vestros Vicarios, siue Commissarios instituere valeatis, viros scientia probos, prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigesimum annum attigerint.

Vicarii ætas.

Auctoritas.

Inquisitorum auctoritas est à Sede Apostolica, & est delegata, quia Inquisitor nullam habet iurisdictionem nec in personis, nec in criminibus, nisi quantum, & circa quos ei confertur à Summo Pontifice, quæ quandoque immediate, oraculo viuæ vocis, & per suas literas Apostolicas, quandoq; committitur alicui Cardinali, vel Episcopo, seu eius Legato, regulariter tamen committitur mediante Magistro Generali Ordinis Prædicatorum, vel mediante Generali Ministro Ordinis Minorum, quatenus in partibus eis traditis valeant de Fratribus sui ordinis de Inquisitoribus prouidere, vt habetur ex eorum priuilegijs. Qui quidem Inquisitor est tantum Sedis Apostolicæ, & non alterius delegatus. Licet enim Papa commiserit prædictis Ordinum Prædicatorum, & Minorum Prælatis quatenus personam eligant idoneam, nullam tamen sic eligentibus contulit potestatem, vt patet in literis Clementis, & Vrbani eius nominis Quarti, in quibus sic habetur. Nam si prædicta Sedes interdum Prælatis aliquibus vestrorum ordinum per suas literas sub certa forma committat, vt ad exercendum Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem aliquos suorum ordinum Fratres assumere valeat, ipsosq; cum expedire viderint amouere, ac alios subrogare, non tamen per hoc quod ipsis ea duntaxat causa in hac parte committatur, quia de fratrū suorum ordinum idoneitate pleniorem habere notitiam præsumuntur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate à prædicta Sede commisso, & committendo facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas. Vnde Inquisitores à Summo Pontifice immediate habent potestatem, & eius funguntur auctoritate, & non alicuius prælatorum, seu instituentis, vnde etiam mortuo institutore, & etiam ipso Summo Pontifice, cuius nomine Inquisitor fuerat institutus, auctoritas ipsius Inquisitoris non spirat, vt habetur in c. ne aliquid, de hæret. lib. 6. vtuntur ergo Inquisitores potestate delegata, & non ordinaria, vt habetur in literis Vrbani, & Clementis eius nominis Quarti, vt supra, & expressius in d.c. ne aliqui, & in c. multorum, de hæret. in clem.

Quam auctoritatē habeāt Inquisitorū institutores.

Subdelegare potest delegatus.

Nota ad præsens propositum, q; delegatus Papæ iurisdictionem sibi commissam potest subdelegare alteri in totum, & pro parte: sed in primo casu non remanet iudex, nec potest ad illum amplius appellari: secundo autem

autem modo sic, vt in c. super quæstionem, de offic. deleg. qui subdelegatus non potest recusari sine causa, & si recusatur, debet recusari secundum Innoc. coram Legato ante inchoationem causæ, & non post, quia cum nondum inceperit exercere iurisdictionem, non videtur efficaciter in illum iurisdictio transisse. Episcopi autem vtuntur auctoritate ordinaria in non exemptos, delegata autem in exemptos, iux. c. ad abolendam, de hæret. & c. per hoc, eo. lib. 6.

Et quia delegatus Papæ in causa sibi commissa est maior quocunque ordinario, quia vices gerit delegantis, vt in c. fi. dist. 93. & l. fi. ff. de offic. eius cui mand. videndum est, an Inquisitor maior sit Episcopo in officio suo. Pro quo notandum est, q; Episcopi, & Prælati, vt iam dictum est, & patet in c. per hoc, de hæret. lib. 6. quandoq; procedunt contra hæreticos, vel suspectos de hæresi auctoritate delegata, prout faciunt semper ipsi Inquisitores, & tunc pares sunt, quia & isti, & illi ab eodem, & ad eundem rem delegati sunt. Vnde quando Episcopus, & Inquisitor procedunt contra aliquem exemptum, pares sunt, & vnus altero maior non est, nec impedire eum potest, arg. di. 11. c. inferior. Si autem Episcopus procedat auctoritate tantum ordinaria, videtur quidem q; præcedere debeat auctoritas ordinaria, quia videtur habere firmiorem iurisdictionem, cui per specialem non derogatur, vt in c. significauit, de offi. ord. Et similiter non videtur conueniens, vt maior vadat ad minorem, qui etiā quandoque est simplex sacerdos. Iurisdictio Inquisitoris non venit priuative, cum non deroget ordinariæ potestati, vt per c. per hoc, de hæret. li. 6. Item quando in auxilium extraordinarium de nouo introducitur in auxilium ordinarij, tunc cum illo concurrit, iux. not. in l. in prouinciali. ff. de oper. nou. nunc. per Bar. in l. 1. §. dixerit.

Delegatus Papæ maior ordinario.

Quando pares sint Episcopus, & Inquisitor.

In contrarium est, quia Inquisitor in causa fidei est delegatus Papæ, & idem dicitur de subdelegato Inquisitoris auctoritate Apostolica, vt per c. vt officium, & c. Inquisitionis, c. vt commissi, c. per hoc, de hæret. lib. 6. vbi & frequenter de hac materia agitur. Neq; dubitat aliquis, an Inquisitor sit delegatus Papæ in causis fidei contra hæreticos: eius enim institutionis causa, & ad hoc formaliter tendit, quod etiam possit alios sibi subdelegare, vt patet ex literis suæ institutionis. Et ideo sibi substitutus eadem auctoritate Apostolica sibi delegata, & concessa vtitur, ac si Inquisitor esset præsens, cap. ex literis, de offic. deleg. & l quædam. §. nihil. ff. de æden. & ff. de tuto & cura. da. & ff. de ritu nup. l. palam. §. 1. Vnde subdelegatus Inquisitoris personam, & locum eius tenet in iudicando. Iudex ergo delegatus à Papa est maior in officio suæ delegationis quocunque ordinario, textus est clarus in c. sane, de offic. deleg vbi indistincte, & absolute dicitur, Iudex à nobis delegatus vices gerit. Vnde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam susceperit nominandam. Et ita dicit habere iurisdictionem contra Episcopū, & contra quamlibet

In causa fidei Inquisitor est delegatus.

Maior Episcopo in quibus sit Inquisitor

personam

Universidad de Deusto
Biblioteca

personam molientem suam iurisdictionem impedire, vt possit vel interdicti, vel suspensionis sententiam fulminare in huiusmodi, &c.

Delegatus super ordinarium quâ auctoritate habeat.

Et ita etiam temperate procedens poterit Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel sacerdotale officium interdicere, quia delegatus Papæ in causa sibi commissa iurisdictionem habet super Ordinarium, & super quécunque maiorem, quia gerit vices delegantis. in c. fin. dist. 93. & l. fin. ff. de offi. eius cui man. Abb. in c. cum iura. de offic. deleg. Host. in sum. eod. tit. §. quæ iurisdictio, vbi ait. Est autem hæc iurisdictio honorabilior ordinaria. c. cum hæreticum, de offi. deleg. Et c. cum olim. quia cum vices Papæ gerat, honorandus est, & hoc sicut Papa dist. 94. c. 1. & 2. vbi Diaconus tenet locum super sacerdotem ratione personæ cuius vices gerit, imo subdiaconus locum Papæ mittentis tenet, ideo maior est quolibet Ordinario. Et licet sit personæ, & dignitati deferendum, non tamen hoc dicitur quo ad merita causarum, sed forte in coactionis illatione, & in alijs huiusmodi, quibus esset contra ipsum agendum in puniendo eum tanquam rebellem, & contumacem, quo casu ex dignitate personæ forte mitius ageretur. d. c. sane. Idem dicit Spec. prima parte tit. de iud. deleg. §. sequitur. item Inno. in c. significasti. de offi. deleg. Abb. ibidem. Vnde generalis legatus non potest impedire iurisdictionum delegati, nec irritare sententiam, quam ipse promulgauerit. c. studuisti. de offi. deleg. Episcopus itidem non potest absoluere excommunicatum à delegato. c. pastoralis. de offi. ordi. quia delegatus quantum ad illud maior est Ordinario, vt ibi dicunt. Nec officit proposito nostro quod habetur in c. significasti. de offi. ordi. vbi ordinarius reuocat excommunicationem in eum qui à delegato fuerat absolutus, quia dicitur ibi, quod propter malitiam, & dissidium iudicis delegati aliquis remanebat in statu nefariæ communicationis, quod iure prohibetur. Auctoritas enim Ecclesiæ cuipiam delegata non debet esse in destructionem, sed in ædificationem, & conseruationem iuris, & ideo iniungitur vt eum reuocet in excommunicationem, quia iure optimo fuerat innodatus. Vnde Episcopus propria auctoritate illud non attentauit, imo ex eo conuincitur, quod nullam in ea causa iurisdictionem ex se poterat exercere. Conclusio ergo verissima est, quòd delegatus à Papa quantum ad causam sibi commissam maior est omnibus illis, quorum causam suscipit terminandam, & omni legato, atque ordinario. Et cum Inquisitor hæreticæ prauitatis sit delegatus Papæ, & iudex in solidum in causa fidei, ideo est maior ea in causa Ordinario. Nec obstat quod ab aduersarijs potest addici, videlicet, quòd iura allegata non priuatiuè debent intelligi, non enim priuatur Ordinarius iure suo, sed habet Inquisitorem tanquam socium, quia (vt iam dictum est) quotiescunque auxilium extraordinarium de nouo introducitur in auxilium Ordinarij, tunc cum illo concurrit, iuxta not. in l. In prouinciali. ff. de op. no. nunc. per Bar. l. 1 §. dixerit aliquid

In destructionem Ecclesiæ non debet esse auctoritas.

Concurrunt Episcopus, & Inquisitor.

quid de publica. Hæc enim ex malo intellectu literæ in quolibet textu adducto procedunt, & quidem ad c. sane, & ad similia alia iura, quòd priuatiue intelliguntur. non enim ius Ordinarij respectu Inquisitoris dicitur, quod non faciant ab proposito, & si non videantur priuatiue procedere. Iura vero commissa sibi, & Inquisitori, scilicet c. per hoc. nihil adimunt de potestate ordinaria Episcopo, nec plus tamen ista iura ei conferunt, quàm sibi competat iure ordinario, vt ibi patet, & per Doctores. Et ideo illa iura absolute legenda sunt, & nihil omnino faciunt pro aduersa parte, vt & Doctores pro delegato adducti, videlicet Inno. Host. Spec. Abb. & glo. vbique indistincte loquuntur, quod videlicet delegatus est maior Ordinario. Quod autem ea iura, si non in omnibus, in quibusdam tamen priuatiue intelligantur, patet, quia in aliquo Episcopus non potest ita se intromittere in officio inquisitos, vt possit illum impedire aliquo iure, ne procedat, nec examinet, & ne faciat sufficienter accusatos detineri, ne formet processus, &c. limitatur autem in quibusdam tantum, vt neuter possit sine altero, vt in c. Multorum, de hære. in Clem. quando expectatis octo diebus, vt videatur si Ordinarius Inquisitori, vel Inquisitor Ordinario recusет adesse, proceditur, cum tamen illa iura non faciant aliquam de priuatione mentionem, sed tantum vniuersaliter & indistincte loquantur, quod delegatus est maior Ordinario. Et ideo vana est illa ratio vel limitatio, quòd scilicet priuatiue non debeant intelligi, cum sit positiua loquutio pro officio delegati. Falsum etiam esse conuincitur, q̃ Inquisitor assumatur in socium Episcopi, cũ sit per se iudex insolidum in causa fidei, vt probatum est per c. inquisitores, de hære. li. 6. Et c. vt officium, eo. in clem. vnde nunquam inuenitur quòd Inquisitores dicantur socij Episcoporum, sed bene delegati seu deputati à sede Apostolica in negotio fidei contra hæreticos. Imò in principio Inquisitores sine Episcopis totum negotium inquisitionis huiusmodi per seipsos absoluebant, vt d. c. vt officium, & c. vt commissi, & per consequens, & si episcopi in negotio haberent auctoritatem ordinariam, qua per hoc non intelligebantur priuati. d. c. Per hoc. non tamen se intromittebant in officio inquisitionis, cum per se Inquisitores procederent. vt tamen dictum officium melius posset absolui, Papa concesit dicta decreta li. Per hoc. non autem iusit vt per Episcopos, & per Inquisitores de facto eodem valeat inquiri communiter vel diuisim. Non dicit autem quòd Inquisitor cum debet accusationes, vel depositiones, vel testes recipere &c. vt debeat ire ad Ordinarium, vel coram eo, seu in loco officij eius formare processum, & alia ibi explere, sed iura communia ibi dimittit in robore suo, quibus Inquisitor per se agebat, declarando q̃ etiam Episcopus iure ordinario, vel delegato (si habeat) possit cum Inquisitore procedere communiter vel diuisim, & quod eo casu teneantur inuicem in fine processum communicare, simulque proferre sententiam.

Episcopus, & Inquisitor alias singuli causas absoluebant.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisim procedere quid sit.

Quid autem sit diuisim procedere, declarat Benedictus Papa Vndecimus eius nominis in extrauag. Ex eo.de hære.dicens, quod est enim Inquisitores, & Episcopi separatim de eodem facto, non quando Episcopi tantum per se, vel Inquisitores in aliqua causa procedunt, quo facto tantum in fine factos processus sibi inuicem communicare teneantur. Ex quo infertur, quòd si vtrique non procedant diuisim, vel coniunctim, sed aliquis seorsum, & per se totum processum sine altero absoluat, non tenetur processum alteri communicare, nisi forte cum haberi notitiam causæ aliter non posset, vt conueniant in exhibendis tormentis, vel in ferenda sententia, quæ totius causæ notitiam requirit. de pœni. dist. 6. c. qui vult. In cæteris autem non tenetur qui agit alterum requirere, cum vterque Episcopus videlicet, & Inquisitor sit iudex insolidum, c. per hoc. & c. Multorum. de hære. in clem. Quibus sic stantibus, forum Inquisitoris, cum ipse agat potestate sibi à summo Pontifice delegata, habet auctoritatem & locum personæ illius, scilicet Papæ, qui illum sibi delegauit. Et Archidiaconus concludit quòd Inquisitor delegatus Papæ habet auctoritatem maiorẽ, meliorem, & fortiorem, quàm habeat Ordinarius. Vnde si diœcesanus (ait) citet quempiam pro causa fidei, & Inquisitor citet eundem, & eodem tempore, cum non possit vtrique simul assistere, tenetur magis obedire Inquisitori. Si enim haberet minorem, vel saltem æqualem, præuentio iuuaret Ordinarium. c. penu. de for. comp. Et nota quod dicit Arc. quòd licet Ordinarius per c. per hoc. & per quod permittitur sibi, vt in causa hæresis etiam ipse possit procedere auctoritate ordinaria, vel delegata si habet, non per hoc sibi datur maior auctoritas, quàm prius habebat, nisi specialiter ei committatur. Facit c. licet. & c. graue. de offi. ord. ex quo cessat argumentum eorum, qui dicunt, Episcopum habere etiam delegatam in causa hæresis, per c. ad abolendam. de hære. vbi conceditur Episcopis, quod in causa hæresis contra exemptos curiales procedere possint. Respondetur quod ibi non dicitur delegatis, sed tanquam delegatis, cum non cognoscant ibi iure ordinario, sed tanquam auctoritate delegata. c. irrefragabili. de offi. ordi. & nota etiam glo. in ver. delegatus, licet illa gl. videatur sentire, quòd Episcopus intelligatur hoc loco habere auctoritatem delegatam, quam improbat Abb. dicens ex sententia Host. hoc loco, quòd in veritate Episcopi sunt ordinarij, & non delegati, sed quicquid sit de opinione glo. & Ioan. And. manifestum est ex decretal: Per hoc quod Ordinarius ex officio suo etiam in causa hæresis non habet auctoritatem delegatam. c. ad abolendam. aut est ius antiquum. non enim tunc Inquisitores erant delegati in causa hæresis, & ideo sequi debemus iura noua. Si enim Episcopus à iure delegatam auctoritatem haberet, non diceret Papa in d. c. per hoc, vel delegatam si habent, &c. Conditionalis enim nihil ponit in esse. Nec obstat quod in ferenda sententia videantur æquales, ita vt pariter eam, si velint, pronunciare

Communicare processum quãdo tenetur Inquisitor, & Episcopus.

Præuentio iuuat.

Ordinarii sũt Episcopi, & non delegati.

possint

possint; &c. nõ tamen ex hoc fit, q̃ Inquisitor nõ sit iudex delegatus à Papa in negotio fidei, & Episcopus sit ordinarius tantum, nisi aliàs, vt ipse specialiter fuerit delegatus. quod non habetur ex c. per hoc, de hære. sed tantum in ferenda sententia videntur facti æquales, licet Inquisitor velit deferre Episcopo. Ex quo consequitur, ac deducitur, quod si nolit Episcopo deferre, non tenetur, in eo quod ait, si velit; & non dicit, debet vel tenetur deferre Episcopo, &c. In c. autem multorum, de hære. in clc. videtur proponere Diœcesanum Inquisitori dum ait, tam per Diœcesanos Episcopos, quàm per Inquisitores, &c. in fine tamen dictæ decretalis. §. duro, videtur prius Inquisitoris auctoritas notari, negatiue tamen, dum ait, Episcopus sine Inquisitore, &c. In negatiuis enim loquutionibus prius ponuntur minores, quàm maiores, & cum dicitur simplex sacerdos non potest tale quid sine Episcopo, puta soluere, vel ligare, Episcopus non potest sine Papa, & similia. quamuis huius rei consideratio in casu nostro non sit curanda, cum non agatur de maioritate, aut minoritate personarum, sed de auctoritate, qua in causa hæresis Inquisitor, & Episcopus agere possunt, vel simul, vel diuisim.

Semper igitur est notandum in casu nostro, quod non personas, sed iurisdictionem intendimus comparare: maior enim procul dubio est dignitas personæ Episcopi, & diuturnior, ac firmior dignitas illius personæ, cui ex delegatione huiusmodi causa committitur, & ideo quando Papa nominat prius Episcopum quàm Inquisitorẽ, dignitatem attẽdit personæ: quando autem iurisdictionem delegatam à seipso ordinariæ cõparat potestati, semper præfert delegatam ordinariæ, & prius delegatam inducit. c. Pastoralis de offi. ord. & ita intelliguntur iura, & Doctores: cæteris tamen iuribus in suo robore permanentibus. Ad tollendam tamen ambiguitatem, quæ ex dictis, & similibus iuribus posset oriri ex diuersitate opinionum, in dictum est Concilij Viennen. decretum, vt habetur in c. multorum, de hære. in clc. vbi modus agendi ex parte vtriusq; ostenditur, quomodo positiue, & quomodo negatiue potest, & debet Episcopus, & Inquisitor agere, cum vterq; sit Iudex insolidum, nisi quod in tormentis exhibendis, & in absoluenda, & promulganda sententia tenentur se inuicem requirere, & expectare per octo dies, cum sui copiam habere potuerint. Et hoc priuatiue intelligitur ex parte vtriusq;, positiue autẽ vtriq; competit, vt transactis octo diebus altero volente, aut nolente, vel negligente adesse negotio, qui cansam inceperit illam prosequatur per seipsum, si sibi placuerit, vel per alium, vt ibi habetur per Doctores, videlicet Zabar. Ioan. And. Innoc. & alios. Et in Extrauaganti Benedicti Vndecimi, vbi ostenditur, quod Inquisitor est delegatus Papæ, & non socius Episcopi: Episcopus autem est ordinarius. Et per consequens Inquisitor habet cõpetens tribunal, & forum proprium, vbi causæ cõmissę sibi possint agitari, cognasci, & terminari, & proprios carceres, & torméta, & mini-

Quandoque Episcopus, quãdoque Inquisitor quate nominetur

In quibus se inuicẽ requirere tenentur Episcopus, & Inquisitor.

ministros, taliaque necessaria pro executione iudiciorum, & causarum fidei, quas coram se contigerit agitari, sicque procedere vsque ad exhibenda tormenta pro exigenda a reis veritate, & vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiue, vt habetur in cap. multorum, de hære. in clem.

Octo dies ad expectãdum Episcopo, & Inquisitori assignati.

Et nota quòd cum dicitur quod tenentur se in icem requirere, & expectare &c. non dicit tenetur alter ire ad forum alterius, sed expectare per octo dies, ita quòd si illud actum fuerit infra octo dies, nullum erit, & irritum ipso iure. Et ideo statim ius antiquum seruandum erit, quod videlicet Episcopus, vel Inquisitor iure vtatur in causa illa. Sed si sic est, quod citatus ab Episcopo, si posthæc citetur ab Inquisitore, deserto foro Episcopi, tenetur personaliter comparere coram ipso Inquisitore, vt tenet Archid. & Io. And. & alij sequentes in d.c. Per hoc quanto magis si reus præuentus fuerit ab Inquisitore, erit expediendus ab ipso Inquisitore, requisito & nõ expectato Ordinario, vt supra dictum est? Et hęc difficultas fuit agitata Bergomi anno 1535.

Ab Episcopo & Inquisitore citatus.

Inquisitor est delegatus Papæ.

Adde quod Inquisitor (vt dictum est) est delegatus Papæ c. Ne aliquine hæresis vices Papæ gerit, & locum eius tenet. dist. 93. c. nobilissime. & cum potestas delegata sit stricti iuris, secundum glo. in c. solet. de sent. excom. id solum potest Inquisitor quod sibi commissum est, & sine quo causa expediri non potest. c. 1. de offic. deleg. non autem id propter quod facilius posset expediri, nisi expresse inueniatur commissum. Quare dum quis citatur ab Episcopo & Inquisitore, cum maior in hoc sit Inquisitor, quàm Episcopus, quia est delegatus, Episcopus autem est ordinarius, debet coram Inquisitore comparere. ff. de re iud l. contra pupillum. Et de his (vt dictum est in superioribus) Archidiaconus in c. per hoc. de hære. lib. 6. Et in clem. 1. eo. Aduerte tamen, quòd Episcopus dicitur ordinarius non absolute, sed dum procedit contra non exemptos: dum autem procedit contra exemptos, ipse etiam est delegatus, c. ad abolendam. de hære. §. qui vero. & c. per hoc §. si autem. de hære. lib. 6. maior tamen Episcopo est Inquisitor, si Episcopus procedit vt ordinarius, quia delegatus in quocunque officio sibi commisso maior est Ordinario, iuxta c. sane. de offic. deleg. si autem procedit vt delegatus, tunc Inquisitor & Episcopus pares sunt. Direct. antiquum quæst. 4. & 5.

Contra exemptos procedens Episcopus est delegatus.

Testes de diecesi in diœcesim trahere potest Inquisitor.

Inquisitor potest citare, & de vna in aliam diœcesim trahere testes, non obstante constitutione de duabus dietis. cap Statutum §. nonnulli. de rescrip. & c. vt officium. de hære li 6. idem habetur in literis Clementis Tertij, & Alex. Sexti, & Vrbani Quarti. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 9.

Inquisitor extra suam diœcesim potest procedere cõtra eos, qui iam citati ab eo fugam arripuerunt a sua diœcesi. Vt puta. Inquisitor Bononien

nien Martinum ibi existentem hæreticum vel suspectum Bononiæ citet, at Martinus hoc audito inde fugiens Mediolanum properet, in hoc casu Inquisitor Bononiẽ. Mediolanum ire potest, & procedere contra dictum Martinum vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiue. Cum enim esset iam citatus non dicitur mutare forum, cum iam sit præuentus. vt. ff. de iurisdi. l. 3. §. eum quædam puella. & c. Proposuisti. de for. compe. si vero non sit citatione præuentus, contra eum procedere non poterit ratione domicilij, sed procedere per eum in cuius prouincia vel diœcesi deliquit, ratione delicti. Calder. in suo directorio. c. 8. Siluest. in ver. Hæresis. §. 9.

Etiam extra suã diœcesim quomõ possit procedere Inquisitor.

Inquisitor si in sua diœcesi suspectum aliquem habet de hæresi, potest contra eum procedere, licet in sua diœcesi non deliquerit, nec tenetur remittere illum ad iudicem loci delicti, nisi pro magno scandalo dato in loco illo, & ipse petat. Calder. in di. direct. c. 8. Et facit 3. q. 6. §. 1. Et ita determinauit Clemens Quartus in quadam eius consultatione, quæ incipit, Quoniam illis §. quo autem.

Extraneũ suspectũ in sua diœcesi punire potest Inquisitor.

Inquisitor etsi contra Episcopos procedere non possit c. Inquisitores, de hære. li. 6 posset tamen procedere contra Episcopum. & hic contra Inquisitorem, si delictum esset adeo notorium, quod non indigeret conditione, secundum Geminia. in d c. Inquisitores. Et regulatiter licet vnus istorum contra alterum non possit procedere, potest tamen se informare de negotio, & omnia ad Papam mittere. vt per direct. antiquum. q. 30. & per Io. mona. in d. c. Inquisitores.

Notoriũ delictum Episcopi, vel Inquisitoris.

Si autem crimen hæresis obijciatur Summo Pontifici viuenti, vel mortuo, quis de hoc cognoscat, vide plene per Archid. in c. In fidei. de hære. li. 6. Et dist. 40. c. si Papa, & Io. Calder. in suo directorio c. 8. & directorium antiquum. q. 27.

Si suspicio contra Papã oriatur.

Inquisitor potest procedere contra eos qui deliquerunt in sua diœcesi, licet ad alias partes domicilium transtulerint, vel alio modo se absentauerint, c. vt commissi. Et c. cum contumacia. de hære. l. 6. quod intellige de omnibus delinquentibus, siue sint de prouincia, siue non, dummodo in pronuncia delinquant, quia ratione delicti facti sunt subditi. c. vbi de crim. agitur. l. 1. & vide Io. And. & Gemin. in d. c li. 6.

Qui domicilium transtulerunt.

Ratione delicti subditus.

Potest etiam procedere contra eos qui extra suam diœcesim deliquerunt si in ea inueniantur, quia hæreticus vbicunque inuenitur ibi conuenitur. ad hoc argumentum in d. c. vt commissi. & glo. in vers. procedendi. directorium antiquum quæst. 42. reus enim in criminalibus tres contra se sortitur Iudices.

Vbicũque inuenitur puniturhæreticus.

Primo in loco vbi moratur citatus, l. 2. C. de iurisdi. om. iud. & ibi Bal. & eius sequaces.

Secundo vbi delictum est commissum l. 1. & authe. qua prouin. & ibi Bal. alijque scribentes. c. vbi de crimine, agi. l. 1. & l. 3. ff. de offi. præsid.

Tertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio vbi citatus captus fuerit Bal in d. l. 1. Tabien. in ver. Inquisitor §. 9. & vide Io Mona. in c. Inquisitores. de hære. lib. 6. qui determinat quòd hæreticus vbicunque inueniatur potest puniri, quia vbique est domini tribunal, vnde non est dabilis locus in quo principaliter delinquat hæreticus. l. Arriani, C. de hæreticis. Et bene considera Geminianum in c. vt commissi. quia multas adducit opiniones, & optima dicit. Et nota additio. in Gemin. in ver. deliquit. Quare soluitur quæstio illa magna, scilicet quid sit agendum si Inquisitor commissi delicti petat ab alio Inquisitore qui reum cepit in sua diœcesi, vt ipsum reum ad se remittat puniendum. Dico enim quòd Inquisitor qui reum cepit, poterit eum punire, quia vbicunque sit male credens, ibi peccat. Et vide not. per Cynum. C. de sum. tri. & fi. cath. l. 1 in fin vbi dixit hæreticum alienigenam per Bononiam transeuntem, Bononiæ puniendum esse, etiam si proprius iudex eum repetat, quia ex quo est hæreticus in omni loco delinquit. l. Arriani. C de hæreticis. Petrus tamen de Ancha. tenuit quòd debet remitti ad locum vbi plus peccauit, & deliquit, & vbi notoria sunt eius delicta. l. si cui. ff. de accusa. §. si. tu potes tenere vtranq; partem, distinguendo hic cum Gemin. in d. c. accusatus. & c. vt commissi. de hære. lib. 6.

In omni loco potest punire hæreticus.

Inquisitor potest in speciali procedere si habet vnum, vel duos testes, vel aliud quodcunque indicium bene probatum, etiam si non adsit infamia. Angel. in tract. malefi. in c. quod incipit, Hæc est quædam inquisitio. §. 4. vbi dicit, quòd dum iudex procedit ex mero officio suo, non est necesse infamiam præcedere, tali autem modo fere semper procedit Inquisitor. Vnde propter hoc (secundum Angel.) si apparet aliquis contradictor, non auditur: secus si ad petitionem partis procederetur. Ad idem est Felin. in c. Excommunicamus, primo de hære. §. Adijcio. vbi ait Eo ipso quod quis discedit à communi conuersatione fidelium circa cultum diuinum, potest contra ipsum procedi, & inquiri de hæresi absque infamia. Dicitur autem discrepare, si circa missam, & confessionem, & sacramenta alia Ecclesiæ sit diu negligens. Hoc enim est crimen exceptum, & ideo ad inquirendum minores requiruntur probationes. Tabien. in ver. Inquisitor. §. 8. Anan post Cardi. in d. c. excommunicamus. § Adijcimus. & glo. etiam in d. c. excommunicamus. §. moribus.

Ex officio procedens.

Cõtra discedentem à cõi cõuersatione fidelium.

Inquisitor in causis fidei non arctatur ad procedendum summarie, sed in eius relinquitur arbitrio, an sumarie, vel ordinarie procedere velit. Gemin. in c. statuta. de hære. li. 6.

Inquisitor non omittat procedere vbi est procedendum, nec imponat malitiose crimen hæresis, aut fraudulenter, odio, vel amore, vel gratia alicuius commodi seu lucri temporalis, contra conscientiam, & iustitiam, & hoc sub pœna excõmunicationis Papalis, vt est in c. multorum, de

Sine malitia, & negligẽtia procedat Inquisitor.

hære. in Cle. nota tamen quod si propter timorem vel scandalum omittit procedere, non incurrit hanc pœnã. Et vlterius aduerte, quod quoquo modo vexet aliquem siue in citationibus, siue in fideiussionibus, vel alijs similibus Inquisitor, incurrit hanc pœnam.

Tertio nota, q̃ dicitur contra iustitiam, & conscientiam copulatiue, non igitur incurritur talis pœna nisi ambo concurrant.

Iustitia cum cõscientia cõ currere debet.

Inquisitor caueat quãtum potest ne ab Episcopo discordet, quia (vt ex peritia docet) cũ difficultate potest ea quæ sunt officij sui expedire sine eius fauore, & concordia, Tabie. in ver. Inquisitor. §. 10. & si in aliquo actu discordant, consulenda est sedes apostolica. cap. Per hoc. de hære. lib. 6.

Sine peritorũ consilio iudicans puniendus.

Inquisitor sine consilio peritorum iudicans, puniendus est si illud habere poterat. vnde Abb. in c. ex parte de consti. ait, quod si mandator ex forma mandati voluit requiri consilium actus, non tenet nisi requiratur, vt in. cum veteri, de elect. si autem est ex dispositione legis, tunc si lex à principio quando dicit potestatẽ, mandauit consilium requiri, similiter non valet actus ex defectu potestatis, quia eã habuit modificatam, & qualificatam, & sic intelligerem, c. nouit. de his quæ si à præl. ita qđ sine clausula decreti actus est nullus. Si autem habẽti prius potestatẽ mandauit superior, vt procedat cum consilio, tunc tenet, licet sit puniendus. argumẽtum in c. dilectus. 2. de præben. vide gl. sing. in Clem. 1. de iure patro. q̃ si mandatur alias habenti potestatẽ, vt aliquid faciat sub certa forma, tenet actus, licet forma non seruetur per d. c. dilectus. Siluest. ver. consilium §. 4. Tabi. eo. §. 7. clarum est autem, quod Papa mandat Inquisitori in c. statuta. de hære. l. 6. vt cum consilio peritorum iudicet, & sententiet. Vide Docto. in c. statuta, vt supra. Et maximè Franch & Gemin. vtrum autem sequi teneatur consilium, diximus supra in ver. Consilium.

Modificatam potestatẽ habet Inqui.

Inquisitor si errat ex consilio peritorum, qui sint viri bonæ conscientiæ, excusatur etiam à pœna iuris. Feli. in c. quarta, de præsump. Qui ait, Quando quis errat ex consilio peritorum, saltem duorum qui sint bonæ conscientiæ, excusatur. Et in c. super his, de accusa. circa fi. dicit, quod consilium notabilis doctoris, & bonę conscientiæ excusat scribentem in causa. intellige hæc vera esse, nisi intelligat consilium malum esse, tunc enim non excusatur, sed punitur. Abb in c. cum in veteri. de electi. & in c. cum in cunctis. eo. ti. Idẽ sentit Bar. in l. 1. §. plures. ff de exer. Tabie. in ver. consilium. 4. & 8. Siluest. in ver. consilium. 6. qui allegat. Host. & rationem adducit, quia consilium debet esse iustum, vt in l. Titium. ff. de admini. tut. & not. Bart. in l. 1. §. si plures. ff. de exer.

Errans ex cõsilio qũo excusetur.

Et nota, quod Inquisitor, & Episcopus qũ faciunt excommunicationẽ corã peritis, ne quis reuelet nomina eorum qui deposuerunt, nec alia quæ in processu continẽtur, si ipsũ Inquisitor, vel Episcopus non teneant secretum, sunt excommunicati. c. statuta. de hære. l. 6. Director. q. 83.

Excõicãs quo modo seipsũ liget.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Religiosæ personæ.

Inquisitor in examinatione testium, seu delationum non debet esse solus etiam cum suo notario, sed debent esse præsentes etiam duę religiosæ personæ. c. vt officium, de hæret. li. 6. §. verum. Et dicit Directorium antiquum. q. 63. quod per personas religiosas licet quidam intelligant, ideſt honestas; tamen magis videtur, quod intelligi debeant proprie personæ religiosæ, vt per Archid. ibi. in gl. Et loco notarij potest accipere

Duæ personę idoneæ loco notarii.

alias duas personas idoneas, quæ duæ personæ examinationibus seu depositionibus subscribant, in præsentia omnium illorum trium. c. vt officium, vt supra. Et hoc secundum intellige si notarium publicum commode habere non possit, aliàs non. vt in d. c. vt officiū. habetur.

Cautioni tradi non debet delatus de hæresi.

Inquisitor deprehensum in hæretica pranitate non debet cautioni tradere, sed si est relapsus brachio seculari consignetur: si autem est pœnitens, in primo lapsu carceri perpetuo mancipetur: si autem negat, & est convictus, tradetur curiæ sæculari debito supplicio puniendus. Host. in sum. tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur. Directorium. q. 90.

Qui incarcerandi.

Et simpliciter, & generaliter loquendo captus pro crimine hæresis vel alio crimine, pro quo pœna corporalis sit intligenda, vel corporis afflictiua, debet carcerari, & fideiussoribus nō relaxari. Angel. in li. malefi. clausa fama publica præcedente. Ibi. decimo quæro. Et est incarcerandus, quando adsunt indicia sufficientia ad torturam. Angel. in d. li. clau. qui iudex dictum Gaium, & quando timetur de fuga alicuius, si contra eum habentur bonæ informationes, iudex debet eum facere incarcerari, nec tenetur illum prius citare. Felin. post Salicet. in c. cum non ab homine. de iudi. Facit Abb. in c. 1. de iudi.

Etiam post mortē potest procedi contra hæreticū.

Inquisitor potest inquirere contra hæreticos etiam post mortem eorum, ad hunc finem vt eorum bona confiscentur, vt in c. accusatus. de hæret. l. 6. qui vere hæretici mortui sunt. Et hoc est speciale in hoc crimine. 24. q. 1. c. sane. de hæret. l. Manichæos, & c. si quis Episcopus. de hæreti. & c. filij l. 6. cum simile sit in crimine læsæ maie. C. ad l. Iul. maie. l. fi. multo magis in isto crimine, c. vergentis. eo. tit vide supra in verb. caduera.

Incorporati Ecclesiæ qui dicantur.

An autem possit post mortem inquirere contra fautores, defensores, vel receptatores eorum, videtur quòd non. argumentum in d. c. accusatus. § Porro. & glo. in ver. extincto. & quod dictum est de hæreticis, intelligę secundum glo. nisi incorporentur ante mortem vnitati Ecclesiæ. Quod si quæratur, qui dicantur incorporati esse Ecclesiæ, respondetur per Ioan. Mon. quod sit quando per Inquisitores absoluuntur, & ad gremium Ecclesiæ absoluti admittuntur. Et quod dictum est, quòd contra hæreticos inquritur post mortem, intellige secundum gl. vsq; ad quadraginta annos, & non plus, vt supra dictum est in ver. Caduera, & ver. Hæreticus.

Inquisitor dum hæreticos ad pœnitentiam acceptat, facta abiuratione potest eos ab excommunicatione absoluere, & debet eis iniungere pro

pro pœnitentia id, quod iniungi consuevit. c. vt officium, de hæret. l. 6. & bene prouideat Inquisitor ne tales redeuntes cum fraude redeant, & fallant scipsos, & Inquisitores. c. vt officium, supra.

Officium Inquisitoris durabile.

Inquisitoris officium morte concedentis siue instituentis non expirat, etiam quo ad negotia prius non cepta, nec exorta. c ne aliquo. de hæret. l. 6. Et nota quòd secundum glos. per hoc c. habetur, quod si tempore mortis Papæ Titius non erat hæreticus, & postea fiat hæreticus, quod poterit Inquisitor contra eum procedere, vt per gl. in d. c. in ver emerserāt.

Brachiū secūlare inuocare potest Inquisitor.

Inquisitor brachium seculare potest inuocare. c. vt officium, de hæret. l. 6. §. denique. Et præcipere Doctoribus sub pœna excommunicationis, vt ei præbeant consilium in ferendis sententijs contra hæreticos, vel pro negotio fidei. c. vt commissi. de hæret. l. 6. per Doctores autem intelliguntur Theologi, canonistæ, & legistæ secundum Gemi. in d. c. vt commissi. Et hi quidem recipere, sed non exigere possunt salarium, secundum eundem Gemi. quia negotium fidei quilibet defendere tenetur. 11. q. 3. c. nolite.

Doctores vocāde ad Inquisitore.

imo congregationem fidelium facere potest pro concernentibus fidem. c. vt officium. §. compescendi. de hæret. l. 6. Et quæstuarios, & eorum prædicatores impedire, dum ipse huiusmodi congregationes faciet pro fide. d. c. vt officium, de hæret. l. 6. §. vt supra.

Quæstuarios impedire pōt Inquisitor.

Inquisitor potest conuocare clerum, & populum pro negotio fidei, intellige ad audiendas sententias, & pœnas quas ipse infligit, & ad videndū aliquos cruciari. Expedit enim talia fieri publice, vt cæteri instruantur, & timeant. Gemin. in c. vt commissi. de hæret. l. 6.

Clericū. & populum cōuocare pōt Inquisitor.

Inquisitor hæreticus, etiam ad fidem redeuntes, ad perpetuos carceres deputare debet, iuxta. c. excommunicamus. 2. de hæret. §. qui autem. & hoc fit ad cautelam (ait Gemin.) ne scilicet alijs noceant, vel alios inficiant & vt appareat an in tenebris, vel in luce ambulent. Non tamen diffinitiue damnantur ad talem pœnam, quia regulariter quis non damnatur ad carceris pœnam. c. quamuis. de pœnis. Aduertendum tamen secundum Archid. in c. vt commissi. de hæret. l. 6. quod & si absoluti postea detrudantur in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus onerantur, quod nullam propter hoc diffinitiuam recipiunt sententiam, quia illa absolutio fit ab excommunicatione, quam ipso facto incurrunt, non autem à crimine. Et ex hoc habetur, secundum eúdem Geminæ quòd si tales exiuerint carceres sine legitima excusatione, possunt vt hæretici condemnari, quia finguntur fictæ conuersi, & simulare confessi, ac pristini erroris reciduiui. Ad hoc. c. 1. de pœniten. di. 2 nam exitus acta probat. 22. q. 2. c. quod autem, & facit 34. q. 1. c. 1. in fin. Io. And. & Gemin. in d. c. vt commissi. de hæret. lib. 6.

Ad perpetuos carceres cōdēnare debet redeūtes.

Exeuntes carcere. sibi assignatos.

Inquisitor qui tute vult prosequi officium suum, sic procedet secundum Zabar. Si aliquis est diffamatus, vel suspectus de hæresi, debet eū citare, & examinare, & si confitetur bene quidem, si autem non confite-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bona hæreticorum confiscantur.

tur, debet illum in arto carcere custodiri mandare, & etiam in compedibus (si opus fuerit) ponere, & inquirere, vt in clem. 1. de hære. Inquisitione autem perfecta, aut plene probatum est, aut semiplene, aut nullo modo. Si plene probatum est, omnia bona hæretici sunt confiscata c. vergentis eo. tit. & c. cum secundum eo. tit. l. 2. & si redire voluerit debet abiurare hæresim, quo facto restituuntur ei bona. d. c. vergentis. & ponetur in perpetuo carcere, iuxta c. excommunicamus, 2. de hære. hodie tamen

Mitigare pœnam possunt Inquisitor.

possunt Inquisitores hac pœnam mitigare sicut eis videbitur. c. vt commissi. eo. tit. Et illorum, l. 2. & si post abiurationem recidiuauerit, vel si à principio ad fidem redire noluerit, vel pœnitentiam iniunctam non adimpleuerit, tanquam relapsus curiæ sęculari tradetur. cap. Ad abolendam de hære. & eo. cap. excommunicamus, & c. nouimus. de verb. sign. Si

Torquendus quis sit reus.

autem semiplene probatum est de hæresi, puta per vnum testem, vel per grauem infamiam, & ipse negat, debet subijci tormentis, vt d. clem. 1. §. duro. Nam istud crimen graue, est & grauius crimine læsæ maiest. c. vergẽtis, de hære. l. 6. in quo crimine reus tormentis subijcitur. C. ad legem Iuliam maiest. l. 3. & l. nullus. fortius ergo in hæresi. 6. q. 1 c. sunt plurimi. §. verum vbi crimen læsæ maiestatis comparatur simoniæ, & hæresiæ. Item creditur vni reuelanti insidias factas contra Principem. Et idem de crimine læsæ maiest. di. 79. c. si quis Papa, notat Spec. de testi. §. restat. ver. 21.

Vnl tantum quo credatur

Ratificatio post tortura requiritur.

Item in capitalibus, & atrocioribus, alter cum veritas haberi non potest nisi per tormenta. ff. de quæstioni. l. 1. & 5. q. 1. c. illi qui. & de depos. cap. 1. & crimen est plusquam capitale, & hæc tormenta per iudicem (vt infra dicemus) humaniter tractanda sunt. Et si per tormenta confitetur, nisi post tormenta persistat in confessione, non nocent antedicta, vel confessa. ff. de confessis. l. 1. §. diuus. si autem persistat est puniendus,

Ob pertinaciam tantum quis punitur temporali pœna.

vt 2. q. 1. c. nos. in quenquam. Sed si non confitetur. vel non persistat in confessione, si de hoc grauiter est diffamatus, indicetur sibi purgatio canonica. inter. de pur. cano. in qua si defecerit punietur, vt dicetur infra in ver. purgatio. sed si se purgauerit, & est vehementer diffamatus, vel suspectus, potest ei temporalis pœna imponi c. inter. de purg. cano. & de præsump. c. literas. in fin. sed si est leuiter suspectus, vel diffamatus, nec in errore persistit pertinaciter, non punietur temporali pœna, sed potest ei impon pœnitentia. c. Accusatus, de hære. li. 6. §. si vero. Debet tamen siue leuiter, siue vehementer suspectus de hæresi abiurare, vt supra in ver. Abiurare.

Non potest.

Inquisitor non potest restituere hæreticos conuersos ad fidem honoribus, & dignitatibus, vel famæ, & similibus, quia non potest excedere fines sui mandati. de offi. deleg. c. 1. Committitur enim ei solum vt inquirat reos, puniat, & innocentes absoluat. cap. vt officium, & c. vt commissi. de hære. l. 6. Calder. in suo direct. c. 38. Pertinet, ergo hoc ad Papã, vel

vel ad cœtum Cardinalium fidei, quia solus Princeps restituit famam, vt. ff. de postul. l. 1. §. de qua.

Inquisitor sine Episcopo non potest aliquem duriori carceri tradere, nec torquere, nec sententiare, sed in his tribus debent simul procedere. Possunt tamen sibi inuicem suas vices committere. cap. vt commissi. de hære. lib. 6. Si autem vnus cum altero non vult, siue non potest conuenire, alter alterum requirat, quatenus infra octo dies conueniat, vel suum mittat assensum. Nam transacto tali termino, si alter non vult, vel non potest conuenire, & non mittat assensum suum, alter sine altero procedere poterit. Clem. Multorum. de hære. Et Doctor. ibi. Si autem discordant Inquisitor, & Episcopus, consulenda est Sedes Apostolica.

Non potest.

Extorquens pecunias, Inquisitor excõmunicatus &.

Inquisitor non extorqueat pecunias ab aliquo prætextu officij Inquisitionis quibusuis modis illicitis. Similiter ob delictum Clerici bona Ecclesiæ non applicet fisco suo, alias ipso facto est excommunicatus, à qua excommunicatione absolui non potest, nisi facta satisfactione ipsius pecuniæ sic extortæ, vel confiscatæ, nisi in mortis articulo, c. Nolentes. de hereticis. in clemen. & est Papalis ante satisfactionem, post autem, vt potest elici ex verbis textus ipsius capituli, videtur esse Episcopalis. Tabien. in verbo Excommunicari. casu septimo.

Pœnitentias pecuniarias imponere potest Inquisitor.

Si autem alio prętextu illicite exigat, licet male agat, nõ tamen incurrit pœnas ibi contẽtas. Et similiter si aliquibus debitis modis aliquid accipiat, vt puta, si alicui hoc iniungat in pœnã delicti sui. Nam pœnitentias pecuniarias dare potest Inquisitor, & etiam eas officio suo applicare, quando hæreticum ad misericordiã recipit. vt per Calder. in suo directorio. c. 19. similiter si aliquid sibi sponte donetur, maximè post latam sententiam, quia Inquisitor non est deterioris conditionis, quàm alius amicus, seu benefactor.

Fructus Ecclesiæ cõfiscari possunt.

Similiter non incurritur talis pœna, si bona non Ecclesiæ, sed propria, vel iam facta propria, vt sunt fructus, siue redditus beneficiorũ, confiscẽtur, quia ibi expresse dicitur, bona Ecclesiarum. Et nota in verbo, illicitas, illius cap. quòd non prohibet pœnas pecuniarias imponi applicandas officio, sed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præsi. vide Tabien. in ver. Excommunicatio. 5. casu. 4. Et nota quòd nomine pecuniæ, intelligitur omne commodum, vel pecunia extimabile, vt per Zaba. in Clem. 2. de hære. large enim accipitur. 1. q. 3. c. Per totum. Debent enim inquisiti soluere Inquisitori expensas factas ab officio Inquisitionis in eorum causis. Zabar. vbi supra directorium antiquum. q. 104.

Exactiones illicitas prohibet fieri.

A quo institui possit Inquisitor.

Inquisitor non tantum à Romano Pontifice, sed etiam ab alio auctoritatem ab ipso Romano Pontifice habente, videlicet à Magistro generali, vel prouinciali in ordine Prædicatorũ, vel à Ministrõ generali, vel prouinciali in ordine Minorũ, auctoritate Apostolica potest ab officio

remoueri. Ita habetur in priuilegijs ordinis prædicatorum, quæ incipiunt. Virtute conspicuos. Et sic dicitur. Illos vero ipsius ordinis fratres, qui ad prædicandum crucem, vel ad inquirendum contra hæreticos, seu alia huiusmodi negotia sint, vel fuerint vbicunque à sede Apostolica deputati, vt ibi tu filij Magister, tuique successores, remouere seu reuocare penitusque transferre, ipsisque vt supersedeant iniungere, aliosque substituere cum expedire videritis licite, & libere valeatis, & in eos, si contrauenerint, censuram Ecclesiasticam exercere, ac quilibet Prior prouincialis, vel eius vicarius eiusdem ordinis in sua prouincia circa fratres dicti ordinis vbilibet ab eadem sede Apostolica similia contingeret in illa committi, facere possint. Nota tamen quod ex mera, & nuda voluntate huiusmodi Inquisitores prælati remoueri non possunt, nec debent, sed exigitur legitima, & rationabilis, ac iusta causa, non minus quam in absolutione, & remotione prælatorum, & officialium ordinis. Nam in prælegato priuilegio est clausula infrascripta considerandà, & bene ponderanda, vbi dicitur, Cum expedire videbitur licite, & libere valeatis, & cap. In hoc. quòd dicit, cum expedire videritis, iudicium dicit, & iustitiam, & non voluntatem meram, & liberam, & vt in cap. nolentes, de hære. in eloquendo de Inquisitoribus, & cõmissarijs pecunias extorquentibus committit Prælatis eorum, vbi sic dicitur. Qui quidem prælati Inquisitores, & Commissarios reos inde repertos ab officio remouere, & amotos alias punire debite, seu corrigere teneantur. gloss. Io. And. Paul. & Zenzelin. quod sit pecunias extorquere, nam pœnas pecuniarias officio applicandas non prohibet, sed illicitas extorsiones, vt supra dictum est.

Ex mera voluntate Inquisitor non põt remoueri, sed cũ expediens fuerit.

Nota quod in supra allegato priuilegio continetur, quòd prælati possint iniungere Inquisitoribus, quatenus supersedere debeant ab inceptis causis, quod olim in obseruatione erat, sed hodie non seruatur, quia priuilegia Inquisitorum, videlicet Alexandri, & Vrbani. IIII. sunt in oppositum, quæ sunt infrascripti tenoris, videlicet. Et si forsan Magister, & Ministri generales, alijque Priores, & ministri Prouinciales, ac custodes seu Guardiani aliorum locorum vestrorum ordinum prætextu quorumcunque priuilegiorum, seu indultorum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorum, ac concedendorum in posterũ vobis, vel vestrũ alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquo modo præceperint, vt ad tempus, vel quo ad certos articulos, certasve personas in negotio supersedeatis, eadem nos vobis, & singulis vestrum auctoritate Apostolica districte inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia seu indulta huiusmodi (quantum ad hunc articulum) tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel in vestrum aliquos, hac de causa ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes.

Prælatis in quibus obedire nõ tenentur Inquisitores.

Redde-

Reddere autem rationem capitulo prouinciali, vel generali de his quæ ad officium eorum pertinent, non tenentur, neq; ad id per Prælatos ordinis cogi possunt. Et ad maiorem horum declarationem nota, quòd Inquisitores sunt religiosi, sunt & Summi Pontificis delegati. iux. c. nea li qui, de hære. li. 6. Inquantum sunt religiosi, & Summo Pontifici, & suis subsunt Prælatis. Vnde quo ad illa, quæ cõcernunt suam religionem sunt subditi & Papæ, & suis Prælatis ordinarijs. Et ideo si Inquisitores committunt contra vota suæ regulæ, vel alias obseruãtias regulares, & denuncientur, & interrogentur, tenentur veritatem dicere, & de his, & de concernentibus religionem. Et si inquiratur quid, vbi, & quantum habeant, & similia, tenentur Præsidentibus suæ religionis rationem reddere. vt c. cum ad mona. de statu. mona. Inquantum vero Inquisitores sunt Summi Pontificis, & nullius alterius delegati, vt in d. c. ne aliqui, de hære. li. 6. soli domino Papæ sunt subditi, vnde quo ad ea, quæ concernunt suam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum Prælatis, sed ipsi domino Papæ. Et ideo si Inquisitor indebite aliquem vexaret captum pro hæresi, vel ipsi capto videretur, talis nõ posset appellare ad Præsidentem illius religionis, sed tantum ad ipsum Pontificẽ, nec Inquisitor Præsidenti suæ religionis petenti, vt sibi responderet de citationibus, capturis, processibus, abiurationibus, & sententijs per eum factis, seu latis, & alijs ad officium suum pertinentibus, tenetur ei obtemperare. Quis. d. fanæ mentis diceret, quod Visitator, seu Vicarius Minorum ad aliquam prouinciam destinatus visitandam, teneretur reddere rationem eorũ, quæ reperit, ac quæ concernunt suum Vicarium, seu visitationem alteri Præsidenti illius religionis, quàm Magistro, vel Ministro, qui eũ ad huiusmodi destinauit negotium? certe si quis alius à Magistro, seu Ministro mandaret, si illi obtemperaret, vtique ignoranter faceret, & forte dignus pœna, quanto magis si Præsidentes ordinis Prædicatorum mandarent Inquisitoribus suorum ordinum, quatenus de concernentibus eorum officium, eis redderent rationem, & illi obtemperarent? & isti ignoranter facerent, ac digni reprehensione, & pœna essent. Et si dicatur, ℣ aliquando sic factum est.

Reddere ratione quibus tenentur.

Respondetur quod male factum est, sed quid fiendum, non quid factũ sit, quærendum est. Nam quæ contra ius facta sunt, debent pro infectis haberi, nec ad consequentiam trahenda sunt. Si illi qui hoc fecerũt fuerunt magni, in hoc magni non fuerunt, qui à iure communi exorbitauerunt. Nam quæ à iure exorbitant, nequaquam sunt ad consequentiam trahenda. de reg. iur. Nec etiam obuiat supradictis, quod in c. nolentes. de hære. in clem. mandatur Prælatis Inquisitorum, quod si eos reperiant modis illicitis pecunias extorsisse, quod eos condemnent, & depositos puniant. Hoc autem (vt videtur) præsentiã requirit Inquisitoris, in qua si interrogetur Inquisitor, tenetur super huiusmodi respondere.

Contra ius facta pro infecto habetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Culpa ob quã Inquisitor deponitur.

Nam ista sola culpa vnica, in qua conceditur Prælatis deponere Inquisitorẽ.in alleg.c. A particulari ad vniuersalẽ consequentia est nulla, & etiã quia modis illicitis pecunias extorquere nõ est officij Inquisitionis, seu Inquisitoris. Et quare c.nolẽtes.est introductum, & si teneatur Inquisitor Prælato suo inquirenti,an modis illicitis à talibus extorserit pecunias,respondere non tñ tenetur,aliàs de alijs quibuscunq;, vtpote quos processus fecerit, si contra talem processit, quis & quid talis testificatus fuit,& similia. Nec valet si dicatur, quod iuxta priuilegium Ordinis Prædicatorum Magistri,& Priores,Prouinciales,& Ministri generales,ac Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere, & reuocare cum eis visum fuerit expedire, quia denotat dictorum Præsidentium non meram voluntatem,sed causam rationabilem exigentem, quæ requirit prævium discursum, & inquisitionem. Nam verum est, quod possunt eos remouere cum viderint expedire,& non libera voluntate. Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum illum Præsidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, senectute, seu alia causa, vel facti euidentia viderint negligentem, & tunc prius eum debent solicitare, & ad diligentiam exhortari. Quod si tempore congruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite remouere. Si etiam eis constiterit euidenter, quòd pecunias extorserit modis illicitis, viso diligenter, quod est de iure, & secundum glo. cap. nolentes,de hære.in clem.hisdem modis, & similibus expedit Inquisitores per dominum Papam,ac per eorum Prælatos, & Præsidentes ab officio reuocare.

Remouere Inquisitores q possint.

Expedire qd sit.

INQVISITVS.

INquisitus de vno non debet interrogari de alijs delictis, sed tantum de his,de quibus,& cum quibus est diffamatus,vel denunciatus.Caiet.sec. sec.q.69.ar.1.licet Petrus de Palude oppositum dicat 4.di.19.ar.vlt. & similiter Ang.in li.maleſi.sed tutior est prima opinio.vt c.qualiter, & quando, de accusa.& c.inquisitionis.eo.tit. Fallit hoc secundum Abb. in c.1. de confess.generaliter in crimine læsæ maiestatis,& etiam in crimine hæresis. Vide Tabie.in ver Inquisitio.§.3.& accusatio.§.15. Marsil.in prac. crim §.constitut. nu.14.& 18.

Iudicem recusare quando possit reus.

Inquisitus Iudicem recusare potest, si illum suspectum habet, vtputa quod procedat ex odio.c.cum speciali. de appell. tenetur tamen assignare causam suspicionis,vt per Franch. & Decium in dicto c. cum speciali. Attendat autem Inquisitor ad causam recusationis, & si allegatur quòd contra ius aggrauauit eum, tunc Inquisitor habet duas vias,quarum prima est, vt cum senserit de recusatione, antequam recusatio ipsa ad eum perueniat, remittat, vel committat alicui vices suas etiam plenarie, &

ex

ex tunc non poterit recusari,nec facta commissio impugnari,vt c.Iudex. de offi.deleg.li.6. secus si non committat in totum, & plene vices suas, vt in alleg.cap.

Secunda via est, vt cum Inquisitori recusatio fuerit præsentata, ipse tunc suum corrigat errorem, & processum ad talem statutum reducat, in quo aggrauatus suas possit facere defensiones, & sic ablato grauamine auferatur causa suspicionis, & recusatio est nulla.cap.cum cessante. de appellatio. Quando autem delatus, & inquisitus pro causa recusationis allegat inimicitiam,vel aliud simile, tunc Inquisitor iuxta c.suspicionis.de offi.deleg.& c.secundo requiris.de appell. & c.cum speciali.eo.tit. eligat vnum probum virum in arbitrum, & mandet recusanti, vt eligat alterum, & sic electis arbitris mandet sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quatenus eitent recusantem,mandando ei,vt eis præsentet recusationem, & testes producat, eosque examinent, ac infra tot dies super recusatione pronuncient, aliàs ipse vtetur officio suo sicut prius. Prius tamen seruetur id,quod in textu d.cap.cum speciali,de appellatio. continetur, videlicet, quòd recusans coram recusato Iudice causam iustæ suspicionis assiguet, &c. Quod si adueniente tempore præfixo arbitri non pronunciant, Inquisitor remanet iudex vt prius: si autem contra eum pronunciant, desinit esse iudex, vt patet per iura allegata, & Doctores in dictis iuribus, & tunc cum Episcopus non possit sine Inquisitore causam terminare, Summo Pontifici causam denunciabit, & petet,quòd non obstante huiusmodi recusatione,Inquisitor cum eo possit procedere, vel alium in causa velit subrogare. Directorium antiquum.

Error in processu quando est corrigendus.

Modus recusandi Iudicẽ.

INSTRVCTIO.

INstructio pro Inquisitore erit vt infra. Et primo si Inquisitor videt hæreticum vti duplicitate, seu æquiuocatione in suis responsionibus,nixum faciat,quo ipsum ad propositum respondere faciat.

Secundo si audit reum nolle suos errores fateri, mittat ad illum aliquem, qui ipsum persuadeat dicere, & fateri veritatem, dicens Inquisitorem esse pium, ac misericordem. Et dum incipit eum examinare, cum illo bonis vtatur verbis, ac fingat se factum scire, dicatque infrascripta, vel similia verba, videlicet, Ego compatior tibi, & scio quod maius peccatum habet ille, qui tibi istos docuit errores, dicas veritatem, quia cum omni pietate tractaberis. Dic ergo quis te docuit hos errores, quo in loco, & quibus præsentibus. Semper enim Iudex supponat factum esse verum, sed quærat de circunstantijs, & socijs, siue complicibus: caueat tamen à mendacijs.

Tertio

Conuictus in negatiua persistens.

Tertio si persistat reus in negatiua, & sit conuictus per testes, Inquisitor faciet legere depositiones coram eo, sic tamen quod in cognitione deponentium non veniat, si tamen testes talia ei in faciem dicere essent parati, Inquisitor poterit permittere, vt sic confusus verum fateatur.

Non conuictus in negatiua persistens.

Quarto si videt illum non esse conuictum per testes, & stare in negatiua, accipiat Inquisitor processum in manibus, & reuoluat, ac dicat. Quo modo potes negare hoc, & hoc? clarum est quòd non dicis verum, dicas quomodo se habeat res, nec te permittas torqueri. Caueat tamen cautus Inquisitor ne descendat ad speciem dicendo se scire sic, & sic, ne reus aduertat ipsum ignorare & fingere, sed semper stet in genere, & tangat aliquid sibi certum.

In negatiua absolute persistens.

Quinto si videt reum stare in negatiua, fingat se longius iturum, & sic quod nisi verum cito fateatur, ac se expediat, in carceribus per plures dies est moraturus.

Sexto si videt eum stare in negatiua, & tamen credit eum esse in errore, multiplicet interrogationes, vt sic veritas habeatur, quia ex multiplicatione articulorum habetur ad minus quod si est in errore ipse variat, & sic poterit torqueri.

Septimo si videt reum nullo modo velle prodere veritatem, non tradat eũ cautionibus siue fideiussoribus: Nam si de cætero veritas haberi non posset, & ille interim procuraret vt officium euadere posset, ludificatus Inquisitor euaderet.

Octauo si stat in negatiua, mittat Inquisitor ad reum viros probos, qui ei persuadeant quòd confiteatur, & promittant ei misericordiam ex parte Inquisitoris, & quod plus fiet sibi, quàm ipse credat.

Nono si aliquis de secta ipsius rei ad Ecclesiam reuersus inueniatur, potest Inquisitor eũ mittere ad ipsum reum in carcere, & permittere quod cum illo loquatur, sed custos omnia audiat, & postea diligenter referat Inquisitori: vel si commodè fieri potest iudex sit in aliquo loco absconditus, & eos audiat loquentes adinuicem, quod quidem difficile est, & non multum laudabile, quia Iudex in solo iudicio reum audire debet.

Continuare examen.

Decimo dum reus incipit veritatem aperire, Inquisitor nullo modo examen differre debet, sed ipsum continuare, quia per dimidiationem examinis frequenter hæretici ad vomitum redeunt, & verum aperire nolunt. directorium antiquum.

INSTANTIA.

Instãtia iudicij in quibus casibus nõ pereat.

INstantia iudicij in quibus casibus de iure ciuili non pereat, & nonnulla notanda de eius instantia, vide Abb. in c. venerabilis, de iud. Et nota quod licet quando quis absolutus est ab instantia, omnia acta ex ipso

indicio

indicio orientia pereant, siue sint præcedentia vt citationes, & satisdationes, ac consimilia, vt in l. properandum §. 1. C de iudi. confessiones tamẽ, & attestationes, ac omnia factum respicientia quę sunt acta litis, perpetuo valent inter easdem personas, & coram eisdem iudicibus, C. de Arb. l. cum antea. §. fin.

INTERDICTA.

INterdicta quot, & qualia sint, & quando competunt, & vnde habuerunt originem, vide glo. in c. Pastoralis. de causa possess. & propr. & ibi de nouem publicis interdictis, & de viginti nouem priuatis. Spec. eo. tit. §. quia vero.

Interdicti ab Inquisitore.

Interdicti ab Inquisitore, sicut nec excommunicati ab ipso à nullo, præterquam ab eodem absolui possunt, vel dispensari. vide supra, excommunicatio.

Interdicti generalis, sententiam ab Episcopo promulgatam an exempti teneantur seruare, & an religiosi non obseruantes interdictum quando matrix Ecclesia seruat illud, sint excommunicati, vide Abb. in c. cum inter, & c. 1. de præsump. Host. in c. tanta. de excess. præla. Io. And. in mercurial. in c. In obscuris. de reg. iur.

INTERPRETARI.

INterpretari legem solus Princeps potest. l. fin. C. de legi. c. inter alia de senten. excom. & nota ex Io. de Tur. Cre. in c. sicut enim. 11. quod bona est interpretatio magistri, sed melior est instructio Iudicis, quia necessaria, optima consuetudinis, quia necessaria & generalis, sed superat omnes interpretatio Principis. Ex quibus sequitur corolarie, quòd si sit opus interpretatione, quæ in scripto redigatur, & sit necessaria omnes constringens ad eius obseruantiam, & generalis, idest sit lex, & constitutio scripta, solus Princeps est requirendus secularis vel ecclesiasticus, quia solus potest talem interpretationem facere, vt C. de legi. & const. l. leges. & tali modo solus Apostolicus est interpres iuris diuini, & canonum Abb. c. Quæ in Ecclesiarum de const. Et solus Imperator interpres iuris ciuilis, vt supra dictum est.

Magistri, Iudices, consuetudinis & Principis auctaritas.

Princeps solus põt interpretari legẽ.

Interpretari statuta contra hæreticos quandoque potest Inquisitor, vt patet per breue Inno. IIII incipien. Ad perpetuam.

Interpretantur iura cõmunia, & priuilegia generaliter loquentia secundum loci consuetudinem, vt c. certificati. de sepulturis, Inno. in c. olim. de verb. sig. Bar. il. oẽs populi. ff. de iusti. & iur. Abb. in c. certificati. vt supra. Nam & lex interpretanda est secundum vsum practicandi. l. minime. ff. de legi. c. cum dilectus, de consuetud.

Loci cõsuetudo attendenda.

Interpretari

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interpretari ſtricte non debet ſententia interdicti, quia venit ad correctionem animæ, & ſecurior interpretatio fienda eſt in concernẽtibus animam, & eius periculum, glo. in c. cum in vnico. de ſcrutinio. Abb. in c. in partibus. de ver. ſig. & c. eſtote, de reg. iur.

INTERROGATIO.

INterrogatio de ſocijs ſecundum glo. in l. ſi prius. ad Sylla. & Cyn. in l. ſi de accuſ. debet fieri generaliter non deſcendendo ad ſpeciem, & ad nominationem certæ perſonæ, quia ſi ad ſpeciem deſcenderetur, non eſſet quærere, ſed potius ſuggerere, quod fieri nõ debet, vt l. 1 §. qui quæſtionem. ff. de quæſtio. niſi contra aliquem in ſpecie ſit legitima præſumptio, vt in d. l. ſi. & facit l. 1. C. de quæſtio. ſecundum Bar. in d. l. ſi. vbi plus ſubdit, quòd quando ſua ſponte non interrogatus alium nominat, nominatio ſuſpecta habetur à lege, rationibus aſsignatis in tex. ſicut dicemus de teſte ſponte ſe offerente.

Interrogatoria cum ſint fundata in iure diuino, vt in exemplo Danielis pro Suſanna, ideo non ſunt omittenda à Iudice in criminalibus, ſed facienda ex dictis teſtium. Fran. Caſon. de torm. c. 6. nu. 5.

Interrogatoria debent eſſe incerta, non tamen tanta incertitudine q̃ auferant defenſionem reo. Bar. in extrauag. Ad reprimendum. Hippo. conſil. 49.

Non reſpondens torqueri debet.

Interrogationi non reſpondens habet indicium contra ſe, & propter hoc torqueri poterit, vt reſpondeat. Iaco. de Beluiſ. in ſua pract. adducit tex. in l. de ætate. §. qui tacuit. vbi Bar. dicit, q̃ non reſpondens, ad hoc vt dicatur contumax, requiritur q̃ ſit præſens, & iuſſus reſpondere recuſet abſq; rationabili cauſa. c. 2. de confeſ. li. 6.

INSTRVMENTA.

INſtrumenta per notarium confecta poſtquam fuit de falſo in ſuo officio commiſſo damnatus, non debent recipi tanquam authentica, quia ex quo damnatus eſt auctor, opera eius non faciunt fidem. pro hoc l. ſi quis. C. de fuſce. & Arch. lib. 10. Inno. optimam diſtinctionem facit dicens. Aut loquimur de inſtrumentis confectis poſt falſitatem commiſſam per ipſum notarium, vel ante. Si ante, tunc ex quo notarius toleratur in officio, valent, licet poſtea ſequatur damnatio, ſeu depoſitio, quia geſta ratione publici officij non retractantur propter publicam vtilitatem, licet poſtea ſequatur depoſitio. ad hoc l. Barbarius. ff. de offic. prætoris, & 3. q. 7. §. tria. Sed inſtrumenta confecta poſt damnationem, pro infectis habentur. Idem à ſimili poteſt dici de notario in hæreſim lapſo.

Poſt falſitatẽ cõmiſſam.

Poſt damnationem cõfectam inſtrumẽta pro infectis habentur.

Sed

Inſtrumentũ habens plura capita.

Sed dubium eſt quando ante damnationem notarij reperitur inſtrumentum habens plura capita, & in vno eſt admiſſa falſitas, nunquid propter falſitatem in vno capite adinuentam reprobetur totum inſtrumentum. Quidam diſtinguunt, vt habes per Abb. in c. fraternitatis, de hære. ſed reſolutio eſt talis. Aut defectus non prouenit ex vitio notarij, & tunc aut concernit ſubſtantialia inſtrumenti, vt quia omiſſa indictio, & dies, & tunc inſtrumentum corruit totum, vt in authen. vt propo. no. impe & no. in c. inter dilectos, de fide inſtr. aut defectus non concernit ſubſtantialia negotij, & tunc diſtinguitur ſic. Aut negotia ſunt connexa, aut non. Primo caſu corruit totum, ſecundo caſu, vt quia debebat ſcribere quod N. promiſit decem, & ſcripſit viginti, & quod erat conſanguineus, & talia quæ ſunt circunſtantiæ extrinſecæ, licet talia ſint falſa, non reprobatur propter hoc inſtrumentum, quia illa non ſpectant ad officiũ notarij, vt dicitur de teſte. vide Abb. vbi ſupra.

INVOCARE.

INuocare brachium ſæculare poteſt Inquiſitor, vt in c. officium, de hæreſi. li. 6. §. deniq;

Moralia, legalia, iudicialia, &c.

Iudæi hæretici non in fide Chriſtiana.

Iudæi hæretici in fide Chriſtiana.

Inuocantes dæmones tam Iudæos, quàm Paganos, atq; Saracenos indifferenter Inquiſitor punire non poteſt, ſed tantum quando directe cõtra Chriſtianam profeſsionem agunt. Pro quorum intelligentia aduertendum eſt, quod in ſcripturis veteris teſtamenti ſunt quædam, quæ ita mordicus à Iudæis tenentur, & creduntur, vt eis inhærendo, & credendo credant inniti diuinæ auctoritati, ac ineffabili veritati. Nam aduertendum puto, quod in veteri teſtamento ſunt quædam moralia, quædam legalia, quædam iudicialia, quædam cerimonialia, quædã prophetalia, & quædam figuralia, quæ omnia ſunt genere duplicia. Nam quædam ſunt in eis ſpecialia, per quæ à nobis Chriſtianis Infideles reputantur. Et ſi de his diſcordant à priori eorum credẽtia, licet hæretici ſint in eorum perfidia, non tamen in fide Chriſtiana, imo nobiſcum tunc de nouo conueniunt, & ad nos conuertuntur. Et propter hoc in his à Chriſtianis non ſunt fatigandi, ſed in talibus potius erudiendi, & defendendi ſunt.

Quædam alia ſunt Chriſtianis, & Iudæis communia, per quæ à nobis Chriſtianis non diſtinguuntur, nec Iudæi ſunt, nec habentur hæretici, vtpotè credere Deum vnum, & illum creatorem omnium, & ſimilia. Et ſi in eis Iudæi ab eorum priori credentia diſcedant, & abnegent eſſe vera, hæretici, & in priori promiſſa fidelitate, & in eorum Theologia, vel lege, & communi eorum æſtimatione ſunt, & habẽtur hæretici. Et quia in his nobiſcum conueniunt, & talia negare eſt legem Chriſtianorum directe impugnare, ideo à Chriſtianis, & fidei Chriſtianæ Iudicibus, Epiſcopis, & Inquiſitoribus arctandi ſunt ea tenere, & credere, ac fidem quam de

his

Universidad de Deusto
Biblioteca

his credendo promiserunt, firmiter obseruare. Si ergo inueniantur Iudæi in his quæ nobis, & ipsis sunt cõmunia deliquisse, verbo, vel facto ea abnegando, vt asserendo verbo vnum Deum non esse, vel facto dæmonibus sacrificando, quod est facto dæmonem Deum asserere, & similia perpetrare, præsertim in præsentia Christianorum, debent tanquam hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Christi, arctari & puniri per Episcopos, & Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes iudæorum vel adulti per minas, vel per timorem amissionis rerum suarum, vel verberum, vel similia etiam metu mortis coacti fuerint baptizari, & receperint fidem Christi, sunt cogendi ad obseruandum quod promiserunt, vt in c. de Iudæis. dist. 45. & c. contra Christianos. de hære. lib. 6. quanto magis iudei qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta per quæ à Christianis non distinguuntur, Deo fideiusserunt, debent arctari ad seruandum illud quod promiserunt? præsertim quia fidem Christi, quam receperunt in figura, vt dicit S. Thom. 2. sec. q. 10. art. 5. & quia iudæi inter cætera adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxt. illud Deut 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies, & his modernis temporibus, & etiam antiquis frequentissime deliquerunt, saltem facto, quod est plusquam verbo idola colentes, eis sacrificia offerentes, dæmones inuocantes, ad aras dæmoniorum sacrificia offerentes, responsa sperantes, & obtinentes, & non nunquam Christianos verbo, vel exemplo ad nefaria similia pertrahentes, Episcoporum, & Inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, imo sunt durius ab eis puniendi, & hoc patet ex dictis Doctorum. Nam Inno. in c. Quod super. de voto. & vo. redem. sic dicit. Et propter hoc dicimus, non licet Papæ, vel fidelibus auferre sua, siue dominia, siue iurisdictiones infidelibus, quia sine peccato ea possident. Sed bene credimus, q̃ Papa qui est Vicarius Christi, potestatem habet non tantum super Christianos, sed etiam super omnes infideles. cum enim Christus habuerit super omnes potestatem, vnde psal. 71. Deus iudicium tuum Regi. da. &c. non videtur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenam potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petro, & successoribus eius dedit claues regni celorum dicens. Quodcunq; ligaueris super terram. &c. Et alibi. pasce oues meas. Omnes autem tam fideles, quàm infideles Christi oues sunt per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ. Et sic per prædicta patet, q̃ Papa super omnes habet iurisdictionem, & potestatem de iure licet, non de facto, vnde per hanc potestatem quam habet Papa, credo q̃ si gentilis qui non habet legem nisi naturæ, si contra legem naturæ faceret, q̃ posset licite puniti per Papam. Arg. Gen. 19. vbi habes, q̃ Sodomitæ qui contra legem naturæ peccabant, puniti sunt à Deo. Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius

Iudæi ĩmore baptizati.

Iudæi qũo q̃ Episcopos, vel Inquisitores puniri possunt, & debeant.

Papa nõ sup Christianos tantũ, sed etiã super Infideles potestatẽ habet.

Gentiles in quibus à Papa puniri possint.

carius Christi hoc non posit, dummodo adsit facultas. Et idem dico si colant idola, naturale enim est vnum, & solum Deum creatorem colere, & non creaturas.

Item Iudæos si contra legem Euangelij faciant, Papa potest iudicare in moralibus videlicet, & eos si eorum Prælati non puniant, punire. Et eodem modo si hæreses circa suam legem inueniant. Et hac ratione moti Greg. & Inno. summi Pontifices mandauerũt comburi libros talium, qui multis hæresibus pleni inueniebantur, mandaueruntq̃ue puniri illos, qui prædictas hæreses sequerentur, & docerent.

Iudæi hæretici à Papa iudicantur.

De Christianis autem non est dubium, quod eos Papa potest iudicare si contra legem Euangelij faciant. Et licet quandoq; Papa omittat pœnas iustas omnibus prædictis inferre, hoc facit, vel quia facultatem non habet, vel propter scandala, ac pericula vitanda.

Nota facultatẽ adesse sæculari potestatem.

In omnibus autem prædictis casibus, & alijs, in quibus licet Papa eis aliquid mandare, si non obediunt, compellendi sunt per brachium seculare, & indicendum est eis bellum per Papam, & non per alios, vbi quis de iure suo contendit. Nec est contra c. Multi. 2. q. 1. vbi dicitur, quòd nõ pertinet ad nos iudicare de his, quæ foris sunt, quia intelligitur, quod non debemus eos iudicare excommunicando, vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocantur. 45. d. c. De Iudæis. Hæc Inno. vbi supra. Abb. in cap. venerabilem. de electione.

Temporibus etiam nostris videlicet 1558. ex mandato Pauli eius nominis Quarti Summi Pontifici diligẽtissima Inquisitione contra Iudæos facta, hæresum pleni quamplurimi codices penes ipsos inuenti, igne consumpti sunt. Io. And etiam in Nouella super alleg. c. Quod super. idem quod Inno. dicit, & super. c. ex graui. §. sane de vsuris. in Clem. ficait. Non solum est hæreticum male sentire de articulis fidei vel sacramentis Ecclesiæ. c. Ad abolendam, de hære sed etiam quod peruersum dogma habet, vel falsas opiniones gignit, ac sequitur. 24. q. 4. c. Hæretici. Aut si est contra doctrinam Ecclesiæ. eo. tit. &c. Ec c. tu. in fin. Iudæi vero qui dicunt hæc iudicantes auctoritate Deut. 23. Non fœneraberis fratri tuo, de qui bus videtur facere 23. q. 4. c. Ab illo. non ineludantur hac constitutione, quia hæresis proprie non cadit in illos, quæ diuisionem sonat, quia nunquam fuerunt vniti. Item certum est, quòd peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi contra c. firmiter. de sum. tri. & fi. ca. & hoc scit Ecclesia, & tolerat, & nihil ad nos, c. Gaudemus. de diuor. Possunt tamen per Ecclesiam compesci super his, si talia dogmatizant inter Christianos, vt dicit Inno. & Host. in c. quod super his, de voto. & vot. redem. Sicut & in alijs casibus cohereat, qui nominantur in c. Iudæi. de Iudæ. Hæc Io And.

Iudæorũ cõdices hæresũ pleni.

Iudæi dogmatizantes.

Paulus de Alza. super eodem c. concordat etiam cum prædictis. Et S. Tho. 2e. sec. q. 10. art. 10. ad 2. & ipse sic dicit, Ecclesia in infideles non

habet

habet iudicium quo ad pœnam spiritualem eis infligendam, habet tamen iudicium super infideles quo ad temporalem pœnam, ad quod pertinet, q̃ Ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium. Et in eadem q. ar. 8. sic dicit Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem Christi susceperunt, sicut Iudæi, & gentiles, & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi ab Ecclesia, vt ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamen compellendi a fidelibus si adsit facultas, vt fidem non impediant vel blasphemijs, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus, & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent, non quidem vt eos ad credendum cogant, quia etiam si eos vicissent, & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerent an credere vellent, sed propter hoc vt eos compellant, ne fidem Christi impediant. Alij vero sunt infideles, qui quandoque fidem Christi susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, vel quicunque apostatæ, & tales sunt etiam corporaliter compellendi, vt impleant quod semel susceperunt. Hæc Sanctus Thom. vbi supra.

Quandoque Iudæis subtrahitur communio Christianorum.

Bellũ contra infideles qua re mouean Fideles.

Nonnulli autem aduersarij veritatis prædictam veritatem niruntur multipliciter impugnare, volentes probare, q̃ cognitio, & punitio Iudæorum, & Saracenorum in vel contra fidem delinquentium pertinet non ad Episcopum, & Inquisitorem, sed tantum ad Dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges. Per canones impugnant quintupliciter, & primo sic.

Iudæus sic delinquens contra fidem vel est ex se de iurisdictione Episcopi, vel non. si sic, punit eum Episcopus, vt patet c. Postulasti. de Iudeis. Et punit eum pecunia, vel pœna alia temporali. si non, punit eum Dominus temporalis, vt patet per c. alleg. non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus, & per consequens minus ipse Inquisitor, cum ille sit Ordinarius, & non iste.

Respondetur, q̃ c. alleg. non loquitur de hæresi vel fide, de quibus cognoscere per censuram ecclesiasticam prohibetur Dominus temporalis, vt patet in c. vt Inquisitionis. de hæret. li. 6. Sed loquitur de excessu de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam Domino temporali, quòd possit cognoscere, & punire. Dicit enim sic c. Postulasti qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum violentas. Ad quod breuiter respondemus, quòd si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia secundum quòd conuenit temporali, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi, alioquin eius dominum moneas, & indicas, vt passo iniuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfiat competenter. Quod si Dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

Secundo

Secundo sic arguitur. Si in contumeliam creatoris prorumpant Iudei, puniuntur per Principes temporales, v c. in nonnullis. de Iudæ. sed fidē Christi falso dogmate impugnare, vel aliter in & contra fidem agere, est in contumeliam creatoris prorumpere, ergo si Iudæi sic agitent fidem, non per Episcopum, & Inquisitorem debent puniri, sed per Principes seculares.

Iudæi p Principes puniuntur.

Respondetur multipliciter, & primo, quòd duplex est blasphemia in Deum, & contumelia. Quædam est simplex, & quædam est hæreticalis. prima non agitat articulum fidei, sed secunda. De prima loquitur c. vni cum, de maledicis, & blasphemis. secūda autem trahitur ad titulum de hæret. & de prima loquatur, non de secunda cap. alleg. quia loquitur simpliciter, & non ad hæresim contrahendo, nec loquitur, quòd si Papa commisit, & præcepit Principibus temporalibus quod puniant quandoque Christianum, vel Iudæum de prima, quod commiserit etiam de secunda. Et ibi, si hoc feceris. quod non facit, cum contrarium postmodum prædictis Dominis temporalibus præcepit in c. vt Inquisitionis. de hær. lib. 6. vbi eis præcepit quod de fide, & de hæresi quoquomodo non iudicent, nec cognoscant.

Contumelia duplex.

Secundo respondetur, quod cum dicitur in d. c. in nonnullis, Præcipimus quod per Principes præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniantur, Papa nō excludit seipsū quin possit iudicare, & punire Iudæos contra fidem catholicam delinquentes effectos de foro suo, & Ecclesiæ Romanæ. In foro namque Ecclesiastico tales pœna pecuniaria, vel alia temporali pœna citra sanguinis effusionem puniuntur: in foro autem seculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc quod dicitur animaduersione debita puniant. vt notat, & exponit Host. in cap. de indicijs. §. quod si Iudæus, sic dicens, Cum autem Iudæus Christum blasphemans, vel in eius sequiens, puniatur. multo fortius si Deum blasphemauerit est per potestatem secularem pœna legitima feriendus, vt eodem c. Nonnullis. §. vlti. sed quæ sit pœna hæc, dicunt quod est pecuniaria. vt c. Postulasti. eo. tit. & hoc est verum in Ecclesiastico, sed in seculari foro hoc non credo verum, imo legali pœna quæ est decapitatio, etiam in Christiano, vt dicetur infra.

Præcipiendo aliis quòd faciant nō pri uat se auctoritate.

Et hoc significat Papa quando dicit, per potestatem secularem condignæ animaduersionis adiectionem. Animaduersio enim merum imperiū denotat, vnde & in hoc casu est animam à corpore vertere. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. 3. Nec excusat se aliquis cum Iudice causa ludi. Quis enim ludos appellet ex quibus crimina oriuntur? vt manifeste in constitutione. ff. vet. §. illud, non sane. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquiliam. Nam ludus, ad hoc de præsump. c. 1. hæc Host.

Animaduersio quid significet.

Ludi ex quibus crimina oriuntur.

Tertio respondetur, quod in crimine hæresis iudicis Ecclesiastici est cognoscere, & iudicare, sed iudicis secularis est exequi, & punire, vt cap.

Ad abolendam, de hęre. & c. vergẽtis, & c. excommunicamus. vtroque eo-
titu. sic in proposito Ecclesia iudicat. quod significatur in eo, quod Papa
in d. c. nonnullis, dicit. Præcipimus, quod præsumptores huiusmodi &c.
sed Dominus sæcularis exequitur, & punit, in eo, quod præcipit fieri per
Principes sæculares tanquam per executores. & etiam quia dicit, quod
condignæ animaduersionis volumus, &c. Per quod supplicium designa
tur, vt supra dictum est.

Rex Siciliæ Papæ minister fuit, non dominus.

Tertio arguitur sic, Rex Siciliæ commisit Episcopis, vt punirent Sara-
cenos, qui mulieribus Christianis, & pueris abutebantur, vt c. In Archie
pisc. de rapto. Igitur si Rex eis commisit punitio Saracenorum directe
pertinet ad Principes sæculares.

Respondetur quod Papa commissionem factam Episcopis per Regem
super Saracenos narrat, sed eos procedere ex tali commissione non appro
bat, nec processerunt ex illa, sed propria ordinaria, vnde dicit sic. Consul
tationi tuę taliter respondemus, quod tales in iurisdictione tua existentes
pœna pecuniaria poteris mulctare, & c. Vel aliter respondetur, quod vbi
prædicti Episcopi in dictis excessibus processissent ex cõmissione Regia,
& non potestate ordinaria, quod procedebant in casu de excessu, quia de
nece, & de damnato concubitu, in quo & de quo potest cognoscere, &
punire Dominus sæcularis: secus autem est de fide, & crimine hæreticæ
prauitatis, de quo iudex sæcularis cognoscere prohibetur, c. vt Inquisitio
nis. de hær. lib. 6.

Quarto arguitur. Alta voce, & publice in terris Christianorum Ma-
chometum inuocare, peregrinationes ad sepulchrum alicuius Saraceni
defuncti tanquam ad locum Sanctum, palam & publice in eisdem terris
facere, & tolerare, cedit in offensam, & opprobrium fidei Christianæ,
sed Saracenos talia exercentes mandat Papa castigari per Principes
Christianos, vt de Iudæis c. postulasti. non ergo cognitio, & punitio
Saracenorum contra fidem Christianam delinquentium videtur ad Eccle
siam pertinere.

Communia nobis Iudæis & Saracenis.

Respondetur, quod Iudæi, & Saraceni (vt dictum est) aliqua habent
nobiscum communia, vt credere vnum Deum, & eum creatorem, hoc
est commune nobis Christianis, & Iudæis, & Saracenis: vel credere
Christum de virgine natum, & illum fuisse prophetam verum, & San-
ctum, quod est commune nobis, & Saracenis, & in talibus assentire ab
Ecclesia non reprobatur, imo tacite approbatur, & si postmodum dis-
sentiant in lege, seu potius secta sua, hæretici fiunt directe, & in nostra
indirecte. Et quia inquirere, & cognoscere de huiusmodi habet Iudex
ecclesiasticus, ergo potent iudicare. Habent etiam Iudæi, & Saraceni
aliqua, quæ nobis Christianis, & illis non sunt communia, sed distin-
cta, per quæ hi sunt, & dicuntur Iudæi, & illi sunt, & dicuntur Sarace-
ni. Et de Iudæis primum. Nam ij asserunt Christum adhuc fore ventu-
rum,

rum, & legali obseruantia esse victurum: Saraceni autem asserunt
Christum venisse, fuisse, sed purum hominem, & Machometum Chri
sti nuncium, & Dei prophetam Sanctum extitisse, & in his Ecclesiæ eos
non approbat, sed reprobat, & tolerat tamen, ac nec illos ad profiten-
dum fidem catholicam quisquam cogat, districte prohibet. vt in cap. qui
sincera. distin. 45. sed si volunt ab eorum erroribus resilire, & fidem Chri
sti susc ipere, eos recipit, fouet, & protegit, vt in cap. Iudæi. de Iudæis. Et
protestatione huiusmodi eorum errorum ipsi Iudæi & Saraceni exer-
cent, & obseruant execrabiles varios ritus suos. Hi in synagogis suis, il-
li in mosquitis, distinguuntur tamen ritibus. Nam ritus Iudæorum in-
terdum fuerunt liciti, & semper habuerunt, & habent significationem,
& representationem alicuius veritatis. Nam olim representabant futu-
ra, modo autem præterita, sicut serpens æneus, qui adhuc in quibusdam
ecclesijs in Paschate super palum exaltatur, & agnus qui immolatur, signi
ficat & figurat nobis Christianis præterita, idest Christum in cruce exal
tatum, & Deo in ara crucis immolatum. Sed olim Sanctis patribus desi
gnabat talia in Christo futura. Nam Io. 3. dixit Christus. Sicut Moi-
ses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis,
& ideo ritus Iudæorum ab ecclesia tolerantur, quia in illis habentur te-
stimonia fidei Christianæ ab hostibus, & ab alijs qui foris sunt, imo Pa-
pa prohibet quod in eorum celebritatibus, & festiuitatibus ab vllis Chri
stianis vllatenus perturbentur, vt in c. sicut fidei, de Iudæ. & Sara. Ritus
autem Saracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter cir-
cũcisionem) nunquam fuerunt, nec sunt liciti, quia non continent verita
tem, nec aliquam adducunt vtilitatem, ideo ab Ecclesia, iure vel constitu-
tione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur, licet in mo
squitis, suis, vel eorum domibus inter se quadam taciturnitate ab Eccle-
sia videantur tolerari, quia sic fieri non prohibentur. Quod istos exe-
crabiles ritus non faciant inter Christianos publice in loco eminenti, vt
Clamant, ideo vt profiteantur Machometum alta voce, & peregrinentur
in multitudine & publice ad sepulchrum Saraceni, quem vt Sanctum
mendaciter colunt, & adorant, fieri prohibet Papa, vt iudex ecclesia-
sticus, & proprius in hac causa. inde dicit, Cum autem sint diuinæ maie-
stati displicentia, non sunt vllatenus toleranda, Sancto approbante
Concilio ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibe-
mus, præcipientes Principibus temporalibus, vt generalis iudex quod
talia in eorum terris fieri non permittant: si autem fiant per mo-
dum per quem fieri prohibentur, hoc est publice & notorie quod pro-
batione, & Inquisitione non egeat, sed punitione, in isto casu præsen-
ti statuto, & iure Papa committit, & rem iuxta eos, vt punitionem, &
vltionem in eos exequantur, ad Principes sæculares, cum tales infide-
les publice Christum blasphemantes animaduersionis vltione de-

Ad fidem catholicã Ecclesia neminem cogit.

Iudæi in eorum festiuitatibus nõ perturbatur.

Saraceni quo & quare tolerentur ab Ecclesia.

Animaduersio quid significet.

beant castigari, vt dictum est in solutione immediate præcedentis argumenti, & patet in c. in nonnullis, de Iudæis. Animaduersionis autem pœna decapitationẽ significat, vt dicit Host. quæ pœna non potest infligi per Ecclesiam, quod bene designant verba in §. si. c. prædicti, quæ sunt talia. Hi vero qui secus præsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis scilicet Principibus, quod alij eorum exemplo perterriti à præsumptione simili arceantur.

Quinto arguitur sic, Iudæi non possunt proprie esse hæretici, nec per consequens de hæresi suspecti, nam fidem Christianam nunquam receperunt, & per consequens eam perdere non possunt. Episcopi autem, & Inquisitores non sunt simul iudices, nisi in materia hæresis, ergo de eis qualitercunq; delinquentibus cognoscere non possunt.

Iudei hæretici eorum fautores quo esse possint.

Respondetur sicut supradictum est, quod Iudei possunt esse manifesti, & clare hæreticorum fautores, receptatores, & defensores, & ideo possunt puniri per Episcopos, & Inquisitores. Hæretici autem in lege nostra directe, & proprie esse nõ possunt, nec suspecti, quia fidem Christi in re nõ receperunt, & sic vt tales puniri non possunt. Et hoc nisi credant, vel personaliter asserant contrarium eorum quibus à nobis distincti non sunt, sed nobiscum conueniunt, vtpotè Deum non esse vel Creatorem, vel legẽ non dedisse Moysi, &c. quibus assentire, seu credere expresse, vel tacite fideiusserunt in circumcisione, vel legis Mosaicæ receptione. Et ideo si deuiant arctandi sunt credere, & tenere, quæ fideiusserunt. De fide autem, & hæresi non habet cognoscere quoquo modo Dominus temporalis, sed tantum ecclesiasticus. Iudæi contra Christi fidem dogmatizantes.

Possunt etiam contra fidem Christianam agere, illam prauo dogmate corrumpendo, malis persuasionibus impugnando, Christianos ad hæreses inducendo, de hæresibus informando, ad ritus eorum execrabiles pranis persuasionibus pertrahendo, nouas leges contra Christi legem inueniendo, scribendoq;, & dogmatizando, & similia peragendo, de quibus Iudex sæcularis cum sit prohibitus non potest, sed Ecclesiasticus habet cognoscere, & diffinire.

Romanis legibus Iudæi iudicantur.

Per leges autem veritas prædicta etiam impugnatur multipliciter. Et primo sic: Iudæi Romanis legibus iudicantur. C. de Iudæ. l. Iudæi, vbi sic dicitur, Iudæi Rom. cõmuni iure viuentes, & infra. Adeant solemni more iudicia, omnesq; Romanis legibus conferant, & accipiant actiones. ergo debent iudicari Romanis legibus in ciuilibus, sicut & Christiani, & non legibus Mosaicis, nec à senibus Iudæorum, imo eos per ipsorum seniores prohibet iudicari, vt patet. C. de iud. l. si qua. Neque ante Christi aduentum secũdum legem Moysi in multis habebant immunitatem, quæ omnia rescinduntur, co. c. l. iussio, & quædam iux. legem suam instituerunt, quæ non licent. eo. c. l. nemo.

Secundo arguitur sic. Rectores prouinciarum debent prohibere Iudæos si faciunt aliqua in contemptum fidei Christianæ. C. de Iudæ. l. Iudæos.

dæos. vbi sic dicitur, Iudæos quædam festiuitatis suæ solemnia ad pœnæ quandam recordationem intendere, & sanctæ crucis assimilatam speciẽ in contemptum Christianæ fidei sacrilega mente exercere prouinciarum rectores prohibeant. Hæc in gl. solemnia, puta coronam spineam, & crucem, ergo nõ ad Ecclesiam, sed ad Dominos temporales pertinet Iudæos contra fidem Christi delinquentes punire.

Respõdetur, quòd ex ista lege nil aliud habetur, nisi quod rectores prouinciarum prohibeant Iudæos, ne talia faciant contra fidem, nec per hoc Iudæi fidem peruertebant, sed contemnebant, vnde in contemptum dicit. Nec per hoc excluditur Ecclesia ad quam de delinquentibus in fide pertinet iudicare, & non ad Dominos temporales, vt in c. vt Inquisitionis. de hæret. lib. 6.

Tertio arguitur sic. Princeps sæcularis iudicat pœna sanguinis Iudæos qui expugnant fidem Christi falsa doctrina. C. de Iudæ. l. vlti. vbi sic dicit, Sciant præterea bona sua præscripta, mox pœnæ sanguinis destinandos qui fidẽ alterius, idest Christi, expugnabit peruersa doctrina. Hæc ibi. Nõ ergo ad Christianos, vel ad Ecclesiam pertinet punire taliter delinquẽtes. Respõdetur, quòd ex ista lege nihil aliud habetur, nisi q; principes sæculares Iudæos expugnantes fidem Christi puniunt pœna sanguinis. Hæc autem pœna est secundum iudicium sæculare, nec ex hoc excluditur iudiciũ Ecclesiæ, cuius est cognoscere, & diffinire, sicut nec in hæreticis in quos, & contra est eadem pœna secundum leges, vt. C. de hær. l. Manichæos, & l. Arriani, & non procedit super iudicium Ecclesiæ, vt C. de sum. tri. & fi. ca. l. 1. & de hær. c. Ad abolendam, & c. vergentis, & c. excommunicamus pri. & sec. Et Iudæi fidem Christi impugnantes eisdem legibus quibus & hæretici iudicantur, C. de Iudæ. l. cœli cœlorum, vbi sic dicitur, Iudæi nisi ad Dei cultum veneratione mẽq; Christianam conuersi fuerint, hisdem legibus quibus præcipimus hæreticos constringi, vel astringi, se quoque nouerint astringendos. hæc ibi. Constat autem, quod non astringuntur hisdem legibus quibus hæretici nisi impugnent fidem in peruersa doctrina sicut hæretici, tunc. n. eodem iudicio astringuntur, vt C. de hær. l. quicunque. § eos vero, vbi dicitur, Vltimo supplicio coherceantur, qui illicita tentauerint docere, aliàs vt principes sæculares Iudæos sustinet, protegit, ac defendit, vt C. eo. l. nullus. Iudæi fidem Christi impugnantes licet legibus puniuntur quibus hæretic.

Quarto sic arguitur. Occasione quæstionis hæresis nullus debet prouinciam commouere, ergo si Iudæus impugnat fidem, nullus se debet intromittere de quæstione ciuili occasione hæresum vel religionum, sed Præses debet prouidere super decisione talis quæstionis ciuilis.

Lex impedit Inquisitionis officium retractanda.

Respondetur, quod nec lex intendit quin iudex ecclesiasticus de hæresi debeat iudicare, & vbi lex hoc diceret, tanquam impeditiua officij Inquisitionis, per Episcopum, & Inquisitorem foret penitus retractanda, vt habetur in c. statum, de hæret. lib. 6.

Quinto arguitur sic. In crimine canonico præses cum Metropolitano habet discernere, & non Metropolitanus per se, sed adiuncto Præside, vt in auctẽ. de manda. prin. §. si vero canonicum. fidem autem per Iudæos vel Christianos impugnare falso dogmate crimen est canonicum, ergo de illa discernere pertinet non solum ad ecclesiasticum, sed etiam ad præsidem, non disiunctiue sed copulatiue.

Respondetur, quòd prout patet per verba sequentia legis, illa quæstio non erat pure canonica, sed habebat aliquid de ciuili, Dubitabant enim Episcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de temporali iurisdictione: lex namque dicit sic. Si vero canonicum sit, quod quæritur, vnà cum Metropolitano prouinciæ hoc disponere, & discernere prouidebis, siue Episcopi dubitent siue alij quidam, & causæ claræ Deo amabilem terminum, qui & decenter orthodoxam custodiant fidem, & indemnitatẽ procuret fiscalibus. Ecce patet, quòd dubitabant Episcopi in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiscalibus, in quo casu Metropolitan. & Præses habeant discernere, aliàs enim Episcopi per se, & sine Metropolitano iudicant in quæstione canonica, vt matrimoniali, & alijs multis. In crimine enim Ecclesiastico, vt est crimen hæresis, iudex ecclesiasticus per se cognoscit, & discernit, nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt in Aucten. vt clerici apud proprios Episcopos. §. si vero, vbi sic dicitur. Si vero Ecclesiasticum sit delictum egens castigatione ecclesiastica, & mulcta, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus claristimis prouinciæ Iudicibus. Nec enim volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam mulctam, secundum diuinas, & sacras regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges. hæc ibi. Non obstantibus igitur canonum, & legum allegationibus, & impugnationibus antedictis manifestè patet, q̃ Iudæorum, & aliorum infidelium fidem Christianam prauis dogmatibus impugnantium, seu alijs modis contra fidem Christi delinquentium, & agentium, cognitio, iudicium, & pœnitentia pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos, videlicet ad Episcopos, & Inquisitores hæreticæ prauitatis, & non ad Principes, seu Dominos sæculares, licet executio pertineat ad ipsos iudices sæculares, quam vindictam facit sanguinis punitio, etsi deliquentes debeant animaduersione debita, ideſt vltimo supplicio castigari, prout si hæretici de iure & consuetudine essent, est faciendum. Propter huiusmodi rationes nonnulli aduersarij veritatis tempore Vrbani eius nominis Quinti summi Pontificis opposuerunt se Episcopo Bardonensi, & Inquisitori, qui in fortijs suis tenebant quendam Iudæum nomine Astructum de Petra Barchinon. cõuictum pariter, & confessum eo quod dæmones inuocauerat, eis sacrificauerat, & responsa ab illis habuerat, allegantes cõtra dictos Episcopũ, & Inqui-

In quæstione canonica Epi soli iudicant.

Iudicium ad Episcopos, executio ad iudices sæculares quomodo pertinẽat

Inquisitorem, præfatum Iudæum non esse de eorum foro, sed potius de foro domini temporalis. Et tandem dictus Iudæus sequestratus fuit in fortijs Episcopi Illerdensis, & causa deducta ante Gregorium Papã Vndecimum. A quo auditis partibus in publico consistorio, mandatum est duobus Cardinalibus Bononien. videlicet, & Morien. quatenus mandarent præfato Episcopo Illerden. quod infra taxatum terminum, dictum Iudæum deberet antedictis Episcopo, & Inquisitori restituisse, & consignasse. Qui Episcopus, & Inquisitor prædicti eundem Iudæum recuperatum Barchinonæ in Ecclesia Cathedrali in festo circuncisionis Domini publicè fecerunt abiurare, & eundem sententialiter carceri perpetuo mãcipauerunt, anno Domini. 1385. & hæc habentur diffuse in directorio antiquo Inquisitionis. Vide Zanchinum, de hæret. c. 36. cum addit.

Casus Iudæi in diœcesi Illerdensi.

IRREGVLARITAS.

IRregularitas non est pœna directe inflicta, sed potius consequens sacramenti defectum. Albertus magnus in 4. sen. di. 27. Io. de Tur. Cre. in c. si quis. di. 34. Et sæpe sine peccato, imo benefaciendo contrahitur, de qua plura vide supradictum Io. de Tur. Cre. in c. De his clericis, di. 50. & Abb. in c. 1. de vi. & hon. cler. & in c. si furiosus, de homicidio.

Irregularitas quid sit.

Irregularitatem leuare, & super illa dispensare possunt Inquisitores si contracta sit in hæresi, cum redeuntibus ad gremium matris Ecclesiæ, vt patet per priuilegium Clementis Papæ eius nominis Septimi, q̃ incipit, Cum sicut, vbi sic habetur.

Quam irregularitatẽ possunt leuare Inquisitores.

Et cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis conditionis super quauis irregularitate, quam tam ex hæresi quàm ex apostasia à fide seu etiam ex eo, quòd censuris, & pœnis ecclesiasticis tam à iure, quàm ab homine quauis occasione, vel causa latis, & promulgatis quãmlibet incurrissent, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxissent, ac etiam super irregularitatibus quas clerici cruce signati sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine etiam quauis occasione, vel causa latis, ligati seu irretiti, ac etiam ex eo quod in locis ecclesiastico interdicto suppositis, missas, & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) incurrerint, dispensandi, &c.

IVDÆI.

IVdæi quomodo subsint Inquisitori, & in quibus, vide supra in ver. Inuocare nu. 9. 10. 11. & 12.

Iudæi quare non sint cogendi ad fidem Christi suscipiendam, vide supra in verbo Inuocare. nu. 6.

IVDEX.

Sine auctoritate iudex nõ est.
Vita.
Scientia.
Experientia.

IVdex auctoritatem debet habere, quia aliàs Iudex non diceretur, nec esset. Secundo debet habere bonam vitam, quia ait tex. in c. forus. in fin. de ver. sign. Non potest iustitia cum scelerato habere commercium. Tertio debet habere scientiam, vt habeat notitiam boni, & æqui. vt habet tex. in l. 1. ff. de iust. & iure. Quarto debet habere experientiam, vt dicit tex. in authen. de iudi. & vt nulla. post prin. in ver. non enim æstimarimus. Vbi Imperator detestatur eorum iudicium etiam nomina, qui carent peritia legum, & illorum, qui non habent experientiam.

✲ Iudex siue sit ordinarius, siue delegatus cognoscit, An sua sit iurisdictio etiam si opponatur omnimodus defectus iurisdictionis. l. 2. ff. si quis in ius vocan. non ierit. l. si quis ex aliena. ibi. Prætoris enim est existimare an sua sit iurisdictio. ff de iud. l. præscriptionem. C. si contra ius, vel vtil. publ. c. ex parte Decani vbi Alb. nu. 3. & c super literis, de præscrip. Neq; ob id in propria causa dicitur iudicare, cum iudicare sit actus, & nullum commodum, vel incommodũ causæ ad Iudicem principaliter pertineat.

Præsentia.

Iudicis præsentia supplet defectum curatoris. Bal. in tit. de pa. iura. fir. Guil. Bene. in repe. c. Rainutius. de test. in ver. ti absq; liberis. 2. de fidei consubst. nu. 50.

Conditio.

Iudex debet esse mitis & placidus omnibus, vt in authen. de mãd prin. §. præcipue. In examinando tamen reos se debet ostendere terribilem, vt in d. authen. de mand. prin. §. talem vero. not. in l. obseruandũ ff. de offic. præsid. Non tamen debet esse nimis crudelis, aliàs posset remoueri, ficut si esset nimis negligens. l. 1. & ibi Bar. C. de offi. præf. vrb.

Grauitas.

Iudex de facili non moueatur contra delatos, sed prius bene omnia examinet, scilicet cuius famæ, & qualitatis sint deponentes, & illi contra quos deponunt, & quare deponant, & non statim irascatur contra delatos, eos odio prosequendo, vt per Spec. de iud. præpar. versicu. circa iudicem.

De delicto certus esse debet.

Iudex quantumcunque delictum sit ei notorium debet videre meritacausæ, priusquam aliquem feriat, vel condemnet, vnde Dominus cui nihil est absconditum, Descendam (inquit) & videbo vtrum clamorem opere compleuerint, vt c. Deus omnipotens. §. fin. & c. seq. 2. q. 1. & l. inciuile. ff. de leg. Debet siquidem Iudex bonus & iustus secundum allegata & probata decernere & iudicare, vt l. illicitas. §. veritas. if. de offi. præsid. cum & debeat constare de facto, vt l. diuus. ff. de re mihta l. 1. §. item illud. de senat. consul. Sylla.

Iudex debet corrigere subditos ex dilectione, & non ex odio, vt 23. q. 4. c. ita. & quanto maius est delictum, tanto seuerius est iudicandum, 24. q. 1. c. non afferamus, & ibi glo.

Iudex

Iudex quocunque modo procedat, semper veritatem inquirere debet, tex. est in authen. qui semel. C quomodo, & quando iudex. ibi, perquisita veritate. ita dixit Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. ad receptationem. Ad idem tex. in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest. de adult. Et hoc maxime facere debet in crimine hæresis, quod est enormissimum: vbi enim est maius periculum, ibi cautius est agendum, cap. vbi periculum, de electio. lib. 6. quinimo, si Iudici post sententiam etiam condẽnatoriam appareret de innocentia rei, id principi scribere debet, nec sententiam executioni mandare. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstionib. ita voluit Bartol. in loco alleg. quinimo si Princeps mandaret contra aliquem fieri executionem alicuius sententiæ capitalis, non erit illico parendum, quando appareret de innocentia rei post sententiam, sed expectanda esset secunda iussio, & Principi referibendum. facit tex. in c. si quando, de referip. & in terminis, tex. in l. si vindicari. C. de pœnis. & c. cum apud. 6. q. 3. nec iusto Principi hoc molestum esse debet. facit quod de Antiocho tertio Asiæ Rege scribitur. Is enim omnibus regni sui vrbibus fertur scripsisse, quòd si quid in literis, quæ eius nomine scriberentur esset quod legibus aduersari videretur, crederent ignaro se huiusmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non parerent. Facit tex. in l. digna vox. C. de legib.

Veritas iudicis obiectum

Cautius agendũ vbi maius periculum.

Vbi apparẽt de innocẽtia Principi non est parendũ.

Antiochi scriptum.

Iudex semper debet inclinare in mitiorem partem, & in minorem pœnam sequens iuris regulam, quod semper in obscuris mitiorem partem amplecti debemus, vt regula in obscuris, de reg. iur.

Ad mitiorem tendere debet iudex.

Iudex ad absoluendum pronior sit quàm ad condemnandum. l. Arrianus. ff. de actio. & obligatio. quia tutius est absoluere quàm condemnare. Specul. de aduoc. § sequitur videre. Fallit hoc in crimine hæresis, secundum Ioan. de Imol in clemen. 1. de hære. vbi ait, quod ad salutarem pœnitentiam imponendam in dubio tutius est condemnare, quàm absoluere.

Ad absoluendum pronior debet esse iudex.

Iudices semper præ oculis habere debent, quod scribitur in cap. cum æterni. de re iudi. lib. 6. vbi dicitur, Caueant Iudices, & prudenter attendant, vt in causarum processibus nil vindicet odium, vel fauor vsurpet, timor exulet, præmium, aut expectatio præmij iustitiam non euertat, sed stateram gestent in manibus, & æquo libramine procedant, vt in omnibus, quæ agenda fuerint, præsertim in concipiendis, & ferendis sententijs præ oculis Deus habeatur, & lachrymis nullus sit locus, quia iustitia lachrymis non regitur, nec officia lachrymis gubernatur.

Fauor, & odiũ absint à iudice.

Lachrymis nullus fiat locus.

Iudex cauere debet ne sit partialis, sed communis. Bal. in trac. de Guel. & Gibel. nec magis vni parti quàm alteri fauere debet, aliàs recusari posset secundum Innoc. in c. accedens, vt lit. non contest. & Bal. in Margar. ver. Iudex, taliter enim se debet habere, vt apud eum non sit exceptio per sonarum secundum Specul. in titu. de leg. versi. 8. & non debet moueri,

nec

nec prece nec precio, nec odio vel amore. clem.1. de hære. & glo. ibi. & Cardin. 11. q. 3. cap. quatuor, & debet esse omnibus idem, alicui complacere contra veritatem. Abb. in cap. qualiter, & quando. 2. de accusa.

A'munneribus abstinere debet iudex.

Iudex abstinere debet à muneribus si cupit esse rectus, quia dona, & munera euertunt iustitiam, & excœcant oculos sapientum, vt Deut. 15. & c. qui recte. 2. q. 3. refert Angel. & post eum Iason in l. non dubium C. de testi.

Secundũ allegata & proba ta procedere debet.

Iudex non tantum secundum conscientiam, sed secundum allegata, & probata iudicare debet, Io. de Ana. super c. pastoralis. de offi. deleg. nu. 9. Sanctus Tho. sec. se. q. 67. art. 2. Et ibi Caiet.

Iudex non multum debet festinare in processibus, Ioan. de Ana in c. cum Bertoldus, de sent. & re iudi. num 4. & in dubijs opinionem receptam sequi debet, idem Ioan. de Ana. in c. canonum. de consti. nu. 6. nam communis opinio doctorum' seruari debet & in iudicando, & in consulendo graue est recedere ab ea. Abb. in cap. cum secundum, de secund. nupt.

De delicto scõ stare debet.

Iudici debet constare de delicto antequam contra aliquem procedat, vt in crimine homicidij de corpore interempto. Et in crimine hæresis de hæresibus dictis, vel suspicione hæresis data. Iason in l. iusiurandum. §. procurator, de iureiur. Bar. in l. fin. ff. de quæstioni. Blanchi. l. fin. co. tit. nu. 15.

Potest quòd iuste potest.

Iudex dicitur posse quod iuste potest, & honeste. 22. q. 2. c. faciat homo, & ff. de condi. instit. l. filius, & l. nepos de ver. sig. & illud dicitur posse quod de iure possumus, in clem. sæpe. de verbo. signi. & ibi Zabar. num. 9.

Relaxans reũ ante sentẽtiã.

Iudex qui relaxat reum de crimine læsæ maiestatis humanæ vel diuinæ, conuictum, vel confessum, vel ante purgationem indiciorum, incidit in crimen læsæ maiestatis, & puniri potest pœna rei, vt dicit Angel. in l. ne quis. ff. de custo. reo.

Iudex debet requirere de inimicitia testium illius contra quem inquiritur, eo maxime quod in crimine hæresis nomina testium reo non publicantur, nec potest ipse diuinare. Io. And. in nouella super. c. vt officium de hære. li. 6.

Arbitrio iudi cis relinqui. tur quòd iure cautũ nõ est.

Iudicis arbitrio relinquitur quod in iure expressum non inuenitur. c. de causis, de offi. deleg. & l. 1. ff. de iur. delib. sed arbitrium iudicis debet esse iuri, & æquitati consonum, secundum Lud. Ro. cons. 376. incip. quæstio est nunquid, vbi per hoc allegat glo. in l. eas causas. ff. de condi. & demonstta. & sequitur Marsi. in pract. cri. §. diligenter, nu. 24. non igitur cogitet propter hoc iudex omnia sibi licere.

Certa iudicis notio.

Iudici si quid sit certa notione perspectum, nullus legum ordo, nulla procedendi recepta forma seruanda est. Intellige si crimen committatur

præsente

præsente iudice in loco iudicij, & alijs testibus. Nam si crimen committatur præsente iudice, vt priuato, tunc ordo iudiciarius seruari debet. l. 1. & auct. offeratur. C. de lit. contest. & c. si sacerdos de off. ordi.

Nomina & cognomina scribi debent.

Iudex faciat redigi in actis nomen, & cognomen deponentis querelam, quia aliàs querela non tenet secundum Bald. in l. penul C. de accus. & Alex. in l. libellorum. ff. eo. tit. & tamen allegãtibus silentium imponat. Bal. in l. 1. C. de lega. & appellantibus ab eius sententijs, dummodo possint appellare, iniuriam non inferat, aliàs puniretur. l. minime. C. de Appellat.

In atrociori. bus seueritas militat.

Iudex maleficia puniat, inuestiget, & inulta pertransire non sinat. Nam maleficia dissimulantes, & non punientes acriter puniri debent. l. 1. de deser. secundum Bar. ibi, & l. fin. C. de publicis læti. li. 12. & ibi Bar. & punientur sicut ipsi scelerati, vt l. fin. C. Ne sanct. Bapt. & l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & cleri.

Nõ grauetur quis vltra legem.

Iudex in atrocibus seueritate, & non pietate vti debet, secus autem in alijs, l. diuus. ff. de reg. iur. In ver. sentire. & Bal. in l. ea quæ, C. de condi. inde.

Iudex aliquem non grauet plusquam lex, quia mens iudicis præsumitur conformis menti legis. l. & puto. ff. de famt. hercis. §. 1. & l. nam, & ipsum. ff. de iust. & iur. secundum Bar. in l. 2. C. si pen. appel.

Tenibilem se ostendere qũ oportet.

Iudex in arbitrarijs nõ sit nimis fauorabilis, quia cui datur laxior habena, magis præ oculis æquitatem debet habere, l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cer. lo. & in authe. de iureiur. quod præsta. ab his, & Inno. in c. cum æterni. de re iud. li. 6.

Iudex delinquentibus vultum terribilem ostendat, vt in auth. de mandа. princ. §. sale. non autem contra innocentiam, nisi ad principia, & præludia inueniendi ipsam veritatem, vt l. si. C. ad scillan. & secundum Alex. in l. 1. ff. quod metus causa.

Iudex quãdo facit litẽ suã.

Iudex facit litem suam qui admittit non admittenda, secundum Bal. in l. sancimus, C. de iudi. etiam si illa verba apponat, videlicet, admisit si & in quantum de iure debet, secundum Bar. in l. si quando. ff. de lega. quia nihil operatur secundum eum. Et facit quod not. in l. cum propter. ff. de leg. præstan. & glo. in l. iudex postquam, de re iud. dicit, quòd iudex non debet talem conditionem apponere, sed prius est discutiendum an debeat admitti, & idem dicendum est si non admittenda admittat. Vide Bar. in l. prætor ait. §. 1. ff. de re iudi.

Sedere debet iudex.

Iudex debet sedere quando ad eum venerint aduocati pro suorum clientum causis, & eos patienter, ac benigne audire, Spec. in tit. de sent. iuste. versi. Item est nulla. Et per eundem in tit. de disput. & allega. §. 6.

Nõ præceps

Iudex non sit facilis ad capturam eorum, qui deferuntur, sed prius omnia bene examinet, inuestiget, & consideret. Bal. in l. quod euitandi,

in

in fin. C.de condi.ob turp. cauſ. & per Fran. Aret. in l.ſi quis poſt. ff.de teſt. Brun. in fin. ſui tract. de indicijs & tort. & hæc maxime obſeruenda ſunt quando non eſt timor de fuga,ſecundum doctores.

Iudicis arbitrio quomodo Regi dentur.

Iudicis arbitrio, & ſi multa relinquantur à iuribus, non tamen ex hoc cogitet liberam habere poteſtatem faciendi quæcunque voluerit,quia dictum arbitrium debet eſſe regulatum à iure, & æquitati conſonum. Lud. Ro.in conſ.376.incip.queſtio eſt nunquid.vbi allegat glo.in l.eas cauſas. ff.de condi.& demon.

Iudicis benigna audiétia.

Iudex patienter, & benigne audiat de crimine inquiſitos, & pro eis agentes, nam benigna iudicum audientia videtur quodammodo pœnæ impoſitæ præſtare tolerantiam, & econtra impatientia, & arrogantia iudicum in audiendo reum,& pro eo agêtes,ſæpius reducunt ipſum reum, & affines in deſperationem,& ad querimonias exaggerandas, vt Marſil. in pract.crim.§.occurunt,nu.2.

Iudex extra prouinciam.

Iudex exiſtens extra prouinciam ſuam non poteſt excommunicare, nec abſoluere, niſi de cauſa cognouerit in prouincia exiſtens, ſed tamen poteſt committere cauſas in prouincia. Quod bene nota. Ad hoc facit tex.in c. Nouit.de offi.lega.& eſt ibi glo. ſingularis.

Iudex ex præſumptionibus procedens.

Iudex ſi procedit ex præſumptionibus, nunquam pœnam corporalem imponere debet, ſed ciuiliter condemnare, quod patet de ſententia Salomonis. Innocen. c.veriſimile.de præſump. Arch. in c. Accuſatus. de hæret.lib.6.

Per primam præſentationem liberatur fideiuſſor.

Iudici promittens aliquem præſentare, liberatur per primam præſentationem. Ita dixit Benedictus de Plum. in l.duobus. §.1.per glo. ibi in ver.exhibuit.ff de iureiur. Alex.in conſi. 360. incipien. Breuiter in caſu. Marſil.in Pract crimin.§.Quoniam.num.2. Et ſi promittitur præſentare totiens quotiens, liberatur bina præſentatione. Ita dixit Angel.in l. ſi finita.ff.de damn. infect.& in l.2.ff.de cuſto.reo. Marſil.in pract. crim. §.Quoniam.nu.12.

Iudex Eccleſiaſticus quid in iudice ſæculari poſſit.

Iudex eccleſiaſticus poteſt inhibere iudici ſeculari ne procedat in cauſa dependente ex cauſa quæ oritur coram ipſo Iudice Eccleſiaſtico. Vide c.tuam. de ord. cogni. & Abb. ibidem. Et per Corſetum in ſuo repertorio, in ver.inhibitoria.2. Et optime facit ad propoſitum, q̃ Inquiſitor poteſt inhibere Iudici ſeculari, ne procedat contra aliquem vigore proceſſuum inquiſitionis, vel occaſione alicuius confeſsionis factæ coram ipſo Inquiſitore,quod bene nota.

Iudicis ſcripta.

Iudicis ſcripta non probant etiam cum tribus teſtibus,niſi Iudex vt notarius ſcripſerit, Inno. in c.cum à nobis. de teſt. & Bal.in ſua Margarita. Probant ſubſcripta à teſtibus.c.2.de fide inſtru.& etiam non ſubſcripta in multis caſibus, vt per Abb.in d.c.cum à nobis.de teſt. & in c.poſſeſſionem de proba. Probat autem omnino ſi ſit ſubſcripta à parte, vt à reo, quia ſubſcribens ſe alicui ſcripturæ ipſam approbat quo ad omnia in

ea contenta,& ſibi ita præiudicat,ac ſi in toto, & per totũ eam manu ſua ſcripſiſſet.ita not.Bar.& Ang.in l.emptor.§.Lucius. ff. de pact. per illum tex.not. Faciunt quę not.Alex.in l cum antiquitas.C.de teſtib. vide Abb. & Fel.in c. ſcripta, de fide inſtru. & per Marſi.in repet.rub. C. de proba. nu.59.293. vnde ſi ſubſcribens poſtea dicat ſe fuiſſe deceptum, oportet quod id probet, aliàs ſibi non creditur. Et ita dixit Bar.in l.1.§.ſi quis neget.ff.quemadmodum teſtamenta aperiantur.& Paul.de Caſt.in conſ. 358.& per Marſil.de proba.nu.296.

Subſcriptio quid faciat.

In enormibus non ſeruatur ordo.

Iudex in his quæ ſunt valde enormia non tenetur ſeruare ordinem iuris,ſecundum Paris de Puteo in ſindic.ſuo, fol.51.col.2.in fi. ſed contrarium ſentit Marſil.in prac.crim.§.diligenter.num.169.& bene, ſi intendit de inquiſitione ipſa,quia in inquiſitione enormis criminis non poteſt dici,quod ſimus in enormi crimine, cum non conſtat de crimine commiſſo, ſcilicet inquiſitum commiſiſſe tale crimen, ſed ſimus in imputatione talis criminis. modo non ſequitur, talis eſt imputatus de tali crimine, ergo eſt reus talis criminis. textus not. in l. fin. C. de accuſa. in verſi.non ſtatim reus exiſtimatur. Debet igitur Iudex in inquirendo etiam enormia,ſeruare omnia,quæ de iure ſeruanda ſunt,omiſsis tantummodo non eſſentialibus ad iudicium. Et quod dicitur,quòd in enormibus licet iura tranſgredi,habet locum in puniendo delictum, quando iam verè conſtat reum commiſiſſe crimen, ſecus autem in procedendo, & inquirendo.

Eſſentialia in iuris nunquam omittenda.

Item & hoc locũ habet tantum in maioribus magiſtratibus: nam minores,vt Poteſtates,& Iudices terrarum,Vicarij Inquiſitorum, & ſimiles non poſſunt leges & iura tranſgredi. ita dixit Bal.in authen.hodie. C. de iudic Lud.Ro.in l.ſi vero,§.de viro.ff.ſolu.matr. vide Marſi.in prac.crim. §.diligenter nu.169.170.& 171.

Iura tranſgredi quibus liceat.

Iudex iudicij exercendi locum ſecurum habere debet,aliàs licitè poteſt appellari, & qui eſt citatus de citatione poteſt non curare, vt in c.ex parte.1.de appellatio.ad idem eſt Abb.ibidem.facit ad hoc.cap.ſtatuimus, de offic.deleg lib.6.& cap.Paſtoralis, de re iudic.in clem. & debet locus eſſe idoneus,& honeſtus,quia non in taberna, Hæc glo. in d. c.ſtatuimus. in ver. ſecurum.

Locus iudicii ſecurus eſſe debet.

Iudex qui in commiſſo ſibi officio iuſtè ſe gerit,miniſter Dei dici debet.23.q.5.c.qui malos,omnibus tamen ſiue bonis, ſiue malis obediendum, iuxta illud Pauli ad Ro.13.ſiue bonis,ſiue diſcolis, quia qui poteſtatibus reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit,quia omnis poteſtas à Deo eſt. Intellige tamen niſi contrarium præcipiatur quid Deo, vel Eccleſiæ catholicæ,quia tunc ſeruandum illud, Deo magis quàm hominibus oportet obedire.

Iudici obediendum.

Iudex qui iuſtitiam baratauit,proditor dici debet, & contra illum procedi poteſt, & debet ad inſtar rei criminis læſæ maieſtatis, vt in l. 1.

Baratans iuſtitiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arma Iudicũ quando delẽ ri debent.

& authen. ibi posita. C. de pœnis iudi qui mal. iudica. Et ita dixit Paris de puteo in tract. sindic. talis enim qui iustitiam opprimit, cum sit positus ad illam administrandam, instituam prodere videtur. vnde dixit Paris de puteo in loco alleg. quod iudicum, qui iustitiam peruertunt, arma in ciuitate seu palatio depicta deleri debent ad eorum vituperium, argu. rextus in l. eorum, cum ibi notata per Bar. ff. de pœnis.

Exceptiones admittere vel repellere ad iudicẽ pertinet.

Iudex si vehementer præsumit contra petentes dilationes, eos non admittat, nec curet de appellatione, iuxta notata per Inno. in c. post electionem, de concess. præben. & per Io. And in c. super eo. de appell. Abb. in c. nullus, de præsumptio. in fi. Et aduerte quòd ex hoc solo quod iudex exceptionem probabilem non admittit, non grauat partem. Nam potuit moueri putando illam esse falsam, ideo vt præsumatur grauamen, debet expectari donec probetur ipsius veritas. Et ex hoc infertur quod in facultate iudicis est exceptiones dilatorias, vel peremptorias admittere vel repellere, nec ex sola reiectione infertur grauamen. Abb. in c. interposita. de appell.

Cum prorestatione quãdo exceptio admittenda.

Iudex si dubitat an exceptio sit admittenda, vel non, debet eam admittere cum prorestatione, si & in quantum de iure sit admittenda, & non aliter nec alio modo, & hoc intellige quando non potest pro tunc discuti an sit admittenda vel non. Et nota quòd iudex ex causa potest recusare exceptiones cum prorestatione, & ad vlteriora procedere. Ad hoc est textus not. in c. ad dissoluendam, de despons. impub. & hoc præcipue quando iudex ex probab. li causa moueretur, puta quia vehementer cõtra eum præsumeret quod excideret causa subterfugiendi iudicium, vel quia est probabile dubium, vtrum exceptio sit admittenda, & indago exigit longum tractum. Consulit autem Host. quod iudex faciat scribi causam in actis, vt sic appareat eum probabili ratione motum. Abb. in c. cum contingat. de offi. deleg. supra glo. in ver. nihilo quam glo. bene nota, & diligenter considera, quia facit ad propositum. Ad idem facit quod dicit Felin. super d. glo. alleg. Host. super c. nullus, de præsump. & dato quod reus offerret se probaturum incontinenti, tanta esse posset malitiæ præsumptio, quod non probaretur per probationem incontinenti. Ita intelligit glo. in ver. sententiæ. in c. solicitante, de in integrum restitut. Quam glo. bene nota, quia facit multum ad propositum, quæ dicit quòd licet incontinenti hic velit probare exceptionem suam, si tamen est præsumptio contra ipsum quod malitiosè excipiat, primo mandabitur executioni sententiæ, deinde si quid proponere voluerit, audietur in modum accusationis.

Præsumptio malitiæ quid faciat.

Iudex si non seruauit modum, vel ordinem Inquisitionis, prudenter, & caute corrigere se debet, nam & si in aliquo errauit, non debet sponte errorem suum fateri, ne eius vilescat auctoritas, nec tamen errorem suum defendere debet, seu in illo perseuerare, sed prudentius, & cautius le corrigat

rigat quantum potest, vt in cap. qualiter & quando. 1. de accusa. & Abb. ibidem. Et hoc est, quia male principiato negotio aliquo non potest inde aliquid ordinabiliter sequi, vt est ibi textus. magnæ igitur sapientiæ est, corrigere male inchoata. 22. q. 3. c. magnæ. quod nota contra illos qui volentes vnum defendere errorem, in infinita incidunt inconuenientia. Abb. vbi supra.

A principio malo bonum non sequitur.

Consiliũ malum sapiẽtis.

Iudex non tenetur sequi consilium malum sapientis, etiam eo casu quo ex forma statuti debet sententiare cum consilio sapientis. Vide supra in ver. Consilium.

Pœnas augere, & minuere.

Iudex ex causa potest pœnas augere, & minuere, vt per l. Hodie. ff. de pœn. Et in l. quid ergo. Lud. Rom. in cons. 129. incip. quia pulchre. quod verum est tam de pœna à lege vel statuto, quàm ex consuetudine. vt per Marsil. in loco præalleg & per Abb. in cap. de causis. de offic. deleg. in fi. Vtrum autem possit licite reo pœnam totaliter relaxare, aduerte infrascriptas distinctiones.

Relaxare, mutare, & alterare.

Primam quarum est, q̃ differentia est inter relaxare, mutare, & alterare. Nam relaxare pœnam alicui reo videtur esse totaliter eum ab ipsa pœna liberare, seu ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debitam in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilij. Alterare autem est augere, seu mitigare, vel attenuare pœnam.

Secunda distinctio est, quod pœna aut est à lege determinata, aut non, sed Iudicis arbitrio relicta.

Tertia est, quod pœna statuta à lege aut statuitur vt inferenda, aut iam iure incursa.

Quarta erit. Alterare pœnam contingit dupliciter, aut post latam sententiam, aut ante.

Quinta est. Alterare pœnam iterum contingit dupliciter, videlicet cum causæ cognitione, aut sine causæ cognitione.

Sexta est. Reus aut est puniendus ad instantiam accusatoris iniuriati, aut non.

Septima distinctio erit. Iudex aut est ordinarius, aut est delegatus.

Octaua erit. Si Iudex ordinarius est, aut est habens potestatem dispendi in crimine quo est reus accusatus, aut non.

Lavare pœnam reo nõ potest.

His præhabitis, sit ista prima conclusio. Iudex ordinarius, & multo minus delegatus non potest reo accusato, & conuicto laxare licite pœnam in lege statutam super crimine de quo reus est condemnatus, reo petente recompensationem illatæ sibi iniuriæ. Hæc conclusio quam credimus esse sancti Thom. 2. sec. q. 68. art. 3. patet primo auctoritate diuinæ legis. nam Deut. 13. de illo qui suadet Dijs alienis, dicitur. Non parcat oculus tuus, vt misereris, & occultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicidio dicitur Deut. 19. nec misereberis eius &c. Secundo patet ex. §. præsenti notãdum. ff. ad turpil. l. 1. vbi sic dicitur. Facti quidem inquisitio

in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in arbitrio est iudicantis, pœna vero prosecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, non arbitrio iudicis committitur. Et propterea dicitur in authen. de Iudicibus. §. oportet. quod Iudex non debet esse mitior lege. & ff. ad municipia, l. ordine.

Duo à Iudice cõsideranda.

Ratione vero probatur præfata conclusio per Sanctum Thomam vbi supra, ex duobus quæ sunt circa Iudicem consideranda, quorum vnum est, quòd ipse habet iudicare inter accusatorem & reum: & aliud est q ipse non facit iudicij sententiam quasi ex propria, sed ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur Iudex ne reum à pœna absoluere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoque pertinet, vt reus puniatur, puta propter aliquam iniuriam in ipsum commissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius Iudicis; quia quilibet Iudex tenetur ius suum reddere vnicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, quòd malefactores puniantur, sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem, cui est plenarie commissa publica potestas. Iudex enim inferior non habet potestatem absoluendi reum à pœna contra leges superiorum sibi impositas. vnde super illud Io. 19. non haberes in me potestatem vllam, dicit August. talem non dederat Pilato potestatem, vt esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absoluere. Princeps qui habet plenariam potestatem in republica, si ille qui passus est iniuriam velit eum remitterre, poterit licite reũ absoluere, si hoc publicę vtilitati viderit non esse nociuum.

Pilatus abusus est potestate.

Quãdo diuersæ pœnæ pro vno delicto, minor est imponenda.

Secunda conclusio est. Si iniuriam passus consentit, vt reo pœna relaxetur, Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare in lege statutam, dum tamen hoc non sit nociuum, aut scandalosum reipublicæ. Patet hæc conclusio ex iam dictis.

Tertia conclusio est, cum pro vno eodemque facto diuersæ pœnæ de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno eodemque tempore non est imponenda. Hæc conclusio patet in c. at si clerici. de iudi. maxime vbi vtraq; per se sufficeret. vt ibi notatur, sed tũc minor est imponenda, quia pœnæ potius sunt molliendæ, quàm exasperãdę. ff. de pœn. l. interpretatione, & de pœnit. dist. 1. c. pœnæ, vel locus erit gratificationi. c. cũ autem, de iur. pa. vel illa imponetur quæ magis timeatur. c. quoniam frequenter, vt l. non contest. quia hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. c. prodest scueritas. 23. q. 5.

Quarta conclusio est. Si pœna ipso iure contrahatur, non potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pœna cum iam quodãmodo inhæreat vsibus ipsius rei, non pendet ex Iudicis arbitrio, tum quia (vt Ioan. And. in cap. 1. de fagit. aut) quando pœna imponitur ipso iure, non requiritur alia pœna condemnatoria seu declaratoria delicti.

Quinta

Quinta conclusio est. Pœnam in lege statutam non potest commutare vel alterare, augendo vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispẽsare, sed iure communi procedere, cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. c. cum dilecta. de rescript. Hæc conclusio colligitur ex c. de causis. de offi. deleg.

Iudex augere, vel minuere legis pœnã non põt.

Sexta conclusio est. Pœnam in lege statutam pro aliquo crimine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispensandi super illo crimine, non potest commutare, minuere, vel augere, vt in c. licet, de pœnis.

Septima conclusio est. Iudex ordinarius habens potestatem dispensandi super illo crimine non potest pœnam statutam in lege mutare, aut alterare, minuendo, vel augendo sine causã legitima, & sine causæ cognitione, vt dicit Host. in sum. lib. 5. titu. de accusa. §. quis sit effectus accusationis. Effectus accusationis est, vt reo conuicto imponatur pœna ordinaria, & certa, si in iure statuta inueniatur. Nam Iudex qui meliorem aut duriorem pœnam imposuerit, quãm scriptam reperit, grauis infamia notatur, vt C. ad l. Iul. de vi publ. vel prima l. simus qui. in fi. & C. ne Sanctum baptisma reite. l 3. & 9. de offi. deleg. c. de causis §. 1. & c. vbi, de transact.

Sine cã nõ licet pœnã mutari.

Duriorẽ pœnã imponẽs iudex infamia notatur.

Octaua conclusio est. Pœnam in lege statutam iudex non potest commutare post prolatam sentẽtiam, vt ex tex. c si quẽ. 2. q. 3. quod vt ait Lau. & Archi. habet locum post sententiam iam latam. Et ff. de re iudi. l. actori.

Sed contra talem conclusionem aliqui arguunt. Et primo de c. veniam 35. q. 9. vbi Papa post sententiam cuidam pœnam temperauit, & idem de Præside prouinciæ, qui etiam post sentẽtiam potest mulctam impositam temperare, vt ff. de offi. præsid. prouin. l. illicitas. §. qui vniuersis.

Post sentẽtiã qui tẽperare pœnã possint.

Sed respondetur, quòd speciale est in Papa, & præcipue qui vocatus est in plenitudinem potestatis, quod possit in crimina dicti etiam post latam sententiam ipsam temperare pœnam adiudicatam: similiter & Præses prouincię, qui etiam habebat maximam potestatem, & ideo ex hoc non sequitur, quòd regulariter omnes Iudices hæc possint facere.

Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam de aliquo crimine potest qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, commutare, augere, vel minuere cum causæ cognitione, & ante sententiam, vel in ipsa sententiæ prolatione, vt in c. in Archiepiscopatu. de rapto. & C. eo. tit. l. & si seuerior. In qua quidem causæ cognitione habetur consideratio locorum, temporum, & personarum, atque causæ, multitudinis, ac ętatis, & scãdali. Namque ex his omnibus rigor iuris mitigatur, vt colligitur manifeste ex c. super eo. de sent. excommuni. Et c. vlt. de transa.

Locorũ, temporũ, & personarum distinctio.

Item causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam augere, & etiam quia multis, craſſantibus vindicta opus est, ff. de pœnis. l. aut pacta. §. vlt. Et l. capitalium. in vlt. §. & in d. l. & si securior. & per Inno. de consti. c. 1.

O Deci-

Decima cõclusio est In pœnis extraordinarijs iudex potest exasperare,& mitigare,vt ff.de.pœnis.l.Hodie,& de pœni d.1.c.Mensuram. In quibus extraordinarijs tunc dicitur pœna diminui,vel augeri,cum Iudex nõ seruat id,quod in talibus seruari consueuit.arg.ff.de dam.infe.l.si finita.§.1.& ff.de flum.l.1.cum similibus.

Ad humanior ẽ declinare debet iudex.

Vndecima conclusio est.Talis indulgentia,siue remissio pœnæ non est facienda per Iudicem homini incorrigibili.23.quæst.4.

Duodecima conclusio est.Quando pœna non est determinata à iure, siue in lege statuta,tunc imponitur arbitrio iudicantis,qui debet, æquitate seruata,semper in humaniorem partem declinare.c. ex parte,de transa. Et.ff.de extra.l.1.& ff.de pen.l. Hodie & c.de causis. de off. deleg.& cap. vlt.de transa.Cum his concordant Inno.& Host.maximè in sum.Archid. in cap.si ergo.17.q.1. Et Henricus Boich.super cap. in Archiepiscopatu. de Rapto.

Quibus noceat iudex remissus.

Et nota,q̃ si Iudex remitteret pœnam inordinate, nocumentum inferret communi ati,cui expedit vt maleficia puniantur,ad hoc vt peccata vitentur.Vnde Deuteron.13.dicitur post pœnam seductoris. Vt omnis Israel audiens timeat,& nequaquam vltra faciat quispiã huius rei simile.

Nocet etiam persõæ cui illata est iniuria,quæ recompensationẽ accipit per quandam restitutionem honoris in pœnam iniuriantis,vt dicit Sanctus Tho.Hæ Io.de Tur.Cre.super c.si quem.2.q.3.

Iuramentum dare quando nõ debeat iudex.

Iudex non debet reo dare iuramentum de veritate dicenda, quando facit eum respondere inquisitioni. Facit optime textus in c. Cleros. de cohab.cler.vbi habetur,q̃ non est dãdum iuramentum ei,contra quem est præsumptio,q̃ abiuret,& periuret.Per quem textum dixit Speculator. in tit.de iuramento calum.§.Nunc dicimus quod iuramentum calumniæ de non petendis delatorijs frustratorijs debet omitti,quia raro esset q̃ litigantes nõ essent periuri.Facit textus in l.Ambiguitates C.de indi.vidu. tol.Per quem textum dicit ibi Bal. q̃ non dari debet materia deierandi ei quem verisimile est velle vel posse deierare. Et vide ibi per Iason.in fi. Cui autẽ dubium est,quod reus in criminalibus,vt euadat mortem,& vitam saluet,q̃ iurabit falsum,non semel tantum,sed centies? nisi esset aliquis homo ita bonæ conscientiæ,q̃ potius mori eligeret, quàm falsum iurare,quorum hominum semen rarum est in terris.Marsil.in Prac.crim. § post quã.nu.1.qui multa pro hoc allegat.Bar. tamen, & Bal. oppositum dixerunt,vt idem Marsil.imponit Sed opinio ipsius magis pia videtur,licet oppositum vbique seruetur,& forte non sine peccato.

Iudex pro labore nihil petat.

Iudex ordinarius,vel delegatus ecclesiasticus pro labore in iudicando nihil petere debet,vt in c Cum ab omni.de vi.& hone.cler.& c.statutum. de rescript.lib.6.Et licet loquatur de ordinario, tamen idem tenendum est de delegato,& ordinario,vt per Abb.& Io.And.in d.c cum ab omni. Si tamen delegatus ecclesiasticus non habet redditus,vel beneficium ecclesia-

clesiasticum vnde viuat,poterit accipere id,quod & petere,& accipere potest delegatus Principis sæcularis,videlicet sportulas, Abba.in d. c. cum ab omni. Vide Tabien.in ver Iudex.6.& 11.

Sportulas recipere quãdo possit iudex.

Iudex potest munera accipere ab alijs quàm à partibus, dum modo nõ partium nomine, nec aliquo malo fine,arg.in c.statutum,de rescrip li.6. §.Insuper,& gratia.Tutius tamen est,dum quis est iudex à nullo accipere munera.Nam Esai.33.dicitur,qui excutit manus suas ab omni munere,hic in excelsis habitabit.A partibus autem durante iudicio non accipiat,quia hoc est prohibitũ,nisi sint comestabilia,& potabilia parui momenti,quæ paucis diebus possunt cõsumi,quæ possunt indifferenter accipi secundum Archid.& gl.in d.c.statutum.alia autem omnia prohibentur accipere Iudices, etiam si sit obolus vnus.ff.de off. præsid.l.plebiscito. & l.solent.ff.de off proconsul.& not.per gl.in l.3.C.de cond.ob tur.cau.Post iudicium factum autem,& lata sentẽtia,si ex mera liberalitate aliquid donetur etiam à partibus,licite accipitur,secundum Gemin.in d cap.statutum,& per Franch.ibidem, Hippo.Marsil.in suo sing. 90.dicit vt infra, Iudex post latam sententiam potest à partibus munera accipere,nec potest puniri de barataria, maximè pacto non interueniente ante prolationem ipsius sententiæ,& adducit Anchar.in cons.suo 272.incip. de titulis crimi.in penult.col Erit tamen magis ædificatorium nullo modo à nullo accipere,quia licet Iudex sit ita constans,quod muneribus non permittat se corrumpi,tamen semper erit præsumptio contra eum de corruptione, quia secundum Chrysost.sicut matrona non est casta,quæ cum rogatur munera accipit,ita nec Iudex munera accipiens immunis à corruptione iudicatur.

Munera à iudice acceptabilia.

Præsumptio contra accipientem.

Iudex si accipit pecuniam,vt male iudicet,non solum punitur vt C de pœn. iud. mal. l. fin. & 11.q.3. cap. quatuor. sed tenetur ad restitutionem pecuniæ, non ei qui dedit,quia turpiter dedit, sed ei in cuius iniuriam recepit.1.q 1.cap.iubemus,arg 17.q.4. cap si quis in atrio. si autem accepit vt bene iudicaret,tenetur restituere ei qui dedit, quia cum ex suo officio teneatur bene iudicare, turpiter accepit. 14.q.15.cap. non sane, & crimen concussionis commisit. Et idem dicendum si iudex debeat iudicare,& accipit pecunias, vt non iudicet.1.q.5. cap. iubemus. & cap.nemo.de simo.& 11.q.3.cap.dicit August. Non licet Iudici iustum iudicium vendere. Guil. tamen dicit, quod hoc dictum intelligitur de restitutione pecuniarum in hoc secundo casu, quando id constat in foro fori, sed in foro conscientiæ magis videtur consilium quàm necessitas. Debet tamen de illis pecunijs fieri sicut de quolibet alio turpi lucro. Archiepiscopus Floren.3.parsum.tit.9.c.2.§.fin. Tabie.in ver.Iudex,num.16.

Iudex pecuniã accipiens cui restituere teneatur.

Iudex tenetur compellere aduersarium ad præstandam cautionem de non offendendo nec actorem, nec suos, nec offendi faciendo, quando

actor verisimiliter eius imporat auxilium, vel officium, l illicitas. §. ne potentiores. C. de his, qui ad eccles. confu. & ibi Cyn. Tabien. in ver. Iudex, num. 4.

Iudex ad omni interesse tenetur.

Iudex qui fert sententiam iniustam dolosè & scienter, tenetur læso prædicisè ad omne interesse, nisi possit inducere illum pro quo tulit sententiã, ad plenam restitutionem. C. de pœn. iud. mal. l. fi. 11. q. 3. c. quatuor. & secundum iura multas alias pœnas debet sustinere, 11. q. 3. c. quicunq; vnde Guil. dicit, quòd est grauius rapina, quia abutendo auctoritate diuina quam habet in iudicando, præter iniuriam proximi, Deo iniuriatur. Et si est Iudex ecclesiasticus, & contra iustitiam in grauamen alterius partis quicquam fecit per gratiam, vel sordes, puta pecuniã, incurrit suspensionem per annum ab executione officij, & debet condemnari ad extimationem boni viri, c. cum æterni, de re iud. lib. 6. Archiep. Floren. 3 par. titu. 9. c. 2. §. 1.

Iudex per ignorantiam non excusatur.

Iudex per ignorantiam iniustè iudicans tenetur secundum leges læso, inquantum bonum, & æquum videbitur religioni iudicantis. ff. de varijs, & extraord. cogni. l. fi. sed in iudicio animæ tenetur sicut in primo casu fi præposito, si in culpa fuit, scilicet quia sciuit se insufficientem, vel scire debuit, & tamen talem causam iudicare præsumpsit. Nam Iudex debet esse peritus, ita quod non habeat ab alijs quærere quid loqui, & facere eum oporteat, c. ex literis, de consang. & hoc intellige de iudice ordinario. Archiep. Flor. 3 par. tit. 9. c. 2. §. 1. Nam si sit Iudex delegatus, vel subdelegatus, & necessitate obedientiæ male iudicet bona fide, & de consilio peritorum, secundum Guil. non tenetur, & idem dicendum est secundum Ray. in sum. si iniquam dedit sententiam deceptus per assessorem, qui sufficiens putabatur. Archiep. Flor. vbi 3. Tabien. ver. Iudex, nu. 20. Armil. in ver. Iudex, nu. 14. si autem per negligentiã male iudicauit, vt quia erat sciens, & valens, sed noluit studere, & propter hoc errauit, idem iuris est sicut de ignorante, secundum Raymun. in sum. mitius tamen cũ isto agendum erit, quàm cum illo, qui scienter iniustum iudicium fecit. Archiep. Flor. vbi supra.

Sine indicijs, fama præcedente.

Iudex si inquisitionem facit sine indicijs, aut fama præcedente, quamuis inquisitum absoluat, tenetur ad interesse omnium expẽsarum, & alia quæ inquisitus ex tali inquisitione passus est. Imo. in c. fi. quod met. cau. & per Amad. in trac. sindicatus, ibi tenetur Iudex malefi.

De corruptela accusatus.

Iudex si de corruptela accusatur, vel imputetur, debet esse legitimè convictus. l. iudices. C. de digni. & in l. fin. & in authen. ibi. posita. C. de pœn. iud. vbi textus expresse dicit, quod accusans iudicem de corruptela debet hoc probare, & dicit ibi per illum textum Iacob. de Bel. quod iniustitia debet esse euidens & manifesta, & non occulta, vel præsumpta, vt ibi, & in §. illud, adeo quod, & per Pari. de Puteo in trac. de sindic. testis. 2. & contra officiales in sindicatu debent haberi probationes euidentes,

euidentes, secundum Bal. in repeti. §. proficisci. q. 10. in fin. quia pro eis præsumitur, vnde non habebit locum delatio iuramenti in defectum probationis. l. 1. vbi Angelus. & 5. q. 6. cap. Epiphanius, in fin. & cap. at si clerici. de iud. Et qui dicit se dedisse officiali, nisi officialis fugiat à sindicatu, debet probare per testes, nec eius statur iuramento secundum Angel. in auctẽ. vt iudi sine quoquo suffra. § oportet, & adde Bald. in auctẽ. sed nouo iure. C. de pœn. iud. vbi dixit, quod ad hoc vt puniatur Iudex, debet is qui dicit se dedisse, hoc probare, aliàs punitur, vt ibi est textus, & contra officiales nõ debet fieri nimis scrupulosa inquisitio, nec nimis in sindicatu vexari debent, arg. l. fi. ff. de diuor. & l. penul. de quæstioni. Nam si permittatur officialibus in fine officij, & in sindicatu fieri scrupulosas inquisitiones, & ipsos calumniari, frangetur nerous iustitiæ, auctoritas iudicum deprimetur, & vilescet, malefici vires assument, & in officio eorum successores lento calle procedent: satis enim torquetur officialis contra quem multæ iniustæ querelæ contra famam, & honorem suum offeruntur, & potest agere iniuriarum, vt in l. item apud Labeonẽ. § si quis non debitorem. ff. de iniurijs, & l. si creditor, quare in dubio fauẽdum est officiali per sindicatores. Et hæc omnia Paris de Puteo in suo tract. de sindic. & vide ibi, per sindicatores officialis. & aduerte quod punitur in barataria, tam ille qui dat, quàm ille qui recipit, & eadem pœna. l. 1. C. de indi. vidu. toll dum tamen amicus aliquid donat officiali ratione amicitiæ, non committitur barataria, vel barataria, vt not. gl. in l. 1. C. de cõdi. ob. tur. cau. & textus in c. & si quæstiones, de simo. vbi dicitur quòd in crimine simoniæ attenditur qualitas personæ dantis, & recipientis, & quantitas muneris, & tempus donationis, & in summa debet attendi, quid, quale, quantum, & non omnia, & non semper, & non ab omnibus accipienda sunt munera. l. solent. ff. de off. præsid. & contra officialem in sindicatu testis esse non potest qui dedit libellum, vel petitionem contra eum, quia est suspectus, vt in c. meminimus, &c. cum P. Maconella, de accusa. licet in crimine hæresis, & simoniæ leues probationes admittantur, vt in dictis iuribus.

Officiales nõ debent in sindicatu vigere.

Dans. & recipiens in barataria punitur

In simonia, & dans. & recipiens condemnatur.

Leues probationes vbi requirantur.

Item non possunt esse testes illi qui fuerunt mediatores, & dicunt se portasse, vel dedisse officiali, quia criminis participes sunt, vt est tex. in c. 1. de testi. lib. 6. & hoc maxime procedit si agit criminaliter, sed si etiam ciuiliter agatur plene non probant, quia videntur deponere in facto proprio, secundum Bar. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iur. fisc.

Mediatores facinoris testes esse non possunt.

Item repelluntur carcerati, vel iniuriati ab eo secundum Bal. in l. si ipsius. C. famil. hercis. quia præsumuntur ei odiosi, per illum textum, & consequenter testes contra eum esse non possunt, vt in auctẽ. de testi. §. si vero odiosus.

Inimici capitales.

Item non admittuntur capitales inimici. ff. de arb. l. licet, & c. per tuas, de simo. 2. nec etiam qui habitant cum tali inimico. Specu. de testi. §. 1.

Inimicitia probatur ex verbis minatoriis.

Consanguinitas querelantis.

Iudicem corrumpere tentans.

Carens sensu aliquo.

Contra clericum quo procedere possit laicus.

Iudex sæcularis non cognoscit de hæresis crimine.

uers. quod si ab vno. Et non solum qui est inimicus vere, sed etiam putatiue apud ipsum vulgus. secundum Odo. & Docto. in l. Athletæ. §. dat remissionem. ff. de execu. tuto. & non solum qui est inimicus mentis, sed etiam qui præsumitur esse, puta qui habet causam inimicitiæ, secundum Inno. in c. cum 1. & ff. de re iudi. vel etiam si est suspectus de inimicitia secundum eundem Inno. in cap. cum P. Maconella. de accusa. & probatur inimicitia ex verbis minatorijs, not. glo. in supra alleg. l Athletæ. de excu. tuto. §. item propter. Et extenditur vsque ad quartum gradum. l. lex Cornelia. ff. de iureiur. vel quemlibet de cassato. l. 1. C. si qua præiudi. pote. & ratio est, quia facile mentiuntur. l. 3. ff. de testi. Item consanguinitas querelantis repellit à testimonio, & detrahitur ei fides, l. lex Cornelia. ff. de iureiur. si enim amicitia repellit testem. ff. de vsuris. l. sciendum, multo fortius consanguinitas l. 3. §. 1. ff. de testi. ita consuluit Oldra. in cons. quod incipit, quæritur si testis. Hæc omnia vide in tract. D. Amodæi Iustini de Castello.

Iudicem corrumpens, vel corrumpere tentans, punitur pœna l Cornelliæ, de sicar. §. sed & si. & sic probat textus, quod ita punitur attentatio delicti sicut ipsum delictum. facit l. si quis non dicam rapere C. de Epis. & cler. & l. si qui cum telo. Marsil. in repeti. adl. Cornel. de sicar. §. sed & si quis. Et lex imponens pœnam aliquid accipienti per barataria, habet locum etiam in dante secundum Bal. in l. 1. ff. de calum. & per Marsil. ad l. Cornel. de sicar. § seruo. nu. 6. intellige hæc nisi qui dedit, vel promisit Iudici reuelauerit, & probauerit, quia tunc absoluitur, sed si reuelauerit, & non probauerit, & Iudex iuret se non recepisse, tunc punitur reuelans siue accusans in ciuili in amissione, & extimatione litis, & causæ in criminali in confiscatione bonorum, vt in auct. n. sed nouo iure. C. de pœnis iud. qui mal. iud. & per D. Amodæum Iustinum in tract. sindic. ibi quæ sit pœna. Pœna autem Iudicis committentis barataria, de iure nouissimo est in causa ciuili pœna dupli, & priuatur dignitate, in criminali mittitur in exilium, & confiscantur eius bona. vide D. Amadæú vbi supra

Iudex esse non potest carens aliquo sensu corporeo. gl. & ibi Abb. in procemio Grego. in octaua col. nam de carente sensu intellectus habetur. 3. q. 7. §. tria. De carente sensu visus legitur in l. cum prætor. ff. de iudi. & in c. fi. de reg. iur. lib. 6. vide per Inno. in c. fœlicitatis, de rescrip.

Iudex laicus potest cognoscere de crimine obiecto clerico, vel contra clericum in testem producto. quia secúdum Inno. tunc non proprie obijcitur crimen clerico, vel contra clericum, sed contra laicum, qui eum produxit, quoniam ipse ex eius depositione patitur pœnam, & non clericus, quia eius testimonio non creditur.

Iudex laicus non potest cognoscere de crimine hæresis, cum sit mere ecclesiasticum, neque directe, neque indirecte, potest se impedire. in cap. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. idem putarem (ait Abb. ibidem) dicendum

cendum per illum text. vbi crimen esset mere ecclesiasticum. sed vbi crimina non essent mere ecclesiastica, tunc si traditur quis curiæ sæculari, vt quando clericus degradatur, Iudex sæcularis non debet illum punire nisi fiat sibi fides de processu, quia ille efficitur de foro suo. Vide Abb. in c. pernicioſum, de offi. ord. facit ad hoc idem Abb. in c. cum sit generale, de for. comp.

Iudex nolens Inquisitoris sententiam exequi.

Sed quid si laicus in sua opinione persistens diceret se nolle hæreticum damnatum punire, nisi videat, & examinet processum? Dic, q̃ Inquisitor poterit illum compellere per gl. in c. pri. de offi. ordi. in ver. præiudicá dum. quæ etiam allegat c. Administratores. 23. q. 5. facit etiam ad hoc gl. in cap. singul. de maledicis, in ver. contra eum. Et allegat. cap. Cum ad verum. distin. 96. Habes idem glo. fin. cap. Auctoritatem. 15. quæst. 6. & 23. quæst. 5. Si quos. Et quæst. 5. relegantes, & quæst. 8. Vt prídem, & 2. q. pri. cap. sicut sine iudicio. vbi glo. dicit, quod executio sententiæ non debet aliqua excusatione differri, aut retardari, etiam si executor scit illam esse iniustam. Pro quo habemus expressum, & clarum textum in cap. Pastoralis. de off. deleg. §. Quia vero. vbi statuitur, quod ordinarius delegati sententiam exequatur, etiam si sciant illam esse iniustam. Quod glo. declarat locum habere in executore mero, vt in casu nostro. Vide Panor. ibi. qui dicit delegatum posse mandare Ordinario, vt exequatur sententiam suam, & eum, cui nuda executio mandatur, cognitionem assumere non posse super sententiæ iuribus. Vide quoque glo. in c. significasti. eo. in ver. non vult.

Notabile.

Delegatus ordinario mandat.

Quomodo autem Inquisitor compellet laicum iudicem, vide extrauagantem Vrbani IIII. & Clem. III. quæ incipit. Præ cunctis. §. cęterum. vbi Inquisitoribus præcipitur, vt contra illum tanquam contra fautorem hæreticorum intrepide procedat. dicit enim, Cęterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscumque conditionis, huic negotio vobis cõmisso se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem, imo nisi inquisiti, seu requisiti id fecerint & iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiosè, contra eos tam hæreticos, fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis. & infra, Contradictores per censuram ecclesiasticam cõpescendo &c. Extat etiam constitutio Inno. IIII. quæ incipit. Cum sicut accepimus. vbi decernitur, q̃ Inquisitores per censuram ecclesiasticam compellere possunt sęculi potestates ad ea obseruanda, quæ ipsi Inquisitores duxerint facienda. Item idem Innoc. in alia extraua. quę incipit. Ad extirpanda de medio populi Christiani zizania, ita dicit, Teneatur insuper potestas vel rector quilibet cum bono, & seruo comitatu omnes hæreticos quocunque nomine censeantur, diœcesano &c. seu hæreticorum Inquisitoribus præsentare. damnatos vero de hæresi per diœcesanum, vel eius vicarium, seu per Inquisitorem

Contra iudices qũo procedere possit Inquisitor.

rorem prædictos, Potestas, vel Rector, vel eius nuncius specialis, eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinq; dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales æditas seruaturus. Et in principio constitutionis dat potestatẽ Inquisitoribus procedendi contra contrafacientes per excommunicationem in personas, & interdictum in terra, appellatione remota, &c.

Extant insuper constitutiones Imperiales Federici, in quibus præcipitur Potestatibus sæcularibus, &c. vt ecclesiasticis in hæreticorum causis pareant, vt in illa quæ habetur in lib. 2. de statutis, & consuetudinibus feudorum. §. statuimus. & in alia constitutione, quæ incipit, Commissi nobis. §. 1. vbi dicit: Statuimus itaq; sancientes, vt hæretici quocunq; nomine censeantur, vbicunque damnati fuerint ab Ecclesia, & sæculari brachio assignati animaduersione debita puniantur. & infra. Ad hęc notum fieri volumus, fratres Prædicatores, seu de ordine Prædicatorum pro fidei negotio in partibus Imperij nostri contra hæreticos deputatos, cæterosq;, &c. sub Imperij nostri speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, & recommendatione Fidelium Imperij esse volumus inoffensos, &c. Et in constitutione Patarenorum. §. statuimus, ver. si vero dominus. Vide Bossium de foro comp. num. 161. & 162. & de denunciatione, vbi damnat opinionem Bartoli in crimine merè ecclesiastico, prout est crimen hæresis, quamuis dicat posse sustineri in mistis.

De de-hæresi damnatum sciens innocentem.

Sed vt rem ipsam melius exploremus, ponamus quòd laicus dicat se scire damnatum de hæresi innocentem esse, quid faciet? Respondeo, Q aut hoc fit per probationes legitimas, puta per testium examinationem, aut per aliquid aliud sibi priuatè cognitum. Si primo modo, illæ probationes coram illo factæ nullius sunt valoris, quia sunt factæ coram iudice incompetente, cum ipse non possit de hoc crimine directè, vel indirectè cognoscere, vt per superius dicta ex c. vt inquisitionis. §. prohibemus, & per alia iam prædicta. Si secundo modo, dicitur quod hoc non obstat, quia non iuxta cognita sibi vti priuatæ personæ, sed secundum allegata, & probata, & secundum leges, & iura, vti publica persona procedere debet, vt 3. q. 7. cap. iudicet, & habetur à D. Thom. 22. q. 67. art. 2. Vlterius dicitur, quod aut vult procedere vt Iudex, aut vt merus executor: si vt Iudex, quamuis sit incompetens, vt iam diximus, debet iudicare secundum iura. At iura, & Doctores vbiq; clamant, Q de hæresi per ecclesiasticos Iudices damnatum puniat: ergo debet eum punire. Si autem se merum, & simplicem executorem agnoscit, quare recusat? Nam si acta iam coram Sancto Tribunali cribrare, & rursus examinare vult, executoris limites excedit, quod non licet. & hoc bene perspecto pereunt limitationes Gondisalui in trac. eo. q. 19. num. 6. 7. & 8. constat enim quod merus executor nihil de his cogitare debet, salua semper sua conscientia, vt per

D. Tho.

D. Tho. loco citato, & Alex. de Ales in 3. par. q. 40. membro 6. art. 2. Richar. q. 26. art. 3. & Petr. de Tarant. ac Thologos omnes, vt refert D. Soto de iust. & iur. li. 5. q. 4. art. 2. vide Boss. de homicidio, nu. 95. & sequen. vsque 102.

Iudex potest iudicare secundum illud quod sibi notum vt notorium, sine aliqua probatione fiendæ in iudicio, tex. cum gl. in l. 1. C. qui & aduersus quos. Secus si esset sibi notum non vt notorium, sed vt priuato, quia tunc requiruntur probationes, vt in prælleg. l. & 2. q. 1. §. sciendum, & §. quando autem Abb. & Inno. in c. dilecti, de iudi.

Notum, & notorium quo differant.

Iudex ecclesiasticus non debet sæuire in clericum pœna laici, nisi prius vsus fuerit pœna ecclesiastica. Abb. in c. cum ab homine, de iud.

Nota iudex ecclesiastice.

Iudex ecclesiasticus potest coercere Iudicem sæcularem non administrantem iustitiam ecclesiasticis petentibus. Abb. in c. cum deputati, de foro compe.

Iudex, vt ait Bar. in l. admonendi, per tres vel quatuor gradus adducitur ad credulitatem, & fidem, videlicet primo cum causa introducitur per actorem, & sequitur negatio per reum, Iudex adducitur ad dubitationem. Secundo cum ex aliquo leui indicio, vel argumento inducitur in suspicionem. Tertio si argumenta insurgunt fortiora incipit opinari, nec tamen sufficit ad fidem, & credulitatem, sed parum deficit. Quarto si aliqua adhuc magis exigunturin causa, adducitur ad credulitatem, & fidem, ita quod Iudex poterit ferre sententiam. De his omnibus non poterit dari certa scientia, & doctrina, sed Iudex habet ex arbitrio suo examinare, an sint talia, quæ inducere debeant animum suum in, vel ad plenam, vel semiplenam probationem. Abb. in c. tertio loco, de probat. vide ibi diffusius.

Gradus ad credulitatem facientes.
Dubitatio.
Suspicio.
Opinio.
Credulitas.

Nota tamen Q arbitrium Iudicis intelligitur contra accusatorem, nõ contra reum, videlicet, Iudicem posse desistere, & supersedere à tortura propter periculum, & fragilitatem torturæ, non autem excedere modum de quo modo lex disposuit, vt in l. 1. ibi. quando, vel quatenus faciendum sit videamus. ff. eod. & ita intellige legem, quæstionis modum, eiusdem tit. dicente Iurisconsulto, ibi. Itaq; quæstionem haberi oportet, vt seruus laturus sit innocentiæ, vel supplicio.

Iudex debet procedere secundum æquitatem iuris, & iure informatam, quia non debet esse clementior lege, vt in authen. de iudi. §. oportet. cum lex sit fundata super ratione, & æquitate. 1. di. c. consuetudo, & l. placuit. C. de iud. & in c. erit autem lex, dist. 4.

Clementior lege esse non debet.

Iudex quibus ex causis possit recusari, vide in c. causam, de offic. deleg. Io. And. in c. legitima, de appell. Spec. eo. tit. §. superest. Adducitur & alia causa per Doctores, scilicet cum Iudex successisset in totũ, vel in partem litigatori, vt in l. senatus. ff. de offic. præsid. Abb. in c. cum contingat. de foro compe.

Recusari quãdo potest iudex.

Index

Universidad de Deusto
Biblioteca

Functus suo officio quando dicatur.

Iudex per sententiam non dicitur omnino functus officio suo, sed demum post executionem factam. dicitur tamen certo modo functus, vt non possit se amplius impedire de cognitione causæ, vt in l. Iudex postquam. Et in l. conquerebatur ff. de iurisd. omn. iud. Duobus nanq; modis Iudex dicitur functus officio suo.

Primo, quando per se mandauit executioni sententiam.

Secundo, quando præcepit mandari.

Iudex ex diuersis animi motibus, & ex varijs suggestionibus partium, testium, & instrumentorum quando deuenit ad vnum animi finalem conceptum, non indigentem alio adminiculo quam iuramento. Bald. in rubr. de controuers. inuesti. in vsi. feu. Barba. in consil. 30. primæ partis.

Iniustam iudicis ecclesiastici sententiam execuj.

Iudex secularis iniustam sentẽtiam Iudicis ecclesiastici executioni mãdare non tenetur, sed potius excommunicationem ferre. Inno. in c. prohibemus, de offi. deleg. Iudici tamen petenti processum damnati hæretici, vt videat vtrum iuste si condemnatus, denegandus est, secundum Abb. in c. 1. de offi. ordi. licet Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo. & l. Magistratibus. ff. de iurisd. omn. iud. teneat contrarium.

Iudex ecclesiasticus in ecclesiasticis, vel mistis causis se intromittit.

Iudex ecclesiasticus non potest se impedire de criminibus, quæ non sunt mere ecclesiastica, seu saltem mista, nisi inditecte quo ad pœnitentiam imponendam, & ad delictum prohibendum, in cap. nouit. de iudi. & ibi Abb. nisi delictum sit notorium, vt notatur per Inno. in c. 1. de offi ordi.

Matrimonij quomodo ad iudicem ecclesiasticum pertineat.

Iudex ecclesiasticus potest iudiri, nedum vbi contenditur de substantia matrimonij, sed etiam vbi agitur de cõsectariis ad ipsum matrimonium. Abb. in c. Gemma. de sponsal.

Recusari quo possit iudex.

Iudici delegato Papæ iniuste procedenti, an ordinarius loci possit vio lenter resistere, vputa Episcopus Inquisitori hæreticæ prauitatis, Abb. post Inno. in c. si quando, de offi. deleg. & per Inno. in cap. dilecto, de sent. excommunicationis lib. 6. & glo. in c. non debet. 11. q. 3. & glo. in c. non inferenda. 23 q. 5. & glo. in c. pastoralis, de offi. deleg. in ver. Intelligentia, quæ vult quod iudici exequenti sententiam nullam, possit resisti. Per Bar. in l. decurionum. C. de metat. & in Homines, C. de decur. Sed vide supra in ver. Inquisitor.

Errans errare cogitur.

Iudex recusari potest suspectus ex causa probabili, siue existat solus, siue habeat collegas. Abb. in c. causam quæ. de offi. deleg. & facit ad quæstionem, quod si in vniuersitate iudicum habeo aliquem suspectum, licite possum petere quod remoueatur, non obstante quod alij possint facere sententiam initam. Abb. vbi supra.

Iudex si admittit exceptiones, & probationes quas non debebat admittere, tenetur pro modum pronunciare secundum illas, alias pars excipiens haberet iustam causam appellandi, nisi Iudex cum protestatione admi-

nisisset, vt puta, si de iure deberet admitti, & non aliter. Abb. in c. cum contingat de offi. deleg. in glo. in ver. nihilominus. Poteris tamen distinguere in hoc passu, vt ibi per eum.

Quomodo, & quando iudex dãt ius suum.

Iudex delegatus committens vices suas alteri, non potest amplius commissionem reuocare, quod intellige, si subdelegatus vti cœpit iurisdictione ad hoc, c. quamuis de offi. deleg. lib. 6. & per Abb. in c. venerabili. de offi. deleg.

Iudex ordinarius vel delegatus desinit esse Iudex, cũ causam aliquam remittit ad superiorem. An autem possit dictam causam reassumere de consensu partium, die quod sic, si causa non est præsentata Principi. vt in c. licet. in glo. 1. de offic. deleg. secus si præsentatio esset facta secundum Doct. & bene, ne illudetur superior. arg in c. Bone. 2. de postu. præla. Abb. in d. c. licet.

Iudex, & testis.

Iudex potest deponere tanquam testis de gestis coram se, & coram alijs iudicibus, textus est ibi. Abb. in c. inter dilectos. de excess. præla. & in c. cum nobis, de testi. & in c. cum dilecti. de accusa.

Quam iniuriam remittere possit index.

Iudex remittere potest iniuriam illatam personæ, non autem illatam dignitati, & sic potest intelligi. l. vnica. si quis Imperatori maledixerit. & procedit textus secundum vnum modum intelligendi, quod debeat remitti iniuria. Sed Acurs. aliter intelligit, videlicet, quod persona iniurians debeat remitti ad Principem, vt considerata qualitate personæ ei remittat, vel cum puniat, & iste intellectus plus applaudit illi literæ secundum Abb. in c. 1. de maledicis.

A iure discedere quando possit iudex.

Iudex potest, & debet in pœnis imponendis detrahere seueritati recedendo à pœnis in iure statutis, si causa legitima subest, vt in cap. ex parte, de transact. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & ibi Bart. dicit Iudicem posse moderari pœnam statuti. Abb. in d. cap ex parte.

Ad mitiorem declinare debet iudex.

Iudex debet in casibus in iure non expressis inclinare semper in partem humaniorem, & habere æquitatem præ oculis, & pœna imponere habito respectu ad personas, loca, & tempora. not. glo. fi. in c. ex parte. de transact. & ibi per Abb.

Indignas personas repelle re debet à testificando.

Iudex ex suo officio etiam, nemine opponente, potest indignas personas & inhabiles à testimonio repellere. Abb. in c. dilecti. de exceptio. & in c. exceptione, eo. tit. Et nemine petente ex officio suo tenetur quærere de fensiones rei. l. si non defendatur ff. de pœnis volut. in l. . §. fi. ff. de q. per illum text. & voluit Alexander in cons. 476. incip. pulchre respondet, in fin. & cons. 4. in 6. vol. & reo etiam non petenti deber dari copia indicionum. 8. & multa iura per eum adducuntur, ibi cum vide diffuse.

Iudex si aliquem dolo, vel culpa, negligentia, aut alia ratione, aut alio respectu iniuste vexauit, ad sumptus tenetur. l. ii appellationem. C. de appel.

pel.& c.cum æterni.de re iudi.li.6.de quo est bonus textus in l.si quis in conscribendo. cum glo. C.de pac. & habetur per Baldum in l.manicipia. C. de ser. fugit. & per Bart. in q. sua incipi. Iudex qui per imperitiam. Marsil. in pract. crim. §. superest. num.8. & 9.& idem in §.inique testifican.num.15.

Indicia capturam præcedere debet.

Iudex ad capturam asserti rei regulariter procedere non debet, nisi præcedant indicia. ff.de quæstio.l.1. & in l.penult.vbi est glo.notabilis. C.eo.tit & habetur per scribentes in clem.1.de homicidio. In quibus autem casibus aliquando ad capturam deueniatur sine indicijs, habetur per Augustinum de Arim.super maleficijs in ver.fama publica,car.13.in vltim.additione.

Defensionũ terminus expectari debet.

Iudex non potest procedere ad executionem, vbi reus renunciauit suis defensionibus,nisi finito termino primæ dilationis,quia talis renunciatio non valet regulariter. vt per glo. dixit Bar.& Bald.in authen.iubemus. C.de indic.in rubro, & per Marsi.in pract.crim.§.vlti. num.23.& 24. si tamen timet Iudex quod fiat tumultus, in tali casu potest ad executionem procedere, vt per Lud.Ro.in fin. 589. incipi. licet Iudex procedere non possit, si tamen reus post renunciationem defensionum factam ipsam reuocet, non potest Iudex vllo modo ad executionem procedere,nisi finito termino primæ dilationis, & ita not. dixit Angel.in d. l pactum inter hæredem, in vlt col.ff.de pac vbi dicit. Cautus debet esse aduocatus inquisiti,vel accusati, qui suis renunciauit defensionibus,vt faciat talem renunciationem reuocari ab ipso reo, quia ipsa reuocatione facta, non poterit Iudex procedere ad aliquam executionem contra ipsum reum. Et teneas menti quòd Iudex semper debet dare terminum defensionis reo confesso vel conuicto, aliàs non dato sibi termino non potest deueniri ad aliquam condemnationem & ita not. dixit Angel. in d. l.pactum inter hæredes. ff.de pac. pro quo alleg.text. l.3.§.si ad diem. ff.de re milit. Et per Bal. in l. raptores, circa medium, C. de Episco. & cler. & de hoc plene habetur per Marsil.in pract.crim. §.quæritur, num. 30.31.32.& 33.

Reuocatio defensionũ qd operatur.

Reuelans secreta cõsilia.

Iudex, vel tabellio si ante aperturam testium, testes, siue eorum dicta manifestat, vel legi patiatur, tenetur per l.ff.eo.tit.l.1.§.his qui instrumenta,& ea.l.in principio, ibi.incipienda ne. ff.de pœn.l.si quis aliquid.§ instrumentum,& §.2.ff.de extraord.crimi.l.sacularij.§.1. & idẽ dicendum de quolibet reuelante secreta consilia ciuitatis,vel detegente priuata consilia sui Potestatis,vel alterius,cuius officio subsequitur, & idem in Iudice si manifestauerit, vel reuelauerit sententiam quam laturus erat, antequam pronunciet & facit.ff.eo.tit & ff.de offi.præsid.l.obseruandum. Vide Gand.de malefi.tit.de falsa.nu.15.

Relaxãs reũ post purgata indicia.

Iudex quando vult relaxare reum qui purgauit indicia, si non vult teneri in sindicatu, antequam eum relaxet, primo assignet terminum accusa-

tori,vel denunciatori ad probandum si quæ probare potest, & intendit,& si nihil de nouo adducetur,vel probabitur, ipsum relaxabit. Ita dixit Ang.de malefi.in ver.fama publica,in vlt.col.vbi etiam subdit,quod est bona cautela, qđ in ipsa relaxatione rei Iudex faciat apparere in actis, torturam esse exhibitam in persona ipsius rei cum moderamine, secundum quod indicia contra eum existentia requirebant, & quia bene fuerunt purgata, & ipse reus non fuit repertus culpabilis, Iudex illum relaxauit. & dicit hoc notari per Bar.in l.fi.ff.de quæstio.Brun.in suo trac.de indicijs ad tortu.qui etiam subdit, quod si Iudex torsisset aliquem indebitè,quod vtatur hac cautela in relaxatione,videlicet, quod blandis suasionibus faciat eum confiteri, quod fuit legitime tortus, & de hac rogetur notarius,quia non tenebitur in sindicatu. Vide Gand.in trac.malefi.sub rub.de quæstio. & tor.in 4.col.in vers. quid si tortus. Secundo faciat fieri cum citari. Tertio accipiat fideiussores à reo de præsentando se totiens quotiens ad mandata iudicis. Vide Marsil.in prac.crim.§.quoniam, nu. 48.49.& 50.

Cautela à iudice vtẽda in relaxãdo reũ.

Iudex procedens sine causæ cognitione facit litem suam, secundum Bald.in l.obseruare.§.proficisci,in 25.quæst.ff.de offic.proconf.& in dubio præsumitur quando transgreditur leges, vt Bal.in consi.233.incipien. quæritur.in fi.pri.vol. & faciens præceptum pœnale sine causæ cognitione,si contrauenìat quis non cadit in pœnam, quia censetur vt priuatus, & ei non est obediendum secundum Card.in clem.1.in fin.de celebr.miss. quem sequitur Felin.in c.ecclesiæ sanctæ,de consti. & si torquet aliquem dolosè,pœna mortis est puniendus, vt dixit Bald. in l. decuriones.C.de quæstio.& ibi Angel. & voluit Ioan.de Ana.in cap. 1. de cler. percuss. & Angel. de Aretio in trac. de malefi. in ver. fama publica. versicu. tertio, quæro.

Sine causæ cognitione procedẽs iudex quid.

Iudex non debet reum ponere ad torturam, si habet plenas probationes ipsius delicti, certus enim certiorari non debet. l.1.in fin. ff.de actio.empti. l.2.ff.de eden.& ideo dixit Angel. in l.& si certus. ff.ad sill. quod in tali casu Iudex tenebitur in sindicatu. Et idem dixit D. Cataldus in suo tract.sindicatus in vers.151. incipien.adde quando. Et ideo verum est quod stantibus plenis probationibus non debet ad torturam deueniri, quia tortura est in subsidium probationum, quod si is contra quem est plene probatum torqueatur,& perseueret in negatiua constanter,tolluntur illæ probationes,tanquam non sint veræ,& ex his amplius non poterit condemnari, vt per Cępol.in consi.32.incip.quidam rustici.vbi dicit, quod hoc etiam videtur de mente Bar. in l.vnius.§.1.ff.de quæst. In tali casu non ponat Iudex reum ad torturam, sed si in negatiua perseuerauerit, sine alia confessione ad condemnationem procedat. Et pro his vide Marsil.in prac.crimin.§.quoniam. num.40.& §.nunc videndum, nume.22.23.24.

Tortura vana post probationes.

Tortura eneruat probationes.

Seuerior iudex priuatione dignus.

Iudex seueriter procedens in criminalibus debet iurisdictione priuari. Brunus in tract.de indicijs,& tortur.& per Marsil.in pract.cri.§.expedita,nu.86.& iniuste procedens vtputa fauore,vel odio,tenetur l.Cornelia.de sica.Marsi.in l.quæst.modum,in vlt.col.ff.de quæst.

Singularem opinionē sequi quando teneatur iudex.

Iudex non communem,sed singularem opinionem sequatur, si doctorum communis opinio euidēter est falsa, vel possit apertissimis documentis,vel rationibus conuinci.not. Io.And.in c.1.de consti. Abb.in c.ex literis.de sponf.& in c.scientes,de censibus,& in c.capellanus.de feri & allegat in d.c.text.ad hoc.quem dicit esse singularem in l.1.§ sed neque.C. de veter.iure enuclean.

IVDICIVM.

Iudiciū quid sit.

IVdicium dicitur quasi iurisdictio, Abb. in c.forus, de verb. signi.& secundum Thomam secunda secundæ.q.60.art.1 dicitur actus Iudicis in quantum Iudex est. Iudex autem dicitur quasi ius dicens, ius autem est obiectum iustitiæ, & ideo iudicium importat secundum primam nominis impositionem diffinitionem, vel determinationem iusti, siue iuris. Quod autem aliquis bene diffiniat aliquid in operibus virtuosis, proprie procedit ex habitu virtutis, sicut castus recte determinat ea quæ pertinēt ad castitatem, & ideo iudicium quod importat rectam determinationem eius quod est iustum, proprie pertinet ad iustitiam,propter quod philosopus in quinto ethicorum dicit, quòd homines confugiunt ad Iudicem sicut ad quandam iustitiam animatam. Et nota quòd iudiciarius ordo in quatuor consistit principaliter, videlicet in trina citatione ad curiam, vel vna pro omnibus peremptoria, in litis contestatione, in testium triplici productione,& in eorum diligenti examinatione, & in sententię definitiua prolatione. Qui quidem ordo iudiciarius secundum Hugu. dicitur duobus modis, scilicet simpliciter, & secundum quid. Simpliciter quidem, cum quis condemnatur seruata integritate iudiciarij ordinis. Secundum quid, cum quis condemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarij. His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quod nullus condemnandus sit non obseruato ordine iudiciario,nihilominus in notorijs,& manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarij,quia non est quod Iudex aliter informetur per testes, quia ibi veritas patet, & est manifesta, nec est opus inquisitione.

Iudex anima ta iustitia.

Iudiciarius ordo in tribus consistit.

In notorijs nō est necesse seruare integritatē ordinis iudiciarij.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia sua debet lucrari, vt 3.q.9.c.damnamus.

Tertio propter scandali vitationem, vnde clericus publice infamatus de crimine,licet non sit conuictus,vel confessus, suspenditur tamen propter scandalum populi,vt in c.presbyter.si.2.quæst.4.

Quarto

Suspicio dilapidationis.

Quarto propter suspicionem dilapidationis,vt 3.q.1.c.quia ea.

Defectus iudicis.

Quinto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in sede Apostolica,tūc enim quia non inuenitur superior Iudex coram quo conueniatur,non obseruato iuris ordine expellitur,vt 3.q.1.§ patet.

Sexto in calumniatore,vt 1.q.3.§.notandum.

Septimo in fal'o teste,vt C.de testi.l.nullum.

Et nota quod iudicij ordinem tollere non potest etiam Legatus Apostolicus,videlicet à latere,glo.in c.si.de hære.lib.6.

Iudicii appellatione quid intelligatur.

Iudicij appellatione intelligitur iudicium vsque ad sententiam,vt dicit Abb.in c.vnico.de plus petito.& eo vsque Iudex potest interrogare.Abb. in c cum Io.de si.instrum.

Et nota quòd nullus potest iudicare aliquem, nisi sit aliquo modo ei subiectus vel per commissionem,vel per potestatem ordinariam: Episcopus tamen in cuius diœcesi aliquis deliquit, efficitur superior eius ratione delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte deliquit in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicuius monasterij, sed si quis exemptus furtum vel homicidium committat,potest per ordinarium iuste condemnari.Io.de Tur.Crem.in c.1.causæ 2.

Exēptus quādo ab ordinario puniripotest.

Iudicij locus debet esse securus omnibus qui venturi sunt ad iudicium in fauorem partium,vnde non sufficit quod si tutus domino & non pro curatori,nec procuratori & non domino. Si locus sit notorie non tutus, potest pars citata appellare,imo potest etiam appellationem omittere, & de citatione non curare,quia citatio non arctat citatum.Abb.in c.ex parte, de appel.

Securus sit iudicij locus partibus.

Sedere debet iudex.

In iudicio factum aliquid non dicitur, nisi Iudex sedeat pro tribunali, Abb. in c ex parte,de confessis.

Actoris,& rei æqualis conditio.

In iudicio æqualis esse debet conditio actoris,& rei.Abb.in c.1.de mutui.petitio,textus in regula. In iudicijs,de reg.iuris lib.6.

Cōpromissū in fœminam non iuratur.

Iudicium à fœmina est nullum,vt in c.sciscitatus de rescrip.Abb.& ca nonistæ ibi.& l.fin.C.de mulier.& si fiat compromissum in mulierem de amicabili compositione,tale compromissum non debet iuramento firmari,quia tale officium mulieri non competit. Spec.eo.tit.& in c.si diligentius.de foro compet.

IVRAMENTVM.

IVramentum aliud veritatis,aliud calumniæ dicitur.l.2.§.obseruari.C. de iura. calum. Spec. eo. tit.§. Nunc dicimus. & tangitur per Bar & doctores. Sed vniuersaliter diffiniendo iuramentum, dic vt infra,videlicet. Iuramentum secundum summistas in ver.iuramentum, est affirmatio, vel negatio de aliquo licito, probabili, & honesto facto, vel faciendo,factæ rei attestatione firmata,quod fit siue ore, siue facto,vt cum

tangitur

tangitur litera euangelij etiam sine verbo, vel aliquid huiusmodi. Vide Tabien. in verbo. iuramentum. Vel secundum Card. in Clem. 1. ver. Nos. q. 1. Iuramentum est obligatio animæ alicuius ad aliquid asserendum, vel seruandum, & est secundum l. 1. ff. de iureiur. maximum litium expediendarũ remedium. Quod quidem multiplex est, videlicet veritatis, credulitatis, necessarium, voluntarium, licitum, illicitum, assertionis siue assertiuum, promissorium, & iudiciale. Vide Spec. de iuramento per totum. Sed quia de iuramento iudiciali tantum tractare intendimus, extraiudiciale summistis relinquendo, iudiciale ipsum sic distinguendum arbitramur.

Iuramẽti diffinitio.

Iuramentum multiplex.

Iudiciale.

Iuramentum iudiciale est duplex. aliud quod defertur à iudice parti, & hoc appellatur necessarium, quia sine iusta causa recusari non potest, vt in l. generaliter. C. de reb. cred. Et quia etiam Iudex necessitatur deferre, vt not. in c. Iuramentum, de iureiur. Appellari etiam potest litis decisorium, seu declaratorium, quia præstatur ad litis decisionẽ, vt not. in l. 2. & l. Admonendi. ff. de iureiur. & c. si Christus, eo. tit. Et hoc iuramentum producit actionem etiam de iure Ciuili, vt l. actori. C. eo. & l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. eo.

Partũ à parte.

Aliud est iuramentum quod defertur à parte parti, & hoc stat in nomine sui generis, & appellatur iudiciale, quod recusari potest, & referri, vt infrà patebit, & tale iuramentum potest (vt dictum est) sine causa libere recusari, etiam non referendo, vt probatur in cap. iuramento. de iureiur. & l. generaliter. §. si autem. C. de non nu. pe. quia pars non potest necessitare partem ad iurandum, vel referendum, sed si Iudex approbat tale delatum iuramentum aperte iubendo, vt iuret, tum tenetur pars iurare, vel referre, vt in l. generaliter, quæ scilicet nisi adiit causa recusandi tale iuramentum etiam per iudicem approbatum. Quæ quidem causa multiplex esse potest nulla, vt puta, si is cui defertur iuramentum non est informatus de materia, super qua non potest conueniri, vel actor plene probauit.

Reus quãdo absoluendus.

An autem ex parte rei sit causa legitima recusandi, quia actor nihil probauit, dic quod sic secundum Io. And. quod probatur in l. bonæ fidei. C. eo. vbi dicitur, q causa cognita decidi non debet lis per iusiurandum ad idem iura vulgaria quæ dicunt reum absoluendum actore nil probante, etiam si nihil præstitit, siue deferatur à iudice, siue à parte. Nam si ex hac causa possum recusare iuramentum necessarium, fortius iudiciale, maximè tenendo quæ diximus, iudiciale non arctari nisi approbetur à iudice, & sic limita dicta leges. Quomodo autem per nonos testes possit recedi à iuramento iudiciali, & appellari à sententia lata vigore iudicialis iuramenti, vide Abb. in cap. iuramentum. de iureiur.

Veritatis, & calumniæ.

Iuramentum autem necessarium diuiditur in iuramentum veritatis, & iuramentum calumniæ, siue de calumnia. Specu. tit. de iuram. § Nunc dicamus. Et tangitur per Bar. & Docto. in auctẽ. Principalis. C eo. tit. Quid autem comprehendat iuramentum calumniæ, dic quòd multa. Et primo quòd actor credit se iuste petere, & non calumniosè. Secundo, quòd respondebit veritatem super omnibus de quibus interrogabitur. Tertio, q̃ non vtetur falsa probatione. Quarto, quòd non corrumpet iudicem, neque tabellionem. Quinto, quòd calumniosam dilationem non petet, & nonnulla alia quæ notantur per Spec. vbi supra. Sed nota differentiam inter iuramentum veritatis, & iuramentum calumniæ, quia iuramentum calumniæ, cum sit credulitatis quæ est contraria veritati, non potest qui iurauit redargui de periurio, secus de iuramento veritatis. Vide Abb. in c. literas, de iuram. calumniæ.

Iuramentum calumniæ q̃ impoſi.

Iuramentum veritatis q̃d.

Iuramenti ſubſtantia.

Iuramentum veritatis est cum quis iurat respondere veritatem simpliciter. Spec. vbi supra. Et nota quod in causa spirituali, vel ecclesiastica Iudex non debet recipere iuramentum de calumnia, sed tantum iuramentum veritatis. c. Qualiter & quando. el 1. de accusa. Ibi Abb. ait. Nota practicam vnam recipiendi iuramentum ab inquisitis, seu testibus. Et c. cum dilecti. & ibi Abb.

Et nota, quod ad substantiam iuramenti non requiritur hoc verbum, iuro, sed satis est quo ad confirmationem veritatis, vt quis interponat Deum explicite, vel implicite, Abb. in c. & si Christus. & in c. querelam, de iureiuran. & hoc iuramentum veritatis secundum gl. in c. dudum, in clem. eo. tit. solum debet exigi in spiritualibus: in talibus enim non iuratur de calumnia, vt dictum est supra.

Vſurarũ cauſa ad quos ſpectat.

Et aduerte, quia per hoc videtur glo. sentire quod causa vsurarum sit spiritualis, sed aliter infra glo. fin. dicit quod est quasi spiritualis, & cum sit ecclesiastici fori possit dici spiritualis. gl. in c. si annum, de iudi. lib. 6. videtur dicere tam esse spirituale, sed Io. And. ibi in nouella sentit quod est spiritualis large, idest ecclesiastici fori. Clemen. 2. de iudi. Abb. in c. ex literis, de iureiur.

Iuramentum de ſubſtantia teſtimonij eſt.

Et nota quod licet iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonium testis non valet l. iureiurandi C. de testibus, tamen est de substantia testimonij, vt cap. 2. de clande. desponſ. ideo dicit Bart. in l. si quis. ff. de falsis. quod testis deponens falsum non iuratus, punitur de falso ac si iurasset, quia Abba. in cap. de testibus, dicit, quod iuramentum licet non sit de substantia, est tamen de validitate testimonij ex dispositione iuris. & idem ibidem. Nam sine iuramẽto neque depositio, neque attestatio valet. imo & idem Abba. cap. in tuis quæstionibus. de testi. ait, Nota tamen quod est solemnitas formalis, & substantialis testimonij, sed concernit fauorem partium principaliter. Ideo potest à parte remitti, secus si non concerneret. Vnde autem insurgat hæc potestas partibus, vt possint remittere hanc solem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuramentum à parte remitti qũ possit.

solemnitatem iudicialem, respondetur quod est ex eo quod quilibet potest renunciare iuri suo, & fauori introducto, vt de reg. iur. ad apostolicam. nam principaliter possunt communicare verbo alterius duntaxat. l. fi. ff. de fideicom. ibi gl. Abb. vbi supra, & quia necessitas talis iuramenti cessat, ex quo partes quarum fauore principaliter agitur, remittunt. facit c. significasti, de electione, & per hoc putamus consensum iudicis esse necessarium, vbi causa est mere priuata.

Testibus sine iuramẽto nõ creditur.

Igitur testibus sine iuramento non creditur quantũcũque religiosis, & licet causa sit spiritualis & Ecclesiæ. vnde infertur, ait Abba. quod etiam Episcopo non creditur tanquam testi sine iuramento, eximitur tamen vt non tangat, sed iuret positis tantum coram se euangelijs, vt in cap. fi. de iuram. calum. Abb. in cap. nuper. de test. Et nota quod etiam si quis iurasset de non testificando, sicut de non ferendo auxilium, iuramentum esset nullum, & teneretur testimonium ferre, quia ferre testimonium est munus publicum, ad quod compellitur quis etiam inuitus, vt l. fi quando C. de testi. & cap. quisquis. 11. q. 3. Abb. in c. sicut. de testi. & in constitutis eo. tit. vbi addit, quod etiam si quis non reuelare secretum iurasset, si in testem producatur, tenetur ad testimonium reddendum.

Iurans nõ ferre testimoniũ

Quomodo sit iurandum.

Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, dic vt notatur in clem. 1. de hæret. quod ad substantiam iuramenti non requiritur tactus, vt in c. & si Christus, de iureiur. cum iuramentum sit inuocatio Dei in testem, qui Deus non facit differentiam inter simplicem promissionem, & iuramentum. Ecclesia tamen non modicam facit differentiam, ideo exigit iuramentum corporale, tanquam magis restrictiuum, vt videtur per iura in cap. hortamur. 3. q. 9. & in cap. vt circa, de elect. lib. 6. hinc dicit Angel. in cap. monet, 22. q. 1. quanto id quod iuratur magis est sanctum, tanto magis pœnale est periurium, eo Innoc. in cap. & si Christus. & hoc quia videtur magis contemnere in trangressione. Hinc est, quod quandoque iuratur per Deum omnipotentem, & quattuor Euangelia, vt in c. quotiens cordis 1. q. 7. quandoque super altare, quandoque super Euangelijs, quando super reliquijs Sanctorum, vt in cap. habemus, 22. q. 1. quandoque super qualibet scriptura, vt more Italico. Practica Papien. in for. resp. rei. Et gl. in clem. 1. nisi fiat specialis mentio de tactura euangeliorum, quia tunc ad id tenetur iurans, nisi sit Episcopus, vel sacerdos, vt C. de epis. & cler. in auctẽ. sed iudex. Hi enim intabunt propositis, sed nõ tactis Euangelijs, maximè Episcopi. Host. in summa. de test. Et sic nota, quod vbi dispositio legis pro solemnitate requirit iuramentũ corporale seu tacturam, non est iuri satisfactum ex solo verbali iuramento, vt dicit gl. in c. vt circa. de elect. lib. 6. iurare autem & ante, & post depositionẽ, vel responsionem potest vocatus, vel deponens, melius tamen est ante, vt dicit Abb. in c. de testibus, de testi.

Modus iurandi Episcopis dandus.

Iura-

Iuramenta licita, vel illicita iudicare, non ad sæculares, sed ad ecclesiasticos iudices pertinet, c. venerabilem, de elect. & ibi Abb. quomodo autem remittantur iuramenta, vide in c. cum inter, de renunciatione.

Iuramentorũ iudices.

Iuramentum contra canones, vel in fauorẽ publicum non ligat. Abb. in c. ad nostram, de iureiur. nec obligat, vbi reprobatur, & est ecclesiasticũ vnde statuta laicorum non possunt impedire absolutionem iuramenti. Abb. vbi supra c. quemadmodum.

Iuramentum non ligans.

Iuramentum contra officium charitatis, & pietatis, & proprietatis rationem non valet, vt de non præbendo consilium, subsidium cum sibi committo, vel ei loquendo, est illicitum. Abb. in cap. cum quidem. de iureiur.

Iuramentum præstans alicuius rei, cessante re illa absolutus est à iuramento, qui enim iurauit facere residentiam in Ecclesia aliqua, destructa Ecclesia auctoritate superioris absolutus est à iuramento, eo etiam de posito à dignitate non tenetur obedire ei, quia cessat causa cuius ratione iurauit. Abba. in c. cum ex iniuncto. de noui operis nunciatione.

In præiudicij ecclesiæ.

Iuramentum quando obligat clericum in præiudicium Ecclesiæ. Abb. in c. Grauis. de censi. & in c. significauit, eo.

Ad commodũ hominis.

Iuramentum præstitum ad commodum hominis potest dimitti siue remitti ab eo cui commodum fuit iuratum, puta si iurauit tibi soluere decem, non est periurus si remittis iuramentum, vel das dilationem ad soluendum. Si intuitu Dei iurauit, non potest iuramentum remitti ab homine. Abb. in c. præterea, de sponsa.

Quãdo liceat iuramẽto cõtrauenire.

Iuramento licito licet contrauenire sine auctoritate superioris vrgente necessitate, si non potest haberi qui absoluat. Idem est si vtilitas magna hoc exigat. Abba. in cap. quanto, de iureiur. qui iurauit quod licitum est vt canonicus, si post fiat Episcopus, ratione dignitatis non personæ potest contrauenire. Abb. vbi sup. c. ex nostris. Quando potest quis propria auctoritate contrauenire, quando oportet absolutionem petere, quando omnino seruandum est, quando potest quis compelli ad relaxandum, vide Abb. vbi supra in c. cum contingat.

Cui deferendum est.

Iuramentum est deferendum ei qui habet semiplenam probationem pro se. glo. licet textus hoc non probet, potest tamen iuramentum deferri habenti vnum testem pro se in supplementum probationis, etiam in causa non leui. Abba. in cap. ex insinuatione, de procur. nunquam deferendum est illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione, imo deferens peccat, quia est causa illius interitus, ideo prouidendum esset, quod scholares ne iurarent obedire rectori. Abba. in cap. clericos, de cohabita. cleri. Nam defertur etiam prælato in defectum probationis, vbi agitur de magno præiudicio, & cum quæstio est multum præiudicialis. Abba. in cap. cum dilectus, de successio. ab intest.

Nota tamen quod iuramentum semper exigi debet à reo vbicunq; vertitur periculum animæ, licet actor nihil probauerit. Abb. in c. conti nebatur, de desponsi impub. & c. attestatio, eo. vide etiam eundem Abb. in c. quod nobis, de cland. despon.

Redire adcarcerem.

Iurans redire ad carcerem etiam cum periculo mortis tenetur, nisi carcer sit iniuriosus. Abb. in c. quanto, de iureiur.

Iuramentum quod vertitur circa opus pietatis potest dari diebus feriatis. Abb in c. omnes, de feriis.

Intentio iurantis quid.

Iuramentum quando secundum intentionem iurantis, & quando secundum intentionem recipientis teneat, vide Abb in c. literas, de restitu. spol.

Iuranti quando non creditur.

Iuramento non creditur, si ex aduerso contrarium probatur, scilicet quæ oculis conspiciantur, quo casu fuit doctrina Azo. C. ad l. aquil. Bald. in l. contra negantes. C. ad l. aquil.

Iuramentum non defertur in supplementum probationis in criminalibus. Petr. de Anch. in c. mediatores, de testi. li. 6. Marsi in prac. crim. §. postquam, nu. 2.

Purgari canonice renuens tanquam hæreticus punitur.

Iurare ad purgationem hæresis pertinaciter recusans pro hæretico habetur. vt not. in c. excommunicamus, de hære. & ibi Feli. post Host. q. limita ibi secundum Host. nisi forte ex subtilitate conscientiæ recuset.

IVRISDICTIO.

IVrisdictio quid sit, quid merum, & quid mistum Imperium. vide Abb. in c. quod sedes, de offi. ord.

Iurisdictio, honor, & districtum quomodo, & in quibus differant. vide glo. in cle. 1. de fo. comp.

Iurisdictio deuoluitur ad superiorem proximum, si ille qui eam habebat erat negligens. Abb in c. cæterum, de iudi.

Iurisdictio data pluribus intelligitur data non omnibus in solidum, sed omnibus simul. Abb. vbi supra.

De, & an sua sit, iudex pōt cognoscere.

Iurisdictio non sit sua, Iudex potest cognoscere, nisi ex iurisdictione ipsa prouenire, vel sibi commodum. Io. de Ana in c. 1. de maled. Innocognoscere. in c. cæterum, & ibi Abb. & glo.

Iurisdictio delegati integra, morte mandantis expirat. Abb. in c. licet, & in c. gratum, & in c. relictum, de offi. deleg. & in l. & quia. §. ideoq; ff. de iurisd. omn. iud. Inquisitor tamen per mortem eius, qui illum instituit, neq; etiam summi Pontificis vim suæ iurisdictionis non amittit. Vide supra in ver. Inquisitor.

Quatuor ad iurisdictionē spectantia.

Nota q. ad hoc, quod aliquis clericus habeat iurisdictionem ordinariam in clericos, maxime in ecclesijs, requiruntur quatuor.

Primo quod vniuersitas, quæ elegit ipsum, sit clericorum, vel religiosorum, vel aliàs. Secundo Prælatus iurisdictionem ab aliquo Prælato ecclesiastico recipiat. Tertio, Prælatus sit clericus, vel religiosus, vt c. 1. de iud. Quarto vt habeat ordinariam iurisdictionem electus ab vniuersitate, q. eligatur in prelatum. Nam si eligeretur ad aliquam dignitatem in ecclesia, vt primiceriatum, archipresbyteratum &c. non haberet ordinariā iurisdictionem, vt de off. archipre. per totum. nisi consuetudo tribuat ei iurisdictionem, quod potest. C. de eman. libe. 1. & vlt. Et de excess. præla. c. 2. vel dic, quod hi habeāt ordinariam iurisdictionem ex electione in eo loco, in quo proponuntur. argumentum prædictarum decretalium, teneas igitur (inquit Archid) quod habent iurisdictionem. Quod autem dicitur, quod consuetudo dat iurisdictionem, intellige in consuetudine prescripta, vel in ea cuius memoria non existit. vt not. Goffr. in sum. de off. archi. in fin.

Consuetudo tribuit iurisdictionem.

Confert etiam ordinariam iurisdictionem Papa, vel Princeps, qui est lex animata, in auctē. de consul. in fin. Vnde quo ad iurisdictionem ordinariam conferendam æquipollent lex animata, & inanimata. Vide Io. de Tur. Crem. in c. Experientiæ. 11.

Quæ sunt meri, & mixti Imperii comprehendu iurisdictio.

Iurisdictio comprehendit ea quæ sunt misti, & meri imperij, & quæ simplicis iurisdictionis. Imperium est iurisdictio quæ exercetur officio iudicis nobili, ideſt quod non deseruit intente alicui actioni per partē. Merum imperium est quod exercetur officio iudicis nobili respiciens publicam vtilitatem. Mistum imperium est iurisdictio quæ exercetur officio iudicis nobili, respiciens priuatam vtilitatē. Quare autem merum, & quare mistum, & quotuplex merum, & quotuplex mistum imperium dicatur, vide Abb. in c. quod sede. de offi. iudi. ordin.

Merum imperium quid, & quid mistū.

Delictum iurisdictionem dat.

Iurisdictionem dat delictum, & quare, si delinquens enim reperitur in loco delicti est de iurisdictione iudicis loci delicti, quo ad omnes effectus respectu personæ, & bonorum quo ad forum contentiosum, non autem quo ad pœnitentiale, si non reperitur in loco delicti, & præuentus citatione potest excommunicari, & processus fieri super personam, quantū patitur status, & causæ qualitas, & potest citari extra territorium verbaliter, quia iam contumax, & præuentus. Si non fuit præuentus citatione, potest citari ad effectum distringendi bona, & potest requiri Iudex, vbi degit, vt eum citet, aut remittat, & ille debet facere. & si sit citatus, & non comparet, potest excommunicari per iudicem delicti, & processus fieri contra personam vbi supra: si Iudex vbi degit non facit citationem, aut remissionem. & multa de hac materia vide diffusius per Abb. in c. licet. de foro compe.

Inferior in superiorem ius non habet.

In iurisdictione inferior non potest exercere sententiam censuræ, vel aliam in maiorem, nec potest absoluere. Archidiaconus qui potest delicta corrigere, non potest punire Episcopum suum, sed alium delinquentem, quia in territorio alieno censetur priuata persona. Suffraganeus non potest punire archiepiscopum suum in prouincia sua.

secus in aliena, si in illa haber episcopatum. Abba. in cap. cum inferior. de maior. & obed. Quomodo autem iurisdictio possit prorogari, vide Abba. in cap. per literis, de offi. delegati, & in cap. ad petitionem. de accusa.

IVS.

Rigor quid.

IVs est ars boni, & æqui, & sit secundum communes regulas iuris. Iuris rigor est iuris excessus, qui quandoque statuitur ad terrorem aliorum, quandoque tamen sumitur pro ordine iuris. Aequitas autem est ordinata iustitia temperata dulcedine misericordiæ. Abb. de sen. & re iudi. c. iurgantium.

Aequitas q.d.

Sed nota, quòd æquitas omnia bene æquiparat. Bald. C. 1. §. ad hæc. de pac. iur. fir. & dicit Specu. in titu. de offi. omni. iud. in d. §. de seruit. ad fin. versi. item ad iudicis. quod ad iudicem pertinet potius sequi æquitatem, quàm rigorem. ego certe (ait Zasius) iudicium cuique suum relinquo, verum didici æquitatem, quæ non est iure scripta, sed ex motu, & affectione animi apparet, contra ius scriptum non esse sequendam, vt

Aequitas nō scripta nō est sequenda.

dicunt Bar. Bald. & Doct. in l. 1. C. de ll. l. placuit C. de iud. Abb. in c. fin. de transact. alioquin nihil esset vel certum, vel perpetuum in iure nostro, quibuslibet causarum statum ad quālibet imaginatam æquitatem detorquentibus. Quapropter cum iuris doctrinis tanquam certis remanendum esse putamus. Juris apices dicuntur obiectiones contra processum, & non posse post publicationem producere testes. Abb. in c. constitutus. de testi.

Apices iuris qui.

Naturale.

Ius naturale est commune omnium gentium di. 1. c. ius naturale. & secundum gl. ibi distinguitur quatuor modis, & est nomen generale comprehendens in se legem diuinam, legem naturæ, & legē gētium, ita quod aliquando ius diuinum, & ius gētium appellantur iura naturalia, quia naturali ratione sunt inducta, vt in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. Abb. in c. cum tantæ. de consuetud.

Diuinum ius per positiū limitatur.

Ius diuinum quandoque limitatur per Ius positiuum. Abb. in c. fin. de consuetud. & quandoque à Principe iuxta notata per Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & per legistas, & maxime Bar. in l. fi. C. si contra Ius, vel vtilit. imo princeps ex causa etiam priuilegium conferendo, in certis causis, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere, vt vni tantum testi credatur, & sic deuiare ab illa iuris diuini regula, In ore duorū vel trium testium stet omne verbum. Abb. in c. super nobis. de testi. & in c. sicut. de consuetudine. de proba. allegando. textum Imperatoris dicentis, quod in causis vertentibus in curili prætorio crederetur solius Episcopi testimonio.

Etiam p Principem.

Canonicū in quibus vbiq; seruetur.

Ius canonicum in concernentibus animam, & materiam ecclesiasticam

cam seruatur vbique, secus in alia materia, quia tantum seruatur in terris Ecclesiæ, & Ius ciuile in terris Imperij. Nota tamen quod leges ciuiles sequuntur canonū dispositiones, & sic in effectu non pōt dari contrarietas inter canones, & leges, in materia videlicet spectante ad ecclesiam, Abb. in c. clerici, de iudi.

Iura habentia plures intellectus debent intelligi secundum intellectū dubitabilē, vt in l. 1. ff. ad muni. & in l. quod Labeo. de carbo. edic. facit C. cum iure. de offi. deleg.

Iuris appellatione comprehenditur etiam consuetudo. Abb. in rubr. de consuet. Io. And. & Antonius in c. quintauallis. de iureiur.

Iuris appellatione venit consuetudo.

Iuris ordo seruandus est in inquisitionibus, & in alijs iudicijs ordinarijs, & hoc verum in sæcularibus: in regularibus secus, in quibus vsquequaque seruatur, quia de plano, & sine strepitu iudicij debet procedi. gl. de accusa. c. ad petitionem. Cum igitur contra prælatos regulares non solum renunciatur in parte ordo iuris, sed etiam sit remissio iustitiæ communis, quia ex familiaribus causis etiam non seruato ad vnguem ordine iuris potest remoueri, inter æquales personas seruatur æqualitas secundum iustitiam, sed nō inter inæquales. Ab. in c. per tuas. de simo. & c. qualiter, & quando. de accusa.

De plano. & sine strepitu iudicij quo procedi debeat.

Iuris ordo si is de cuius crimine cōstat in iudicio petit restitutionem propter iuris ordinem non seruatum, non est audiendus, sed tanquam criminosum notorium debet superior de nouo punire. Abb. in c. ad petitionem. de accusa.

Restitutio in integrum cui denegetur.

Iurisfictio est quando ius certum de aliquo facto fingit statuendo oppositum. Exemplum ius fingit vxorem stipulatam dotem sibi reddi, licet sit certum ep non fuerit stipulata, sed in fauorem mulieris ius hoc fingit, vt Abb. in c. Is qui. de sponsi. & c. quanto. de præsump. nec aliquis audiretur ad probandum contrarium. vt C. de rei vxo. actio. l. 1. §. idem in arrogato.

Iurisfictio quid sit.

Iuris positiui solemnitas in quocunque actu si sit prætermissa, non tenetur quis sibi conscientiam facere, ex quo non interuenit deceptio, & affuit consensus eorum, qui habent actum explicare de iure naturæ. In foro conscientiæ æquitas iuris naturalis præfertur rigori iuris positiui. Abb. in c. requisiuit. de rest. in integr.

Iuris solemnitas omissa.

IVS PATRONATVS.

Iuris patronatus fructus. Vide in ver. Bonorum confiscatio.

L

LAICVS.

LAICVS dicitur quasi populus. Abb. in c. clerici, de vita, & hone. cler. & laicorum appellatione etiam veniunt fœminæ. Abb. in c. 1. de vi. & hon. cler.

Clericus à laico nō potest accusari.

Laicus non potest accusare clericum criminaliter. Abb. in c. nullus, de accusa. fallit si laicus vult prosequi iniuriam suam, vel suorum. Secundo quando crimen est exceptum, si laicus sit bonæ famę, & non vilis persona, oportet tamen quod accusans possit ascendere ad illum ordinem, ideo irregularis non admittitur ad accusandum clericos. Abb. in c. cum P. de accusa. In notorijs potest accusare clericum. Abb. in cap. cum dilectus, de purgat. cano.

Et nota quòd licet laicus regulariter non possit accusare clericum, vt cap. 1. & 2. & quasi per totam 2. quæstio. 7. & de accusa. cap. cum P. Manconella: in crimine tamen hæresis, & læsę maiestatis potest accusare propter enormitatem delicti, vt voluit glo. 2. quæstio. 7. & glo. in cap. supra allegato cum P. de accusa. Vide supra in ver. clericus. laicis enim minus creditur, quàm religiosis. capitu. in nostra, de procur. & ibi Abb. & Bald.

Laicus non potest esse iudex in causa ecclesiastica, maxime vbi ius canonicum contrariatur ciuili. capit. vt inquisitionis officium, de hęre. lib. sexto.

Laicus publicè de fide disputare præsumens est excommunicandus, vt in c. quicunq;. §. inhibemus. de hære. lib. 6.

Laicus fortilegijs vtens est excommunicādus, & si monitus in eodem proposito perseueret reiterando delictum, si est vilis persona fustigari debet, ac tanquam infamis dehonestari: si autem dignior carceri ad tempus poterit mancipari, 26. q. 5. contra idolorum.

Trahere clericum ad iudicem.

Laicus potest trahere clericum ad iudicium ecclesiasticum intentando conditionem canonis reintegrandam, glo. in c. cum dilectus, de eo quod met. cau. Abb. in c. cum sit generale, de fo. comp.

Administrator.

Laicus non potest esse administrator ecclesiæ, vt no. gl. in c. 1. de sindi. scilicet vniuersalis, vel generalis in tēporalibus, & spiritualibus, licet possit esse administrator bonorum temporalium ecclesiæ, vt in d. c. 1. de sind. vide c. omni nouatione. 16. q. 1.

Banniens clericum.

Laicus qui banniuit clericum, condemnari debet per Iudicem ecclesiasticum secundū extimationem iniuriæ in expensis, & damnis. Abb. in capitu. olim de iniur. & damn. datis. hodie attenditur alia pœna, in clemen. de pœnis.

Laici

Nō prædicēt nec occulta conuenticula faciant.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec sacerdotum simplicitati detrahant. vt in cap. ex iniuncto. §. sicut. de hæret. nec de fide publicè, nec priuatim disputent, vt in cap. pri. de hære. lib. sexto. & captu. quocunque, eo. Nec de fidei, & Inquisitionis negotio vllo modo se impediant, neque de hæresis crimine cognoscendo, vel iudicando quouismodo assistentiæ, & fauoris colore, causa, vel occasione (nisi quatenus ab ipsis ordinarijs, siue diœcesanis Episcopis, aut Inquisitoribus spontanea, & libera eorum voluntate fuerint requisiti) se ingerant. vt patet in Bulla Iulij eius nominis Secundi, contra impedientes Officium Inquisitionis, quæ incipit, Ad perpetuam. In qua quidem Bulla infrascripta verba continentur, videlicet, ordinationes, prouisiones, & leges quascunque de ipsius criminis cognitione latas, sacris canonibus obsistentes, & ecclesiasticam iurisdictionem impedientes, sine mora abrogent, & deleant, prout nos eas omnes inualidas fuisse, & esse decernimus, & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis, & deletis haberi volumus, & mandamus.

LAMIÆ.

LAmiæ, seu strighæ, vt in pluribus apostatę sunt à fide catholica, & totaliter extra Ecclesiæ gremium, vt 26. q. 2. Qui sine Saluatore. & c. Episcopi. q. 5. coram diabolo enim Christum abnegarunt, & ecclesiæ sanctæ sacramenta, conculcant crucem, & diabolo obedientiam promiserūt. vide Paul. Ghirl. de sortilegijs. 6. num. 36. & Ioan. Franc. Pont. de lamijs, ideoque tanquam apostatę à fide, & diabolum adorantes possunt ab Inquisitore puniri.

LATA CVLPA.

LAta culpa, dolo proxima, quæ versutia dicitur, vbiq; dolo comparatur. Zasius in sing. suis, c. 2. nu. 33.

Lata culpa, quæ ignauiæ est, dolo nunquam æquiparatur. l. mulier. §. si hæres. ff. ad trebelia. Quæ tamen impunis non remanet, si id ad quod culpatiore negligentia patratum est, vel ad delictum tendat, aut damnum alterius, vt in l. 1. C. si aduers. delictum. Zasius vbi 3.

LAVDVM.

LAudum, ideſt arbitrum sententia iniqua, ideſt enormiter lædens partem, infra dies decem debet retractari. l. cum antea. C. de arbi. Abb. in c. non sine, de arbitris.

LEGA-

LEGATVS.

LEgatus de latere dicitur Cardinalis, & non alius, quia Cardinales semper dicuntur assistere lateri Papæ, vnde cum eorum consilio ardua Papa explicat, vt in c. Per venerabilem. Qui fi. finr. leg. Abb. in c. 1. de offi. leg. ibi successiue.

Legatus de latere Princeps est in sua prouincia, c. si Abbatem, de elect. lib. 6. ideoque habet ius conferendi beneficia cap. 2. de offic. leg. & hic cum Summi Pontificis vices in omnibus vices plenissime gerat, etiam supra Inquisitores iurisdictionem videtur habere, & habet: secus autem de delegato, & subdelegato, vt patet per literas Vrbani Quarti, tenoris sequentis.

Etiã supra Inquisitores Legatus de latere nõ aũt alii sunt.

Ne negotium cõtra damnatam hæresim prudentiæ vestræ commissum impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat, vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis apostolicæ delegatus, vel subdelegatus ab ea, conseruator, aut etiam executor à sede apostolica deputatus, seu etiam deputandus, in vos, vel quatuor notarios siue scriptores vestros super his vobis fideliter obsequẽtes, quamdiu in huiusmodi prosecutione vos, & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare absq; speciali mandato prædictæ sedis apostolicæ facientes plenam, & expressam de hac indulgentia mentionem, decernentes irritum, & inane si secus à quoquam fuerit attentatum.

LEGITIMA.

LEgitima probatio est quę sit per testes omni exceptione maiores, glo. in c. & si clerici, de proba.

Legitima q d sit.

Legitima est tertia pars eius quod prouenit ab intestato debita iure naturæ, deducto ære alieno, & funeris impensa, in authen. nouissima, & ibi glo. & Doct. & in c Raimutius, de testa. Bar. in l. quoniens. C. de hæred. instit. quod verum est quando filij quatuor, vel infra, sed quando sunt quinque, vel plures legitima est semis, idest dimidia pars eius quod cuilibet spectaret ab intestato, legitima autem fratris est quarta, Bal. in l. fratres. C. de offi. test. contra glo. in auth. nouissime. vide Bertachinum, in ver. legitima.

LEVIA.

LEuia delicta quæ sint, notatur in l. leuia. ff. de accusa. conclusiue delictum dicitur leue, quando de re parui momenti agitur, & iura quæ dicunt furem posse occidi, non habent locum in parua re. l. si ex plagis. ff. ad l. Aquil.

LEX

LEX.

LEx noua limitatur per antiquam glo. authe. de hæredi. quæ ab intest. Bar. in extrauag. ad reprimendam. in ver. non obstant. Ideo lex noua corrigens antiquam debet de illa facere mentionem specialiter. C. de indi. vidui. l. fi. vers. speciali. Barba. in cons. 39. primæ par.

Lex male præsumit contra agentem de nocte, vt est glo. in l. furem. de fica. iuxta illud Euang. qui male agit, odit lucem. de quo in c. Pernicioſam 17. q. 2. & in c. consuluit. de offi. deleg. & factum tempore noctis est suspectum. l. fin. de effrac. & expil. l. hoc edictum. §. Labeo. de his qui deie. vel effud. glo. & Doct. in l. more Romano. de fer. Consideratur enim tempus in delictis ad ipsum grauandum. l. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. glo. in l. si vt allegas. C. de fica. & Bald. in cons. 427. quædam mulier, circa fin. 5. volum.

Tẽpus in delictis consideratur.

Lex præcepti tollitur, si moribus vtentium non recipitur, nisi induxerit ex sui natura peccatum ex contrauentione, vt quia concurrit cum lege diuina, vel naturali. Abb. in c. cum olim. de cleri. coniug.

Quæ consuetudo legẽ tollat.

Lex secularis non approbata per ecclesiam non ligat clerum, dicitur autem approbata quando est fauorabilis ecclesiæ vel ecclesiasticis personis, cum autem est odiosa, secus. Abb. in c. cum esses. de testi. & in c. Iis qui. de solutio.

Sæcularis nõ approbata ꝑ ecclesiam.

Lex ciuilis, vel canonica quando imponit pœnam ipso facto, potest tolli per contrariam consuetudinem. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. ibi. Cynus, & in c. 2. vt lit. pend. nil inno.

Leges pœnales generaliter disponentes habent locum etiam in ecclesijs, & rebus earum, ex quo canones non contradicunt. Abb. in c. eccl. S. Mariæ, de const. & in c. 2. vt lit. pend. nil inno.

In legis diuinæ decisionibus, seu interpretatione stare debemus diffinitionibus Summorum Pontificum, magis quam dictis theologorum, etiam si sint sancti. Abb in c. tua. de decimis. & ibidem subdit, quod vbi dictum alicuius sancti auctoritate iuris diuini iuuatur, potius ei quam constitutioni Summi Pontificis est standum, & in concessione aliquorum iurium simpliciter facta non veniunt iura, quę post modum oriuntur de nouo, licet sint similia iam ortis.

Legis diuinę interpret. solus Papa.

Legis rigorem mitigare potest Iudex attẽtis delicti qualitatibus. Nam licet homicida regulariter sit pœna mortis puniendus, vt l. 1. ff. de fica. & l. 3. §. legis Corneliæ. ff. eo. attamen est in potestate iudicis non condemnare homicidam, pœna mortis, quem impulit iracundia, orta etiam aliter quam ex facto offensi. per textum in l. lex Iulia. §. fin. ad l. Iul. rapit. vide Marsil. in pract. crim. §. quoniam, nu. 94.

Rigor legis à iudice quo. mitigari pos. sit.

Decretorum liber an sit approbatus, vide Ioan. And. & Abb. in c. 2. de rescript. quorum prima rubrica facta per Gratianum: alia autem quædam capitula

Liber decretorum.

capitula facta siue addita fuerunt per quendam Gratiani discipulum, qui vocabatur Palea, vt notat Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de dispu & alle. §. fin. ad fi. qui quidem Palea in dicto libro contenta fecit Paleas, quas Gratianus non viderat. not. Salic. & Io. de Imol. in rubr. de ver. obl.

Palea à quo edita fuere.

LIBELLI FAMOSI.

LIbelli famosi auctor punitur vt infra, sed prius sic est distinguendum. Aut certum est quod quis cumposuit talem librum, aut non. si certum est, aut sponte fatetur, aut conuincitur: si conuincitur, secundum leges capite punitur, vt l. si quis. C. de fam. lib. vel forte deportatur, & efficitur perpetuo intestabilis, vt 4. q. 3. c. ob carmen. Secundum canones vero qui vltimum supplicium nulli irrogant, subijcitur verberibus, vt 5. q. 1. c. 1. Si vero sponte fatetur, mitius cum illo agitur, vt c. 2. eo. Si non est certum quis composuerit, ordo procedendi ponitur vt infra. Debet primo admoneri, vt prodat in publicum, & probet quod scripsit, quod si non fecerit, primo priuabitur participatione corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi: si vero ex toto contumax fuerit, tunc percutietur mucrone anathematis, & hoc secundum canones. Secundum leges vero si capi, & comprehendi potest, capite punitur, si innocens illo libello infametur: secus si nocens, vt dicit Hugo. Num expedit peccata nocentum nota esse, vt ff. de iniur. l. eum qui. quam sententiam tenet Laud. & Accur. in d. l. eum qui. sed debet intelligi de criminibus, quæ detegi expedit reipublicæ.

Scripiũ suũ nõ probans.

* Hæc vera sunt (ait Hugo) de eo qui non vult probare quod inscripsit, si vero vult probare, & probat, commendandus est, si defecerit in probatione, tenetur ad pœnam talionis, & ita secundum leges: quandoque punietur capite, quandoque secundum qualitatem delicti in libello conscripti. vt C. de famosis libel. l. si quis.

Famosi libelli cõponẽtis, vel publicantis pœna.

Quadruplex ergo pœna est famosum libellum conficientibus, vel publicantibus, secundum quod quatuor modis potest agi de eo.

Et primo quidem si agitur de eo criminaliter, secundum leges est pœna capitis tam contra illum qui fecit, quàm contrà illum qui inuenit, & non corrupit, nec combusit, vel inuentum nulli ostendit. C. de famos. libell. l. vnica. de qua in c. si quis famosum. 1. q. 1. Et quilibet de populo accusare potest talem, quia etiam accusatori constituitur pretium pro modo substantiæ personæ accusatæ, vel si erat seruus producitur in libertatem. ff. de iniur. & famos. libell. l. lex Cornelia. §. fin. & C. eo. l. vnica.

Secundo, si autem agatur ciuiliter, punietur secundum causam iniuriarum quæ non publici, sed priuati iudicij continet querelam. C. de iniur. l. iniuriarum. Et sic punietur secundum iuramentum actoris, & taxationem iudicis, insti. de iniur. §. pœna.

Tertio

Tertio si agitur secundum canones, flagellabitur, & excommunicabitur, & potest deponi cum sit crimen graue, & damnatione dignissimum. vt 25. di. §. Nunc. cap. vnum oriarum.

Quarto in foro pœnitentiali, quia tam isti quàm detractores tenentur ad restitutionem famæ. Raimun. & Host. in summa. Io. de Tur. Cre. in c. 1. 5. in prin. vide etiam not. in cap. quidam. eo.

Dolose quid importet.

Nota aduerbium, dolosè, ibi. dolosè manifestauerit, vt scilicet infametur ille, de quo libellus conscriptus est, quia si ex simplicitate, non debet ei imputari. Item si quis bono zelo hoc faciat, scilicet vt crimen puniatur, quod locum habet cum crimen probare potest. Item si non potest illum conuincere quia solus scit, & secrete reuelat sacerdoti, vel alij personę quę prodesse, & non obesse possit, talem libellum, vt admoneatur ille ne talia faciat, non credo cum esse culpandum, licite ergo talem libellum potest quis seruare, colligitur ex illo verbo legis huius, videlicet, aut nulli fatetur inuentum, nõ obstantibus verbis Adriani, quod inuentor rumpat, &c. quia intelligenda sunt, idest dolosè non manifestet, vel vult forte Papa quod semper rumpatur, vel comburatur, ne quis inde infametur, quia à te posset ad aliorum notitiam peruenire.

LIBRI.

LIbrum ab hæretico compositum scienter recipiens, & eum penes se retinens, non censetur hæreticus nec credens, sed insurgit cõtra eum vehemens suspicio, quia nullus debet tales libros scienter suscipere, vel tenere, imo is ad cuius manus peruenerint, debet eos statim igne comburere, vel Inquisitori, seu Episcopo, hoc est Ecclesiæ tradere, vt per ipsos comburantur. vt extra de sum. tri. c. damnamus, de hæret. c. fraternita. C. de Epis. audi. l. mathematicos, & C. de hære. c. quicunque. in fin. & ar. q. 15. c. 1. & c. si qui. §. si quis. alioquin ex hoc facto, seu retentione talium librorum, sicut ex alijs factis insurgit vehemẽs suspicio hæresis contra aliquem. videlicet si cum hæreticis conuersetur, si cum eis communionem, & consortium fidelium, si nunquam vadit ad diuina audienda, vt de hære. c. excõmunicamus. el. 1. §. adijcimus. ca. accensitus in prin. li. 6. adde quòd totius erit libros hæreticorum aut quomodolibet suspectos Inquisitori tradere, iuxtà decretum Pauli eius nominis Quarti. talis nempe librorum traditio clarum obedientiæ, & fidei testimonium apud Inquisitorem faciet. Præsumptio quidem contra detentorem insurgere potuisset, si liber damnatus apud illum repertus fuisset, quod in simili apparet de falsa scriptura apud notarium inuenta, & de falsa moneta, vt C. de falsis. l. si falsos. ff. eo. l. Paulus. Et de re furata. vt per Carer. in suo trac. de hære. nu. 125. qui asserit crimen hoc probari, si tales libri penes inquisitum reperiantur. Similem insuper casum habemus de falsis mensuris

Vehemens suspicio.

*

Inquisitori tradi debent hæreticorum libri.

Liber suspectus penes quẽ inuẽtus.

apud

apud quempiam inuentis. vt per Gand de malefic. rubr. de falsis, nume 22. & fol. 7. num. 6 & de instrumentis inuentis ad cudendum falsam monetam, vt per Bos. de falsa moneta, num. 7. idem Archid. & Ioan. Andr. in c. filij, eo. tit. lib. 6. qui dicunt librum damnatæ lectionis probare retentorem esse hæreticum. & per Rom. sing 325. & Marsil. in prac. §. diligenter. nu. 92.

T. Liuius lib. 10. Dec. 4.

Libros etiam periculosæ lectionis apud Romanos fuisse prohibitos narrat T. Liuius, vt infra. Anno ab Vrbe condita quingentesimo septuagesimo tertio, in agro L. Petilij Scribæ, dum cultores agri altius moliuntur terram, duæ lapideæ areæ octonos pedes longæ, quaternos latæ inuentæ sunt, operculis plumbo denctis literis Latinis, Græcisq; vtraq; inscriptæ erant: in alteram Numam Pompilium Pomponis filium Regem Romanorum sepultum esse: in altera libros Numæ Pompilij inesse. Eas areas cum ex amicorum sententia dominum aperuisset, quæ titulum sepulti Regis habuerat, inanis inuenta sine vllo vestigio corporis humani, aut vllius rei per tabem tot annorum omnibus absumptis. In altera duo fasces candelis inuoluti septēnos habuere libros non integros modo, sed recentissima specie, septem libri Latini de iure Pontificio erant: septem Græci de disciplina sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit. Primo ab amicis, qui in re præsenti fuerunt libri lecti, mox pluribus legentibus cū vulgarentur, Q. Petilius Prætor vrbanus studiosus legendi eos libros à L. Petilio sumpsit: Hic lectis rerum summis cum adinuenisset pleraq; ad dissoluendam religionem, L. Petilio dixit eos libros in ignem conijciendos esse: priusquam id faceret se ei permittere vti, si quod, seu ius, seu auxilium se habere ad eos libros repetendos existimare, id integra sua gratia cum facturum: Scriba Tribunos Plebis adijt; à Tribunis ad Senatum res reiecta est; Prætor se & iusiurandum dare paratum esse aiebat, libros eos legi, seruatiq; non oportere: Senatus censuit satis habendum, quòd Prætor iusiurandum polliceretur; libros primo quoque tempore in comitio cremandos esse, pretium pro libris quantum Q. Petilio Prætori, maioris partis Tribunorum Plebis videretur domino esse soluendum: id Scriba non accepit: libri in comitio igni à Victimarijs in conspectu populi cremati sunt.

LICENTIA.

Licentia dicitur septempliciter, scilicet abusionis, siue præsumptionis, 21. quæst. 2. cap. placuit, dispensationis, 1. q. 1. cap. vult, cessionis, 27. q. 2. cap. si tu abbatibus, promissionis C. sacrosanctæ eccl. ad gradum ascendentis, vel translationis in d. C. vide Bald. in consi. 29. tertiæ part. & Abb. in consi. 99.

LITERAE.

Quid creditur literis Cardinalium, & Eporum.

Literis Cardinalium, asserentium se aliquid viuæ vocis oraculo à Papa impetrasse, creditur, cum eis etiam maiora credantur, vtputa eos Legatos esse. Non autem literis aliorum prælatorum. Abb. in c. quod nuper. de fi. instrum.

Episcoporū literis quæ fides sit dāda.

Literis Episcopi, & cuiuslibet ordinarij autentico sigillo sigillatis, & subscriptionibus testium manu propria roboratis, creditur in spectantibus ad officium sigillantis, & in alijs negotijs leuibus, & arduis, siue sint promulgatoriæ, siuæ testimoniales. Attestationes tamen factæ de præsenti secundum datam literarum, siue contineant extraiudicialia, siue iudicialia, sine subscriptione non creditur, nisi in casibus exemptis, nisi tractaretur de modico præiudicio. Idem dicitur de literis delegatorum. Abb. in c. Post cessionem. de proba.

Literis Iudicū quæ fides sit danda.

Literis Iudicum, & prælatorum non sic creditur, quin possint per testes reprobari, vbi agitur de præiudicio alterius. excipiuntur principales, verbis prelatorum non creditur excepto Pontifice, in his in quibus habet liberam potestatem tantum. In causis laicorum profanis, in quibus non potest vti potestate absoluta in præiudicium aliorum, non creditur nudo verbo Papæ, quia nec Christus sic sibi credi voluit.

Verbo Papæ quando non creditur.

Legati verbo in his quæ sunt modici præiudicij creditur Cardinali non Legato non debet regulariter credi in præiudicium alterius, Episcopi, & inferiores, quando possunt esse, vel non esse testes. Abb. in c. cum à nobis. de testi.

Literæ pœnitentiarij domini Papæ faciunt fidem in pertinentibus ad officium suum. Abb. in c. sicut nobis. de sent. excommunicationis.

Aperiens literas alterius.

Literas alterius aperiens punitur tanquam falsi. Inno. tamen dicit, quod iste minus peccauit, quam si falsasset sigillum, vel si raturam aliquam fecisset in instrumento, vel loquitur c. olim. in glo. alleg. Sed punitur pœna arbitraria, ar. c. de causis. de offi. deleg. Bar. tamen dicit, si quis aperit literas eas ostendendo aduersario mittentis; potest falsi pœna puniri. l. 3. §. is qui. ff. de falsis.

Literas ab hæretico recipiens quomodo puniri debeat, vide supra in ver. Hæreticus.

LITIGATOR.

Litigator continuus non potest esse accusator, quia presumitur calumniator. c. suspectus, & c. nullus. 1. q. 3. & per id quod habetur in c. decimum. 25. di.

LIBERI.

LIberorum appellatione veniunt filij, & nepotes, non tamen spurij, filiorum tamen appellatione tantum filij intelliguntur. Zasius, de substit. in fi. 1. conditio sine liberis.

LOCVS.

LOcus aggrauat delictum quod præ cognitionem ostendit. arg. tex. in l. aut facta. §. locus. de pœn. Nã si quis hominẽ interfecerit in prætorio, in Ecclesia, & in alio consimili loco, præsumptio est quòd ibi accesserit ad homicidium committendum, quia non est præsumendum quòd nisi ex magna causa, & deliberate in eo loco voluerit hominum interimere, cum etiam ex loco sumatur argumentum, vt per Pari. de Put. in tract. de sind. in ver. & indicijs. Et Gand. in tract. malef. in tit. de præsump. & indici, locus delicti est describendus. Bar. in l. non solum §. si mandato. ff. de iniur. & locus loci. Spec. de accu.

Loca vicina quæ dicãtur.

Loca vicina quæ dicantur, post doctorum opiniones conclude, q̃ stabitur consuetudini, vel interpretationi communi, quibus deficientibus recurritur ad arbitrium iudicis. Abb. in c. super Specula. de priuileg.

Loca pia dicuntur in quibus exercentur officia pietatis, & hæc priuilegiata sunt. Abb. in c. de his. de testamen.

LOCATIO.

LOcatio in perpetuum largo modo dicitur alienatio, vnde prohibitus alienare non potest in perpetuum locare. glo. clem. 1. de reb. Eccle. non alien. vnde canonicus licet possit vsque ad tempus vitæ suæ locare fructus præbendæ suæ, non tamen in perpetuum, nisi auctoritate superioris intercedente, vt in c. fin. ne prælat. vic. su. Abb. in c. ad audientiam. Et nota quod sterilitas contingens sine culpa coloni, inducit in contractu locationis remissionem pensionis pro rata, secus in contractu venditionis. Nam venditione perfecta, periculum rei venditæ pertinet solum ad emptorem, nec est fienda aliqua remissio, etiam si nunquam possessio fuisset tradita emptori, ex quo non deficit per venditorem quo minus eam fuisset apprehensus, vt l. necessario. C. de peri. & commo. rei vend. Vide ibi.

LIBER HOMO.

Liber homo. Vide supra. in ver. Homo liber.

MAGI-

M.

MAGISTRATVS.

MAgistratvs & seculares potestates ac eorũ officiales exequi & cõseruare cõstitutiones contra hæreticos tenẽtur, & ad requisitionem diœcesanorum, aut Inquisitorum, vel officialium suorum iurare tenentur præcise attendere atque inuiolabiliter obseruare, & facere á suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis in terris suæ iurisdictionis subiectis constitutiones editas contra hæreticos credentes, fautores, & receptatores, atq; defensores eorum, ipsorumq; filios & nepotes, & qui iurare noluerint & seruare, velut hæretici, ac de fide suspecti, & infames officio & honore sui regiminis spolientur, & sint inhabiles ad officia publica de cętero consequenda: vt in c. vt officium. §. si. de hære. li. 6. Et vltra hoc prædicti omnes si executionem sibi iniunctam cõtra hæreticos præfatos delatam prompte, prout ad suum spectat officiũ, facere seu adimplere detractent, aut aliàs sententiam, vel processum, qui super hoc crimine procedunt directe uel indirecte impedire præsumpserint, & qui scienter in prædictis dederint consilium, auxilium, & fauorẽ, excommunicationis sententiam ipso facto incurrunt, quam si per annũ animo sustinuerint indurato, ex tunc uelut hæretici sunt condemnandi, ut in c. ut Inquisitionis. §. prohibemus.

MAGNVM, VEL PARVVM.

MAgnum uel paruum quid sit, & quæ causa magna, uel parua, statur arbitrio Iudicis, gl. in l. 1. C. si aduersus vendit. pig. & gl. in c. fi. de re iudi. lib. 6. Barba. in conf. 37. 2. vol.

MAIESTAS.

MAiestas diuina cum detestabiliter vilipenditur, non est venię locus, c. si quis nuper maledi. l. 1. & q. Eps si vult non potest facere pacẽ de tali maledictione Dei. per not. 23. q. 6. vt pridem. in gl. arg. ff. quod vi aut clam. l. prohibere. §. plane. ff. de pac. l. contra iur. ff. de mand. l. si. homi nem. de verb. oblig. l. qui Romæ. §. Callimachus, C. de Epis. & cle. l. si quis genus, Prælatus enim suam & non Ecclesiæ iniuriam potest remittere, vt not. 23.

Maiestatem diuinam longe maius est offendere quàm humanam, in au then. gazaros, C. de hære. & c. vergentis. eo. titu. & extrauag. Feders ibi alle-

allegata, dum enim dicit ibi quanto magis vult arguere à maioritate ratio nis, quod argumentum procedit, sed non econtra, quia arguere contra vi delicet de crimine hæresis ad crimen læsæ maiestatis, esset arguere de maiori ad minus. Vide Ludoui. Carer. de hæret. nu. 102.

MALITIA.

MAlitia & incontinentia constituunt homines contra ius facere. Nam quibus quisque affectus est vitijs siue in vno, siue pluribus teneatur, in ea re cuius gratia vitiosus est, iniurius quoque atq; iniustus euadit, malus enim male cogitat & cor iniqui inquirit mala. Prouer. 28. & 29.

Malitia rei crescente, crescere debet & pœna. l. si diutino tempore, & ibi gl. ff. de pœn. vide Boer. de sediti. nu. 54.

Vigor naturalis. Malitia supplet ætatem. exponitur malitia, idest vigor naturalis, vel potentia coeundi. Abb. in c. de illis. de despon. impub.

In maleficijs debet attendi propositum, & mens delinquentis, vnde accipiens rem alterius non intendens furari, non committit furtum. Abb. in c. cum voluntatem, de sent. excom.

MALEFICIA.

MAleficia quando sapiant hæresim. Vide supra in ver. Incantationes. Malefici incarcerati euadere non possunt manus iudicum, quia diuina iustitia tunc non permittit dæmonem posse suam naturalem potentiam exercere in illos, ne alliqui iudices & officiales curiosi forsan videntes aliqua signa manifesta liberationis eorum, inuitarentur ad prosequendum eorum professionem, & hoc quidè dicit Augustinus in 10. de ciuitate Dei, & S. Thomas 1. parte q. 5. Et Canonistæ in c. Nec mirum 26. q. 5. quod Deus impedit potentiã dæmonis in quibusdam pro conseruatione veræ fidei, quia aliàs fides Christi paulatim tota subuerteretur, maioremque potestatem videretur habere diabolus, quàm Deus, & Iudex qui est minister Dei. 11. quæstione tertia. Nemo contemnat. Nec dæmon haberet intentum suum, vt not. in 26. quæst. 5. Dæmon enim nil auidius cupit quàm animas seducere, vt illas in tenebras exteriores præcipitet. Ad hoc igitur vt perueniat, semper peccatoris mortem & dissolutionem quærit, & propterea cum diabolus maleficos in manus iudicum videt, nil aliud satagit quàm illorum obstinationem: suadet enim illis ne timeant sibi, quia eos tandem eripiet ab omni periculo, & sic finaliter deceptos perducit ad pœnas æternas.

Potentia diaboli quando & quare impediatur.

Maleficium aliter probatur, & aliter indicium. Ad ostendendum maleficium, idest quod probetur qualitas aliqua, vel facti, vel verbi, separata à male-

maleficio ex qua oriatur suspicio penes iudicem, vt dicat indicium esse contra reum. Si enim testis deponit de maleficio per vnum ex quinque sensibus, videlicet visum, auditum, gustum &cet. per quos sensus fit plena probatio, testis per illos rationem reddere tenetur, vt voluit Bart. in tract. de testi. in ver. testis causam sui dicti. & per Socin. in consi. 54. visis testibus. col. 1. ver. ex quibus. vbi vult duos rixantes cognosci ad vocem per testem, & directe deponi super maleficio. In is casibus si testis deponit, non dicitur probare indicium, sed probat maleficium, vt si testis dicat vidisse Titium vulneratum, vel audiuisse blasphemantem, vel iniuriantem verbis, vel quid simile, directe demonstrans delictum. Nam si duo essent testes deponentes de ipso delicto, oriretur plena probatio, sed quia vnus tantum est testis, & ex eius dicto imperfecto quoad plenam probationem oritur indicium, & per consequens indicium prouenit ex probatione super maleficio, non autem quod probetur indicium, & istud est quod voluit Bart. hic dum dicit, q vnus testis facit indicium. Vide Marc. Ant. Blan. de Indi. nu. 48. 49.

Indicium ex probatione oritur.

MAIORES.

MAiores qui intelligantur, vide Petrum de Anch. in repe. c. canonũ statuta. de consti. vbi alleg. Bald. concludit quod vbicunq; tale verbum, vel simile profertur à consuetudine vel statuto, in materia indifferenti intelligitur de maiori quo ad ætatem.

Maior quis tanto est, quanto dignioribus, & melioribus præest. in auten. de feu. ciuit. & in c. solitę. de maior. & obed. Abb. in c. cũ cæterũ, co. Maior pars collegij non sufficit, nisi sit sanior. c. 1. de his quæ fi. à maio. par. cap. & Decius in c. cũ omnis, de cõstit. Ab. in c. licet. de electione.

Maior pars potest tollere quod omnes ordinauerunt, videlicet rationabiliter, non voluntarie: delictum tamen factum à maiori parte vniuersitatis non ligat omnes. Decius in c. ne innitaris. de const.

Maior consensus, qui à maiori, vel digniori ordinatur. quod facit ad quæstionem de duobus militibus, quorum alter à maiore, alter à minore accepit militiam, in c. per tuas, de maior. & obed. & in l. fi. de alb. scriben.

MANIFESTVM, & EVIDENS.

MAnifestum & euidens à notorio differt, quia manifestum vel euidẽs est illud quod vni tantum vel pluribus patet: Notorium autem esse non potest, nisi toti populo, vel maiori parti publice innotescat, vt not. in c. vestra. & ibi Innocen. de cohab. cleri & mul.

Manifestum namque indiget probatione. 11. q. 3. c. eorum. Euidens autem nulla indiget probatione, vt l. ea quæ. ff. de actio. empti. vide Io. And.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in c.constitutum,de verb.sign.lib. 6.& rex.not.in l.quoniam sororem.C. de iure deliberan. vbi de vtroque fit mentio, tamen Euidens ponitur pro magis claro,quàm manifestum. vide Alber.de Rosa. in Diction. suo. in litera E. ver. Euidens. Bal.tamen in d. l. ea quidem. aliam ponit differentiam inter ista duo,dicens quod Euidens dicitur id solum, quod apparet per populorum inspectionem, vt ff. de fini. reg. d.l. si irruptione. §. ad officium. & idem Bald. in rub. C. de probatio. dicit quod illa dicitur probatio per euidentiam facti, quando res subijcitur oculis iudicis. Manifestum autem largius dicitur, scilicet omne id quod nobis innotescit per quemcunq; sensum corporis, scilicet visum, auditum, aut alium sensum, vt l. 1. §. occisorum. ff. ad sylla. de quibus sensibus habetur in d. eum.ff.de acquiren.possess.

Manifestum dicitur quod colligitur ex cõiecturis,& verisimilibus præsumptionibus,vt in l.licet.ff.de leg.1. vbi dicitur euidens voluntas testatoris,quæ coniecturis elicitur. Abb.in c.1. de cler. non resid. & nota hoc ad cognoscendum quando quid manifestam sapiat hæresim.

Manifestè deprehensus. Manifestè deprehensus in hęresi quis dicitur,quando facti euidentia, seu testium productione legitima, etiam sine propria confessione.& hoc est quando ipse delatus conuincitur legitimè de aliqua hæresi, facti euidentia, vtpotè quia hæresim publicè prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus non potest, tamen ipse conuictus si persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter fidem catholicam, talis quandiu sic persistit in negatiua,hæreticus impœnitens est censendus. iux.not.per Host.in sum.tit.de hære.§.qualiter.

MARITVS.

MAritus potest agere pro vxore, & nomine vxoris sine mandato, ex quo non apparet de vxoris contraria voluntate, vt in cap.constitutus, de pœnis.

Maritus tenetur sequi vxorem si ex iusta causa se absentat, & ei ægranti tenetur seruitia necessaria impendere. Abb.in c.qui ma. accus.poss. & in c.1.de coniug.lepro. & an in contractu matrimonij possit apponi pactum,vt vxor non teneatur sequi virum,sed vt ipse vir moretur cum vxore in certo loco, & an committatur pœna si fuit apposita, si non seruetur tale pactum. Abb.in c.1.qui matri.accus.poss.

Quomodò mariti mors certa debet esse. Maritus si est absens longo tẽpore,& est in longinquo,& dicitur mortuus, sufficit fama sola cũ aliquibus coniecturis,ad hoc,vt eius vxor possit nubere: si autem dicitur mortuus in vicinis partibus, requiritur certus nuncius. Ant.de Butr.in c.in præsentia, de sponsa. Abb.tamen ibi relinquitur arbitrio iudicis. & nota etiam quòd vbi cesset præsumptio fraudis, stabitur confessioni alterius coniugum contra matrimonium, ex quo confitens stat pro matrimonio,vt in c.attestationes.de sponsa.impu. & ibi Abb.sed si fraus præsumitur,relinquitur arbitrio iudicantis,vt not. Host.in c.continebatur,eo.tit.

Maritus non tenetur alere vxorem suam de hæresi damnatam ad perpetuas carceres. Alex in l.quod in vxorem.ff.de nego gestis.Io.Lupus in rubr.de dona.inter vir.& vxo.§.64.Iaco.Septi.in institutio catho.c.16. nu.8.aliàs ex debito coniugali maritus tenetur vxorem suam alere,l.pro oneribus.C.de iure dond.quæ dotis.ff eo.tit.l.61.Etiam si mulier sit accusata de adulterio pẽdente lite,maritus vxorem tenetur alere,& omnes litis expensas facere:Inno.in d.c.per vestras.de rep.ca.Spec.tit.de Inquisitio.§.1.Præpos.in c.ex parte nu.11.de sponsa.

MARTYRIVM.

MArtyrium pati gloriantur hæretici pro eorum pertinacia interfecti, vt ex eorum libris aperte constat.nam damnatorum hæreticorum supplicia, gestaque omnia describunt, & illos ita passos veluti Sanctos martyres laudant,& venerantur: verum ceci sunt, & duces ceorum, Matth.15. nam martyrium actus est virtutis, nempe charitatis imperantis,& fortitudinis elicitus,meritumque vniuersum ex charitate prodit, vt docet D.Tho.22.q.124.a.2.ad.2. Hæretici autem pertinaciam,& obstinationem pro fortitudine,& constantia,& amorem proprium sui ipsius,pro charitate habent,moreque similarum vultum Ecclesiæ catholicæ, & authoritatem,& veritatem sibi vindicant,vt ex D.Cypriano habetur. 1.q.1.si quis inquit.& ideo passio non illis prodest ad vitã,Paulo dicente 1.Cor.13.si tradidero corpus meũ ita vt ardeam,charitatem autem non habuero,nihil mihi prodest,& 90.di.c.neque ad Cain.ex D.Cypriano,& de pœnit.ex D.Augu.di.4.si quis autem.in prin.& Euangeliũ Beatos illos pronunciat,qui patiuntur propter iustitiam, non propter falsam, & impiam doctrinam,Matth.5.& 1.Pet.3. Vide etiã D. Aug. super illud Io. 1.Ego sum pastor bonus.

MATER.

Patris delictum quomodo transit in filios, vide supra in ver.Filij

MATRIMONIVM.

MAtrimonium solemniter per clericum, vel religiosum contractum generat suspicionem de hæresi,quia videtur male sentire de ordinationibus Ecclesiæ. Vide supra,in ver.clericus, & infra in ver.religiosus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAVMETVS.

Maumetum inuocare. Vide supra in ver. Inuocare.

MEMORIA.

MEmoria proditoris, seu hæretici damnatur, vt contra ipsius memoriam possit formari inquisitio, secundum Angel. de Aret. in §. interdum. Insti. de hære. qui ab intest. defe. & secundum eundem in tract. malef. in glo. *Traditore che hai tradito la mia patria.* Vide supra in ver. Inquisitio. nu. 27.

MENDACIVM.

MEndax qui solet dicere mendacia quotidiana, licet nullum lædat, non admittitur ad testimonium ferendum, vel modica ei fides adhibetur. Repellitur magis dicens mendacium cum iactura alterius, & perseuerans in eo. Abb. in c. testimonium. de testi.

Mendacium iudiciale quo puniatur.

Mendacium in iudicio punitur, maximè in causa fidei, ideſt quicunque in causa fidei iudicialiter conuictus neget se dixisse, quòd antea affirmauerat, vel quod asseruit dici mendacium. Committit periurium ex vtroq; prædictorum in causa fidei, & suspectus sit de hæresi vehementer, vt in c. literas. de præsump. vt ibi dicitur de Guilelmo illo, qui ob talę mendacium declaratus fuit suspectus vehementer de hæresi.

* Mendaciter respondens reus torqueri potest, quia tacendo veritatem videtur in dolo esse. l. seruus. ff. de dolo. maximè quando mendacium est circa negocium principale, Bar. in l. fi. ff. de quæstio.

METVS.

METus cadentis in constantem virum, vel mulierem differentiam vide in c. consultationi. de sponsi. ibi Abb. Nam minę parentum faciũt iustum metum in muliere. Abb. in c. ex literis. de despon impub.

Reuerẽtialis metus.

Metus, aut nimia reuerentia præsumitur in facto, presente patre in filio, & in vxore presente marito, ac in clerico presente Episcopo. Barba. in cons. 30. 1. vol.

Iustus metus

Metus iustus infertur ex periculo amissionis bonorum omnium, vel maioris partis, & ex precibus tyranni. in l. 1. ff. q. iussu. Et Bar. in tra. de tyranno. Abb. in c. Gemma. de sponsi. Et metus periculi personalis dicitur iustus. c. bonæ memoriæ. Et etiam vnius alapæ, vt not. in l. 1. C. vnde vi. & c. Per laicum. de his quæ vi, metusve. Metus etiam excommunicationis est iustus, secũdũ gl. in c. Olim. 2. de resti. spol. Ab. ibi. §. Roma. 1 cõs. 369.

Metus

Pœnalis metus.

Metus etiam statuti pœnalis facit iustum metum in soluendo. Bal. in l. falsis. C. de fur. sed proprie metus cadens in constantem virum est metus amissionis maioris partis bonorum, vel corporis cruciatus. Abb. in c. cum dilectus. de his quæ vi metusve causa fi.

Purgatus metus.

Metus purgatus dicitur quando ex longo interuallo sit actus contrarius, vt si vxor mortuo marito perseueret in monasterio. c. 1. de metu. cad. in const. vi. Barba. in cons. 54. 1. vol.

MINISTRI.

MInistros non tantum pro capiendis arrestandisque hæreticis, & de hæresi suspectis, sed etiam pro custodia, & defensione personæ suæ potest habere Inquisitor, etiam armatos, cauere tñ debet ab taliũ abusu. de hoc. n. dicitur in c. nolentes, in cle. de hære. porro Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur qũo libet concessione armorũ, nec officiales nisi sibi necessarios habeãt, talesque qui se cõferant ad sua cũ Inquisitoribus ipsis officia exequenda. De hoc Io. And. super c. statutũ. de hær. li. 6. Deficiẽtibus aũt sibi ministris, possunt Inquisitores inuocare brachiũ sæculare, sicut fit apud nos Placẽtiæ, vbi res securius agitur, & cũ minori sæculariũ admiratione, & strepitu. De hoc habetur in c. vt officium. de hær. li. vide ibi.

Inquisitor ministros habere potest.

MINOR.

MInor ætas non excusat quin reus torqueatur in aliquibus casibus, vt in crimine lesę maiestatis, proditoribus, & similibus, l. fi. C. ad sylla. Et l. desertorem. ff. de mili. & licet minor 14. annorum toqueri non possit tortura ordinaria in præfatis casibus, potest tamen ferula cædi, vel corrigia terreri ad veritatem solam eruendam, & non aliter. vt ff. ad sylla. l. 1. §. impubes, & l. excipiuntur. ff. vt quæstio. & l. de minore, 1. responso, & l. ex libero. §. de minore. Et nota, q minor ẽt viginti annis in criminalibus potest examinari ad aliquã iudicis intentionẽ, facitque indicium, non autem plenam probationem. & hoc si ex mero officio iudicis, non autem super accusatione ad partis instantiã. Aret. de malefi. in ver comparuerũt, in vers. icẽ minor, & alleg. Guill. de Suza. 2. Flo. 1. l. In testimoniũ. ff. de test.

Minor quando facit iudicium.

Minor 25. annis prohibetur accusare sicut & testificari, sed vide Bar. in l. accusare. ff. de accusa. qui tenet q potest. Hic licet sint indicia legitima contra eum ad torturam, non potest torqueri sine curatore, nec cogetur penitus respondere. Inquisitioni sine curatore, & si responderit processus erit nullus, & confessio per illum taliter facta erit nulla. Vide Hippol. §. nunc iudicium, nu. 31. Gand. sub rub. de alijs quæstionibus ya. ri. Sed in criminibus exceptis apud quamplura tribunalia nõ obseruatur talis vsus, maximè Romæ, & specialiter in Sancto officio, & hoc propter enormitatem delicti, & fidei fauorem.

Minor sine curatore quãdo torquetur & vbi.

MISERABILES.

MIserabiles personæ sunt sub protectione Ecclesiæ, & conueniunt reos suos coram Iudice ecclesiastico. Abb. in cæteris, de iudi. & in c. super quibusdam, de ver. sig. quæ autem sit tam actu, quam habitu, vide Abb. in c. significantibus, de offi. deleg.

MODI.

MOdos sophisticandi hæreticorum in suis responsionibus, & eorum cautelas, & eas quibus vti debet Inquisitor pro eruenda veritate, vide supra in ver. Instructio.

MODICVM.

MOdicum, vel longum tempus quando dicatur. vide glo. in clemen. 1. de reb. eccl. non alien. tandem dicitur quod est arbitrium boni viri.

MONITIO.

MOnitio facta per Iudicem habet vim trinæ citationis, vt in l. 2 C. quomodo, & quando Iudex, & glo. in cap. consulimus, de offi. deleg. & ibi Abb.

Non præiudicialis.

Monitio, seu citatio si fieri potest quod apprehendat ipsos clericos singulariter, vbicunq; ad prætendendum aliquod præiudicium clericale, iura requirunt trinam monitionem faciendam ipsis clericis non rite viuentibus, quod est contra quosdam Prælatos, qui faciunt monitionem in generali, vt quilibet clericus incedat in habitu clericali, & rasura, aliter non gaudebit priuilegio suo clericali. Abb. in c. fi. de vi. & ho. cler.

Caritatiua.

Monitio debet esse charitatiua, vt crimen quis emendet, & requiritur triplex, vt in c. nouit, de iudi. sed si sit extra iudicium, sufficit vnica, vt in cle. 1. de suplen. negl. cler. & Abb. in c. consuluit, de offi. deleg.

MORA.

MOram trahere extra suam prouinciam, & maximè in curia Romana non debent Inquisitores, sed sint diligentes, prouidi, & circunspecti ad processus suos bene fundando de his, quæ concernunt suum officium, & non de alijs, ad inquirendum testes, & delatum diligenter examinandum, ac ipsum delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendum, contra ius & iustitiam illum non vexando, & in toto processus

cessus discursu à iuris tramite non discedendo, & sic superuenientibus appellationibus causas ad Romanam curiam sigillatas mittant Iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant processus meritis accuratis. Nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes, sed dimittant illos prædictis Iudicibus iudicandos, qui Iudices procedere debent ex officio ad expeditionem causæ. vbi autem ad appellationum instantiam citetur personaliter, compareant, sed caueant litem intrare: attendant enim processus exhibere, & instructam causam prædictis Iudicibus reddere, & procurent quam citius expediti remeare, ne ibi tedijs affecti, laboribus etiam, & expensis fatigentur. ex tali nanq; protracta mora inconuenientia quamplurima sequuntur, quarum primum est, hæreticorum, & hæresum multiplicata audacia. secundum, Commissariorum, seu Vicariorum humiliatio, & pœnę contemptus. tertium fidelium remissio, & pusillanimitas.

MORTVVS.

MOrtuus regulariter non potest accusari, quia mortuo reo omnis criminatio extinguitur. fallit tamen in crimine læsæ maiestatis, repetundarum, peculatus, & hæreseos. quibus casibus propter enormitatem delicti accusatio etiam mortuo recipitur, l. iudiciorum. ff. de accusa. Item fallit si accusatus sibi mortem conscisit, vel etiam si post litem contestatam, vel postquam fuerit in scelere deprehensus mortuus fuerit, not. in supradicta l. iudiciorum. Vide Franc. Cason. C. de his, qui accusa, non possunt, vel c. 2. nu. 2.

MORS.

MOrtis appellatione in iure ciuili intelligitur mors naturalis; nō autem ciuilis, vt l. ex ea parte. §. insulam. ff. de verb. sign. Abb. in c. cum Vintonien sis, de electio in canonibus autem intelligitur de ciuili, non de naturali, ideſt de sententia excommunicationis, vel depositione. Abb. in c. per venerabilem, qui si. sint legit.

Naturalis. Ciuilis.

Mortuus, & de hæresi suspectus qualiter possit inquiri, vide supra in ver. Cadauera. & in ver. Inquisitor.

MVLCTA.

MVlctam etiam pecuniariam reis suis Inquisitor potest imponere, vt patet per quandam extrauag. Innocentij Quarti, quæ incipit, Sutentrias pecuniarias imponere, & eas exigere, & expendere in sustentationem sui officij. Caueat tamen Inquisitor, ne volens imponere pœnam pecu-

Pecuniaria mulcta puniri possūt rei.

pecuniariam priuetur iure auferendi, & obtinendi omnia inquisiti seu condemnati bona, & hæc pœna pecuniaria non debet pro leui motu imponi ab Episcopo, vel Inquisitore, sed tantum quando videtur magis timeri, & magis reum purgare.

MVLIER.

MVlier ad accusandum, nisi certis causis, licet non admittatur, ad testificandum tamen regulariter admittitur, vt 15.q.3.c.ex eo.& hoc tenet, & declarat Host. nisi ex nimia familiaritate, vel vicinitate, vel aliter sit suspecta, in c.literis.de testi. Abb.in c.super eo.de testi. nisi causa sit criminalis, vt c.forus §.fœm.de ver.sig. In exceptis tamen criminibus admittitur, vt Nellus dicit in materia testium.

Mulier si fuerit examinata super crimine, faciet qualequ.de indicium propter qualitatem sexus. ita tenet Bart. in d.l. maritus. Aduerte quod communiter concluditur per Doct. quod mulier de iure ciuili potest esse testis in causa criminali, per glo.in c.forus.§. testes.de ver.sign.& glo.in c.ex eo.35.q.3.& Spec.in tit.de test.§.1.in vers. item quod est mulier. Ab. Aret. & Feli. in c.quoniam. de testi. Vide Ant. Blan.de indi.nu.350. De iure vero canon. mulier non potest esse testis in causa criminali, vt dic. forus., & Decius in d.c. quoniam, circa finem dicit, quod quamuis Doctores communiter ita teneant, attamen ista conclusio non probatur iure, quia tex.in d.c forus. simpliciter dicit quod testimonium mulieris non est tantæ auctoritatis sicut masculi, quia varium & mutabile semper fœmina, & sic lex generaliter loquitur non magis in causa ciuili, quam criminali, sed q; minus creditur fœminæ quàm masculo. Nec obstat tex.in c.mulierem 38.q.5.quia non distinguit causam ciuilem à causa criminali, sed tantummodo q; sine consensu viri non potest testificari; vnde accedente eius consensu poterit testificari in causa ciuili & criminali.

Ad impediendum matrimoniũ duæ mulieres sufficiunt.

Mulieres duæ sufficiunt ad prohibendum, siue impediendum matrimonium tam contractum quàm contrahendum, super illo testimonium prohibendo. Abb.in c. super, eo.de testi.

Mulier non potest iudicare neq; arbitrari, quia id est virile, & non fœminile officium, vt l.fi.C.de mulier. secus si fieret compromissum in mulierem tanquam in amicam communem, nam tale compromissum potest mulier acceptare. Vide Spec.de procu.qui dicit q; vt compromissum factum in mulierem non debet iuramento firmari, quia nihil operatur, Abb.in c.dilecti filij de Arb. & cap quintiuallis, de iureiur. præcellentes tamen ideſt quæ nuptæ sunt principibus, quia dignitatem non habent iure proprio, sed ex radijs viri, admittuntur compromissum recipiant cum iuramento, si tamen mulier habet comitatum cessante omni consuetudine potest exercere iurisdictionem in subditos. Abb. in d.c.dilecti filij. de arbit.

Mulier hæretica vel infidelis non gaudet priuilegijs concessis dotatis mulieribus, de quibus in l.1. ff.de sol.matri. & in l.assiduis.C.qui potio.in pigno.habe. vt dicitur in l.1. & in authen. item priuilegium. & in corpore, vnde sumitur, C.de hære. & Bald. iunior in tract. de dot. 11. parte in 3. membro 21. differrent nisi fuerit conuersa ad fidem, quoniam ea recuperat, vt ibidem, & vide Bal.in rub.C.de priuile.do. Arch.4. q.1.c.1.& per Campe.in tract.de dote. 4.q.1.& filius ta. beneficio Macedoniani, & ibidem.

Mulieres in bonis suorum maritorum habent tacitam hipothecam, vt alijs prioribus creditoribus habentibus tacitam, vel possessoribus habentibus expressam præferantur. l.assiduis.C.qui potio. in pigno.habeant.c. ex literis.de pigno. Et in §.fuerat, vbi late iuniores, sed speciale est q; mulieres hereticę hanc tacitam hipothecam in bonis suorum maritorum non habent. l.1.authen. Item priuilegium. C.de hære. authen.de priui.dotis. §. Nos autem. col.8. glo. in ver. obligata. in d.c. ex literis de pigno. Ias. in §. fuerat. num.113. *

MVLTITVDO.

MVltitudo quando est in delicto maiorem pœnam requirit, quia multis crassantibus opus est exemplo. ff.de pœnis. l. aut facta. §. fin. sed limita in septem casibus, in quibus multitudo non inducit iudicem ad dispensandum contra iuris rigorem, iuxta illud, Cum populum multum crimen quandoque pertranseat inultum. 5. dist. c. iuribus. & cap. non potest. 23. quæst. 4.

Et primo nisi multitudo ex quadam authoritate defendere vellet delictum suum glo. in c.commessationes. 44. dist. prout faciunt seditiosi, quia ex quo quis perseuerat in malitia, grauius est puniendus. 11. q.3.c. præcipue, & 2.q.4.c. quanto.

Secundo nisi esset delictum maximum, vt voluit Archi.in c.denique. 4. dist.q.1.c.multi.

Tertio nisi esset multitudo religiosorum, vt tenet Host.in cap. ea quæ, de statu mona.

Quarto nisi loquamur in pœna æterna, vt dicit glo.in d.c.denique.

Quinto nisi esset delictum non commissum, sed committendum, vt voluit Bar.in §.Nonnunquam.

Sexto nisi cessaret scandalum, quia illo cessante potest puniri. glo.in c. latores. de cleri.excommuni.

Septimo nisi in multitudine essent aliqui principaliores, quia illi poterunt puniri secundum glo.in d.c.latores.

Si ista cessarent, & parati essent illi multi corrigi, & esset spes de eorum correctione, ex misericordia mitius esset secum agẽdum. 50.dist.c.vt

constituerentur, & c.fin.de transl.& d. c.commessationes, in his enim rigor legis mitigandus est.

Multi, & pauci dicuntur secundum materiam subiectam. Nam respectu amplissimæ prouinciæ. 22. millia dicuntur pauci, sed respectu ciuitatis, vel castri, vel collegij inferiorum secus esset.l.sed & si susceperit. ff. de iudi.Abb.in c.latores.de cleri.excom.

N.

NECESSITAS.

NEcessitas quando dicatur, & quis dicatur casus necessitatis, distusè vide Abb.in cons.17.

In malis nõ excusat necessitas.

Necessitas in his quæ sunt secundum se mala, vt adulterari, non excusat, quia prætextu necessitatis, seu paupertatis non est committendum adulterium, neque blasphemandũ. Sed si sint in se mala, quæ tamen tempore necessitatis desinunt esse mala, vt furtum in extrema necessitate excusant ab omni culpa, si autem non est tanta necessitas alleuiat, licet non excuset à toto. Abb.in c.Quoniam de simo. & hoc est quod dicitur, quòd necessitas quod est illicitum, facit licitum. Abb.in c.2.de obser.ieiu.& in c.quod non est.de reg.iur.

NECROMANTIA.

NEcromantici quomodo ad Inquisitoris officium pertineant, vide supra in ver. Inuocare.

Obliquũ visum habent.

Necromantici per signa exteriora ex apparentia, & collocutione malorum spirituum totum visum, & obliquum habent, ponuntq; se ad diuinandum de futuris, etiam de illis quę dependent à mera Dei voluntate, vel huiusmodi. Nonnulli eorum astrologiæ, vel alchimiæ intendentes sunt. Vnde si Inquisitori aliquis deferatur, quod sit necromanticus, & apparcat manifestè, quod alias est diuinator, vel Astrologus, vel Alchimista, maximum sit signum Inquisitori de veritate, nam diuinatores, vt plurimum, expresse, vel tacite sunt dæmonum inuocatores.

NEGLIGENS.

NEgligens in puniendo habet indicium contra se, vt si iudex, vel alter cui spectat cognitio, vel executio, neglexerit punire delinquentes, habet indicium participationis ad delictum, ita pro indicio ponitur per Iac. Butr. in pract.col. 5.verf. Nonum est dicens, q̃ istud tangit dominos temporales.l.vnica.C.de pri.car. Marc. Ant. Blan. de indicijs.nu. 310.

NEGO-

NOGOTIATIO.

NEgotiatio quæ prohibita clericis, & quæ non intelligatur. vide Spec. de cleri.coniug. D.Ant.& Abb.in c.fin.de vit & hon.cler.vbi dicitur quæ sit differentia inter negotiationem, & artificium, & quod primum clericis prohibitum est, non autem secundum. vide ibi Abb.in cap.multa sunt, ne cler.vel mona.

NOBILIS.

Respectu natalium.

NObilis multipliciter dicitur, scilicet respectu natalium, respectu honorum, & respectu diuitiarum.l.nobiliores C.de vecti.tria hæc concurrere debent. Abb.in c.venerabilis, de præben.

Secundũ homines.

Nobilis secundum homines dicitur, qui habet iurisdictionem, & merum, ac mistum Imperium ex priuilegio, vel consuetudine, non tamen tyrannica. Bal.in cons.129.2.vol. ideo non quilibet natus liber, etiam virtuosus gaudet hac nobilitate, qua etiam monachus priuatur propter monachatum, ex quo debet vnà cum alijs viuere, & sine delectu personarum in religione sunt omnes æqualiter tractandi per superiorem. Abb. in c.nobili, de purg.can.

Generis.

Nobilitas alia est generis, & in hac laudantur parentes, alia est virtutum, & hæc est nobilitas animi, quę præponitur nobilitati generis. nobilis ex genere non est respuendus, in Dei Ecclesia nanque nobiles, & ignobiles sunt admittendi, dummodo aliter sint sufficientes. Abb.in c. veritatis, de præben.

Moribus.

Nobilis moribus præfertur nobili ex genere, quia ille acquirit nobilitatem à se, alter ab alio. Abb.in c.prouidentes, de dona.

Literati nobilissimi.

Nobiles, imo nobilissimi dicuntur omnes literati, l.prouidendum. C. de postula. Imo nobilior plebeus æqualis scientiæ nobili, vt gl.in c.nunquam, dist.56. Barb.in cons.57.2.vol.

In pœnis inferendis nobilitas deferendum.

Nobilitati deferendum est in pœnis inferendis etiam per Papam, non enim seueritas contra omnes est æqualiter exercenda, quia sæpe contingerent scandala, & schismata. Abb.in c.grauem, de pœnis. nam etiam in persona mitius quàm plebei puniuntur nobiles. nam in vltimo supplicio hi suspenduntur, & illi decapitantur. Bar. & alij.in l.capitalius.ff.de pœn.

NOMEN.

Quid.

NOmen malum facit indicium in genere contra illud habentem, vt est tex.in c.1.& ibi Io.And.Card. & Imol.in ver. Belial. de depo. & dicit Ioan.And.in c.cum secundum, de prob. p si nomina deberent emi, bona essent emenda magno pretio. Et dicit Abb. in proœm. decret.

colum.

Malũ nomen facit præsumptionem.

colum.2.vers.ideo quæro,quòd ex turpi nomine quandoque oritur sinistra suspicio, credentes nonnulli illud nomen fuisse impositum ab euentu.& ibi Feli.num.32.dicit post Doct.quòd ex malo nomine oritur sinistra suspicio,per ea quæ habentur in tex.& glo.in l.facta.§.si mandanda. Iason in rubr.solut.matri. nu.16.& Par.de Puteo in tract. de sind. in ver. mandauit.col.8.ver.quando delictum.dicit verum esse malum nomen facere suspicionem & indicium,si cum eo concurreret mala fama.Ant.Blã. de indicijs.num.405.

* Nominatus per tortum ex hoc solo non torquebitur,sed solum inquireretur, quia vt in pluribus rei imputando aliquos putant ex tali nominatione habere subsidium: fallit tamen in casibus in quibus potest reus interrogari, quia in dictis casibus crimen obiectum satis est ad torquendum criminatum, Angel.in ver.fama publica. Hippo.§. diligenter. nume. 59. quando scilicet tortus non præsumitur mentiri, & criminatus sit malæ famæ.Gand.tit.de quæstio.in casibus saltem exceptis.Casonus.de tor.

NOTARIVS.

NOtarius dicitur publica persona,quia gerit officium publicũ. Quandoq; dicitur seruus publicus,quia seruit publice exercendo officium suum.l.non aliter.ff de adoptione ideo potest torqueri. Quandoq; dicitur scriniarius.c ad audientiam de præsump & c.aduersus.de hære.Quandoque tabellio c.penul.de fi.instr. Quandoq; tabellarius, vt in l.1. C.de tabel.li.10.Dicitur etiam scriba.vt ibi in rubr.& huius relatio habet plenã probationem.Clem.vnica.Iaco.de Rauen.& Cynus,in l.1.C.si aduersus.& etiam creditur in scriptura de factis coram eo, non autem ab eo, nec per eum.Abb.in c.cum causam.de testi.

Infamis.

Notarius si est infamis,tali infamia, propter quam est ipso iure priuatus tabellionatu,vel propter sententiam legis,nihilominus valent instrumenta confecta per eum ante declarationem, ne iusta ignorantia noceat contrahentibus.Barba.in cons.29.1.vol. post autẽ non valent tanquam authentica, quia ex quo damnatus est auctor, opera nõ faciunt fidem pro hoc notario. in l.si quis. C.de suscepto.& in l. si quis ex argentarijs. ff.de eden.& ibi Alex.Abb.in c.fraternitatis.de hære.

Notarius pro hæretico non potest conficere instrumentum, & si conficit,suspenditur.c.si aduersus.de hære.& ibi Abb.

Religiosus.

Notarius religiosus quomodo possit cogi per Inquisitorem ad conficiendas scripturas pro officio, vide cap.vt officium. de hære.lib. 6. & nota quòd de notario sibi creando, vel eligendo de iure communi cum Inquisitor non habet ius expressum,notarios publicos Episcoporum locorum in quibus officium exercet, eligere poterit, qui processus conficiant, & alia omnia, quæ ad negotia fidei pertinent,exequantur.Poterit etiam

etiam petere à sede Apostolica creari tres, vel quatuor, quos ipse Inquisitor nominauerit, in notarios sibi dari,qui auctoritate apostolica in partibus ipsi Inquisitori traditis negotia fidei exequantur, quod sibi non denegabitur.

Tres,vel quatuor notarios.

Notarij quando in notarios sancti Officij assumuntur, non obstante iuramento quod fecerunt quando constituti fuerunt notarij iterum in manibus Inquisitoris,vel Ordinarij iurare tenentur.clem.1.§.porro.in fine.de hære.vbi glo.in ver.iurabunt.dicit hoc esse speciale in notarijs hæreticæ prauitatis. *

Religiosus.

Poterit etiam habere clericum,vel religiosum (vt supra dictum est)qui aliàs in seculo notariatus officium exequutus fuerit,iuxta c.vt commissi. de hære.lib.6.qui idem quod notarius facturus sit,exequatur.

Duabus honestis personis.

Poterunt etiam Inquisitores vti duabus honestis personis loco notarij, vt habetur in c. vt officium. §. verum. vbi sic dicitur, Verum volumus,& mandamus,vt in examine testium quos accipi super crimine prædicto,ipsumque contingentibus oportuerit,adhibeatis duas religiosas,& discretas personas,in quarum præsentia per publicam (si commode habere poteritis) personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur.

Nota idoneas.

Nota quòd circa duas personas per Inquisitorem,vel alium Iudicem,vt in c.quoniam contra.de proba.loco notarij assumendas,dicitur quod debent esse idonei, & nullam aliam qualitatem requirit, textus tam in c. vt officium,de hære.lib.6.quàm in c.quoniam,de proba. ex hoc tamen verbo inferunt Io.And.& Hostien.quòd debent esse honestæ,& bonæ famæ,de quibus non sit verisimile quod falsitatem committant. & ideo requiruntur duo secundum Hostien. quia nec iurati sunt, nec eis hoc publicum officium cum solita solemnitate iniunctum est,& nota bene hoc dictum Hostien. quia vult quòd isti erunt priuatæ personæ, nec iurabunt in assumptione officij. Hoc dicebat Abb. (ait Abb. iunior) non esse iure cautum quod iurent,tamen dicit,cautius esset quod iurent.& mihi satis placet(inquit idem Abb.) quod iurent.& credo quod licet expresse nõ caueatur in iure, tamen satis est de mente iuris,cum isti sint quasi testes.ar.l.Domitius Labeo.ff.de testi. & optime facit in simili c.peruenit, 1. de test. cog vide etiam Abb.in c.proposuisti.de probatio.

Notariorum subscriptiões qualiter fiãt.

An autem isti duo ambo debeant scribere, dicit Goss.quod sic, à simili sicut dicitur de pluribus arbitris, quod aut omnes pronunciabunt, aut nullus.ff.de arbi.Item si vnus. §.item si plures. de quo in c.2. de arbi.lib. 6. Hosti.autem aliter sentit,& melius dicit sufficere si vnus scribat,& alter subscribat,ac testificetur coram eo sic fuisse actum. Pro hac parte facit c.cum ab vno.de arb.lib. 6. quod videtur tollere argumentum Goss. vbi vnus pronunciat nomine suo, & aliorum.& plus dicit Inno.in c.quoniam.de proba.quod non solum per vnum ex se subscribere possunt, sed

etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam per aliquem extraneum. ille tamen qui propria manu se non subscribit, debet per sigillum authenticum subscriptionem, vel alio legitimo mod› notum facere hæc sua auctoritate facta fuisse. ar.d.c.cum ab vno, de offi.deleg c.significasti,& c.pastoralis,& sic secundum Inno. quilibet tabellio chartis per alium factis auctoritatem præstare potest. licet Hostien.hoc vltimum reprobet per id quod notatur in c. pen.de fi.instrum. sed pro dicto Inno. (quod est notabile, & menti commendandum) facit sing. in c.inter dilectos,de fi.instrum.vbi videtur casus à contrario in dicio meo (ait Abb.) Ibi enim ponderatur quod tota scriptura instrumenti erat vnius manus, & subscriptio erat alterius,sed notarius in subscriptione dicebat,quod totum propria manu scripserat.& hoc erat indicium falsitatis, sed secus si dixisset, quod propria manu subscripsisset, & sic innuit quòd per alium potest, dummodo ipse se subscribat auctoritatem præstando. Item facit pro Inno. quia non qualitas scripturæ, sed fides notarij est electa,quę satis habetur ex subscriptione,ex qua attestatur de prædictis fuisse rogatum. Nota tamen ex primo dicto Inno. quòd vbi plures notarij ex forma statuti requiruntur ad certum actum, non est necesse quod omnes scribant gesta, sed sufficit scriptura vnius, cum subscriptione alterius siue aliorum.

Notarii crea re potest Inquisitor.

Notarium aut plures etiam clericos seculares, vel quorumuis ordinum regulares assumere facere, & creare potest Inquisitor, vel commissarius ex priuilegio Pij Quarti, quod incipit. Pastoralis officij curat dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno 1561. sexto Kal. Septembr. Pont. sui anno 2. Nota tamen quòd si Inquisitor religiosum aliquem ad scribendum acta officij applicaret, ob id ille non diceretur notarius. Perspicuum quippe est quod iubere alicui vt scribat, non est illum creare notarium. debet itaque Inquisitor hoc priuilegio caute, & prudenter vti non autem abuti. Idque faciet si notarium cum debita solemnitate, iuxta ordinariam formam creabit coram alio notario, & testibus, exigendo à creando iuramentum, illique tradendo cum calamo atramentarium, & dicendo, Esto notarius, & fidelis. de quibus omnibus notarius, qui huic negotio interfuit, Publicum conficiat instrumentum. alioquin scripturæ, attestationes, confessiones, abiurationes, & reliqua accepta per notarium absque tali solemnitate factum, erunt prorsus inualida, aut saltem non erunt iuridica, & legitima, veluti facta à non existente notario. Nam in electione officialium seruanda est consuetudo. Bene probat Paris de Puteo in suo tract.de sindi. in ver.in officijs per totum, & præcipue in quinto, & additi. quod seruanda est forma antiquitus instituta, num.6. & quod electio aliter facta annullari poterit.num. 7.& omnia ibi probat per iura & doctores,quibus adde dictum Abba. in c. si diligenti, de foro compet. quod scilicet non potest renunciare iuri, quod in actibus hominum certam formam statuit. &

Caute vtatur notario à se facto Inquisitor.

exem-

emplificat de testamento,vt fiat cum certo numero testium,& idem in c.tuis.de testi.

Antiqua vetatur forma Inquisitor in creandis notariis.

Quamuis enim Papa facultatem illam Inquisitoribus dederit, nouam tamen formam creandi notarios non assignauit.vt exempli gratia,quòd per simplicem applicationem ad scribendum crearentur, aut per quidpiam simile.quod cum ex priuilegio prędicto,vel ex aliquo alio(quod nos viderimus)deduci non possit,ab antiqua consuetudine, & consueta forma recedendum non est.

Tormentorũ formidine.

Notarius sit cautus, ꝙ cum reus aliquo terrore fatetur,non scribat eum sponte confessum,& in hoc multi iudices errant.Ideo etiam si reus esset in carcere,in quo famæ,& frigore multum pateretur,formidine tormentorum videretur confiteri,secundum Bar.in l.1.§.diuus.ff eod. Ideo dicimus in similibus casibus notarium non posse nec debere scribere reũ sponte confessum, propter periculum falsitatis, sed sufficit scribere quo loco,quo tempore,& quibus verbis reus confessus sit, & tunc iudex poterit iudicare an talis confesio sit spontanea, vel metu tormentorum. Fran.Cason.de torm.c 19.nu.6.& 9.Brun.de indi.& tor.nu.24.

Notario autem quando magis credatur,quàm testi, Nota quod quidã dicunt,vt Iacobus Buttrius, Aut Iudex examinauit testem,& notarius scripsit,& tunc standum est potius scripturæ,quã testi. Aut notarius ipse examinauit & scripsit ex commissione iudicis,vt multotiens occurrit,& tũc secundum aliquos adhuc est idẽm,maxime quia notarius obtinet vices duorum testium,& est persona publica, & iurauit suũ officium legaliter exercere,vt notatur in c.cum Io.eremita.de fi. instrum.& in l.in exercendis.C.de fi.instrum.Testis autem est singularis, & pro vno solo reputatur,nec est persona publica,ideo prævalere debet scriptura notarij.ar.ad hoc.l.Cor.de fal.Ordo autem distinguit in tres casus,videlicet.

Notorio magis quã testi creditur cæteris paribus.

Aut notarius est bonæ famæ,& testis malæ,aut è contra testis est bonæ,& notarius malæ famæ,aut vterq; bonæ famæ.Primo & secundo casu creditur illi qui bonæ famæ est in l.non omnis.§ à Barbaris. ff. de re mil. & in l.sicut §.hisdem.ff.de accus. Tertio casu magis creditur notario. ar. in d.l.si quis decurio. iuncta ratione de qua supra in principio dictum est.Vbi autem vterque esset malæ famæ,forte magis esset credendum notario,maximè dum notarius toleratur in officio. vt l.Barbarius.ff.de off. præto.in officio autem Inquisitionis semper declinandum est ad dictum quod est in fauorem fidei.vt in c.in fauorem fidei.de hære.lib.6.

NOTORIVM.

NOtorium triplex dicitur,iuris scilicet,facti,& præsumptionis, vt in c.vestra,de cohabita.cler.& muli.& ibi Ab.& quomodo Io.de Tur. Crem.in c. Manifesta.2.q.1.

Iudici notũ quid sit.

Notorium iuris dicitur id, quod est in iudicio probatum. c. quæsitum. de temp. ord. Et dicitur iudici notum esse, quando perfecta probatione in cã est conclusum. Abb. in c. à memoria. vt lit. pend. nil innoue. Notoriũ autem alijs sed non iudici, probatione indiget coram iudice, ac si factum non fuisset notorium, & in hoc casu iudex habet duplicem viam procedẽ di. Primo seruando iuris ordinem. Secundo recipiendo probationem super notorio. Abb. in c Bonæ memoriæ de elect. Et nota, q̃ in notorijs, in quibus nulla potest competere defensio, potest deueniri ad sententiam

Sententia sine citatione.

sine citatione. Abb. in c. cum olim. de sent. & re iudi. è contra autem nec Papa potest sine citatione procedere in notorijs, vbi potest aliqua defensio competere etiam contra subditos. Vide Bossium in pract. tit. de sent. nu. 58. vbi tractat de notorijs excusabilibus, & inexcusabilibus. Marsil. in pract. crimi. §. secunda. nu. 44. & §. sequen. nu. 49.

Probatio notorii.

In notorio delicto, contra clericos laici possunt testificari. Et notori ũ causatur ex eo, quod est notum vicinis. Et nota modum probandi notorium, nam satis est reddere sufficientem causam, si dicit quod omnes de vicinia dicunt. Abb. in c. cum dilecti. de purg. cano.

In notorijs non requiritur accusator, nec testis, nec inquisitio, nec denunciatio. Glo. in c. licet Heli de simo. intelligitur de notorio facti permanentis. In notorio iuris requiritur probatio, vt si negetur sententia lata. Idem dic de notorio facti transeuntis. Abb. in c. quæsitum. de tem. ordi.

Notorium redditur probabiliter quod à iudice est factum, & non solum sententia, quia quidquid fit in iudicio, dicitur notorium, sed non facit rem illam, super qua inducta est probatio, notorium, nisi postquam

Notorium in facto non in opinione præsumptum.

conclusum est. ita quod nihil potest obijci ad obfuscandum notorietatẽ. vel reddit rem notoriam præsumptione Iuris, quia non præsumitur reuocatio, nec probatio, quia non facta non præsumitur, ista notorietas est cõturbabilis vsque ad conclusionem in causa. Notorium consistit in facto, non in opinione. Abb. in c. ex parte. de ver. signi.

Notorium præsumitur quod palam sit in ciuitate ab eo, qui est in diœcesi, & in eo præsumitur ignorantia, si is tũc existebat extra diœcesim. Secundo si in tali ætate erat, vt non valeret eius gesta comprehendere. Tertio si in infirmitate patiebatur mẽtis excessum, vel ex alia legitima causa. Ab. in c. cũ in tua. Qui matri. accus possunt. vide supra in ver. Manifestũ.

NVNCIVS.

NVncio creditur non solum super nuda citatione, sed etiam super his quę sunt vicinia, & proxima citationi, vt quia reperit citatum in certo loco, &c. Abb. in c. cũ parati, de appell. recu. & rel. In alijs aũt secus, & cuilibet alteri circa officiũ suũ. iuxta gl. in l. si quis decurio. C. de fal. Bar. in l. si librarius. ff. de reg. iur. Alex. in cõs. 90. 2. vol. vide in ver. Nuncius. §.

OBE-

O.

OBEDIENTIA.

OBEDIENDVM est superiori in licitis, & honestis, & non in scandalosis. cap si quando. de rescrip. & ibi Abba. non enim tenentur subditi regulares eorum Prælatis, nisi in his quæ ad eum pertinent. Inno. in c ad aures. de tem. ord. Abb. in c. pastoralis, de his quę fi. à præl. Episcopo autem ab omnibus de diœcesi, etiam si sint Principes, obediendum est. Abb. in c. omnes, de maior. & obed. nisi sit schismaticus. Abb. in c. quia diligentia, de elect.

Obedientia prælatis à subditis nõ est deneganda propter ipsorũ prælatorum crimina. c Nonne 8. q. 4. c. omnes, de maio. & obed. nisi pręlati ipsi * sint hæretici, quia tunc licitum est subditis citra aliquam pœnam ab eorũ obedientia recedere, etiam ante latam sententiam. c. sacerdotes. & ibi gl. 2. q. 7. Et c. sane 24. q & c. Excommunicatos. 11. q. 3. & c. qua diligentia in fin. de electio. gl. in c. cum non liceat, & ibi Abb. nu. 3. de præscriptio. quia melius est obedire Deo, quàm hominibus, Act. 5.

Iniusto præcepto obedire.

Obedire autem iniusto Ecclesiæ præcepto, quomodo & quando quis teneatur, vide Abb. in c. literas, de resti. spol.

Obedientes in negotio Inquisitionis dicuntur, qui moniti infra tempus gratiæ comparentes ab alijs non præuenti sunt ad hoc. l. 1. §. si mater, ff. ad Tertull. Idẽ si post tempus gratiæ re tamen integra, quia personali ter requisiti, nec probationes contra illos receptæ. ad hoc directorium nouum secunda parte cap. 16.

Obedientes in negotio inquisitionis.

OBLIGATIO.

OBligatus soluere, vel satisfacere, non liberatur præstita satisfactione, imo nec qui tenetur satisfacere l. 1. & ibi Doc. ff. qui satisd. cog. Bossius in pract. tit. de carcerato, nu. 18.

Obligati pro hæreticis Inquisitori ad pœnitentiam ab eis recipiendã, & complendam, compelli possunt, quando scilicet pœnitentia non est personalis, sed aliàs proficiens ad salutem, in bonis temporalibus exequẽdam, vt in cap. accusatus. de here. lib. 6. vbi sic dicitur. Si vero pro his qui in hæresi receptando, vel defendendo hæreticos, seu eis fauendo, non tamen existens hæreticus quis commiserit, sub obligatione suorum bonorum Inquisitoribus se astrinxerit ad recipiendã ab eis pœnitentiã, & complendã, & ea licet iniuncta non tn peracta decesserit, si per hmõi pœnitẽtiã onus impositum fuit proficiens ad salutem, in eius bonis temporalibus

Pro hæreticis promittere in quibus cõpelli possunt.

exequendum ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hęredes, vel alij ad quos cum onere suo bona huiusmodi deuenerunt, at si propter huiusmodi hęreticorum receptationē, defensionem, seu fauorem quis ad faciendum pœnitentiam, quam Inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerunt eisdem, & antequam ei pœnitentia iniungeretur decessit, eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero casu quo hæredes ad successionem non debēt ob hæresim sui actoris admitti, non obstante per sententiam declaratam, ad confiscationem bonorum post mortem eiusdem nihilominus procedatur. Eadem verba habentur in literis Apostolicis Vrbani, & Alexandri Quarti, quæ incipiunt, Quod super nonnullis. §. sunt & alij.

Obligati hæreticis quomodo liberantur. vide supra in ver. Feudatarij.

OBLIVIO.

OBliuio præsumitur ex quinquennio tanquam ex multo tempore. ff. de separa. §. quod dictum, & §. sequen. Zasius.

Et nota ꝙ testis in sua repetitione dicens non recordari, non propter hoc vitiat eius primam depositionem, imo valet, quia nihil detrahit, vt l. cum precibus. C. de proba. & Bar. in l. in exercendis C. de fid. instr. & glo. in l. 1. in fi. C. quemad. test. aper. Et nota ꝙ obliuio in teste non est lata culpa, quia licitum est si nō recordatur, dicere non recordari, per not Bar. in l. 1. §. si quis. ff. quemad. test. aper. & est etiam multum excusabile dictū testis, si dicat se non recordari de tempore, vt Inno. in c. qualiter, & quādo. de accusa. Si autem esset quęstio de facto ipsius testis, certū est ꝙ debeat recordari, esse certus, & memor eorum, quæ fecit. vt not. Bar. in l. filio. ff. de adimendis leg. alias non reddens causam concludentem quare non recordetur, tenetur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate, vt l presbyteri. & ibi Bal. C. de epis. & cler. si autem esset probabilis causa obliuionis, vel simplex persona non puniretur testis, vt Bal. in d. l. presbyter. & debet testis magis recordari de loco, & de personis, quàm de die, & tēpore. ibidem Bal. & Imo. in d. c. qualiter.

De loco magis quam de tempore debet recordari

OBSCVRA.

OBscura verba testis à Iudice interrogati, quomodo ipsum testem suspectum reddant, vide infra in ver. Testis, nu. 7.

OCCISOR.

OCcidens aliquem iussu potentis sibi comminantis mortem, non erit reus homicidij. Bald. in cap. 1. §. furtum. dē pac. iur. fir. Barba. in consil. 60. pri. volum.

Occi-

Occidens aliquem à familia captum, cadit in crimine læsæ maiestatis. Bart. in l. 3. §. transfugas ff. de ficar. & Feli. in cap. iuramento. de homicidio. Et in cap. quæ in Ecclesiarum. dist. 2. Vide Bossium in pract. tit. de crimi. læsæ maiest. num. 64.

OCCVLTANS, & OCCVLTVM.

OCcultans hæreticū scienter potest puniri sicut hæreticus, secundum Bal. in l. 1. C. de his qui latro. vbi idē de occultante latronem, & facit quia vt dicit gl. rubr. ibi. qui occultat alienum delictū facit illud suū. est bonus tex. in l. pen. C. ad l. Iul. de vi publ. immo si quis sciens iudicē velle capere hæreticū sibi amicū, vel consanguineū, si ipsum monuit vt caueret, tenetur monens de tali admonitione & cōsilio. arg in l. 4. ff. ad l. Iul. maie. qui tex. loquitur de læsa maiestate Principis, fortius ergo ꝓcedet in læsa maiestate Dei, & sic i crimine hęresis. Ita notat Andr. de Iser. in auctē. Cazaros, in ver. diffidamus. Quod maxime ꝓcedit (secūdū cū) si ex tali admonitione hęreticus monefactus aufugisset, vel nō venerit in manus iudicis, & sic secutus fuisset cōsiliū admonētis, si ār nō fuit secutus cōsiliū admonētis mitius punitur admonēs. Vide Iser. vbi & Arelat. de hęr. not. 29.

Effectus non secutus mitigat pœnam.

Occultum duobus modis dicitur, nam aliquid omnino occultum simpliciter, & per se est: aliquid vero occultum est per accidens, quia scilicet probari non potest. Id occultum per se, & simpliciter esse dicitur, quod sensitiuæ cognitioni ex sua ratione non subditur: at occultum per accidens illud est, quod & si sensibus percipi possit, actualiter tamen ab aliquo, qui de eo testificari valeat, non percipitur.

Vlterius nota ex Caietano, quod actus interior dupliciter dicitur. Primo datur actus interior solus, vt cum quis malum aliquod facere excogitat aut intendit, vel aliquem odit, aut discredit, vel quidpiam aliud tantummodo in corde suo retinet. Secundo est actus interior, qui causa est commissionis, vel omissionis actus exterioris, vt cum quis ex odio quidpiam facit, seu omittit facere ad extra, siue illud sit locutio, siue comestio, aut quæuis alia operatio.

Actus interior dupliciter.

Deduci nunc potest ex his, ꝙ actus occultissimi per accidens, & actus interiores, qui tamen ideo exteriorum causa existunt, quia ex his commissiones, aut omissiones aliquæ proficiscuntur, Ecclesiæ iudicio, & censuris subijciuntur. Nam & si tales actus occulti sint quo ad homines, quia probari non possunt, aliquem tamen actum exteriorem annexum habēt, qui illorum interiorum signum existens, internos ipsos actus manifestare, & humanæ cognitioni subijcere ex sui natura potest. & hac ratione dicimus tales internos actus qui externum aliquod signum ostendunt, ad ecclesiasticum forum pertinere. Hæc enim, etsi notoria non sint, possunt nihilominus ad multorum notitiam deuenire ob externos

Occulta ad ecclesiam pertinentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

actus,quos annexos habent,& ideo Ecclesiæ præcepta super his cadunt. Si quis igitur clericum in nemore aliquo, nullo spectante percussérit,aut libros hæreticos ēt in abditissimo loco legerit, aut tenuerit,vel hæretica verba nemine audiente pronunciauerit,siue dæmoni,aut creaturæ alicui diuinos honores etiam occultissimè exhibuerit,mox in canonem incidit.actus quippe isti ex sui natura sensibiles sunt,& q; nō videantur,audiantur, &c.inde prouenit,quia nullo ibi existente fiunt.horum quippe iudicium ad Ecclesiam spectat,quamuis sententiā non pronunciet quamdiu latent.vbi vero suspicio etiam leuis aduersus aliquem insurgit,statim Inquisitor contra eum procedere incipit. Quæ vero sunt primo modo occulta,quia nullum externum actum producunt,quo sensibus percipi valeant,sed in sola hominis mente consistūt,nec verbo aut signo aliquo ad extra prodeunt,soli diuino iudicio subijciuntur, & de his Ecclesia non iudicat,quia nec ea cognoscit,nec cognoscere potest quamdiu in sola mēte,& cogitatione latent. Vide D.Tho.1.2.q.91.ar.4.in corpore.4.sent. di.18.q.2.ar.2.q.1.2.2.q.104.ar.5.& ibi Caiet.Subscribunt his oībus Pet. de Pal.Archi.Flo.& Host.in c.mulieres.de sent. excom. à Tabic.citati in ver.excom.5.His addo Feli.in respons.de conatu puniēdo,circa prin. fal Ien.3.vbi dicit,quòd conatus non punitur quando non habet actum exteriorem,sed stetit in sola voluntate etiam cum consensu rationis. & adducit l.cogitationis.ff.de pœnis. Alber. de Rosate in secunda parte statutorum.q.168.incipien.Cynus quærit Sali.is qui cū telo.C.de sica. Card. post Matthæum,in clem.1. in prin. in q.3. de vsuris. vbi dicit, quod errans in corde,non tamen procedens ad exteriora,non est excommunicatus quo ad Ecclesiam,sed quoad Deum:& quia difficile, & fere impossibile est,quod aliquis hæresim in corde teneat,& nihil ad extra effundat, ideo in c.excommunicamus credentes.excommunicati declarantur non ob simplicem credulitatem,sed propter actum externum quo se credentes declarat,nempe verbo aut facto interiorem affectum ostendunt.ideo Ecclesia prohibet ea,quæ vt plurimum cum actibus externis connectuntur.Adde rursus id fieri in odium errorum,quos studiosa mater Ecclesia è filiorum suorum cordibus adeo euellere conatur,vt nec etiā de his cogitare liceat propter periculum connexionis,frequentior tamen est Conciliorum vsus,vt condendo canones potius dicatur,si quis dixerit,vel si quis asseruerit,aut si quis damnauerit,siue quid simile,quàm,si quis crediderit.

Hæreticorum credētes quare excommunicantur.

OFFICIALIS.

Quæ negligētia puniatur.

OFficialis non pro omni negligentia,sed tantum pro ea quę dolo proxima,punitur,& sic quando est in lata culpa,non autem pro leuissima culpa,nec etiam pro leui,quicquid dicat Homod.in hoc de leui culpa. Vide Bosium in pract.tit.de official.corrup.

Officia-

Officialis torquens conuictum,si propter incuriam, vel ignorantiam omittat protestationem, absoluendus est reus, stantibus rebus prout stant,& de hac materia vide modernos in l.repet. ff. de quæstion. & Perusin.in c.dilecti de appel. Protestatiō omittens.

Officialis ditatus durante officio,præsumitur id fecisse ex bonis fisci, vel Principis,vt not.in l.facultas,C.de iure fisci. Bossius in pract.titu.de Principe,& priuilegijs eius. Cito ditatus Iudex.

Officiales quibus datur plenum, & generale arbitrium super statuta, non possunt statuta specialiter edita tollere, nisi aliqua causa noua, vel antiqua verisimiliter non considerata emerserit: possunt autem statuta noua facere.Ab.in c.studuisti.de offi.legati. Vide supra in ver.Magistratus. Statuta tollere nō possūt.

OFFICIVM.

OFficio durante non possunt Iudices esse testes super gestis coram se. Abb.in c.cum dilecti.de accusa.

Officio suo functus quando dicatur Iudex, vide Abb.in c.literis, de offi. delega.

Ad officium Iudicis etiam delegati spectat prouidere de aduocato pauperi,quę non pōt habere,& poterit dare domesticū.Ab.in c.2.de offi.Iudi.

OPINIO.

OPiniones doctorum tantummodo probabilem veritatem faciunt, Ius autem necessariam, vt voluere Bart. Alex. Iaso.in l.1.ad fi.si cert. pet.& ex naturali ratione colligitur id,quod fortius est, per minus fortè tolli non posse.Nota tamen opinionem nouam vnius doctoris in iudicando teneri posse contra cōmunem opinionem,quādo est melioribus, & vali dioribus rationibus fundata,& suffulta,quod Iudex perspicacis ingenij facile perpēdet.Abb.in c.Capellanus,de ferijs,& allegat Io.And.in c.1.de cōst.vide Zasiū in cōs.4.15.opinio tamen,siue fama cois plenam fidem suppediat.Paul.in l.cum aliquis.C.de iur.delib.Zasius cōs.16.n.10.

Opinio vltima censetur in dubio approbata quando ab aliqua lege vel gl.vel statuto plures opiniones referuntur.gl.si in l.qui filium.§.Sabinus ff.ad treb. sed speciale est in fauorem fidei quod prima opinio vt non secunda vel illa quæ pro fide facit.ff.de religio.& sumpt.fune.Iason in auct.Ingressi.nu.32.C.de sacrosancta Eccl.Alex.cons.121.viso processu.nu.17.vol.2.& cons.92.super eo.nu.5.vol.4. ✠

ORDINARIVS.

ORdinarij appellatione comprehenditur quilibet habens ordinariam potestatē in loco,vt Episcopi,& inferiores,vt in c.ordinarij.de offi. ord.Abb.in c.post cessionem.de præben.Diœcesanus autem solus Episcopus dicitur.vt in d.c.ordinarij.Abb.in c.olim, de præscript.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abiuratio secreta, & spontanea.

Ordinario non interueniente abiurationi spontaneæ, & secretæ, propter hoc abiuratio illa non potest dici nulla, propter c. multorum, de hær. in clem. quia ipsa clem. loquitur quando proceditur contra aliquem, vt sonant verba textus, & nō quando sponte comparet reus, quod clarius apparet per Breue Clementis Papæ Septimi, quod incipit, Cum sicut ex relatione. vbi sic habetur, Si ad cor reuersi pœnitentes id humiliter petierint, postquam hæresim quā polluti & infecti erant abiurauerint, medio iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresibus penitus abstinere, absoluendi, illisq; pro præmissis pœnitentiam iniungendi salutarē, eosq; ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ restituendi, & reduceodi. Ripe in l. qui condemnare. col. 2. ff. de re iud. Alcia. in rub. de acquir. poss. Hier. Cagno. in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iur, dicunt quod ista est cōmunis opinio, quod solus Inquisitor potest procedere absq; Ordinario in omnibus casibus, præter quam in illis tribus contentis in clemen. præf. multorum, de hære.

ORDO IVDICIARIVS.

ORdo iudiciarius adeo seruandus est in iudicijs, quod etiam talem ordinem iudiciorum non possunt partes remittere, vt in l. 2. §. sed quia. C. de priuileg. schol. li. 12. & Iudex non seruans ordinem iuris, dicitur iniustè facere, secundum Ang. de Aret. insti. de rati. §. quadrupli. & ideo potest ipsi Iudici resisti de facto, per regulā quæ habet, quod Iudici iniustè procedenti. Et nota quòd ordo iudiciarius in quatuor consistit principaliter, idest in trina monitione ad causam, vel vna pro tribus peremptoria, in litis contestatione, in testium productione triplici, & eorum diligenti examinatione, & in sententiæ diffinitiuæ prolatione.

Trina monitio, vel vna pro tribus.

Duplex ordo iudiciarius.

Secundo nota secundum Hugu. quòd ordo iudiciarius dicitur duobus modis, scilicet simpliciter, & secundum quid. Simpliciter, cum quis condemnatur seruata integritate iudiciarij ordinis. Secundū quid, cum quis condemnatur non obseruata integritate ordinis iudiciarij.

Quando integritas iudicii omittitur.

His notatis sit ista prima conclusio. Licet regulare sit quòd nullus cōdemnandus sit non obseruato ordine iudiciario, nihilominus in notorijs, & manifestis non est necessarium obseruare integritatem ordinis iudiciarij, quia vbi veritas patet, non est opus inquisitione.

Secundo in contumace absente, qui nihil de absentia debet luerari, vt 3. q. 9. c. damnamus.

Tertio propter scandali vitationē, vnde clericus publicè infamatus de crimine, licet non sit conuictus, vel confessus, suspenditur propter scandalum populi, vt in c. presbyter. 2. q. 4.

Quarto propter defectum Iudicis, puta cum aliquis intrusus in Sede Apostolica, tunc enim quia non inuenitur superior Iudex coram quo conuin-

conuincatur, non obseruato iuris ordine expellitur, vt 3. q. 1. §. patet.

Quinto propter suspicionem dilapidationis, vt 3. q. 2. c. quia cum.

Sexto in calumniatore, vt 1. q. 3. §. notandum.

Septimo in falso teste, vt c. de testi. l nullum.

ORDINATIO.

ORdinationes factæ contra Inquisitionis Officium sunt nullæ, vt patet per Bullam Iulij Tertij, quæ incipit, Ad perpetuam rei memoriā. vide in par. 6. directorij noui.

Ordinatio cōtra Inquisitionis Officiū est nulla.

Ordinari non potest qui non est baptizatus, nec ordinem recipit. c. veniens, de presby. non baptiz. quales autem esse debeant ordinandi ad sacros ordines, vide in c. cum in cunctis, de elect. & ibi Abb. & Doct.

Non baptizatus nō potest ordinari.

Ordinatus ab hæretico est deponendus, & ordinatio redditur nulla, maximè si tempore ordinationis ordinatus erat hæreticus, cum ipse incapax, & excommunicatus ab excommunicato, & non auctoritatem absolutam fuerit institutus. c Daibertum. 1. q. 7. Bertach. in trac. de Epis. in 2. par. 3. par. & c. ordinationes. 9. q. 1. c. 1. & 2.

P

PACTVM.

PActvm contra ius non valet, si præter ius valet pœna apposita, sed non pactum: si secundum ius, valet vtrunq;. Abb. in cap plerique, & cap. pactum, de verbo. signific. & ibi gloss.

Contra ius.

Pactum turpe, vel turpis rei non obligat, & dicitur turpe omne pactum contra ius, re turpis est, quando interponitur super re turpi, vt si capio decem, vt interficiam hominem, etiam si cum iuramento firmiter ex parte iurantis, non tenet: quia non potest quis se ligare ad peccatum, nec contra bonos mores, si contineat turpitudinem, ex parte recipientis solum obligat, licet post solutionem possit ab eo repeti, quod turpiter accepit. Abb. in c. pactio, de pac.

Turpe, vel turpis rei.

PALLOR.

PAllor, trepidatio, & similia faciunt inditium ad torturam, secundum Bar. in l. de minore. ff. de quæstio. & ratio est, quia cordis dispositio magis apparet in facie, qua magis vrgent omnes sensus, quàm alias partes, secundum autem Franc. Brun. pallor & similia non faciunt inditium ad torturam, nisi sit aliud inditium dictum pallorem associans: huiusmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

modi enim accidentia in reo sunt multum arbitraria in iudice, considerandanq; est qualitas personæ, quia sunt aliqui ita timidi, vt quam primum videant se ante iudicem fama rigorosum, præ nimio timore immingant. vide Fran. Cason. de pallore, & simil. nu. 1. & 3. Bossium. in pract. tit. de indicijs & conside. ante 101. nu. 41.

PAPA.

Iurisdictio Papæ.

PApa in terris Imperij (quod secundum communem opinionem pendet ab Ecclesia) habet iurisdictionem, si non actu, saltem habitu. Feli. in c. nouit. de iudi. super glo. in ver. iurisdictionem nostram, & ideo propter hanc iurisdictionem posset summus Pontifex, vel eius delegatus citare sine literis subsidialibus in terris imperij subditum Imperatoris, vt per Bart. in extrauaganti ad reprimendam, in ver. per edictum. & Aret. in cons. 158. Abb. in c. nouimus, de ver. sig. vers. vide ne incurras irregul.

Habet etiam potestatem Papa extra imperium suum quod actu exercet, in omnibus spiritualibus, quia in his omnes sunt suæ iurisdictionis, in c. nouit. de iud. & in c. causam quærit. qui fi. sint leg. & ideo potest iurisdictionem exercere in quemlibet etiam non subiectum suum vbique, quo ad hoc, vt sit habilis ad spiritualia illa. c. per venerabilem, qui fi. sint leg. Quæ autem sit iurisdictio Papæ, vide per Card. in c. ne Romani. §. irritum, in quinta quæstione. de elect.

Papa in concernentibus decorem Christianæ religionis habet in laicos iurisdictionem. Abb. in c. personas. de testi.

Papa, & Imperator in causa propria possunt esse iudices. Abb. in c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inuti. & hi cum cæteris Principibus auctoritatem iurisdictionis, non autem proprietatis habent in bonis subditorum. Abb. in c. si diligenti. de præscriptione.

Papa contra Concilium, & alium Papam ordinat, & disponit sine dispensat quæ sunt morum, non autem quæ sunt fidei, vt c. sicut. dist. 25. secundum glo. & etiam quandoque contra Apostolum, & Euangelium, vt in numero testium licet non dispenset contra mentem secundum Inno. vide c. proposuit, de concess. præb. & c. literas. de testi. spol.

Successorem eligere non potest.

Papa non potest eligere sibi successorem, vt not. glo. 8. q. 1. & Archi. in c. si transitus, dist. 71. per Io. de Ligna. in cle. ne Romani. de elect. & ratio est, quia electio refertur ad tempus, in quo non est futurus Papa, vnde quemadmodum tunc non posset, ita nec nunc. Nam paria sunt aliquid gerere tempore inhabili, & non gerere. vt in l. quod sponsę. C. de donati. ante nupt. facit c. de vxore, de sepulchris, vide ibi notata.

Si in hæresim labatur.

Papa si de hæresi suspectus, vel hæreticus inueniatur, per Inquisitorem non potest puniri, neque inquiri. qui cum sit eius delegatus, & consequenter inferior in suum superiorem nullam habet iurisdictionem,

vt

vt 21. di. c. Inferior. & ff. ad trebel. l. à quo. Quis autem sit illius iudex, vide Archid. in c. fidei. de hære. lib. 6. vide etiã Bullam Pauli eius nominis Quarti de tali materia diffuse loquentem, quam registraui in directorio nostro nouo in parte sexta.

PATERE.

PAtere dicitur id quod constat per præsumptiones. vt l. licet. ff. de lega. Abba in c. ad nostram de empti. & vendi. vbi dicitur quod vsurarius conuincitur per solas præsumptiones vrgentes, & vide bonum textum in c. cum in diœcesi. de vsuris.

PATER.

PAter quandoque obligatur pro filio. c. 2. de deli. puer. Et an filio condemnato fiat executio in bonis paternis sine vllo processu. vide Abb. in c. 1. de spon impub.

Pater priuatur patria potestate denegando alimenta filio. Abb. in c. 1. de infami. & langui. expo.

Patri, & fratri hæretico in necessitate filius magis tenetur benefacere, quàm alij catholico, ceteris paribus. in c. In eos qui. de hære. Abb. ibi & in c. si quis.

Nota tamẽ vt dicit Io. de Tur. Cre. super. c. non satis. di. 87. q. ad sustentationem patris infidelis tenetur filius, dummodò non sit in damnum & subuersionẽ fidei, & Ecclesiæ, & q ipse pater ex hoc non fiat deterior quo ad Deum, quia in his casibus non teneretur eum filius sustentare: dicimus enim q æqualiter indigentibus extraneo fideli, & patri infideli, si posset ambobus subuenire, præferendus esset pater infidelis extraneo fideli, quia in necessitate cum omnia sint indigentium, iure tamen naturali magis patri tenetur filius quàm alij, tum quia ab ipso dependet: & illi ex iustitia, cæteris autem ex misericordia tenetur. Arist. 8. ethic. dicit, q obligatio erga parentes tanta est q homo non potest reddere æquiualens.

Raimundus in summa. tit. de hospitalitate. Pone q pater tuus infidelis sit, & extraneus fidelis, egent ambo, nec vtriq; sed alteri tantum potes subuenire, quem præferes? Respõdet, Nota q opinio celebris est partem esse præferendum extraneo in exhibitione nutrimenti, extraneum vero patri in dilectione. Ar. 3. di. c. primo patrem, & hoc si æqualiter indigent, idem Goff. & Host. in c. non satis. di. 82.

PATRONVS.

PAtronus vergens ad inopiam, an indistincte alimentari debeat ab ecclesia, vide Ab. in c. nobis de iurepatro. & ibi an mulier infidelis, hæreticus, iudæus &c. acquirat iuspatronatum.

PAV-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAVPER.

PAuper quis dicatur, respondeas quod relinquitur arbitrio iudicis secundum Bar.& alios Legistas.in l.si constante.ff.so .ma.Io.And.in c. significasti de offi.deleg.ibi vide diffusius.

Pauper hone stus nõ repel litur.

Pauper repellitur à testimonio in suspectis,vt 2.q.1.cap.in primis.Sed pauper aliàs honestus non repellitur, imo habet priuilegium,vt ad eum mittatur, si verecundatur exire propter nimiã paupertatem,vide Spec. in tit de test.§.1.ver. Item quod est pauper. Tancredus dixit se intelligere iura, quæ repellunt pauperem à testificando in criminali. vide Abb.in c.si qui testium de testi.& melius Barba. in consi. 29. pri. vol. vbi agit de laudibus paupertatis.

Christi paupertas qualis fuit.

Paupertas Christi, & Apostolorum fuit, vt in particulari nihil haberent, in communi autem non tantum vsum nonnullarum rerum, sed & res ipsas pro eorum necessarijs prouidendis haberent. vt patet per extrauag. tres Ioannis Vigesimi secundi, quarum prima incipit. Cum inter nonnullas. Secunda, Ad conditorem. Tertia, Quia quorundam mentes quas videre poteris in sexta parte directorij nostri.

PECCATVM.

PEccatum nullum est adeo veniale,quin consuetudine fiat mortale.Abba.in cap.audiuimus.de reliquijs,& venerat.Sanctorum.

Peccati granitas attenditur ex maiori contemptu apud Deum,non ex qualitate peccati. Abbas in cap. veniens, de eo qui cogno. consanguin. vxor.

Peccatum in Spiritum sanctum proprie est peccatum obstinationis, & non remittitur nec in præsenti,nec in futuro seculo. Abb.in c.immunitatem,de immuni.eccl.& in c.fin.de maled.de pœni. dist.1.§.potest, & glo.in c.1.de voto,& Archid.in c.qualis,di.35.

Peccatum in confessione auditum reuelare, quid requirat. Abb.in c. omnis vtriusq; sexus.de pœni.& remis.& in c.sacerdos.de offi. ordi.& in c.Matthæum.de simo.& ibi Abb.

Nõ impediẽs delictum.

De delicto q tenecantur.

Peccati complices. Præstans opem, vt delictum non impediatur non tenetur tanta pœna in foro animæ, sicut qui commisit delictum principaliter. Qui non obuiat delicto quando potest, præsumitur socius delinquentis. Qui prouocat in odium, vel detrimentum alterius, delicto inde sequuto,tenetur de delicto, si tamen prouocat ad odium in genere non tenetur de delicto post perpetrato, sed pœna minori, sed si incitauit ad delictum speciale, eo secuto tenetur de delicto. Qui præstat auxilium quantuncunque modicum in delicto committendo, tenetur de

delicto,

delicto, etiam si custodit vestimenta delinquentium. Qui perseuerat diutius in peccato,diutius est puniendus.Abb.in c.si dignum,de homicidio.

Peccatum in dignitate cõstituti.

Peccanti quanto est in maiori dignitate datur maior pœna, in dubio namq; præsumitur magis contemnere, qui habet dignitatem maiorem, quia magis ingratus. In foro tamen contentioso corporali pœna plus punitur rusticus,quàm nobilis,& habens dignitatem, in pecunia econtra. Abb.in c.cum quidam,de iureiur.

PECVNIA.

PEcunia quæ soluitur pro cõpositione, regulariter debet persolui fisco, quia ista compositio succedit loco pœnæ.l.senatus.§.si quis declaratorem.& §.sequen. ff. de iur. fisci. de iure tamen canonico in foro ecclesiastico, alio modo applicantur tales pecuniæ, quia illarum medietas applicatur Ecclesiæ, altera distribuitur inter pauperes,nisi Episcopus esset pauper, quia tunc posset illam medietatem pro suis indigentijs retinere.cap. præsbyteri,de pœnis.17.q.3.qui subdiaconum,aliàs si iudex pecunias ipsas per se retineret,vel imbursaret,teneretur crimine peculatus, & de arbitraria commissa.l.1.2.& 3.ff.ad l.Iul.repetund.& not.in c.fisci citatus,de rescrip.dicitur enim fisco applicanda ad differentiam illius,quæ applicanda est parti, quando sit priuata compositio, quæ fit per transactionem. l.transigere.C.eod.

Peculatus crimine quãdo teneatur iudex.

POENITENTIA.

POenitentiam,quæ sibi in iudicio fuit imposita omittens, vel renuens facere, habetur pro relapso, vel impœnitente, & sic pœna relapsi potest puniri. Io.de Imo.in clem.1.de hære & ibi glo. & idem tenet Fede. de Sen.in consi.156.quod incipit, Alexander Episcopus. & circa hoc Io. Cald in c.literas,de præsump. recitat quæstionem de facto cuiusdam Senensis, qui fuit deprehensus in hæresi, & correptus, & postmodum fuit sibi iniunctum in pœnitentiam, vt non intraret ciuitatem per sex menses. Hic ante dictum terminum intrauit, propter hoc quærebatur vtrum esset relapsus, & vt hæreticus condemnandus, & sic in multis consilijs per multo doctores conclusum fuit, quod sic, sed durum visum est. Vnde dicit ipse quòd quandoque imponitur pœnitentia, quæ directè est contra hæresim, vt scilicet detestetur hæresim, & prædicet contra ipsam. Item quòd non conuersetur cum hæreticis, & similia. & hoc casu si non obseruat tale mandatum, iudicabitur tanquam hæreticus. Quandoque imponitur pœnitentia, quæ non est contraria directè hæresi,vt ieiunare, peregrinari, & similia. si modo non obseruat hæc, non pro tanto dicitur relapsus, & sic fuit consultum secundum eum, qui ad hoc alleg.30.

Durior sententia.

di.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Relapsus q̃ dicatur.

di. c. f. & purg. can. cap. inter solicitudinem. Breuiter dicimus quod tunc dicitur relapsus, quando facit contra pœnitentiam illud, quod non sit dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris, & in alleg. cap. accusatus. §. ille quoque. de hære. lib. 6. Et hoc videntur dicere Doctor. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. dicentes quòd carcer datur in pœnitentiam, ne noceat alijs, vel eos inficiat, & vt appareat an ambulet in tenebris, vel in luce.

PEREMPTORIVM.

PEremptorium ante sententiam criminalem requiritur, vt si reus sit in carcere, sententiam ferri debeat ante eius faciem, & quod ita seruat totus mundus, alleg. Angel. & Bal. Bosius in practica de citatio. nu. 8. Sunt tamen casus in criminalibus, in quibus non requiritur peremptorium, vt per Marcen. in arti. 2. q. 12. ad fin. quod procedit ex vi commissionis. de quo tamen, ideſt per quę verba, intelligatur sublata citatio, vide Socin. in cons. 264. & neignores qui sint citandi in his causis criminalibus, actor & reus citari debent. l. si accusatoribus. C. de accusa.

PERIVRVS.

PEriurus quis nõ est sine dolo, Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. & lege. Iason in l. si quis maior. & plenius in l. qui iurasse. ff. de iureiur. & ideo difficultas in materia l. si quis maior, excusat à periurio. Iason vbi supra. & Alex. in cons. 92. pri. vol. causa tamen quæ allegatur ad dolum excludendum, & sic periurium, debet probari fuisse sibi notum, & se motum fuisse ex illa, quia sibi fuerat dictum posse ita facere. Alex. in cons. vt supra.

Periuro amplius non est credendum, nec ei iuramentum deferendum, quia qui semel periuratus fuerit, nec in sua nec in alterius causa iurator esistat, dicunt Doct. 22. q. vlt. cap. parvuli, & ibi glo. cum concordat. l. alij. de accus. vnde dicit Alex. in l. 2. §. sed quod diximus. Si quis caut. Periuro non plus credi. fa. not. per Bal. in authen. ei qui. C. de bon. aut. iud. poss. Zasius cons. 9. pri. partis.

Non punitur periurus.

Periurus non punitur periurio, si accusatus, vel inquisitus de aliquo crimine respondeat cum iuramento, & contra veritatem dicat. Ita Alex. ad Bar. in l. 1. ff. de bon. eorum, qui ante sent. mor. sibi consci. Per dicta dictum Alex. & dicitur pancos illud scire, & licet talis peccet, vt dicit Abb. & sequitur Felin. in c. cum P. de testi. cogen. attamen in foro contentioso non punitur, & ita practicatur. Ad quod etiam videt Parcum in tract. suo de sind. car. 82. vbi ad idem allegat Andream de Isern. & facit glo.

glo. notabilis. in c. Ne quis arbitretur. 22. q. 1. quæ vult vt mendacium benignitatis quod fit ad salutem alicuius, nõ sit peccatum mortale, & loquitur in parte. vide tamen Bal. in l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtilit. publi. fateor quod torquetur propter mendacium, sed aliter (vt dixi) non punitur. Hæc Bosius in pract. tit. de periuris.

Mendacium benignitatis.

PERSEVERANTIA.

PErseuerantia in dicto, etiam in morte non operatur, vt plusquam velint leges sit credendum, sed ideo sit vt magis quiescat animus. Bos. in prac. tit. de indicijs & consid. ante torturam.

Promissio impunitatis cõfesso nõ prodest.

Perseuerantia in confessione, præcedente promissione impunitatis à Iudice facta, debet esse sine repetitione eiusdem promissionis, imo admonito confesso quod nulla sit habita ratio talis promissionis ad hoc vt valeat, aliter esset error nouissimus peior priore, & militante eadem ratione in perseuerantia, quæ militabat in confessione principali, non posset super ea fieri fundamentum, sicut dicimus in confessione tormentis expressa, vt not. Bar. in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quæstioni. Et per Doctores in § Celsus. eo.

Tam in reo quàm in testibus requiritur.

Perseuerantia requiritur non solum in confessione rei, sed etiam in dicto testis, quia testis qui potest torqueri iux. l. ex libero. ff. de quæstio. & ibi Bart. tortus debet perseuerare in suo dicto, aliter de eo non fit fundamentum. Bart. in l. pen. ff. de quæstio. Socin. in cons. 253. Angel. l. fin. C de quæstio. Adde tamen, & valde notabiliter ambabus conclusionibus, tam quando præcedentibus indicijs sequitur confessio in tortura, quàm etiam quando sine indicijs, quod non solum procedunt in confessionibus tortura extortis, sed etiam dolo Iudicis: quia si præcedebant indicia requiritur perseuerantia: si non præcedebant, centum perseuerantiæ nihil videntur prodesse. Ioan. de Imol. si illum consideras in cons. 109. dat exemplum in casu super, consuluit, quando reus negauit, deinde confessus est, Iudice sibi dicente vt fateretur, quia promittebat liberationem, nec aliter erat modus quo liberari posset, & in idem reincidit. Puteus in suo tract. car. 92. ver. sequitur quæstio quotidiana, & Marsil. in repertorio suo singul. 201. & in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. Et quia materia hæc est admodum vtilis, sed male declarata, ideo nota duplicem esse quæstionem.

Prima quarum est, an promissio liberationis quæ fit reo si fatetur delictum, valeat & sit seruanda.

Secunda, an saltem confessio talis nulla reddatur vel teneat.

Promissio liberationis qñ teneat.

Circa primam dic, quando Princeps promittit reo impunitatem, si fatetur delictum, vel Iudex ipse nomine Principis habita licentia ita promittendi à Principe, talem promissionem esse seruandam, & hoc per textum

Hosti etiam est seruanda fides.

tum in Epistolas, inter claras. C de Sum. Tri. vbi inquit textus nihil esse quod magis prefulgeat in Principe quàm recta fides. Hinc est quod Princeps tenetur seruare fidem etiam hosti. vt not. in l. conuentionum. ff. de pact. & in l. 1. §. Non fuit. ff. de dolo. Facit etiam textus. in c. decet. de reg. iur. lib. 6. Facit insuper, quod omnes contractus facti cum Principe habent naturam bonæ fidei, quia in Principe maxime debet exuberare bona fides. Bal. in tit. de pace Constan. in ver. supra vero. Et Iaso. in l. cum fundus. ff. si certum pet. Et ideo etiam si pactum nudum sit coram Principe, habet executionem paratam. Alex. in l. iuris gentium. §. sed cum nuda. prope fin. ff. de pact.

Confessio sub promissione facta valet.

In iudice vero fateor promissionem non tenere, quia nec etiam potest promittere, licet sit publica persona l. Ius publicum. ff. de pact. vbi Iason in specie ampliat etiam in publica persona: pertinet enim hæc impunitatis promissio ad solum Principem, imo ad summum siue supremum. l. relegati. ff. de pœnis. Hinc oritur quæstio an confessio taliter expressa valeat ad hoc, vt si reus non possit se tueri vigore promissionis, saltem vigore nullitatis dictæ confessionis possit se tueri. Et die regulariter talem confessionem debere existimari valida, secundum Doctores magis communiter, & hoc sine dubio quando Iudex dixit, narra mihi veritatem, quia nihil mali euenict tibi, iuxta d. textum in §. plurimũ, & Bar. ibi. sed si etiam promittit quod liberabitur, adhuc magis communis est non valere, quando vltra dolose agendo non procedit. Vide Decium, & Apostil. ibi in d. l. ea est natura. & cognosces q̃ tenet confessio etiam in hoc vltimo casu, & ratio est potissima, quia Iudex etiam ita potuit fingere ad veritatem eruendam, iuxta notata in d. §. plurimum.

PERSONÆ DIGNITAS.

PErsonis summæ dignitatis an credatur sine iuramento, vide Alex. in cons. 178. 2. vol. die tamen quòd est speciale in Episcopo, vt non teneatur tangere scripturas quando iurat. vide Abb in consi. 68. 2. vol. & Bossium in pract. tit. de oppositio. contra test. nu. 82.

PERTINACIA.

Pertinacia. Vide in ver. Hæreticus, nu. 18.

PHYSIONOMIA.

PHysionomia mala arguit inclinationem & procliuitatem ad scelera. sicut enim à bona bene præsumitur, sic à mala male. Bal. in l. 2. C. quorum appellatio non recip. Ecclesiast. cap. 19. Ex visu cognoscitur vir, Et Isai. 3.

Isai. 3. agnitio vultus eorum respondet eis. Sed ex his præsumi potest in genere, non autem in specie de aliquo delicto, nisi alijs cõcurrentibus, licet Paris de Puteo dicat per physiononiam bis iudicasse. vnde dicunt aliq. q̃ si plures rei sint torquendi, incipiendũ est ab habente malã physionomiam. sed dic q̃ aliqualem præsumptionem facit, non certitudinem, iuxta illud 1. reg. c. 16. Ne respicias vultum eius, quoniam abiecicum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico.

POCVLA AMATORIA.

POcula amatoria mulieri tradere suspectum de hæresi vehementer nõ reddere dicit Vlricus in q. quã facit in cõs. 206. vbi quæritur an Io. de Poliaco qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus vehementer de hæresi. Et concludit sic. Sortilegia simplicia, vel propter conscientiam hostiam non consecratam, tanquàm consecratam, populo tradere. vel etiam amatoria pocula mulieri porrigere, manifestam hæresim non sapere; constat ex criminum distinctione, & pœnarum impositione. & de primo apparet in rubrica, & in nigro, extra de sortilegijs, & in c. accusatus, de hær. lib. 6 secundo autem habetur in c. de homine. extra de celebr. missarum. & de tertio. in l. si quis, ff. de pœnis.

Hostiam non consecratam pro consecrata tradere.

POENA.

POEna differt à mulcta. l. aliud. §. 1. ff. de ver. sig. & l. si qua pœna eo. & inter cæteras est hæc, quod à mulcta etiam appellatur, à pœna autem non, d. l. si qua. quod intellige nisi mulcta ex vera contumacia processisset, secundum Decium, in l. Sancimus. C. de iud. per reg. l. properandum. §. cum autem, C. de iud.

Mulcta differt à pœna, & quomodo.

Pœna si apponatur à iure ipso facto propter aliquod delictum commissum, nunquam est locus illi pœnæ, nisi illud delictum sit consummatum, quantumcunque fuerit inchoatum, licet exaordinarie posset puniri. quia delictum inchoauit, pœna tamen à iure posita nõ potest puniri. Io. And. in reg. odia, de reg. iur. li. 6. in mercur. Abb. in c. cum in cunctis. de elect.

Iuris pœna delictum consummatum requirit.

Pœna, vbi est à iure statuta, non debet Iudex ab ea recedere, vbi vero non est statuta, tunc arbitrio iudicis imponenda est. in c. de causis, de off. deleg. Abb. in cap. In archiepiscopatu. Sed nota quod licet pœna omnis in Principe sit arbitraria etiam post latam sententiam, idest indulgendo, vt C. de sen. pass. per totum, & l. rescripta. C de prec. imp. offe. quia princeps est absolutus legibus. l. princeps. ff. de legi. Tamen lex potest intelligi duobus modis, aut de legibus per eum conditis, aut præcessoribus suis. primo casu res est clara nisi de honestate. & idem dico de Papa. Doctores in c. 1. de cons. Sed an subiaceat statutis ciuitatis,

Pœna quomodo in Principe sit arbitraria.

dic non subiacere etiam de honestate, Card. in cons. 2. Felin. in d.c. 1. vide Bosium in pract. tit. de Principe, & priuilegijs eius, nu. 82. Index autem mutatur plus, & minus ex causa. ita habetur per l. hodie. ff. de pœnis, & in l. quid ergo. & vide Lud. Ro. in cons. 129. quia pulcre dicit. & hoc est verum tã de pœna à lege, vel statuto posita, quàm de pœna ex consuetudine, vt per Marsilium in singu. suo. 182. & cum hoc sit generale in omni iudicio, & in omnibus criminibus, vt in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam. & l. & si seuerior. & l. si posidoniũ. C. ex quibus cau. infam. irrog. id etiam in crimine hæresis, quum regula hæc non inueniatur violata in hoc crimine, nec exceptuata. & not. Marsi. in d. suo sing. quia videtur velle quod hoc liceat etiam Iudici inferiori. Bal. in l. si seuerior. C. ex quibus cau. irrog. infam. Ab. in c. reprehensibilis. de appellatio. vide infra in ver. Relaxare.

In augendo, vel minuendo pœnã cõsideranda.

Quæ autem sint qualitates considerandæ, vt augeri, siue minui possint pœnæ, docet textus in l. aut facta, vsque ad. fi. ff. de pœnis. & ponit causas septem sine consideratione d. text. Feli. vbi latissime de hac materia, in c. qualiter, & quando. §. ad cognoscendum, col. 6. & sequẽ. de accusa. & vide Alex. in d. l. & si seuerior. Et ætas, siue quis sit iuuenis valde, siue admodum senex, est iusta causa immouendi pœnam, vt per Dec. in l. fere in omnibus. ff. de reg. iur. Maxima etiam peritia in aliquo artificio, vel professore literarum, est iusta causa l. ad bestias. ff. de pœnis, & facit l. sed & reprobari, in ver. valde tamẽ disciplinatos. de excu. tut. & ideo Host. in c. de causis, de off. deleg. dixit, quod vbi veniret abscidenda lingua, vel manus ex aliqua lege vel statuto propter aliquod delictum, si egregius orator, vel poeta, vel pictor tale delictum cõmisisset, non deberet pictori abscidi manus, neque poetæ, vel oratori lingua. ad quod conferunt dicta Barba. in rubr. de reb. Eccle. non alien. vbi loquitur de statuto, quod forensis non possit ingredi collegium, vt non habeat locum in aliquo eminentis scientiæ. Addo quod hæc conclusio procedere in sententia ipsa nõ potest, quia tunc requiritur remissio Principis, Dec. in §. 1. col 1. in c. ar si clerici. de iudi. & Felin. post. Inno. in di. §. ad corrigendos. post sententiam autem pœnam augere, vel minuere Iudex non potest. l. acta. §. 1. ff. de re iud. ibi Doctores. Zasius in singul. super intellectu d. legis, lib. 2. Mitigare, vel mutare citra alterius præiudicium, an possit, vide Abb. in c. nisi specialis. de off. deleg.

Egregius in arte.

Virtutis eminentia considerari debet.

Duplicata pœna quando.

Duplicata pœna non semper.

Pœna si semel imposita est alicui pro suo delicto ab aliquo Iudice, is amplius vexari non debet ab alio Iudice, quia Deus non bis iudicat in idipsum. C. de accusa. l. qui de crimine, & ibi Angel. & Salicet. & intellige hoc si Iudices sunt eiusdem ordinis, scilicet ambo sæculares, vel ambo eccle-

Pœna semel imposita nõ iteratur.

ecclesiastici, quia si diuersi sunt, hoc fallit, quia blasphemiæ iure canonico imponitur pœna pecuniaria, & personalis. c. statuimus, de maled. iure vero ciuili vltimum supplicium, vt in aucten. vt non lux contra naturam. Vide Siluest. in ver. Iudex. 1. §. 2. pattic. 4. pœna. §. 24.

Arbitria quãdo.

Pœna vbi non est à iure determinata, arbitrio Iudicis intelligitur esse relicta, nam Iudicis arbitrio relinquitur, quod expressum in iure non inuenitur. C. de causis, de offi. deleg. & l. 1. ff. de iur. delib. & per Marsil. in prac. crim. §. occurrit. nu. 11. & 12. & à contrario sensu, vbi à iure, vel statuto pœna est expressa, nil operatur arbitrium Iudicis, si quidem à iure non poterit recedere Paul. de Castr. in l. certo generi §. si totus. ff. de seruit. rust. præ. in fi. quia deficiente lege consuetudo succedere debet, quia consuetudo dicitur altera lex, pœna, vbi in iure non est expressa, debet apponi consuetudinaria, quam excedens Iudex dicitur modum excedere. tex. iuncta gl. in l. hodie. ff. de pœnis. & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. sed consuetudine cessante venit arbitrium. C. de causis, de offi. deleg. Abb. in c. licet, de pœnis, verb. vlt. Vbi igitur deficit ius in corrigendis vitijs loci consuetudo in modo sequenda est, nec noua introducenda est consuetudo, maximè si inde scandalum oriatur, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Rom. 3. Et nota q; si apponatur pœna à iure ipso facta propter aliquod delictum, non est locus illi pœnæ, nisi illud delictum sit consumatum, quantumcunq; fuerit inchoatum, licet extraordinarie possit puniri, quia delictum inchoauerit. singulare fuit dictum. Io. And. in regula odia. de reg. iur. lib. 6. in mercur. quod refert, & sequitur Abb. in cap. cum cunctis. §. clerici. de elect. & dicit probari ex illo textu, iuncto c. perpetuæ, de elect. lib. 6. Et nota etiam quod pœna ipso iure imposita afficit delinquentem quantumcunq; occultum, glo. in clem. 1. de hære. & Abb. in c. fi. de hære. scilicet in conscientia, non tamen quantum ad pœnas in iure contentas, si sit occultum delictum, scilicet tantum in animo. Vide supra in ver. Hæreticus occultus.

A iure recedere no licet.

Consuetudo legi succedit, deinde arbitrium.

Consumatio delicti quando requiratur.

Etiam occultũ pœna afficit.

Pœnam licet non mereatur quis propter solam cogitationem, vt l. cogitationis. ff. de pœnis, & c. cogitationis, de pœni. dist. 1. fallit tamen in crimine hæresis, quæ sola voluntate committitur, c. excommunicamus. 1. §. credentes, de hære. glo. in ver. eo ipso. in cle. 1. de hære. Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cler.

Pœna corporalis propter pœnitentiam in delictis consumatis maximè attrocioribus non tollitur. l. qui ea mente ff. de furtis. & ibi Bart. l. quis sit fugitiuus ff. ædil. edict. l. pen. ff. vi bonorum raptorum, sed in crimine hæresis aliter est. Nam per spontaneam confessionem mediante abiuratione vitatur pœna mortis. l. Manichæos. C. de hære. ibi. delicti veniam petentibus damus. l. fi. in fi. C. de sum. tri. & fi. cãtho. c. ad abolendam de hære. ibi nisi continuo post deprehensionem, & ibi confestim ad fidem confugerit, & ibi vide Doctores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arbitrium iudicis iuri consonum esse debet.

Qua pœna autem de hæresi suspecti, vel etiam ipsi hæretici ad fidem redeuntes puniri debeant Iudicis arbitrio, vide per Siluestr. in verb. hæresis. 2. §. 9. in fi. habeas tamen tu Inquisitor Deum præ oculis ac iustitiã, quia arbitrium Iudicis debet esse iuri, & æquitati consonum.

Iudicis statim non obedies pœnam non incurrit.

Pœna statim non incurrit, qui iudicis præcepto aliquid fieri, vel non fieri præcipientis non obedit, vtputa si præcipiat Inquisitor alicui existẽti in eius carceribus, ne cum aliquibus loquatur sub pœna conuicti, si cõtrauenerit, non statim dicitur conuictus, quia illa pœna fuit comminatio quædam de pœna infligenda, vt not Spec. in tit de execu. sent §. 1. & habes gl. in c. 2. de matri. contra. cõtra inter. Eccl. & in c. 1. de eo qui for. ord. recc. & in c. sicut tuis, de simo. & in c. dura. de crim. falsi. & ibi Abb. & in c. salonitanæ, di. 63. & ibi Doctores.

Impœnitentiũ, & relaptorum pœna.

Pœna hæreticorum impœnitentium, seu etiam relapsorum pœnitentium est, quòd sine vlla audientia igne comburuntur, Ioannis 15. Si quis in me non manserit mittetur foras, & in ignem mittetur, & ardet, & per Host. Io. And. & Abb. in c. Ad abolendam. de hære. & c. excommunicamus 2. de hære. de iure autem ciuili eis imponitur pœna vltimi supplicij, vt in l. in ver. Arriani, ver. Manichæos, & l. seq. C. de hære. Per vltimum autem supplicium mors intelligitur naturalis l. vltimum supplicium. ff. de pœnis. Consuetudo etiam est vt igne comburantur, vt plene per Paulum Grillandum in tract. de hære. q. 7. vbi ponit pœnas indictas à iure canonico, & ciuili contra hæreticos, & ecclesiasticos. Carer. in tract. de hære. nu. 132. & si sunt clerici debent degradari, vt in d. cap Ad abolendam, de hære. quòd si quis dicat Ecclesiam nunquam claudere gremium suum ad illam redeunti, & sic pœnitentibus & relapsis non debet misericordia denegari. respõdetur, q̃ quo ad spiritualia, scilicet collationem pœnitentiæ, & eucharistiæ non claudit vlli gremium Ecclesia. Vide Bossium in tract. tit. de hære. sed bene claudit quo ad temporalia, vt in c. super eo. de hære. li. 6. scilicet ipsis impœnitentibus, vel etiam pœnitentibus relapsis, quibus vitam non relinquit, nec officia, nec dignitates, nec bona ipsa, vt per Gemin. & Docto. in d. c. super eodem.

Quibus, & quo gremiũ ecclesiæ omnibus pateat.

Hæreticorum pœnæ.

Pœnas multas incurrunt hæretici. & primo ipso facto sunt excommunicati, vt in c. excommunicamus, de hære. & c. Ad abolendam.

Secundo, ab omnibus debent euitari, vt d. c. excommunicamus, & nemo cum eis debet habere negociationem, nec in domo, nec in terra sua eos tenere, vel fouere. c. sicut ait, de hære. & ibi Doctores.

Tertio, omnia eorum bona mobilia, & immobilia sunt à die commissi criminis confiscata, vt in c. cum secundum, de hære. lib. 6. & c. vergentis, eo. titu.

Quarto, etiam quod esset Papa ab omni dignitate debent deponi, siue sint laici siue clerici, vt di. 40 c. si Papa, & 24. q. 1. cap. qui contra pacem. & omnibus beneficijs, & officijs spoliari. & ipsi ac eorum credentes, fautores, receptatores, ac defensores, ipsorumque filij vsque ad secundã generationem nullum ecclesiasticum beneficium, vel officium publicum possunt adipisci, vt c. 2. de hære. lib. 6.

Medio hæretico beneficia obtinens.

Quinto, si quis ad preces hæretici, vel fautoris, & aliorum similium dignitatis, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia scienter est adeptus, ipsis est priuatus ipso facto, & inhabilis ad similia in posterum. si vero ignoranter, solũ sic habitis est priuatus, c. quicumque. eo. tit. lib. 6.

Emancipatio post cõmissũ crimen non valet.

Sexto, filij eorum ipso facto à die commissi criminis sui iuris efficiuntur. vnde emancipatio eorum facta post commissum crimen non valet, etiam quod adhuc non esset sententiatum contra patres hæreticos, vt in d. c. Quicumque. de hære. lib. 6.

Quando, & quo dotes pdunt hæretici, eorũ vxores.

Septimo, vxores scienter cũ eis contrahentes perdunt dotes ipso facto, nõ autẽ si ignoranter, licet postea scierint, vt in c. Decreuit eo. tit. li. 6.

Octauo, nõ possunt ipsi, nec eorum credentes, defensores, vel receptatores appellare, vt in c. vt Inquisitionis. de hære lib. 6.

Contra hæreticos qui admittantur.

Nono, quia contra hæreticos, & alios prædictos admittuntur excommunicati, participes criminis, infames, & omnes alij, præter capitales inimicos, vt in c. in fidei fauorẽ, de hære. li. 6. & officiales, si requisiti fuerint ab Episcopis, vel Inquisitoribus, vel eorum delegatis, & licite possunt requiri, vt in c. Præsidentes, de hære. lib. 6.

Hæreditate carent hæretici.

Decimo, siue sint coniuncti, siue extranei non possunt hæredes instituí, nec eis aliquid relinquendum, vt in c. si quis Episcopus. de hær. & oppositum facientes, si sunt clerici, vel etiam Episcopi, sunt excommunicati etiam post mortem, vt in d. c. notatur.

Vasalli hæreticorum absoluuntur.

Vndecimo, eorum vassalli absoluti sunt à debito fidelitatis, & totius obsequij, & quicumque alij aliqua alia obligatione astricti, vt famuli, liberti, & huiusmodi ipso facto liberantur, vt notatur in c. fi. eo. tit.

Duodecimo, morte plectuntur, vt in c. excommunicamus, eo. tit.

Sepultura carere debet hæretici.

Tertiodecimo, nullus clericus debet eos ecclesiasticæ sepulturæ tradere, nec eis ecclesiastica sacramenta ministrare, neq; eleemosynas, vel oblationes eorum recipere, aliter clericus suo officio priuandus est. regulares autem sua priuilegia amtteunt in illa diœcesi, in qua contrafecerint. vt in c. excommunicamus 1. de hære. in fin. imo hodie quicunque eos ecclesiasticæ sepulturæ tradiderit, ipso facto est excommunicatus, per c. quicunque, eo. tit. lib. 6.

Aduocatis, & tabellionibus priuantur hæretici.

Quartodecimo, nullus tabellio publica instrumenta, vel scripta pro eis, vel credentibus, vel fautoribus, vel alijs similibus facere potest, nec potest aliquis aduocatus in aliqua causa eis patrocinari, aliter sunt ab officio suspensi, & perpetuo infames, vt in c. si aduersus, eo. tit.

Infames sũt hæretici.

Quintodecimo, sunt infames l. 1. in fin C. de iu. n. tri. & fi. cat. & ibi Bar. & l. Cassius, de senat. quare nõ possunt esse testes contra catholicos, nec eos accusare. 4. q. 1. diffinimus, Spe. tit. de accus. §. 1. vers. nec excipitur

quod est hæreticus.l.quoniam.C.de hære.Spec.titu.de test. vers. quid de portantibus,& vers.item quod est Iudæus.

A quocũque percuti, possũt hæretici.

Sextodecimo,possunt à quocunque percuti, & occidi, vt per Felin. in c.si.de hære.& gl.in c.si quis Episcopus,eo. tit. & in aucten. Gazarenos. Intellige hãc pœnam si sunt ab Ecclesia publicati pro hæreticis,aliàs non. Vide Carer.in tract.de hære.nu.148.

Inflabiles sũt hæretici.

Decimoseptimo,non possunt testari etiam ad pias causas, vt per Feli. in c.si quis Episcopus.de hære.nec legatum,nec fideicommissum,nec hereditatem possunt habere,vt in l.fin.C.de hære.etiam si est filius, vt per Fel.in d.c.si quis Episcopus.

Decimo octauo, facta monitione nisi corrigantur, non licet cum eis conuersari.c.dixit Apostolus.24.q.3.Et 24.q.4.c.quæ dignior.& c.omnis qui.cum sequen.

Ab hæretico ordinatus q.d.

Decimonono,ab hæretico ordinarus deponendus est,& ordinatio nulla redditur.c.ordinationes 9.q.1.& c.1. & 2. de schismati.iunctis dictis per Abb.in rubr.eo.tit.

Contractũ cũ hæretico matrimoniũ nullum.

Vigesimo,matrimonium scienter cum hæretico contractum non tenet. Spec.in tit.de diuor.vers.eodem modo.& in c.decreuit.eo.ti.li.6.licet(vt supradictum est)superueniens hæresis separet tantum quoad torum.Spec. in d.tit.de diuor.versi.Item sit.

Vigesimo primo,sunt æternaliter damnati, nec eis prosunt suffragia mortuorum,vt in cap.firmissime,eo.tit.& ibi Abb.& alias pœnas incurrunt hæretici,de quibus per Carer.in tract.suo de hære.à nu.132.vsque ad nume.158.

Redeũtes hæretici pœnas omnes non euadunt.

Pœnas contra hæreticos inflictas non euadunt hæretici etiam quod redeant ad fidem,& ad gremium Sanctæ Matris Ecclesię,sed tantum de iure euadunt pœnas spirituales, & ad animam concernentes, & similiter pœnam ablationis vitæ corporalis.vnde Abb.in c.ad abolen.de hære.ait, tantum vitam eos recuperare per reuersionem,scilicet spiritualem,& corporalem.de consuetudine tamen eis etiam ex misericordia relinquuntur bona temporalia,vt vitam sustentare valeant.& succesiue etiam cum eis plus,vel minus dispensatur quo ad alias pœnas, c.vt commissi. de hære.li. 6.dum recipiuntur autem communiter ad carceres perpetuos condemnantur,iuxta c.excommunicamus 2.eo.tit'& imponitur ex consuetudine quod portent crucem, vel scapulare rubeis crucibus insignitum per aliquot annos.

Carcer perpetuus est pœna' hæretici ordinaria.

Item quod præsentent se super hostium talis Ecclesiæ cum candela accensa in manibus.Item quod ieiunent tali,& tali die.Item quod præsentent se semel in hebdomada,vel mense.& alia multa possunt imponi secũdum qualitatem delicti,personæ,& scandali, vt in directorio antiquo in formis sententiarum habetur. Quomodo autem Ecclesia dispenset cum talibus plus,vel minus,vide Siluestr.in ver.hæresis.1.nu.14.

Pœnas

Credentium, vel fautorũ pœnæ.

Pœnas multas incurrunt credentes,vel fauentes hæreticis,siue eos defendentes,vel receptantes.Primo omnes tales ipso facto sunt excommunicati,vt in c. excõmunicamus.primo de hære.§.credentes.Secundo omnes tales sunt de hæresi vehementer suspecti,vt per directorium antiquũ in c.vehemẽter suspectis,& si per annum excommunicationem sustinẽt ex tunc ipso facto sunt infames, nec ad publica officia seu consilia, nec ad alios eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium debent admitti, nec testamentum condere possunt,nec ad alicuius hæreditatem succedere.nullus quoque super negotio aliquo, sed ipse alijs cogitur respondere. si Iudex est, eius sententia non valet.si aduocatus,non admittitur ad patrocinium.si tabellio, eius non valent instrumenta. Vide quæ diximus supra in ver.notarius.si clericus est, ab omni officio, & beneficio debet deponi. clerici quoque talibus exhibentes ecclesiastica sacramenta, vel eos ecclesiasticæ sepulturæ tradentes, aut eleemosynas, vel oblationes eorum recipientes priuari debent officio suo, ad quod sine speciali indulto sedis Apostolicæ non restituantur. similiter & regulares quorum priuilegia in locis illis non obseruantur, vt in d. c. excommunicamus. sunt etiam excommunicati eos sepelientes, vt in cap. quicunque. de hære. lib. 6. & est tradere ecclesiasticæ sepulturæ, secundum Archid. in d.cap.quicunque tumulare in cœmeterio Ecclesiæ, vel alibi ad modum Christianorum, scilicet cum crucibus,& psalmis, & orationibus. filij etiam talium fautorum,& receptatorum, vel huiusmodi,excluduntur ab omnibus officijs,& beneficijs, & actis legitimis vsque ad tertiam lineam generationis paternæ,& vsque ad secundã maternæ,vt in c.2.& c.filij,& c.statutum de hære.li.6.vide carer.in tract. suo de hære.nu.162.

Ecclesiasticæ sepulturæ tradere quid sit.

Pœna mortis quandocunque in iure canonico reperitur expressa, exponitur pro sententia excommunicationis.Abb.in c.per venerabiles.qui fi.sint.leg.

Pœna mortis in iure can. quid sit.

Pœnæ capitales tres,& non capitales quatuor sunt.Capitalium prima est mors corporis,quę multis modis imponitur.l.Aut damnum.§.vita,& l.capitalium.ff de pœnis.Secunda pœna capitalis est proxima morti, & dicitur mors ciuilis,puta si quis damnatur ad metallum,quia perdit ciuitatem, & libertatem effectus seruus pœnæ l.quidam ff.de pœnis.& ideo censetur quodammodo mortuus l.seruitutem.ff.de re iudi.Tertia pœna capitalis est deportatio, & hi deportati non libertatem,sed tãtũ ciuitatẽ perdunt.d.l.quidam.perdunt isti ea quæ sunt iuris ciuilis, non ea quæ sunt iuris gentium.

Capitales pœnæ quæ sint.

Pœnæ vero non capitales per quas non perditur libertas nec ciuitas, sunt quattuor. Prima quarum est relegatio, l. relegatorum. ff. de interdi. & releg. Secunda est infamia. d. l. aut damnum. Tertia est dignitatis amissio, vel ad dignitatem, vel officium interdicta aspira-

piratio. Quarta verborum experimentum. l. si quis forte. §. fin. cum l. seq. ff. de pœnis. & istæ sunt pœnæ de iure ciuili. diffusius vide Felin. in cap. qualiter, & quando, 2. de accusa. §. ad corrigendos. vbi declarat quando pœna dicatur capitalis, vel corporalis, ita vt quis non sit dimittendus fideiussoribus.

Vltimi supplicij pœna in pecuniariam commutari potest.

Pœna vltimi supplicij citra scandalum potest indeterminatè commutari in pœnam pecuniariam, vt in c. licet, de pœnis, vel vbi non habet causam commutandi, vel vbi agatur ad pœnam legalem per accusationem. l. 3. C. ne sacrum baptis. reite. & sic debet intelligi. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & l. hodie. ff. de pœnis. cessante tamen cupiditate.

Publica pœnarum corporaliũ executio.

Pœnarum corporalium executio debet esse publica, & in locis publicis, vt vnius exemplo cæteri pertimescant, & vnius pœna metus sit multorum. l. capitalium. l. famosos. & l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis, & l. 1. C. ad leg. Iul. maiest. repetun. Card. in cle. 1. not. 12. & 14 de offi. ord. & c. disciplina, dist. 45. & 2. q. 7. c. quapropter. 10. q. 1. c. quia sacerd. Paul. Gril. de relax. carcer. cap. 1. §. 3.

In atrocibus corporalis pœna non cuitatur.

Pœnæ corporales in criminibus atrocibus non cuitantur, etiam quod quis pœniteat, nam fur suspenditur, etiam quod furta restituat. l. qui ea mente. & ibi Bar. ff. de furtis. in causis tamen fidei, prima vice per pœnitentiam, si statim & sponte fiat conuersio, vitatur saltem pœna vltimi supplicij. c. ad abolendam, de hære. & l. Manichæos. C. eo. tit. Quare quod hæreticis prima vice parcantur, si ad fidem reuertantur, est contra legem communem. l. qui ea mente. ff. de furtis. Paul. Grillan. in trac. de hære. lib. 1. c. 5. §. 1. & 2.

Fideiussor in corporalibus pœnis reiicitur.

Pœna corporalis vbi debetur in causis criminalibus, nullus potest pro alio esse fideiussor. ita not. glo. in c. cum homo. 23. q. 5. & ratio est, quia proprij corporis nullus homo habet verum dominium. l. liber. ff. ad leg. aquil. & si fieret fideiusio non valeret, secundum d. glo. quam refert, & sequitur Ang. de Aret. in trac. malefi. in ver. pro quibus Antonius fideiusit, in 1. vers. & ibi Aug. de Arim. in suis additio. Fallit tamen hoc si consuetudo sit in oppositum, quia tunc valet fideiusio, vt in d. glo. quam refert, & sequitur Lud. Ro. in sing. suo incipien. Tu scis, nu. 120. & Marsil. in prac. crim. §. attingam. nu. 9.

Defensionibus suis renũciare quis nõ potest.

Pœna corporalis si sit pro aliquo crimine infligenda, iuri suæ defensionis non potest quis renunciare. & ita docet Bar. in l. quis reum. ff. de custo. reo. & per Fel. in c. diligenti, de foro comp.

Pœnæ seu pœnitentiæ debent imponi secundum qualitatem delicti, personæ, & scandali, vt in c. sicut dignum, de homicidio. ff. de pœnis. l. aut facta. Et optime ad hoc facit Abb. in d. c. sicut dignum. Et debent pœnæ aliqualiter temperari in puniendo eum qui dolore accensus deliquit, vt per Alex. in consi. 76. incip. visa inquisitione, in 1. vol. Abb. in cap. olim, de rescript.

Pœnam

Pecuniariam pœnã ecclesiasticus iudex imponere potest.

Pœnam pecuniariam potest Iudex ecclesiasticus imponere, si magis timeatur quàm alia spiritualis, cessante tamen cupiditate. c. Dilectus. de offic. ordi. Ioan. And. in c. 1. de homicidio. lib. 6. Abb. in c. Postulasti. de Iudæis. Et hæc potestas imponendi pecuniariam pœnam etiam Inquisitoribus est concessa per extrauagantem Innocentij quæ incipit. Super extirpatione. vbi expresse dicitur quòd possunt pœnitẽtias pecuniarias imponere, & eas exigendo expendere in sustentationem sui officij. Vide Zanchinum c. 19. cum suis additionibus. Aduertat tamen prudens Inquisitor damnans aliquem tanquam hæreticum, ne condemnet illum in certa pecuniæ summa, vel quantitate, & hoc duplici ratione. Et primo quia ex quo damnat eum tanquam hæreticum, maxime si sit relapsus, vel impœnitens, omnia bona illius ei veniunt auferenda, vnde partem quærere videretur, qui totum auferre potest, & debet. Secundo quia ex quo damnat illum de hæresi, & tanquam hæreticum, non potest mitigare pœnas commutando eas in pecuniarias, quia contra hæreticos sunt determinatę pœnæ à iure, & sunt certæ, vnde non potest iudex seu Inquisitor ipsas conuertere, seu commutare in pecuniarias. Nam facti quidem quæstio est in potestate iudicis, sed pœnæ impositio est in potestate legis. ff. de ver. sig. l. aliud. §. 1. Et l. si qua pœna. Et melius. ff. de turpi. l. 1. §. verb. non vt Papæ. Nota tamen, quòd Iudex in foro iudiciali potest pœnam in iure expressam minuere. l. Hodie. & ibi notata. ff. de peti. & l. Quid ergo. vide supra in ver. Pœna.

Omnia hæretici bona veniũt cõfiscanda.

Pecuniaria pœna mulcta re reum quãdo potest Inquisitor.

Si vero Inquisitor condemnat reum non tanquam hæreticum, sed vt inobedientem vult punire, vel suspectum seu redeuntem corrigere, & purgare, tunc poterit ei indicere mulctam pecuniariam, sicut & posset pro suo motu alias pœnas iniungere, vt infra dicetur, cum in his casibus non inueniatur in iure determinata pœna, sed mero relinquatur Inquisitoris arbitrio, vt cap. ad abolendam, de hæreticis, & c. excommunicamus eo. Caueat tamen Inquisitor, ne volens (vt iam diximus) imponere pœnam pecuniariam priuetur iure auferendi, & obtinendi omnia bona inquisiti, vel condemnati, & hæc pecuniaria pœna non debet pro leui motu imponi ab Episcopo, vel Inquisitore, sed tantũ quando talis pœna videtur magis timeri, & magis reum purgare. Et nota quod clericus non beneficiatus potest mulcta pecuniaria puniri, secus autem de beneficiato carente patrimonio, quia minuerentur bona ecclesiæ c. 2. §. nec scienter, de hære. Nam delictum personæ non debet redundare in damnum ecclesiæ. c. delictum, de reg. iur. lib. 6 Si tamen prouentus essent adeo pingues, quod & ecclesiæ posset prouideri, & clerico, non videmus quare cum indemnitate ipsius ecclesiæ, victum crassiorem diminuendo, ipse clericus non posset mulctari aliqua pœna pecuniaria, maxime si iudici videatur pro ipsius rei salute expedire. Ad hoc mouetur per dictum Abb. in c. clericus de fideiuss. vbi dicit sic. Clericus si

Clericus qũo mulctatur.

fideiubet

Ecclesiæ redditus factiqui sint.

fideiubet (secundum Hostien.) solum tenetur de patrimonio, vel de redditibus beneficij quos facit suos. Et in c. peruenit. eo. dicit. Nota bonam practicam procedendi contra clericos debitores, vt redditus assignentur creditori.

Pœna perpetui carceris morti æquiparatur, & debet rarissime infligi. Abb. in c. tuæ discretioni. de pœnis.

Pœnæ interpretatio fit in deterius quotiens agitur de grauissimo delicto. Abb. in c. at si clerici. de iudi. vide Bossium in pract. tit. de coitu damna. num. 82.

Effractorum carcerũ pœna.

Pœna effractorum carcerum est capitalis. l. 1. in prin. ff. de effract. carce. conspiratorum vero effectu nondum secuto solum pro confessis, & conuictis. l. in cos. ff. de custo. reo. & ibi Angel. & Alberic. Et procedit hæc pœna capitis etiam in detento causa debiti publici, vel priuati, quia solum consideratur violatio loci publici, qui dicitur sacer. vide Bossium in pract. tit. de effracto.

POTENTIA.

Malitiæ, & pecuniæ potẽtia magis timenda.

POtentia non tantum generis, sed potentia pecuniæ, vel malitiæ in reo delato consideranda est. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur homini delato in causa fidei, non generoso, sed aliàs malicioso, ac satellitibus stipato, vel alio peruerso, qui nihil haberet quid perderet, quam homini potenti genere, vel militi, seu nobili diuiti, aut mercatori locupleti, qui & si habet quod perdat, non tamen vult seipsum perdere. Et hæc experientia quotidie euidenter cautos reddit Inquisitores. Quare cum testium publicationes conceduntur, multum est delati conditio consideranda. An scilicet sit malicioso, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem peruersorum hominum, vel proborum, & similia.

PRAECEPTVM.

Sub pœna cõfessi, & cõuicti criminis.

PRæceptum pœnale inuentum à malis iudicibus fuit primum, ait Bossius in pract. postea vero visum est non absurdum aliquando pro magnitudine causarum tolerare. iuxt. l. Ad bestias. ff. de pœnis. & sic in magnis criminibus modus procedendi per præcepta sub pœna confessi, & conuicti seruatur. vbi tamen adsit aliqua suspicio contra eos qui maleficij arguuntur, licet de iure non posset procedi. Quia tamen in criminalibus instar ciuilium proceditur. l. absentem. ff. de pœnis, & à talibus præceptis, & comminationibus prohibitum est incipere. C. Commina. vel epistola. l. 1. C. de executio. rei iudi. per glo. Bar. & Doct. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. no. nuntia. potest procedi. Distusius vide Bossium in pract. tit. quomodo procedi. per præcept. nu. 1. & 13.

Præceptum

Præceptum iudiciale, an dicatur interlocutoria, vel diffinitiua sententia. vide Abb. in c. dudum, & in c. fi. de confes.

Præceptum, an possit per Iudicem fieri sine causæ cognitione, quod tamen iustificatur per clausulam, si senseris te grauatum comparcas. gl. in l. de pupillo. ff. de noui. oper. nun. & in c. ex parte 1. de verb. sign. Abb. in c. 1. de cau. poss. & propr.

Præceptum Principis æquipollet legi. Abb. in c. 4. de consuet. Prælati autem præceptum quomodo, & ad quid liget subditum, vide glo. in c. ad aures, de temp. ord. & ibi Inno.

Præcepti lex tollitur, si moribus vtentium non recipiatur, nisi inducat ex natura sua peccatum ex contrauentione, vt quia concurrat cum lege diuina, vel naturali. Abb. in c. cum oĩm, de cler. coniug. Lex quo abrogetur.

PRÆDICANS.

PRædicans assertionem quam sciebat, vel scire debebat contrariam articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, nõ potest de hæresi, & pertinacia excusari quin dicatur manifeste hæreticus, Arnal. Alber. de agnoscen. propo. cathol. q. 29. nu. 15. 16.

Et sicut Doctor non potest restitutionem in integrum petere si lesionem prætendat, sic nec prædicator ignorantiam, & ei obijci potest professio. l. professio. C. de muner. patri. l. 10. Et ibi per Iacob. Rebuf. & Bal. in l. 1. C. qui aduersus quos, cum debeat esse peritus, & instructus in arte prædicandi quam profitetur, & ideo imperitia culpæ adnumeretur. l. imperitia. de reg. iur. §. præterea. insti. de leg. aquil. Medicus quidem de imperitia tenetur. l. illicitas. §. sciẽti. ff. de offi. præsid.

Sicut Iudex per imperitiã malè iudicans de imperitia tenetur. l. si quis seruum. §. census. ff. loca. Ex quo enim erat imperitus non debuit permittere se iudicem fieri, vt Sap. 7. Noli esse Iudex si non potes virtute, ideſt iustitia, iniquitates irrumpere.

Sed aduerte q̃ prædicans quandoq; vtitur præuia, vel subsequenti protestatione, q̃ videlicet nihil intendit contra fidem orthodoxam tenere, vel temerè defendere. Aduertendum est tamen circa huiusmodi protestationes quo animo dicantur. Nam vt inquit Hier. in epistola ad Panuciũ, Frequenter hæretici dum coguntur subscribere, ne de Ecclesia expellantur suum errorem palliant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertunt, vt catholicam credantur sententiam tenere. Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur q̃ non intendunt dicere contra fidẽ, & Ecclesiæ determinationem, non faciliter tali protestationi est standũ, sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat nos disciplina, quoniam frequẽter repertum est, q̃ asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & ipsam sectam suam dicunt Ecclesiam, vt dicit Aug. contra Donatum.

PRAE-

PRAELATVS.

Prælatus qs.

PRælatus dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem, sed late sumpto vocabulo, dicitur quilibet habens curam animarum. Abba. in c. decernimus. de iudi. Propter quod prælatorum appellatione non solum Episcopi, sed etiam inferiores veniunt. cap. primo. de æta. & qual. ord. & Host. in c. ab ecclesiarum de offi. ordi. dicit quod appellatione prælati venit etiam simplex rector curatæ ecclesiæ.

Criminosus.

Prælatus quantumcunque criminosus antequam prælatura priuetur potest in subditos iurisdictionem exercere, & ad id quod potest in subditos iurisdictionem exercere. Et ad id quod opponi potest in dic. iudicet ille 3. q. 7. respondetur quòd non loquitur de potestate iudiciaria, sed quo ad meritum vitæ, quia prælatus magis delinquit corrigendo alium, & non se, sed tamen corrigere potest. Vide Inno. in c. cum nostris, de concess. præben. & melius in c. cum venerabilis de except. vbi dicit q̃ etiam contra delegatum non possum excipere de crimine, quia criminosus potest esse iudex, sed de infamia bene possum excipere. & plus voluit in c. scisciatis, de rescrip. Abb. in c. de priore. de appell. vide ibi.

Prælatus alios & nõ se corrigendo delinquit.

Criminosus potest esse iudex.

Prælatus ob notoriam infamiam si paratus est se purgare, non est remouendus, in c. vlti. de purg. cano. Abb. in c. quia nos. de appel.

Prælatus non repetens res ecclesiæ, vel pauperum ex negligentia, peccat mortaliter, etiam si id faciat vt strepitum vitet, nisi spem haberet recuperandi illa sine strepitu. Abb. in c. nihil. de præscrip.

Prælatus sciens Ecclesiam suam possidere non sua, quid facere debeat, vide in c. vltim. de præscriptione. & ibi Abb. diffuse.

Prælatus ecclesiasticus iurisdictionem habens temporalem, qualitet executioni mandare debeat, vide in summa cri. Nic. Ploui. de irregul. num. 23.

PRAESBYTER.

Torqueri ob quæ possunt præsbyteri.

PResbyteri non de seipsis tantum, sed etiam de his, qui vt testes contra alios examinantur, possunt torqueri, maxime si sunt infames, vt dicit Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. & vide Salice. in l. presbyteri. C. de episco. & cler. qui dicit priuilegium presbyteri esse, vt non de facili torqueatur, & ita loqui illam legem, sed tamen si contra eum militent magna indicia potest torqueri. c. 1. de sponf. & hæc optima concordia, quæ comprobatur ex dicto Abb. in d. c. cum in contemplatione. vide Bossium in pract. tit. de tortura test. num. 6. De dignitate autem positis videtur Bar. in l. ex libero. ff. de quæstioni. declarare hanc conclusionem, vt non possint torqueri quando examinantur vt rei, secus vti testes,

testes, quia tunc vult vt tunc nulla habita ratione ad dignitatem si vaccillant, non autem ex alia causa torqueantur, per l. nullam. C. de testi. & Bar. sequitur Brunus in suo tract. cha. 76. vide Bossium in pract. de tort. test. nu. 12. vide ibi.

Iurisdictio parochorũ qualis.

Præsbyteri parochiales habent iurisdictionem quantum ad forum cõscientiæ super subditos suos, non autem quantum ad forum iudiciale, quia non habent ius quo subditi coram ipsis possint conueniri in causis contentiosis. Ad id autem quod obijci potest, quod iurisdictio habet coertionem, respondetur quòd verum est de iurisdictione in foro exteriori, non autem de iurisdictione in foro conscientiæ, quoniam (vt dicit Albertus) multis alijs modis, per exhortationem, & monitiones, ac comminationes potest parochus subditos suos auertere à malo, & si hoc non valet, potest recurrere ad superiorem, & per illius auctoritatem excommunicatos denunciare. Et quamuis forum pœnitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali requiritur maior solemnitas, quia in eo oportet q̃ non solum Deo, sed etiam hominibus satisfiat.

Solemnitas maior requiritur in foro iudiciali, quã in pœnitentiali.

Nota etiam secundum Alexandrum de Ales, quod potestas excommunicandi non est annexa ordini simpliciter, sed iurisdictioni, & non cuicunque, sed iurisdictioni in foro exteriori. Io. de Tur. Cre. super c. nemo causa secunda.

Cui iurisdictioni sit annexa excommunicãdi potestas.

PRÆSCRIPTIO.

PRæscriptione de iure canonico crimina non tolluntur, glo. in c. admonere. 30. q. 2. in ver. pœnitentia. quòd quomodo intelligatur ponit Decius in c. licet causam, de proba. & adde quod præscriptio viginti annorum de qua in l. querela. C. de fal. incipit à die commissi crimini. adde etiam quòd si præscriptione est sublatum crimen, minus proderit reo, quàm si constaret eum non deliquisse, quia primo casu (si tamen procedatur) potest iudex illum non comparentem condemnare: secus si constaret eum deliquisse. ita Barto. in l. absentem. ff. de pœnis. Si vis autem scire quanto tempore præscribatur contra fiscum, vide Bald. in tract. præscriptio. in secunda parte quintæ partis principalis, & Bossium in pract. tit. de fisco, & priuilegijs eius. Ioann. de Turre Crema. in primo quod autem, 16. quæstione tertia. Vide infra in casibus fiscalibus.

Præscriptio in crimine hæresis viuente hæretico non procedit, sed eo mortuo admittitur sola quadragenaria ad tuendum hæredes suos, vt iam diximus, quo ad bona quæ habuerunt ab hæreticis, dummodo illi dum viuerent catholici putarentur, aliàs secus, vt in cap. 2. de præscrip. lib. 6.

PRAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRAETOR.

PRætor non potest iudicare in criminibus sine consensu, & deliberatione iudicis sui, vel iudicum, vt maturius res procedat, præsertim cum de hominis vita tractatur, nec debet cogere iudices ad consentiendum condemnationi. vel absultioni indebitę, quod si secus faciat, grauiter tenentur, & vbi Iudices vident fieri iniustitiam, debent resistere quantum possunt, & protestari contra Prætores, quia etiam ex sola taciturnitate tenentur in sindicatu. Angel. in l. 2. C. de pœnis. vide Bossium in præt. tit. de sent. nu. 27.

Taciturnitas sindicatu dina.

An autem prætor excusetur propter Assessorem, vel eius consilium, & de male gestis Assessorum, & quid teneantur, & de huiusmodi materia Assessorum, vide Paridem de Puteo. in suo. tract. Vide supra in ver. iudex. nu. 43.

PRAEVENTIO.

Citatio quid operetur.

PRæuentio ex sola citatione causatur. c. proposuisti, & cap. quantum. de offic. deleg. & l. si quis postea. ff. de iudi. quæ citatio sit videlicet legitima, alias non. Ro. consil. 412. incipien. pro habenda. & Abb. in d. c. proposuisti. De qua materia præuentionis vide per Iason. & Lancil. & Dec. in l. si pluribus. ff. de leg. Sed si eadem hora coram duobus inchoatum est iudicium quod tunc cessat fundamentum præuentionis, tunc reus debet recurrere ad superiorem, quando sub eodem sunt iudices, & instare ne ex eodem delicto vexetur in duobus locis, & quod causa remittatur ad vnum tantum, quam petitionem exaudiet Princeps, & in dubio remittenda esset ad eum, per quem magis iustitiæ locus aperiri videatur. Hoc etiam debet facere alter Iudex, nisi velit maligne agere. Bal & per eum alleg. in l. nulli, in fin. C. de Iudi. sed si nollet, quia obstinate vterque diceret, remittat alter. vel essemus in diuersis dominijs, tunc forte esset quæstio dirimenda. Marian. in d. c. proposuisti, de for. compet. vel ambo simul possent cognoscere. secundum Abb. in c. fin. de for. compet. In causa autem fidei potior ratio est Inquisitoris. Vide supra in ver. Inquisitor.

PRAESVMPTIO.

Quid.

PRæsumptio secundum Spec. est argumentum ad credendum vnum factum ex alterius probatione surgens, puta ex cohabitatione personarum suspectarū præsumitur coitus, vt 27. q. 1. c. ne aliqua. & de præsump. c. literis, & c. tertio. Et nota quod præsumptio est triplex, videlicet temeraria, probabilis, & violenta.

Quotuplex.

Præsum-

Præsumptio temeraria est, quæ surgit ex malis hominibus, & ex vilibus causis, ac leuibus, & hæc tanquam inualida à iure repellitur.

Præsumptio probabilis siue verisimilis dicitur illa, quæ surgit ex causis, & suspitionibus multis, fama super his crebrescente, & hæc (vt ait Spec.) inducit purgationem canonicam, vt c. quis. De purg cano.

Violenta præsumptio est, quæ surgit ex verisimili probatione, & dicitur præsumptio iuris, quoniam ius præsumit ita esse, vtputa si appareret chirographum cancellatum, ius præsumit debitorem esse liberatum. ff. de proba. §. si chirographum, & ex tali præsumptione, etiam si talis præsumptio non probetur, nec allegetur per partes, potest Iudex procedere ad diffinitiuam sententiam. sufficit enim quòd Iudex ex variis circunstantijs iudicio intellectus illam præsumptionem percipiat, seu eliciat, quanquam pars credat ob probationis defectum in causa succumbere, & sic aliquando valet sententia lata sine probationibus, cum scilicet subsunt præsumptiones violentæ, etiã in actis nõ probatæ, & per hoc dicitur multum restringi glo. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. de constit. & Inno. in c. tua. de cohab. cler. & mulier. vbi communiter notatur sententiam non valere sine probationibus: debent. n. omnia restringi, quãdo nihil agitatum est in causa, quia tunc præsumitur lata animo non instructo: secus autem si aliquid in causa est agitatum, licet nullæ probationes fuerint factæ, quia poterat iudex moueri aliquibus præsumptionibus, quas ipse elicuit iudicio intellectus, vt optime probatur in c. Asserte, de præsumpt. exemplo Salomonis iudicantis inter duas meretrices.

Sententia lata sine probationibus.

Nota tamen quòd quando fert sententiam diffinitiuam ex præsumptionibus violentis, debet multum temperare sententiam ipsam, & maxime ne condemnet nisi raro, & modice ad pœnam nec pecuniariam, nec corporalẽ, exemplo Salomonis qui alteri mulieri filium cum adiudicasset, alteram ad mortem noluit condemnare, quæ pro certo erat condemnanda, si legitime fuisset probatum contra illam, ꝙ filium alterius surripuisset. secundum Inno. & Abb. in d. c. asserte.

Ex præsumptionibus lata sententia debet temperari.

Nota & aliam præsumptionis sectionem, videlicet. Alia est præsumptio iuris simpliciter, alia est iuris & de iure, & alia hominis. Prima iuris tantum, vt quando ius præsumit aliquid, sed super sua præsumptione non firmat in tantum pedem, vt super illam quid statuat, & contra talem præsumptionem semper admittitur probatio in contrarium, vt dicit glo. in c. fu quàm alio, vt in c. Quia verisimile, de præsump. & c. super hoc. de renũ. & in l. Non est verisimile. ff. Quod met. ca. Quandoque vero non præsumit in tantum, vt requirat probationem in contrarium, sed solum exigit vt iudicatur purgatio, vt 2. q. 5. c. presbyter. si. Et in c. 2. de purga. cano. Et in hoc non potest dari certa doctrina, sed serua legem secundum quam disponit ar. in l. prosperit. ff. qui & à quibus. Et 6. q. 3. c. scriptum est.

Iuris.

Secunda

Iuris, & de iure.

Secunda quæ dicitur iuris, & de iure, est quando ius præsumit super incerto ex aliquibus coniecturis, in tantum quod super illis statuit aliquid ac si verisimum esset, vt in c.is qui. de spon. vbi dicitur. Si quis cognouerit carnaliter sponsam de futuro, præsumitur quod secum voluerit contrahere matrimonium per verba de præsenti, nec admittitur probatio in contrarium.

Hominis.

Tertia dicitur præsumptio hominis, & est quando iudex ex aliquibus coniecturis aliquid pro vel contra aliquem, vel in aliqua causa præsumit, vbi ius specifice non præsumit. exemplum in c.supra. afferte. de præsump. & 4.q.3. c.si testis. & l.3. ff. de testi. vbi dicitur, & quod iudex debet sui animi motum informare ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse comperit. Cum enim Iudex non possit perduci ad veritatem, & certam facti cognitionem per aliquem sensum corporeum, nisi factum esset notorium permanens, oportet quòd adducatur ad firmam credulitatem ex præsumptionibus, quæ quidem præsumptiones causantur ex multis coniecturis, & ex dictis testium. Nam Iudici non constat, quod testes verum dicant, & maxime quando sunt contrarij, sed ex multis argumentis, & coniecturis hoc præsumit, ideo dicit lex quod sui motum animi Iudex informare debet ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse comperit, & vero proximiora. Nec enim ad multitudinem respicere oportet, sed ad sinceram testimonij fidem, & testimonia, quibus potius lex veritatis assistit, vt in c.testis. 4. q. 2. ff. de testi. vbi glo. quod si testis cito respondet, est præsumptio quòd sit mendax. si vero est morosus, præsumitur dubitare, vt 5.q.5. §. sed aliud. & super hoc non potest dari certa doctrina, sed ex varijs coniecturis, & argumentis, seu indicijs, & secundum quod coniecturæ magis vrgent, causatur violenta, quandoq; probabilis, & quandoque temeraria præsumptio, de quibus supra satis dictum est. Nec curandum putamus qualiter suspicio, siue præsumptio, an scilicet vehemens, an probabilis, an violenta, an necessaria, sibi nomen secundum ipsarum potentiam. Nam appellatur violenta illa quæ sufficit ad sententiam, quia quasi violentat Iudicem ad credulitatem. Vehemens dicitur, quia in tantum vrget, quod vehementer facit Iudicem suspicari contra reum. Probabilis quasi proba seu recta, idest iuste causata, & non temere, vel quia reddit factum verisimile, non tamen ita violenter, quod sufficiat ad sententiam. Vide bonam glo. in c. insinuatum. in fi. de simo. sed facit semiplenam probationem, & quodammodo inducit purgationem canonicam, vt in c si quis. de purgat. canno. Nota ex sequentibus, quæ de præsumptionibus ex doctorum scriptis extraximus.

Non multitudo, sed fides testimonij cõ sideranda debet

Magistralia iuris vocabula.

Vehemens.

Probabilis.

Et primo aduertendum est, quod præsumptio vna per duas vel vnam potentiorem tollitur c.1. de treug & pa. & in authen. Itaque. Barb. in cõs. 23 primæ partis, & cons. 8. secundæ partis.

Ex

Ex pluribus præsumptionibus inducitur plena probatio. gl. in l.2. ff. de execu. tuto. quam glo. magnificat Bald. in rubr. C. de prob. Barba. consi. 45.2. partis.

Quod præsumitur dicitur probari eo ipso quod contrarium non probatur. c. postulasti. dist. 82. & c. Illud.

Malus animus quando præsumitur.

In malefactis semper præsumitur malus animus, & dolus prima fronte. Facit l.1. de sicar. nisi probetur contrarium, vel prævaleat contraria præsumptio. ff ad l. aquil. Abb. in c. estote de reg. iur.

Sponte se offerens iudici de se bonam facit opinionem.

Præsumendũ est pro illo, qui offert se iustitiæ, seu iudicio, & contra illum qui subtrahit se à iudicio. videtur enim quod subterfugiendo quis iudicium, interpretatiue saltem confiteatur delictum. Nec tamen confessio præsumpta sufficit, vt reus statim condemnetur super principale, sed punitur quandoq; propter contumaciam in expensis, & quandoque pœnam patitur grauiorem. C. de indi. l. sancimus, & 3.q.9. vbi dicit Præpos. Nota quod contumax habetur pro confesso in cap. cum contumacia. de hære lib. 6. contumax videlicet contra quem proceditur super diuersis delictis, quorum aliqua probãtur, videtur haberi pro confesso super alijs non probatis ex sola contumacia secundum Hugu. ar. c. cum contumacia de hære. lib. 6.

Cõfessio præsumpta non sufficit.

Contumax pro confesso habetur.

Præsumptio, seu suspicio vehemens superueniens vehementi in violentam suspicionem transit. Gemin. in c. accusatus. de hæret. lib. 6.

Vehemẽs vehemẽti suspicioni superueniens facit violentam.

Et nota quòd emendatus seu correctus per Iudicem de crimine, non remanet omnino integer, nec restituitur pristinæ præsumptioni naturæ, qua quilibet præsumitur bonus, vt in c fi. de præsump. sed in factis arduioribus remanet præsumptio cõtra illũ. Nã in c. testimoniũ. de test. emẽdatus licet præsumatur idoneus in cã ciuili, nõ tñ in causa criminali. Adde ex Abb. in c. testimoniũ. de temp. ord. & c. vlt. quod licet pœnitentia rea tum abstergat, & pristinæ conditioni reintegret, nõ tamen ex toto, quia præsumitur contra cũ qui semel fuit criminosus, ẽt post peractam pœnitentiam, quod not. ad limitandum c. ferrum, dist. quinquages. Alibi tamen videtur textus notabilis innuere, quod triennalis temporis testimonium sufficit ed augmentum virtutis, & vt præsumatur bonæ vitæ, in auctẽ. de mona. §. humana autem natura. Abb. in c. testimonium. de testi. Et nota, quod quis dicitur emendatus de crimine, cum de illo egit pœnitentiã. nam secundum Io. And. super ver. perseuerare. suprad. c. quod perseuerare delicto quis dicitur, ex quo non egit pœnitentiam, vel simulatam egit, & ad vomitum redijt. de pœni. di. secunda. in princip.

Emendatus quis quando dicatur.

Præsumitur falsitas contra testes cõtra verisimile deponentes, nisi sint tales de quibus non est verisimile quod deierare debeant, vel nisi habeãt præsumptionem aliquam secũ, puta famam, vel simile. Abb. in c. scribam. de præsump. vbi etiam notat præsumptionem triplicem ex præsenti, & triplicem ex futuro. Vide ibi.

Ex in verisimili.

T Præ-

Ex signo.

Præsumptio surgens ex signo tollitur, si probatur illud signum æquiuocum ad plura. Ex quo colligitur, quod signum æquiuocum ad plura non probat; nec præcise præsumptionem facit pro altero tantum. Facit c. cum dilecto. de proba.

Validiori præsumptioni est stabilendum.

Nota quod quando duæ præsumptiones contrariæ oriuntur contra aliquem, standum est validiori, & sic vna præsumptio vehementior elidit aliam minus vehementem, & ad hoc quotidie allegatur talis textus, ex quo not. quod si concurrunt duo dicta contraria ab eodem, vnum cum iuramento, aliud sine iuramento, standum est dicto non iurato si coniectura sunt pro eo, magis quam pro dicto iurato. ceteris tamē paribus, potius præsumendum est pro dicto iurato, licet postea emanato, quam simplici assertioni prius factę. vide not in c. per tuas. de proba. & Bar. in l. cos. ff. de falsi. Quod si testis prius dixisset vnum extra iudicium sine iuramento, & in iudicio contrarium cum iuramento, standum esset secundo dicto propter præsumptionem iuramenti, nisi subsint aliæ præsumptiones pro primo dicto, sicut in hoc textu, quia videlicet tempore quo dixit primum dictum erat accensus zelo fidei. Abb. in c. literas. de præsumptione.

Pro dicto iurato præsumitur.

Iuramentum quid faciat.

Nota etiam quod non quælibet præsumptio sufficit ad condemnationem, sed requiritur violenta, vt iam dictum est. Vnū tū ex textu habeas, quod quanto crimen est grauius, tanto præsumptiones debent esse vehementiores, quia vbi maius periculum, ibi cautius est agendum, vt in c. vbi periculum. de electio. li. 6. facit hæc litera argumentum secundum Io. And. quod propter præsumptionem minarum, vel iniuriarum quis non sit condemnandus de homicidio, de quo nescitur à quo factum sit, & remittit ad Spe. eo. tit. §. 5.

Sola violenta præsumptio est sufficiens ad condemnationē.

Ad præsumendum tamen aliquem esse hæreticum leuia signa sufficiunt, vt dicit Innoc. in c. sicuti, de hære. nam sola leuis suspicio satis est ad hoc quod contra aliquem fieri possit inquisitio de hæresi, vt per Geminianum in c. Inquisitores. eo. tit. lib. 6. imo ex leui argumento, vel indicio inducitur ad suspicionem secundum. Abb. in c. tertio loco. de proba. circa fi. & dicitur patere illud, de quo constat per præsumptiones, vt idē Abb. in cap. ad nostram. de empt. & vendi. Memento tamen tu Inquisitor, quod vbi maius est periculum, ibi etiam cautius est agendum cap. vltim. de electio. lib. 6. & quia periculum subuersionis à fide omni alio periculo est grauius, ideo cautius agendum est, scilicet ad condemnationem.

Lenia signa ad præsumendum aliquem esse hæreticū.

In dubio præsumitur contra hæreticū.

Præsumitur in dubio pro hæresi, & contra hæreticum, saltem ad pœnitentiam salutarem imponēdam. argumentum in c. literas. de præsumptsicut & in alijs tāgentibus periculum animæ. c. significasti. de homicidio. 2. Zabar in Clem. 1. de hære. §. verum. Scilla. de fide catho. c. 34. Imol. in Clem. 1. de hære.

Semel malus semper præsumitur.

Præsumitur contra criminosum, vel morbosum qui semel fuit criminosus,

nosus, & onus probandi contrarium transfertur in eum propter præsumptionem contra illum facientem. glo. Doct. in c. cum inter cano. de elect. & ibi Abb.

Præsumitur pro processu iudicis quando est lata sententia, & in rem transiuit iudicatam. Innoc. in c. dudum. de electio. & ibi Abb. & plenius in c. quoniam contra. de proba.

Bonitas in nobili sēper præsumitur.

Præsumptio omnis cessat in probatione quæ offertur in continenti, vt in c. literas, de resti. spol. Ab. in c. ex parte 2. de off. deleg & c. sciscitantc. de in integr. resti.

Præsumptio maior est bonitatis in viro nobili, & ingenuo, quàm in viro vilioris conditionis, vt not. in c. 1. de purg. cano. facit. l. quod si nolit. §. si mancipium. ff. de ædil. edic. & c. afros, & ibi gl. dis. 98. & quod notatur in c. venerabilem. de electio.

Pro Principe præsumitur nisi scandalū immineat.

Præsumitur pro tabellione quod in actis verum scripsit. Abb. & præsumitur pro Principe, quod iusta causa facit, nec admittitur probatio in cōtrarium, vt not. Cyn. in l. rescripta, C. de preci. imper. offer. Limita tamen hoc non procedere, nisi respectu suorum subditorum, vt not Innoc. in c. Inquisitioni. de sent. excommunicationis. Limita etiam quando timeretur scandalum futurum, seu turbatio Christianitatis, seu peccatum fieret, quia tunc eius mandatis non est obediendum, nec præsumitur mandare ex legitima causa, vt not. Inno. in d. c. Inquisitioni. de sent. excom.

Præsumitur ex præteritis circa futura. tex. est in c. mandata & c. scribā. de præsump. & ibi Abb.

Pro literato.

Præsumendum est magis pro viro literato, vt non inclinetur ad passiones, vt ignarus. Abb. in c. cum in iuuentute. de præsump. & pro illis qui iudicio principis, seu populi dignitatem sunt adepti. Abb. vbi supra.

Præsumitur bonus quilibet bonitate intrinseca, non autem bonitate extrinseca. Abb. in c. dudum. de præsump.

Præsumptiones variæ ad sententiam ferendam coniungi possunt Ab. in c. à nobis. qui matri. accus. poss.

PRINCEPS.

PRinceps non arctatur ad obseruantiam solemnitatis iudiciali, squia quicquid facit Princeps, facit vt Deus, in auctē. de hæred. & falc. ergo sola facti veritate attenta debet iudicare, cum Deus sit ipsa veritas, vt not. in cap. cum omnia. de testi. quæ non fallit nec fallitur. Georg. Nata. in repet. Clemen. sæpe. de verb. sign. & ideo debet habere mundum calamum, & vnum, ac vnam linguam, & non plures. quia scriptum est, Quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. & propter hoc trahens ad se aliquam causam non potest dici Iudex incompetens, quinimo potest commutare vnam pœnam in aliam, & corporalem in pecuniariam. Et

Mundum calamū, & vnā linguam habeat Princeps.

nota, quod licet Princeps habeat potestatem in criminalibus mutandi, vel etiam tollendi pœnam, non tamen quo ad damnandum iam absolutum. Perquire leges quæ verba faciunt de remedio Principis, & comperies eas ita loqui. Nam l relegati in fi. ff. de pœnis, quam allegat Afflictus, ita loquitur. pariter & §. fin. & l. diui. ff. de quæst. & sic etiam loquitur. l. moris. §. Istæ feræ. & l. aut damnum. §. fi. ff. de pœn. & l. 1. §. deinde adiecit, vers. de qua. ff. de postula,

Absolutus dãnari non potest.

Delegatus Principis.

Principis delegatus fungitur vice Principis, c. sane. 2. de off. deleg. sicque potest omnia quæ potest Princeps in re cõmissa, ideo etiam præfertur ordinario etiam maiori, vt in d. c. sane. Et honoratur tanquàm Princeps in re commissa, non tamen quoad Principem, sed quo ad alios, vt declarat Decius in d. c. sane.

Contra ius si facit.

Princeps si facit contra ius, præsumitur facere ex causa. Doct. in l. fi. c. si contra ius. Et in c. Inquisitioni. de sent. excommunicationis Abb. in c. susceptí. de cau. possess. & proprie.

Principi mandanti fieri aliquid contra suum subditum est parendum, etiam mandanti quod quis suspendatur, quia præsumitur moueri ex causa debita. Abb in c. cum olim. de sent. & re iudi.

Papæ in quibus subdantur Principes.

Principes Christiani omnes subduntur Papæ, ideo in concernentibus salutem animæ, vel decorem Christianæ religionis tenentur omnes constitutiones Papæ seruare. Abb. in c. consuluit. de appell.

Quo ad Iudæos.

Principes, & potestates tenentur sub præcepto compellere Iudæos ad restitutionem vsurarum. c. Post miserabilem. de vsuris.

* Principes seu Reges vel etiam Imperator non possunt alicui immunitatem concedere, vt à iurisdictione Inquisitorum sint exempti. c. excommunicamus. 1. §. credentes. c. sicut, c. Ad abolendam. §. fi. vbi Io. de Ana. & alij & habetur in sessione 19. Concilij Constantien.

PRINCIPIVM.

PRincipium dicitur, quod est antemedium, ita quod si quis teneatur aliquid facere in principio sui temporis, sufficit, quod illud faciat ante medium. Abb. in c. quoniam. de ferijs.

Principiũ illicitũ, & finis.

Principium si illicitum est, & finis illicitus, vel è contra attendimus id, quod est licitum, siue sit principium, siue sit finis. Bart. in l. Quod ait lex. §. quod ait lex. ff. de adulte. & ideo etiam videtur, q̃ si satellites prosequuntur quem extra Ecclesiam vsque ad Ecclesiam ipsam, quòd non possit capi ille, quia attendimus finem, vel principium, quando finis, vel principiũ magis fauet defensioni, & reo, & ita tene in hoc articulo quicquid sit in alia materia, quia quando principium est in vno territorio, & finis in alio semper attendendum est ad finem. l. quis sit fugitiuus. §. Cecilius. ff. de ædil. edic. & Alex. in cons. 57. 3. vol. Iason in l. plerique. de in ius voc.

Fugiens in ecclesiam.

PRI-

PRIVATA.

PRiuata crimina sicut furti, iniuriarum, abigeatus, & similium sunt ea de quibus in li. 47. Digest. à ti. de priuatis delictis, in quo incipit liber quadragesimus vsque ad tit. de publ. iudi. & possunt dici priuata ea, quæ non enumerantur inter publica, iuxta l. 1. ff. de publ iudi. Et nota, q̃ tripliciter crimen potest dici publicum, videlicet largissime, large, & stricte. Ang. insti. de publ. iudi sed an quando ciuiliter agitur pro crimine publico, competat actio, viderur non competere. Instit. de pub. iudi. in prin. vbi textus expresse videtur factus ad hoc, sed itellige q̃n criminaliter agitur, sed si ciuiliter ad ius suũ, nõ video quare nõ cõpetat actio, q̃ est ius p̃sequendi ius suũ. Instit. de actio. vide Bosiũ ī pra. tit. quo p̃ced. p actio. in delictis.

Publicũ triplíciter.

Priuatus bonis, & deinde restitutus, an teneatur creditoribus, si ipsi non contradixerunt cridis, vide Bosium in pra. tit. de proclamate quod fit locis publicis. nu. 15. & 16.

PRIVATIO.

PRiuatio nunquã iduciturnisi specialiter exprimatur. Bal. in l. Chirographis. C. si cer. pet. ẽt vbi maior versaretur ratio, idẽ Bal. in auth. ex testamẽto, C de secun. nup. §. cũ igitur. in auth. de non eligen. secun. nubẽ.

Priuationis pœna vbi iure expressa non apparet, semper fieri debet interpretatio, vt in ipsa priuationis pœna imponenda requiratur sententia, & nõ fiat ipso iure. vt tradit gl. in c. Quicunq; in verb. innodetur. de hær. li. 6. gl in c. In pœnis. & de reg. iuris. eo lib. & in c. cupiẽtes. §. si vero, inver. prœuentus. de ele. eo. li. sed formalius Bal. in auth. Qui semel. C. qũo. & q̃n iud. vbi dicit, q̃ lex in dubio non dicitur damnare quem ipso iure, sed per sententiam iudicis l. 1. §. calumniatores. ff. ad turpil. subijcens & fortius, q̃ vbi lex disponit quem priuari causa cognita priuationis, etiã si lex diceret priuari ipso iure, tamen semper requiritur causæ cognitio. c. 1. de feudo sine culpa non amit. cum si. & sequitur in terminis proprijs Alex. cõs. 124. incipien. omissis superfluis. col 2. vol. 1. Iason in l. 3. §. pen. ff. q̃ quis quæ iuris in alium statue. & in confiscatione quòd non fiat ipso iure, sed per sententiam traditur textualiter. in l. Aufertur. §. reatu. ff. de iure fisci. cum suis concor prout dicunt Doct. in l. post contractum. ff. de dona.

Ante priuationẽ semper requirit causæ cognitio.

PRIVILEGIVM.

PRiuilegium quid, quid rescriptum, & quid beneficium. vide Ab in rubr. de rescript. & Alex. in l. quia tale. ff. solu. matri. Et an priuilegiũ extinguatur cum persona, vel transeat in hæredes, & singulares successores,

vide Bar.in d.l.quia tale,& ibi Alex.Et quia clara est conclusio,quod quã do priuilegium conceditur contemplatione personę,ita ꝙ persona sit causa immediata priuilegij,ꝙ tunc extinguitur extincta persona, vt in d.locis.Zasius.singu.2.& 4.

Priuilegia eadem habet Princeps,Augusta,& Fiscus.l.fiscus cum in priuati.§.fi.ff.de iure fisci.Salic.in l.fi.C.de priuilegijs fisci,gl.in rubr.C.de iure fisci.Et ideo in priuilegijs fisci etiam recurras ad priuilegia Principis de quibus per Iacobinum de Sancto Georgio in sua inuestitura, inuer. princeps Pedemõtium. Et nota quòd priuilegia fisco damnosa restringũtur ad minus fisci præiudicium,vt est textus vltra eum.& ibi Iason in l. Nec damnosa.C.de precibus imper.offeren.

Priuilegia fisco dãnosa.

Priuilegium contra solitum morem priuilegiorum est de falsitate suspectus.Abb.in c.causam.de testi.

Personale priuilegiũ quo perditur.

Priuilegium concessum personæ,vel collegio perditur vna contrauentione spontanea,etiam si sit concessum rebus Ecclesię requiritur tẽpus annorum quadraginta.Intellige primũ quando concernebat tantum fauorẽ personæ,secus si vtile sit Ecclesiæ.Abb.in cap.per illorum. de præben.

Priuilegium perditum de cuius veritate, & tenore ac perditione constat per testes,potest innouari c.cum olim.de priuileg.ibi vide.

Priuilegium perditum.

Priuilegiatus nullus torquetur excepto in læsæ maiestatis crimine. vt l.nullus,C.ad l.Iul.maiesta.& crimine hæresis, quia in similibus delictis non quælibet,nec priuilegium personæ attenditur,vt per Brun. in tract. de indici.2.par. & Ang.in gl.fama publica. & Marsi.in pract.in §.ex prædicta,& in l.1.ff.de quæstio.vide Carer.de hære.nu.117.

PROBATIO.

Probatio ꝙd.

PRobatio licet laudationem imo plusquam laudationem proprie significet.Cic.ad Marium lib.7.Istam rationem otij tui & laudo vehementer,& probo. demõstrationem tamen quandam significare inuenimus. Plaut.in Rud.Non probare pernegando mihi potes.& Lucre.lib.2. Huic satis illud erat planum facere atque probare. Probatio igitur erit ad propositum nostrum,rem aliquam per demonstrationem ostendere.

Sed nota quòd probari oportet de substãtia magis, quam de qualitate delicti.gl.in l.si arbiter.ff.de proba.Bal.in cons.465.in 4.vol.

Præsumpta.

Probatio præsumpta,non autem vera dicitur quæ ex teste integro, fama publica,& pluribus adminiculis resultat.Bal.in c.1.§.cum autem, in vlt.col.in penult.quæstione de contro. inuest.& in rubr.C.de proba. & Iason.in l.adomendi.ff.de iureiur.Et hæc probatio admittitur in occultis criminibus,quia in terminis in quibus loquuntur,videlicet in teste integro,cum alijs adminiculis in quolibet crimine sequitur plena probatio. vide Bossium in pract.tit. de conuictis.

Pro-

Probatio per præsumptiones,& coniecturas admittitur in probandis simulatis actibus,& fraudulentis. Bar.in l.post contractum. ff.de dona. Et Ias.in l.cum ea.col.2. Item in crimine falsi in specie, vbi ciuiliter agitur. Et in quolibet alio crimine difficili ad probandum sufficit talis probatio. Bar.in l.si quis ex argentarijs.§.an hæred.ff.æden. ibi Ias.vide Bossium in prac.tit de part.suppo.

Probatio in criminalibus debet esse luce meridiana clarior.l.sciãt cuncti.C.de proba.quæ dum loquitur de conuictione testium,addit, idoneorum. dum vero de conuictione instrumentorum, addit,aperrisienorum, & dum loquitur de cõuictione indiciorum,addit,indubitatorũ, ac etiam luce meridiana clariorum. Quæ lex est canonizata, 2.q.vlt. c.sciant cuncti. Facit l.qui sententiam.C.de pœnis,& c.Epiphanium.5.q.6.

Luce meridiana clarior ꝓbatio.

Probationes in causis criminalibus luce meridiana clariores esse debẽt l.fi.C.de proba.l. ad doctos. C.de appell. c.sciant cuncti, 2.q.8.c.Epiphanium.5.q.vlt. Hinc est ꝙ ex præsumptionibus,ac etiam indubitatis indicijs non poterit Iudex ponere pœnam corporalem,sed benè pecuniariam, pro delicto. Gand.in trac.de malefi.rubr.de præsump.indubitatis.q.1.in fi.dicens,ꝙ Bononiæ tempore suo vidit hoc per omnes Doctores practicari,Alex.in consi.115.in causa inquisitionis,in fin.vol.3. Inno.in c.quia verisimile, de præsump.in fi.ꝙ ex præsumptionibus etiam violẽtis, & indubitatis non est ponenda pœna ordinaria delicti, sed minor. & alleg.c. afferte, de præsump. vbi Salomon ex præsumptione violentissima adiudicauit mulieri filium suum, non tamen voluit aliam ad mortem condemnare, ad quam iustè erat condemnanda si legitime esset probatum contra eam,ꝙ filium alterius surripuisset.l.fi.C.ad Flaui.de plag.l.1. & pen.ff. eo.tit.Balan l.si fugi.nu.5.in fin.C.de ser.fugit.& in l.fin.C.de proba.sic maximè in crimine hæresis probationes debent esse luce meridiana clariores.Squil.de fide cath.c.26.& melius c.31.& multi alij Doctores,vide Io. Rotas in sing.165.

In causa etiam ciuili excedente decem libras auri,Anchar.in consi.65. in causa etiam ciuili ardua secundum Doct.in d.l.sciant cuncti,& Ias.in l. 1.col.pen.C.de sum.tri.& fi.cat. ac etiam procedit vbi agitur ad commissionem pœnæ applicandæ parti. Alex.in consi.33.2.vol. de quo vide Io. de Imol.in consi.187.

Item proceditur per accusationem', siue per inquisitionem, Anan. in consi.39.colum.1.in fi. & ex his proceditur etiam sine dubio non solum si agatur de magna causa criminali,sed etiam de minima. Et aduerte ad id,quod Doctores dicunt per d.l.sciant cuncti, quòd probationes debent esse luce meridiana clariores, quia non tantum rationem habent ad conditionem præsumptarum quod illebeant esse idoneæ,sicut dicit dicta lex, & consequenter primæ exceptione maiores, secundum Doctores, verum etiam addicta, & ideo requiritur, vt facto se dicant interfuisse, vt dicit

Clariora meridiana luce quomodo intelligatur.

Albericus in eadem l.colum.1. & non per coniecturas, quæ tamen sufficiunt, vbi ciuiliter agitur, iuxta dicta Barto.in l.prætor ait.§. prætor ait, & ibi Iason.ff. de æden.& per Marsil.in titu.de quæstio.char.45.& in l.si quando.cap.vnde,vide Salic.in cap.50.col.pen. sed in criminalibus subtilior debet fieri indagatio veritatis,& maiori cum subtilitate testes sunt interrogandi, vide ibi omnino, & Bosium in pract.tit. de conuictis, nume.11.12.13.& 14.

Semiplenæ probationes plures quid faciant.

Probationes imperfectæ vtrum ad faciendam plenam probationem possint coniungi,vide Abb.in c.cum causam, de probatio. Dic tamen q̃ licet plures semiplenę probationes non coniungantur ad faciendã vnam plenãprobationem,coniunguntur tñ ad faciendum inditium,arg.in l.si. C.de probatio.& ita refert & sequitur Caccialup.in d.l admonẽdi.de probatio.char.25.in vers.applicatur.& tanto magis veritas præsumitur,quan

Singularium testium nobilitas,vel nobilitas quid faciat.

to testes erunt digniores,& notabiliores,quia licet testes singulares non probent, si tamen sunt ita notabiles, q̃ adducant Iudicem ad indubitatam fidem,iudex non debet curare de illa singularitate, & est dictum Pauli de Castro in l.Lucius ff.de infam.in recollectis Floren. & in d.l.admonendi, aduerte tamen q̃ probationes diuersi generis non debent, nec possunt iungi ad condemnandum, vt optime notat Alex. in consi.15.in 5.col.in 1.vol.incip. Quando plures, & in cons.24.in 14.colum. in 2. vol. incip. An si quis.

Probationis gradus.

Et nota ex Lucerna Inquisitorum, quòd probatio habet suos gradus, quia aliquando Iudex incipit suspicari, hoc est leui argumento inclinare in vnam partem,aliquãdo incipit opinari,hoc est inclinare animũ suum in vnam partem ratione forti,non tamen sic,quin credat partem contradictoriam fore possibilem: aliquando credit ratione forti in tantũ quod in nullo dubitat de contrario, & ista est plena probatio, & naturalis. Probantur ista.ff.de quæstio.l.1. quæ probatio plena facit Iudici plenam fidem, vt notatur. C. de æden. l. procur.ff.de condi.ob tur.cau.l.1.facit quod notatur.if.de proba.l.quinquaginta.hæc Io. de Lign.in repet.super clem.sæpe,de verb.signifi.

PROCEDERE.

De maleficio principali cõstare debet priusquã procedatur contra auxiliatorem.

PRocedere non potest Iudex contra aliquem eo quod præstiterit opẽ, vel auxilium ad aliquod maleficium, nisi prius constet de maleficio principali. similiter non potest procedi quod quis mandauerit maleficium fieri, nisi prius de mandatario constet. & est textus vulgaris quem nescire esset maximum dedecus. in l.si is qui rem.la 2.§.si tu Titium,ff.de furtis. & ita Barto.ibi. Potest tamen simul procedi contra principalem, & accessorium, nam simul omnes accusantur, & accusari possunt, vt per Felinum in cap.2.de accusa. & habitis indicijs de vtroque formatur contra

tra ambos inquisitio, & sic etiam auxiliatorem. Vnde non dico quòd prius debeat constare de principali antequam possit procedi contra auxiliatorem,sed dico q̃ ad hoc, vt procedatur contra auxiliatorem, requiritur vt constet de principali. Facit reg.accessorium,de reg.iur.li.6.

Contumax bannitus.

Sed quid si de principali constaret, quia tanquam contumax esset bannitus iuxta dispositionem statutorum, an sufficeret ad hoc vt posset procedi contra auxiliatorem, credimus satis non esset per regulam l.eius qui delatorem.& per id quod notat Barto.ff.de iure fisci. & per ea, quæ ponit Bal.in l.2.C.de æden.& Bar.in l.cum filius.ff.de verb.oblig.

Nota.

Absolutus.

Pone etiam quod de principali non solum non constat,imo sit absolutus,an propter hoc mandans sit absoluendus? & similiter testis falsus esset absolutus? an pari modo instruens sit absoluendus? Et dic non esse absoluendum, quicquid innuere videantur prædicta. ita Bal.in l.transige re.col.fi.in fi.C.de transac. quod est contra vulgares.

Mandans, instruens & testis falsus q̃ absoluantur.

Superest modo quærere an constare debeat de delicto ante capturam, & dicendum est debere omnino per ea quæ dicta sunt, & ad hoc optime Gand.in tit.de præsump.colum. 3. vbi dicit, quod non constito de delicto, quicquid superædificatur nullum est,quod etiam expressè vult Bru. in trac.suo,colum.antepenult.in versic.sed idem. Salic iuncto versi quod ego intelligo. pro qua opinione videtur tex.secundum expositionem Io. And.in c.si clericos,de sent.excom.li.6.Et quia diximus q̃ ante inquisitionem debet constare de delicto, dic idem ante accusationem. Vide infra in materia torturæ.

In crimine hæresis ex leui suspicione proceditur.

In crimine autem hæresis proceditur ex modica,& leui præsumptione contra aliquem vti hæreticum,vt in c.accusatus,de hære.lib.6. & ibi not. per modernos. Abb.in c.literas,de præsump.dicit quod leue argumentũ, iux.l.2.C.de hære. sufficit ad inquirendum de hæresi. Et procedi potest non solum per accusationem,verum etiam per denunciationem,& inquisitionem,c.licet Heli,iuncto c.seq.& c.qualiter,& quando,il 2. de accusa. Est verum quod non requiritur,vt præcedant inquisitionem omnino clamor,& infamia,de quibus in d.c.sed leuis & modica præsumptio sufficit, de qua vide quæ diximus supra in ver.Inquisitio.

Simpliciter, & de plano.

Procedere simpliciter,& de plano,& absq; aduocatorum, ac iudiciorũ strepitu qualiter intelligatur,habetur in clem.sæpe,& ibi Zabar.& Io.de Imol.vide etiam ad hoc gl.in d.cle. in ver.& figura.& glo.in c.fi.ver figura,de hære.li.6. vide etiam,& bene pondera gl. in ver.defensiones. d.cle. sæpe.ibi.vnde nota,vsq; in fi.

Summarie.

Procedere summarie est procedere remotis solẽnitatibus iuris,sed receptis plenis probationibus,quando agitur de magno præiudicio. Bar. in l. Iudices.in 1.appo.C.de iudi.& Bertach.in suo reper.in dictione,summarie 5.& si causa principalis est summaria,omnes articuli eius sunt summarij.Bar.super extrauag ad reprimendum,in ver.summarie.

Procedi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infamia præcedens, vel scandali timor.

Procedi potest in crimine hæresis contra aliquem, quando subest infamia, vel suspicio contra illum, & eodem modo procedi potest propter scãdalum, & tumultum populi. de purg.can. c. inter. & 2. q. 5. c. omnibus, secundum Io. de Imol. Hæc Gemin. in c. vt offi. de hære. lib. 6.

PROCESSVS.

PRocessus in criminalibus sit sicut & in ciuilibus, & super denunciatione sicut super accusatione, vel inquisitione: aliquando propter denunciationem via inquisitionis, vel ex indicio solum, quod oritur ex dicto denunciatoris, vel ex alio. Primo casu loquitur hæc materia, quia sic intelligitur, dicitur etiam quod proceditur via denunciationis sicut per alios modos. Secundo casu, non tamen etiam largo modo, dicitur procedere via denunciationis, & iste secundus modus est ille, qui quotidie est in vsu, quia ad denunciationem consulum villarum, & eorum quos Antianos appellamus in ciuitatibus deputatorum ad denunciandum malefi cia proceditur via inquisitionis. Hos terminos declarat Bart. in l. diuus. versi vlterius quæro. ff. de custo. reo. Et sunt ex mente omnium scribentium, maximè Salic. in l. ea quidem. C. de accus. in 18. q. & Ang. de malefi. & sequitur etiam effectus iuris ex terminis, quod primo casu quando proceditur super denunciatione, denunciator habetur pro accusatore, seu loco accusatoris, & ideo non potest esse testis. 4. q. 3. scilicet Heli. de simo. & ita Bar. in d. l. diuus versi. item quæro vtrum. Et ideo interdum sufficit ad inquirendum: interdum etiam plus operatur. Vide Bossium in pract. de denunciatione.

Anchani.

Denunciator pro accusatore.

Processus factus contra principalem non nocet accessorio: aduerte tamen quia aut loquimur in sententia, aut in confessione, vel testibus, vel alijs actis, de quibus vide Bar. in l. denunciasse. §. fi. ff. de adult. in l. Lucius. ff. de in fa. & in l. admonendi. col. 8. vers. & quid si dicta testium. ff. de in reiur. & ibi maximè per Alex. in l. sæpe. ff. de re iud. Quæ tamen difficultas oritur in processu facto quo ad vnum duntaxat, secus si quo ad vtrũq; videlicet principalem, & auxiliatorem. ita Doc. vbi supra, maximè per Bal. in l. 1. §. fi. vers. 3. ff. de æden. Nec mirum videatur quod processus possit fieri quo ad mandantem, & mandatarium simul, quia de hoc habemus tex. in l. minoribus. C. de his quibus vt indig. & per Ang. in gl. Andream auxiliatorem. vbi dicit quod non solum contra principalem, & auxiliatorem potest simul procedi, sed etiam contra mille principales, nec quia vnus sit contumax, debet supersederi quo ad alios, & allegat tex. & ibi Bar. expresse in l. non ideirco. ff. de iudic.

Contra principalẽ, & auxiliatorẽ procedi potest simul.

Processus factus vigore literarum male intellectarum non sustinetur ex errore male intelligentium, sed si reperitur processus contrarius, debet pronunciari nullus. Abb. in c. causam quę, de rescrip. & ibi vide. Quòd si Iudex

Processus nullus.

Iudex processit contra ius male intelligendo legem, vel canonem, ipse processus est nullus. Item corruit processus, si aliquid attentatur non solum contra formam mandati, sed etiam extra formam. not in c. si cui. de elect. lib. 6. Abb. in cap. prudentiam. de offi. deleg. & in cap. super quæstionum. §. verum, eo. tit. Item processus factus per Iudicem delegatum non seruata forma rescripti, est ipso iure nullus, vt in c. cum delicta. de rescrip. Et si plura continentur in rescripto, videtur data forma, & secundum formam narrationis dictorũ debet Iudex procedere, ex quo primo loco narrata videntur studiosius præmissa. Abb. in d. c. cum delicta.

Confessio rei quid faciat.

Processus error, vel libelli accusatorij ineptitudo non attenditur quando reus delictum confitetur. Angel. in l. ea quidem col. 6. C. de accusa. & idem in l. inter stipulantem. §. si stichum. ff. de verbo obligatio. Bald. in l. edita. col. antepenul. C. de eden.

Publicatio processus pro defensionibus.

Processus publicari debet reo accusato, seu inquisito, vel denunciato, etiam de crimine læsæ maiest. vt suas possit facere defensiones. Matth. de Afflict. in cap. 1. §. Et bona committentium. colum. 1. num. 9. tit. Quæ sint regalia, in vsibus feudi. Faciunt quæ dicit Præpositus in c. nominationis. §. sententia. vers. publico autem. vbi dixit, quòd publicatio processus fit, ne ius partis lædatur. 2. q. 6. facit etiam pro dicta conclusione textus iuncta gl. in c. fin. de hære. lib. 6. vbi habetur, quod etiam in tali crimine debent testes publicari, nisi adsit quo offendantur. Ad idem est textus in c. frequenter, & in c. quoniam. §. sunt & alij, vt lit. non contest. & de hac materia publicationis testium in causa criminali, vide per Angel. in tract. de malefi. in ver. qui Iudex dictum processum publicauit. & ibi Aug. de Arimi. in sua additio. Venetijs tamen in criminalibus neque reis datur copia indiciorum, neque eis publicantur attestationes, nec nomina testium, sed possunt rei tantummodo dum examinantur excludere quos volunt à testimonio, causas addicendo. formato autem toto processu ad offensum, & defensam, postea publicantur, sed tunc testibus opponere non potest. qui modus procedendi, licet forte videatur durus, tamen esset ferendus. l. prospexit. ff. qui & à quibus. Et forte in crimine hæresis expeditior modum hunc in procedendo vbiq; seruare, quia dum publicantur processus, & conueniunt ad mithas procuratorum, & aduocatorum, causæ cum magna difficultate finiri possunt, & multa sequuntur inconuenientia.

Publicatio testium.

Venetorum consuetudo.

Modus bonus procedẽdi.

Quod si quis quærat, an ratione de hæresi conficta sint dandæ defensiones, potest dici cum distinctione. Quòd si crimen est defensibile, vt quia dicit hæresem disputando, vel iocose, vel alia ratione non totaliter damnabili expresse, tunc dandæ sunt defensiones. Si autem crimen non est defensibile, vt quia publice hæresim prædicauit, tunc non sunt dandæ. per cap. vt officium. de hæret. lib. 6. vbi in hoc crimine tollitur appellatio. Carer. in tract. de hære. num. 131. Habet tamen consuetudo, vt cuilibet

Hæresis defensibilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Defensiones de iure naturæ.

cuilibet dentur defensiones, quia sunt de iure naturæ, vt diximus supra in ver. defensiones. sed dantur in forma simplici tacitis nominibus testium, & expedito processu ad offensam, & defensam. vt Romæ fieri vidimus ab officio sanctæ Inquisitionis, quia talis publicatio videtur esse de essentia, & substantia iudicij, vt per glo. in l. prolatum. C. de senten. quod habet locum etiam si procedatur summarie, & sine figura iudicij, vt in cap. fin. à contrario sensu. de hære. lib. 6. & ponit Bar. in extrauag. ad reprimendum, in ver. sine figura iudicij, sed hoc intellige verum simpliciter, si is contra quem agitur, petit sibi publicari. si enim petitur, & non publicatur, tunc processus nullus est. si autem non petit, & non publicatur, tunc processus non vitiatur, vt in c. qualiter, & quando. de accusa. & c. Inquisitionis, eo. tit. vide D. Amodæum, in tract. sindi. ibi. an autem publicatio.

Negatio copiæ processus nullum facit processum.

Processus Inquisitoris hæreticæ prauitatis ita debet esse bene informatus, ac si ordinarie procederet, quo ad essentialia videlicet, & substantialia iudiciorum, non obstante quòd summarie, & de plano ei concedatur posse procedere. quod intelligitur omissis scilicet solemnitatibus iuris positiui. Tabie. in ver. Inquisitor. §. 38.

Sūmarie, & de plano procedere quid sit.

Processus inquisitoris non potest confundi, neq; impediri per processum Ordinarij, imo Inquisitor potest libere procedere, vt in priuilegio Clementis Quarti, & Vrbani Quarti, incipien. licet ex omnibus.

Processus nullus respectu Iudicis.

Processus formatus per Iudicem, cui constat citationem non peruenisse ad notitiam citati, vel citatum fuisse legitime impeditum quo minus venire potuerit, est ipso iure nullus, quia non potest dici contumax. l. contumacia. §. contumacis. ff. de re iudi. l. de vnoquoque. §. 1. eo. tit. Bar. in cons. 228. incipien. Catherina accusauit. ver. quinto quod. & fundat se in tex. extrauag ad reprimendum.

Ignorantiæ probabilis.

Processus contumacię factus ab eo qui ignorabat defectum suæ iurisdictionis, dum tamen ignorantia sit probabilis, valet, vt in l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit. & in l. si quis ex alie. ff. de iudi. Super principali non valebit, si constat non habere iurisdictionem, nisi prius pronunciauerit se iudicem. Si tamen Iudex sciebat se non habere iurisdictionem, non valet processus contumaciæ punitiuus, neque super principali. Abb. in c. si duobus, & in c. cum ordine de rescrip.

PROCVRATOR.

PRocurator, siue excusationem proponens in causa criminali, an sit admittendus, est materia quam late ponit Bar. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iudi. & latissime Marian. in c. veniens. de accus. Ad cuius materiæ cognitionem notandæ sunt sequentes conclusiones cum suis additionibus. quarum prima erit. Quamuis textus in d. §. ad crimen. loquatur in

in crimine publico, prohibendo ne procurator interueniat tam ex parte accusatoris, quàm ex parte rei, tamen secundum communem opinionem interuenire debet. Idem sit in crimine priuato, vt glo. in d. §. ad crimen. Ita attestatur Marianus in d. c. char. 2. & ibi refert Angel. & Antonius de Butr. dicentes in iudicando, & consulendo non esse recedendum ab hac opinione, considerata tamen qualitate pœnæ, quia si est corporalis non admittitur, si autem est pecuniaria admittitur, nec fit distinctio, an pœna pecuniaria imponatur iure communi, an secundum statutum alterato ipso iure communi, secundum quod imponeretur pœna corporalis, quia non attenditur origo delicti, sed pœna ipsa. Hæc Marianus ibi char. 3. col. 2. & 3. vbi dicit hanc esse communem opinionem. & hoc vltimum est planum ex parte rei, sed ex parte accusatoris distinguit in hoc casu, quando statutum mutauit pœnam corporis afflictiuam in pecuniariam, vt per eum, char. 3. col. fin. vers. sed concludendo.

Pœna corporalis, vel pecuniaria.

Secunda conclusio est, quod etiam in casibus, in quibus admittitur procurator, Iudex tamen possit illum non admittere, vocando personam principalem tanquam legaliorem, nisi probaretur dominum impeditum, vel non probaretur quod esset legalior. Ita in l. fi. C. de procur. vide Bossium in pract. tit an in criminalibus iudicijs, num. 1. & 2. & 4. & secundum Abb. in cap. veniens de accusa num. 1. procurator non admittitur in criminalibus nisi ad allegandum absentiam inquisiti, vel alias exceptiones ipsum crimen non tangentes, nisi reus sit in vinculis, vel sit conclusum in causa, ibi nu. 20.

In criminalibus quando procurator admittatur.

Procurator in crimine hæresis non habet interuenire neque ad agendum, neq; ad defendendum, vt dicit glo. in prin. c. veniens, ibi, nota singulariter, & ibi Abb. de accusa. li. 6. si tamen Inquisitor ex gratia vult admittere, potest. sed aduertat ne admittat garrulum, & cauillosum qui impedire quęrat processum, sed admittat probum, & iustitiæ amatorem, qui pecunia, vel odio, aut amore non corrumpatur.

Garrula non admittatur.

PRODVCTIO.

PRoducens testem corruptum eadem pœna qua falsus testis punitur. quibus autem pœnis falsus testis possit puniri, vltra dicta à Marsilio in reperto. §. præterea. l. 1. ff. de sicar. vide etiam Felin. & Aret. in c. sicut de testi. in 3. nota.

Testē corruptum producens.

Producens instrumentum falsum, videlicet scienter, præsumitur illud fecisse, vel fieri fecisse l. maiorem, & ibi Bald. Alex. in cons. 77. 1. vol. Ana. in c. ad falsariorum c. 5. de crim. falsi. nisi ostendat à quo habuit, vel quis fieri fecerit, vt in d. iuribus, & locis. & an si dicatur, nolo vti, si-cus ipse possit vti, videtur posse, & quod hoc decidat Bar. in quæstione quæ incipit. Iudex maleficiorū. col. 3. & fin. & facit, quod licet accusator renun-

Instrumentū falsum producens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

renunciet testibus, nō valet, quia videtur colludere cum accusato, & quia non debet præiudicare fisco. Aret. in c. cum venissent de testi. col. 4. vers. 3. & Felin. ibidem in 3. col. Placentiæ vtens falso instrumento scienter, pœna quadrupli puniri debet in ciuilibus, in criminalibus autem pœna à iure statuta. vide Bossium in pract. tit. de falsis, per totum.

PROFESSIO.

PRofessus in religione approbatus postmodum publice & notorie matrimonium contrahens, tanquam hæreticus per Inquisitorem potest puniri, quia videtur q̃ sibi licerat contra iura vxorem ducere. Butr. in l. 4. C de sum. tri. & fi. ca. Panor. in c. cum quidē. de intrint. & in cons. 64. egit contra. c. 1. de voto. lib. 6. & contra clem. 1. qui. de consangui. & affi. & Sali. in l. nemo, C. de sum. tri. & fi. ca. vide Carer. de hære. nu. 38.

Professio dæmonibus fit dupliciter, tacite videlicet & expresse. Tacita enim professio est promissio quædam, quam quis facit alicui professo ipsius diaboli de obseruanda sibi imponenda, sub promissione grandium rerum à se fiendarum, dummodo fidem catholicam abijciat, & omnia ecclesiastica sacramenta pessundet, promittitque cultum & obedientiam dæmoni, & innumera obscœnia, & talis professio dicitur tacita quia non fit proprie cum dæmone, sed cum eius ministro, & in qua nullæ interueniunt solemnitates extrinsecæ, quam tamen submissionem ipse dæmon postea ratam habet, & reddit se facilem in obsequendo voluntati eorum, quo facto omnia sortilegia, veneficia, & fascinationes fabricare incipiunt. de quibus. 26. q. 2. c. qui sine Saluatore, & c. 2. de sortilegijs.

Professio solemnis facta dæmoni.

Altera professio dicitur expressa, & ista est duplex. vna quæ dicitur solemnis siue publica, altera quæ dicitur priuata. Solemnis enim & publica, est illa quę fit cum dæmone dum publice residet in solio maiestatis more principis, quando fiunt vniuersales congregationes omnium strigiarum, & maleficorum cuiuscunque generis professorum certis nocturnis horis, locis, & temporibus dæmonis arbitrio constitutis, vbi omnibus illis astantibus fit dicta professio.

Priuata vero est illa, quæ fit cum ipso dæmone pacto expresso cum iuramento, citra tamen solemnitates & hominum multitudinem, contra quos dicitur Esai. 28. dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

PROMISSIO.

PRomissio quælibet etiam iurata sic intelligitur, videlicet nisi superueniente iusta causa contraueniendi. l. fin. & ibi Iason: ff. qui sat. dico gā. Iason in l. q̃ seruus, de cond. ob tur. caus. & vbi esset iniuste detentus, potuisset

potuisset impune fugere, vt per Alex. in l. si eximendi, §. Item si quis. C quis cum qui. nam etiam iniuste confinati possunt rumpere confinia. secundum Bal. in l. 1. C. de monop. Item potest licite resisti iudici de facto procedenti l. prohibitum. & ibi Bar. C. de iur. fisci. lib. 10.

Promissio facta à Iudice de impunitate reo si confiteatur crimen, non tenet, quia etiam non potest promittere, licet sit publica persona, l. ius publicum. ff. de pactis. vbi Iason in specie ampliat etiam in publica persona. pertinet nanque talis impunitatis promissio ad solum Principem, imo ad supremum. l. relegati. ff. de pœnis. vide supra in ver. Princeps.

Princeps solus impunitatem promittere potest.

PROROGATIO.

PRorogata iurisdictio non dicitur per hoc, quod formata inquisitione reus inquisitus examinatus, sine alia contradictione confessus fuerit. Angel. in consi. 17. quia compulsus illud videtur facere, vt per Innoc. in cap. ad petitionem. de accusa. & Cępol. in consi. 59, eodem modo si datur bannum in contumaciam contra aliquem per non suum Iudicem, non prorogatur iurisdictio, secundum Bald. in l. qui ex consensu. C. de episc. aud. vers. deinde nota. & Alex. in l. ex quacunq; colum. 4. ff. si quis in ius voc. non ier. & si in causa criminali quis prorogat iurisdictionem sui iudicis, tamen iudex competens potest per inquisitionem procedere. Aret. in c. quod clericis, colum. 2. de foro compet. Vide Bossium in pract. de foro compet. nu. 80. 81. & 82.

PVBLICATIO.

PVblicatio testium, & accusatorum, maxime in negotio fidei, nullo modo fienda est, vbi ex hoc eis imminet periculum, vt in c. fi. da hære. lib. 6. non tamen (vt iam supradictum est) neganda est copia indiciorum, vt tradit Bal. in cons. 95. primi vol. nec etiam defensio, dato quod possit procedi simpliciter & de plano &cet. vt habes per Bart. super extraua. ad reprimendum.

Testium.

Publicatio autem processus, ad hoc vt sententia sequatur, est necessaria, licet finis illa non sit ipso iure nulla, & est communis opinio, vt per Felinum in c. licet causam, & latius in c. 1. & ff. de re iudi. & Aretin. in c. causam quæ. de test.

Processus.

Publicatio de iure communi hoc etiam nostro tempore fit, sicut olim fiebat cessantibus personis, de quibus in authen. bona damnatorum. cap. de bonis damnatorum, & fere semper secundum statuta, & ordines locorum ad quæ recurrendum est, vt dicit Bart. in l. i. ff. de bon. damn. imo secundum consuetudinem bona damnatorum publicantur,

tur, vt per Oldr. in consi. 17. colum. 2. vide Bosium in pract. tit. de bannit. publica.

Bonorum.

Publicatio bonorum in crimine læsæ maiestatis non fit, nec fieri debet ipso iure, nisi lata sententia ante mortem, vel postea damnata memoria defuncti, in casibus à iure permissis, vt supra diximus in ver. hæretico rum bona. Et nota quod quando publicatio ex natura sententiæ non sequitur ī bonis alterius territorij, tamē in effectu fieri potest, vbi in alio territorio condemnatur sortitur forum, puta ratione domicilij, quia potest fieri nouus processus ibi, & noua condemnatio. An autem in bonorum confiscatione veniant bona præsentia, & futura, dic non venire futura, vt per Bar. in l. 1. in fin. ff. de bon. damn. glo in l. Nam ad ea. ff. de condi. & demonstr. Nellus in prima parte secundi temp. q. 18. & vide Iason in l. si ita stipulat. §. cum stipulamur. col. 3. ff. de ver. oblig.

Bona hæreticorum.

Bona damnati in alio territorio.

Futura bona confiscanda nō veniunt.

Publicatio comprehendi bona quę reus habebat tempore commissi criminis, non autem postea acquisita, vel ei relicta. quia verum est quod tempore delicti fit ipso iure confiscatio, adeo quod licet requiratur sententia, tamen declaratio dicitur quo ad bona. cap. cum secundum, de hære. lib. 6. Et ideo non dicitur aliquid nouiter inducere, sed inductum ostendere. l. adeo ff. de acquiren. rer. domin. §. cum quis. Quare semper talis declaratio retrotrahitur, secundum Ioan. And. & communiter Doctores, in d. cap. cum secundum, & plene Bartol. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. in illa quæstione, qualiter lex retrotrahatur. Et propterea non videtur dubium attendendam non esse sententiam iudicis, quæ non potest dici sententia faciens confiscationem, sed declarans iam factum. & consequenter bona acquisita inter confiscationem iuris, & sententiam non venire. & ita late præsupponit Curt. in consi. 60. alias consi. 59. incipi. Dux Philipus. Ibi. Benedictus commisso delicto ante bannum decessit, sed tamen ante pater eius decesserat, postea post mortem ipsius, Benedictus fuit damnatus. Et posito quod valuerit illa sententia post mortem lata, quæro, an illa bona patris acquisita post delictum ante sententiam transiuerint in confiscationem. Et concludit non transiuisse, habens pro claro, quod confiscatio fuerit facta tempore delicti, sicut disponit decretum, ideo sequitur illam regulam communem quam diximus, quod bona postea acquisita non veniunt in confiscatione. Vide Bosium in pract. tit. de bon. publica.

Bona post delictum acquisita.

PVBLICVM.

PVblicum crimen tripliciter potest dici, largissime, large, & stricte. Angel. instit. de pub. iudi. in princ. col. penult.

PVNI-

PVNITIO.

PVnitus per iudicem ecclesiasticum etiam per Iudicem sæcularem potest puniri Abb. in c. de causis. de off. deleg. quia non est mirum quod ex vno facto quis incidat in plures leges, & plura delicta. l. nunquam plura. ff. de prīua. delictis. Et melius per Bart. in l. si adulterium cum incestu. col. 2. ff. de adult. & in l. 1. §. vnde quæritur. ff. de public. sicut pro sacrilegio quis punitur per iudicem ecclesiasticum, & iudicem sæcularem. Abb. in c. cum sit generale. de for. compet.

In vtroque foro puniri potest delinquens.

Punitus de aliquo delicto minori pęna quām de iure deberet à Iudice ecclesiastico potest puniri per iudicem sæcularem maiori pęna, quę videlicet de iure statuta est, si tamen crimen est mixti fori. vt in c. felicis. §. per hæc quoq; de pęnis li. 6. vbi capiens Cardinalem punitur tam in foro ecclesiastico quām in sęculari, de hoc vide Bal. in l. Nullum C. de testi.

Ex falsitate neminem lædens non punitur.

Punitus secundum statuta loci de delicto minori, pœna an possit puniri si capiatur in loco domicilij, secundum statuta ibi imponentia maiorem pœnam in eo, in quo nō est punitus, vide Alberic. in l. sepulchri. ff. de sepulchr. viol. & Bosium pract. tit. de nullit. banni.

Puniri quis non debet, nec potest de falso, dato quod quis etiam cōmisisset dolose, si ex falsitate nemo lædatur. gl. in l. damus. C. de fals. quā ibi sequitur Bal. Adde quod è conuerso, scilicet si aliquis patiatur damnum corporis, aut bannum. Vide textum bonum in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar.

Iocose etiam prolata verba contra fidem puniri debent.

Puniri debet qui contra fidem aliquid dicit, etiam si iocose se dixisse asserat. Lapus, & Cardin. in Clem. vnica. §. fane. de vsuris. dicunt quod extraordinarie punietur arbitrio iudicis et imposita aliqua leui pœnitentia, augebitur tamen pœna ex qualitate personæ, loci, & audientium. Arelat. contra hæreses. q. 2. nu. 7.

Puniri si quis iussus sit secundum formam statutorum, & consuetudinis, si non constat de consuetudine, extraordinaria pœna punietur, adhoc Bar. in l. 2. §. omniumnu. 155.

Delictum imperfectum ēt punitur.

Punitur quis regulariter, licet delictum non perfecerit, ex quo peruenit ad actum propinquum, & per eum non stetit quin delictum perfeceret. Abb. c. si qua. de Diuortijs.

Punitio in foro animæ non impedit punitionem in foro iudiciali, nec è contra. Sed vtroque modo potest puniri peccatum. Abb. in c. vt mensurā de emptio. & vendi. Qui punitur in foro contentioso, si enim hic pœnitet, & recipit pœnam patienter, & pœna est cōdigna, non punitur amplius à Deo, nec à Iudice ecclesiastico. Abb. in c. super eo. de rapt.

Forū animæ forū non impedit iudiciale.

Quando non pōt puniri malus nisi ēt bonus puniatur, potius debet tolerari malus, quām puniri bonus. Abb. in c. sacri. de sepulcur. punitur tñ quādoque innocens propter nocentē. Ab. in c. delictus filius. 1. de fimo.

Malus pro salute boni qū tolerari debeat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PVPILLVS.

PVpillus deiinquens mitius punitur, etiam si sit doli capax, vide Iaſ. in l. more. in tertio notabili. ff. de acquiren. hared. Et l. pupillũ. ff. de reg. iur. vbi etiam vide Decium, & in l. fere in omnibus. ff. eo. tit. de reg. iur. & ibi habes quid in minoribus vigintiquinque annorum, an etiam pœna mitigetur, & quid in senio confectis.

PVRGATIO.

Vulgaris. PVrgationes vulgares omnino prolibitæ sunt, quia per eas videtur Deus tentari. Abb in c. 1. de purga. vulg. Ioannes de Turre Crem. super c. deficientibus 2. q. 4.

Canonica. Purgatio autem canonica cum sit subsidiaria iuris, scilicet cum crimẽ aliter probari non potest, nunquàm iudici debet infamato accusatore apparente, verum infamia perseuerante cum scandalo, & accusatore deficiẽte, purgabit se infamatus. Abb. in c. 2. de purga cano. infamatus (dico) super actu successiuo, facta prius admonitione, vt in textu c. si quis, de purga. ca. sed super actu momentaneo nulla præcedente admonitione, non purgabit se Iudex igitur talibus potest indicere purgationem, in qua si defecerint, illos tanquàm de crimine conuictos potest punire. Ab. in c. accedens. de accusa. & nota quòd quando delictum est enorme, vel scandalosum in populo, tunc à principio potest infamatus suspendi, donec se purgauerit, & si præstiterit purgationem, tolletur suspensio, & absoluetur. vt in c. ex tuarum. de purg. cano. si autem defecerit punietur secundum modum descriptum in d. c. Accedens, eo. tit.

In purgatione deficiens.

✻ Ad purgationem quos ipsius habet suspectos potest cõpellere ad purgationem præstandam, vt in. c. Ex parte in fi. de offi. ordi. dum tamẽ super hoc publica laboret infamia, scilicet quòd per obreptionem obtinuerit absolutionem, c. Nos inter alios. de purg. cano. & sint infamati apud bonos & graues viros. c. cum in iuuentute. de purg cano. & non sit orta ab inimicis 11. q. 3. c. In cunctis, & ita nota in d. c. Ex parte, sed puto hanc diffamationem non esse necessariam cum d. cap. Ex parte. prouisionem contineat specialem & nihil de tali diffamatione dicatur, sed tantum de suspitione Episcopi.

Negligens se purgare. Nota tamen non abijciendam distinctionẽ quæ est talis. Aut his negligit se purgare, seu venire ad purgationem, & tunc non habetur pro conuicto, sed potest suspendi, vel excommunicari, donec se purgauerit, & sic potest intelligi cap. excommunicamus. § qui autem. de hæret. & cap. 1. de purg. cano. idem vbi offert iuramentum suum de præsenti, sed non potest habere compurgatores, sperat tamen de breui habere illos, & tunc ratio-

ratione infamiæ potest suspendi donec se purgauerit. & hoc modo potest intelligi secundum Innoc. c. 2. de purg ca. Aut purgandus recepta purgatione in ea deficit, vt quia compurgatores non deposuerunt pro eo, & tunc iste debet puniri vt conuictus. Vnde si delictum super quo erat infamatus & modus procedendi ante purgationem inditam exigebat priuationem seu depositionem, iste deponetur. Si vero aliam pœnam exigebat, illa imponetur duntaxat. Et ita intellige c. cum P. & c. accedens. Idem dicendum vbi terminus peremptorius præfixus fuit ad se purgandũ. Tũc enim si infra illum terminum non comparet, & se purget, habetur pro conuicto, secundum Inno.

Deficiens in purgatione.

Nota ex D. Ioanne de Tur. Cre. super 2. q. 4. in summario, quod reus deficiente accusatore, aut laborat sinistra fama, aut non. Si non, non cogitur ad purgationem, vt iam dictum est supra. Et 6. q 5. c quod autem. Si autem laborat sinistra fama, distinguendum est. Aut enim illa mala fama oritur ex inimicorum confictione, aut ex maledicorũ obtrectatione, aut ex probabili, & verisimili præsumptione. Si in primo casu, si mala fama vagatur tantum apud inimicos, & maledicos, ac viles, non est exigenda purgatio. 2. q. 4. c. auditum. & c. cum in iuuentute, de purg. cano. Et 11. q. 3. c. In cunctis. Aut mala fama vagatur apud graues, & maiores de populo, præsertim apud iudicem suum ordinarium, vndecumque orta sit mala fama cogendus est ad purgationem, vt in c. si quis presbyter. de purg cano. & ibi per plura c. In secundo vero casu quando scilicet mala fama orta est à maledicis, idem est obseruandum, quoniam si vagatur mala fama apud graues, & maiores de populo, indicenda est purgatio. In tertio vero casu non est dubium, quoniam cogitur talis infamatus ad purgationem, vt per c. iam allegatum patet.

Mala fama apud inimicos tantum.

Nota quod deficiens in purgatione punitur vt conuictus secundum modum agendi quo processit, & dicit Abb. alibi, non ita bene probari, & quottidie ad hoc allegatur textus iste; sed contra dicit Card. Zabar. Nam purgatio indicitur ex officio Iudicis, ergo deficiens in purgatione debet puniri tanquam conuictus per Inquisitionẽ, quasi velit dicere, quod licet præcesserit accusatio, & per infamiam remanentem sit indicta purgatio, deficiens in ea non debet puniri tanquam conuictus per accusationem, sed tanquam conuictus per Inquisitionem, & pro hoc est quòd notatur in c. Inter in fi. de purg. ca. Item quia ratio quare deficiens in purgatione punitur vt conuictus est, quia probabilis præsumptio quæ insurrexit contra reum ratione infamię transit in violentam si postea deficiat in purgatione, & ita dicit glo. in cap. Insinuarum. de simo. hæc Abb. in c. accedens. de accus.

✻

Et nota, quòd reo petente quòd vult probare bonam famam suam, iudex debet attendere vtrum communis vox vicinorum exterior concordet cum fama vel infamia, & qualitatem testium, quibus & alij,

circunſtantijs penſatis, ſuper hoc arbitrabitur. Hoſtien. in cap. in noſtra. de teſta.

Qualiter fiat purgatio.

Qualiter autem fiat talis purgatio ſecundum Hoſtien. talis ſeruandus ordo. Nam ſi infamatus coram iudice ſuo iurabit ſe immunem eſſe ab eo crimine quo laborat infamia. vnde ſi infamatus ſit quis, q̃ Eccleſiam Sancti Petri ſimoniace dederit alicui, iurabit ſuper Sancta Dei Euangelia quod pro dicta Eccleſia Sancti Petri præſato N. collata, nec aliquis pro illo ſe ſciente pretium recepit. c. quoties. de purg. cano. Nec illud omitti debet (inquit Hoſtien. in ſumma) quod ſi quis in dignitate certa, vel ordine conſtitutus ſit de ſimonia, vel de alio vitio infamatus, non cogitur iurare quod nunquam commiſerit hæc crimina, vel alia ante ſuam promotionem. ſic enim poſſet cogi quod à tempore ſuæ natiuitatis non peccaſſet mortaliter, quod eſſet iniquum, vt probatur 24. diſt. cap. fraternitatis. & cap. accepimus. de purg. cano. ſed ſufficit quod iuret quod à tempore promotionis ſuæ illa non commiſerit, vt cap. diſcretionem. de eo qui cogn. conſ vxo. ſuæ, & cap quemadmodum. de iureiur. Compurgatores vero iurabunt quod credunt infamatum verum iuraſſe, vt in d. cap quoties. in fi. Non ergo iurabunt, quod immunis ſit ſimpliciter, quia hoc eſſet periculoſum, ſed iurabunt quantum ad propriam conſcientiam ſicut dictum eſt.

Notabile.

Iuramentum compurgatorum.

Vbi fieri debeat purgatio.

Vbi autem fieri debeat talis purgatio, dicimus quod ſi apud populum ſit infamatus, in publico purgabitur, vt cap. presbyter. 2. q. 4. ſi vero apud paucos ſit infamatus, tunc coram illis paucis & Iudice debet fieri purgatio. 15. q. 5. cap. 1. ſi vero fuerit diffamatus inter laicos, coram ipſis ſe purgabit, ſi vero inter clericos tantum ſit diffamatus, tunc coram ipſis tantũ ſe purgabit. Nam vt dicit Auguſtinus, vbi naſcitur malum, ibi moriatur 2. q. 1. c. ſi peccauerit.

Compurgatorũ numerus.

Quot autem eſſe debeant compurgatores, dicimus quod Epiſcopus purgat ſe manu duodena ſui ordinis, ideſt cum duodecim Epiſcopis. facerdos ſexta manu, ideſt cum ſex ſacerdotibus, diaconus terna manu, ideſt cum tribus diaconibus purgandus eſt. 2. quæſt. 4. cap. omnibus. Et cap. ſi legitimi, & cap. presbyter. Vnde verſus, Pontificem paruum purgat manus duodena, Maior maiori, minor eſt adhibenda minori. De ſubdiaconibus autem & alijs inferioribus (vt dicit Hugo.) non eſt expreſſum in iure, ſed credimus quod quilibet eorum ſimpla manu poſsit purgari. & hoc exemplo illius, quod in cauſa criminali ſubdiaconus, & quilibet inferior poteſt iudicari ab vno ſolo Epiſcopo, quòd non obtinet in ſuperioribus. 15. quæſt. 7. cap. felix. Circa tamen hunc aſsignatum compurgatorum numerum, licet id, quod dictum eſt ſit regulare, nihilominus hodie talis numerus, eſt arbitrarius iudici, videlicet quota manu ſe purget. quandoque enim maior quandoque minor taxandus eſt numerus, ſecundum quòd infamia, vel crimen ſunt magis, vel minus grauia. cap. presbyter, vt

Compurgatorũ numerus arbitrarius.

vt ſupra. & in c. omnibus 2. q. 4. vnde Inno. indicit cuidam decano purgationem cum quatuordecim ſuis ordinis. & in c. inter ſolicitudines. de purg. cano. & cuidam Epiſcopo indixit purgationem cum duobus Abbatibus tantum. c. cum in iuuentute. de purg. cano. & c. cum. P. de accuſa.

Quando autem non poſſunt haberi tot compurgatores, Hoſti. dicit, quod ſi non poſſent haberi, quia de reo teſtes non confidunt, ſeu non eſt fides in alijs de eo, quod tunc habetur pro conuicto, & deficiente in purgatione. Aut non reperit quia pauper eſt, vel extraneus, hoc caſu eſt ſibi ſubueniendum arbitrio Iudicis, conſiderata qualitate perſonæ, criminis, & infamiæ, & ita communiter tranſeunt Doctores. Sed tu dic (ait Ab.) quod vbi ex iſtis cauſis non poſſunt haberi compurgatores clerici, debent adhiberi laici, etiam fœminæ ſi viri non poſſunt haberi. & ſi etiam laici ex hac cauſa deficerent, credendum eſt ſoli iuramento ipſius, vt eſt gl. in c. cum P. de accuſation. & in c. in decima. 18. q. 2. & c. in iuuentute. de purg. cano.

Pauper, vel extraneus purgandus.

Soli iuramento quãdo ſtãdum ſit.

Quales autem debeant eſſe compurgatores, Hoſt. in ſumma declarat, dicens, quòd requiritur quod ſint eiuſdem ordinis ſiue dignitatis, ſi inueniri poſſunt. c. inter ſolicitudines de purg. cano. Notandum tamen, quòd quando hi qui eiuſdem ordinis ſunt, inimici ſint ipſius infamati, vel ſaltem eſſe præſumantur, compurgatores ordinis inferioris admittuntur, vt in c. ſi legitimi. 2. q. 4 & c. cum in iuuentute, de purg cano. Idem videtur, ſi tot Epiſcopi non inueniuntur, vt in c. quotiens. quinimo ex eadem cauſa, deficientibus clericis (vt iam dictum eſt) laici admittuntur, vt in c. omnibus. 2. q. 4. vel etiam fœminæ deuotæ, & honeſtæ, & in c. in decima. 18. q. 5. Præterea tales requiruntur compurgatores, qui vitam, & conuerſationem infamati & præſentem, & præteritam cognoſcant, vt in c. inter ſolicitudines, vt ſupra.

Inferioris ordinis cõpurgatores.

Qua pœna autem veniat puniendus, qui in purgatione defecerit, dicit Hoſt. vbi ſupra. Trado tibi regulam, quod ſicut puniretur de crimine de quo imputabatur, ſi conuincebatur conſiderato modo agendi, ſic punietur ſi in purgatione deficiat. Vnde ſi accuſetur quis de crimine quod depoſitionem inducit, & indicatur ei purgatio, in qua præſtanda accuſatus deficiat, debet ſuſpendi, vel deponi, c. de hoc. de ſimo. & c. inſinuatum. & c. cum P. de accuſa. Si vero purgationem rite perfecerit, Iudex ſine mora, & difficultate debet ſuſpenſionem, ſi facta fuerit, & relaxare, & eum ab infamia criminis abſoluere, vt c. ex tuarum. de purg. cano.

In purgatione deficiens.

Nota ex Abb. in c. inſinuatum. de ſimo. dicentem ſic. Nota iſtam glo. quam ſoleo quotidie allegare ad reddendum rationem quare deficiens in purgatione punitur vt conuictus, non enim punitur ex præſumptione probabilitatum, quia illa non ſufficit ad condemnandum quem de crimine, vt in c. litteras. de præſumpt. ſed præſumptio probabilis iuncta infamiæ tranſit in violentam, cum reus deficit in ſe purgando, & violenta

Probabilis ſũpta infamia violentam facit præſumptionem.

sufficiat ad condemnationem, vt in c. afferte. de præsumpt. & in l. indicia. C. de rei vendi. simile not. gl. in c. cũ cõtumacia. de hære. li. 6. vbi præsumptio orta contra suspectũ de hæresi, si est vehemens transit in violentam, si stat in excõmunicatione per annũ, & i c. rursus, & in c. quicũque. 11. q. 3.

Nota etiam ex eodem Ab. in c. inter solicitudines. de purg. cano. quòd deficiens in purgatione non traditur brachio sæculari, si vult redire ad fidem, secundum Doctores, quia si vere conuictus, vel confessus potest redire ad fidem, & non debet tradi curiæ sæculari, fortius dicendum est idẽ de conuicto interpretatiue. Concluditur igitur secundum Doctores, maximè secundum Host. quod ad quantumcunque pœna agatur deficiens purgatione debet conuenirivt conuictus. & ex hoc infertur quòd si iste talis aliàs incidisset in hæresim, & nũc ex deficiẽtia in purgatione haberetur pro conuicto, & non pro relapso, deberet tradi curiæ sæculari, vt in c. accusatus. de hære. lib. 6. quòd est bene notandum (ait Lucerna Inquisitorum) Abb. alleg. in gl. fi. d. c. inter. de purg. cano.

Purgandus, qui aliàs abiurauit.

Nota etiam ex dicta Lucerna, quod pendente causa super criminibus coram delegato Papæ, purgatio recepta super ipsis criminibus ab ordinario non tenet, vt in c. cum dilectus. eo. tit. in fi. Abb. ibidem.

Nota etiam quod indici purgatio canonica infamato, seu suspecto de aliquo crimine potest, absque eo quod terminus statuatur accusare volentibus, vel quod præmittatur inquisitio super veritate criminis. Abb. in c. cum dilectus, de purg. ca.

Purgatio iurata.

Nota insuper, quòd ille qui se legitime purgauit, præstita purgatione sibi indicta debet absolui, & denunciari vir boni testimonij, nec potest amplius procedi contra illum vigore precedentium indiciorum, & sic tollitur infamia, seu effectus infamiæ facti. Si autẽ infamia oriatur de nouo per alia indicia superuenientia, tunc oportebit quòd ista purgentur. ad hoc c. fi. de collu. dete. & quod not. in l. 1. & l. repeti. ff. de quæst. hæc Abb. in c. ex tuarũ ibi. secundo nota, & c. inter. eo. tit. & ibi. Nota effectum purgationis præstitæ. Vide ad hoc. gl. in c. habet hoc proprium 2. q. 4. & gl. in c. Mennam. in eadem q. & quod dicit Archid super d. c. habet proprium.

Q

QVADRAGENALIS.

QVADRAGENALIS præscripto in causa fidei infrascripto modo considerari debet. Nam ille de cuius bonis quæritur, vel reputabatur catholicus tempore mortis suæ, vel non. Si reputabatur catholicus, eius successores vniuersales, & singulares iuris & rei præscribunt vniuersa bona defuncti spatio quadraginta annorũ, si tamẽ sint catholici, & iustum titulũ habeant, scilicet vel per legitimam successionẽ vel

vel per iustam emptionem. Adde & tertiũ, quod bonam fidem habeant, & quod per totum tempus quadraginta annorum diutinam, & non interruptam possessionem habuerint.

In secundo vero casu quando defunctus de cuius bonis agitur, modo hæreticus decessisset, & non reputabatur catholicus tempore mortis suę, dicitur quod ti cætera præmissa concurrant, quadragenalis tamen prescriptio non habebit locum, quia illa præscriptio demum permittitur, vbi defunctus tempore mortis suæ catholicus reputabatur. ergo vbi non reputabatur catholicus, inhibetur, iuxta illud, Quod de vno permittitur, de cæteris prohibetur, vt ff. de indi. cum prætor. & c. nonne, de præsump. vnde si quadragenalis non vindicat sibi locum, neq; centenaria locum habebit, quia à tempore commissi criminis bona fuerunt delata in fiscum. Melius tamen, ac verius videtur dicere, quod licet bona talis hæretici fuerint delata in fiscum à die commissi criminis, quia tamen publicata non fuit sententia super huiusmodi confiscatione, centenaria non habebit locum, vt C. de sacrosan. eccle. in authen. quas actiones, & cap. 2. de præscriptio. lib. 6.

QVÆSTIO.

QVæstio est inquisitio veritatis per torturam, & cordis dolorem. Nam nuda, & leuis territio absq; cordis dolore non dicitur quæstio in criminalibus, vt l. item apud Labeonem. §. quæstionis. ff. de iniur. & l. 1. §. quæstionum. ff. ad Sylla. Azo in summa. de quæstio. & Oldra. in quodam suo trac. de eo. & dicitur quæstio à quærendo, quia per eam quæritur veritas de quo disputatur. Et nota, quòd appellatione quæstionis continetur carceratio facta de aliquo, vt non comedat donec dicat negotium de quo quæritur. Franc. Bru. de indi. ad sort. q. 2. 2. par. nu. 1. Item qualitercunq; per vim, & tormenta quis compellitur ad aliquid dicendum, videtur quæstio. l. item apud. §. quæstionis. ff. de iniur. l. 1. §. quæstionem. ff. ad Sylla. Item negatio cibi dicitur quæstio. l. necare. ff. de lib. agno. Item chorda. l. decurriones. C. de quæstio. & l. nullus. ff. ad leg. Iul. maiest. Item quælibet vis illata personæ, vt l. fi. C. de aboli.

Carcer quando dicatur quæstio.

An autem simplex carceratio, vel detẽtio cõtineatur appellatione quæstionis, vel tormentorum, videtur q̃ non: quoniam carceratio, & detentio sit etiam nullis præcedentibus indicijs, & ad solam custodiam: quędinus. ff. de quæst. propter quod dicit Angel. in d. l. item apud. §. quæstio. q̃ si statutum prohibet aliquem torqueri sine scientia primum, quòd nihilominus poterit incarcerari absq; ipsorum conscientia, dummodo carceratio non fiat cum denegationis cibi. & idem tenuit in l. nemo. C. de exact. tri. idem secundum quosdam si carceratio esset periculosa ratione

loci, vel ratione infirmitatis, vel inferret infamiam ratione qualitatis personæ detentæ, quia tunc posset dici inesse torturam in detento. Vide infra in ver. tortura, per totum.

QVERELA.

QVerela nomen est generale, comprehendens omnes genus querelarum. Bal. in consi. 335. 3. vol. col. 1. consi. 229. ad fin. & consi. 252. col. 1. & est magis latum verbum querelare, quàm appellare. Aret. in cõsi. 75. colum. 8. & comprehendit etiam accusationem. Cæpol. in consi. 65. colum. 2. Et scias quod sicut non omnis potest accusare, iuxta not. per Gand. fol. 1. col. 2. & sequen. & per Aretin. in glo. nec non ad querelam, colum 6. & sequen. ita non omnis potest sic querelare, aut querelari, quia si recesserint aliqua vsu requisita in accusatione, vt inscriptio ad pœnam talionis, & protestatio fideiussionis, cætera tamen remanserunt, per regulam l. præcipimus, in fi. C. de appel. Vsus tamen non admittit tales querelas pro accusationibus, quia hoc modo non esset necessaria alia inquisitio, quæ tamen formatur super talibus querelis, & ita querela habetur pro querela, & non pro accusatione. Boss. in pract. ritu. de accusatio. num. 6.

Qui querelare vel accusare possit.

Querelare, siue accusare non omnis potest, etiam vbi aliàs persona est apta, sed in criminalibus publicis tantum, & in priuatis vbi venit pœna applicanda fisco, aliàs tantum auditur is cuius interest, vt per Bar. in rub. ff. de pigno. actio. & per Aretin. in glo. nec non ad querelã. Verum est ad uertendum, quod etiam in priuatis vbi potest ex dispositione iuris, vel statutorum procedi ex officio, semper omnis admittitur, etiam quod sua non interfit, secundum Card. in cap. exceptionem, in 6. quæstio. extra de exceptio lib. 6. Et nota quòd querelans non punitur de falso, sicut denuncians, quia querelans tantum asserit, & nihil probat, denuncians autem etiam probat, & saltem facit indicium ad inquirendum. Bossius vbi supra, num. 16.

Aliud querelare, aliud denunciare.

R

RAPTOR.

RAptores virginum, & maxime monialium qua pœna plecti debeant, vide Instit. de publi. iudi. & l. raptores virginum. C. de episcopis, & clericis. & l. vnicam. C. de raptu virginum. & punitur etiam solus conatus. Et nota, quòd raptus requirit amotionem violentam de loco ad locum. Bald. in l. sed eximendi. & ibi Alexand.

RATI-

RATIFICATIO.

RAtificatio confessionis quomodo & quando requiratur in reo, vide supra in ver. confessio, & ver. processus.

Confessio ex traiudicialis quid faciat.

Vnum tamen notabis, q̃ ratificatio confessatorum in tormentis non requiritur, vbi vltra confessionem adest confessio extraiudicialis præcedens istam confessionem, secundum Io. de Imo. in c. at si clerici, de iudi. & Fel. in c. olim, de rescrip. & Ias. in l. magistratibus. ff. de iuris coniudi. & Marsil. in prac. cri §. quoniam, nu. 38.

Nota insuper q̃ ratificare spontaneam confessionem licet non sit necessarium, sentiunt tamen Doctores, q̃ sponte confessus debet moneri suas facere defensiones, primo quia potest cognoscere de inualiditate cõfessionis: secundo quia potest reuocare confessionem, vel eam declarare: tertio quia conceditur posse probari fallitas confessionis. Bald. in l. si quis. C. de epis. & cler. Cason. in trac. de tormen. c. 19. nu. 11.

RATIO LEGIS.

Legis anima ratio est.

RAtio legis est anima legis, l. quod dictum. ff. de pac. & strictioris est obseruantiæ, quàm ipsa lex, secundum Bal. in l. quicunq;. C. de ser. fugi. & in l. nõ dubium. C. de legi. & per eundem in l. si quis seruo. C. de fur. vbi dicit q̃ ratio est sicut anima, & verba sunt sicut superficies. & in d. l. non dubium, dicit q̃ est spiritus viuificans legem, omne dictũ, & factum faciens ratum & firmum. & habetur per Abb. in consi. 1. vol. 1.

Ratio enim determinata legis restringit dictum legis, vt illa dumtaxat lex ipsa comprehendat ad quæ ratio illa naturaliter adaptari potest, & nõ vltra. l. cum pater. §. dulcissimis, & l. hæc actio. & ibi Bar. ff. de calumnia. & l. qui animo. ff. de acqui poss. & not. glo. in cle. 1. de elect. & per Gemin. in c. vbi periculum, eo. tit. li. 6.

RECEPTATIO.

Sciẽtia requiritur in deiẽto.

REceptatio, siue conuersatio hæreticorum, & cum hæreticis non consideratur nisi cum scientia, nam ad hoc quod receptator banniti puniatur de receptatione, debet probari scientia, glo. in l. prima. & ibi not. Bar. ff. de recept. Bald. in l. à nobis. de except. vide insuper textum, & ibi not. per glo. in cap. accusatus. §. ille quoque de hære. lib. 6. qui loquitur de illo, qui prius abiurauerat, & sic in fortioribus terminis, quando aliquid dicitur esse factum, quod ignorantia excusari non potest, scientia debet probari. Bar. in l. omnes. C. de agricol. & censi. lib. 11. Ang. in l. pri. de Nili aggeribus non rump. dicentes quod accusans auxiliatorem banniri debet

Universidad de Deusto
Biblioteca

debet probare scientiam, propter glo. in l. ex malef. §. longe minus. ff. de actio. & oblig. & præter id quod cum non probatur scientia, satis constare de ignorantia dici possit, pro qua præsumitur, c. præsumitur, de regul. iur. li. 6. l. verum. ff. de probat.

Receptatores latronum, vel aliorum insignium reorum capitali supplicio damnantur. l. fi. C. ad leg. Iul. maie. de vi pub. & l. 12. & in fin. C. de his, qui latro. occult.

Receptator quis dicatur proprie, & maxime hæreticorum, cũ dubium sit, notandum est, quod recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici differentia. Quidam namq; sunt qui non tantum semel, & iterum, sed pluries, ac frequenter hæreticos recipiunt, & isti proprie secundum vim nominis, & vocabuli dicuntur receptatores à recepțãdo, quod est verbum frequentatiuum, & inde receptaculum dicitur domus, vel hospitiũ in quo hæretici frequenter, vel pluries conueniunt ad docendum, vel ad morandum, & tales receptatores quandoq; sunt sine culpa, vtputa, si ignoranter hoc faciant, vt quia eorum errores nesciunt, nec aliquid vnquam siniſtrum de eis audierunt, nec suspicati sunt.

Receptatores sine culpa.

Alij autem sunt in culpa, vtpotè quando illorum errores sciunt, & q Ecclesia eos persequitur non ignorant, & nihilominus eos latenter, & frequenter receptant, ne in manus Ecclesiæ perueniant: tales enim proprie sunt, & dicuntur receptatores hæreticorum, & de talibus loquuntur iura, & tales si credant hæreticorum erroribus, secundum c. excommunicamus, 1. sunt hæretici, & debent, & si non fateantur hæreticos se esse, tãquam vehementer suspecti abiurare, vel eis est purgatio canonica iniungenda, maxime si sunt infamati, d. c. excommunicamus, 1. de hære. & c. accusatus, eo. lib. 6.

Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt, & hi secundum aliquos receptores, quia illos tantum receperunt, sed nõ receptatores, quia non receptarunt, dici possent: contrarium tamen cum nonnullis tenet Guido Falcodij in suis consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, q. 9 & de hoc nõ est magna vis facienda, nam non de verbis, sed de factis curandum est. Ideo dicendum est, q; isti siue dicantur receptores, siue receptatores, quãdoq; sunt in culpa, & quãq; non, vt iam de proprie receptatoribus dictum est.

Fit notandum est, quod quis non dicitur receptare nisi scienter. l. 1. & ibi notata. ff. de recepta. & l. 1. & 2. ff. de offi. præsid. & l. congruit. C. de his qui latro & ideo tota vis in hac materia consistit in ostendenda scientia, cum receptare in se non sit malum. Propter hoc secundum Bal. in 2. dolus. C. de dolo dolus, & scientia debet ostendi, quibus non ostentis sequendum est ius commune: quando autem de scientia constitit per famam, est licita causa minuendi pœnam, vt per Bar. in l. 1. ff. de [illegible] vide Bosi. in prac. tit. de rapinatoribus. 2. n. 1. & Zanch. c. 6. cum addit.

Sed

Sed quid de hospite, aut caupone, qui non videtur teneri ad explorandum conditionem aduenientium seu declinantium ad suum hospitium? ff. de fur. adu. nau. l. 1. quicquid dicat Bar. ibi à Nello adductus, dicimus ipsum teneri, si hæreticus publice damnatus est, aut publice citatus ab officio Inquisitionis, quia cum hoc sit crimen publicum quod omnes tangit, & in omnium iniuriam committitur, vt l. Manichæos. C. de hær. omnes cauere debent, secus autem si ignoratur quod sit hæreticus damnatus, aut citatus, & requisitus ab Inquisitore. Vide Gand. in tit. de furib. & latro. nu. 14.

Consanguineus etiam cessante dolo, ideſt si non participat in crimine cum recepto, excusatur, quia ignorantia meretur excusationem. ff. si is qui testa. liber esse iussus fuerit l. penult. in fi. vide Bonif. Vital. de receptat. fur. num. 4. 5. 6. 7. Et clarius in proprijs terminis loquitur Paul. Ghirl. cod. tract. q. 6. num. 2. & 3. exponens dictum glo. in §. credentes, in c. excommunicamus. & in c. accusatus. §. si vero. eo. lib. 6. Excusantur etiam consanguinei in casu necessitatis famis, per glo. in c. accusatus. §. ille quoque. in ver. non possit. & Panor. in c. si quis episcopus. de accusa, dicentem potius subueniendum esse patri, & fratri carnali hæretico in casu necessitatis, quàm extraneo catholico. D. Tho. 2. 2. quæst. 31. ar. 3. vide Nellum in trac. de bannitis, quæsito 21. & 22. Considera tamen limitationem Bar. in l. 2. de recept. ab illo adductam, qua declarat consanguineum receptantem non excusari, si receptus ex forma statuti potest occidi, quia tunc est hostis ciuitatis, & sicut illum perdit ciuitas, ita illum perdunt agnati, & cognati. l. postliminium. §. filius. ff. de captiuis. & à simili considera, an id curat etiam in hæretico, qui est hostis totius Ecclesiæ.

Cõsanguinei alijs præponẽdi sunt necessitatis tẽpore

RECVSATIO.

REcusari potest quilibet Iudex delegatus, vt notat Archid. in c. cum plures. de offi. deleg. lib. 6. & etiam ordinarius, vt in c. licet. de for. cõp. & c. legitima. de appel. lib. 6. & infra tres dies arbitri sunt eligendi, vt in l. fin. C. de iud. & per hoc patet quod citari debet aduersarius ad hanc electionem faciendam, ar. l. de vnoquoque. ff. de test. iudi. Tempus autem infra quod dicti arbitri debent terminare causam, non est in iure determinatũ, sed Iudex recusatus potest, & debet ipsum tempus præfigere ipsis arbitris, infra quod tempus si non terminetur, iudex ipse cognoscet de principali causa, non obstante recusatione præposita, vt in d. c. legitima. de appel. Et nota quòd talis recusatio est præponenda in exordio litis, & habetur in c. cum speciali. de appell. & ibi vide textum cum glo. vbi declaratur qui sit seruandus ordo in huiusmodi iudicis recusatione. Quæ autem sint causæ legitimæ recusationis, habetur per Spec. in primo tit. §. superest videre, & per notata in c. legitima. de appell. lib. 6. vnde si iudex non admisit

Arbitri recusationis.

Causæ recusationis sunt allegandæ.

admisit exceptiones, & suspiciones, est legitima causa ab ipso alleganda, vt in c. postremo. de appel. & ita tenet Spec. in tit. de appel. §. 1. col. 5 vers. sed quam. Item vbi recusatur Vicarius, causa recusationis est probanda coram Episcopo. c. si contra vnum. de offi deleg. lib. 6. sed alleganda coram ipso recusato, vt in d. c. cum speciali. de appel. Recusare autem Inquisitorem quando possit reus, vide supra in ver. Appellare.

REDEVNTES.

REdeuntes, siue transeuntes ad ritum Iudæorum seu gentilium, vide supra in ver. Iudæi, & in ver. Inuocantes.

Redeuntes sponte ad fidem sunt, qui veniunt intra tempus gratiæ, scilicet antequam personaliter fuerint requisiti, & probationes contra eos nondum receptæ fuerint. si enim postea compareant inquisiti. dicuntur venire post tempus gratiæ, audiuntur in suis defensionibus, sed volentes errorem suum reuocare, & veniam obtinere, non admittuntur ad gratiam. Archid. in cap. vt commissi. de hære. lib. 6. Paul. Ghirl. de hære. q. 5. nu. 20.

REGVLARES.

REgulares prælati contra subditos suos aliter in causa fidei procedere non possunt, quàm per explicatam ac traditam formam, vt expresse habetur ex cap. vt officium. in princ. in ver. iuxta canonicas sanctiones. & in §. si vero. in ver. iuxta formam Ecclesiæ, de hære. lib. 6. & ex multis alijs iuribus, quæ bene inspicienti aperte patent. Qui itaque ex aliquo indulto facultatem habent regulares sibi subditos in hæresi deprehensos absoluere aut punire, seu contra illos inquirere, cum notario, & testibus depositiones recipiant, inquisitionem forment, ad abiurationem redeuntes recipiant, sententiam pronuncient, ac denique iuridice vniuersa faciant. & à d. §. verum. nullo modo recedant. quod si notarium commode habere non possunt, adhibeant duos viros idoneos loco notarij, qui se subscribant, vt in eodem §. verum. in fin. & de probatio. cap. quoniam.

Regula de apicibus iuris seruanda.

Nec valet, si dicant ex suo regulari instituto ad seruandum apices iuris minime teneri, quia hæc non ad apices, sed ad iuris substantiam, & essentiam pertinent. Non enim ita vaste regula illa de apicibus dilanianda est, & quibusuis excessibus, & criminibus applicanda, vt plerique cum conscientiæ onere seruandum esse putant, sed in leuioribus tantum omitti possunt apices, secus autem cum de grauioribus agitur. Archi. Flo. 3. parte. tit. 9. c. 7. §. 8. vers. Item notandum quod in priuilegijs religiosorum dicitur &c.

Nam

Nam ibi declarat per verba illa priuilegij, postpositis rimulis, & apicibus iuris, & per alias similia, quòd non eximuntur à iure communi, ad quod omnes catholici tenentur de consti. cap. 1. & addncit exemplum de forma electionis, additque, quod qui iniuste clericum detinet, excommunicatus est. de sent. excommunication. c. nuper. Videant igitur prælati regulares, & conscientiæ suæ consulant.

Nec etiam valet si dicant prædictum procedendi modum in hoc crimine Inquisitores tantũ arctare, seq; ordinarios esse, qui specialibus his constitutionibus, & ordinationibus minime subijciuntur, quia per c. per hoc eo. li 6, §. si. nõ modo Inquisitores, sed etiam Episcopi, qui ordinarij sunt ad seruandum antedictam procedendi formam obligantur, verba nanq; textus ita dicũt. Siue autẽ ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedẽdo modum obseruent, quẽ Inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ obseruare. Vide dictum D. Archiepiscopum. 3. par. tit. 18. c 2. §. 1. Siluestr. in ver. hæresis. 2. §. 8. ibi. quintum.

RELAPSI.

RElapsi proprie dicuntur, qui prius fuerunt lapsi, vnde relapsi quasi iterum lapsi. Labitur enim quis dupliciter, nam aliqui labuntur in hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur autem in hæresim qui in illa deprehenduntur, vt in c. ad abolendam, de hære. siue deprehendantur facti euidentia, siue confessione propria, sine testium productione legitima, iuxta glo. in alleg. c. ver. deprehensus, & c. super quibusdam. de ver. sig. labuntur etiam in fautoriã, qui hæreticos receptant, defensãt, sententiam Iudicum, vel processum fidei directe, vel indirecte impediunt, iuxta c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. Fautores qui.

Relapsi igitur sunt in duplici differentia, quidam enim sunt relapsi in hæresim, & sunt in quatuor gradus distincti, qui proprie dicuntur relapsi.

Primus quorum erit, cum quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, & deprehensus in eadem, vt in c. ad abolendam, de hære. §. præsenti, & §. illos quoque. vtpote deprehensus quis est in hanc hæresim incidisse, quod Christus videlicet nõ est natus de virgine, abiurauitque illam. & post in eandem abiuratam deprehensus est incidisse, relapsus est, & talis animaduersione debita est puniendus, iuxta cap. ad abolendam, de hære. lib. 6. Deprehensus

Secundus casus est quando non est deprehensus, sed est vehementer suspectus de aliqua hæresi, & abiurat eandem tanquã vehementer suspectus, si post talem abiurationem deprehensus est in eandem abiuratam hæresim incidisse, relapsus debet censeri quadã iuris fictione, & tanquam Vehementer suspectus.

relapsus

relapsus est habendus. c. accusatus. de hæret. li. 6. vtpote, suspectus habitus est vehementer quis, sed non deprehensus. quod non credit Christum esse natum de virgine, & abiurauit illam hæresim vt vehementer suspectus, postmodum deprehenditur, quod incidit in ipsam abiuratam hæresim, relapsus dicitur, & est talis puniendus, secundum c. accusatus. de hæret. li. 6. secus autem si tanquam leuiter suspectus abiurauit.

Tertius casus est. Quando quis deprehensus, vel vehementer suspectus est, quod inciderit in aliquam hæresim, & post abiurat non solum illam, sed etiam omnem hæresim generaliter, & simpliciter, postea deprehenditur in illam in qua inciderat, seu suspectus fuerat, vel in aliam quamcunque incidisse, relapsus est vt in c. accusatus. §. cum vero. libl. 6. vtpote quis est deprehensus, seu vehementer suspectus de hac hæresi videlicet, quod Christus non surrexit, & abiurauit non tantum illam hæresim, sed omnem hæresim, talis si post talem abiurationem deprehendatur in hac hæresi, videlicet quod Christus ad cœlos non ascendit, incidisse, relapsus est, vt in c. alleg. pater.

In quamcunque.

Quartus casus est. Cum quis hæresim abiurauit, de cuius lapsu ante abiurationem constabat, vtpote, quod fuit deprehensus vel post constitit, vt quia abiurauerat vt suspectus vehementer, & post constitit quod post abiurationem hæreticos deduxit, visitauit, seu associauit, vel fauorem dedit, qui non possit rationabiliter excusari, debet iudicari relapsus, vt in d. c. accusatus. Et omnes tales relapsi, siue pœniteant, siue non, sine vlla penitus audientia tradendi sunt brachio seculari debita animaduersione puniendi. Sed verum est, quod si non pœniteant, sunt tradendi tanquam hæretici pertinaces. Si autem pœniteant, non sunt eis deneganda sacramenta pœnitentiæ, & eucharistiæ, vt in c. super eo. de hæret. lib. 6.

Fautores post secũdam fautoriam.

Quidam autem sunt relapsi in fautoriam, vt quia fautoriam abiurauerunt, & post in ipsam abiuratam fautoriam relabuntur, secundum concilium Teraconanense relapsi sunt. Si autem ita sit, & an intelligatur si relabuntur in aliam fautoriam, vel in eandem, & an sint isti vel illi, & non isti, sed illi curiæ seculari vltimo supplicio feriendi, & tradendi, clare non loquuntur iura. Eodem modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauerit, & postmodum inciderit in eandem, vel aliam infamiam, an sit realiter, vel iuris fictione, vel alias relapsus, & pœna relapsis debita puniendus, iura clare non loquuntur, licet in c. ad abolendam. §. illos quoq: & c. excommunicamus. §. adijcimus. extra de hæreticis videatur dicere quòd qui post purgationem reincidit, quod sine vlla audientia seculari iudicio sit tradendus, quia ibi loquitur indistincte. In tali casu quicquid diximus supra in ver. purg. cano. hic & in 2. casu optimum esset Papam consulere.

Post purgationem delinquens.

Nota etiam pro maiori declaratione tam primi quàm secundi modi propter doctorum varias opiniones, quod relapsus (vt iam diximus) proprie

prie dicitur, qui per manifestam, & plenam probationem primo de hæresi fuit convictus, deinde hæresi abiurata reincidit in errorem illum primum, vel in quemcunque alium, secundum Io. And. qui alleg. c. ego Berengarius de consecra. dis. 1. quia necesse est in relapso constare debere de vno lapsu priori, vel posteriori, & pro hac opinione Io. And. (ait Gemin.) facit c. ad abolendam, ponens relapsis pœnam, loquitur de his qui relabuntur in abiuratam hæresim. Si ergo vnicum articulum abiurauit, & postea committat in alium, non dicitur relapsus in hæresim nisi in genere, ergo non habet pœnam relapsorum quæ imponitur tantum relapsis in abiuratam hæresim, cum iura pœnalia non sint extendenda, c. statutum. de elect. sed contrarium facit sequens glo. (ait Gemin.) quia ille, qui abiurat hæresim in vna specie, videtur abiurare etiam in alia specie, cum habeant inter se connexitatem. Igitur relapsus postea in altera, etiam relapsus dicitur in abiurata, & per consequens puniendus vt relapsus, & ista pars videtur verior. Vide Gemin. in c. accusatus. de hæret. li. 6. verior dico, & ideo tenenda, quia & validioribus rationibus innititur, & quia nõ refert quo genere erroris quis in hæresim labatur. Nam semper tendit ad vnam sceleris nequitiam, & ad vnum finem, scilicet deuiandi à fide catholica, vt c. de hæret. Arriani. Et dicitur quod hæretici diuersorum errorum habent facies diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, vt c. penul. de hæret. Et exinde relapsus dicitur quasi secundo lapsus. Nam monosylla-ba reiterationem inducit. ff. de ver. sig.

Ad vnam sceleris nequitiam.

Nota etiam, quod licet quis non confiteatur certam hæresim credidisse, vel tenuisse, dummodo confiteatur se tanquam vehementer suspectum abiurasse omnem hæresim, & postmodum in eandem suspicionem reinci disse, relapsus non dicitur, sed violenter suspectus, secũdum Gemin. quia vehemens suspicio transit in violentam, scilicet superuenientis vehementi, & alleg. glo. in c. literas. de præsump.

Violenter suspectus.

Relapsis brachio seculari tradendis mortem nunciare per seipsum non debet Inquisitor, nec Episcopus, sed per honestas personas ipsis reis vtcũque gratas, & deuotas, quas sepius ad eos mittere debet. vide directorium Inquisitionis, & supra in ver. Hæreticus, nu. 17.

Mortem relapsis nunciare qui debeat.

RELAXARE.

Relaxare pœnam reo totaliter, vel particulariter, an liceat iudici, nota vt infra. Et pro maiori declaratione huius difficultatis, ex doctorum dictis distinctiones nonnullas præmittere oportet.

Quarum prima erit. Quod differentia est inter relaxare, mutare, & alterare pœnam.

Nam relaxare pœnam reo videtur esse illam totaliter à pœna absoluere, siue ei totaliter pœnam remittere. Mutare vero est pœnam debi-

tam

Alterare pœnã quid sit.

tam in aliam commutare, vt pœnam mortis in pœnam exilij, aut pœnam flagellorum in pœnam pecuniariam. Alterare autem pœnam est pœnam augere, vel diminuere, mitigare, & attenuare.

Secunda distinctio erit, quod pœna aut est In lege determinata, aut non, sed iudicis arbitrio relicta.

Tertia distinctio est, quod pœna in lege statuta, aut statuitur vt inferenda, aut iam iure incursa.

Quarta est, ꝙ alterare pœnam contingit dupliciter, aut post, aut ante latam sententiam.

Quinta erit, quod alterare pœnam contingit dupliciter, videlicet aut cum causæ cognitione; aut sine causæ cognitione.

Sexta erit, quod reus aut puniendus est ad instantiam iniuriati accusatoris, aut non.

Septima erit, ꝙ iudex aut est ordinarius, aut delegatus.

Octaua erit. Si iudex ordinarius est, aut est habens potestatem dispensandi in crimine de quo reus accusatus est, aut non.

Relaxare pœnã in lege statutam.

His præmissis sit hæc prima conclusio. Iudex ordinarius, & multo minus delegatus non potest reo accusato, & conuicto licite relaxare pœnam in lege statutam super crimine de quo reus est condemnatus, reo petente recompensationem illatæ sibi iniuriæ. Hęc conclusio quam credimus esse Diui Thomæ sec sec. q. 68. ar. 3. patet primo auctoritate diuinæ legis. Dicitur enim Deut. 13. de illo qui persuadet seruire dijs alienis, Non parcat oculus tuus vt misereris, & occultes eum, sed statim interficies eum. Et de homicida dicitur Deut. 19. nec misereris eius.

Secundo patet ex c. si quem 2. q. 3. vbi dicitur. Facti quidem inquisitio in arbitrio iudicantis est, pœnæ vero prosecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruatur, non arbitrio iudicis committitur. ff. ad turpil. l. 1. Et propterea dicitur in authen. de iudicibus. §. oportet quod iudex non debeat esse mitior lege.

Duo à iudice considerãda.

Ratione vero probatur præfata conclusio per Diuum Thomam vbi supra, ex duobus, quæ sunt circa Iudicem consideranda, quorum vnum est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum, & aliud est, quod ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. Duplici ergo ratione impeditur iudex ne reum à pœna absoluat. Prima quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoq; pertinet vt reus puniatur, puta propter aliquam iniuriam in ipsum commissum, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis, quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere vnicuique.

Differentia inter iudicẽ, & iudicem.

Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet quod malefactores puniantur, sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Iudices, & supremum Iudicem, scilicet Principem cui est publica potestas plenarie commissa.

Iudex

Iudex enim inferior non habet potestatem absoluendi reum à pœna contra leges superiorum sibi impositas. Vnde super illud Io. 19. Nõ haberes in me potestatem vllam, dicit diuus Augustinus, Talem Deus dederat Pilato potestatem, vt esset sub Cęsaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absoluere.

Principis auctoritas.

Princeps qui habet plenariam potestatem in republica si ille qui passus est iniuriam velit eam remittere, poterit licite reum absoluere, si hoc publicæ vtilitati viderit non esse nociuum.

Secunda conclusio est. Si iniuriam passus consentit vt reo pœna relaxetur, Iudex habens plenam auctoritatem potest licite reo relaxare pœnam in lege statutam, dum tamen hoc non sit nociuum, aut scandalosum reipublicæ patet hæc conclusio ex iam dictis.

Pœnæ diuersæ diuersa tẽpora requirunt.

Tertia conclusio est. Quando pro vno eodem ąue facto diuersæ pœne de iure imponuntur, tunc vtraque pro vno, & eodem tempore non est imponenda. Hoc patet per c. Ar si cleri. de iudi. maxime vbi vtraque per se sufficeret, vt ibi notatur, sed tunc minor est imponẽda, quia pęnę potius sunt molliendę quàm exasperandæ. ff. de pœni. l. interpretatione, & de pęni. di. 1. c. pęnæ. vel locus erit gratificationi, c. cũ autem, de iur. patro. vel illa imponatur quæ magis timetur, c. quoniã frequenter, vt lit. nõ cõt. ga hoc solũ bene agitur, vt vita hominũ corrigatur, c. ꝓdest seueritas. 23. q. 5.

Quarta conclusio est. Si pęna ipso iure contrahatur, non potest Iudex eam relaxare, aut commutare, vel alterare, quia talis pęna, cum iam quodammodo inhæret vsibus ipsius rei, non pendet ex iudicis arbitrio, tum quia, vt Io. And. in c. 1. de fagit. ait, quando pęna imponitur ipso iure, non requiritur alia sententia condemnatoria, seu declaratoria delicti.

Quinta conclusio est. Pęnam in lege statutam non potest commutare, vel alterare augendo, vel minuendo Iudex delegatus, quia talis non potest dispensare, sed iure communi procedere, cum fines mandati exacta diligentia sint seruandi. c. cum dilecta. de rescript. Hæc conclusio colligitur ex c. de causis. de off. deleg.

Habens potestatẽ dispensandi sup crimine.

Sexta conclusio est. Pęnam in lege statutam pro aliquo crimine Iudex etiam ordinarius non habens potestatem dispensandi super illo crimine, non potest commutare, minuere, vel augere, vt in c. licet. de pęnis.

Accusationis effectus.

Septima conclusio est. Iudex ordinarius habens potestatem dispensandi super crimine illo, non potest pœnam in lege statutam mutare vel alterare diminuendo, vel augendo sine causa legitima, & sine causæ cognitione, vt ex c. si quam, 2. q. 5. vnde dicit Host. in sum li. 5. titu. de accus. §. quis sit effectus accusationis. Effectus accusationis est, vt reo conuicto imponatur pęna ordinaria, & certa, si in iure statuta est. nam Iudex qui meliorem aut duriorem pœnam imposuerit, quam scriptam reperit, graui infamia notatur, vt C. ad l. Iul. de vi pub. vel pri. l. ferous qui in fin. C. ne Sanctum baptisma itere. l. 3. & c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transact.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Post latã sentiã pœnã commutare non potest.

Octaua conclusio est. Pœnam in lege statutam Iudex non potest commutare post latam sententiam, vt ex alleg. cap. si quem. 2. q. 3. Sed contra hanc conclusionem aliqui arguunt. & primo d. c. veniam. 35. q. 9. vbi Papa post sententiam quidam pœnam temperauit. & idem de Præside prouinciæ qui etiam post sententiam potest mulctam impositam temperare, vt. ff. de offi. Præsid. l. illicitas. §. qui vniuersas. Sed respondetur quod speciale est in Papa, & præcipue in his, qui vocati sunt in plenitudinem potestatis, quod possint in criminalibus etiam post sententiam pœnam adiudicatam temperare. similiter & Præses prouinciæ, qui etiam habebat maximam potestatem & ideo ex hoc non sequitur quod regulariter omnes Iudices hoc possint facere.

Nona conclusio est. Pœnam in lege statutam potest Iudex qui habet potestatem dispensandi super illo crimine, de quo dicta pœna fuit statuta, commutare, augere, vel minuere cum causæ cognitione, & ante sententiam, vel ipsa sententiæ prolatione, vt in c. In archiepiscopatu, de rapto. & C. eo. l. & si seuerior. In hac causæ cognitione habetur consideratio locorum, & temporum, personarum, & causæ, multitudinis, & ætatis, ac etiam scandali. namque ex his omnibus rigor iuris mitigatur, vt colligitur ex c. super eo. de sent. excom. & c. vlt. de transa. Item causa cognita, & ex prædictis causis, & iuribus poterit pœnam augere, & etiam quia multis crassantibus vindicta opus est. ff. de pœnis l. aut facta. in vlt. §. & l. capitaliũ. in vlt. §. & in d. §. & in d. l. & si seuerior, & p Inno. in c. 1. de cõstitutio.

Vigor iuris ex quibus mitigatur.

In extraordinariis quid possit Iudex.

Decima conclusio est. In pœnis extraordinarijs iudex potest exasperare, & mitigare pœnas, vt. ff. de pœnis. §. hodie, & de pœnit. di. 1. c. mensuram. In quibus extraordinarijs tunc dicitur pœna diminui, vel augeri, cum Iudex non seruat id, quod in talibus seruari consueuit, vt. ff. de damn. infe. l. si finita. §. 1. & ff. de flumi. l. 1. cum similibus.

Incorrigibili remissio non est facienda.

Vndecima conclusio est. Indulgentia seu remissio pœnæ non est facienda per Iudicem homini incorrigibili, 23. q. 4.

In humaniorem declinare debet Iudex.

Duodecima conclusio est. Quando pœna non est determinata à iure siue in lege statuta, tunc imponitur arbitrio Iudicis, qui habet, æquitate seruata, semper in humaniorem partem declinare. c. ex parte. de transa. & ff. de effra. l. 1. & ff. de pœnis. l. hodie. Et c. de causis. de off. deleg. & c. vlt. de transa. Cum his concordant Inn. Host. in summa. Archi. in c. si ergo. 17. q. 1. & Enricus Boich. super c. in archiepiscopatu. de rapto.

Iudex inordinate remissus cui nocet.

Et nota, quod si Iudex inordinate remittere pœnã cõtati, & reipublicæ, cui expedit vt maleficia puniãtur, nocumentum inferret, cuius interest taliter punire delinquẽtes, vt peccata vitentur, vt Deuter. c. 13. vbi post pœnam seductoris subditur, Vt omnis Israel audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quispiam huius rei simile. Nocet etiam personæ cui illata est iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna iniuriantis. Hæc Io. de Tur. Crem. super c. si quem. 2. q. 3.

Rela-

Relaxare reum de hæresi suspectum, vel vbi pœna corporalis vel banni veniret imponenda, etiam sub fideiussione non licet, nisi constita de eius innocentia, vel saltem delicto non probato, quia licet fideiussores expresse se obligassent ad pœnam corporalem siue banni, propter talem obligationem non possent puniri, quia nemo est dominus membrorum suorum l. liber homo. & ibi Bartol. ff. ad l. Aquil.

Sunt etiam casus in quibus licet non inferatur pœna corporalis, reus tamen non relaxatur. Primo quando reus fugit de carcere, aliàs perdit priuilegium secundum Ang. in ver. fama publica. sed æquitas est in contrarium dummodo fideiubeat. Secundo q̃n reus à principio recusasset fideiubere. Tertio si confiteur sponte delictum. Quarto si repertus est in flagrãti crimine, siue cum armis. Vide Hippol. in §. Attingam. sed hodie prædicta sunt ad libitum iudicantium, ait Franc. Cason. c. 9. nu. 11.

Fideiussor quare non liberatur ad capturam rei.

Relaxatus cum fideiussoribus non idoneis poterit iterum capi, & cogẽtur idonee fideiubere. Bal. in l. 1. ff. si quis in ius voc. nec propter capturã rei principalis liberantur fideiussores. Bar. in l. si hæres à debitore. ff. de fideiuss. & ratio est, q̃ licet sit deuentum ad capturam, non tamen est satisfactum, respiciunt enim ad ipsam satisfactionem tanquam ad causam finalem, quamobrem fideiussores capi poterunt. Franc. Cason. vbi supra. n. 12.

RELATIO.

Relatio. Vide in ver. Citatio.

RELIGIO.

Religiosorum appellatione qui veniant, vide Abb. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de consti. quot modis dicatur religiosus gl. & Abb. in c. multa. de vot. & voti redem.

Religioso in iudicio sine iuramento non creditur. in c. nuper. de testi. Abb. in c. cum dilecti. de dol. & contu. vide ibi.

Palam matrimonium contrahens.

Religiosus si matrimoniũ palam contrahat, præsumitur in fide errare, & contra illũ Inquisitor potest procedere tanquã contra male de sacramẽtis Ecclesiæ sentientem: secus aũt si occulte, quia non præsumitur in fide errare, sed libidinis impulsu id fecisse. Ab. in c. de homine. de celeb. missarũ.

In hæresim incidens.

Religiosus in hæresim incidens grauius punitur quàm laicus. in c. accusatus. de hære. lib. 6.

Religiosus quicquid acquirit, & vndecumque acquirat, monasterio acquirit, vt in l. Deo nobis. C. de Episc. & cler. Abb. in c. quanto. de off. ordi.

Religiosis in omni probatione facienda, & quocumque alio negotio magis creditur quàm laicis. tex. & ibi Abb. in c. In nostra. de procur. Bald. in d. c. in fine.

REMEDIA.

REmedia ad maleficia tollenda etiam si fiant arte malefica de iure ciuili nulla pœna puniuntur, vt est tex. in l. Eorum. §. fin. C. de malef. Puniuntur tamen de iure canonico, vt. 26. q. vlt. c. Admoneant.

Remedia autem aduersus maleficia taciturnitatis quæ fiunt in tortura nonnulli dixerunt esse infrascripta verba, videlicet, Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem. Eructauit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi. Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Contere brachium iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus verbis, precibus, & exorcismis dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Parid. de Put. in tract. sindic. in tortura, Paul. Gril. de quæstio. 4. nu. 16.

REPETITIO.

REpetitio testium potest, & debet fieri maxime in criminalibus, in quibus maius est periculum, & pœna in supplicio consistit supra relegationem apud iudices etiam parte absente, & non vocata, vt in authen. de test. §. Et quoniam, iuncta glo. in ver. obsecrationibus. Nec alteri iudici potest delegari repetitio, nisi ex iusta causa, vtputa, si testes sint alterius territorij, vel nisi iudex esset impeditus iusto impedimento infirmitatis, vel absentiæ, vel alia iustissima causa, quia tunc posset demandari alteri iudici talis testium examinatio seu repetitio, & valeret, secundum Ang. de malefi. in ver. qui iudex, nu. 23. sed tutius est si possent repeti à proprio iudice, qui eos tormentis potest afficere si opus fuerit, vt §. Et quoniam in fin. in authen. de test. & in d. authen. apud eloquentissimum. C. de si. instr. maxime intellige hoc quando confrontationibus testium opus est. Et aduerte, quòd vbi testis fuit examinatus, & in repetitione detrahit à sua prima depositione, vel varie loquitur. Primo dicto testis credendum est, & non secundo in contrarium prolato, vt cap per tuas. de proba. & l. generaliter. C. de non numerata pecunia, & glo. in d. cap. per tuas. in ver. infirmare.

Et nota, quòd post iuramentum præstitum Iudex habens præ manibus informationes repetit depositionem cuiuslibet testis in eius præsentia seperatim ab alijs, & in secreto, ne vnius depositio per aliam fabricetur, vt c. Nos. §. Item damus 2. q. 7. & Daniel. 13. & Spec. in tit. de test. §. nunc tractandum. in prin. sed prius testem interroget, si ea quæ dixit in primo examine sint vera, & p̃ veritate dict⁹, & si responderit q̃ sic replicabit q̃ illa replicet, qui si dixerit se nõ recordari, sed velle legi suã depositionem, fiet vt supra dictum est.

Repe-

Repetitio autem torturæ sine vrgentioribus indicijs nunquam fieri debet. Nam cum indicia sunt vrgentia, Iudex reum negantem torquebit semel, sed cum sunt multum vrgentia, tunc fit repetitio torturæ, quæ quidem repetitio non debet excedere tres vices, ne in infinitum procedatur. tres vices dicimus, videlicet tres dies separatos, & pro qualibet vice sufficiunt tres quassationes, seu eleuationes, & depositiones, & vltra ternariũ torti dicuntur torti immoderate, & tunc confessio videbitur vi tormentorum facta, vt l. repetitio. ff. de quæst. & quoties Iudex intendit repetere reum in tortura, debet interloqui in actis q̃ supersedet à tortura incepta, sed non perfecte data, immo intendit procedere in ea. Brun. q. 5. in fi. Fran. Cason. de tormen. c. 14.

Tortura reiterãda quãdo non fit.

REPLICATIO.

REplicatio paris criminis repellit excipientem, in c. cum ecclesiastice. de except. quando videlicet actor, & reus sunt in pari causa, magis tamen est fauendum reo excipienti, quàm actori replicanti. Abb. in c. dilecti filij, de except. ibi vide.

RESIDENTIA.

REsidere tenetur qui habet beneficium etiã simplex de iure cõi, nec sufficit deseruire per aliũ. tex in c. penult. de cler. non resi. nisi legitima causa excuset. vt in c. peruenit de appell. In duodecim tamen casibus excusatur, quos enumerat Abb. in c. extirpandæ. §. qui vero. de præben.

Infirmitas excusat.

Residere intelliguntur in beneficio hi, qui alias residentes per infirmitatem impediuntur residere: secus de his qui aliàs non erant residentes. in c. ad audientiam. de cler. non resid. ibi Io. And. & Abb.

RESPONDERE.

REspondere iudici absque rationabili causa renuens contumax est, & habetur pro confesso, vel negante, prout suum incommodum respicit. vt de confess. c. 2. lib. 6. & l. certum. ff. de reo confess. & §. q̃ obseruare. ff. de iuram. calum. Et Bar. in §. qui tacuit. ff de interrog. actio. respondere namq; iudici interroganti reus tenetur affirmatiue vel negatiue, in criminalibus maxime. Rectam. n. responsionem requirit Iudicis religio. Iosue. 7. ibi, atque indica quid feceris. l. 1. ff. de vulga. & pupil. immo reus dubiose respondens facit indicium contra se, quia videtur vere deliquisse, & velle iudicem fallere, non enim respondere videtur, qui obscure respondet. Bart. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interroga. actio. Fran. Cason. de tortura cap. 20.

Dubiosè, vel obscure respondens facit indicium contra se.

RESTITVTIO.

REstitutio in integrum quid importet,& qui restitui debeant, vel possint,vide de resti.in integr. & ibi doctores.

Per Imperatorē restituti.

Restitui famę,& honoribus per Imperatorem citra aliam dispensationem promoueri possunt ad sacros ordines. Abb.in c.cuncti.de sent.& re iudi.dummodo pœnitentiam perfecerint.ibi.

Restitutio tantum restitnit,quantum id abstulit aduersus quod restitutio petitur.ita Bar.in l.fi.C.de sentent.pass.& ideo non dicitur quis restitutus, nisi consecutus fuerit plenam restitutionem, vt late Decius in reg.in condemnatione,§.cum verbum restituas.ff.de reg.iur non tamen in præiudicium tertij trahitur.c.quamuis.de rescript.lib.6.gl.in l.Gallus §.quid si tantum ff.de lib. & posth. & ideo non trahitur ad iam alienata per fiscum,secundum Bar.& communiter doctores in d. §. quid si tantū, & Felin.in c.inter quatuor.de maior.& obed.nisi fieret via iustitiæ,& in pluribus alijs casibus,de quibus ibi per Alex.Iason.& modernos.

Fructus per fiscū percepti

Restitutio etiam non trahitur ad fructus perceptos per fiscum de rebus adhuc non alienatis, & minus de alienatis. diffusius si vis vide Bossium in pract.in tit.de remedijs ex sola gratia Principis.

Restitutio sui natura omnia in pristinum statum reponit,quapropter fideicommissum extinctum per confiscationem suscitari per restitutionem expresse decidit Lud.Ro.in cōs.247.incipien.Primo dicitur.ex quo concludit S.Alic.in l.castitati.C.ad l.Iul.maie.de adult qp trahitur etiam ad personam quæ in consequentium principalis punitur.

Alienata bona quomodo recuperātur.

Restitutus in pristinum ad quem recursum habebit pro recuperatione bonorum suorum alienatorum? Respondē distinguendo,aut fiscus bona prędicta alienauit titulo lucratiuo,scilicet donationis,aut legati,aut titulo oneroso,scilicet vēditionis,locationis,emphiteusis,& similibus. Primo casu aut bona illa fuerant acquisita ex fœnore,vel alio iniusto titulo,& non datur repetitio dicto restituto & minus reconciliato ad fidem per not.per Carā Cle.1.de vsur & Dyn.in reg.peccatū.de reg iur.li.6.

Aut fuerunt iusto titulo acquisita,& proculdubio poterit illa vindicare.l.2.C.de sen.pas & rest.ratio est,quia iste tractat de damno euitando, illi vero possessores de lucro captando,merito iste præferendus erit illis. l.fi.C.de codi.& in Auct.de imponen.lucra.descript.in prin.

Secundo vero casu quando ex titulo oneroso illa vindicare non poterit,quia isto casu vterque tractat de damno euitando,& sunt pares in causa, & regula est,quòd in pari causa potior conditio possidentis.cap.in pari.de reg iur.li.6.Alia ratio viget,& melior,quia cum isti possessores emerint à fisco qui erat dominus dictorum bonorum.l.quisquis & l.fin.C.ad l.Iul.maie.& l.Arrian.C.de hære.c.Ad abolendam.in fi.& c.vergentis.de hære.

hære.& c.cum secundum,eo.li.6.merito fuit in eisdem emptoribus translatum dominium ipsorum bonorum, adeo qꝺ ecclesiasticus,aut superior restituendo bona isti restituto non potest restituere, nisi illa tantū,quæ sunt apud fiscum, quorum adhuc est dominus: alia vero quæ fuerunt alienata non potest amplius restituere absq; consensu dominorum, & possessorum.l.id quod nostrum est.ff.de reg.iur fiscus enim succedit in bonis ipsius rei tanquam hæres,vt l.tutor.C.ad l.Iul.de vi pub.& ideo potuit in emptores verum transferre dominium. l. sed & si lege. §. item si rem.ff.de peti.hære. & Bar. in l. 2. quæ supra. & propterea rei vendicatio non datur isti restituto, quia illa non datur contra dominium eorum, qui possident.

Quomodo autem subueniatur huic misero ac calamitoso, die qꝺ datur sibi conditio ex lege contra fiscum ad recuperandum illas,quas ex bonorum dictorum alienatione acceperat pecunias, si extant. si vero non extant, nulla datur repetitio, nisi fiscus ex dictis pecunijs factas fuisset locupletior.Bar,in l.2.supra. Paul.Ghirl.de hære.q.6.nu.4.5.& 6.

RETRACTATIO.

Cōfessionem reuocans impœnitens dicitur.

REtractans primam confessionem, bonam rationem ad arbitrium iudicis non allegans,quod videlicet propter metum expensarum, vel propter metum maioris pœnæ id dixerit, non videtur vere,sed ficte conuersus, vt de pœn.dist. 3.c.pœnitentia, cum cap.seq.& præsumitur quod materia primi erroris fuerit per eum recondita, & callide palliata, vt de pœn.dist.2.c.si quis semel.& facit quod not Arch.in simil.extra eo.c. vt commissi.super ver.in carcerem: impœnitens enim videtur persistendo in tali retractatione, videlicet ex quo suum crimen primæuum confiteri recusat,vt de pœn.dist.1.c.quis aliquando §.econtra,& sibi videtur complacuisse in errore primæuo,quē ista remissio debuit expiare,34.q.1.cum per bellicam. Nam exitus actū probat,22.q.2.quod autem ait C.de iud. l.rem non nouam §.patroni, & sequentia declarant præcedentia,vt C.de adult.l.si qui adulterij.24.q.1.c.1.circa fin. Imo videtur talis in negatiua persistēs defecisse in pœnitentia,& purgatione sibi iniuncta,maxime si id egit post abiurationem, & iniunctam sibi pœnitentiam, & ideo est tanquam hæreticus puniendus,vt de præsump.c.literas, de pur.cano. c.inter solicitudines, cum ei tantum sit venia indulgenda,qui rediit ex puro corde, vt de hære.c.vt officium.§.si vero.li.6.& peccati venia non concedatur nisi correcto,vt de reg.iur.li.6.c.peccati venia. Et primæua confessio non debuit sibi profuisse,cum eam modo contemnat, & detestetur, arg. de vsur. c. quia frustra. C. de apost. l.hi qui sanctum. Vnde si in sua prima confessione abiurasset, posset modo censeri ficte relapsus, etsi in sua negatione persisteret, posset tanquam pertinax hæreticus condemnari.

nari. Hæc Zanchi. Arimin.c.23.de hære. Adde quod & si confessio quandoq; reuocari possit, vt per iura adducta ab Angel.de malefi. in glo. comparent D.Inquisit.vers.1.Hipp.Marsi.in prac.in §.postquam, num.15.& nu.47.& in §.quæritur,num.32.& in fin.201.ibi potes tamen limitare omnia prædicta. Rom.sing.304.incip.Tu habes materiam.Bossi.in tit.de confess.nu.73.& in tit.de tortura,nu.49.

REVOCATIO.

REuocatio hæresis,seu pœnitentia est duplex, altera quæ fit ad salutem animæ dumtaxat in foro conscientiæ: altera vero quæ fit ad vtriusque salutem,scilicet animę & corporis.prima indistinctę fieri potest quandocunq;,& à quocunq;,& in quouis crimine, & quolibet loco vsq; ad vitæ extremum & exitum,vt habetur in c.firmissime,de hære. dummodo facta sit puro corde,& spontanea voluntate,de pœn.dist.3.c.perfecta, & c.1.& 2.qui cleri.vel vouen.& c.super eo.de hære.li.6.vbi nota tex. q̃ hæretico etiam relapso qui absq; spe veniæ debet tradi curię sęculari,si emiserit manifesta pœnitentię signa non denegabuntur ecclesiastica sacramenta, vtputa confessio, pœnitentia, & eucharistia, quibus humiliter ab eo petitis non erunt deneganda.

Secunda vero reuocatio, seu pœnitentia, quæ fit gratia vtriusque, scilicet tam animæ, quàm corporis, non est tam generalis sicut prima, sed specialis, & restringitur vt congruo tempore, & loco fiat, & hæc nunquam competit relapso,cap.ad abolendam,de hære.& cap.accusatus, eo titu.lib.6.

In mortis articulo reuocans.

Reuocatio confessionis prioris iudicialis in mortis articulo præsumitur vera,quia præsumitur facta zelo veritatis,cum nemo præsumatur immemor salutis propriæ in tali casu,vt de iure præsumitur.l.fin.C.ad l.Iul. repetun.vide Marsil.in consi.109.num.31. & sequen.Blanc.in prac.crimi.in §.his sic præmissis.in fin.ad q̃ facit Bal. in l.pri. in fin. vbi & Ias. num 10. Nec obstare potest quod obijci potest ex doctrina Bos. in titu. de indicijs, & conside. ante torturam,num.85.dicentis, quòd reuocatio à teste facta in mortis articulo extraiudicialiter non habetur in consideratione, quia Bossius loquitur quando talis exculpatio, seu reuocatio fit post sententiam. & ita loquitur, & distinguit Felin. per illum alleg.in c. cum in tua,de testibus num.6.vbi dicit, Si testis dicat vnum in iudicio, & aliud extra, secundum non eneruat primum, etiam si secundum dicatur in mortis articulo, & ista conclusio procedit, si & quando sententia est lata. Si autem est ferenda (hæc sunt verba Feli.) tunc in tantum detraheretur dicto suo, quod non est ferenda, multum enim operatur confessio facta in lecto ægritudinis.glo.Bald.in l.1. C. de fals. vide Zasium in consil. primo.

REVS.

REo seipsum offerenti ad Iudicem & confitenti delictum non probatum parcendum est, in principali pœna videlicet, pro hoc facit l.1. C.de his qui se deferunt, lib.10. vbi si quis accommodauit tacitam fidem de restituendo incapaci, & seipsum prodat lucratur tertiam partem de bonis defuncti, vbi notat Lucas de Penna in colum. 1. quòd parcitur sponte confitenti.l.quisquis. C.ad leg Iul. maiest. cum alijs ab ipso allegatis, quod intelligit nulla examinatione præcedente,pro quo facit,quia si filius commisit delictum, vel crimen læsæ maiestatis, & pater capiat illum, & offerat Iudici, filius non debet pati illam pœnam, quàm pateretur si fuisset accusatus, & ab alio captus, ac Iudici exhibitus, sed aliam mitiorem. textus est in l.milites agrum. §.desertorem, iuxta l. non omnes.§.desertorem, d.l.milites agrum. Est ne videatur (inquit) pater ad supplicium filium tendere. Quæ ratio multo magis militat in seipso, qui sponte nullis probationibus, seu indicijs præcedentibus seipsum Iudici exhibet & prodit. Nam si per oblationem patris de filio, filius ipse non punitur pœna naturali delicti, multo minus puniendus est quis per oblationem propriam de seipso factam. Charitas enim ordinata à seipso incipit. l. præses. C. de serui. & aqua. Et dicit Salicetus in dicta l. propter, quòd mater admittitur ad accusandum filium in criminibus exceptis, quia non videtur facere contra officium pietatis, immo in crimine hæresis ad id tenetur pater, & mater.

Reus Iudici cum iuramento respondens non punitur de falso, secundum Alexandrum in l.prima.ff.de bon. eorum,qui sibi mor. consci. Pro qua opinione vide glo.in cap. ne quis arbitretur, 22. quæstio. 2. & Ias.in l.2.c.si contra ius,vel vtilit.publ. qui dicit, quod tacens veritatem punitur vt falsarius, post Doctores. Tenendum tamen est cum Alexan. etiam quod sit mendax periurus quo ad forum fori, secus in foro poli, quia non euitat periurium quo ad Deum, vt late per Abb. in cap. pri.de test.cogen. & ibidem per Felin. columna secunda, ver. & in quantum. Secus autem in teste qui vtroque puniri debet, vt infra in ver. Testis.

Mendacium rei quomodo excusetur.

Reus tam in tortura,quàm extra torturam potest interrogari de socijs criminis in delictis, quæ committuntur principaliter propter commodum committentium,vt in falsa moneta,furtis,& latrocinijs.Secus autem in alijs quæ principaliter committuntur in odium alterius, vt in homicidijs. Bald in l.repeti.§.1 ff. de quæstioni.Et secundum Bartol. hoc vltimum fallit in casu l.prius.ff.ad Syll. quod nihil aliud est dicere,nisi quod manda-

De socijs quo possit interrogari.

mandatarius qui est conuictus de homicidio, potest etiam in tortura interrogari de mandante.

Fugiēs ex carceribus ad superiorem.

Reus ex carceribus fugiens, & ad superiorem pergens, videtur appellare, & accessus ille loco appellationis habetur, secundum Host. in c. vt debitus, de appel de quo Bal. dixit esse tex. in l. sed si per Prætorem, § fin. ff. ex quibus caus. maio. & aliquid per Bar. in l. 1. §. si quis ipsi Prætori. ff. de noui oper. nunc.

Respondere renuens.

Reus accusatus, seu inquisitus quando recusat respondere accusationi, siue inquisitioni, tortura indiget etiam sine indicijs, non ad eliciendam confessionem, quia non formato processu nihil agi oportet, sed ad eruendam responsionem affirmatiuam, siue negatiuam, vt possit procedi, Bald. in l si accusare. C. qui accus. non poss.

Sed aliquando contingit, quod postquam acceptum est constitutum à reis de plano, si ducuntur ad tormenta, & interrogantur quid sciant de tali re respondent, dixisse, Interrogati quid dixerint, respondent, esse scriptum, & aliud responsum nolunt dare. Hoc casu quamuis indicia sint leuia, poterunt tamen torqueri donec respondeant Iudici, quia tenentur respondere, & replicare.

S

SACERDOS.

Confessarius in iudicio.

SAcerdos adductus in testem potest libere iurare se nescire quid, licet id in cōfessione sciat: secus si id sciat in pœnitentia extra confessionem, etiam si iurasset rem nemini dicere, in c. si sacerdos, de offi. ord.

Sacerdotis appellatione in materia odiosa venit tantum presbyter: in fauorabilibus autem veniunt omnes in sacris constituti. pro quo facit c. in summa, dist. 32. Abb. in cap. si quisquam, de cohab. cler. & mulie.

Sacerdotes, & clerici qui citatos ab Inquisitoribus hæreticos, vel credentes, fautores, auxiliatores, receptatores, &c. instruunt de celanda, vel neganda veritate, tanquam fautores eorum debent puniri, cap. accusatus, de hære. lib. 6.

Celebrans superfluose.

Sacerdotes qui in liuorem, & odium inimicorum suorum super spolia to altari in lugubri veste celebrant, vel pro viuis vt citius moriantur, missas defunctorum celebrant, vel celebrant missam, vel missas super hostiā, vel hostias non consecratas, & cum ipsis hostijs non consecratis se communicantes, vel tales hostias sacrilegijs, seu incantationibus immiscent, vel Sanctorū reliquias, & (quod peius est) sacramenta Ecclesiæ, vt oleum sanctum, sacrum chrisma, sacramentum baptismatis præfatis sortilegijs immiscent, breuiter dicat quòd huiusmodi non sapiunt hæresim, & id patet ex diuersitate pœnarum indictarum pro huiusmodi maleficijs, quæ sunt diuersæ à pœnis hæreticorum. de quibus in c. Ad abolendam, & c. vergentis. de hære. quod est verum quando per ipsa sortilegia non implo ratur auxilium dæmonis, nisi ad ea quæ de sui natura facere potest. Vide supra in ver. Diuinationes.

SACRAMENTA.

SAcramenta quæ, & quando laicus possit administrare, quæ & quibus possint denegari, vide Abb. in c. quanto. de consuet. vbi septem ita distinguit, scilicet in quinque necessaria, & duo voluntaria, vt etiam not. glo. in c. veniens. de transa. quorum duo per laicum conferri possunt, baptismus videlicet, & pœnitentia: cætera autem minime. c. quanto, vt supra. & c. Pastoralis. de offi. deleg.

Sacramenta Ecclesiæ quamuis nō sint recipienda ab hæreticis, vtpote ab Ecclesia præcisis, nec collata à talibus virtutis effectum imprimant, vt est tex. not in §. verum. 32. dist. hoc verum regulariter in omnibus sacramentis, excepto sacramento baptismi, quod si fuerit collatum ab hæretico, imprimit effectum, dum tamen fiat in forma Ecclesiæ. iste est tex. in d. §. verum. ver. hæc de malis.

Ratio diuersitatis inter sacramentum baptismi, & cætera sacramenta traditur ibi in fine tex. quia homo saluari potest sine alijs sacramentis, non tamen sine baptismatis sacramento quod ex eo patet, nam sacramentum baptismi cæteris sacramentis prius est, & omnium sacramentorum ianua. c. si quis confugit. 1. q. 1. cum reliquis iuribus allegatis per glo in d. §. verum.

Sine quibus sacramentis saluari possit homo.

Sacramenta Ecclesiæ quæ non sint deneganda hæretico redeunti, vide supra in ver. Redeuntes.

Sacramenta si ignoranter ab hæretico fuerint recepta, non solum conferunt essentialia sacramenti, sed etiam gratiam. Nam Iudas fuit hæreticus 1. q. 1. c. eos. Sed si scienter fuerint recepta, non confertur gratia. vbi supra. c. etiam. Inno. in c. 1. de schismat. & in c. fraternitatis. de hære. & ibi Abb.

Iudas hæreticus fuit.

Sacramentum baptismatis in forma Ecclesiæ collatum, prodest tam paruulis, quàm adultis. Abbas in capit. primo de summa trin. & fi. cathol.

In sacramentis debet attendi generalis consuetudo Ecclesiæ, licet in iure specifice non caueatur. credendum tamen est, quòd illa obseruantia emanauerit à Christo, vel Apostolis, vel sanctis patribus. Abb. in c. pernicioſis. de celebr. miss.

Ecclesiæ consuetudo seruanda.

SACRI-

SACRILEGIVM.

SAcrilegium est sacræ rei violatio, vt dicit Bald. in l. 3. C. de furtis. & Azo in summa. eo. tit & S. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 3. summa confessorum eo. tit. q. 1. & dicitur sacrilegium quasi sacri lædium, quia per illud res aut persona sacra læditur. Quot autem requirãtur ad hoc vt sit sacrilegium, vide Bald. vbi supra, & Salice. ibidem. & nota quòd sacrilegium est crimen mixtum vtriusque fori. c. cum sit generale, & ibi glos. Abb. & alij de foro compet. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & clc. & ff. ad l. Iul. pecul. l. Diuus. & l. sacrilegij. & ff. de pœn. l. aut facta. §. locus. & c. quòd proposuisti. de for. comp. t 7. q. 4. c. sacrilegium. c si quis clericus. & c. si quis contumax. §. 1. & c. si quis suadente diabolo. & propterea dicitur quòd tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis poterit procedere contra laicum pro isto crimine, & habebit locum præuentio inter eos, vt dicit Abb. in d. c. cum sit generale, & Archid. in c. felicis. de pœn. lib. 6. & Car. in clc. 1. eo. tit. secus autem contra clericum quòd pertinet ad Episcopum, vel contra etiam laicum negantem huiusmodi sacrilegia esse peccata, quia talia ad Inquisitorem vel Episcopum sunt pertinentia. Vide supra in ver. fornicatio. & infra in ver. Vsura.

Quomodo.

Sacrilegium committitur de iure ciuili quando res est sacra, & aufertur è loco sacro, sed de iure canonico sufficit vel rem esse sacram, vel auferri è loco sacro. glo. in lege si nondum. C. de fur. & ibi Bald. & communiter Doctores. Vide Abb. in c. cæterum. de iudi. & c. cum sit generale. de for. compet.

Sacrilegium committitur in rebus Ecclesiæ non solum quando vsurpantur, & occupantur, sed etiam quando Ecclesia in eius bonis, vel possessione illorum bonorum molestatur, & turbatur, & ratione horum competit iurisdictio Ecclesiæ contra laicos, & possunt cogi in foro ecclesiastico. Abba. in cap. conquestus. de for. compet. & ibi vide an tales sint excommunicati.

SCANDALVM.

Veritas iuris positiui quãdoque relinquitur.

SCandalum vt euitetur, relinquitur veritas iuris positiui. Abb. in c. qualiter, & quando. de accusa. pro scandalo tamen euitando nullus debet incidere in peccatum mortale, pro eo tamen euitando debet seueritas iuris remitti, non autem ea quæ committi, vel non omitti possunt sine mortali. Abb. in c. cum ex iniuncto de noui oper. nuntiatio. & c. Qui multotiens. de reg. iur.

SCIEN-

SCIENTIA.

SCientia, vel ignorantia quando præsumatur in facto proprio. vide Abba. in c. excommunicato. de rescrip.

Scientia artis, & scientia facti. harum prima, quæ est rem per causam cognoscere, requiritur in doctore. secũda, quę est per sensum requiritur in teste, scilicet quia vidit, vel audiuit &c. Abb. in c. vestra. de cohab. cler. & mulier. Et nota quod ex sola scientia quis tenetur quando non reuelauit delictum committendum aduersus eum cui iste sciens erat subiectus, vt in l. 2. & quod not. ibi glo. ff. ad l. Pompo. de parrici. vt filius scilicet si sciret delictum cõmittendum aduersus patrem, & nõ reuelauit, teneretur ex sola scientia, licet non sit aliter particeps in delicto, vt in d. l. Idem in subdito non reuelante coniurationem contra Principem factam, vt in l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. Abb. in c. 1. de rest. spol.

Doctoris. Testis. Nõ reuelans.

Scire aliquid in iudicio quis dicitur, cum illud probare potest. 2. q. 7 Plerique, & §. sequẽti. & c. si quis Episcopus. l. sciant. quia secundum Arist. scire est semper causam cognoscere.

SCHISMA.

SChisma ab hæresi diuiditur, quia schisma dicit diuisionem, hæresis autem dicit errorem, vnde à schismate dicitur schismaticus, sicut ab hæresi hæreticus. Schismatici proprie qui ab Ecclesia catholica diuiduntur, de his loquendo qui fidem Christi perceperunt, duobus modis diuini possunt.

Schismatici ab hæresi pariũ distantes.

Quidam namq; sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solum, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec defendo errore pertinaciam in voluntate, nec aliter apparet, ꝙ male sapiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis, seu ecclesiastica potestate, licet moti malitia, vel superbia, siue auaritia deuient ab obedientia Ecclesiæ. Attamen licet tales non sint hæretici, sunt tamen ad hæresim multum disposiți, nam eo ꝙ se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediunt in credendis.

Schismatici, & hæretici.

Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obediendum, verum etiam quo ad credendum, quia nolunt credere determinationibus Ecclesię, vtpote quòd Spiritus sanctus procedat à patre, & filio; prout Ecclesia declarauit, extra de sum. tri. & fi. catho. c. vnico. lib. 6. & tales sunt hæretici, quia habent ea quæ sunt fidei tenere, & credere, errorem tamen pertinaciter tenẽt in mente, & voluntate, & cum post deprehensionem erroris nolunt abiurare, sit de eis, sicut supra diximus de alijs hæreticis.

Nota

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota etiam aliam distinctionem schismatis secundum Abb. videlicet. Aut talis credit Ecclesiam esse aliam tantum quando aliqui gerunt se Pontifices,& tunc est sine hæresi,vt dicit glo.in §.1.24.q.1. Aut credit Ecclesiam posse penes duos insolidum,& tunc schisma est cum hæresi,quia venit contra articulum illum,& vnam sanctam catholicam Ecclesiam.glo.in c. non autem.7.q.1.

Schismatici ,& hæretici non debent recipi ad vnitatem Ecclesiæ, nisi prius abiurato crimine.Abb.in c.quia diligentia,de electi. & ibi vide pœnas schismaticorum .

A schimatico ordinatus est ab officio repellendus, nisi probet secum fuisse dispensatum.Abb.in c.fraternitati.de schismaticis .

Schismatici pœna.

Schismaticus qui reuertitur ad vnitatem Ecclesiæ non potest eligi, nec promoueri in episcopum,nisi dispensatiue. Adhærens autem ei quem credit esse Papam non est hæreticus, sed nec Antipapa ipse si credit se esse Papam,vnde non potest condemnari per Concilium,nisi schisma inueterat tum sit,nec dat operam,vt schisma tollatur de Ecclesia, quia tũc suspectus esset de hæresi,& tunc contra illum procedere posset Concilium. Vel melius dicitur,quod indubitatus Papa nõ potest accusari de hæresi,sed cum apud Christianos dubitatur quis sit verus Papa,potestas decernendi pertinet ad Concilium. Abb.in c.quia diligentia.de electi.

SCRIPTVRA.

SCriptura quæ publica,quæ authentica,& quæ sit priuata, vide Abb. in c.1.de fide instrum.

Auctentica.

Scriptura authentica dicitur,quæ per se fidem facit,siue ex appositione sigilli authentici,siue alio modo,ita quod ad sui valitudinem non requiritur aliud adminiculum . Dicitur authentica quasi ex se auctoritatem habens,vt scriptura priuata,confessionata,vel per testes roborata. Item confecta per officialem super pertinentibus ad officium suum,& similia.Abba.de fide instrum.§.scriptura .

Priuata.

Scriptura priuata vnius boni viri facit semiplenam probationem,l.nuda.ff.de dona.Bal.in consi.275. Abb.in c.ſi ſcripturam.de fi.instr. scriptũ tamen propria manu in iudicio communiter debile argumentum facit, quia variari potest.Zasius sing.li.2.c.25.

Quæ fidem faciant.

Scripturæ librorum antiquorum reseruarorum sub custodia publica, & fideli, faciunt fidem : secus de alijs,quæ licet adminiculentur , non tamen plenam faciunt fidem . Abbas in cap.ad nostram. de proba . Ex. his. infertur quod libri historiales quibus à maioribus nostris fides communiter adhibita est, nobis quoque faciunt fidem. Bald.in l.1.videbo.& gl. in c.inter dilectos.de fide instrum. Hinc est quod dicta Aristotelis , Hippocratis,Auicennæ,& similium fidem faciunt in eorum professione,quia communiter in omnibus studijs recepta sunt. ad hoc l.septimo mense. ff. de sta. ho. & l.si pater. ff. de solut. Creditur etiam sculptis in aliquo loco communi,idest non in alicuius præiudicium, in alijs adminiculariter,secundum qualitatem loci vbi reperiuntur,& secundum quantitatem præiudicij,vt l.monumentorum.C.de reliquijs.

In albo prætoris.

Scripturæ etiam quæ fiebant in albo prætoris fidem faciebant. Locus ante hostium Prætoris erat dealbatus,in quo olim describebãtur prętoria edicta,in Clemen.1.de iudi in ver.Albo.

Auctorum ab ecclesia damnatorum.

Scripta doctorum ab Ecclesia damnatorem sunt damnata ex eo solum quod exierunt à malis,& damnatis auctoribus,etiam si bonam contineãt doctrinam.c.fraternitatis. de hęre.& ibi per glo.quæ adducit.2.q.4 c.nullus,& di.16.c.canones. & c.excommunicamus §. credentes. de hære. Et arg.ad hoc.96.di.c.bene quidem . Si tamen ab ecclesia approbarentur, valerent,vt de nonnullis operibus Origenis factum est. 16.q.3. c.& si diximus . Et nouiter per regulas indicis librorum post Concilium Tridentinum emanati patet,quarum vna,quæ secunda est in ordine,sic habet.

Hæresiarcharum libri.

Hæresiarcharum libri tam eorum qui post prædictum annum hæreses inuenerunt,vel suscitauerunt , quàm qui hæreticorum capitã aut duces sunt vel fuerunt,quales sunt Lutherus,Zuinglius,Caluinus,Balthasar Pacimontanus,Suuenchfeldius,& his similes cuiuscunque nominis, tituli , aut argumenti existant,omnino prohibentur . Aliorum autem hæreticorum libri,qui de religione quidem ex professo tractant,omnino damnantur . Qui vero de religione non tractant,à theologis catholicis iussu Episcoporum,& Inquisitorum examinati, & approbati, permittuntur . Libri etiam catholice cõscripti tã ab illis qui postea in hęresim lapsi sunt , quàm ab illis qui post lapsum ad Ecclesiam rediere, approbati facultate theologica alicuius vniuersitatis catholicę,vel ab Inquisitoribus generalibus permitti poterunt . Vide cæteras regulas cum suo Indice .

Scriptura requiritur in redeunte ab hæresi. c.saluberrimum.1. q.7.& not.glo. c.1.de cens.li.6.licet regulariter ad probationem actus non requiratur scriptura, vt in illa glo.quę enumerat alios casus speciales.Fran. Pon.de lamijs.nu.89.

Scripturam sanctam male & erronee intelligens vel interpretans,videlicet aliter quam sensus Spiritus san. flagitat, hæreticus est. 24.q.3. Hęresis . Et nota quod ille dicitur aliter exponere sanctam scripturam quam Spiritus sanctus flagitat, qui ad hoc sanctam scripturam retorquet quod contrariatur ei quod per Spiritum sanctum est reuelatum. Ex quo sequitur quod si quis daret aliquem intellectum sacræ scripturæ,qui non esset contra veritatem per Spiritum sanctum reuelatam,sed præter,illam, non sed corruptionem fidei,ad ædificationem fidelium , non esset hæreticus iudicandus .

SECV-

Universidad de Deusto
Biblioteca

SECVLARIS POTESTAS.

De crimine hæresis nō se intromittet.

SEcularis potestas, etiam si sit Princeps, nullo modo potest se de crimine hæresis intromittere, ratione tamen sedandæ, vel vitandæ perturbationis, & seditionis, quam huiusmodi personæ pestiferę quandoq; suscitant, posset se intromittere. Facit Bar. in l. Diuus. ff. de Sicar. quando quis committit vnum delictum, & incidit in aliud, quod de vtroq; punitur. Sicut & si Princeps secularis non posit se intromittere in electione prælati ecclesiastici, vel ad aliquod beneficium, tamen potest eijcere talem electum vti suspectum ē dominio suo. Abb. in c. cum terra. de electi. Bossius in pract. tit. de hære. nu. 13. & 14.

In clericum qualem potestatē habeat secularis potestas.

SEMIPLENA PROBATIO.

SEmiplena probatio quæ sit, vide supra in verbo. Probatio.

Semiplenæ probationes duæ, vnam plenam quandoq; faciunt probationem. Videm practicam Papien. in for. respon. reorum. nu. 2.

Semiplene probatum, vel minusquam semiplene, vel magis, dicitur habito respectu ad extremum gradum probationis, ipsam fidem scilicet, & credulitatem. Abb. in c. vlt. de iureiur.

SENES

SEnes seu decrepiti non torquentur. l. 3. §. ignoscitur. ff. ad Sylla. quæ autem dicatur senilis ętas & decrepitas, Doctores se remittunt ad supradictam l. ex qua nihil quasi elicitur de prædicta ętate, immo aliqui interpretando eam tenent contrarium. sed dicit q̄ sicut impuberes propter minorem ætatem torqueri non possunt, æque & senes propter imbecillitatem torqueri non debent. Gand. in tract. malef. tit. de quæstio. & torm. Bar. in d. l. 3. §. ignoscitur. vide Ghirl. de qnæstio. & tort. nu. 52.

Senes non coguntur testificari de iure ciuili. l. 1. ff. de testi. sed de iure canonico secus est, vt in c. si qui testium. de testi. & ibi per Capra. & dicuntur senes quo ad hoc, qui sunt annorum 70. glo. in d. l. inuiti, Guid. de Suza. de indicijs.

Quis.

Senex dicitur à quinquagesimo vsque ad septuagesimum annum, post decrepitas, & hi non possunt cogi ad ferendum testimonium de iure ciuili, secus de iure canonico, vbi agitur de peccato, si tamen volunt sponte, possunt. Abb. in c. si qui testium. de testi. relinquitur tamen arbitrio Iudicis qui senex dicatur, cum alius alio melius sit complexionatus. Innocen. Ioan. And. in c. fin. vt lite contestata nil innouē. Sed si senex attingat septuagesimum annum, qui est aliarum ętatum terminus, quantumcunque sit bene complexionatus, ab inde timetur de eius morte, & propter hoc in tortura non relinquitur arbitrio iudicis. Abb. in c. fi. §. 1. vt lit. contest. nil. inno.

Septuagesimus annus terminus.

Senes decrepti, & milites torqueri non possunt, neque ferula, vt pueri percuti, nec terreri debent. Vide Bossium in pract. de tortura. num. 20.

Senes torqueri nō possūt.

SENTENTIA.

SEntentia est diffinitio iudicialis controuersię finem imponens, & continens absolutionem, vel condemnationem. Abb. in rubr. de re iudi. & Spec. in tit. de sent. & hæc diffinitio conuenit soli sententiæ diffinitiuæ, quia illa sola est quæ finem imponit controuersijs.

Quid.

Interloquutoria autem sententia alio modo describitur, & est quæ fertur inter principium, & finem causæ, super aliquo incidenti, vel emergenti, vt not. gl. in Clem. 1. in ver. diffinitiua. & Spec. in titu. de sent. prol. §. 1. & declarat Alex. in rubr. ff. de re iudi. vbi dicit, quod omnis vox Iudicis faciens ad causam dicitur interloquutoria. & idem Bal. in l. arbitrio. ff. qui sat. cogi. In hoc ergo differt sententia diffinitiua ab interloquutoria, quia per diffinitiuam diffinitur negotium principale, scilicet illud quod principaliter in iudicio deductum est, vel fuit, condemnando, vel absoluendo, alias non diceretur sententia, l. Præses. C. de sent. & l. 1. ff. de re iudi. & Spec. in tit. de sent. §. 2. sed interlocutoria non tangit negotium principale, sed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem, & per eam non imponitur finis controuersiæ principali. Ita declarat Angel. in cons. 114. & 115. & Alex. in rubri. ff. de re iudi.

Interlocutoria.

Differentia.

Secundo differt, quia condemnatus per sententiam diffinitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis. l. 1. §. qui in iudicio. ff. de his qui not. infam. & l. infamem. ff. dē publ. iudi.

Tertio differt, quia in dubio appellatione sententiæ in statuto, vel in alia materia intelligitur de diffinitiua, non de interlocutoria, vbi aliud non apparet. ita declarat Alex. in rubr. ff. de re iudi. & l. quod iussit. co. ti. & Felin. ibidem & limita nisi offemus in materia indifferenti, quia tunc venit etiam interlocutoria, secundum Alex. in consi. 50. 2. vol.

Quarto differt, quia à diffinitiua potest appellari, & sola appellatione suspendi executionem absque inhibitione superioris, sed ab interlocutoria de iure ciuili non appellatur, vt in l. 2. ff. de appell. recip. & si appellatur, nō suspenditur executio ante inhibitionē. C. nō solum. de appell. li. 6.

A diffinitiua appellatur.

Quinto differt, quia diffinitiua postquam est lata per iudicem non potest vltra amplius reuocari per illum, quia functus est officio suo. l. Iudex postquam. ff. de re iudi. sed interlocutoria potest reuocari quandocunque per Iudicem ante diffinitiuam, & quo ad eum nunquam transit in rem iudicatam. l. quod iussit, & ibi Bar. Alexan. & Docto. ff. de re iudi. cap. cum

Diffinitiua ipsum Iudicē recuperari nō potest.

cessante.de appell.lib.6.taliter quod Iudex qui tulit vnam iniustam interlocutoriam,puta non admittendo quod admittere debebat,vel è cõtrario. Potest etiam in calculo ferendæ sententiæ diffinitiuæ habere de illa rationem circa ipsius reuocationem, emendando quod male fecerat, vt dicit Decius in consi.88.Et Card.in Cle.sæpe §.& quia de ver.sig.de hoc vide Ruberr.Marantam.in Spec.aduoca.de sent.

Diffinitiua iustificari põt. Sexto differt,quia diffinitiua potest in causa appellationis iustificari ex eisdem,& ex nouis actis,sed interlocutoria secus,quia non potest ex nouis sed tantum ex primis actis reuideri.tex.ibi.Car.in Clem.c. appellanti. de appel.& Bart.in l.3. ff.de appell.recip. de diffinitiua probatur.in l. per hunc.C.de tempo. appellat.

Parte citata. Septimo differt,quia diffinitiua non potest ferri nisi parte citata,alias non valet,vt not.Card.in Clem.2.§.denique.de re iudi.& Inno.in c.dudum.de elect. sed interlocutoria potest ferri,& valet etiam sine citatione partis,vt est gl.in l.ne quicquam.§.vbi decretum.ff.de off.Procon.& gl.in l.diem proferre.ff.de arb.& gl in l recusare.ff.ad Trebell.quod sane intelligas quando interlocutoria esset leuioris præiudicij, secus si esset magni præiudicij,quia tunc non valet sine citatione partis sicut diffinitiua.ita tenet Bar.Inno.& Docto.in l.fi opus.ff.de oper.no.nunci.

Diffinitiua in scriptis debet esse. Octauo differt,quia diffinitiua non valet nisi feratur in scriptis,& de scripti recitatione.l.fi.C.de sent.ex breui.& ibi Bar.& Doc.& Spe.in tit. de sent.§. iuxta. secus est interlocutoria, quia potest ferri sine scriptis, debet tamen in scriptis postea redigi,vt appareat ex actis.ita tenet glo.in l.2.ff.de appell.recipi.& Bar.in l.nequicquam.secus vbi decretum. ff. de offi.proconf.

Nono differt,quia ab interlocutoria semper debet appellari in scriptis & cum expressione causarum grauaminis, aliàs non valet appellatio. ecordi.de appell.li.6.& per Bar.in l.4.ff.de appel.recip. secus à diffinitiua, quia si appellaretur statim quo fertur, posset appellari viua voce, & sine expressione grauaminis,sed si appellatur postea infra decem dies, debet appellari in scriptis.textus est,& ibi Bar.& Inn.in l.1.§.libelli.ff.de appel.

Decimo differt,quia condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuo,secus si per interlocutoriam,quia non durat nisi durante officio iudicis interloquentis,Feli.in c.ex literis.de const.per l.fi.ff de pœnis.

Ordo iudiciarius. Vndecimo differt,quia in diffinitiua requiritur ordo iudiciarius, qui traditur in l.prolatum,C.de sententia.& l.1.& 2. de sent. ex breui.recit. sed in interlocutoria talis ordo non requiritur.ita colligitur ex dictis Angel.in consi.114.& 115.

Non potest corrigi. Duodecimo differt,quia Iudex postquam pronunciauit non potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere,nec aliquid illi addere,vel diminuere,secus in interlocutoria. Alex.in consi.119.in 3.vol. vide eundem Alex.& Docto.in l.Paulus Lapri,ff. de re iudi.

Tertio-

Tertiodecimo differt,quia diffinitiua producit actionem in factum.l. miles §.iudicari,& ibi Alex.& Doct. ff. de re iudi. sed interlocutoria non habens vim diffinitiuæ,nullam producit actionem,secundum Alex.l.1.§. fi.ff.si quis ius dicenti.

Interlocutoria quãdo habet vim diffinitiuæ. Ex quibus autem cognosci possit quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ,& quando non,dic quod ex multis cognoscitur, quæ declarantur infrascriptas conclusiones.

Prima quarum est quod omnis interlocutoria quæ non sperat aliam sententiam post se,dicitur habere vim diffinitiuæ,quia videtur facere effectum quem facit diffinitiua,cum ponat finem illi instantiæ. Decius in c.cessante de appell.& ibi Ant de Butri.Inno.& Ab.& Bar.in l.quod iussit,ff.de re iudi.

Interlocutoria diffinies. Secunda conclusio est.Omnis interlocutoria quæ diffinit vnum articulum substantialem causæ principalis,dicitur habere vim diffinitiuę.gl. in Clem.fi.in gl.prima in fi.de appell & in Clem.1.de cauſ.possess.& propr.& Bal.in l.1.C.quando prouo non est necesse.& Alex.in l.5.col.2.ff.de verb.oblig.pro hoc textus in l.infra vtile.ff.de minore,vt quando minor petit restitui in integrum,& Iudex pronunciat super ætate,scilicet eum non esse minorem,nam tacite excluditur à restitutione petita, & sic decidit articulus substantialis causæ.Hæc Alexan.in rubr.ff.de re iudi.

Interlocutoria finiens. Tertia conclusio est.Omnis interlocutoria per quam finitur officium iudicis,dicitur habere vim diffinitiuæ,secundum Bar. in l. quòd iussit, ff.de re iudi.

Interlocutoria continẽs. Quarta conclusio est. Omnis interlocutoria continens aliquid dari vel fieri habet vim diffinitiuæ,secundum Bar.in l.Ne quicquam §.vbi decretum.ff.de offi.proconſ Et adde prædictis,quod etiam reperitur diffinitiua habens vim interlocutoriæ.Exemplum ponit Bal.in l.cum & minores.col.2.C. si aduersarem iudi.vt quando Iudex pronunciat male appellatum.An autem indistincte non possint reuocari interlocutoriæ habentes vim diffinitiuę,die quòd illæ quæ non sperant aliam sententiam post se,non possunt reuocari, aliæ autem quæ dantur in medio processus quę sperant diffinitiuam post se,possunt reuocari.Ita declarat Alex.in l.q̃ iussit.col.5. ff.de re iudi.

Interlocutoria irreuocabilis.

Reconciliatorum sententia qualis sit

Quid autem de sententia prolata contra hæreticum pœnitentem reuersum,& Ecclesiæ reconciliatum,suas que hæreses abiuratum,cum ex supradictis clarum sit Iudicem adhuc habere quid faciat circa reum,vtputa si pœnitentiam sibi iniunctam non perfecerit,si iuabiuratas hæreses incideriit,& cætera,quæ videre poteris supra in ver. hæreticus, & per hoc non functum officio suo,sequitur talem sententiam non esse diffinitiuã, iuxta dictum Archi.in c.vt commissi.de hær.li.6. Ait namque D.Archi. Attende quod absoluti, & postmodum detrusi in carcerem,vel alijs pœnitentijs etiam leuioribus onerati nullam diffinitiuam sententiam

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

receperunt. Nam non sunt absoluti à crimine, quod crimen vtique probatum est, sed à sententia excommunicationis quam incurrerunt ipso facto Et si tales sponte carcerem exierint sine legitima excusatione, possiunt tanquam hæretici impœnitentes condemnari. Præsumitur enim ficta eorum conuersio, & simulata confessio, ac materia veteris erroris recondita. Hæc Archid.

Ab excõicatione absoluitur non à crimine.

Et nota, quod sententia si datur ab Inquisitore in causa hæretici pœnitentis ad misericordiam acceptati, in ipsa sententia non dicat illum esse hæreticum, sed fuisse, quia illum non acceptat, nec punit vt hæreticum absolute, sed vt pœnitentem. Arch. in c. vt commissi. de hære. lib. 6. vbi Io. And. & Gemin. Item Rota in decis. 5. de hære. in fi. Gemin. tamen & Io. And. putant non debere dici, quod fuerit hæreticus, sed Rota oppositum tenet vbi supra, & similiter directorium Inquisitionis in formula sententiæ, & ita obseruatur communiter à sancta Romana Inquisitione, & ab omnibus Inquisitoribus.

Sententia nõ est contra redeuntes, sed pro eis.

Sed nota obseruationem super ver. contra eos. Clemen. 1. Sententia enim tunc est contra eos, quando hæreticos pertinaces, aut relapsos, seu aliter impœnitentes illos esse declarat, ac ita declaratos brachio sæculari relinquit. At cum ab hæresi redeuntes hæretica prauitate abiurata absoluuntur, non pronunciatur sententia contra eos, sed pro eis, quia reconciliãtur Ecclesiæ, & absoluuntur ab excommunicatione. Facit ad hoc etiã quia redeuntes non dicuntur hæretici, nec in sententia pronunciantur hæretici. Id insinuare glo. videtur ibidem in ver. contra eos. vbi decernit alterum sine altero absoluere posse, quia absolutoria hic non prohibetur, ideo ius antiquum remanet. Facit ad hoc cap. statutum, de elect. lib. 6. & quod notatur 12. di. cap. præceptis. & 3. q. 6. accusatus. Eiusdem sententiæ fuit directorium 3. par. q. 48. vbi quærit, an alter possit sine altero ad sententiam diffinitiuam procedere quando ferenda est pro delato, & non contra. & respondet affirmatiue per ea quæ supradiximus, & allegat Ioã. And. & Paulum in d. Clem. 1. Idem affirmat Ant. de Pendalijs in solemni conf. speciali. incip. quamuis vbi agitur. vers. dubitatur modo. Quod consilium vide in opusculo Zanchini de Arimino in fine. Ibi enim multa ex vtroque iure allegat, probando quod abiuratio potest coram solo Inquisitore fieri, & quod ipse solus potest abiuratum absoluere, & pœnitentiam ei imponere. Huic consilio subscripserunt illustres Iurisconsulti. Bart. de Prato Parmen. Carolus Ruinus Regien. Bernardus Pinus Bononien. Ludouicus Gozadinus Bonon. Franciscus de Gastaldis Genuen. & Annibal. de Gazanemicis Bonon. quod proprijs etiam sigillis munierunt, & ita tenendum esse puta, quousque aliter per sedem Apostolicam declaratum fuerit.

Non fertur proprie, sed pronunciat à iure iam lata.

Sententia in crimine hæresis non proprie fertur, quia iam per canones ipso iure lata est, & promulgata. c. excommunicamus. primo de hære.

sed

sed potius denunciatur, seu declaratur, 24. q. 1. c. 1. Et ita debet ferri sentẽtia declaratoria super dicto crimine. Si tamen etiam super illo pronunciaretur, non propter hoc vitiaretur sententia, vt ex notatis in c. vt Inquisitionis. de hære. vbi dicitur, quòd sententia requiritur, per quam negotium terminetur. 22. di. §. 1. vers. Quum ergo ad fidem. ff. de re iudi. § iudicatum, seu condemnatum. Et c. fi. eo. tit. lib. 6. Gemin. in c. vt commissi. & c. vt Inquisitionis, & c. fi. eo. tit. lib. 6.

In sententia qua hæreticus pœnitens ad misericordiam acceptatur debet fieri absolutio ab excommunicatione conditionaliter, & non absolute, vt per Gemin. in c. vt commissi. de hære. li. 6. Et licet oppositum videatur tenere Siluestrina, vsus tamen est in contrarium. Vide in formulis directorij antiqui.

In odiũ contumaciæ.

Sententia antequam proferatur, debent reo dari defensiones, cum defensio sit de iure naturali, vt supra in verbo, Defensio. satis dictum est.

Sententia lata contra contumacem est iuris præsumptio, quod potius sit lata in odium contumaciæ, quàm ex iustitia causæ, vt in l. præses. C. de pigno. Fallit tamen, si ex actis probetur lata ex plenissima probatione.

Sedente Iudice.

Sententia proferri debet Iudice sedente, alias est nulla c. fin. de re. iudi. lib. 6. Et licet debeat legi, aut proferri per ipsum Iudicem, vt in d. c. fin. de de re iudi. fallit tamen hoc in Inquisitore hæreticæ prauitatis, vt dicit Gemin in d. c. fi. de re iud. & in c. vt commissi. de hære. lib. 6. Et hoc quia Inquisitor sicut & Episcopus potest vices suas committere. Vide in ver. Inquisitor. Et sic per alios suas potest sententias recitare.

Citatio rei necessaria ad sẽtentiam audiendam.

Ad sententiam audiendam necesse est vt citetur is, contra quem ferenda est sententia. c. sæpe. de ver. sig. in Clem Et ad hoc facit gl. in ver. respõdeat. c. cum contumacia de hære. lib. 6. Neque valet citatio, si dicatur, ad audiendam voluntatem siue intentionem iudicis, sed oportet quod specificetur, ad audiendam sententiam, vt dicit gl. in ver. ad id. in d. c. sæpe. Nõ tamen requiritur citatio peremptoria, si de hæresi constat: si autem ex cõtumacia procedatur, duæ ad minus requiruntur citationes. Carer. in trac. de hæret. nu. 128. Et obserua ne feras sententiã contra reum in carceribus existentem, sed facias eum citari, & duci ante tribunal tuum, aliter sententia decreretur lata contra absentem, cum talis detentus in carceribus dicatur absens. Angel. in lib. malef. clauſ. qui Iudex commisit præconi. in fi. primæ addit.

In rem iudicatã non transit iniquitas.

Sententia nunquam transit in rem iudicatam, vbi euidenter apparet de iniquitate sententiæ, & semper potest retractari, secundum Innoc. & alios in c. fraternitatis. de frig. & malef. Et per Alex. in consi. 408. incip. stantibus his. ubi multa ad hoc.

De die, & nõ de nocte.

Sententia debet ferri de die, & non de nocte, aliter pars posset excipere & appellare. Si tamen pars præsens non excipit, nec appellat, sententia sic lata tenet, vt per Ab. in c. consuluit. de off. deleg. super gl. in ver. tenebras.

Felin. autem dicit, quod sententia lata in nocte non tenet, nec opus est appellare, & adducit tex. & gl. magnam, in fi. in §. 2. Instit. de ver. sign. Fallit tamen, vt dicit idem Felin. vbi Iudex multitudine agendorum fuisset occupatus, quia tunc ferre posset, melius tamen faceret si differret vsque ad diem sequentem, prout tex. c. consuluit. de quo supra. Per quod signatur quando à nocte separetur dies, dicas quod standum est consuetudini, vtputa pulsationi campanę, vel quod sit distinctio post ortum solis, & post eius occasum, vt per Felin. in d.c. consuluit. Confirmat Zabar. in c. si persodiens. de homicidio.

Sententiæ Inquisitoris executio cito faciendæ.

Sententia data per Inquisitorem contra hæreticum relapsum, vel impenitentem debet statim per Iudicem sæcularem executioni demandari, & si contra fecerit, ipso facto est excommunicatus, quam excommunicationem si per annum sustinuerit, vt hæreticus condemnatur c. vt inquisitionis. de hære. lib. 6. & ad hoc facit c. Ad abolendam. & c. excommunicamus. & per gl. quæ ibi dicit, quod talis sententia sine dilatione debet executioni demandari, vt patet. 2. q. 1. c. sicut. & per Gemin. in d. c. vt inquisitionis. Nec differtur etiam si appelletur, quia in tali casu reijcitur appellatio, vt per Gemin. in d. c. vt Inquisitionis. Mandatur hoc per leges Federici Imperatoris approbatas per Bonifacium Octauum in d. c. vt Inquisitionis, & sunt registratæ in capitularibus Com.

Federici leges cõtra hæreticos.

Et nota, quod licet Bart. in l. diuiuis. ff. de custo. reo. dicat q̃ Iudex sæcularis non teneatur facere executionem contra reum hæreticum, nisi Inquisitor sibi exhibeat processum, & videatur an iuste, vel iniuste processum sit, & idem in l. Magistratibus. ff. de iurisd. omn. iud. allega. d. l. diuinis, & vide Angel. in li. Malef. clau. nection. in 2. col. §. quæro an denunciator. Abb. in c. 1. de off. ordi. tamen tenet contra ipsum Bart. & dicit contra illum esse textum expressum in d. c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. §. prohibemus. vbi dicitur, quòd de crimine hæresis cum sit mere ecclesiasticum, quoquo modo Iudex sæcularis non cognoscat. Ad hoc etiam Bal. & Paul. de Castro. in ea l. Magistratibus. & ibi Alex. & Iason contra Bar. & Abb. in c. ea quæ de sta. monac. in fi. & Barba. in c. 1. de off. ordi. Bal. in auctẽ. clericus C. de Epis. ad hoc est Felin. in c. Ad abolendam. in fi. eo. tit. confirmat Gemin. in d. c. vt Inquisitionis. dicens. Notandum quod Iudex sæcularis exequitur sententiam latam per Iudicem ecclesiasticum, absque eo quod cognoscat de iuribus sententiæ.

De crimine hæresis non cognoscit iudex secularis.

Cõpellere iudicem sæculare potest Inquisitor.

Et nota, quod Inquisitor potest compellere Iudicem sęcularem ad exequendum sententiam per Inquisitorem ipsum latam, vt patet per ea, quæ notantur in glo. in ver. præiudicari. d. cap. 2. de off. ordi. & in gl. in ver. contra eum. cap. 2. de Maledicis. Ad hoc etiam est priuilegium Innoc. Quarti. quod incipit, Quum sicut accepimus. vbi dicitur quod Inquisitores possunt compellere per censurã ecclesiasticã Potestates ad obseruãdũ, & faciendum quæ ipsi Inquisitores duxerint obseruanda, & facienda pro exter-

exterminatione hæreticorum, & ad procedendum contra hęreticos damnatos, etiam si testium non exprimantur. Ad hoc facit glo. fi. in c auctoritatem, 15. q. 6. & glo. in c sicut sine iudicio. 2. q 1. facit dictum Archid. super d gl. d. c. sicut sine. confir. Abb. in c. pastoralis, vbi habetur in d. §. q̃ ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, & q̃ delegatus possit mandare ordinario loci, vt exequatur sententiam suam, & quod is cui mandatur nuda executio sententiæ, nõ potest assumere cognitionem super iuribus ipsius sententiæ. vide Abb. in loco alleg. Feli. etiam in c. ad abolendam, in fi. de hære. dicit quòd si Inquisitor puniret hæreticũ per eum condemnatum pœna mortis, quod nõ credit eum irregularem, quia etiam id iure officij non prohibetur alijs posse mãdare, si per se hoc non posset. per tex in c. 3. ne cler. vel mona. li. 6. Nota tamen quòd ipse Felin. in c. vergentis, de hære. videtur ad illud c. 3. ne cler. vel mona. respondere. & bene, iudicio nostro, dicit.

Testium nomina non exprimantur.

Delegatus mandat ordinario.

Inquisitor nõ irregularis.

A sententia diffinitiua super hæresi non potest appellari, c. vt inquisitionis, de hære. li. 6. vnde executioni demandari potest infra dies decem, secundũ Petr. de Anch. ibi. & alios. secus autem est in interlocutoria, quia si in processu inquisitus sentit se grauari, potest appellare. Scilla. in trac. de fi. cath. c. 45. Carer. in trac. de hære. nu. 120. qui ait etiam in diffinitiua recursum ad superiorem esse amotum, nedum appellationem.

A diffinitiua super hæresi nõ potest appellari.

Sententia priuans hæreticum requiritur ad hoc, vt executio fieri possit contra personam ipsius, & bona, & sufficit declaratio. vide Boss. in prac. tit. de hære. nu. 28.

Sententia declaratoria potest ferri contra hæreticum etiam post mortem, declarando tali tempore coinmissum delictum, ex qua sequitur confiscatio bonorum ad ie cõmissi criminis, c cum secundum, de hære. lib. 6. cum ibi not. & ratio est, quia potest fieri post mortem, quia & post, & ante mortem potest tractari de crimine tali. Ang. in l. pen. C. ad l. Iul. maie. glo. in sum. 24. q. 2. & glo. in c. neq;, dist 38. & ibi Doc. c. si quis Episcopus, de hære. c. accusatus, lib. 6.

Declaratoria etiã post mortem.

Sententia in criminalibus nulla est, nisi aduocatus fisci sit præsens. l. fi. C. de aduoc. fis. l. 19 diuus. & l. si fiscus alicui. ff. de iure fisci. & per Io. de Plut. in l. ea. C. de sent. aduer. fisc lat. & in spacio quod tam fiscus, quàm offensus in citandus, dicit Bal. per illum textum in l. fi. de bon. vacan. li. 10. & ibi Angel.

Præsencia fiscalis necessaria.

Sententia quocunq; tempore per fiscum detegatur fuisse obtenta ex falsis, vel simulatis contractibus, nulla habetur ratio dictæ sentẽtiæ, quia quando dolus interuenit, etsi cesset regulare remedium restitutionis in integrum fisco, iux. l. vnica. C. de sent. aduer. fisc. lat. & l. Imperatores. ff. de re iudi. tamen non cessat hoc casu etiam perpetuo remedium rescindendi eam, per glo. fin. in d. l. Imperatores. vbi Iaf. & glo. & Doc. in d. l. vnica. an ver. fraus. Vide Boss. in prac. tit. de fisco.

Falsitas detecta quid operetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clausula quã do pōt addi.

In sententia quando Iudex possit apponere clausulam resoluentem, vel corrigentem cõdemnationem, vel absolutiones iam factas, vide Alex. post Bar. in l. Iudex postea quam ff. de re iud. Abb in consi. 72. & Card. in consi. 23. in fi. & an possit in sententia sibi reseruare facultatem mutandi, vide Anch. in consi. 209. in fi.

Contra mortuum lata.

Sententia condemnans clericum in pœna capitis, intelligitur de naturali, sed primo intelligitur quod debeat degradari, & successiue morti tradi. Vide supra in ver. Degradatio.

Sententia lata contra mortuum est ipso iure nulla. l. pen. ff. quæ sententia sine appel. rescin. Cępol. in consi. 17. col. 3, consi. 23. col. 2. Et ideo etiam si velis condemnare memoriam defuncti casibus in quibus potest fieri, condemnes ipsam memoriam, non ipsum defunctum. & ad hoc est consi. Cępol. 17. iam alleg. Hinc est, quod cum seruus habeatur pro mortuo. l. quid attinet. ff. de reg. iur. sententia contra eum lata est nulla. l. seruus. C. de iud. & ibi Ias.

Præsumptio præsumptionem allidit.

Sententia lata prætextu alicuius præsumptionis retractatur ex alia præsumptione fortiori similis speciei superueniente. casus singularis, secundum Bal. in l. qui adulteri. C. de adult. & ita tenet Petr. de Anch. in reg. semel malus. de reiud. lib. 6. & voluit illud Lud. Ro. in l. monendi de iureiu. Marsi. in prac. cri. §. opportune, nu. 21. 22. & 23.

Quæ nunquã in rem iudicatã nõ transit.

Sententia lata ex præsumptionibus nunquam transit in rem indicatã, l. si qui adulteri. C. de adult. qui textus, secundum Bar. & alios ibi est singulata dicit Ias. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. col. 23.

Canonis, vel legis.

Sententia canonis, vel legis non habet iudicis officium executiuum, nisi sequatur sententia hominis cum causę cognitione. Petr. de Anchar. in consi. 190. incipien. Plura contra processum, col. 2. & alleg. c. cum secundum, de hære. li. 6. & clem. præsenti, de cẽsi & not. per Io. And. in c. si qui, de præsumpt. lib. 6. Et obserua, quod sententia Iudicis requirit etiam in notorijs, vt late per Marsil. in repet. C. de proba. in col. 46. vers. ic. attende tamen in rubrica.

Secreta reuelans falsi tenetur.

Sententia quam laturus est Iudex manifestari non debet antequam feratur, vel pronuncietur, aliàs falsi tenetur Iudex, vt per Gemin. in trac. de malesi. tit. de falsis, nu. 15. & facit. ff. eo. tit. in prin. & ff. de offic. præsid. l. obseruandum. Et idem dicendum de quolibet reuelante priuata consilia. suæ potestatis, vel eius Præsidis, cuius officio subsequitur. Et idem de tabellione, qui ante aperturam testium manifestat ipsorum testium dicta parti. ff. eo. tit. l. 1. §. his qui instrum.

Probat qui tacet in iudicio.

Sententia si fertur præsente parte, & in ea recitantur acta, & non appellatur, tunc probãtur acta ipsa, & sententia. Abb. in c. quoniam contra, de prob. n. 27. & per Ang. in l. qui ad ciuilia. in fi. C. de appell. vbi ait, quod sententia lata in præsentem non contradicentem, omnia enunciata vera præsumuntur, licet tunc præsentes non potuerint interuenire.

Sententia

Per relationem ad aliã scripturã nõ valet.

Sententia lata per relationem ad aliam scripturam non valet, nisi talis scriptura sit in actis. Oportet ergo, quod sententia sit certa ex se, vel quod possit certificari ex aliqua parte actorum, & hoc vult singulariter. l quam allegat glo. fin. in c. illa præpositorum, de accusa. & idem vult Innoc. in c. 2. de libel. obla. & idem tenet Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de sent. prola. §. qualiter, vers. quid si Iudex. Ex quo infertur, quod si sententia secundum consilium sapientis, talis non valet sententia, maxime quando consilium non est in actis. & de hoc in l. 2 C. si aduersus li. per gl. & Doc. Abb. in c. illa præpositorum, de accusa.

Lata, & lecta.

Sententia quælibet in fine continere debet clausulam, videlicet, lata, lecta, & sententialiter promulgata fuit supradicta sententia per. supradictum D. Iudicem, &c. Et de eius mandato per me Notarium lecta fuit die, &c. Quando scilicet per Notarium recitatur.

SERVVS.

SEruus stricto modo dicitur carens libertate, sed largo modo etiam dicitur seruiens pro mercede. Abb. in rub. de Iudæis. An autem seruus stare possit in iudicio, vide Abb. in c. tanta, de simo.

Torqueri quãdo possit.

Serui possunt torqueri tam in ciuili, quàm in criminali causa. Et an quando contra dominum, an contra extraneum, per Abb. in c. cum in contemplatione, de reg. iur. & Salic. in l. fi. col. 2. & l. interrogari. C. de quæst. Imo ad veritatem eruendam possunt inquiri, ac torqueri, & capite puniri, vbi potuerint præstare aliquod auxilium domino, & non fecerunt, quia voluit lex salutem domini ponere sub custodia seruorum suorum, vt in l. in pr. ff. ad senatus consult. Sylla.

Seruus namq; non potest torqueri contra dominum, nisi in subsidium res sit super facto communi domini, & ipsius serui. l. quicunq;. C. de seruagi. Et nisi in criminus exceptis, vt læsæ maie. & similibus. Abb. in c. cum in contemplatione, de reg. iur. Imo quandoq; in omni causa, & omni crimine arbitrio Iudicis potest torqueri. l. ædictum. ff. de quæstio. & ibi Doctor. & per Bartol. in l. diuus. eo. titu. & per Gand. in opere malefi. titu. de quæstio. & tortu.

Seruus ad omnia sacramenta Ecclesiæ admittitur, etiam contradicente domino, ideo Paganus potest inuito domino baptizari, nec tamen propter hoc deponit seruitutem. Abb. in c. dignum, de coniug. seruo.

SIMONIA.

Quomodo sit hæresis.

SImonia est hæresis propter immanitatem criminis, nõ autem proprie, vnde Papa de hæresi accusari potest, non autem de simonia. Abb. in c. quotiens, de simonia. licet simonia grauius peccatum dicatur, quàm hæresis,

relis, ideſt cum quis credit gratiam Spiritus ſancti vendi poſſe. Abb. in c. licet Heli. de ſimo. Imo eſt maximum omnium peccatorum. gl. vbi ſupra. & Abb. in c. per tuas, eo.

SOCIVS CRIMINIS.

SOcius criminis ſecũdum Bal. in l. vnica. C. de rapt. virg. eſt ille, qui principaliter vadit ad malefi cium propter ſe, & propter intereſſe ſuo: qui autem vadit propter aliũ, & pro alterius intereſſe, dicitur ſequax, & non ſocius, vt in cle. 1. de pœnis. vbi eſt glo. not. quæ declarat quis ſit ſocius, & quis ſequax: ſed vnus pro alio in crimine hæreſis ſumitur. Et nota q̃ ex quo aliquis aſſociat aliquem ad actum, aliquem videtur illi dare auxilium, abſq; eo q̃ aliquid faciat in illius fauorem. Bal. vbi ſupra.

Et nota q̃ ſocius criminis de ſocio non poteſt interrogari in delictis, quæ principaliter committuntur in iniuriam, & odium alterius, vt eſt homicidium: ſecus autem in delictis, quæ principaliter committuntur in commodum delinquentis, vt in furto, falſa moneta, & ſimilibus. Bart. in l. repeti. & cæteri. ff. de quæſtio. & conſequenter aſſertio ſocij criminis interrogati, qui interrogari non poterat, ſufficiens ad torturam indicium non facit, vt ibid. Bar. qui ſupra.

Interrogatus qui interrogari non poterat non facit indicium.

Socius criminis facit qualem qualem præſumptionem, per gl. in c. cum pr. & ff. canonici, de ſent. & re iud. & ibi Fel. col. 3. verſi. demũ inquãtum. & idem in c. cum dilecti, de accuſa. quæ tamen præſumptio tolleretur, ſi fieret oppoſitio cõtra perſonas talium teſtium ante examen, vt per Aret. in l. repeti. § 1. in glo. is, qui dicit, quod ſocius criminis ſufficit ad inquirendum etiam in caſibus non exceptis. & Brit. in trac. ſuo, char. 3. col. 3. & Angel. in trac. ſuo, char. pri. col. 3. & ita communiter tenetur, quicquid dicat Fulgoſ. in conſ. 173. col. 1. Et etiam locum haberet, ſi procederetur ſola facti veritate attenta, quia tunc quilibet poſſet interrogari, vt per Cor. in conſ. 241. col. 3. vol. 1.

Non facit ad torturam.

Socius criminis ſine alia præſumptione non facit indicium ad torturam Salic. in l. ſi. C. de accuſ. col. vlt. quod dicum quotidie practicatur, & Doctor. ſequuntur illud, vt patet per Marſil. in l. 1 §. diuus. eo. cum enim non ſit omni exceptione maior, vt patet ineptum eſſet dicere, quod ſolus faceret tale indicium, etiam in caſibus exceptis, & quod teſtes inhabiles ex eorum natura, qui tamen aliqua ratione ſpeciali admittuntur in teſtes, non ſint omni exceptione maiores, & conſequenter per ſe non ſufficientes ad tormenta. Habes ſolemne, & vulgatum conſilium Alexan. conſi. 2. vol. 1. & eſt glo. in l. etiam matris. ff. de proba. quam ad hoc allegat Butrig. in conſi. 24. col. pen. in fi. & Bal. in l. parentes. col. 2. C. de teſt. ſed iuncta alia ſuſpicione, puta in fama, ſufficeret. Sic hic in l. fi. C. de quæſt. vide Boſ. in prac. tit. de indicijs, & conſid. ante tortu.

Socius criminis etiam in articulo mortis non facit indicium ad torturam, ſed tantum quale quale. Salic. in l. fin. col. penult. qui etiam reprobata opinione glo. illam dicit eſſe falſam. vide Bar. in l. maritus. ff. de quæſtio. & Bald. in l. ſeruos. C. de teſti. qui omnes volunt quòd ſolum faciat qualequale indicium, & ſic nolunt quod adſit aliquod ſpeciale, vt per Fel. in c. 1. & ff. de re iudi. & per Bar. in d. l. maritus.

In mortis articulo.

In criminibus autem exceptis quandoq; faciunt plenam probationem ſocij criminis, vt per Abb. in c. quoniam. de teſti. Petrus de Anchar. c. In fidei fauorem. de hære. Alex. in conſi. 132. 1. vol.

Socii criminis quando plenam probationem faciant.

Socij tamen de crimine contra tertium dicentes, facerent indicium ad torturam, qui in ciuili facerent fidem. Et hanc conſequentiam facit Bar. in l. in actionibus. ff. de in litem iurando.

Socij criminis admittuntur in crimine læſæ maieſtatis, vt per Bar. in l. quoniam liberi. C. de teſti. Et Mart. Lauden. in tit. de crimin. læſæ maieſt. in tract. de Princip. & aliter inhabiles, præter inimicos capitales. c. per tuas. de ſimo. Bart. in l. in quæſtionibus. ff. ad l. Iul. maieſt. Et Feli. in d. c. per tuas. in quinto not.

SOLITVS.

SOlitus dicitur quis quando bis vel ter ſecundum alios reperitur deliquiſſe. vide Inno. in c. 1. de fideiuſſ. & hoc modo.

Solitus delinquere, & ſi non indicium perfectum, imperfectum tamen & præſumptionem facit ad torturam. Bar. & Salic. in l. fin. C. de quæſtio. quia malus ſemel malus ſemper præſumitur. de reg. iur. lib. 6. & ſic ex mala qualitate perſonæ oritur præſumptio, quæ quomodocunque adminiculata facit indicium ſufficiens ad torturam. Bal. in l. ea quidem. C. de accuſa. & per Iaſon in l. 1. eo.

SORTILEGIA.

SOrtilegia quando ad Inquiſitorem pertinent, vide Barba. in conſ. 55. pri. vol. Io. And. in c. accuſatus. de hære lib. 6. & ibi Archid. Abb. in c. in tabulis. de fortibus. Vide ſupra in ver. Diuinatores.

Spoliatus licet ante omnia ſit reſtituendus. l. 2. C. vnde vi. l. ſi quis ad ſe fundum. C. ad l. Iul. de vi publi. In crimine tamen hæreſis eſt ſpeciale quòd hæretico petenti reſtitutionem denegatur. glo. ſing. & ibi Præpoſ. in c. Quo iure, in ver. Nam iure. 8. diſt.

SPONTE VENIENS.

Sponte veniens. vide in ver. Abſolutus.

SPORTVLAE.

SPortulæ possunt peti à iudice ecclesiastico delegato, quando nō habet sufficiens beneficium. Ab. in c. cum ab homine. de vita. & hone. cleri.

STATVTVM.

STatuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita habent Inquisitores auctoritatem interpretandi ex Constitutionibus quibusdam. Inn. Quarti. vbi sic habetur. Vt cōmissum vobis negotium ab apostolica sede tam salubre, & vtile ministerium exequi liberius, & exercere positis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita &c. vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Item per Ales. IIII. in cuius literis hæc habentur. Vt commissum vobis officium contra pruitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi valeatis, interpretandi vel declarandi, vna cum diœcesanis locorum, in quibus est idem officium vobis commissum, vel ipsorum Vicarijs, cum diœcesanis abesse contigerit, statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, quotiens in eis apparebit aliquid ambiguum, vel obscurum &c. vobis auctoritate præsentium concedimus facultatem. Vide in directorio 3. partc. q. 85. & 86. & Tab. in ver. Inquisitor. §. 39.

Statuto laicorum sibi fauorabili vti possunt clerici. Abb. in c. constitutus. de resti. in integrum.

Statutum tollens appellationem à sententia, intelligitur à diffinitiua tantum, quia appellatione sententiæ venit diffinitiua. si vero appellationem simpliciter, tunc intelligitur ab omni sententia. Abb. in c. pastoralis. de sent. & re iudi.

Statuta per quæ impediuntur, vel tardantur negotia Inquisitionis, sunt nulla, & per Dominos temporales sunt reuocanda. cap. statutum, de hære. lib. 6.

STRIGÆ.

Strigæ, Vide supra in ver. Lamiæ.

STYLS.

Curiæ stylus. STylus curiæ si non est se ruatus in literis, literæ ipsæ sunt subreptitiæ. Abb. in c. sacrosancta. de elect. quia stylus curiæ facit ius, & potest allegari in decisionibus causarum, si ius non reperitur in contrarium. Ab. in c. ex literis. de constit.

SVB-

SVBDITI.

SVbditi nullo tempore præscribunt obedientiam, & propter crimina obedientia non est deneganda prælatis. Abb. in c. cū liceat. de præscri.

Subditus principi propter delictum vt l. 1. c. vbi de cri. agi. oper. non est totaliter subditus. Oldr. consi. 42.

Subditus Principis si conturbauerit Principem, non incidit in crimen læsæ maiest. sed aliter debet puniri. vide Andr. de Iser. in cap. 1. §. 1. quimo. feu. amit.

Subditi etiam regulares non tenentur obedire eorum prælatis, nisi in his quæ ad Deum pertinent. Si ergo præceptū esset contra Deum, vel excederet limites officij sui, non tenerentur subditi obedire. Inno. in c. ad aures. de tempo. ordinā. Abb. in c. cum in ecclesijs. de maiori. & obedien. Obedire superioribus in quibus tenea tur quis.

SVPPLICIVM.

SVpplicium vltimum pati dicitur clericus, qui ab officio, vel dignitate ecclesiastica est depositus. Ioan. de Tur. Crem. super cap. In synodo. dist. 63.

Supplicium vltimum quandoque infligitur propter fictas probationes contra regulam. l. sciant cuncti. C. de probā. & 2. q. 8. quisquis, & c. sciāt. in criminibus videlicet atrocioribus Ita colligitur ex tex. & glo. in c. accusatus. de hære. lib. 6. Idem sentit Abb. in c. excommunicamus. el 1 glo. in ver. condemnentur. extra eo. tit.

SVSPENSVS.

SVspensus ab officio non potest agere nomine proprio tanquam beneficiatus pro iuribus ipsius beneficij, nec habere redditus beneficij, si habet aliunde vnde viuat. si autem non habet, modicam sustentationem accipiat. Abb. in c. Apostolica. de except.

Suspensus, vel excommunicatus perdurans per annum, debet spoliari per sententiam omnibus beneficijs, vt in c. rursus. & in c. quicunq; 11. q. 3. Inno. in c. cum bonæ. de ætate, & qualita. ord. & Abb. in 1. de re iudi. Perdurans p annum in excōcatione.

Suspensus celebrans fit irregularis, vt in c. quorundam. de solu. Abb. in c. latores. de cler. exco. mini.

Suspensus ab officio celebrando fit irregularis, vt 11. q. 3. si quis damnatus, & c. si Episcopus in consilio, & si illi canones loquantur de excommunicato scienter, & in contemptum clauium celebrante, hodie tamen eadem irregularitas est in suspāsione à diuinis. vt de re iudi. c. cum æterni. & de sent. exco. cum medicinalis. li. 6. in quo casu solus Papa dispensat.

Suspen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Suspensus autem à beneficio tantum celebrando non fit irregularis, quia hoc nullo iure cauetur secundum Inno. & de elect. cum in cunctis §. clerici. & c. statuimus. de concess. præben. quia diuersitatem minori quoque excommunicatione propter participationem excommunicati in locutione vel similibus ligatus, licet celebrando grauiter peccet, non tamen efficitur irregularis, quia nullo iure cauetur, secundum Innoc. similiter nec suspensus propter notoriam fornicationem fit irregularis. Spec. tit. 2. §. iuxta propositionis. nec suspensus à canone non propter crimen, sed propter aliquem defectum, vtputa illegitime nati, & corpore vitiati non incurrunt nouam irregularitatem, si antè obtentam dispensationem celebrent, & de similibus, de quibus vide Hiero. Plo. de irregularitate per totum.

SVSPICIO.

Quid. SVspicio est aliqualis applicatio animi ad aliquid cum vehementi titubatione, vt. ff. de testa l. de statu. Nec suspicio vna sufficit ad inducendum præsumptionem, sed plures requiruntur. glo. in l. 2. §. æras. ff. de excusa. tuto. Bal in authen. si quis. C. de adulte.

Quotuplex. Suspicio est triplex, scilicet leuis, vehemens, & violenta. Prima est modica, secunda magna, tertia maxima. De prima habetur in c. accusatus. de hære. li. 6. ibi si autem leuis, &c. Et dicitur leuis siue modica, quia leui, vel modica defensione tollitur, vel quia leuibus, & modicis ex coniecturis oritur, sicut si aliqui reperiantur occulta conuenticula facere, vel vita, & moribus à communi conuersatione fidelium deuiare, vel aliquid tale facere, quod hæretici frequenter facere comprobantur. de hac etiam leui suspicione habetur in c. de hære. lib. 2. in fin. Et per Host. in summa. tit. de præsump §. fin.

Fortia indi-tia qui sint. De secunda similiter in d. c. accusatus, ibi, accusatus de hæresi &c. Et dicitur vehemens suspicio, tum quia non nisi magnis, & fortibus, ac vehementibus defensionibus tollitur, tũ quia non nisi magnis, fortibus, ac vehementibus oritur cõiecturis, argumentis, & indicijs, vtpote si aliqui cõperiantur qui eos quos sciunt hæreticos fore, occultent, associent, & defensent, vel eis aliquo modo fauorem impendant, munera mittant, vel ab eis recipiant, vel eos visitent, vel talia, & similia exerceant cum hæreticis, quæ ratione aliqua bona excusari non possint, quod eas res non faciant in fauorem hæreticæ prauitatis. Et de his habetur in d. c. accusatus. §. ille quoq;. & per notata in d. c per Archid.

Violẽta qua re dicatur. De tertia habetur in c. cum contumacia de hære. lib. 6. & ibi per Gemi. Philip. Franc. & Arch. & de hoc canon est in c. quorundam. di. 34. Et dicitur violenta, tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum, nec defensione repellitur qualicumque, tum quia ex violentis, & conuin-

centibus oritur coniecturis, vtpote si qui inueniantur, qui hæreticos adorauerint, seu suo more eis reuerentiam exhibuerint, consolationem, vel communionem ab eis receperint, & similia quæ ad ritum eorum pertinent perpetrauerint, tales enim sunt de hæreticorum credentia conuicti, per c. filij. & c. accusatus. de hære lib. 6.

Suspicionum pluralitas in difficilibus quæ sui natura probationem perfectam non recipiunt, sufficit, & locum plenæ & legitimæ probationis importat, & supplet: nam quæ non prosunt singula, iuncta iuuant, l. 2. de excusat. tut. & in incertis, obscuris, & difficilibus, quæ sui natura difficile probantur, sufficit probatio per coniecturas, quæ eo casu est dilucida, & legitima probatio. Bald. consi. 57. 1. parte. Et idem consi. 251. 2. parte. Et dicit Felin. in rubr. de probat. vere constare cum hoc genere per coniecturas constantes; & dicit Bal. in l. excipiuntur. Ad Syllan. textum esse meliorem de corpore iuris in c. excommunicamus in fin. de hære. Ad prædicta faciunt, quæ habentur per Paul. de Castr. consi. 82. 2. col. post medium. & dicit Lud. Rom. consi. 7. & 54. ex pluralitate præsumptionum aliquem condemnari posse. glo. Bart. & Doctor. in vulg. l. admonendi de iureiur. glo. l. cum ex eo. de cuict. Doctor. in l. instrumenta. C. de proba. Bal. c. cum causam. eo. tit. cum simil. quæ passim per doct tractantur. Hæc Zasius consi. 15. pri. part.

Leuiter. Suspectus leuiter de hæresi non est tanquam hæreticus habendus, sed potest iniungi purgatio canonica de leui, si tamẽ laborat infamia, vel abiuratio de leui, vt in cæxcommunicamus de hære. ibi. qui autem inuenti fuerint &c. & in c. accusatus. de hære. lib. 6. Et talis facta abiuratione, vel purgatione tali de leui, si post incidat in hæresim non dicitur relapsus, sed tantum grauius est puniendus, vt in d. c. accusatus. dicitur.

Vehemẽter. Suspectus similiter vehementer non est vt hæreticus habendus, nec potest vt hæreticus condemnari, quia nullus etiam pro vehementi debet de futuro crimine condemnari, vt in cap. literas, de præsump. sed potest sibi iniungi quod purget se purgatione canonica si laborat infamia, tanquam vehementer suspectus, vel quod abiuret de vehementi omnem hæresim generaliter, & in speciali illam hæresim, de qua est, vel fuit suspectus vehementer, vt in d. c. accusatus, & in c. inter sollicitudines de purg. cano. & talis facta purgatione, si postea relabatur in hæresim purgatam, habebitur tanquam relapsus, vt in c. ad abolendam. de hære. & c. accusatus. eo. li. 6. non autem si in aliam relabatur non purgatam. Vide supra quæ diximus in ver. Purgatio.

Si autem relabatur in aliquam hæresim post talem generalem abiurationem, censetur relapsus, vt in d. cap. accusatus. si autem relabatur in abiuratam, vel aliam suspicionem vehementem, vt quia hæretico misit munera, vel libros legit scienter prohibitos, non dicas propter id eum relapsum, sicut alias tenuit directorium antiquum in qu. 55. de

Contra directorium.

de suspectis, ibi. quidam sunt vehementer suspecti, quia hoc nullibi habetur, nec ex textibus, nec ex doctoribus. Et considera verba capituli, accusatus. quæ ipse citat, quia ex eis non habetur tale quid, imo habetur quod ad hoc quod quis dicatur relapsus, oportet quod semel saltē sit vere lapsus in aliquam hæresim vel ante, vel post abiurationem. In tali igitur casu dicas eum violenter suspectum, & pro tali puniendum.

Renuens abiurare.

Si autem talis vehementer suspectus purgationem, vel abiurationem acceptare contempserit, non propter id tanquam impœnitens tradi debet brachio seculari, quia c. ad abolendam. de hære. quod videtur id innuere, loquitur de manifeste deprehensis, vel conuictis, non autem de suspectis. Ad mitiorem igitur tendendo excommunicabitur talis, secundum cap. excommunicamus. de hære. in qua excommunicatione si per annum steterit, tanquam hæreticus condemnabitur, per alleg. cap. excommunicamus.

Per annū in excommunicatione perseuerans.

Suspectus violenter est vt hæreticus habendus, & sicut de deprehenso in hæresim, per omnia de eo est iudicandum, per c. excommunicamus. de hære. §. qui vero. & per c. cum contumacia. eo. tit. lib. 6. Nam tales aut fatentur crimen, aut non. Si fatentur, & volunt redire, & hæresim abiurare, recipiuntur ad pœnitentiam.

Conuicti, sed non confessi.

Si autem nolunt abiurare, traduntur brachio seculari. Et similiter sit si nolunt confiteri, & sunt conuicti, violenta enim suspicio sufficit ad condemnationem, & contra eam non admittitur probatio, vt in c. literas. de præsumpt. pones tamen in abiuratione quod abiurat tanquam violenter suspectus, & non vt in hæresim proprie, & vere deprehensus.

Casus in quo vehemens suspectus incidit.

Casus autem in quos incidunt de hæresi vehementer suspecti, sunt plures, quorum primus est. Quicunq; citatur ab Inquisitore ad respondendum de fide, & subterfugit, aut contumaciter se absentat, & infra terminum competentem ad comparendum sibi assignatum nō comparet. Text. est in c. cum contumacia, de hære li. 6.

Excommunicatus.

Secundus est. Quicunq; impedit Inquisitionis officium directe, vel indirecte, ac etiam quouis modo, & hoc scienter. Nam talis secundum iura est excommunicatus, quam excommunicationem si per annum sustinet animo pertinaci, ex tunc violenter suspectus efficitur, & velut hæreticus est condemnandus c. vt Inquisitionis. de hære. li. 6. §. fin. violenta autem suspitio nō insurgit ex leui, sed ex vehementi suspicione præsuppositā. Omnes igitur tales antequam transeat annus vehementer de hæresi sunt suspecti. Rursus in priuilegio Vrbani Quarti in directorio Inquisitoribus Aragoniæ, quod incipit Præ cunctis, sic dicitur.

Cæterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu præsumpserint aliquatenus impedire, non possit procedi libere in eodem, imo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suū singuli iuuerint studiose,

contra

contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones catholicas freti, apostolica auctoritate intrepide procedatis.

Tertius est Præstantes scienter consilium, auxilium, vel fauorem impedientibus officium Inquisitionis ante factum. patet per c. vt Inquisitionis. de hære. lib. 6. §. fi.

Quartus est Quicumque instruit citatos per Inquisitorem, vt taceant veritatem, vel asseruat falsitatem, sunt vehementer suspecti, vt in c. accusatus. §. fi. de hære. li. 6. Nam quicunque aliquid agit in fauorem hæreticæ prauitatis, vehementer est de hæresi suspectus.

Fauens hæresi est vehemēter suspectus.

Quintus casus est, quod omnes hæreticorum fautores, defensores, vel receptatores sunt de hæresi vehementer suspecti. Nam omnes tales excō municati sunt, vt in c. excommunicamus. §. credentes. de hære. quam excommunicationem si per annum sustinuerint, violenter suspecti reddūtur, vt in c. cum contumacia. eo. tit. lib. 6. Violenta autem suspicio ex vehementi oritur, & eam supponit sicut superlatiuum comparatiuum, vt dicit Io. And. in d. c. cum contumacia.

Violenta ex vehementi.

Sextus modus est, quod quicunque propter hæreticam familiaritatem de hæresi est infamatus, de hæresi est vehementer suspectus, vt in c. inter solicitudines. de purg. can. vbi ratione infamiæ cuidam decano indicta est purgatio canonica, & ratione familiaritatis hæreticorum abiuratio publica, & rōne scandali fuit priuatus beneficio, quousq; scandalū sopiretur.

Infamatus.

Septimus modus est, quod quicumq; eos quos scit esse hæreticos scienter receptat, deducit, visitat, siue associat, ac dona siue munera eis dat siue mittit, siue aliter fauorem impendit, qui excusari non potest quin sit magis in fauorem culpæ, quàm personę, vehementer de hæresi est suspectus. Arg. est in c. accusatus. de hære. lib. 6.

Receptator.

Octauus modus est, quod quicumque in causa fidei pro hæretico falsum iudicialiter asseuerat, vel mendacium dicit, est de hæresi vehemēter suspectus. Casus expressus est in c. literas. de præsumpt. vbi quidam Guliel mus confessus fuerat quod eius frater vitio hæresis laborabat, & postea id negauit, & fratrem suū purgauit, & propter id habitus est vehementer de hæresi suspectus. Nam præsumptio erat contra eum, quod secunda vice dixerit mendacium, vt fratri suo opem ferret.

Falsarius.

Nonus modus est, quod quicumque semel aliquid dicit, vel facit contra fidem, est leuiter suspectus, qui autem bis vel ter, sit de hæresi vehemēter suspectus. Et hic casus secundum directorium antiquum licet nō habeatur in iure communi, habetur tamen in consultationibus Archiepiscopi Terraconen, & eius suffraganeorum. Et per hoc potest responderi ad id, quod à multis dubitatur, an qui post abiurationem de leui cadit iterum in aliam leuem suspicionem, sit vehementer suspectus, vel non. Dicendum enim est quòd sic, secundum hunc casum. Et habetur expressē in Malleo maleficarum, in tractat. de leuiter suspecto.

Dicens, vel faciens contra fidem.

Leuis suspicio reuertitur in vehemētem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eripiens reū de manibus Inquisitoris.

Decimus modus est, quod eripiens aliquem de manibus Inquisitoris confessum, vel conuictum, vel iam condemnatum de hæresi, est vehementer suspectus, & forte est de hæresi violenter suspectus, quia vt hæreticus puniri potest. Argumentum ad hoc, quia eripiens de manu curiæ confessum, vel conuictum, vel condemnatum de aliquo delicto, incidit in crimē læsæ maiest. l. cuiusque. ff. ad legem Iul. maiest. & ibi Bar. & alij. Idem voluit Lucas de Penna in l. quotiens. C. de exact. tribut. li. 10. Idem per Bal. in l. ad dictos. C. de Epis. audien.

Partēlā. vel confœderationem faciens.

Vndecimus modus est, q; quicunque scienter parentelam, vel confœderationem facit cum hæretico, est vehementer suspectus. argumentum quia faciens parentelam, vel confœderationem cum inimico domini sui, hostis iudicatur illius, & vt rebellis feudo quod habet debet priuari. Bal. in l. liberi. circa fi. C. de inofficio. test. Idem tenuit Martinus de Laude. in tract. de confœder. princip. q. 26. & rationem assignat, quia videlicet tales sunt eiusdem intentionis, & voluntatis. Vide Hier. Gigan. de crimi. læsæ maiest. rub. de p luribus quæstionibus. q. 17.

Scribens, vel recitās in dānum officij.

Duodecimus modus est, quod quicunque scribit, vel falsum recitat in damnum officij sanctę Inquisitionis, est de hęresi vehementer suspectus. Argument. à simili. per tex. in l. 2. ff. ad l. Iul. maiesta. ibi, quive sciens falsum conscripserit, vel recitauerit. Enumeratur enim hoc in primo capite criminis læsæ maiestatis, vt ibi in tex. Et intellige semper hoc, si scienter id faciat. Et vide rubr. ff. de crim. læsę maie.

Tertiusdecimus modus est, quicunque ad hæreticos fugit, est de hęresi vehementer suspectus. argumentum est in l. 2. ff. ad l. Iul. maie. ibi. aut qui

Fugiēs ad hæreticos.

exercitum deseruerit. Vnde priuatus etiam quilibet ad hostes confugiens crimen læsæ maiestatis incurrit, vt in l. alleg. Ideo probe factum ab Africano legimus, qui deuicta Carthagine, quum omnes qui de exercitu Romano ad Pœnos transfiuerant in suam redegisset potestatem, eos qui Romani erant, tanquam patriæ fugitiuos cruciibus affixit: Latinos vero transfugas tanquam perfidos socios securi percussit. Val. Max. lib. 6. in rubr. de disciplī. milit.

Mutuans pecunias hæretico.

Quartusdecimus modus est, quod mutuans pecunias hæretico, est de hæresi vehementer suspectus, si ipsi quoquo modo consilium, auxilium, vel fauorem scienter præstat. textus est in simili in l. cuiusque dolo. vbi Bar. not. ff. ad l. Iul. maiest. Et hanc opinionem tenuit etiam Martinus de Laude in tract. de crimine læsæ maiest. q. 4. & Matth. de Afflict. in c. 1. §. & bona committentium nu. 66. tit. quæ sint regaliæ, in vsu feudi.

Concitantes ad rebellionē

Quicunque aliquos concitant, seu sollicitant, vt rebellent contra Inquisitorem, vel aliquid faciant in damnum, seu iniuriam eius, vel officij Inquisitionis, sunt de hæresi vehementer suspecti. argumentum & tex. in l. 1. ff. ad l. Iul. maie. Ibi. quive milites. Ad idem est tex. in l. 2. & 3. ff. eo. tit. Ita etiam concludit Cardi. in Cle. Pastoralis. de re iudi. in 9. not. Et per Matt. de

Afflict. in c. 1. §. Quę sint regaliæ. in §. Et bona cōmittentiū. col. 6. n. 69.

Nuncios mittens ad hæreticos.

Qui literas, vel nuntios mittunt ad hæreticos, vt eis aliquo modo faueant, sunt vehementer de hæresi suspecti, & forte etiam violenter. Nam secundum leges, qui literas, vel nuncios mittunt inimicis Principis (vt supra diximus) incidunt in crimen læsæ maiestatis, si dolo sciēter agant, vt est tex. in l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. & ibi not. Bar. Cepol. in consi. 17. incip. visa commissione, col. 8. nu. 10. Mart. de Laude in suo tract. de crim. læ. maie. q. 2. Bos. in suo trac. de seditio. in 6. præsuppositio. col. 4. n. 15. Ad idem est Angel. in d. l. 1. in fi. ad l. Iul. maie. vbi d. cit, quod ciues audertere debeāt ne rebellibus ciuitatis literas mittant, neque eis aliquod signum præbeāt per q̄ contra ciuitatem iuuare possint, alias incidunt in crimen læsę maiest. & idem dicendum de his qui literas portant, vel eunt dolose, & sciēter, vt per Bald. in d. l. 1. ff. ad l. Iul. maiesta. si autem non dolose, sed ignoranter id agatur, arbitramur quod saltem sint leuiter suspecti, quia hostibus inconsulto Principe literas, vel nuncios quis mittere non debet, etiā pro priuatis negotijs, & bona fide, quia non solum à malo, sed etiam ab omni specie mali cauendum est. Vide Hier. Gigan in tract. de crim. læsæ maiest. tit. qualiter, & à quibus. q. 2.

Iurans hæreticos

Iurans ad hæreticos ire, seu hæreticos sequi, vel offendere officium Inquisitionis, etiam si non sequatur effectus, suspectus est de hæresi. argumentum, quia in crimine læsæ maie. punitur affectus etiam non sequuto effectu. l. quisquis ibi. Eadem enim feueritate C. ad l. Iul maiest.

Considerāda circā iuramē tum.

Plura tamen considerare debet prudens Inquisitor in tali casu, & magis & minus augere, vel minuere suspicionem. Considerandā enim sunt qualitas personæ iurantis, seu loquentis, locus, & tempus huiusmodi prolatorum verborum. Personæ dico qualitatem considerandam, quia si talia verba dicta essent ab aliquo qui esset leuioris capitis, vel ab ebrio, seu insano, vtique non magni esset momenti. tex. in l. 1. C. si quis Imperatori maledix. & ibi glo. in ver. temulentia. Et probantur prædicta per tex. in l. famosi. ff. ad l. Iul. maiest. Similiter consideratur locus, & tempus, quia multa in vno tempore, & vno loco dicta possunt excusari, quæ in alio loco, & tempore prolata non erunt excusabilia. Et vide in d. l. famosa. ff. ad l. Iul. maiest.

Vsurarius. Vitans fidelium colloquia. Pœnitentiam renuens. Fugiens diuina. Cōmunionē singulo anno non recipiens.

Præter hos, nota ex Zanchi. c. 35. nonnullos casus in quibus quis redditur suspectus de hæresi, & sunt plures. Et primo cum aliquis publicus vsurarius, vel fornicator publicus, seu blasphemator dicit illud non esse peccatum. Secundo quando euitat consortum fidelium. Tertio quando non assumit pœnitentiam sibi impositam. Quarto quando nunquam audit diuina officia. Quinto quando nunquam Ecclesiæ sacramenta recipit. Adde Fely. in rubr. de hæret. dicentem, q̄ sacram communionem singulo anno nō recipiens nō est hæreticus, & adducit tex. not. in auth. de primi. dot. hæret. mulie. non præstan. circa medium, vbi habentur hæc verba. Igi-

tur sacram communionem in catholica Ecclesia non percipientes à Deo amabilibus sacerdotibus, hæreticos iuste vocamus. Nam licet nomen Christianorum sibimet imposuerint, verumtamen à Christianorum se fide, & communione separant, Dei iudicio semetipsos subdi cognoscentes. Hæc Imper. Iustinia. eundem tex. allegat ipse Fely. in cap. Ad abolendam. nu. 2. Sexto quando quis professus, vel in sacris constitutus publice contrahit matrimonium. adde per Carer. adductum. nu. 38. qui declarat hæc ad hæresim pertinere, si publice, & notorie sant, & non clandestine, quia tunc est contra. c. 1. de voto in 6. & contra Clem. eos qui de consangui. & affin. cui sententiæ adhærent Iac. Butr. Saly. in l. nemo. C. de sum. tri. Panor. in c. de homine. de celebr. missi. in gl. in vers. verbis. & in c. cum quidam. de iureiuran. & Matth. in consti. inconsutilem. not. 6. quæstio. 7. & Bal. in d. l. nemo. circa fin.

Clericus publice contrahens.

Duas vxores ducens.

Idem quoque dicitur de eo qui duas vxores duxit, vt per Gemin in c. accusatus. §. sane. de hære. lib. 6. Fely. in d. c. Ad abolendam. nu. 1 qui etiam adducit Lapum in eodem c. accusa. vide etiam Gondis. in tract. de hæret. quæst. 9. nu. 4. & 5. & de professo ducente vxorem. vide etiam Panor. in consi. 68. incipien. videtur primo dictus Magister. nu. 4. vbi dicit ex Butrij sententia quòd si clam contraxit præsumitur de dolo, & ideo Inquisitor debet cognoscere. Siue igitur publice, siue occulte quis ea faciat, per quæ de eius fide suspicio, vel præsumptio oriatur, vigilantes Inquisitores diligenter inquirere possunt habita ratione loci, temporis, personarum, & suspicionis qualitate bene considerata.

Violenter suspectus quis dicatur.

Violenter suspectus de hæresi est ille, qui citatus ad respondendum de fide non vult comparere, & excommunicatus propter hoc perdurat in excommunicatione per annum continuum. c. cum contumacia de hæret. li. 6. & similiter qnicumque post abiurationem de vehementi iterum cadit in aliam vehementem suspicionem, facit quod dicit Philipp. Franch. in gl. 2. in fi. d c. cum contumacia. ibi nota mirabilem doctrinam cognoscendi suspicionem violentam. Nam præsumptio violenta inducitur, quando post præsumptionem vehementem superuenit alia præsumptio primam confirmans, quia tunc talis præsumptio vehemens transit in violentam. Idem per Gemin. in d. c. cum contuma cia, ibi. Nota optimum tex. ad cognoscendum &c. Et per gl. in c. excommunicamus. eo. tit. §. qui autem.

Vehemẽs in violentã transiens.

Fuga ex carcere sibi assignato pro pœnitentia, facit violentam suspicionem. Zanchinus. cap. 10.

Suspectus violenter de hæresi, punitur quidem vt hæreticus. c. cum cõtumacia de hære. li. 6. Est tamen hæreticus præsumptiue tantum, & non vere, secundum Gemin. in d. c. cum contumacia, licet Archid. oppositum sentiat. Et poni debet in sententia si est pœnitens, quod abiuret tanquam violenter suspectus: si autem sit impœnitens, tradatur brachio sæculari, secundum c. Ad abolendam. de hære.

Suspe-

Suspectus de hæresi, vel cõuictis pœnitentibus imponitur pœna pro motu Inquisitoris considerandis, si in iure non inueniantur determinatæ pœnæ. Nam talium pœnitentiæ communiter non sunt à iure determinatæ, sed Iudicis arbitrio pro maiori parte relinquuntur. c. Ad abolendam. de hære. c. excommunicamus, eo. tit. & in c. inter solicitudines. de purg. cano. consueta tamen pœna imponatur, quæ alterari non debet sine vrgenti causa, & ratione.

Violenter suspectus, & impœnitens.

Suspecti de hæresi siue leniter siue vehementer, non debent perpetuo immurari, seu perpetuo carceri deputari, sed ad certum tempus incarcerari secundum eorum demerita, & secundum quod Inquisitori videbitur, cum eis postmodum dispensari potest, iuxta capit. vt commissi. de hæret. lib. 6.

Immurari nõ debent suspecti tantum de hæresi.

T

TACENS.

TACENS in his, quibus tenetur contradicere, habetur pro consentiente. Abb. in c. consuluit. de appellationib. Et idem in cons. 89. & in cap. pen. de procur. & c. cum dilectus, de consuet.

Tacens, vel obscure respondens à Iudice iussus, habetur pro confesso. Practica Papien. in for. poss. acti. in additionibus

Pro contradicente quãdo habeatur.

Tacens in onerosis, & maxime in obligantibus personam regulariter habetur pro contradicente, vt not. gl nisi vltra taciturnitatem fecerit aliquem actum qui videatur venire ad probationem actus. not. in l. Qui patitur. ff. mand. vel quando interrogatur à Iudice cui tenetur respondere, l. 2. §. quod obseruari. C. de iuram. calumn. Secus in re concupiscibili siue commoda, quia tunc tacens habetur pro consentiente, vt in l. Qui petitur. ff. mand. & hæc est theorica Inno. in c. Genesi, de electi.

Taciturnitas diuturna.

Nota tamen quòd taciturnitas tertij quandoque facit indicium ad torturam, vtputa, marito interfecto in domo, vxor si taceat per aliquot dies facit indicium contra se, scilicet, q̃ sit conscia delicti. Bal. in l. Excipiuntur. C. ad Sylla. siue sit honesta persona, siue non. Arg. à simili contra illũ qui pluries interfuit colloquijs vel collationibus hæreticorum & tacuit, talis namque taciturnitas reddit ipsum graniter suspectum, nisi ætas, sexus imbecillitas, vel intellectus hebetudo illum excuset.

In iudicialibus.

Taciturnitas partis præsentis in iudicialibus habetur pro consensu, & sibi præindicat. in c. 1. de accusat. lib. 6. & l. Cum ostendimus. §. si. ff. de fideiuss. tuto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TEMPVS.

TEmpus nonnumquam consideratur ad ipsum delictum grauandum, l aut facta.§.tempus de pœn. & gl.in l.si vt allegas.C.de fidei. & Bal.in consi.428. Quædam mulier.circa fi.5.vol.dicit q̃ sicut per motionem,& vestigia pedum significatur qualitas luporum,& vulpium, sic & præambulare de nocte,& ad loca suspecta,& per personas suspectas facit suspicionem ad torturam.Decius in c.consuluit.de offi.deleg.num.8.dicit, q̃ quando aliquid est tempore noctis dedita opera,tunc præsumptio insurgit contra facientem tali tempore.allegat gl.in c.1 vt Eccle.benefi.& Ab. in c.1.de Clandest.despon.Bald.in 17.q.5.in princ.ait. quòd si delictum committatur de nocte,& inuentus fuerit reus illo tempore,præsumptio est contra ipsum,quia tenebræ factæ sunt ad male agendum.l.1 §.tria luminaria.& Iurisconsulti consentiunt per tempus oriri indicium ante delictum,in delicto,& post delictum, in quibus potest considerari quid ocyus,& quid serius futurum sit.Ec communiter in tempore perspiciendo eius longinquitas consideranda est.Nam sepe oportet commetiri cum tẽpore negotium,quia per talia accidentia oritur indicium deliberationis.

Negotiũ cũ tempore metitur.

TERMINVS IVRIS.

TErminus iuris est communiter trigiuta dierum continuorum, non habito respectu an sint feriati,siue non,& ipse terminus incipit currere à die latæ sententię siue prȩcepti,siue à die habitæ notitiæ quo ad absentes,in quo caute aduertendum.ita notatur in c.ab eo.de appellat.li.6.

Nota etiam quòd terminus comparitionis est vltimus dies hora vesperarum,qua transacta,comparitio erit nulla. Philipp. de Perusio in c.personas.de appell.

Comparitionis terminus.

TERRITIO.

TErritio nuda & leuis absque dolore cordis non dicitur quæstio in materia iudiciali,vt l.Item apud Labeonem.§. quæstionis.ff. de iniur.& l.1.§.quæstionum.ff.ad Silla.Ita diffiniunt Azo. in summa. de quæstio.& Oldr.in quodam suo tract.quem fecit.de quæstionibus. requiritur enim ad hoc vt quæstionem faciat saltem ductio ad funem,secundũ Ang. in d. §.quæstionis,ff.de iniur.vide Bru.de indicijs,& tortu.q.2.par.2.n.1.& 4.

TESTIS.

DE testium materia tractaturi,quo facilius ea quæ sumus scripturi, à lectoribus intelligantur,articulatim procedendum arbitramur.

Primo

Primo videndum est de testium quidditate.
Secundo de testium qualitate.
Tertio de testium quantitate,& numero.
Quarto de testium citatione,& coactione.
Quinto de testium approbatione,& reprobatione.
Sexto de testium examinatione.
Septimo de testium variatione,& vacillatione.
Octauo de testium publicatione, & prolatione.

PRimo igitur dicimus illos esse testes, quos quisq; ante iudicium sibi placitos alligat,nec cui sit postea liberum,aut dissimulare, aut subtrahere se, vnde & alligari appellantur,à quibus (ait Isidorus in lib.Etymo.) quæritur veritas in iudicio. Et testes dicti sunt,quod testamento adhiberi solent,sicut signatores,qui testamentum signant. Et secundum Grammaticos,testis ab eo dictus est, quod statum causæ tueatur, vel quod ante stat. Ita quod de natura testis est,quod sit in iudicio, vel in causa vocatus ad roborandum iudicium,vel causam. Causam dicimus propter testes, qui apponuntur scripturis publicis, & quod clare intelligat, quæ fiunt, atque ibi dicuntur ad causam, & negotium pertinentia. Et sic patet quid sit testis.

Testes vnde dicti.

SEcundo dicimus quo ad testium qualitatem, quòd quilibet in dubio testis esse potest,niji prohibitus reperiatur.l. 1.ff.de test. Spec.eo.titu. §.nunc tractandum. Propter hoc non tantum masculi, sed & fœminæ in testes possunt produci,& de hoc diffusius vide Bal.in consi.39. 2.volum. secundum tamen diuersitatem testium eorum non quantitas, sed qualitas est consideranda,videlicet qui sint honestiores,diuores,&c. Testimonium tamen viri præfertur testimonio fœminæ.c.forus,de ver.sign. & ibi Abb.diffuse,quomodo,& quando mulier possit esse testis,vide in margine. Nota etiam,quòd qui melioris sunt famæ, & qui iuri communi consona,vel aptiora negotio de quo agitur deponunt, Nam, vt dicit Host, possent centum ribaldi,& viles ex vna parte, ex alia parte duo tales, & tantæ honestatis esse,quod eis potius staretur,quàm multitudini. Dignioribus enim testibus magis creditur etiam paucioribus,vt l.3.ff.de testib,& ibi Bar.& Alex.quod verum est si dignitas est valde magna, aliàs multitudo prævalet. Domi.in c.in nostra.de testi.& Bal.in l.testium. C.de testi. nisi pro accusato, quia prȩualet testibus accusatoris etiam digniotibus, similiter & senioribus magis creditur, quàm iunioribus. glo. Bart. & Docto.in l.nunquid. ff. si cer. pet. vbi Alex.dicit verum nisi iuniores sint digniores,per §.ordinationem,in authen.de mona. Alex.in l. ob crimen. ff.de testib. Hoc tamen arbitrio Iudicis relinquitur.l.3.§.ideoq; diuus & ibi Bar.ff.de magi.conue. & nobilitatem debet Iudex ex officio considerare. Bald.in l.Gracchus.C. de iudi. quia testes debent esse quibus lux veritatis assistat, & fides sincera. Spec.de offi omn.iud.§.postremo. & quod

Testium qualitas.

Fœminæ et in testimoniũ possunt adduci.

Centum ribaldi quid possint.

Dignioribus magis creditur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maior omni exceptione quis sit.
In exceptis crimibus.

nulla sit verisimilitudo, quod debeant deierare. Abb. in c. in literis, de testib. omni namq; exceptione maior, ideſt qui nulla legitima exceptione repelli posſit, debet esſe testis. Abb. in c. 1. de consang. & affi. Barb. in cõs. 32. In criminibus tamen exceptis, & in defectum probationum, ideſt quando veritas aliter haberi non poteſt, admittuntur testes, qui ex vilitate, & inhabilitate personæ repelluntur. l. 1. crimen. §. si ea. ff. de testi. & specialiter contra hæreticos testes possunt esſe credentes, fautores, & defensores, ac eius criminis participes, & etiam excommunicati, vt in c. fidei fauorem, de hære. lib. 6.

Testis criminosus contra hæreticum ad testimonium admittitur, c. fi. vbi Abb. nu. 4. de testi. c. in fidei fauorem, eo. tit. lib. 6.

Sed nota septem intellectus in eodem c. in fidei fauorem.

Primus quorum est, ꝙ licet regulariter duo testes integri, & omni exceptione maiores ad probandum crimen hæresis, vel aliquod crimen sufficiant. c. in omni negotio. c. licet vniuersis, de testib. c. cum esſes. de test. vt notant Doctor. Duo tamen testes ex his testibus excommunicatis, vel periuris, vel socijs criminis, non sufficiunt ad probandum hoc crimen hæresis. Aretin. in c. fi. de testib & Bos. in prac. cri. tit. de here nu. 4.

Secundus intellectus est, quod licet verum sit, ꝙ in alijs causis criminalibus citra hoc crimen hæresis, numerus testium eorum defectum non suppleat, etiam si sint quatuor, vel quinq;, vel plures, vt Bal. in c. testimonium, nu. 5. de testi & alij Doctores in diuersis locis. Aliter tamen in crimine hæresis in quo in fidei fauorem hoc est speciale, vt numerus testiũ suppleat eorum defectus, qui sane intellectus recte ex tenore literę in d. c. in fidei fauorem, colligitur ibi. ex numero testium, & personarum qualitate. Bos. in prac. cri. titu. de hære. nu. 4. sed in crimine hæresis quanquam causa sit criminalis, & ardua, numerus testium, defectum eorum, & qualitatem supplet. cap. in fidei fauorem, ibi. ex numero testium, de hære. lib. 6. Franc. Squillac. de fi. cath. c. 4.

Tertius erit, ꝙ licet in crimine hæresis, & in alijs criminibus exceptis, socius criminis in testem admittatur, ꝙ id locum non habeat in socio criminis, aliàs infamato ex alijs delictis. Ang. in l. in iudicio. ff. de accusatio. Soci. consi. 118. incip. Visa narratione, vol. 1.

Quartus intellectus sit, ꝙ tex. in d. c. in fidei fauorem procedat, & intelligatur quando in crimine hæresis, & alię personæ inhabiles in testes admittuntur: secus autem quando per viam accusationis, qui sane intellectus ex tenore d. cap. satis colligitur, ibi. in negotio inquisitionis hæreticę prauitatis, quem intellectum tenuit glo. ibi. & Io. And. Domini. Franc. & Philip. Nam ille tex. est exorbitans, & ius commune corrigens, & in exorbitantibus non permittitur de iure extensio. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. c. tua. §. fi. de decimis: sunt tamen tenentes in contrarium, ꝙ videlicet siue per viam inquisitionis, siue per viam accusationis procedatur,

quod

quod huiusmodi testes admittantur. Arch. in d. c. in fidei fauorem, Gundisal. de hære. q. 13. quia in vtroq; casu eadem ratio est fauoris fidei, quæ est ratio finalis, d. cap. qui tamen testes huiusmodi plenam non faciunt probationem, sine alijs adminiculis, etiam in hoc crimine, sed ad pœnam extraordinariam, vel torturam, vt iam dictum est. Abb. in c. 1. num. 7. de confessis, vt in c. per tuas, nu. 4. de simo.

Quintus intellectus est, ꝙ dato, ꝙ ad probãdam defensionem alicuius admittãtur testes inhabiles, domestici, & familiares, alijq; minus idonei, vt Ias. in l. vt vim. col. 2. nu. 5. ff. de iust. & iur. & in l. non hoc. nu. 5. in fi. C. vnde legi. & in l. non solum. §. sciendum. ff. de noui ope. nunc. & multi alij Doctores. Ad defensiones tamen hęreticorum tales testes inhabiles non admittuntur, & id annuere videtur tex. in eo. c. in fidei fauorem, de qua conclusione est casus expressus in cap. filij, vel hæredes, in fin. de hære. lib. 6. ibi. Non tamen per vxores, filios, familiares, &c. sed per testes fide dignos.

Sextus intellectus est, quod prædicti testes periuri, vel aliàs minus idonei, in crimine hæresis admittantur, non ad plenam probationem faciendam, vel pœnam delicti ordinariam imponendam, sed ad præsumptionẽ, vel aliquam probationem faciendam, vel etiam ad torturam, vel pœnam extraordinariam imponendam, quod satis colligitur ex tenore, tex. in d. c. in fidei fauorem, ibi. ex numero testium, & personarum qualitate, & alijs circunstantijs, & verbis, tex. in d. §. licet vero. ibi. si ex manifestis indicijs apparuerit tales. Abb. in c. per tuas, nu. 4. de simo. & in c. 1. num. 7. de confessis. Felin. in c. testimonium, nu. 22. de testi. nisi cum prædictis testibus aliàs minus idoneis sint aliquæ verisimiles coniecturæ, & alię circunstantiæ, vel adminicula, quo casu pęna ordinaria delicti hæretico est iniungenda, quod aliter est in alijs criminibus, iux gl. singul. in l. si filiũ. C. de lib. caus. & sit cautus Iudex circa præsumptiones, & coniecturas. Nam sæpe coniecturæ sunt falaces, vt dicit Bal in l. pręcibus. C. de impub. & alijs substi. Nam præsumptio est alicuius facti dubia probatio, vt declarat Abb. & Doctor. in rubr. de præsumptio. & indicium est coniectura quædam ex probabilibus, & non necessarijs adminiculis orta. Bald. in l. ea quidem. C. de accusatio. Merito igitur decidit in dicto cap. in fidei fauorem, ibi. ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum qualitate, & alijs circunstantijs delictum hæresis probetur, ideo probationis materia in arbitrio Iudicis principaliter consistit, & eius iudicio relinquitur. l. 3. ibi. Tu magis scire potes. ff. de testib. quia difficilimũ est arbitratorem in materia probationis certam posse constituere regulã.

Septimus intellectus, & non reijciendus est, quòd in alijs delictis duæ semiplenæ probationes diuersi generis, & ad eundem finem tendentes, non coniunguntur ad plenam probationem, Bald. in l. prima. §. idem Cornelio. ff. de quæstionibus. Hyppo. in eodem

§. idem

Universidad de Deusto
Biblioteca

§. idem Cornelio. numero 4. & l. de minore. §. plurimum, circa fin. Aliter in crimine hæresis, vt apparet ex tenore text. in dicto capitu. in fidei fauorem.

Testium qualitas debet deponi in eius depositione, quia eius fides approbatur ex illius dignitate, vt in authen. de test. §. sancimus. Nam magis nobili quàm plebeo, magis honesto quàm inhonesto, magis diuiti quàm pauperi creditur. vt l. testium. §. quæ argumenta. ff. de test. & cap. eo. l. omnes. Ideo testium fides, dignitas, mores, & grauitas sunt examinanda, vt l. in testibus. ff. eo. quia testibus dignioribus etiam paucioribus creditur magis quàm pluribus numero, siue ab eadem parte, siue à diuersis producantur, vt Barto. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testi. Et nota etiam, quòd in teste requiritur ætas debita, vt videlicet sit maior viginti annorum, vt l. testium. in fi. ff. de testib. Proximus tamen pubertati, & doli capax, licet non sit testis perfectus, facit tamen indicium. vt ff. de li. cauf. l. fin.

Dignioribus maior fides est adhibēda.

Et nota quòd testis integer, immunis debet esse à quatuor, videlicet à crimine, infamia, macula, & suspicione. Et primo à crimine, & infamia. Abb. in cap. testimonium, de testib. vbi etiam glo. dicit, Nota quòd testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili, siue in criminali repellitur, quia non est credendum contra alios eis qui criminibus implicantur, 3. quæstio. 11. neganda. & cap. postulatur, & quandiu in culpa fuerit testimonium ferre non potest, 32. quæstio. 5. præceptum. Criminosus tamen criminosum accusare potest, vt in prædictis iuribus, quia de quo minus videtur, &c. 3. quæstio. 7. cap. infames. §. porro. & 1. quæstio. 1. cap. multi. Emendatus autem admitti debet, quia incipit esse, quòd non fuit, ait glo. vbi supra. de infamia, vide supra in ver. Infamia.

Integer qualis esse debet.

Emēdatus testis esse pōt.

A suspicione etiam debet esse immunis, maxime inimicitiæ. vide supra in ver. Inimicus.

Et à macula animæ, & corporis, quando maxime quis vult testificari contra clericum in causa criminali. Repellitur etiam corpore vitiatus eo casu, quo repelluntur ab ordine, secundum Abba. vide text. cum glo. 2. quæstio. 7. ipsi apostoli. & cap. fin. de testib. Considerabitur etiam persona producentis, nam ex qualitate producentis præsumitur qualitas testium. In his tamen non potest dari certa regula, sed ex varietate; & qualitate factorum informabitur animus Iudicis. l. 3. ff. de testib. Sic etiam pro qualitate paupertatis, & famæ, pauper testis an sit acceptandus relinquitur arbitrio Iudicis. Abb. in tract. de testib. vbi etiam dicitur, quòd monachus sine licentia Abbatis non potest esse testis. Et nota, quòd testes debent cognoscere eos à quibus, & contra quos inducantur. Specul. de testib. nisi quando deponunt super homicidio ad conuincendum negligentiam sindici, qui denun-

Corporevitiatus repellitur.

Producētis p sona est considerāda.

Monachus non pōt esse testis sine Abbat. licentia.

denunciauit homicidium. Abb. in c. cum causam. de testi. Quantæ autem auctoritatis sit ipse sindicus per vicinias constitutus, qui & synodalis dicitur, & denunciator, vide Abb. in c. præterea de testi. cogen.

Sindici auctoritas.

Et nota quòd si testis qui examinari non debuit propter reuerentiam eius contra quem examinatur, vt domesticus & familiaris contra dominum, si examinatur non facit indicium, vt l. 1. §. Diuus Antonius. & §. Antoninus. & l. Diuus. §. ex quibus. & l. maritus. ff. de quæstio. vide Guid. de Suza. de indicijs & tor. nu. 11.

Testis nō faciens indicium.

Similiter qui non debuit examinari propter ætatem non facit plenum, sed qualequale indicium. vt l. 1. §. Impuberes ad fylla. Testis enim minor annis 14. non debet examinari in causa criminali. l. 3. §. lege Iul. ibi. qui ve impubes erit. C. de testi. Et hoc qualequale indicium operatur hoc, quod iudex potest inquirere cum sit leuis probatio. Nam quædam valent ad inquirendum, quæ non valent ad decidendum. l. fin. C. de accus. l. qui vltimo. C. de pœnis. Et quod not. Bar. in d. l. maritus. & Bal. in l. seruus. C. de testi. est eadem sententia dicens, q̄ minor 25. annis in causa criminali bene facit indicium ad inquirendum, sed non ad decidendum per glo. in d. l. fin. Idem dicimus de eo qui repellitur propter infamiam q̄ facit qualequale indicium. l. qui vltimo. ff. de pœn.

Famuli nobilium.

Nota etiam quòd pro dominis suis testificari possunt famuli nobilium, quia præsumuntur nobiles habere famulos honestos, secus autem de famulis cerdonum, & plebeiorum. Inno. in cap. Insinuatione. de offi. deleg. Barba. consil. 3.

Numerus.

TErtio dicendum est de numero testium, sed quia scriptum est Deut. 17. quod in duorum vel trium testium ore peribit qui interficiendus est, & nemo occidatur vno tantum contra se dicente testimonium, Primo videbimus de efficacia duorum, & si quandoq; , & quare plures duobus requiruntur. Secundo de validitate, & robore vnius testis. Tertio de singularitate ipsorum testium.

Testium differentia.

Et primo aduertendum est differentiam non modicam esse inter testes quos legitimos seu contestes vocamus, & testes separatos, seu singulares. Nam contestes dicuntur testes qui eodem modo, in eodem loco, sub eodem tempore, eodem sensu corporeo, vtputa visu, vel auditu percepe- Cōtestes qui dicantur. runt eundem actum, vel aliquo interuallo, si actus est continuus, vt sunt videntes per fixuram aliquam vnus post alium, actum spoliationis, fornicationis, vel ludi. Singulares autem testes dicuntur qui deponunt super diuersis factis, ita q̄ quilibet est singularis ex dicto suo, quod intellige respectu obiecti. Nam respectu percipiendi semper testes sunt singulares, quia sensus meus per quem ego percipio non est tuus, sed meus, nec contra tuus est meus. Sed dicuntur contestes, & non singulares, quando obiectum super quo deponunt fuit repræsentatum sensibus testium eodem tempore. Nam tunc videntur deponere de eodem facto, quia diuersitas

Singulares testes qui dicātur.

sitas temporum potest inducere diuersitatem rerum, & actorum, & testes habent necessario concludere, vt in c.in præsentia. de proba.& Abb. in c bonæ memoriæ.de electio. His præmissis nota quod mens, & sensus illius iam allegatæ auctoritatis, videlicet in ore duorum, vel trium testium &c. non fuit, neque est quòd plures duobus, vel tribus testes non possint adhiberi, sed non pauciores, sed solum innuere voluit quòd omnis causa possit instrui per duos, vel tres testes, ita quod necessario non exigantur plures, non tamen negat quin plures possint adhiberi. Et si diceres quomodo in aliquibus casibus requiruntur vltra duos, vt not.gl. in c.licet. de ver. sig. dic, quòd id fuit inductum ex dispensatione Principis, qui potuit ex causa ius diuinum limitare, & interpretari, iuxta not. per Inno.in cap.quæ in ecclesiarum. de constit. Et per legistas, & maxime Bart.in l.fin. C.si contra ius, vel vti. pu.imo princeps ex causa etiam priuilegium conferendo in certis casibus, vel certa qualitate personarum inspecta, potest statuere vt vni tantum credatur, & sic recedere ab illa iuris diuini regula, In ore duorum, vel trium &c. Abba.in cap.super nobis. de testi. Et in c.sicut de consuetudine.de proba.allegando textum imperatoris dicentis, quòd in causis vertentibus in ciuili prætorio crederetur solius Episcopi testimonio. Testes ergo duo requiruntur regulariter, & sufficiunt in omni negotio. l.vbi numerus. ff.de testi. & c.in omni.de testi.& in c.nouit.de iudi. Et etiã cõtra hæreticos in causa fidei duo requiruntur. Cardi.in Cle.2.§.eo. sed ad iudicium faciendum, vt infra dicetur. Nota tamẽ interim, quod testes duo non sufficiunt ad probandum quem esse bonæ, vel malæ famæ, & vitæ, vt dicit Angel. in authen. quomodo oportet Episcopos.§.quam.duo tamen affirmantes vincunt duos negantes. Insti.de vti.stip.§.item verborum.sicut duobus affirmantibus de metu magis creditur, quàm mille liberam voluntatem affirmantibus.Inno. in c.super hoc.de renunciat. quia deponentes super metu, deponunt super actu perceptibili sensu corporeo, alij autem de actu intrinseco.Abba. in cap.perlatum. de his quæ vi, met. Duo testes quod Titius occidit Caium, & duo quòd Seius occidit Caium, probant contra Titium, & Seium, nisi deponant de diuersis temporibus. Bar. in l.2. ff.de bonorum possess.Bald.in consi.158.

Plures duobus quãdoq; testes requiruntur.

Ius diuinum limitare quis potsit. & interpretari.

Duo nõ sufficiunt ad probandũ aliquẽ esse bonæ.vel malæ famæ.

Quando sunt pares.

Testes si sunt pares, illi cum quibus concurrit informatio facta per sindicum prævalent etiam per vnum alium testem nõ legitime receptum. glo.& Bar.in c.1.§.si duo.de pa.tenen.& Alex.in cons.99. tertiæ partis.

* Testes singulares in crimine hæresis plene probare affirmat Butr. in l.Arriani,& glo.ibi.c.de hære.Salic in l.quicunque.C.eodem.tit.de hære. Bal.in c.cum omnes.de constit. Alex cons.72.incip. Inspecto diligenter. num.4. vol.1. & multi alij Doctores dicentes, quòd ad probandum aliquem esse hæreticum in genere sufficit per testes singulares diuersas illius hæreses probare, vt si vnus dicat aliquem negasse diuinitatem Christi, alter eundem negasse realitatem Christi in sacramento Eucharistiæ, q opinio quandoq; practicatur, licet forte tutius esset, quòd fieret constitutio; sed Ant.de Butr.in cap.cum oporteat.de accusa.est contrarię opinionis, quia sunt testes singulares, Alex. cons.19. in his quæ themate. nu.21. vol.4.consi.100.super primo. nu.6. vol.1.Squilacan.de fi.catho. c.34.& 35.& hæc opinio rationabilior videtur, quia non est numerus testium, sed singuli singula dicunt, immo dictum vnius debilitat dictum alterius, ideo tamen vel minus probant mille testes singulares, quàm vnus testis, vt dicit Bal.in l.iusiurandi.nu.4. C.de testi.& c.tam literis, eodem tit.& in l.de quibus.versi.sed nunquid.ff.de legi. Ideo in supplementum probationis habenti plures testes singulares non defertur iuramentum. Ias.in rep.l.admonendi.nu.256.ff.de iureiur.

Testium singularitas alia est obstatiua, & ista omnino infringit testimonium, alia est adminiculatiua, & ista testimonium coadiuuat, vt dicit Bal.in c.licet causam.nu.11.de prolon Et nota quòd singularitas testium aliquando est cũ cõtrarietate, interdũ cum diuersitate, interdum cum connexitate: quando cum contrarietate est, nihil probat: quando cum diuersitate, idest cum est circa diuersa tunc tantum mille quantum vnus probant: quando autem singularitas inuenitur in rebus connexis, vel in eis quæ ad vnum finem tendunt, tunc vnius alterius dictum coadiuuat vt quando vnus dicit se vidisse T. numerasse H. decem aureos, & alter dicit se audiuisse ab ipso H. decem aureos se recepisse à prædicto T. ita Bal.vbi supra.

De testium autem validitate dicturi, primo de solius, & nudi testis sufficientia, secundo de eiusdem fama, & cæteris adminiculis ornati efficacia subiungemus.

De primo igitur notandum est, quòd testis vnus facit indicium non delatiuum iuramenti, sed purgatiuum per tormenta, vt ff de quæstio.l.maritus, &c. ad l.Iul.maiest.l.si quis, dummodo talis testis sit omni exceptione maior. Et dicimus delatiuum iuramenti, quia secundum Inno. & Bal. in l.si quis per triginta. C.de feud. dif. testis vnius probatio iuramentum non trahit post se, semiplenam enim facit probationem, sicut duo faciũt plenam. Nec obstat, quòd vox vnius vox nullius, quia illud procedit quo ad plenam probationem, non quo ad semiplenam, quod probatur in c. ex insinuatione, de procur.& in c.si.de succes. ab intest. facit l.3.§.causa. ff.ad carbo. & hoc communiter tenent doctores, tam legistæ, quàm canonistæ, nisi testis patiatur exceptionem, vt dictum est, & deponat super facto, & non super indicio, quia tunc solum probaret indicium, vt glo & Bar.in l.si.C.de iudi. si enim esset patiens exceptionem, vt quia consanguineus, vel amicus, vel etiam quia causa plures testes duobus requirit, tunc licet testis faceret præsumptionem, non tamen semiplenam probationem. Abb.in c.vlt. de iureiur.in margine.

Purgatiuum indiciũ facit testis vnus.

Nota

Vnus quãdo probare dicitur.

Nota etiam quod testis vnus dicitur semiplene probare, quando depositio concernit præiudicium alicuius, sed plene probat quando nullius præiudicium concernit. Innoc. in cap. 1. de sepul. Similiter testis vnicus sufficit in certis casibus, videlicet, si concurrunt alia adminicula, vt l. admonendi. & l. in bona fide, de iureiur. Item vni medico si plures desint creditur in arte sua.

Testimonio vnius iuxta glo. & Hug. iudex quandoq; credit tanquam homo scilicet ad præsumptionem, sed nũquam tanquam iudex, scilicet ad condemnationem, vel ferendam sententiam, vbi res agitur in forma iudicij. 34. q. 2. Admonere. Et de test. c. licet. in fin. & c. veniens.

Vni tantum quando creditur.

Item in causis paruis si testis est honesta persona. Butri. in c. veniens pri. de testi. Iason in l. admonendi. de iureiur. Item quando testator mandat stari dicto vnius. Bald. in l. Theopompus. ff. de offic. præt. Item in nuncio publico. Item notario asserenti manu sua scriptum instrumentum de quo dubitatur. Item testi vnico reuelanti insidias, vel conspirationem, vel crimen læsæ maiestatis. c. si quis. dist. 79 Spec. de testi. §. restat Gard. in Clem. 1. §. fin. vlt. q. de vsur. vbi dicit idem de hæresi. & simonia. Item de consensu partium, vel publico officiali. Alex. in l. 1. §. fin. de ver. sig. & Abb. in c. proposuisti. de proba. Item soli sacerdoti de peracta pœnitentia, & similia. de quibus vide glo. in c. nuper. de testi. & Host. in c. licet. de testi. Et Spec. §. restat. eo. tit.

Testi soli non creditur de facto proprio, secus de alieno. Paul de Castro in consi. 368. & in l. seruos. C. de testi. & Alex. in l. 2. §. si absens. ff. si ex nox. cau. aga.

Ad impediẽdũ matrimonium.

Nota etiam, q̃ testis vnus facit quandoque plenam probationem ad matrimonium impediendum, vt c. præterea. de sponsa. & c. nuper. de testi. & vbicunque agitur ad peccatum impediendum. nec cum diminutur ius alterius, sufficit vnius dictum. glo. in c. nuper. de test. Abb. in c. super eo. de test. & c. at si. de iudi. & licet non frangat vim instrumenti, quia vox vnius vox nullius. C. de test. l. iusiurandum consi. attamen secundum Bal. in consi. 166. 2. partis facit indicium ad torturam, ita quod vtere; debet torqueri, sed tabellioni perseueranti magis creditur quam testi, propter publicam auctoritatem.

Testis stipatus.

De teste autem fama, & alijs adminiculis stipato dicimus, quod testis vnicus. etiam cum fama sufficienter crimen non verificat. gl. in c. vnicus. de testi. & Præpositus in c. presbyter. 3. q. 4. secus autem si aliquibus indicijs sit munitus, quia tunc probat. Bar. in l. 1. §. Idem Cornelio. videas hic casum. ff. de quæst. licet indicia non plene probent. glos. in ver. deficit. l. comprobatio. ff. de proba. Probat etiam testis vnicus cum confessione absente parte, secundum Bar. l. admonendi. de iustit. & iure.

Testes primo loco examinati parte non citata, nihil concludunt. c. 2. de testib. si postea repeti referunt se ad primas depositiones absque quod nec

nec verbum exprimant de his quę primo loco dixerunt, eis nulla est fides adhibenda. Bald. & Salic. in l. insiurandi. & in l. fin. C. de testi. quæ quidem procedunt præsertim in criminalibus, in quibus testes debent in specie deponere, non autem se referre ad alias depositiones. Corne. consi. 56. col. si. lib. 1. Soci. consi. 40. l. 3.

Nota etiam quòd testis vnicus de infamia præualet communi opinioni contrariæ ad Inquisitionem faciendam, argumentum. 2. q. 5. c. mandasti. & argu. ad hoc, quia si soli Episcopo esset suspectus, potest indici purgatio. 2. q. 5. c. Omnibus. Ergo ab vno potest procedere infamatio, etiam si semel tantum suspectus est. in c. qualiter, & quando, de accusa. Bal. in l. Cassius. ff. de senat.

Testis vnus de infamia opinioni præualet communi.

Nota etiam quòd testis vnus si contradicit pluribus, aut testes sunt consubstantiales, & necessarij ad eundum actum, & tunc vnius contradictio nocet. vt l. 1. ff. quemadmodum testamentum aperi. Aut eorum consonantia non est necessaria, nec numerus, nec vox vnius vox nullius. Bal. in c. in nostra. de test. Si autem plures pluribus contradicunt, & tunc refert aut sunt producti ex eadem parte, & tunc aut possunt ad concordiam reduci, & reducuntur, aut non, & tunc statur melioribus. Nam qui producit testes non intendit dicta eorum confiteri, quia ignorat ea, & ideo potest quorundam attestationes approbare, & aliorum reprobrare, sed ille qui producit instrumenta intelligitur ea confiteri contraria, & sic valet confessio. Bal. in c. in nostra. de testibus.

Testis vnus non facit indicium ad torturam. Bal. in l. 2. C. quo. op. referens Io. And. ita tenentem. Idem tener Abb. in c. tertio loco. in 5. col. de proba. Et in c. Cum in cõtemplatione. de reg. iur. pro quo adducitur quia quando sunt indicia pro reo, tunc indicia contra eũ debent esse multum vrgentia, vt superent illa quæ faciunt pro. & ita habetur in l. 1. §. 1. ff. de quæstio. Angel de male. in ver. fama. in ver. & prædicta procedunt. Testis tamen de visu facit indicium ad torturam, quando scilicet est fide dignus, & omni exceptione maior. Bal. in l. 2. C. quo. app. & Bar. in l. fin. ff. de quæstio. & ita communiter tenent doctor. vide Hippo. in sua pract. in §. diligenter. & intellige quod vnus testis de visu facit indicium, quando alię circunstantiæ non resistunt, sec. Bal. in l. 2. C. quo. appe. Et nota quòd licet testis singularis non probet, facit tamen aliqualem præsumptionem, & ideo si sint plures testes singulares de singulis indicijs deponentes, facient plures præsumptiones, ex quibus vnum poterit resultare indicium ad torturam. ar. in l. instrumenta domestica. C. de proba. & l. 2. §. etas. ff. de excusat. tut. vide Brun. de indicijs & tort. q. 21. part. nu. 5.

Singularis testis quid faciat.

An autem plures testes singulares super diuersis indicijs deponentes coniungantur ad faciendum probationem, vt oriatur indicium ad torturam, Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. C. de eden. dicit quod si species probationum sunt in sua specie imperfectę, verbi gratia, vnus testis.

probet

Universidad de Deusto
Biblioteca

probet de veritate, vnus de fama, vnus de indicio, hæc probatio non valeret, quia non est in sua specie perfecta. Nam vnus testis de fama nõ probat famam, vnus testis de indicio non probat indicium, imo requiruntur saltẽ duo testes. l. fi. C. fami. ercis. & ibi no. & per Inno. in c. sicut, de simo. & dicit Alex. in consi. 181. in causa Angelorum. col. 2. vers. rursus. volu. 2. quod vbicunq; contingat fieri probatio indicij per vnum testem, & similiter si fiet probatio de alio indicio per vnum alium testem, vbi requirebantur duo, tunc tales testes singulares non iunguntur ad faciendum vnum indicium perfectũ, quia vnumquodq; de per se est imperfectum, vt per Bal. in d. l. si quis ex argentarijs, sed si species probationum sunt in sua specie perfectę, testium singularium pluralitas licet non faciat perfectam probationem ad conuincendum, facit tamen ad inuestigandum, & torturam, quia vt ait Brun. in tract. de indicijs, vnicus testis facit aliqualem præsumptionem, & ideo si plures sint testes singulares, de singulis indicijs deponentes, dicentur plures præsumptiones, quæ faciunt vnum indicium ad torturam, argumen. l. instrumenta domestica. C. de proba. & d. l. 2. §. ætas. Pone, quòd vnus testis dicit se vidisse Seium vulneratum, & in terrã prostratum, & interrogatus quis eum vulnerauit, respondit, Titius. Hic est vnus testis super indicio deponens: alius dicit se vidisse Titium sanguine aspersum, & euntem ense euaginato: alius dicit se vidisse hunc Titium exeuntem directo tramite versus nemora, ac se latitantem. Certe hi singuli testes de singulis indicijs deponunt, & tamen nemo sanæ mentis negabit quin hæ præsumptiones faciant sufficiens indicium ad torturam, arg. d. l. & illius regulæ. Et quæ non prosunt singula, iuncta iuuant, subdens idem Brun. quod Io. de Monte sperel. in l. admonendi, de iureiur. dicit quòd licet plures semiplenæ non coniungantur ad faciendam vnam plenam, tamen coniunguntur ad faciendum indiciũ. argum. l. fi. C. de proba. & multo verius quando singuli testes essent multum notabiles, & magnæ authoritatis, quoniam licet testes singulares non probent, si tamen sint ita notabiles, quod adducant Iudicem ad indubitatam fidem, Iudex non debet curare de illa singularitate. per dictum Paul. de Castr. in l. Lucius. in recollectis Florentinis. & breuiter dic hoc verum esse maxime quando dictum vnius coadiuuat dictum alicuius testis. Bal. in c. licet causam, de proba. dicens q̃ singularitas testium coniungitur quando dictum vnius coadiuuat dictum alterius, maxime quando delictum est occultè perpetratum, per ea quæ voluit Ant. de Butr. in c. veniens, de fid. test.

Singularitas fortificata.

Testes singulares non probant in crimine hæresis, vbi agitur ad condemnationem pœnarum, secus si ad inungendam pœnitentiam. Squil. in trac. de sum. tri. & fid. cath. q. 34. & vbi agitur in crimine hæresis de imponenda pœna vltimi supplicij requiruntur testes, vt in alijs criminibus. Paul. Gril. in suo tract. de hęre. q. fin. & testes singulares in crimine hæresis

hæresis non probant. Hippol. post Archid. Innoc. Ant & alios, quos allegat in consi. 109. nu. 7.

Singulares autem testes dicuntur qui deponunt (vt supra dictum est) super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis ex dicto suo, intelligimus respectu obiecti quod idest discrepantes, & non consonantes in idem rei factum, vel finem, vel circunstantijs variantes, vt dicit Bald. in c. ingenioſi. de elect. vbi allegat. l. qui sententiam. C de pœnis. quia testium singularitas attenditur ex fine. Non enim possunt dici singulares testes, cum tendunt ad vnum rei finem, vt glo. in c. dudum. de con. coniug. Et nota quod omnis testis est singularis, & deponit de eo quod solus scit, & alius non scit, vel si scit non deponit de eodem. Secundo aduerte, quòd idem dicitur duobus modis, scilicet idem genere, vt in genere hæresis si vnus dicit aliquem hæreticum, quia audiuit illum negantem incarnationem, alius resurrectionem Christi, dicit Butrius quòd probatur hæresis in genere, quia consonant in vnum finem. Et pro hoc facit id, quod dicit Abb. in c. cum Ioannes de fi. instru. Ex hoc (ait) nota, quòd vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur testes, non est necesse quòd testes deponant super toto, sed satis est, quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id, quod erat necessario probandum.

Singulares qui sint.

Idẽ duobus modis.

Alij autem contrarium dicunt, quia genus non probatur nisi quia repręsentatur in specie, idem autem specie non probatur nisi per testes cõprehendentes notitiam rei eodem sensu, eodem loco, & eodem tempore, sine aliqua differentia, vt C de testi. l. testium.

Testes duo singulares faciunt duo indicia, dummodo vnus non infringat alium. l. maritus. ff. de quæst. Bal. in consi. 281. secundæ partis.

Testes plures duobus quandoque requiruntur, maxime in ciuilibus in certis causis, nec iura id requirentia sunt irrationabilia, quia approbata sunt per ius canonicum. Abb. in c. cum esses. & c. licet de test. multitudo tamen testium potest à Iudice augeri, & minui, secundum causæ qualitatem, vt dicit Abb. in c. cum causam. de testi. quæ autem sint causæ requirentes plures testes duobus, vide Host. in summ. de testibus. §. quotus.

Nota tamen sub breuitate, quòd in depositione Cardinalium, & Episcoporum requiruntur testes, septuaginta duo presbyterorum, quadraginta quatuor diaconorum, sexdecim subdiaconorum, & inferiorum sex, quando videlicet sunt minus idonei testes, secundum Gratianum. Aduerte tamen optimam declarationem Abbatis in cap. cum esses. de testam. & vltimis volun. & est, quòd non debet ita de facili falsitas præsumi, vbi ad minus sunt quatuor testes, cum Papa qui superiorem non habet, possit conuinci duobus testibus, vt not. glos. in cap. Presul. 2. quæst. 4. Nec obstat si diceretur, quod etiam de iure canonico esset dare casum, vbi requiruntur septuaginta duo testes, vt cum agitur contra

In Cardinalium depositione quot testes requirantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Testes minus idonei.

Epiſcopum Cardinalem, vt habetur in præallegato capit. præſul. quia dicimus quod ille textus iintelligitur quando teſtes non ſunt idonei, nec omni exceptione maiores: ſecus autem quando eſſent laudabilis vitæ, quia tunc ſufficerent duo teſtes, vt dicit Gratianus in c.ſi.2.q.4. & pro prædictis facit ꝙ in ſimili habemus in præſcriptione. Nam ius ciuile adinuenit

Præſcriptio quare ſit inuenta.

præſcriptionem, tam cum bona quàm cum mala fide, vt 16.q 3.§.poteſt. vt finis imponeretur litibus, & vt negligentia puniretur. Ius autem canonicum ſuperueniens approbauit præſcriptionem quatenus erit ſine peccato, & reprobauit rigorem iuris ciuilis, quia reprobauit præſcriptionẽ cum mala fide. vt in c.ſi.de præſcrip. ſic facit hic Papa, nam reprobauit rigorem iuris ciuilis quatenus exigebat ſeptem teſtes, & approbauit cãm motiuam iuris ciuilis, & ob hanc cãm motiuã obſeruandum ſtatuit, ꝙ in teſtamentis vltra duos teſtes intereſſet preſbyter parochialis. & pro hoc

Ius diuinum. Ius ciuile.

facit in ſimili. Nam regula iuris diuini licet habeat, non occides &c. ius ciuile certo caſu determinato poteſtatem vxorem in adulterio deprehẽſam occidẽdi hẽt, & ſic illa regula iuris diuini reſtringebatur: ius vero ca-

Ius canonicum.

nonicũ ſuperueniens illũ rigorẽ iuris ciuilis abſtulit, vt in c.inter hæc. & c.admonere. 33.q.2. ſed volens pudere maritis, ſtatuit quòd vxores peccantes ligãdi, & eas moderate corrigendi mariti haberent poteſtatẽ. vt 7.

Septẽ teſtes in teſtamẽtis quare.

q.1.c.ſicut. Et 33.q.2. placuit. Ita in propoſito Papa improbauit rigorẽ iuris ciuilis quatenus in teſtamẽtis exigebat ſeptẽ teſtes, & pudit falſitati, ſtatuẽdo ꝙ adhiberetur preſentia preſbyteri parochialis cũ duobus teſtibus. In teſtamento aũt inter filios duo teſtes, vel etiã duæ fœminæ ſuffi-

In teſtamento, vel codicillo.

ciunt. in l.hac cõſult. ff. de teſt. Aduerte tñ ꝙ in teſtamento nuncupatiuo requiruntur ſeptẽ qui ſint habiles, vel octo, quorum duo poſſunt eſſe inhabiles, vel ẽt teſtamento in ſcriptis, ſi teſtator neſciuit ſcribere. vt in l. hac cõſult. ff. de teſt. vide diffuſius Hoſt. in ſumma, vbi inuenies quod in codicillis requiruntur quinq; teſtes, & totidẽ in donatione cauſa mortis.

QVarto agendum eſt de teſtium citatione, & coactione. circa quorũ conſiderationem notandum eſt, quòd cum teſtis non poſſit proprio motu in iudicio, & maxime in criminalibus teſtificari, ſed oporteat ꝙ ſiue à parte, ſiue à Iudice vocetur, vt Bal. in c. cũ contra. de teſt. Taliter quod teſtis ſpontaneus ſeu voluntarius dicitur qui examinatus non à parte prodꝛuctus, nec à Iudice citatus, vel à parte citatus, ſed non citatus venit, vel citatus à iudice poterat ex aliqua cauſa recuſare vt cogeretur ad teſtificãdum. Nam in prædictis omnibus caſibus dicitur ſpontanea atteſtatio, ſecundum Bar. in l. Poſt legatum. §. his vero. ſupra. de his quibus vt indig. Et Ioan. de Imo. in c.1. de iudi. Et aliqua ponit Ioan. de Ana. in c. Meminimus. de accuſ. Idẽo volens teſtes producere (ait Specu. §. qualiter, de teſt.) facias eos per iudicem vocari, quia ſi ſe ingerãt, quodammodo ſunt ſuſpecti. ff. de procur. l. quæ omnia. C. de teſt. niſi teſtis reperiatur tunc in iudicio, quia tunc citatio non eſt neceſſaria. Ioan. And. in c. fin. de elect.

A parte, vel à Iudice, teſtis citati debet.

lib.6. Bar. in l. furioſo. de reiudi. & rub. ff. de in ius vocan. vel ſecundum Præpoſitum in c. ſi debitum, 3.q.9. ex tranſitu audiat illud ſuper quo deponunt, vel ſi venit ad locũ ob aliam cauſam. Et nota, ꝙ quando teſtium nomina non poſſunt haberi, per edictum etiam ſub excommunicationis pœna poſſunt citari. Abb. in c. ad noſtram, de iureiur. & citatus noleñs cõparere poteſt excommunicari, ſuſpendi, & etiam deponi. Abb. in c. cum ſuper. de teſt. cog. imo cogetur per mulctę indictionẽ. ff. ſi quis ius dicen. non obtẽ. l. vnica. Priuilegiati à teſtimonio reddendo non poſſunt cogi ad illud reddendum, quando aliter teſtes haberi poſſunt, ſed cum aliter haberi non poſſunt, cogi poſſunt. Abb. in c. cauſam, de teſt. cog. & qui ſe excuſare poſſunt à non ferendo teſtimonio, non coguntur, vt ſunt valetudinarij, ſenes, & alij, de quibus Specu. de teſt. §. de teſtium compulſione, loquitur.

Cogi quãdo poſſint teſtes etiam exẽpti.

In criminalibus autem ſecundum canones non ſunt teſtes cogendi, ſed admonendi, c. ex parte, de teſt. niſi in defectum probationum. Abb. in c. veniens, de teſti. cog. Sed nota, quòd dicit Bald. in c. cum contra, de teſt. quod ſi ſibi magnum imminet periculum ne delicta remaneant impunita, debent cogi teſtes. Et nota, ꝙ in cauſa criminali teſtes debent remitti ad Iudicem cauſæ, etiam ſi ſint extra prouinciam, & ſic debet limitari l. ſi quando. C. de teſt. quæ dicit, quòd extra prouinciam vocandi non ſunt. Abb. in c. conſtitutus, de fideiuſ. & in c. cum cauſam, de teſti.

Notabile.

In ciuilibus autem regulariter ſi ſe odio, gratia, timore, vel fauore ſubtraxerint, vt in c.1. de teſt. cog. & quandoq; etiam in criminalibus. Et intrare non debent teſtes in diebus feſtiuis, licet ad apponendum cogi poſſint, c. omnes dies, de ferijs. & ibi Abb.

Teſtis qui cogi non poteſt ad deponendum, ſi coacte depoſuerit non facit indicium aliquod etiam ad procedendum. l.1. §. ſi ſeruus. ff. 1. & ibi Bar. & Bal. & Salic. in l. ſeruos. C. de teſti. qui autem ſint illi, qui compelli non poſſunt ad dicendum teſtimonium, enumerantur in l. lege Iulia, & quatuor ſequentibus legibus. C. de teſti.

Coactus.

Si autem iſti qui non poſſunt cogi, voluntarie depoſuerint, nõ faciunt indicium, vt in d.l. à contrario ſenſu. & ad hoc, ꝙ iſti tales dicantur depoſuiſſe, debet iſtud notari penes acta, aliàs præſumerentur deponere inuiti, prout voluit Bar. in authen. presbyteros, in q. C. de Epiſc. & cler. dicens, quòd cum tales teſtes producuntur volentes, ſcribi faciat in actis, quod volentes teſtificantur, & deponunt, aliàs præſupponerentur inuiti, vide Ant. Blan. de indicijs, nu. 36.

Voluntarius.

Intelligẽ prædicta, quod iſti inuiti nõ poſſunt cõpelli, niſi in caſu quo veritas aliter haberi non poteſt, prout voluit Hoſt. & omnes Doc. in c.1. de teſt. cog. & hoc ne veritas occultetur: quando autem veritas aliter haberi non poteſt intelligitur, quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non poteſt, ita intelligit Ant. Butr. in c. tertio loco, de proba,

Aduerte etiam, quod ille, qui vult compellere testem ad deponendum sub prætextu, quòd veritas aliter haberi non possit, debet illud probare, ita dicunt Butri. Innocen. & Felin. in cap. super eo. de test. cog. ea ratione, quia ipsi testes fundant executionem suam in iure communi, ideo volens in certo casu testes compellere, debet exceptionem, & casum compulsionis probare, not. gloss. in clemen. Felin. de rescriptis. in ver. creatum.

Coactus non præsumitur inimicus.

Testis coactus non præsumitur inimicus, prout dicunt doctor. in c. meminimus, & in cap. cum te, de accusa. quia vt dicit Hostien. in d. c. meminimus, bonum obedientiæ ab omni suspicione excusat ipsum testem. c. quid culpatur, 24. q. 1. & c. ad aures, de temp. ordin. & ex ista ratione omnes secuti sunt hanc sententiam. Et intellige, q̃ ille qui coactus deposuit non præsumitur inimicus ex parte, sed ille contra quem deposuit si grauatur per tale dictum inimicitiam contrahat cum teste, adeo q̃ ille contra quem testes deponit non possit esse testis contra eum, nec ipsum accusare ex præsumpta inimicitia.

Aduerte ad vnum, quod dicit Bart. in l. post legatum. §. his vero, supra de his quibus vt indig. quod licet quis cogatur dicere testimonium, non tamen cogitur sic dicere, vt eius dicta stetur, maxime si grauauerit defunctum.

An autem testes possint compelli quando Iudex procedit, vel visitando, vel confirmando, vel in capite, vel in membris inquirendo, vel contra certam personam super crimine de quo laborat infamia, Spec. de Inquisi. §. nunc tractemus, in fi. videtur velle, quòd non cogatur. Cuius contrarium verius videtur, quando. s. inquiritur tam in capite, quàm in membris, vel cõtra singularem personam fama deferente, per Decret. qualiter, & quando, il 1. de accusa. Item quia expedire videtur reip. peccata nocentium esse nota. Et nota, q̃ in crimine hæresis indistincte testes compelli possunt ad testificandum. Abb. in c. dilectorum, de test. cogen. licet in alijs criminibus sint opiniones, in quo quidem crimine hæresis statur vltimo dicto testis, maxime si est in fauorem fidei. vide Franc. Ponz. in tract. de Iamijs, nu. 84.

Quandò testificari cogatur testis.

Testis qui testificatus est in vna causa, non compellitur testificari coram alio Iudice, nisi probationes deficiant, & hoc ne incurrat in plures inimicitias. Abb. in cap. cæterum, de test cogen. Nota etiam, quòd si quis iuramento se astringat ad non dicendum testimonium, quod potest cogi non obstante tali iuramento, quia celare veritatem est peccatum, vt in c. quisquis, 11. q. 3. & c. 1. de cri. falsi. imo auctoritate propria talis potest venire, vt in c. nostris, de iureiur. vide Spec. de testi. compulsione. Et nota quòd testes eo ipso, quod sunt nominati, coguntur testificari, licet per alios veritas possit haberi, quia eo ipso, quod se subtrahunt, præsumuntur quod odio, vel amore se subtrahant, nisi causa sit criminalis, quia tunc non

Testes se subtrahens.

non sunt cogendi, nisi appareat quod simus in casu, in quo possint in criminali compelli. c peruenit. 2. de testi. cog. nisi sint priuilegiati, qui tunc non compelluntur, nisi quando veritas aliter haberi non potest, vt glo. in c. statutum. 2. q. 6. Et Ioan. Andr. in c. 1. de testi. cogen. Et Præpositus in d. cap. statutum.

QVinto dicendum est de testium approbatione, seu reprobatione. Circa quod sciendum est, quòd omnes qui non reprobantur, vel videntur reprobari, videntur approbari.

Qui reprobati debent testes.

Et primo reprobantur qui sine iuramento deponunt, non solum quando nullo modo iurarunt, sed etiam quando iurant super certo articulo, & deponunt extra illum, & illis septem modis quos ponit Abb. in c. testim. de test. in causa criminali, & tribus in causa ciuili.

In crimine persęuerans.

Primus illorum septem est, si quis persęuerat in crimine. hinc infertur quod clericus concubinarius non potest esse testis etiam in ciuili, cum ille concubinatus sit graue crimen, c. nullus. dist. 32. & c. præterea. & c. accepimus. de æta. & qualit. ordi.

Infamis.

Secundus casus est, si est infamis infamia iuris.

Et nota, quod testes infames, & inhabiles admittuntur in causa hæresis, vt in c. in fidei fauorem. cum triplici declaratione.

Prima est, vt admittantur ad indicia tantum, non autem ad condemnationem, vt patet ex notatis per Iason. in l. prima in secunda lectura, nu. 51. & 53. C. de sum. Tri. & fi. ci.

Secunda est, si ex verisimilibus coniecturis, & ex testium qualitate, & alijs circunstantijs de falso non sint suspecti.

Tertia est, vt admittantur non obstante eorum infamia, & inhabilitate, remotis exceptionibus, quæ competebant contra eorum personas. sed contra eorum dicta potest opponi omnes exceptio, quæ de iure competit contra alios testes, & propterea si sunt, vtputa contrarij sibi ipsis, & alijs contestibus, nõ probant, l. eos. vbi Bar. & alij. ff. ad l. Cornel. de falsis, cum alijs vulgaribus. Alias sequeretur absurdissimus intellectus, vt magis crederetur testi inhabili, & infami, quàm testi integræ vitæ, cui contrarietatis, & vacillationis obstaret exceptio, & retento hoc absurdo in intellecta non obstaret testi infami. & consequenter melioris conditionis essent infames, quàm viri probi, contra argumenta. l. Non solum. ff. de noxa. action.

Periurus.

Tertius casus est, si est periurus, an autem procedat in transgressione cuiusliber iuramenti, maxime temerarij, dicetur infra.

De crimine conuictus.

Quartus casus est, si aliàs instituta accusatione contra eum fuit de crimine conuictus, licet nunc sit emendatus, nõ enim prodest ad hoc quod admittatur in causa criminali, criminaliter mota.

Non emendatus.

Quintus casus est, si fuit aliàs de crimine confessus in iudicio, nec fuit emendatus.

Sextus casus est, si potest modo per exceptionem conuinci, intellige, quod aliàs commisit crimen. Nam si posset conuinci, quod hodie perseuerat, idem esset in ciuili, supra in principio. debet ergo sic intelligi, vt ponat speciale cum criminaliter agitur, & idem Innoc. & Io. And. sicut secundum eos repelleretur confirmatus consecreationem petens, de quo in c. didum 2. de elect. & c. super his. de accusat.

Alias repulsus.

Septimus casus est, si sit grauata eius opinio pro eo, quod tali modo, scilicet per viam exceptionis, fuit quandoque repulsus.

Casus vero in quibus testes in ciuili repelluntur, vel cum de crimine ciuiliter agitur, sunt hi.

In ciuilibus.

Primus si perseuerat in crimine. Secundus si est infamis. Tertius si est periurus. Adde tu, quod testis repellitur si fuit conuictus de crimine contra illum excepto, licet de illo crimine non puniatur. c. 1. de excep. Et nota etiam, quòd per confessionem delicti factam in vno iudicio etiam criminali, testis repellitur in alio iudicio in testificando. Imo confessio, & acta facta coram arbitro faciunt fidem coram Iudice. Secus de factis coràm arbitratore. Ab. in c. præsentata. de iudi. Et nota quod testis in vno falsus, in omnibus repellitur. Innoc. in c. fraternitatis, de hære. glo. in c. si ad sacras. distin. 9. Spec. de test. Et aduerte quod testis deponens super negatiua præsumitur falsus, & periurus, maxime si negatiua sit improbabilis. Abb. in c. cum Ecclesia. de cau. possess. & prop. similiter testis supprimens veritatem, accusatur de falso, sicut si falsum dixisset. capit. 1. de crimin. falsi. Præpos. in cap. præsbyter. 1. quæstio. 6. Suspectus autem habetur testis etiam si deponat bonam causam dicti sui, & Iudici videatur, quod dicat falsum, & hoc debet poni in actis. vt Bart. in l. Lucius. ff. de his qui not. infam.

Veritatē supprimens.

Cohabitans.

Suspectum etiam reddit cohabitatio. Bal. in l. parentes. C. de test. Barba. in cons. 3. 3. partis, propter hoc qui sunt de familia, seu domestici, idest quibus potest dominus imperare, repelluntur à testificatione producentis. Abb. in c. in literis. de test.

Non reddens rationem dicti sui.

Suspectus est etiam testis non reddens rationem, seu causam dicti sui interrogatus, vel non, & hic quando repellatur, vide Abb. in c. venerabili. de test. Et nota quòd iudex de causa interrogationem omittens, tenetur ad interesse. Abb. vbi supra.

Nimium deponens.

Nota etiam quòd testis deponens vltra id de quo interrogatur, non valet eius testimonium, quia suspectum se reddit. Innoc. in c. inquisitionis, de accusa.

Inhabilis inhabilis factus.

Testis inhabilis tempore iuramenti, sed effectus inhabilis tempore depositionis, non admittitur si crimen est notorium, secus si occultum. c. talia. 8. q. 3. Spec. de test. §. opponitur. Præpositus. in c. constitutus. 7. q. 8.

Testes quando aliqui deponunt de tempore, aliqui dicunt se non recordari, arbitrio Iudicis relinquitur, maxime si omnes eadem dicunt. Io. And.

And. in c. ex tenore. de test. nisi tempus sit de substantia articuli deducti in iudicio. Prepos. in c. nihilominus. 3. q. 9. secus de loco, qui semper est necessarius. Idem Præpos. in c. ne his. 3. q. 9.

Testi qui post depositionem dicit se corruptum fuisse, non creditur, quia allegat turpitudinem suam, & merito non est ei credendum, vt in c. 1. de confessis. Abb. in c. sicut nobis. de test. imo puniri debet, quia crimen est contingens causam de qua agitur in iudicio. Similiter repellitur testis scriptum testimonium suum iudici tradens, quia Iudex debet considerare vocum substantiam, & trepidationem, cætera que accidentia. ff. de quæstionibus. l. de minoribus. §. 2. & c. relatum. 5. q. 2.

Se corruptū asserens.

Testis qui semel est inductus super eodem, si secundo inducitur, & dicit se non recordari qualiter primò deposuerit, sed non deponit, vt aliàs deposuit, valet testimonium. Si vero variat, non statur primis nec secundis attestationibus. ff. de test. l. qui falsa. Similiter producens testes siue principalis, siue secundarius, non potest illos reprobare, ex quo semel illos approbauit. c. si quis testibus. 4. q. 3. Abb. in c. de testibus. de test.

Aliter respondens quàm dixerat.

Testimonium de auditu alieno non probat nisi in parentela, & antiquitatibus. Prepo. in c. ne his. 3. q. 9. centum annos videlicet excedentibus. Abb. in c. licet ex quodam. de test. similiter ad improbandam consuetudinem, secus de auditu proprio cum fama iuncto. Abb. in cap. literis. de testi.

De auditu alieno.

Qui autem audit aliquem loquentem tenui pariete vel cortina distante non probat, & ratio est quia testis debet deponere de eo quod gestum est vel dictum in præsentia sua, vt in c. testes. 3. q. 9. vide Rom in §. Item Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Io. And. in sum. de test. ver. quando recipiendi. Abb in eo. c. ex literis.

Post cortinā.

Testis qui extrāsitu audiunt illud super quo deponunt, vel si veniunt ad locum ob aliam causam, & aliter non rogantur, non dicuntur rogati. Præpos. in c. si debitum. 3. q. 9.

Transiens.

Testis vnus vni si contradicat, vtriusque dictum annullatur, secundum Vincentium, nisi alter dignior ac melior esset, ita quod prouocat Iudicem ad iusiurandum deferendum. C. de reb. cred. l. in bonæ fidei. Et hoc nota pro intellectu. cap. fin. de iure iur. Similiter si plures pluribus, ita quod sint æquales, arbitrio Iudicis relinquuntur, qui considerabit testiū qualitates, & ad benigniorem partem inclinabit. Abb. in c. in nostra. de testib. Et idem Abb. in cap. licet, de proba. alleg. l. 3. ff. de test. dicit quòd data paritate testium dicentium contrarium, plus creditur illis quorum dicta consonant iuri. Et nota quòd testibus affirmantibus magis creditur, quàm negantibus. l. diem. §. si plures. & ibi Bart. & Doct. ff. de arb. Bal. in l. 1. q. 5. C. de test. vbi dicit rationem esse, quia causa affirmatiua credibilior est. Specu. de proba. §. 1. imo etiam vni affirmanti magis creditur, quàm duobus negantibus. Bar. in l. 1. ver. vlterius. ff. de ven. inspi. nisi negan-

Vnus vni.

Affirmatiuæ magis credi quam negatiuæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gantes asserant negatiuam per sensum, vt quod Titius non est vitus, quia viderunt eum mortuum, tunc statur maiori, & digniori numero vt supra. Et nota ex Zasio singul. l. 2. c. 6. quod testes producti super factum tale, quod solo sensu sine aliquo discursu rationis percipi poterat, si fide digni sunt, faciunt fidem. si autem tale factum non solo sensu, sed & aliqua intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si interfuisse non dubitetur.

Clerici contra laicos, neque laici contra clericos in testes non admittuntur quando de crimine criminaliter agitur, nisi in exceptis criminibus, in quibus laici contra clericos in defectum testium admittuntur. Clerici tamen quando agitur de pœna sanguinis contra laicos, non admittuntur. Abb. in c. de cętero. de test.

Non admittendus quando admittatur.

Testes namque aliàs non admittendi quandoque admittuntur propter difficultatem probandi. Abba. in c. super eod. de his quæ vi. met. ca. fi. & etiam propter qualitatem personæ, vt in c. si testes. 4. q. 3. & in istis admitterentur vt testes inhabiles, si aliqua qualitate iuuarentur personæ testium, per quam tollerentur præsumptiones. Puta licet si frater qui deponit pro fratre, est tamẽ vir magnæ auctoritatis, puta religiosus bonæ vitę. Imol. in c. insinuare. Et in c. cum R. canonicus. de off. deleg. Et in c de prę sentiũ. 16. q. 1. Ab. in c ad audientiã. de prę scrip. Prępos. in c. quod vero. 3. q. 5. Bal. in c. 2. de iud. imo testis aliàs indignus ratione dignitatis agentiũ admittitur, licut infidelis contra infidelem pro fideli, c. si hæreticus. 2. q. 7. ibi Præpos.

Reus post peractam pœnitentiam.

Et nota etiam, quòd testis aliàs criminosus post peractum pœnitentiã dicitur innocens. Ab. in c. 1. de excep. licet super illo remaneat nescio quid suspicionis, quia nunquam prę sumitur esse qui vel talis qualis prius fuit.

Testes super peritia artis producti possunt tanquam criminosi repelli, quia non solum peritia, sed etiam honestas requiritur in teste. Abb. in c. causam. de proba.

Testis productionem tria possunt impedire, videlicet sufficiens numerus testium, testium renunciatio, & attestationum publicatio. C. de testibus, de test. Abb. ibi.

Testes reprobatorios reprobatoriorum reprobare non licet. c. licet dilectus. de test. Abb. ibi. scilicet tam personas testium, quàm contra vel circa dicta eorum.

Testimonium credulitatis admittitur quando non potest haberi certa, & determinata notitia. in c. ex parte. de scrut. in ord. fac. Abb. ibi quando scilicet talis credulitas est propinqua sensui. vt in c. quotiens. de test.

Testis, & denunciator, non autem testis, & accusator quis potest esse, gl. in rubr. 4. q. 4. Abb. in c. prętera. de test.

SExto dicendum est de testium examinatione, quod in tres partes diuidimus, videlicet quomodo, quando, & quotiens.

Et

Et primo notandum est, quòd testis examinandus ante omnia iurare debet de dicenda veritate, quia testis non iurati testimonium non valet. l. iurandum. C. de test. Et non sòlum quãdo nullo modo iurauit, sed etiam quando iurauit super certo articulo, & deposuit extra illum Abb. in c. de testibus. de test. Imo testis nolens iurare repellitur quantuncunq; religiosus, vt dicit Host. in summa. qui test. requir. in accu. mat. quod quidem verum est, sed clericus productus coram iudice laico debet iurare coram iudice clerico. Abb. in c. si qui testium. de test.

Iurare debet.

Clericus cõ iurare debet.

Testis iuratus potest examinari quolibet tempore etiam feriato in honorem Dei. Spe. in tit. de fer. §. 2. ver. quid si tunc testis. & Bart. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect. & Bald in l. quando. C. de testi. & est in glo. clem. 1 de offi. deleg.

Testis enim sine iuramento examinatus non facit indicium. Abb. in c. cum olim, in 3. not. glo. in c. sicut de sent. excommu. etiam quod esset religiosus, & cardinalis, sed facit præsumptionem. Et nota, ait Abb. pro istis magnis viris, qui propter decorem dignitatis nolunt deponere in forma testimonij cum iuramento, vt recipiatur assertio saltem ad præsumptionem. vide Anto. Blanc. de indicijs nu. 127.

Aduerte tamen quòd licet iuramentum sit de validitate testimonij ex dispositione iuris, non est tamen de substantia falsi testimonij, quia testis deponens falsum, licet nõ iuratus, punitur de falso, ac si iurasset. Bar. in l. si quis. ff. de falsi. Et si quis similiter ex obliuione non iurauerit, deposuit tamen falsum, punitur ac si testimonium valeret, ex quod deposuit in forma testimonij, vt plene probat, & concludit Ioan. Andr. in reg. nõ est sine culpa. de reg. iur. li. 6. in mer. & Bar. post Rich. in l. si quis legitimum. ff. de falsi. Abba. in c. de testibus. de test. Sed nota ipsius Abba. aliam declarationem in c. tuis quæstionibus. de test. quod iuramentum non est de formali validitate testimonij, cum possit remitti à partibus. Posset tamen dici contrarium per c. de testibus. de test. vbi dicitur quòd non valet testimonium sine iuramento. vnde dic, quòd est solemnitas formalis, & consubstantialis, sed concernit fauorem partium principaliter, ideo potest à partibus remitti principaliter. Secus si concernat principaliter fauorem publicum. arg. l. nemo potest. ff. de legi. & c vno. de lit. contest. Vnde autem consurgat potestas hæc partibus, vt possint remittere hanc solemnitatem iudicialem, respondetur, quod ex eo quia quilibet potest renunciare iuri in fauorem suum introducto. cap. Ad apostolicam de regular. Nam principaliter est introductum hoc in fauorem partium (vt iam diximus.) Nam partes possunt conuenire vt staretur verbo alterius dumtaxat. Et quia necessitas talis iuramenti cessat, ex quo partes quarum fauore principaliter agitur, remittunt. facit. ca. significasti. de elect. & per hoc puto consensum Iudicis non necessarium, vbi causa mere est priuata.

De validitate non tamẽ de substantia.

Solemnitas formalis est iuramẽtum.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et nota quod testis productus iterum super eadem causa, iterum debet iurare, c. fraternitatis. de test. etiam si iurasset de non testificando contra aliquem, vel de non reuelãdo secretum, si producitur in testem debet iurare, reuelare, & testificari. Abb. in c. intimauit. de testi.

Iurare secundo quando tenetur.

Quomodo autem, aut super quo sit iurandum, vide quę supra diximus in ver. Iuramentum, & Hostiensem in summa. tit. de test.

Super quo.

Si autem quæratur quomodo post acceptum iuramentum debeant examinari testes, dic quod sigilatim, & de per se, & non plures simul examinãdi sunt. Abb. in c. cum causam. Et cap. venerabilis. de test. Et coram Iudice coram quo causa agitur si causa est criminalis, secus si ciuilis. Abb. vbi supra. & testis debet deponere viua voce, & non per scripturam, vt in l secunda & tertia ff. de test. contra Bar. in l. Theopompus. ff. de do. præleg. Sed Abb. dicit opinionem Bar. sibi non placere, quia textus in cap. à nobis. de his qui matri. accus. pos. est in contrarium. vbi dicit q̃ tales conscriptiones non sufficiunt ad sententiam. Et allegat etiam textum in c. testes. 3. quæst. 9. vbi dicitur, quod testis in præsentia debet deponere. Et ad l. Theopompus. super qua se fundat Bar. dicit quòd ibi ille proprie non erat testis. Sed loquitur in eo cuius fidem testator elegerat. Attamen si iudici videbitur, eius scripturam ab ipso delatam super depositione admittere poterit in cap. de testibus, de test. & ibi Innocen. Bal. in l. in bonæ fidei. C. de re. cred. vide prædictum in cap. testes. 3. q. 9. textus tamen est clarus in cap. relatum. 5. quæst. 2. vbi dicitur. Relatum est ad sedem Apostolicam vos accusationem fratrum per scripta susc ipere absque legitimo accusatore, quod deinceps in orbe terrarum fieri prohibemus, & quod imperfectum est absque vlla retardatione corrigere curamus.

Separatim, & corã iudice.

Viua voce, & non per scripturam.

Iudicis arbitrium.

Quando autem sit iurandum, dic quod licet & ante, & post depositionem, & responsionem testis possit iurare, melius tamen est, vt ante iuret, Abb. in c. de testibus. de test.

Quãdo sit iurandum.

Accepto igitur iuramento testis tenetur respondere de omnibus quæ suam turpitudinem non detegunt, secus de paupertate. Ioan. Andr. post Guil. de Suzaria in addi. ad Spec. Abb. in cap. cum causam. de testi. Et nota quod deponentes de voluntate coacta præponuntur testibus deponentibus de voluntate libera, etiam si coacti numero sint pauciores. Innoc. in cap. super hoc. de renun. Barba. in consi. 54. secundæ partis. Et testium verba debent intelligi secundum communem modum intelligendi, & vsum interpretari. Innoc. in cap. cum clamor. de test. Decius in c. translato. de consti. si autem testis iussus à Iudice dicere taceat, vel obscure siue contumaciter respondeat, vt supradictum est, pro confesso habeatur. Pract. Papien. in lib. de po. act. ver. responderi. in addi. vide ibi allegationes. Si autem obscure respondeat, poterit iterum examinari. cap. cum clamor. de test. Et nota quod testium obscuritas in dictis suis non relevatur

Suam turpitudinem tegere quilibet tenetur.

Voluntas coacta præualet.

Obscuritas.

releuatur per confessionem, vel articulum à parte formatum, sed per confessionem aduersæ partis bene releuatur. Et hoc nota quod vbi ad probandum vnum totum, vel quid certum inducuntur testes, non est necesse quod testes deponant super toto, sed satis est quod ex dictis omnium testium, & partium confessione eliciatur id, quod erat necessario probandum. Abb. in c. cum Ioannes. de fid. instr. Et si errauerit testis in dicto suo, sed incontinenti antequam loquatur partibus, vel antequam exeat conspectum Iudicis, secundum Abb. in c ceterum. de test. cog. correxerit ipsum dictum, non tenetur dicere de errore suo. si autem testis non recordatur de die, mense, & anno, propter hoc testimonium non vitiatur. Abb. in cap. cum causam. de test. nisi interrogatus de tempore varie respondeat, vel nisi inducatur ad probandum tempus, & dicat se non recordari. Abb. in cap. cum Ioan. vt supra. nisi (vt iam diximus) tempus esset de substantia causæ de qua agitur in iudicio. Inno. in c. qualiter, & quando. de accusa.

Errorem suũ corrigere qũ teneatur.

Tempus non vitiat

Testium autem discordia de loco, & tempore in actu iterabili potest reduci ad concordiam, secus autem de non iterabili. Abb. in c. cum causam. de test. Et nota quòd testium concordia non est fienda, nisi cũ sunt in pari numero. Inno. in c. cum contingat. de offi. deleg. Bar. & Bal. in l. 2. §. 1. ff. si certum pet. testes nanq; cum sunt pares, ad concordiam, si possibile est, sunt reducendi. Si autem hoc impossibile fuerit, recurrat Iudex primo ad auctoritatem, secundo ad verisimiliora dictorum, tertio ad multitudinem. Si autem non æquales fuerint, tunc pro reo ferenda est sententia, nisi in exceptis criminibus, & casibus. Et si neuter est reus, diuidat iudex, vel gratificet cui voluerit, si res est indiuisibilis, vel diuisibilis, aut forte diuidat. Abb. vbi supra.

Discordia de loco, & tempore.

Testis etiam debet reddere rationem dicti sui per illum sensum, per quem recepit illud super quo testificatur. Innoc. in cap. cum causam. de test. quia non potest testificari nisi de gestis in eius præsentia. & si de vtroque sensu percipit, sufficit per alterum illorum deponere. cap. Ad nostram. de consuetud. vel sufficit deponere de præsentia sua, absque quod dicat de aliquo sensu corporeo. vt in c. vt circa libr. de elect. lib. 6. Bar. in l. 1. ff. de auct. tut. & in c. peruenit. 2. de test. cog. & ibi Inno.

Dicti sui rationem reddere tenetur.

Ideo Iudex circa dictum testis debet diligenter attendere modum & causam correctionis. vt cap. cum dilecti. de accusa. Et cap. Præterea de test. cogen. Nam nisi iudex cognosceret testem probabiliter se posse corrigere, testis incidit in suspicionem & vacillationem. vt l. in testibus. ff. de testi. Et tunc testis efficitur de foro iudicis coram quo testificatur, quia vbi inuenitur periurus testis in officio testificationis, non habet aliquod priuilegium nec immunitatem, propter quam possit euadere pœnam de pro motu Iudicis imponendam, vt l. Nullum. C. de testi. aut quin torqueatur. vt auct. apud eloquentissimum. C. de fid. instr. Nam in libero etiam

Testis quando efficitur de foro iudicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam homine in testimonio vacillante quæstionem haberi oportet, vt l. ex libero. ff. de quæst. vel cum facto interfuisse dicitur, qui alias interfuisse diffitetur. vt l. vnius. ff. eo.

Notarius autem debet omnia conscribere. vt cap. Quoniam contra falsam. de proba. Etiam debet scribere qualitatem vacillationis, vt quia testis trepidauit, vel mutauit colorem in facie. Omnia ista sunt signa quasi falli testimonij. vt Innoc. in d. cap. quoniam contra. de proba. Et Bald. in l presbyteri. C. de Episc. & cler. & aliter hoc relinquitur arbitrio iudicis inquirendum. vt. ff. de quæst. l. de minor. §. tormenta. Plura autem indicia non requiruntur ad hoc vt testis torqueatur, dummodo subsit iusta causa, scilicet quod sit vilis persona. Bald. in l. milites. C. de quæst. l. interroganti. eodem.

Nota quod testis secundo inductus super eodem ad alium effectum potest dicere. Ego dico illa eadem quæ dixi in prima depositione, & hoc cautum est, sed contrarium tenet Bart. in l. eos. ff. de fals. vbi dicit quòd iudice acquiescente valebit tale testimonium, sed iudex potest non admittere, vt audiat testium, & videat qua constantia, seu trepidatione loquatur, & tunc consulit testi vt faciat sibi exhibere primam depositionem, vt habeat, vel si non potest habere, protestetur in fine depositionis quod tunc melius recordabatur, & sic per hanc relationem euitabit vitium contradictionis. Inno. in c. cum venerabilis. de excep. Abb. in c. cum in tua. de test.

Cautela ad contradictionē vitandā.

Testis etiam qui deponit in vna causa super vno articulo, in alia causa dicat, secundum Bar. dico id, quod alias dixi. Facit textus. c. cum in tua. de test. Bar. in l. eos. ff. de fal. & hoc est ad arbitriū iudicis tale testimonium admittere, sicut testator testamentum quod ante fecit inualidum, potest confirmare sine alia expressione verborum conceptorum in primo testamento. l. 1. §. cum exhibuisset. C. de publ. iudicijs.

Bis examinatus testis.

Et nota, quòd testis bis examinatus dummodo fuerit citatus prout de iure requiritur, non potest dici inimicus, cum nec timor subornationis oriatur in eo casu, vt dicit Butr. Car. & Abba. in c. qualiter & quando. de accusa.

Testis examinatus post terminum assignatum per iudicem facit aliquod indicium. Bar. in l. 2. de appel. recipi. col. fin. ver. Tertio quæro. quia instrumenta non solemniter facta faciunt indicium. l. sicut iniquum. C. de fid. instrum Bal. in d. l. 2. col. pen. ver. vlterius. 13. dicit quod testis receptus post terminum peremptorie assignatum non facit indicium. ar. l. Qui Romæ. §. Augerius. de verb. oblig. l. mancipiorum. de opti. lega. quod notat Innocen. in c. cum in tua, qui matri, accusa post. Nisi iusta causa mouisset iudicem, quia ex qua causa potest dare nouam dilationem, ex ea potest sine dilatione testes recipere.

Et nota secundum Zasium singul. lib. 1. cap. 6. quòd testibus productis super

super factum tale, quod non solo sensu, sed etiam aliqua intellectus discursione percipi necesse est, non creditur sine causa scientiæ, etiam si interfuisse non dubitetur. Similiter dicimus, quod testes non tantum in substantia, sed etiam in cortice verborum debent concordari. glo. in c. cū ecclesia suttrina. de cau. possess. & in c. dudum, de conuer. coniug. maxime testificantes super verbis formalibus. Butr. in cap. nihil, de ver. signi. Barb. in consi. 32. par.

Etiam in cortice verborū debent concordare.

1 Testes propter nimiam dissimilitudinem dicuntur variare, & propter eundem sermonem dicuntur subornati, id tamen Iudicis relinquitur arbitrio, an eis scilicet credatur. Barto. in l. cordi. C. de sum. trinit. & fid. catho.

Similitudo & dissimilitudo nimia, quid faciat.

Testimonium de credulitate admittitur, vbi admittitur testimonium de auditu, & valet vbi credulitas est proxima sensui per quem percipitur veritas, vt videns nudum cum nuda credit obscœna. Abb. in cap. quotiens, de testib.

De credulitate.

Testis de auditu proprio probat, scilicet facit indicium, secus de auditu alieno. Abb. in c. in literis, de test.

Nisi quando quis audiuit vocem alicuius, licet non viderit loquentem, vt quando paries est medius, vel cortina inter testem & loquentem auditum, vt glo. no. in l. 2. §. idem Labeo. l. 1. in ver. audierunt. ff. de aqua pluu. arcen. Et Bal. in l. conuenticulam. C. de episc & cler. Et sic quandoq; credulitatis testimonium recipitur, vt glo. in d. §. idem Labeo. & in authen. vt qui res min. oblig. habe. perhib. & §. si vero obsunt, & in authen. de san. episc. §. 1. col. 9.

Vbi periculū animæ.

Nota etiam quod quādo de periculo animæ agitur, etiam post conclusionem causæ possent testes recipi. Card. in c. ad petitionem, de appell. & allegat id quod habetur in c. cum Ioannes, de fid. instrum, quomodo autem valeant dicta testium in processu annullato, vide Bald. in consilio 286. tertiæ partis.

De infamia deponens.

Testis deponens de infamia alicuius, debet etiam non interrogatus dicere à quibus audiuit. Innoc. in c. cum oportuit, de accus. Barb. in consi. 29. pri. partis.

Testis, Iudex, Assessor, & Aduocatus quis, & quomodo possit esse, vide Præpositum in c. statuendum, 2. q. 6. videlicet non vt Iudex, vel Assessor, sed ad referendum, vide ibi.

SEptimo videndum est de testium variatione, & vacillatione, de quibus cum Specu. diximus, quòd varius quis dicitur cum nulla causa assignata dicit contrarium eius, quod primo dixerat, cap. dilectus, de temp. ordi. Et cum quilibet conuictus de mendacio possit torqueri, vt l. vnius facinoris. §. testis. ff. de quæstio. varius potest torqueri. Faciunt quæ notantur in cap. super his, de pœnis, cap. illi qui. 5. q. 6. Nam tales præsumuntur, quod veritatem, quam nouerant, velint celare, & quia non possiunt commodè,

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo, vacillant, & variant ad interrogatoria Iudicis respondendo. Secus si veritatem negarent in vna confessione, & post ducti pœnitentia in alia illam faterentur, tunc enim non reputantur varij, nec consequenter tales quæstionandi essent, cap. accusatus, de hære. lib. 6. Et not. in cap. literas, de præsumpt. vide Franciscum Brunum de tortura. & infra in ver. Tortura.

Varius quis dicatur.

Et nota, quòd testium varietas attenditur in eadem instantia eodem momento. l. qui falsa, vel vana. ff. de test. & in substantialibus, glo. in c. dudum, de conuer. coniug. variatio autem in teste grosso, & imperito toleratur, maxime circa modum. Barb. in consi. 70. secundę partis, & in consi. 29. primæ partis.

Testis vnum in iudicio, & aliud extra iudicium dicens incidit in falsum, & saltem potest torqueri. Bartol. in l. eos. ff. de fal. Sed tu die contra, quia standum est secundo dicto in iudicio, videlicet facto cum iuramento, non autem primo sine iuramento. Bald. in l. fin. C. de test. secus quando concurrit cum primo aliqua præsumptio, quia tunc statur primo. Roma. in consi. 405. sed absurdum est primum dictum sine iuramento, prævalere secundo cum iuramento, ideo in hoc standum est. Franc. Cason. c. 10. nu. 21.

Varietas in eadem instãtia.

Et nota etiam secundum Bar. in c. veniens, 2. de test. quod si testis vnũ dicat in primo, & aliud in secundo iudicio, standum est primo dicto. gl. tamen in d. c. veniens, dicit, ep simpliciter non valet dictum suum. Idem tenet Spec. de test. §. 1. ver. si quidem. Io. And. post Inno. in d. c. veniens, dicit non valere secundum dictum. Bar. in d. l. eos. ff. de fal. ait, si testis variat in eadem causa, & inter easdem personas, statur secundo dicto, si cum tormentis: si autem sine tormentis, & in secundo dicit animo corrigendi, statur secundo dicto quando exprimit causam correctionis incõtinenti, & hoc iudici videatur. alias si dicit diuersu, punitur tanquam varians, & vacillans. Barb. in consi. 29. pri. par.

In crimine hæresis tamen statur vltimo dicto, maxime si sit in fauorem fidei: in alijs autem criminibus statur primo. c. accusatus. § licet. de hæret. li. 6. per moder. in c. cum in tua, de test. Franc. Ponz. in trac. de lamijs, nu. 84. Arela. de hære. not. 12. nu. 1. & 2. car. 123.

Nimia obscuritas.

Testium fides etiam dicitur vacillare propter nimiam obscuritatem, & diuersitatem, in similitudine tamen Iudex habet arbitrari ex coniecturis, an testes videantur subornati propter vnum eundemque sermonem præmeditatum cum parte. Bald. in l. 1. C. de emen. Cod. Iust. Barba. in consi. 26. secundę partis. Et nota, quòd si Iudex reperit testes vacillare, seu trepidare, ita quod fides integra non sit eis adhibenda ipsius iudicio, secundum Innocen. debet scribi facere secundum suam sanam existimationem, quanta sit eis fides adhibenda, & nisi hoc apponatur, tale periculũ poterit accidere, quod quamuis Iudex, qui prius fuit in testium

Fides Iudicis arbitrio quo sit adhibẽda.

receptione & nouit eos vacillare, bonam sententiam ferat contra ipsorum testium dicta, tamen Iudex superior qui per appellationem, vel alio modo cognoscit, ferat sententiam iniustam secundum dicta testium reuocando iustã sententiam, & hoc quia vacillationem testium ignorabat. in c. cum Io. de fi. instrum. subiungit circa hoc Inno. quod hãc vacillationem seu variationem debet receptor testium facere describi, audiente ipso teste, vt sic sit illi contradicendi facultas.

Testis in tortura confessus si postmodum dicit se errasse, potest vsque ad sententiam errorem suum reuocare, quia non videtur fateri qui in facto errat. l. 2. ff. de confes.

Item talis error non potest vsque ad sententiam obesse. l. error. C. de iur. & fact. ignoran. Et facit. C. quorum appel. non recip. l. 2. Nam cõdemnato ex confessione in tormentis facta & perseuerata, subuenitur etiam post sententiam, & errorem suum, siue innocentiam suam docere volenti & si ostẽderit, absoluetur. ff. de quæst. l. 1. §. si quis vltro. multo fortius debet audiri errorem suum ante sententiam probare volens. Vide infra in ver. Tortura.

Defensio etiã post sententiam.

Sed quæritur, Nunquid tabellio debet scribere hanc vacillationem si ipsam non deprehendit, & quando, scilicet si immediate? Respondetur secundũ Host. ep debet incõtinenti scribere, & si nõ in ipsius testis præsentia, saltem incontinenti post eius recessum. Notarius enim, & si non viderit vacillationem, vel mutationem vultus &c. ad verbum Iudicis tamen variationem affirmantis debet scribere. Primo, quia tabellio non habet auctoritatem in teste recipiendo, sed in scribendo tantum: Iudex autem habet auctoritatem examinandi etiam, & vinculandi ipsos testes. Secundo, quia Iudex superior est, vnde magis tabellio iudici, quàm econtra credere debet. Tertio, quia tabellio circa scripturam intentus non potest ita percipere titubationem, vel variationem faciei sicut Iudex, licet enim ipse Iudex dictet semper, tamen potest, & debet oculos ad testem habere, illi ergo magis credendum, qui veritatem nouit. c. videtur. qui matri. accus. poss. & facit secundum Host. in summ. de test. § quis possit esse testis. Potest tamen tabellio cum bona conscientia secundum Innoc. scribere, vt infra videlicet. Et Iudex mihi tabellioni dixit, vt scriberem, quòd testis vacillabat sic, & sic. Sed efficacior esset scriptura si adderet, & sic mihi videtur, vel, & ego vidi seu audiui dictam varietatem &c. Et debet quantum possunt, cum veritate tamen, exprimere vacillationem, & hoc diligenter notandum in practica. Vide in c. præterea. de test. cog. & ibi Abb.

Vacillationẽ scribere debet tabellio.

Quid de verbis testium ambiguis, vel diuersis, An partes possint declarare verba ipsa testium per eos producẽtorũ? Distingue hic cum Paulo de Castro, quia aut verba testium sunt declaranda, & concordanda ad hoc, vt vitetur contrarietas, quatenus vitetur in eis crimen falsi, & tunc statur declarationi producentis. Aut quo ad profectum producentis, vt in eo plenior

Verba testiũ quo sint declaranda.

mior probatio elucescat,& tunc non creditur producenti,imo verba remanent ambigua, & relinquitur probatio dubia, per c.in præsentia. de probat. Hæc Zasius de verb.obl.l.inter stip.§ sacram.

Vacillario quomodo puniatur.

Puniuntur autem testes varij,& vacillantes pœna extraordinaria,videlicet eadem qua punitur qui falsum deposuit.l.1. ff.de sicar.Alexan. post Bart.ibi.Et l.presbyteri C.de Episc. & cler.quando scilicet dolose agit. In causa autem homicidij punitur pœna talionis. Bald. in l. 2. C.de reb. cred. Per quem Iudicem puniatur, dic quod per Iudicem coram quo testis deposuit, siue sit ordinarius etiam in ciuilibus. Bart.in l.penul. C.de proba.& glo.in l.si lis. & ibi Docto. C.de satisf. siue sit delegatus. Alex.in l.2. ff.de iur.omn. iudi. Non tamen per arbitrum,vt plene probat Pract. Papien.in summ.ver.falsitatis.de iur. test.Spec.de recus.§ effectus.in tit. de test.§.1.ver.sed quid. Et nota quod testis falsum dicens in causa criminali punitur pœna talionis.tex.in l.1.§.1.ff.si cer.pet.

Non reddens causam dicti sui.

Testis non reddens causam dicti sui studiose, vel reddens causam non concludentem ,punitur pœna falsi, sicut si deponeret tacita veritate.ex quo sequitur quod testis qui dicit, non recordor, punitur quando certum est quod recordatur, secus si esset probabilis causa obliuionis. Nellus de test.

Propriã crimen causam contingens falsus.

Testis si confiteatur crimen proprium contingens causam, idest fatetur se inuolutum in crimen de quo agitur,secundum Inno.punitur pœna ordinaria.si autem crimen non contingit causam, secundum eundem Innoc. non imponitur pœna etiam extraordinaria, nisi aliter constet de eo quam per confessionem.Abb.in c.1.de exceptio.vide ibi.

* Testis qui contra aliquem testimonium protulit,si postea in ar.mortis illud reuocat,priori testimonio standum erit.l si quis graui §.si quis moriens.& ibi Bar.ff.ad Sillania.Bal.in auth.si dicatur.C.de testi.Abb.& Decius in c. per tuas. de proba. & multi alij, nisi secundum dictum fulciatur aliquibus coniecturis & indicijs verisimilibus,& exprimat causam probabilem sitę reuocationis,vt in c.accusatus §.licet.de hære.lib.6. testis enim magis timere Deum licet credatur in art. mortis. l. fin. C. ad l. Iul. repe. c.sancimus. 1. q. 7. & c. in nostra. de procur. ibi,non est verisimile quòd sic salutis obliti,& notatur in glo.in c Mulieri.de iureiur & glo.in c.sicut nobis.de sent.excom. tamen,vt iam dictum est,nisi coniecturis & verisimilibus indicijs hoc secundum dictũ fulciatur in iudicio nihil valebit.

Octauo de testium propalatione dicimus, quòd Iudex testibus iam productis, & examinatis ad instantiam partium renunciantium testium productioni, si sibi videtur,debet in præsentia partium ipsos testes cum eorum attestationibus publicare in iudicio publice per notarium, vel etiam ipse legendo, quo facto dicat Iudex. Hæc sunt tales attestationes,habeatis eas pro publicatis,vel,eas publico.& hoc totum redigatur in actis. De forma vide Spec.in tit.de test.§.satis.

Si

Si autem pars fuerit absens per contumaciã,Iudex tamen publicabit, quia contumaces tunc habentur pro præsentibus,vt c.in nomine,de test. & C.de iudi.l properandum.§.cum autẽ,& c.veritatis.de dol & cõtuma. Contumaces pro præsentibus.

Testes non publicati non probant,per regulam: Non dicitur quicquã probatum nisi publicato processu.l.solam.C.de test.Nam testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem, quia dicta eorum possunt per oppositiones minui,aut tolli per aliam probationem etiam contrariam.licet consuetudo sit in contrarium,maxime in negotio fidei,vbi testium nomina rationabiliter supprimuntur, quicquid sit vel fiat in alijs tribunalibus.

Et nota,quòd testium publicatio in hoc crimine etiam debet fieri sicut & in alijs causis,& tribunalibus,vt reus habeat facultatem se defendẽdi.Si tamen propter potentiam personarum contra quas deponunt grauc periculum imminere timeretur ex tali publicatione,tunc non esset fienda publice,sed secrete,coram videlicet diœcesano,vel eius Vicario, eo absente,vbi Inquisitor procedit. Quando vero procedit Episcopus coram Inquisitore, & vtroque casu coram personis prouidis,& honestis, iurisque peritis,huiusmodi publicatio fiat.Et vt efficacius huiusmodi periculis occurratur,Episcopus vel Inquisitor prædicti poterunt super his secretum illis indicere,quibus hanc publicationem facient,& in eos, si arcana consilij seu processus pat.fecerint excommunicationis sententiam,quam ex secreti violatione ipso facto incurrunt,poterunt promulgare.pro quo est tex.in c.fi.§.pen.de hære lib.6. Publicatio testium quandoque omittenda. Secreti violatio.

Testium publicatio potest fieri per alium notarium de mandato Iudicis,si alius scilicet ordinarius notarius sit impeditus.Bal.in l.fi.ver.quæro.C.de re iudi.Et nota quòd testes non publicati etiam semiplene non probant.Bal.in l.solam.C de test.In crimmibus tamen exceptis, maxime in crimine hæresis,si propter potentiam personarum contra quos deponunt graue periculum imminere timetur in publicatione nominum productorum,tunc non fiat publicatio huiusmodi,vt in c.fin de hære lib.6. sed coram Episcopo,& Inquisitore,ac peritis super negotio deliberandũ est.c fi.vbi supra.Potentia non tam generis, sed & malitiæ intelligenda est.vide supra in ver.Potentia. Et nota ꝙ Abb.in c. præterea. de spon & matri.dicit ꝙ vbi agitur de peccato vitando absque magno incommodo alterius,creditur dicto vnius etiam absque publicatione nominis, si ex causa timet prodire in publicum.Et idem dicit Butrius ibidem. Suppressis nominibus. Vbi de peccato agitur dicto vnius creditur.

Nota etiam quòd quando quis non audet alicui etiam in ciuilibus mouere quæstionem propter illius potentiam,quia timet,tamen nemoriantur testes,potest petere à Iudice vt clandestine recipiantur testium dicta ad futuram rei memoriam,vt notat Host.in c quoniam,vt lit. non cont. Abb.in c.In nomine Domini. de test. Ad futuram rei memoriã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TINILA.

TInila facere, est ritus secundum quem illi qui prius fuerunt Iudæi, & post Christiani, & iterum post redeunt ad Iudaismum, & recipiuntur. & est talis.

Reiudaizādi, forma.

Nam ille qui debet reiudaizare requiritur, seu interrogatur ab vno ex præsentibus Iudæis, cui ex officio incumbit, si vult facere tinila in hebræo quod in latino significat, si vult facere balneationē, seu lotionem in aqua currente, vt Iudæus reficiatur. Ille autem respondet, quod sic. Et tunc ille qui præest alijs Iudæis, eidem in hebræo dicit, Cessuira, quod est in latino, dictum, reuertaris à sta tu peccati. Et post hæc ille exuitur totaliter, ac in aqua calida descendit. Tunc Iudæi confricant illum ante, & retro cum arena, & maxime in fronte, & in pectore, ac in manibus, & locis in quibus baptismum seu sanctum Chrisma fuit positum. Postmodum ponunt eum in aqua currente, & iubent illum facere immersionem cum capite in aqua tribus vicibus. Et post dictam immersionem subiungunt sequentem orationem. Benedictus dominus Deus rex cęlorum, qui præcepisti nobis sanctificari super aquam istam, seu balneum, quod tinila vocatur. Quo facto ille egreditur de aqua, & induitur noua camisia, & nouis brachis, & omnes Iudæi præsentes osculantur eum, & imponitur sibi nomen quòd prius in hebræo habuerat. Postmodum cogitur legem Moysi profiteri iterum, & abnegare baptismum, & fidem Christi. Finaliter datur ei charta, seu instrumentum testimoniale ad alios Iudæos, vt sic possint illum recipere, & de illo confidere.

TYRANNVS.

TYrannus quis dicatur, quid operetur tyrannorum timor, an gesta per tyrannum valeant, & an tyranni dominium possint præscribere. Abb. in consi. 61. Ioan. de Anan. in c. 1. de off. deleg. & in c. olim. de rest. spol.

TORTVRA.

Territio non est tortura.

TOrtura, siue quæstio est inquisitio veritatis per tormenta, & cordis dolorem. Nam nuda, & leuis territio absq; dolore cordis non dicitur proprie tortura, nec quæstio. vt l. item apud Labeonem. §. quæstionis. ff. de iniur. & l. 1. §. quæstionem. ff. ad Syll. Ita diffiniunt Azo in summa. de quæst. Et Odof in quodam suo tract. de quæst. Et dicitur tortura à torqueo torques, & dicitur quæstio à quæro quæris Nam per torturam, seu tormenta inquiritur rei veritas de qua agitur, videlicet deficientibus probationibus. A tormentis enim non est incipiendum. l. 1. ff. de quæst.

Tortura, & quæstio vnde.

Et

Et nota, quòd circa hanc materiam quædam principaliter sunt considerāda. Et primo cum proceditur per viam accusationis, & crimen est tale, quod si probaretur, veniret irroganda pœna vltra relegationem, citatur accusatus, ac sibi datur copia libelli sumptibus sui accusatoris, & super eo lis contestatur, & datur terminus ad probandum, & fiunt articuli, &c.

Accusationis modus.

Cum autem proceditur per viam inquisitionis, volens Iudex cautius agere ne ad fugam reum instruat, prius clam parte non citata debet accipere informationes, & si per illas videt indicia extare, tunc personaliter reum capi faciat, & ex tunc, si fama publica laborat contra reum formabit capitula inquisitionis: fama enim succedit loco accusatoris, & sine ea regulariter non posset fieri inquisitio. quod dic, vt not. Dec. in cons. 189. Formatis deinde capitulis Iudex facit reum vocari, & citari ad recipiendum copiam capitulorum, quæ capitula sunt loco articulorum in ciuilibus. Nam continere debent omnia crimina, quæ inquirendo probare intendit Iudex ipsum sigillatim super vnoquoque capitulo, & eius responsionem faciat per Notarium actorum annotari in calce vnuscuiusq; capituli. Et illa responsio habet vim litis contestationis. Deinde dat sibi copiam capitulorum, & responsionum suarum, ad hoc vt possit formare suas exceptiones, & facere suas defensiones, sibi terminum assignando ad probandum, & ad defendendū, qui terminus est communis etiam curiæ inquirenti. Et infra illum terminum Iudex repetit testes parte citata, quia aliàs non faceret indicium, vt dicit Bartol in l. fin. ff. de quæst. Et fabricato processu, siue per accusationem, siue per inquisitionem Iudex facit citari reum ad publicationem sicut fit in ciuilibus, & dat copiam processus reo si illam vult, sumptibus tamen ipsius rei, ad hoc vt possit consulere Aduocatum, & facere allegationes, & disputationes ad euacuanda indicia. Et si vult terminum ad repulsam reus, sibi conceditur. Et facta publicatione super repulsa, & admissis allegationibus rei, Iudex maturè videt si ea probatis extant planæ probationes, & condemnabit reum seruato iuris ordine ad pœnam legitimam sine alia tortura. Nam mortaliter peccant Iudices aliunde habentes probationes, si torqueant reum. Ioannes Andreas, & Isern. Nam tortura (vt diximus) inuenta fuit ob defectum probationum ad veritatem inuestigandam.

Inquisitionis via.

Fama loco accusationis succedit.

Respōsio vim litis contestationis habēs.

Repetitio testium necessaria.

Sine causa torquere.

Et si in negotio fidei supradictus ordo ab Inquisitoribus ad plenum non seruetur, quia sine strepitu Aduocatorum, & de plano licet eis procedere, cap. statuta, de hæret. lib. 6. placuit tamen nobis ad pleniorem agendorum notitiam, illum qui in criminalibus apud seculares seruatur ordinem hic inserere. In foro namque inquisitionis hæreticæ prauitatis talis ordo seruatur, & est in vsu omnibus locis, vbi libere procedi potest. Quod ex fama, & præuijs indicijs citatur, vel si de rei fuga timeatur, capitur,

Stylus officij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pitur, & arreſtatur reus, deinde ſuper indicijs examinatur, eiusq; reſpon ſiones coram Iudice, & duobus teſtibus ad hoc vocatis per Notarium officij in actis annotantur. Et tandem viſis, & conſideratis per Inquiſitorem eius reſponſionibus, vel confitetur errores ſuos, vel conuictus ſuccumbit teſtibus, & probationibus contra eum productis, & ſic condemnabitur ſecundum ſuperius dicta in ver. hæreticus. vel indicia euacuabit, & liberabitur, non abſolute, ſed à præſentium inſtantia, vt infra patebit.

Rei complexio conſideranda.

Si verò indicia non ſunt ſufficientia ad condemnationem, ſed ad torturam, tunc Iudex poterit reum tormentis ſupponere, & ipſum torquere ſufficienter, & moderate: habita conſideratione ad complexionem robuſtiorem, & debiliorem ipſius rei, ita quod in aliquo membro detrimentum ſcilicet notabile non detur, vt dicit Andr. de Iſern. in tract. de tortura.

Iudicis cautela i torquendo reum.

Solent hic cauti Iudices non interponere decretum palam de torquendo reum, ne detur materia appellandi. Num cum hæc ſit executio irreiterabilis, ligarentur manus Iudicis per ſolam appellationem ante inhibitionem. Sed ducto reo in pedetonduli cum incipit ligari ſolent interponere decretum de torquendo, & eo interpoſito immediate torquetur. Qui reus ſi confitetur in tortura, Iudex antequam condemnet debet illam confeſsionem ratificari facere extra tormenta, & poſt vigeſimam horam à tortura, puta die ſequenti, & coram Iudice extra carceres, & loca tormentorum, ſecundum Bar. in c. qualiter, & quando, 2. de accu. & l. 2. C. de cuſto. reo. Et nota, quòd quædam eſt tortura, quæ fit de ſcientia, ſeu conſcientia legis, & iſta non vitiat: quædam autem eſt quæ fit de facto, & ſine conſcientia legis, & iſta viciat, niſi ſponte perſeueret. hæc Bald. in d. l. 2. C. de cuſto. reo. Aut ergo præcedunt indicia, & confeſsio valet: aut non præcedunt indicia, & non valet confeſsio, nec tenetur perſeuerare reus. Oportet enim ſecundum Bart. quod ille qui fuit confeſſus in tormentis reducatur in loco publico indicij, & ibi coram teſtibus, & Notario confiteatur, ſeu ratificet confeſsionem in tormentis factam. Sed nota ex Claudio Zaneto, in margine, Pract. Papien. quod confeſsio ratificata poſt tormenta, ne videatur facta metu tormentorum, debet ratificari per vnum diem naturalem poſt tormenta, aliàs diceretur facta metu tormentorum, per ea, quæ voluerunt Bart. & doctores. in l. 1. §. diuus. ff. de quæſtio. & Ang. in l. 2. C. de cuſto. reo. & plenius Alexand. in conſi. 93. 3. par.

Ratificatio extra tormẽta per diẽ naturalem.

Confeſsio ſine præuiis indiciis nulla.

Solemnis aduocatorũ diſputatio.

De conſuetudine autem obſeruatur, quòd prius fiat ſolemnis Aduocatorum, & Doctorum diſputatio coram Iudice, ſcilicet Inquiſitore, vel eius Vicario, ſuper hoc, an ſit torquendus. vbi Aduocatus poterit admitti, vt pro reo alleget, vt l. ſi poſtulauerit. §. quæſtio. ff. de adulteris. Et per glo. l. legis virtus. ff. de legi. ſed ipſi quęſtioni, & examini non eſt admittendus.

Ita

Ita tenet glo. in Auctẽ. de teſti. §. quia vero. gl. ſuper ver. aduocatus. glo. videtur idem velle in l. 2. C. de iura. calum. Ita determinat Bar. in l. cuſtodias. ff. de cuſtodia. ff. de publi. iudi. & in l. legis virtus. Et propter grauitatem iudicij eſt introductum, q; in cauſa fidei nec Inquiſitor ſine Epiſcopo, nec Epiſcopus ſine Inquiſitore ad ipſius rei torturam procedat, ſed ambo ſimul, vt eſt tex. in Clem. 1. de hære. Et hoc ſi ſui adinuicem copiam habere valeant infra ſpacium octo dierum poſt quam ſe requiſiuerint, vt ibi. vbi ſecundum Zabar. nota quòd hoc tempus octo dierum incipit curre à tempore factæ notitiæ, & requiſitionis, quod bene probatur per literam, ibi poſtquam ſe requiſierint. facit c. Pia conſideratione. de excep. lib. 6. & gl. in ver. computatio & de decim. Cle. 1. & quod ibi not. cum gl. Quod ſi Inquiſitor non poteſt habere copiam Epiſcopi, vt quia eſt à remotis, vel econuerſo Epiſcopus non poteſt habere copiam Inquiſitoris, quod eorum alter procedere ſine altero libere poteſt. Idem Zabar. ibi in ver. poſtquam ſe requiſierint, à contrario. quod nota. Confirmat Io. de Imol. in dicta Clem. 1. Ad hoc facit gl. optima. in ver. commode. c ſin de ſepult. lib. 6. quæ dicit ratione incommoditatis id permittitur, quòd aliàs non permitteretur.

Inquiſitor, & Epiſcopus ſimul.

Spaciũ octo dierum.

Incommoditas quid faciat.

Si autem Epiſcopus, vel eius Vicarius ab Inquiſitore requiſitus venire noluerit infra octo dies, vel venire neglexerit, tunc Inquiſitor ſolus procedet ad torturam, & ad ea omnia de quibus. in d. Clem. 1. vt dicit idem Zabar. ibidem. Nam tunc conſolidatur tota poteſtas in Inquiſitore, vt Abb. in c. cum cauſa, de off. deleg. quod ſi Epiſcopus, vel eius Vicarius venerit infra octo dies, ſed cum Inquiſitore conuenire non poterit in torquendo reum, quia vnus dicit reum eſſe torquendum, aliter non torquẽdum, dicit idem Card. Zabar. vbi ſupra, quòd ſi diſcordant ratione proceſſum, quia ſunt varij, quia Epiſcopus procedendo contra vnam perſonam fecit vnum proceſſum varium ab illo, quem fecit Inquiſitor contra eandem perſonam, tunc ſtandum eſt notorio. in c. in præſentia. de teſt. Si autem diſcordant propter iuris imperitiam, tunc conſulant peritos. Argumentum. cap. quoniam. de vita, & honeſt. cleric. & cap. ſtatutum. de reſcrip. §. Aſſeſſorem.

Epiſcopus vt nire recuſans

Sed pone quod Epiſcopus, vel eius Vicarius non vult conſentire niſi videat proceſſum, ſeu indicia ſuper quibus ferenda eſt ſententia torturæ, ſeu tortura, nunquid Inquiſitor tenebitur communicare proceſſum, & ipſa indicia, vt ipſe Epiſcopus, vel eius Vicarius poſsit deliberare ſuper ipſis? Dic quod cum Inquiſitor non poſsit procedere ad torturam, neque ad ſententiam, neque ad duriorem carcerem pœnalem ſine Epiſcopo, vel eius Vicario, vt patet in Clem. 1. de hære. ideo dignum, & iuſtum eſt, vt in his tribus caſibus adinuicem proceſſum communicent, & indicia ſimiliter. Irrationabile quidem videtur, quod vnus alteri conſentiat ad torquendum, vel condemnandum, niſi prius videat, an debeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolica sedes consulēda.

torqueri, vel condemnari. Quod si postea etiam Inquisitor, & Episcopus discordauerint, consulant sedem Apostolicam.

Et nota quod sufficit, quod Inquisitor semel Episcopum requirat, vt in glo. in ver. requisierint in d. Clem. 1. de hære. & ibi Zabar. Et sufficit quod hæc requisitio fiat per nuncium, vel per Epistolam Facit di. 18. c. si Episcopus. Confir. Zabar. vbi supra. Nec est necesse in tali requisitione exprimere terminum, vt idem Zabar. ibi. Et secundum gl. in ver requisierint. Ioan. de Imol. vbi supra.

Requirendi Episcopum modus.

Et nota quòd si alter sine altero ad torturam procederet non expecta-to prius alterius consensu, vel dissensu, totum esset irritum, & inane, atq; ipso iure nullum, vt dicit textus ipsius Clem. 1. & ibi Zabar. & poterit appellari, vt in gl. di. Clem. in ver. ipso iure.

Nota etiam ex additionibus Domini Ludouici Bolognini. Et primo quod quando fit inquisitio ad eruendam veritatem per torturam, & corporis dolores, & proprie dicitur tormentum siue quæstio, licet etiam possit dicit tormentum quasi torquens mentem, à torqueo torques. ita reperitur dixisse Abb. in capit. cum in contemplatione. de reguli iur. plus dicimus, quod etiam denegatio cibi dicitur species torturæ, scilicet in carcere, vt in §. quæstionem. l. prima. ff. ad Syllan. & ibi glos. & ideo male faciunt Iudices denegantes alimenta carceratis, qui non possunt torqueri, secundum Bald. in l. prima §. Diuus. ff. de quæstionibus. Et Angel. in tract. malefic. in ver. forma publica. Et ideo requiruntur corporis, & mentis dolores. Quod si Iudex fecit quem spoliari vt torturæ illum supponeret, si confiteretur crimen, non diceretur confessio extorta metu tormentorum, secundum Nicolaum de Neapoli, in l. nouissimo. ff. q̃ falsõ tut. auct. Salic. tamen in hoc vltimo tenet contrarium. in l. secunda. C. de custo. reo. Idem tenet Bossius in Practi. titul. de tortur. & certe melius. Nam si denegatio cibi induxit speciem torturæ, idem in subiecto torturæ, & iam spoliato vt torqueatur, inesse videtur. l. prima §. impuberis. ff. ad Syl. & est glo. quam commendat ibi Bald. in l. fin. C. ad Syl. & Bart. in l. ex libero. §. ex minore. ff. de quæstionibus. Ad idem facit, quia si filius torquetur prout torqueri debet ante patrem, vel coram patre, pater dicitur torqueri, vel quasi tortus. l. ad veteres. ff. de noxalib. & tamen corpus eius non torquetur. Præterea ductus solum ad locum torturæ si confiteatur dicitur confessus in tormentis. l. secunda. C. de quo. appell. in ver. si fortitudine tormentorum.

Cibi subtractio tortura dicitur.

Spoliatus, vt torturæ supponatur.

Pater in filio torquetur.

Et nota secundum Felinum in cap. asserte. de præsum. quòd sicut confessio, seu litis renunciatio facta metu tormentorum non nocet. l. 1. C. de quæst. ita confessio metu torquendi filij. Vnde parentes aliquando magis terrentur in filijs, quàm in seipsis. l. isti quidem. ff. quod metus causa. Et nota, quòd licet tortus perseueret negando, & non confiteatur, si est probatum crimen per testes, debet condemnari, dummodo sit plene probatum, si autem secus, sed tortus tantum ex indicijs præuijs, tunc dic, quod non est licita repetitio in tortura, nisi quando non fuit vti debebat tortus. Quod duobus modis potest contingere, vel considerata magnitudine indiciorum super quibus fuit tortus, vel etiam quando erant equalia, si tamen Iudex videns quod reus non timebat torturam illum dimisisset animo eam re petendi seu potius prosequendi, & cum tali protestatione. Et nota singulare dictum Ludouici Rom. in singul. videlicet, quod officiales sunt homicidæ, & tenentur ad restitutionem omnium bonorum, qui sine indicijs ponunt ad torturam homines, qui metu tormentorum cõfitentur delicta etiam per eos non perpetrata, ex qua confessione postmodum suspenduntur, quia talis confessio non valet. l. 1. C. de quæstio. ac etiam si indicia superuenerint, vt gl. in l. maritus. ff. eo. tit. & Fel. in c. at si Clerici. de indi. dicit sic. quod confessio rei facta in tormentis nullis præcedentibus indicijs, vel non legitimis, nulli nocet etiam si milies sit repetita, & ratificata. tex. in l. pen. ff. de quæst. Et dicas etiam si indicia sequantur torturam, quod non sufficerent ad conualidandum confessionem ibidem factam, si autem iuste, & legitime torto, sed non cõfesso noua superuenerint indicia (noua dicimus, scilicet à primis differentia specie, & substantia, non tamen si eadem coadiuuarentur testibus) iterum poterit torqueri Bossius in prac. tit. de tortura.

Repetitio illicita.

Officiales homicidæ.

Et nota etiam ex Nicolao Maranta quod quando plures sunt inerimi nati de aliquo delicto, tortura debet incipi à magis suspecto, sed si omnes sunt suspecti, tunc si est masculus, & fœmina, debet incipi à fœmina, quia censetur timidior, & citius dicet veritatem, secundum Bar. in l. 1. ff. de quæst. Et Gandi. in tract. malef. in tit. de quæst. Sed si omnes sunt masculi, debet incipi tortura à minori, vel à timidiori, vel à debiliori. tex. in l. vnius. ff. de quæst. Et gl. in c. paruuli. 22. q 5. Item si de eodem delicto essent criminati Pater, & Filius, incipi debet tortura à filio, quia pater magis cruciatur de tormentis filij, quam de proprio cruciatu. l. isti quidem. §. fi. ff. quod metus can.

Confessio in tormentis nõ valida.

Noua indicia quæ sint.

A magis suspecto incipiendum.

A minori.

Et nota etiam, quòd tortura quandoque datur principali, quandoq; testibus. Primo casu qñ datur principali ad veritatem eruendam, irrogatur solum in causis criminalibus irrogantibus pœnam vltra relegationem, & non in alijs criminibus, licet possit etiam irrogari in causis ciuilibus habentibus crimen annexum. & est tex. & ibi Abb. in c. grauis. de posit. Socin. cons. 119. 2. vol. In causis autem ciuilibus non deuenitur ad torturã, quia in illis succedit regula, actore non probante, &c. l. qui accusare. C. de eden. & c. fi. de iureiuran.

Tortura non in omnibus causis criminalibus dat.

Testes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus possunt torqueri quando variant, seu vacillant, propter suspicionem falsi, vt in auct. de test. §. si vero ignoti. Et nota. Bal. in l. presbyter. C. de Episc. & cleri. & Bar. in l. prima. §. qui quæstionem. ff. de quæstioni. & Alex. in cons. 65. 1. volum.

Testes variantes torqueri possunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad solam responsionē habendam.

Et scias etiam quod non solum ad eruendam veritatem, sed etiam ad solam habendam responsionem tam affirmatiuam,quàm negatiuam potest irrogari tortura,& tunc indicia non requiruntur.vt quando accusatus,vel inquisitus non vult respondere Iudici super accusationem,vel denunciationem potest torqueri ad hoc,vt respondeat.ita tenet Bal.in l.accusationem.C.de accusatio.Et ipsum sequitur Paris de Put in tract.sind. in ver.Tortura.in c.sequitur.

Negās quod in tortura dixerat.

Quando tortus confessus dum tempore debito ducitur ad facta,vt ratificet id,quod in tortura confessus est, negat, an per hoc debeat iterum torqueri donec ante tribunal dicat,& ratificet id,quòd in tormentis dixit,Bal.dicit quod post talem reuocationem remanet semiplena probatio, & allegat glo.in l.2.C.de custo.reo.& ideo nisi reuocans probet contrarium,compellitur perseuerare in confessione etiam per repetitionem tormentorum. Ad hoc facit,quod notat Iunoc.in c. per Inquisitionem de elect.ita notat Bal.in l.bonæ fidei.C.de iureiur.sed idem Bal.in d.l.2.

Reuocatio cōfessionis quādo admittitur.

C.de custo.reo.dicit,quòd quando quis in confessione non perseuerat tacite,vel expresse,sed reuocat,& tunc si sunt aliqua indicia facientia pro reuocatione,admittitur reuocatio. vt l.1.§ si quis vltro.ff.de quæst. Si autem indicia faciunt contra eum,non admittitur reuocatio,quia vbicumque potest quis cogi confiteri, non admittitur reuocatio, sed iste potest cogi perseuerare in confessione. Vbi autem nulla indicia apparent pro vel contra,videtur quod ista reuocatio confessionis sponte facta non teneat nec procedat,nisi error allegetur,& probetur,vel non staret per allegantem,sed per Iudicem quominus probaretur.vt l.de ætate.§.fi ff.de interro.à iur.Facit quod notatur.in l Ictus fustium,ff. de infami. Hæc Bal. in d.l.2.& est notabilis distinctio.Ita debet intelligi quod ipse notat.in l.fi.C.de proba ideo debent repeti tormenta, sed mitius.Et nunquam tamen vidi(ait Bossius in pract.)torqueri vltra trinam vicem, nisi à carnificibus,ideſt malis iudicibus.

Secundo tortus.

Sed pone. Reus positus ad torturam legitimis præcedentibus indicijs confessus est delictum, postea ductus ad banchum iuris non vult illam confessionem ratificare,& secundo tortus confitetur idem, & secundo ductus ad banchum non vult confessionem ratificare,sed dicit id dixisse propter dolorem torturæ, an hoc casu possit iste iterum torqueri? Dicas, quod non, nisi noua superuenerint indicia, quod in casu non fit, quia secunda indicia debent esse diuersi generis à primis indicijs per quę repetitur tortura. vide Marsilium in pract. crimi. §. quoniam. numero quinto. Nota tamen ex Angel. de malefic. quod quando Iudex præcedentibus indicijs torquet aliquem, & vna die ipse reus dicit vnum,

Calamo non parcat Iudex.

alia die dicit aliud,variando, dic quod tunc Iudex parcere non debet calamo, sed faciat scribere omnes variationes, & quicquid reus dicit. Nam sæpe, & sæpius alijs indicijs non superuenientibus, Iudex

pote-

poterit reum in tortura repetere, secundum Bartol. in §.plurimum. l.de minor. ff. de quæstioni. Vide etiam Bart. in l.finali. in fi.ff.de quæstioni. Ludo.Roma. in consi. 8. incipien. viso facto. Alexand. in consi.2 .incipien.viso processu.

Nota tamen quod tormentis & quæstionibus non semper est fides adhibenda: Nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt veritas ab eis exprimi nullo modo possit. Alij autem tanta sunt impatientia, vt in quouis mentiri quàm pati tormenta velint,& ita fit, vt etiam vario modo fateantur, & non tantum se, verum etiam alios criminentur. l.1.ff.eod.propterea Iudices abhorrere tormenta, aut non facile ad ea prosilire debent, nec in omni causa, nec in omni persona, nec in quibuslibet indicijs, & licet non possit dari doctrina,potest tamen dari aliqua via ad cognoscendum indicia sufficientia ad torturam. Bar.in l.final ff.eod.Vide supra in ver.indicia. Et nota quod errant sæpius ac sæpius Iudices putantes torturam esse arbitràlem,quia tale arbitrium non excedit ius commune,secundum Ange. in l.1.ff.de testa.mili. & omnes scribentes consentiunt. Et vlterius potest dici, quòd iura loquentia de arbitrio,intelliguntur contra accusatorem, non contra reum, videlicet Iudicem posse desistere & supersedere à tortura propter periculum & fragilitatem torturæ: non autem excedere modum. de quo lex exposuit.vt in l.1.ibi.quando vel quatenus faciendum sit videamus. ff.eod. & ita intelligitur lex quæstionis modum.eiusdem ti. dicente Iurisconsulto ibi. Itaq; quæstionem haberi oportet, vt seruus saluus sit innocentiæ vel supplicio. Fran. Cason.de tormen.

Arbitrium Iudicis quē sit.

Abstinere etiam debet à nouis tormentis. Nam plerique angunt reos siti, vel fame, quidam immittunt aquam per nares, quidam ponunt texillum in pede. de his & de alijs vide Brun. de quæstio.nisi in atrocioribus, considerare enim debet Iudex tria circa torturam. Primo,qualitatem causæ, seu criminis. Secundo qualitatem tormentorum. Nam si sufficiunt tormenta leuia, non sunt inferenda grauia. Tertio qualitatem personæ, aliter enim torquentur robusti, aliter imbecilles. Et quia de confessione facta in tortura supra tetigimus, operæprecium duximus ipsius confessionis distinctionem subiungere.

Tria considerāda circa torturam.

Confessio alia spontanea. Alia metu tormentorum. Alia in tormentis.Spontanea confessio dicitur quando reus sine tormentis, & minis alioque actu fatetur contenta in inquisitione, & tunc notarius scribet eum sponte confessum, & non aliter, sed tutius erit notarium nullo casu scribere sponte confessum, sed scribere quo loco, quo tempore, quo modo, qualiter, & quibus verbis reus fateatur, quia metus potest contingere ex diuersis accidentibus ignotis, & hæc confessio non eget ratificatione. Sed de defensionum terminis diffusius vide Franc. Cason. de tormen.c.18.

Cōfessio multiplex.

Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Confessio metu tormentorum.

Confessio autem metu tormentorum diuersis modis sumitur. Primo quando fit in tormentis seu prope tormenta reo ligato, & Iudice minante torturam. Bal. l. 1. §. diuus. ff. de quæst. vel spoliato, licet non ligato secundum alios. Alij autem dixerunt confessionem metu tormentorum esse, si reus fateatur ad minas Iudicis licet extra tormenta. de quibus vide Bar. in l. nouissime. ff quod fal. tut. Guid. de Suza. sub rub. de quæst. licet contrarium fere omnes teneant, quod sola ductio ad funem sit leuis terror. Sed ductio & ligatio indicat metum, quia debet esse timor cadens in constantem virum. l. interposita. C. de transac. sed in hoc consideranda est rei persona, conditio, & sexus. C de sacrosan. Eccl. & in tali confessione notarius non debet scribere reum sponte confessum. & in hoc multi Iudices erant taliter scribere facientes, quia etiam si reus esset in carcere, in quo frigore & fame multum pateretur, & fateretur, talis confessio diceretur facta metu tormentorum, secundum Bar. in l. 1 §. diuus ff. cod.

Confessio in tormentis clara est, quæ fidem faciet quando per certa signa verificabitur, & sic tolletur quæstio, an reus sit vere confessus, an mentitus cruciatu tormentorum, & Iudicis humanioris interest id quærere ne innocentem damnet, vel reum absoluat. Vt igitur certior fiat Iudex an reus fassus sit metu tormentorum, petat à reo cur cõmiserit delictum, quod fassus est: nam per causas quandoque cognoscitur innocentia rei. Si enim causæ non sunt verisimiles, reus non debet damnari. Ias. in l. magistratus. ff de iurisd. omn. iudi. l. 1. C ad leg. Corne. de Sica. Secundo Iudex petet à reo aliquod certum signum secundum qualitatem delicti, maxime si socios & complices nominauit, examinentur nominati vt veritas elucescat. Vide Brun. tract. 6.

Negãs quod fassus est.

Sed pone. Reus non per tormenta, sed sponte crimen confitetur, postea ductus pœnitentia illud negat, & non vult in tali confessione perseuerare, an in hoc casu possit cogi per torturam dictus reus? Ad hoc dicitur quod oportet distinguere, & sit. Aut reus est maior viginti quinque annorum, aut minor. si maior, aut facit confessionem in iudicio, vel extra iudicium. Si in iudicio, & sit verisimilis, probabilis, & possibilis, tunc non est opus alia ratificatione, sed ex ea potest condemnari, cum in confessum nullæ sint partes iudicis nisi in condemnãdo. l. proinde. ff. ad l. aquil. l. si confessus. ff. de custo. reo. Si autem confessio sit facta extra iudicium, tunc non potest condemnari ex tali confessione, sed ex ea bene poterit torqueri vt perseueret, quia talis confessio extra iudicialis facit indicium ad torturam. glo. in l. capite quinto. ff. de adult.

Verisimilis. probabilis. & possibilis cõfessio non reuocatur.

Minor fassus etiam cũ iuramento.

Si autem reus sit minor, tunc etiam quod confessus fuerit delictum auctoritate curatoris, ex ea confessione non poterit condemnari, nisi eam ratificet. Vide Marsil. in practi. crimin. § quoniam. numero. 18. 19. & 20.

An autem si reus confiteatur delictum in iudicio sine tortura, possit

postea

postea suam confessionem reuocare prætextu erroris, vide Marsil. vbi supra. num. 25.

Confessio in tortura ratificatione non requirit.

Si reus confessus est crimen extra iudicium primo, & postea legitimis præcedentibus indicijs confiteatur idem in tortura, talis confessio non requirit ratificationem, sed ex tali confessione sine alia ratificatione potest condemnari. Ioan. de Imol. in c. at si clerici. de iudi. Felin. in c. olim. de rescrip. Et per Marsil. in pract. crimi. §. quoniam. nu. 38.

Probatio quãdo tollitur p torturam.

Si quis est conuictus de delicto per testes idoneos, & contra eum sunt plenæ probationes, tunc non debet poni ad torturam, sed si non confitetur potest sine alia confessione condemnari, textus in l. qui sententiam. C. de pœn. & ibi Docto. Et adeo hoc est verum, quod si in tali casu non deuenitur ad torturam, nec ad confessionem, nec ad ratificationem, quod Albe. de Rosa. in l. edictum. ff. de quæstioni. dixit not. quod si plene est probatum de delicto contra aliquem, si postea ipse sit tortus super ipso delicto, & non confiteatur, tunc tollitur illa probatio tanquam non sit vera. & hoc vult per glo. ibi. Idem affirmat Cepol. in cons. suo 32. incipien. Quidam rustici. Quia tortura non solum auget fidem torti, & facit, quod illi credatur quod aliàs credendum non esset. Bar. in l. Cunctos populos. sub num. 12. cap. de sum. trin. & fid. cath. Aymo. cons. 6. nu. 15. sed etiam elidit, & debilitat indicia, & probationes contrarias, in tãtum quod ex illis quis condemnari non possit. Albericus. in l. edictum. ff. de quæst. Veronen. cons. 32. col. pennl. Decius cons. 15. Hippo. cons. 64. col. 1.

Tortura debilitat indicia.

Et nota, quod die qua quis est torquendus non datur ei ad comedendum, nec bibendum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in ipsa tortura. Io. Mileus. in praxi. crimi. 127. nu. 51. Crassus enim venter tenuem sensum gignit. l. quæ adulterium. iuncta glo. C. ad l. Iul. de adulte. & ita de consuetudine seruatur.

Etiam volentem torquere non potest Iudex.

Sed pone. Quidam inculpatus de hæresi sponte ingerit se Inquisitori dicendo, Ego non commisi tale delictum, tamen me offero torturæ, ponatis me in tortura, An Inquisitor iuste possit istum volentem torqueri ponere ad torturam, si aliàs de iure hoc sibi non liceret, puta quia non præcedunt indicia? Respondetur, quod non potest, quia liber homo non est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. Secundo, quia potestas torquendi est meri imperij, vt l. defensans. C. de defens. ciuit. sed ea quæ sunt meri imperij non possunt pacto priuatorum concedi. C. de iurisd. omn. iudicum. l. priuatorum. Tertio, quia non potest quis committere alteri, quod ipsum percutiat. l. prima. §. vsque adeo. ff. de iniur. Et hoc tenuit Bar. in l. penul. ff. de cond. ob. eau. Et licet Bar. loquatur de committente se ad torturam priuato, tamen idem dicendum est si se committat Iudici, quoniam in tali casu habetur vt priuatus, cum ex iure non possit torquere. l. prohibitum. C. de iure fisci. §. cum si.

Iudex

Iudex igitur si torqueret in tali casu, non excusaretur à pœna fisco applicanda, licet excusaretur ab actione iniuriarum, quia volenti non fit iniuria. in l. prima. §. adeo. & ibi Bart. ff. de iniur. Brun. de indic. & tortu. q. 7. in fi. in secunda parte.

Exhibens se cõtra aliquẽ ad torturam.

Quid si aliquis inculpat aliquem de aliquo delicto, & quia non habet veras probationes, neq; indicia ad torturam sufficientia, dicit, domine Inquisitor ponatis me & ipsum ad torturam? Respondetur quod non, quia si volens (vt iam diximus) non potest sine indicijs torqueri, quanto minus qui non vult? vide Brunum vbi supra. Nota tamen quodlicet reus non possit semper torqueri, potest tamen terreri, quia ad minus potest Iudex vultum terribilem ostendere, vt in auth. de manda. princ. §. talem vero. secundum Bal. in l 2 C. quo. app. non recip.

Ex sola cõfessione vnius quis condẽnari possit.

Quæritur generaliter, an confessus in criminalibus possit ex sola cõfessione cõdemnari, absq; alijs probationibus? Respondetur quòd tres sunt casus. Nam quandoq; quis confitetur in tortura, seu formidine torturæ, & hoc constat, secundum Bal. in cons. quod incipit. tres sunt casus. Dicit quod quando quis confitetur in tortura, vel formidine tormentorũ, & hoc constat, quando non præcesserunt indicia, tunc non creditur confessioni, etiam si post confessionem probentur indicia iuxta superius dicta, & tunc Iudex appellationis non debet confessionem sequi, quia illegitima, & contra iuris formam fuit extorta, vt notatur in l. Maritus. ff. de quæstioni. Indicia ergo debent præcedere per legitimos testes legitime recipiendos, & examinandos, contestes, & nõ singulares. c. fi. hac l. fi. Quibus adde ψ quomodocumq; tortura sit illegitima, est verum quod dicit Bal. in cons. 1. nõ solum si sit illegitima eisdem personis quæ torqueri non poterant, vel quia non formata inquisitione, vel accusatione, & ad antelitem contestatam, & non seruatis alijs quę fieri, & seruari debent, propter quæ non potest deueniri ad torturam. Nam ex tali confessione extorta per tormenta illegitima non poterit deueniri ad condemnationem, etiam si fuisset millies ratificata, vt supra dictum est.

Defensiones etiã aduersus suam cõfessionem.

Sed ponamus quod quis est minus legitime tortus &c. Si autem confessio fuit extorta per legitimam torturam, tunc ad hoc quod ex ipsa possit deueniri ad condemnationem, est opus vt in ea fuerit perseueratũ, & sic quod fuerit ratificata legitimo modo, & facta ratificatione extra tormenta debet Iudex dare vnum breuem terminum reo ad producendum omnes suas defensiones aduersus suam confessionem, puta duorum, vel trium dierum, qui terminus est de communi obseruantia, vt ex nulla parte reus remaneat indefensus, vt notat Salic. in l. 2. C. de custo. reo. Et habetur per. l. quartã. §. fiad diem. ff. de re mil. Et l. si non defendatur. ff. de pœn. Si vero reus non confitetur in tormentis, tunc per torturam sunt purganda indicia, & debet à præsentium instantia, videlicet in crimine hæresis, sed in cæteris causis si facta publicatione viderit Iudex, quod

quod ex processu non sunt sufficientia indicia, tunc non expectata sententia debet statim liberare reum sub fideiussoribus.

Defensiones ante torturã.

Si reus ad torturam petit copiam indiciorum contra eum receptorum cum termino ad se defendendum, & opponendum, Iudex id sibi denegare non debet. Nam danda est ei defensio antequam torqueatur, maxime quando tale quid assignatur, quo probato ad tormenta procedi non posset. Siquidem si talis defensio post tormenta differatur, nunquam posset postea recuperare detrimentum membrorum, vt l. 2. de appellatio. recipien.

Item si confesso defensio suæ innocentiæ datur. C. de custo. reo. multo magis non confesso. Et quis de hoc dubitare potest, cum in iure habeatur quòd quocunque tempore indicij reo petente, defensio danda est? l. vnius. §. cognitio. ff. de quæstio. Et dicit Marsi. in prac. cri. quod id facere debet Iudex etiam reo non petente, si ipse reus non sit peritus. vide eundem Marsi. vbi supra. §. vlt. quæst. nu. 21. & 22. & Guid. de Suz. in trac. de indic. & tortu. nu. 62. & 64.

De gradibus torturæ.

Quinque gradus torturæ.

TOrturæ quinq; sunt gradus. Primus quorum dicitur territio, videlicet expoliatio, & ligatio, ac si vere deberet torqueri, quando scilicet Iudex reum suspectum habet, sed desunt indicia sufficientia.

Secundus gradus est, cum reus ligatus leuatur modicum à terra, & per spacium vnius Pater noster detentus, mox deponitur iuxta qualitatem personæ, & facti. Ad hunc deueniendum est cum indicia apparent probata, vt Bal. in l. 2. C. quorum appel.

Tertius gradus est, cum reus suspensus detinetur in tortura per spacium vnius, vel duorum Miserere, citra tamen quassationem, scilicet cum reus est magis de crimine suspectus, & indicia sunt plene probata: delictũ tamen de atrocibus non est, vt est furtum modici valoris, vel vulnus non letale, vt l. 2. C. quorum appel. & ibi Bar. ff. de publ. iud l. 2. vel quando delictum esset grauius, & indicia essent magis aperta, persona tamen esset nobilis, vel honestę familiæ, vel aliàs honestæ conditionis, & famæ, & non esset assuetus in similibus commisceri, cum tali mitius esset agendum. l. non omnes. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. & l. testium. §. tu magis. ff. de testib.

Respectus familiæ. & conditionis.

Quartus gradus dicitur, quando reus per quartam, tertiam, vel etiam per dimidium horæ suspensus tenetur secundum grauitatem criminis, suspicionem rei, & vires indiciorum. quandoq; in ipso detentionis spacio adhibetur vnus, duo, vel plures ictus cordæ ad maiores cruciatus inferendos, maximè cum indicia sunt prægnantia, reus multũ suspectus, & membra habet robustiora, & hoc propter graue, & scandalosum crimen.

Quin-

Quintus gradus torturæ est, quando post aliqualem suspensionem, & ictus cordæ, si reus adhuc pertinax in negatiua perstiterit, pro grauiori cruciatu ad eius pedes pondera, vel compedes ligantur, & cum ipso pondere suspensus detinetur, vel ictibus (quod tamen raro, vel nunquam fieri debet) cruciatur. Hoc est grauissimum tormentorum, quod pro raro crimine adhiberur reis, vtpotè in certis tantum casibus, & criminibus arrocissimis, vt est hæresis, & crimine lesæ maiestatis, & euersionis status, aut cum agitur de famoso assassino, vt l. etsi except. C. de malef. & mathe. l. Manichæos. & l. Arriani. C. de hæret. Nec tunc etiam, nisi indicia essent adeo clara, & prægnantia, vt nihil deesset nisi ipsius rei confessio, vt l milites. §. oportet. C. de quæstioni. & ibi Bal. Et quia acerbior, & periculosior modus iste nobis videtur, nota minus periculosum modum, & ad veritatem eruendam, ac nostro officio satis accommodatum, quem nobis dum ibi Inquisitorem ageremus, aperuit D. Alex. Paneratius Placentiç criminalium Iudex, dum contra testem falsum pro ipsius testimonij falsitate eruenda laboraremus.

Tormentorũ maximum.

Experimentũ in teste falso.

Nam post ictum vnum funis satis bonum reus à terrâ suspensus tribus digitis, vel quatuor per spatium vnius tertij, vel mediæ horæ, ita quod cũ pedum extremitate aliqualiter terram tangere possit, interrogatur, & sic ex seipso tortus infra horæ spatium confitebitur. Id enim in dicto falso teste experti sumus.

Præter hos torturæ gradus, sunt multa à diuersis inuenta tormentorum genera.

Taxillus. Musconus.

Nam quidam ponunt taxillum inter cauillas pedum.

Quidam ponunt musconum supra rei vmbilicum cyatho opertum ne fugiat inde.

Caprina lingua.

Quidam lingua caprina torquent reum hoc modo, videlicet primo lauant torquendi plantas aqua salsa, & eo super scamno, vel tabula ligato faciunt capram lingere eius plantas, cum id animal salsugine tractum, & allectum libenter faciat, vehementer asperitate linguæ suæ, citra tamen periculum mortis, reum torquet.

Clauiculi.

Quidam clauiculos ligneos inter digitos manuum ponentes, & cum funiculo stringentes reos torquent.

Aqua calce infecta.

Quidam rigoriores aquam calce infectam per nares immittunt obstructo ore ipsius torti. Et id torturæ genus est periculosissimum, ex eo quod tortus posset suffocari.

Salsamenta. Vigiliæ.

Quidam reo dant carnes salitas, siue salsamenta sine potu.

Quidam alijs potum dant ad sacietatem, sed denegant somnum per horas quadraginta: faciunt enim reum bene ligari, & sic custodiri, de quo tormento dicit Marsilius in sua pract. crimin. quod est validissimum, & securissimum, & quod nunquam aliquem inuenit, qui ipsum sufferre potuerit.

Alij

Alij lauari iubent plantas torquendi, & postea eas vngunt larido porcino, & ligato ipso reo super tabula faciunt vt eius plantæ sic vnctæ prunis adhibitis torreantur, sed & hoc genus est periculosum. De modis autem, & instrumentis aliquibus torquendi, vide Bal. in l. 1 C. de eman. seruo. vbi dicit per illum tex. in ver. laniauerit. Nota cõtra Iudices qui scindunt carnes alicui, vt confiteantur crimen, quod si tortus in tormentis moriatur, Iudex debet decapitari tanquam homicida. Et Angel in l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. 10. dicit. Nota text. contra Iudices, qui propter declarationem tormentorum nouas inueniunt species, quia isti appellantur irati, & peruersi, & dominus confundat eos.

Ignis.

Tortus si in tormẽtis moriatur.

Nota ex Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. quod sunt tres conditiones hominum, videlicet liberi, statu liberi, & serui. Liberorũ quidam sunt in dignitate constituti, vt milites, & hi regulariter non debent torqueri nisi tantum in certis casibus, & criminibus, vt in crimine læsæ maiestatis, proditionis, & similibus, vt l. milites. C. de quæstioni. Et ex hoc dicunt quidam, quod clericus regulariter non est torquendus, quia est miles cęlestis curiæ ac militiæ, vt in c. 1. de cler. ægrot. alij cõtra, per. c. si constiterit. de accusa. & c. 11. de depos. Communis tamen conclusio doctorũ, & glo. est quod clerici etiam presbyteri si fuerint suspecti possunt ex causa torqueri, non tamen debet esse ita seuera tortura in clericis sicut in laicis, vnde non debent supponi aculeis, vel fidiculis, sed virgis seu corrigiatis. Pro hoc nota bonum tex. 14. q. 5. c. 1. Angel. in l. 1. malefi. clausi. *che hai trato la tua patria*. vnde & glo. not. in l. 3. C. ad l. Iul. maiest. à simili arguitur. Per quos autem ministros clericus torqueri debeat. die quòd clericus potest capi, & incarcerari per laicum de consensu seu commissione Episcopi, vel superioris sui, per. c. si clericus. de sent. excommunicationis lib. 6. sed non potest torqueri per laicum etiam de consensu Episcopi. c. vniuersitatis. de sen. excommunicationis. licet Bald. teneat quod possit. in c. decernimus. de Iudi. Et hoc habet vsus, & consuetudo siue bona siue mala. Vide Abb. in c. vniuersitatis. de sent. excom. Melius tamen iudicarem facere sicut fecimus nos circa reos nostros clericos, torquere videlicet eos arcto carcere, media, & solitudine, quæ ministros non requirunt, maxime cum sibi desinit ministri clerici. Vide Tabie. in ver. Inquisitor. nu. 14. vbi formam inuenies quæstionandi huiusmodi reos.

Liberi, statu liberi, serui.

Clerici minus torqueri debent.

Per quos torquendi sint clerici.

Tortura sine ministris.

Magistratus, doctor, miles, & similes qui in alijs criminibus sunt exceptuati, possunt torqueri in crimine hæresis, vt not. in glo. in l. 3. C. ad l. Iol. maiest. Angel. in li. malefi. clau. fama publica.

Exceptuati torqueri possunt.

Minor quatuordecim annorum torqueri non debet, licet veritas ab eo ferula, vel corrigia haberi nõ possit. vt l. 1. §. impuberes. ff. ad Sylla. ad idem Abb. in c. cum in contemplatione.

Minor.

Decrepitæ ætatis senes torqueri non debent. vt in l. 3. ff. ad Sylla. fallit tamen in crimine læsæ maiestatis. l. nullus. C. ad l. Iul. maiest. ergo & in crimine

Decrepitus.

mine hæresis. Confirmat Lud. Bologni. in addi. Guid. de Suza. de tortura. in 2. col. vbi alleg. idem tenere Ang. in lib. malefi. clau. fama pub. ver. sexto quæro. Quæ autem sit ætas decrepita declaratur in glo in ver. præfectus. C. sacrosancto. in prohemio. lib. 6. in princi. ipsius glo. vbi dicit quod quinta ætas durat vsque ad septuaginta annos, sexta ab inde.

Decrepita ætas quæ sit.

Mulier prægnans torqueri non debet. vt in l. prægnantis. ff. de pœnis. Et Abb. in d. c. cum in contemplatione. in fi. vnde si habueris mulierem aliquam prægnantem, ideſt quæ se talem esse dicat, eam facias videri ab aliquibus expertis personis, quę si dixerint ita esse, facies vt id quod sciant, & sentiunt dicant in præsentia testium, & notarij, & totum scribatur in actis. Et si dixerint eam non prægnantem, tunc in actis similiter totum ponatur, & subiungatur, Quia talia, & talia contra te habemus, ex quibus es torquenda, ideo licet allegaueris te prægnantem, & grauidam, tamen quia diligenter inspecta à personis expertis iudicata es non prægnans, ideo vt veritas habeatur eorũ quæ contra te deposita sunt, interloquendo pronunciamus, & declaramus te quęstionibus, & tormentis subijciẽdam, & ita potest secure torqueri. Si autem prægnans inueniatur, reseruanda est sub tuta custodia vsque ad tempus quo possit torqueri, ideſt post partum, & vltra, prout videbitur expedire.

Prægnãs torqueri non debet.

Testes autem in negotio fidei cum indifferenter omnes admittantur, vt supradictum est, ordinarie non torquentur nisi vacillent, vel de mendacio aut falsitate conuincantur. Nam præsumuntur velle occultare veritatem. Et sufficit quod testes ab vno, & in vno solo conuincantur dixisse mendacium, si sit dignus ille qui conuincit. Barto. in §. Iudex. ff. de quæstioni. l. vnius. De qno mendacio, vide Bosium in pract. tit. de testi. q. 3. & tit. de tortura testium. nu. 10. Idem de accusatore seu denunciatore putamus dicendum, qui nisi variet, vel de mendacio, vel falsitate conuincatur, non est torquendus.

Testes quando torqueri debeant.

✲ Torqueri non potest ob contumaciam damnatus si se presentet volens ipsam contumaciam purgare, & hoc propter tria.

Primo quia indiciũ absentiæ tollitur per præsentationem rei. l. Diuus. ff. de ineg. test.

Secundo quòd lege permittente fit, iure fieri videtur: Iudex enim non debet plus oneris imponere, quàm lex. vt per Bald. in l. 2. C si penden. appell.

Tertio quia absentia potest contingere ex diuersis accidentibus, & de absente (lege concedente) non est male præsumendum. l. si tutor. C. de priuileg. tuto. Et intellige in reo se præsentante in termino legis, secus quando reus fuerit captus.

Torqueri non debet reus nisi publicato processu, quia non dicitur quicquam probatum nisi publicato processu. l. solam. C. de test. Nam testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem, quia

quia dicta eorum possunt per oppositionem minui, aut tolli per aliam probationem etiam contrariam, quare Iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam.

Tortura repeti non debet vltra tres vices, i. ad tres dies separatos, ne in infinitum procedatur, & reus tortus vltra ternarium numerum dicitur tortus immoderate, & videbitur fateri vi tormentorum, vt l. repetitio. ff. de quæstio.

Tortus confessus de se potest interrogari de socijs in omnibus delictis, quæ verisimiliter non committuntur sine socijs, vide Belui. in titu. de quæstio. col. 2.

Conuictus de crimine postea tortus, & perseuerans in negatiua, non potest condemnari propter aliquas probationes, quamuis luce clariores, quia rei constantia eas debilitauit. Alberi. de Rosa. in l. edicto. ff. cod.

TRANSGREDIENS.

TRansgrediens canonem credens Romanum Pontificem non habere potestatem condendi canones, de tali transgressione punitur vt hæreticus. distin. 19. cap. Nulli fas, vbi sic habetur. Nulli fas est vel velle, vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram sequi oportet charitatem: sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus quisquis apostolicæ voluerit contrarie decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat &c. vbi glos. qui dicit Romanam Ecclesiam non posse condere canones, ille est hæreticus, & fundatur super cap. 1. dist. 22. vbi sic dicitur. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum quo constructum est cœlum, & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certe priuilegio fungitur cuius auctoritate fulcitur, vnde non dubium est, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur, & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus.

Eccl. Rom. detrahens est hæreticus.

Et nota ex Sancto Tho. 2. 2. q. 1. articu. 10. quod quando quis propter particularem causam aliquam, vtputa propter concupiscentiam, vel iram inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, vel regulæ, non dicitur peccare ex contemptu, etiam si frequenter ex eadem vel alia simili causa peccatum reiteret. & est dictum Augu. de natura & gratia. 10. de Tur. Cre. super c. Quicunque. dist. 81.

TVRPITVDO.

TVrpitudinem suam allegans non attenditur in iudicio. Ab. in c. cum super de concess. preben. nisi vbi vertitur periculum animę in c. lator. & c. consanguinei. de re iudi. Et in fauorem ecclesiasticæ libertatis. Abb. in c. inter dilectos. de dona. & Ioan. de Anan. in c. significasti. de adul. & secundum Bart. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. procurator. ff. de iureiur. distingue sic. Aut vertitur periculum animæ si turpitudo illa non allegetur, & tunc fauore animæ quis est audiendus. ideo si contraxit matrimonium cum consanguinea sua per falsas probationes, habet postea audiri si allegat hanc turpitudinem, & vult probare contrarium. Ad hoc. c. tertio loco. de præsumpt. & c. lator & c. consanguinei. de re iudi. gl. in c. inter delictos. de dona. Et potest dici, quod audiatur potius ex officio iudicis, quàm proprio iure.

Fauore animæ audiendus.

Si autem sumus in alia materia quàm peccati, tunc si allegat quis turpitudinem suam ad commodum, & nomine Ecclesiæ, debet audiri, vt in d. c. si quis presbyterorum. tamen in veritate non potest dici, quòd quis alleget turpitudinem propriam, sed potius nomine Ecclesiæ agitur de turpitudine prælatorum, vel singulorum. Aut agit quis proprio nomine, & tunc ad sui incommodum, & ad damnum potest turpitudinem propriam allegare, vt in c. 1. & c. 2. de confess.

Ad commodū Ecclesiæ.

Ad sui commodum.

Aut allegat in damnum alterius, & tunc per viam agendi, fundando ius agendi super turpitudine propria, & tunc non debet audiri, quia ex improbitate sua nemo debet actionem consequi. l. itaque fullo. ff. de furt. & c. inter dilectos. & est expressum in d. c. Ex tenore. eo. Aut excipiendo, seu replicando, vel intentionem suam aliter iuuando. & dic, quòd contra participem turpitudinis auditur, si ipse certat de damno vitando, & aduersarius de lucro captando, vel saltem intendit euitare solum damnum contra participem, & debet audiri. l. de tutela. C. de in integ. rest. min. & quod ibi not. Vnde si per collusionem probauit me maiorem ad instantiam tutoris, vt ipsum absolucrem à tutela, possum postea allegare hanc turpitudinem contra tutorem, qui fuit particeps huius turpitudinis. Si vero allegans non certat de damno vitando, imo potius vult inferre damnum alteri, & tunc regulariter non auditur etiam contra participem. Fallit in casu l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. vbi auditur quis allegando, quòd iurauerit contra participem, ad effectum vt alij puniantur. Item fallit in casu auctен. sed nouo iure. C. de pę. iudi. qui male. iudi. Et forte possunt reperiri consimiles casus excepti, sed regula est, vt audiatur. Ad hoc. c. 1. de confes. & 15. q. 3. c. nemini.

Contra participem criminis turpitudo propria allegari potest.

Aut allegat turpitudinem contra non participem, vt si turpitudo sua est detecta ab alio, potest eā allegare. vt l. decreto. ff. de susp. tut. vbi patet, quod quòd si tutor fuerit pronunciatus suspectus per Iudicem, potest allegare ipse istam suspicionem, ad effectum vt non teneatur in futurum. Et facit c. mulier, de iureiur. vbi mulier admittitur contra confessionem suam, ex quo confessio illa fuit reprobata à Iudice.

Si vero turpitudo illa non fuit ab alio detecta, non auditur eam allegando, vt in l. transactione finita. & nota quod ibi notatur. C. de transac. & in casu cap. nostri. Nec obstat si dicatur, quòd Canonici volebant hoc damnum vitare, ideo debebant admitti, quoniam ex quo ille erat receptus in Canonicum, non erat Ecclesiæ damnosum, vt haberet plures consiliarios.

Item Canonicus certabat hic de damno vitando, ne esset canonia sine præbenda. & vide notata in c. inter dilectos, supra alleg. Abb. in c. super quæstione, de concess. præb. & eccl. non vac.

V

VACILLATIO.

VAcillans, seu varians quis sit, & quomodo, & qualiter puniatur, vide supra in ver. Testis.

Nota tamen, quòd varietas, vel vacillatio, vel trepidatio deficientibus alijs externis indicijs, adeo Iudicem mouere possunt, vt ad torturam ex quolibet eorum deueniat, per doctrinam Bar. in l. de minore. §. plurimum. & Bal. in tract. de quæstio. c. 1. nu. 2. quam doctrinam sequitur Paris de Put. de indic. in ver. viso de indicijs inhabilitatis, nu. 1. & per totum. Guid. de Suz. de indicijs, & tort. ver. quę & qualia, nu. 33. Fran. Brun. in trac. de co. in quæst. 3. pri. par. nu. 30. Marsil. in §. diligenter, nu. 74. Et hoc tam in reste, quàm in reo intelligitur, vt Paris de Put. vbi supra.

VAGABVNDVS.

VAgabundus, idest qui per mundum vagatur certum non habens domicilium, secundum Alex. in consi. 166. vol. 2. potest vbiq; citari, & conuinci, c. si. de for. compe. & ibi per Maria. car. 51. colum. 3. hi solent à Principibus impetrare saluum conductum.

VEHEMENS SVSPICIO.

VEhementer suspectus in vehementem suspicionem reincidens, non dicitur vere relapsus, nisi relabatur in illos casus, qui sunt notati in c. accusatus. §. ille quoq; de hære. lib. 6. arg. in c. ad decimas, de decimis. ma-

Relapsus ex vehementi suspicione.

xime cum facile sit in vehementem suspicionem incidere. Ita decisum fuit Romæ per Pium Papam Quintum in congregatione, anno 1567. vide tamen Cald. in c. literas, de præsump. quem refert, & sequitur Squilla. in trac. de fid. cath. c. 19. vbi dicunt, q̃ in tantum conuersatio cum hæreticis arguit relapsum in abiurato, in quantum est sibi in abiuratione iniunctum in pœnitentiam.

Sed vehemens vehementi suspicioni superueniens transit in violentam. vide supra in ver. Suspicio.

VERBVM.

VErba vbi de necessitate requiruntur non sufficit simplex factum. Ab. in c. ecclesia vestra, de elect.

Verbum hæreticum dicens, & statim requisitus paratus corrigi, secundum Host. consideranda sunt maledicta ex personis hominum. C. de his qui impo. mal. l. 1. Nam ex leuitate, vel errore si hoc dicit, non quod id credat, contemnendum est tale dictum, & quia vere pœnitet, venia dignus

Lubricũ linguæ.

erit Lubricum quidem linguę ad pœnam facile trahendum non est. ff. ad l. Iul maiest. l. famosi. Sed dicit Ant. de Butr. Ego hoc casu pœnam aliquam, & pœnitentiam leuem imponerem, vt iterato sit memor, quod non

Si ex insania.

labatur lasciue talia dicere propter exempla aliorum, sed si ex insania dixit, tunc est miseratione dignus: si autem ex animo verba hæretica dixit, & paratus est corrigi, licet non sit hæreticus, tamen puniendus est plusquam in primo casu. Nam hoc casu Princeps iniuriam sibi dictam puniret, & ex qualitate personę, & dicti statueret pœnam, quia cum sit puniendus ex quo deliquit, nec sit expressa pœna, ergo arbitraria est imponenda,

Si ex animo.

de offi. deleg. C. de causis. Constat enim hunc plus deliquisse ex animo loquens quam primum, qui ex animi leuitate, seu errore deliquit, ideo maiori pœna dignum. ff. de pœn. l. capitalium. §. solent. Et hanc opinionem sequitur Io. de Imo post Matth. in clemen. 3. de hære. dicens, quòd aliqui proferunt verba hæretica, quę nullam habent excusationem, & proferunt ludendo, & iracunde, vel ex fatua simplicitate, & tunc talibus possunt Inquisitores pecuniarias imponere. Nam has pœnas solet imponere Ecclesia, 24. dist. c. quamquam, de Iudæ. Et talem pœnam non debet imbursare Inquisitor, sed dare pauperibus, vel ad aliud opus pium applicare, vel

Pecuniariam pœnam imponere.

etiam officio suo, vel carceribus suis. Vide Squillac. in tract. suo de fid. cath. post Card. Zabar. in clemen. 1. de fid. cath. §. nos igitur. vide supra in ver. Fautores.

Verba contra fidem prolata etiam iocosè.

Verba siquidem contra fidem etiam iocosè prolata punienda sunt extraordinarie ex arbitrio Iudicis. Lapus & Card. in clemen. vnica. §. sanc. de vsu. & 17. di. cap. nec licet, 23. q. 1. Hæc est fides. ex qualitate tamen personæ, loci, & temporis augenda esset pœna: iocus enim per quem ve-

nitur

nitur ad crimina, non est permittendus. ff. ad l. Aquiliam. Et nota, quòd eo casu quo huiusmodi verba non saperent hæresim manifestam, earum punitio non pertineret ad Inquisitorem, sed ad ordinarium. arg. in c. Accusatus. §. sane, de hære. lib. 2.

VERISIMILE.

VErisimile est id, quòd verum videtur & est vero simile, vt. ff. de adul. l. miles. §. mulier. Non verisimile autem dicitur illud, quòd à vero est multum diuisimile, vt ff. quod metus causa. l. non est verisimile. & Bal. in l. ea quidem. C. de accus. & est species falsitatis. Bal. in l. 2. C. de ser. fug. Car. in Cle. Ne Romani. de elect.

Verisimiliora sunt illa, quæ magis consonant iuri communi. Bald. in L. Non hoc. C. vn. legi.

Verisimile tripliciter dicitur, vno modo quando testis deponit ea, quę consonant iuri communi, vt dicit Anch. in c. 1. de reseri. lib. 6. & Ro. in rubr. de arb. col. 10. vers. Item præferuntur verisimiliora.

Secundo quando consonat rationi, vt per Bal. in l. qui accusare. de edend. Et in l. testium. col. penul. C. de test.

Tertio quando melius factum narrat. vt per Bal. in l. testium, & voluit Curtius in tract. de test. quæst. 19. vnde Bal. in l. 1. C. qui. & aduer. quos. dicit, quòd ad hoc vt ex semiplena probatione deferatur sacramentum, debet esse non solum semiplena, sed verisimilis. Nam si in contrarium est verisimile, semiplena probatio eliditur, & sacramentum non defertur. Idem Bal. in c. 1. de confes.

VERITAS.

VEritas catholica quæ, & quotuplex sit, vide supra in verb. Credibilia.

Veritatem aliter non posse haberi, intellige quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non potest, sed quando potentia plures interuenire possent licet actu interuenerint nisi isti inhabiles, tunc procedat vt communiter, vt si probatio esset facienda per testes clericos, & in eo loco non reperiatur nisi vnus clericus, alij inhabiles, & qui aliàs regulariter repelluntur, in subsidium isti admitti debent. Ita intelligit Ant. de Butr. in cap. tertio loco. de prob. & in conf. 23. quæstio. hæc in dubio. & Ias. in l. 1. C. de fum. tri. & in l. fin. C. de his quib. vt indig.

Et similiter quando veritas aliter haberi non poterit, probari poterit iuramento. Vide Guid. de Suza. de indicijs, & tort. num. 15.

VIA.

VIa æquior semper amplectanda est. l. placuit. C. de iudi. & c. si. de tran sact. propter hoc ob delictum alterius, domus duobus communis non est destruenda. Abb. in c. literis. de restit. spol.

VICARIVS.

VIcarium seu Vicarios etiam plures Inquisitor potest sibi in qualibet diœcesi instituere ætatis annorum quadraginta, secundum glo. in c. nolentes. de hære. in Clem. vel ad minus triginta, secundum priuilegium Clementis Septimi eius nominis, incipiens, Cum sicut ex relatione & c. Religiosos, vel clericos sæculares viros prouidos, & prudentes, scientia, & moribus pollētes, quibus potest delegare causas pro suo motu, cum sit delegatus principis. vt C. de iud. l. auia. & c. cum super. de off. deleg. Et ita videtur intelligere Io. And. in c vt commissi. de hære. lib. 6. & Clem. de hære. ciex eo. Sed alij dicunt aliter, videlicet quòd potestas delegandi Inquisitoribus arctius sit restricta, videlicet quòd possint subdelegare, & committere receptiones denunciationum, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationes testium, & cętera pręparatoria, seu media litis, non autem sententias, & hoc per quandam extrauagantē Clemētis Quarti, quæ incipit, Licet ex omnibus. §. vt ergo commissi. Quę fuit postea per Vrbanum Quartum approbata. Et ita vt plurimum ab Inquisitoribus de consuetudine in multis partibus obseruatur, licet prima opinio sit valida, & de iure. Amouere autem huiusmodi Vicarios solus Inquisitor, vel summus Pontifex potest. Magistri enim ordinis, seu Priores prouinciales ordinis Prædicatorū, vel Ministri generales seu Prouinciales ordinis Minorum licet possint instituere Inquisitores, non possunt tamen eos destituere, vel absoluere, nec eorum Vicarios, quorum institutio à præfatis Generalibus, vel Prouincialibus, sed à solis Inquisitoribus dependet. Et vltra, delegati est subdelegare, & illius solius in officio ad quod est delegatus. C. de iud. l. à Iudice. & c. cum super. de off. deleg. Inquisitor autem Domini Papę est delegatus, vt patet per. c. Ne aliqui. de hære. li. 6. igitur solius Inquisitoris est sibi Vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere atque à subdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Vicarios amouere solus Inquisitor potest.

Si scriptura nō appareat.

Nota quod licet non appareat per scripturam de auctoritate Vicarij Inquisitoris, dicitur non obstare, cum sufficiat, quod quis pro tali habitus, & reputatus fuerit ad validitatem actorum, maxime cum apparent multa acta tunc per ipsum Vicarium facta. l. Barbarius. cum ibi traditis per Doctores. ff. de off. prætо. Et ita conclusum fuit Romæ coram Pio Papa Quinto, 1567. die 10. Iulij.

Vica-

Vicarius quis perpetuus, & quis temporalis, & qui locum teneat Episcopi, & qualem portionem recipit Vicarius de fructibus beneficij. Abb. in c. extirpandæ. de pręb. Et in Cle. vnica. de off. Vicarij.

Vicarius tamen ad tempus non est censendus Vicarius, quia Vicariatus est titulus perpetuus, & superioris auctoritate constituitur. §. qui vero. Cle. vnica. Abb. in c. G. perpetuus.

Vicarius Episcopi habet ordinariam, & non delegatam auctoritatem. gl. in c. perlectis, dist. 25. & in c. licet, de off. Vic. lib. 6. Inno. in c. suam, co. in c. si quis contra. de for. comp. & ibi. Abb. & nota, quòd non obstante tali auctoritate, Vicarius Episcopi, vel capituli Sede vacante non habet potestatem procedendi in crimine hæresis, quia requiritur speciale mandatum, Ioan. de Imol. in Clem. 1. de hære. & vide Card. Zabar. super d. Clem. §. duro, quæsito. 12. si tamen Episcopus dedit Vicarium generalem, & in mandatis expresserit aliquid de his, quæ requirunt speciale mandatum, & sequitur clausula generalis, videlicet, Et omnia alia, quæ nos possumus, etiam si mandatum speciale exigerent, tunc potestatem habet. vt in glo. si c. 2. de off. deleg. lib. 6.

Vicarius Episcopi habet ordinariam, & non delegatam auctoritatem.

Nota etiam quòd delegatus Episcopi, vel capituli Sede vacante non potest super crimine hæresis vices suas committere alteri ab Inquisitore. facit. l. à Iudice. C. de iudi. Et quòd habetur in c. cum causa. de appel. sed bene potest consentire, quòd Inquisitor procedat, vt optime dicit gl. in ver. consensum. in Clem. 1. de hære. quam bene vide, & diligenter considera.

VICINVS.

VIcinus dicitur qui alta voce clamando audiri potest, idest eiusdem vici, secus de vicino large sumpto. not. in l. si tertius vicinus. ff. de aqua plu. Et hoc modo dicitur, quod ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini, & tanto quis subtilius præsumitur scire factum alterius, quanto vicinior est. Ex quo infertur, quod si testis deponens de facto vicini, interrogetur de causa scientiæ, & respondet, quia sum vicinus, probat, quia concludit præsumptiue præsumptione iuris, de qua per Bar. in l. 1. ff. si cer. pet. Abb. in c. quosdam. de præsump. Et nota, quòd in vicinio præsumitur notū, quod est notū in remotis. Ab. in c. quanto. de præsump.

Facta vicini scire præsumitur.

Vltra duas dietas non dicuntur loca vicinia.

Vicinia largo modo dicuntur loca, quando non distant vltra duas dietas. Tradunt Docto. maxime modern. in c. de constit. Et in c. quosdam. de præsumpt.

VIR, VEL VXOR.

VIr vel vxor in hæresim labens alter in fide perseuerans potest propria authoritate ab altero recedere, si tamen illa hæresim abiuraret cogeretur ad eum redire, quod intellige si sine iudicio Ecclesiæ recesserat, secus

Ecclesia quid possit in sacramẽto matimonii.

secus si iudicio Ecclesiæ. Fit tamen ista separatio quo ad cohabitationem, non quo ad vinculum. C. de illa, de diuorijs. & eo casu quo fidelis recederet, totam dotem aut donationem propter nuptias recuperaret. de donat. inter vir. & vxor. c. 1. Vide Gundis. de hære. c. 15. nu. 10.

Vir contrahens secundas nuptias viuente prima vxore, & econuerso, de iure ciuili fit infamis, & trãsportatur. l. qui contra legum C. de incest. nup. De iure autem canonico est excommunicandus, nec caret suspicione hæresis, cum videatur male sentire de sacramentis Ecclesiæ, maxime si publice secundas nuptias contraxit.

VOCATVS.

De fide respõsurus.

VOcatus de fide responsurus, & contumaciter non comparens, excommunicatur. & si per annum excommunicationem sustinuerit, vt hæreticus habetur. c. cum contumacia. de hære. lib. 6.

VOLVNTAS.

Morte nõ finitur voluntas.

VOluntas, mens, & animus delinquentis attenditur in distinguendo maleficio, vnde si quis accipit rem alterius non intendens furari, an furtum committat, vide Abb. in c. cum voluntate. de senten. excommuni.

Voluntas non finitur morte, sed quisque præsumitur in ea voluntate in qua moritur. c. maiores. de Bapt. secus de beneplacito, quod expirat per mortem, vt not. in c. si gratiose. de rescript. lib. 6.

VNIO.

VNio gentium facta ad finem illicitum quomodo puniatur, vide Alex. in consi. 3. 1. vol. Et quæ requirantur ad hoc, vt sit vnio, vide per eundem in consi. vlt. volu. 2.

Vnio personarum præsumitur facta contra remp. & non ratione priuati commodi, nisi appareret de causa quæ respiciat priuatũ commodũ, & inimicitiã. Bal. in cons. 262. vol. 2. & in cons. 445. vol. 5. & in cõs. 59. vol. 1.

VNIVERSITAS.

In vno solo cõseruata vniuersitas.

VNiuersitas, vel collegium qualiter debeat ad actum congregari, & an consensus debeat in communi præstari. Abb. in cap. cum omnes. de consti. Et an sufficiat sonus campanæ. Abb. in c. in causis. de elect. Et hæc potest remanere, & conseruari in vno solo, si alij sunt mortui, vel priuati, qui solus tamen non potest eligere seipsum, quia notaretur ambitione. Abb. in c. Gratum, de postul. taliter quod ius vniuersitatis, non vniuersitas potest seruari in vno, Ioan. de Tur. Crem. in c. si forte. 66.

Vni-

Vniuersitatis duæ partes ad minus debent conuenire in actibus vniuersi. vt l. nulli. quod cuiusq; vni. Ex his duabus partibus debet ad minus pars maior consentire. Sic intelligitur. l. quod maior. ff. ad municip. Et hoc sentit glo. in l. aliud, & Innoc. in c. 2. de noui oper. nunc. si tamen plures quàm duæ conuenirent, requiritur maior pars conuenientium. Abb. in c. cum omnes. de consti. Et nota, quod licet duæ partes sufficiant ad validitatem actus, tamen si tertia pars fuit comtempta, ideſt non vocata, possunt contemptum prosequi, ac facere retractari actum, vt in cap. quod sicut. de electio. Nam plus obest contemptus vnius, quam conditio multorum Abb. in c. nouit. de electio.

Tertia pars contempta.

VNVM.

Vnum plura continens.

VNum factum pluribus legibus punitur, quia plura delicta continet. l. nequaquam plura. ff. de priuatis delictis. & per Bar. in l. si adulterium cum incest. ff. de adult. & in l. 1. §. vnde quæritur. ff. de publ.

Vnius testis dictum absq; sui nominis publicatione valet, etiam si publice non effundat. Abb. in c. præterea. de spons. & matri. Vide ibi multa, & supra in ver. Testis.

VSVRA.

Imperator quibus se subiiciat canonibus.

VSura est causa spiritualis, vel quasi spiritualis, ideſt ecclesiastica, siue ecclesiastici fori. Io. And. in nouella. in c. si annum. de iud. & Abb. in c. ex literis. de iureiur. Et hæc, & concubinatus prohibentur non solum de iure canonico, sed etiam ciuili, quia Imperator submittit se canonibus in concernentibus animam, vt in auth. de Eccl. Ab. in c. cum venissent. de instit.

Vsuram non esse peccatũ asserens.

Vsuram asserens non esse peccatum tanquam hæreticus puniendus est, vt in cle. 1. de vsuris. §. sane, cum hoc sit contra doctrinam Ecclesiæ, vt eo. tit. c. 3. & c. cum tu. vt not. glo. & per Doctores. in alleg. cle. 1. de vsur. imo factis etiam asserens vsuras non esse peccatum secundum Lapum. Ab. & Io. de Imol. in d. Clem. 1. de vsur. dicitur suspectus de hæresi. Puca inhumaniter tractando eos quibus mutauit, vel simile quid agendo, quod tunc si grauata sit eius opinio, ita quod dici posset ex hoc diffamatus, tũc procedi poterit contra illum tanquam contra suspectum de hæresi. 11. q. 3. c. existimauit, & c. non solum. vbi habetur quod non solum verbis, sed etiam factis Deum negamus. Vide Sil. in tract. suo de fid. catho. c. 15.

De hæresi suspectus.

VTENS.

VTens falso instrumento nisi doceat vnde, & à quo habuerit, præsumptio est quod ipse illud fecerit, vt declarat Ioan. de Anan. in cap. qui de fur. de fur. vbi vide Salic. & Bald. in l. maiorem. C. de falsi. vbi Bal. dicit.

Nota

Nota ex hoc tex. quod qui vtitur falso instrumento præsumitur illud fecisse fieri, nisi nominet quis fieri fecerit, de quo etiam per Abb. in c. inter dilectos. in quinto notando. de excess. præl. Et Bal. in l. iubemus. §. sane. C. de sacrosan. Eccl. Abb. in c. fin. de crim. falsi. circa medium Alex. in l. si quis obrepserit. ff. de falsi. Salic. in l. si falsas. circa fi. C. de falsi.

Aduerte tamen, quod debet constare quod qui arguitur, vsus fuerit instrumento falso, & quod esset falsum tempore vsus, & productionis, ita loquitur d. l. maiorem. & doctores supra. Et ideo si produceretur instrumentum, vel chirographum quod reperiretur falsum, vel falsificatum, & non constaret quod esset ita falsificatum tempore productionis, non esset in lege, nec terminis dictorum, nec posset accusari de vsu abstinendo l. si falsos. C. de falsis, nec de confectione quod fecisset, vel fieri curasset, quia requiritur illa qualitas tempore vsus, vt dictum est. de hoc vide Bossium in pract. tit. de indicijs, & consid. ante tor. nu. 57. & 58.

Tépore vsus requiē qualitas illa.

VXOR.

Tori separatio.

VXor hæretici nō tenetur cohabitare sibi, imo potest petere, vt iudicio Ecclesiæ ab eo separetur, & pro hac fornicatione spirituali fiet tori separatio, sicut fieret pro carnali, vt 28. q. 1. simili modo, & c. causa. Et si talis hæreticus redierit ad Ecclesiæ vnitatem, tunc si non erant separati iudicio Ecclesiæ, altet coniugum tenetur omnino redire ad alterum, si vero iam erant per sententiam separati, tunc erit in electione illius qui in fide remansit, an velit redire ad coniugem, vel religionem intrare, quia non

Feruor fidei.

posset in sæculo remanere, nec alium recipere viuēte altero coniuge, cum ipse dicatur per pœnitentiam sanatus. vt 32. quæstio. nec q autem. Et ita debent intelligi verba. c. de illa. & c. quanta, de diuortijs.

Clericō male de matrimonio sentiens.

Vxorem duxisse clericus si inuentus fuerit publice, suspectus erit de hęresi, quia videtur male sentire de voto, loquendo de clerico, qui est in sacris, vel religioso professo, secus autem si clandestine, quia præsumitur solo libidinis impulsu id fecisse. Abb. in c. de homine, de celebratione miss.

Vxores plures ducens in stupri pœnam incidit. l. eam qui duas. vbi gl. & Sali. C. de adult. Aret. & Caccialup. vbi supra. Alex. in consi. 165. vol. 7. videtur male sentire de sacramento matrimonij. Abb. vbi supra.

Vxor, & filij cōtra hęreticos, sed nō pro eis in testes admittūtur. Quod non pro, satis videtur in c. filij, de hære. lib. 6. quod autem contra satis patet, quia testimonium eorum magis efficax est ad probandum contra.

Vxori fideli non licet subuenire viro hæretico de sua dote. Iser. & Matthe. in const. Pœna carere. & in const. Patarenorum. Vide Carer. de hæret. num. 169.

QVÆ-

QVÆSTIONES NONNVLLAE PRO OFFICIO FACIENTES.

QVÆSTIO I.

Emendatus de crimine.

AN reus qui de crimine se emendauit, accusari debeat. Respondetur quod sic, iuxta dictum Inno. in c. de his. de accusa. Et idem tenet glo. ibi. Et ratio est, quia per pœnitentiam satisfecit Deo, sed per punitionem in iudicio impositam satisfit reipublicæ, quam lesit reus committens delictum, vt cæteri timeant, ac quietius viuant. & facit. l. hi qui. C. de Apostat.

QVÆSTIO II.

AN contra absentem reum procedi possit. Respondetur quod proceditur per viā accusationis, aut per viam denuntiationis & inquisitionis. Si per viam accusationis, tunc aut non liquet, nec liquere potest de causa, & tunc est cōclusio, ꝙ siue lis sit cōtestata, siue non, proceditur ad sententiam diffinitiuam super crimine contra absentem, scilicet excommunicabitur. vt 4. q. 5. Quisquis, & 11. q. 3. c. Rursus. Et tunc aut venit infra annum, & tunc est conclusio, quod tūc absoluatur ab excommunicatione, aut audietur super crimine illo. Aut non venit infra annum, & tunc est conclusio, quod post annum super crimine illo non audietur, quia intelligitur iuris interpretatione crimen confessus. vt in c. alleg. Rursus. & cap. Quinque. & de præsump. c. Nullus, secundum Goff. & c. r. vt lit. non contest. per Spec. §. sequitur videre, & Ioan. And. de hære. c. cum contumacia. in fin. lib. 6. Et per annum huiusmodi excommunicatio potest aggrauari, vt procedatur contra eum ad suspensionem, vel perpetuam beneficij, & officij priuationem. vt in cap. Rursus. super. vt notat Imo. Hostien. de æta. & quali. ord. Cum bonæ. Aut liquet. seu liquere potest de accus. & tunc aut non est lis contestata, & tunc est conclusio, quod nunquam est procedendum contra absentem lite non contestata. moderni enim, vt dicit Archid. dicunt quod nunquam est procedendum contra absentem lite non contestata. c. 1. de iudi. lib. 6. vbi de hoc. & dicas quod capitula prædicta. Rursus Quicunque. & Decernimus intelligūtur lite contestata, licet ex literis illorum non colligatur, secundum Bern. & Archid. Aut lis est contestata, & tunc est conclusio, quod possint testes recipi contra eum, & si causa liqueat, sententia diffinitiua

Cōfessus per contumaciā.

pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

proferri. Sic intellige prædictum. cap. decerniminus. & 24. q. 3. de illic. & 11. q. 3. Rursus, & Quicunquæ. quæ capitula loquuntur, cum directe per viam accusationis de crimine agitur.

Si vero proceditur contra criminosum absentem per viam denunciationis vel inquisitionis. Si per viam denunciationis tunc est conclusio quod non requiritur litis contestatio, vt est casus secundum vnam lecturam. glo. in cap. veritatis. de dolo. & contu. Si deducitur per viam inquisitionis, & tunc si non possunt reperiri testes qui deponant super veritate criminis, sed est propter infamiam indicenda purgatio, & inquisitus est contumax in se purgando, tunc est conclusio quod absque litis contestatione, talis punitur de crimine, ac si esset conuictus, & hoc voluit glo. in cap. de accusationibus. 3. q. 8. & clarius. glo. 24. q. 4. de illicito. Aut reperiuntur testes qui probant veritatem criminis, & tunc distingue, aut fit inquisitio contra absentem ad instantiam partis, & parte instante, & tunc est conclusio, quòd non valet processus lite non contestata, sed debet procedere contra eum, alias ad annotationem bonorum, vel alias, prout no. in cap. decernimus. Aut fit inquisitio contra eum ex puro & mero officio iudicis parte aliqua non instante, & tunc aut est absens, & tunc est conclusio, quod proceditur contra eum super principali lite non contestata. vt in cap. quoniam & qualiter, el 2. §. debet. de accusat. Aut est præsens, & est conclusio, quod ordo iudiciarius est seruandus, aliàs processus non valeret. cap. cum dilectus. de purg. can. & hoc no. de mente Laudu. de offi. ord. cap. 1. in clemen. Idem not. Bald. in d. cap. qualiter. & quando quo ad absentem in 1. glo. ver. Si vero infamatus. & quo ad præsentem in §. debet. vt dicit Henricus Boych. Vel sic summatim posset dici ad quæstionem prædictam secundum quosdam, quod aut agitur de proferendo sententiam diffinitiuam immediate ex delicto in iudicio deducto, aut ex alia causa orta ex iudicio accusationis, vt quia fuit excommunicatus propter contumaciam, & ipse perdurauit in illa per annum, sic illa contumacia transiuit in specialis speciem delicti, & tunc est conclusio quod sine lite contestata, propter illam contumaciam damnari poterit, & ita potest alio modo intelligi. tex. d. cap. veritatis. & hunc intellectum posuit ibi glo. magna. in fin. Et ita potest intelligi. cap Rursus. & cap. Quicunque alleg. in glo. Aut agitur de ferenda diffinitiua super crimine in iudicio deducto, & tunc aut crimen est notorium, & tunc est conclusio, quod non requiritur. lit. contest. quod & potest intelligi. tex. 86. dist. tanta. vbi etiam de hoc. nam ibi notorie ille Episcopus venerat ad exarandum mellera illius. Aut delictum non est notorium, & tunc si est tale delictum ex quo periclitaretur publica vtilitas si non procederetur, tunc est conclusio, quòd lite non contest. potest procedi contra absentem. Sicut in crimine lapidationis propter quod vtilitas Ecclesiæ destruitur. Et hoc est quod voluit. glo. in c. de accusationibus. 3. q. 8. esse speciale

speciale in crimine lapidationis. Idem tenet glo. 2. q 8. c. 1. & ex ista ratione proceditur contra clericum non residentem, & absentem ad priuationem beneficij. ita dicit glo. ma. in d. c. veritatis. Et ista potuit esse causa quare proceditur lite non contestata, in crimine læsæ maiest. vt in extrauagan. Ad reprimendam. & idem & sequitur periculum animarum si non procederetur, & esset impossibile litem contestari. Idem potest dici de processu, qui fit contra hæreticum mortuum, ne ex eius opinione alij inducantur ad errores, & sic periclitaretur vtilitas publica, immineret q; periculum animarum, & tunc conclusio est, ꝙ requiritur litis contestatio, vt dicitur in d. c. de accusatio. & de iudi. c. 1. & hoc probat optime, c. cum, 1. & ff. de re iudi. cum ibi not.

Quantum vero ad sententiam, an possit ferri contra absentem, dicendum est, vt supra, requiri contestationem litis, & si reus est absens ante litem contestatam, planum est, quòd non potest, vt de lite contesta. per totum. Aut sumus in casibus in quibus non requiritur litis contestatio, vel reus est absens in alijs casibus post litem contest. & tunc si non liquet de causa, de iure ciuili non potest regulariter in criminibus capitalibus. vt dicit glo. in d. c. de accusationibus. fallit tamen in casu extrauag. Ad reprimendam. & alios quos ibi posuit Ber. In non capitalibus vero potest. De iure autem canonico, glo. tenet, quòd possit. Sed posset dici, ꝙ vbi esset imponenda pœna non afflictiua corporis, licet sit afflictiua honoris, quod posset sententia ferri contra absentem, vt in d. c. veritatis. Si autem pœna afflictiua corporis esset imponenda, sicut pœna degradationis actualis, vel carceris, tunc requireretur præsentia rei, & sic posset dici, ꝙ idem esset de iure canonico, quòd de iure ciuili, quia sententia est frustratoria, nec posset sententia executionem habere, cum in personam sit facienda executio.

QVÆSTIO III.

AN contra hæreticum post mortem possit procedi, si in vita non sit processum.

Contra mortuũ quomodo procedatur.

Respondetur, quòd generaliter omnia crimina sua cum pœna simul cum morte extinguuntur. l. 1. & 2. C. si reus, vel accusator mor. fuer. 24. q. 2. c in summa. quòd etiam procedit si reus post latam sententiam contra eum pendente appellatione mortuus fuerit. l. fi. C. si reus, vel accusator mor. fue l. 2 C si pend. appel.

At in crimine læsæ maiestatis secus est propter immanitatem delicti, de tali enim ac tanto crimine etiam post mortem quis imputari potest, & procedi, siue pendente iudicio quis mortuus fuerit, siue iudicio nondum cepto. l. pen. & vlt. C. ad l. Iul. maiest. l. fin. ff. ad l Iul. maiest. §. publica. & vide bonam glo. 24. q. 2. quæ enumerat omnes casus, in quibus procedi-

tur

tur post obitum alicuius. & ad idem glo.in c.accusatus,de hære.li.6.iuncto tex in ver.post mortem.

Non defunctus, sed ipsius memoria damnatur.

Sed aduertendum est, ꝙ in hoc casu non damnatur defunctus, sed defuncti memoria l.2 in fin.C.de testamen. & manum. Lud.Rom.singu. 403.& singul.1278. Inquisitio igitur, & processus formabitur non contra ipsum mortuum, sed contra eius memoriam, quæ venit damnanda cum confiscatione bonorum. Ita dixit Angel. Aret.§. interdum. Instit. de hære.quæ ab intest.defer. vbi bona glo. in ver. memoria, dicit, quòd defunctus non est damnandus, cum iam sit mortuus, nec contra eum formandus est processus, cum mortuus non possit citari.l.de qua re.§. 1.ff.de iudi.Et vide Angel. in tractatu malefi. in ver. *Che hai tradito la tua patria.* ver. Et bene aduertas. & in ver. Qui Iudex videns, & cognoscens, in ver.& prædicta proce. Citandi enim sunt filij eius,& agnati,vt veniant ad contradicendum, si quid habent, quod opponant,ne Titij memoria damnetur. Ita volunt Angel.Aret.in §.interdum.colum.2. in gl.in ver. damnato. Instit.de hære.quæ ab intest.defer.vbi dicit, quòd non est mirum,quòd citari debeant, quia eorum interest.l.1. 2. & 3.ff. de liberal. causa. Et l.lege Cornelia.ff.de iniur.in princip. ac etiam sua interest propter bona,vt l.1.& per totum.C.si reus,vel accusator mor.fuer. Idem dixit Bal.in consi.63.vol.4.

QVÆSTIO IIII.

AN autem Aduocatus interuenire possit quando agitur de damnanda defuncti memoria.

Dic quòd proculdubio Aduocati pro hæreticis interuenire non debent,vt in cap.fin.de hære lib.6. Et in l.quisquis.§.denique iubemus. C. adl.Iul.maie. Et per Bar.in extrauag. ad reprimendum. in ver. sine strepitu. Si tamen agatur ad damnandum defuncti memoriam eius qui de hæresi est inculpatus,Aduocatus & defensor interuenire potest,vt notat.l. in l.reos. C. de accusa. in fin. Et late habetur per Præpo. in c.si quando. 2.q.7. & ratio est, quia tunc non agitur de imponenda pœna ordinaria, & etiam quia defunctus personaliter ad sui defensionem comparere non potest. Et nota,quòd hæres tenetur defuncti innocentiam defendere: Inquisitor autem tenetur contra defunctum probare, & nisi probet, hæres dicitur ipsius defuncti probasse innocentiam. Vide Hieronymum Gigant. in tract. suo de crimi. læsæ maiest. in rubr. qualiter procedatur. quæstione 28. & 29. Quantum autem duret tempus inquirendi de hæresi, siue in vita,siue post mortem,iam diximus supra in ver.Cadauer, & ver. Hæreticus.

Aduocatus admittitur ꝓ agentibus.

QVAE-

QVAESTIO V.

AN pater filium,& filius patrē de hæresi infectum denūciare teneatur.

Primo videtur quòd non, quia pater à filio accusari non potest.l. iniquum.C.qui accusare nō possunt.l qui accusare.ff.de accusatio. Erubescit enim lex filios esse castigatores parentum suorum.§. sed quod est sanin auth.de nup.l.cum oportet.C.de bon.quæ liberis.præsertim ne filij videantur sanguinem suum tradere,quem excusare tenentur. l.prima. ff.de bonis eorum qui ante senten.mor.sibi consci.facit tex.in cap.18.Leuit.vbi dicitur,Patris tui turpitudinem non discooperies.

In oppositum dicendum putamus,quòd tantę immanitatis est crimen hæresis, quod filius patrem, & pater filium denunciare tenetur.tex.est in l.famosi.ff.ad l.Iul.maiest.Et l.hi quos.ff.de accusa l.vix certis. ff.de iud.l. fi.C.ad l.Iul.maie.& facit pro hoc quod voluit And.de Iser.in c.1.§.præterea. titu. quæ fuit prima cau. beneficiamittend. in vsibus feudi. vbi dicit quòd filius tenetur indicare patrem contra imperium, vel rempubl. machinantem.allegat Tullium lib.3.de Off.vbi ait quod castrorum disciplina est antiquior, quā liberorum charitas.l.postliminium.§.filius. ff. de capt. & postlimi.reuers.ad idem dicas facere quod dicit idem Cicero. lib.3. de Offi. cuius verba sunt hæc: Quid,si tyrannidem occupare,si patriam prodere conabitur pater,silebit ne filius? imo obsecrabit patrem,ne id faciat. si nihil proficiet, accusabit, minabitur etiā.ad extremum,si ad perniciem patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponet saluti patris. Facit ad hoc glo.in c.1.in ver.& Christiani. de conuer.infidel.quæ dicit, quod pro patria pater in filium, & filius in patrem insurgere tenetur. Nec propterea filius accusans patrem in hoc crimine,dicitur ingratus, si cū veritate pronunciet. Ita notauit Matth.de Afflictis.in c.1 §.& bona committentium. col.4.vers.& scias quod tanta,nu.41.in tit.quæ sunt regalia.in vsibus feudi. De quo dicit esse glo.in consti.regni,quæ incipit. Inconsutilem.de hęret.in ver.flāmarum.Et facit quod dixit Dominus in Euangelio.Matthę. 19.Qui amat patrem,vel matrem plusquam me,non est me dignus.

Filius patrem in quibus accusare possit, & debeat.

Pater in filiū, & filius in patrem.

QVAESTIO VI.

AN bona alienari prohibita veniant in confiscatione bonorum.

Dicitur quod non. facit tex. & ibi Bar.in l. Imperatori. ff.de fidei commissliber.idem tex.in l.iura libertorum.ff.de iure patro. idem voluit Io.And.in addi.ad Spec in tit.de feud.& Alex.in consi.23.opportune consideratis.in 1.vol.& de hoc est casus in authen. bona damnatorum. C.de bonorum præscriptione. Aduerte tamen quod hoc procedit quando alienatio est prohibita in alterius fauorem,quā eius qui alienare prohibetur

Bona prohibita alienari confiscari nō possunt.

ab

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab ipso testatore, vt notat Bar. in l. si quis in tantum. C. vnde vi. circa medium. Aug. Berous in quæstioni. suis familiaribus, q. 41. Maria. Socin. iunior. in consi. 158, abunde, col. 11. nu. 36. in 2. vol.

Sed quæritur an saltem vsufructus huiusmodi bonorum alienari prohibitorum, vsufructuario cuius bona publicata sunt naturali viuente, veniat in dicta confiscatione. Bal. & Salic. in l. 1. C. de bon. quæ liber. dicunt, quòd non, per textum in l. corruptionem in fin. ff. de vsufruct. idē tenuit Alex. in cons. 88. opportune consideratis. in 3 vol. Contrarium tenuerūt Alex. in consi. 154. decreueram in hac causa. ver. circa illud. n. 2. Paul. de Cast. in l. insulam. ff. solut. matri. pro quorum opinione adducimus ea, quæ voluit Matth. de Afflictis in titu quæ sint regal. §. Et bona committentium. col. 1. nu. 5. vbi dicit, quod licet in generali cōfiscatione bonorum feudum non veniat, quod tamen fiscus feudum tenebit durante vita ipsius condemnati. Adducit ad hoc And. de Iser. in c. 1. §. præterea. in tit. quæ fuit prima causa benefi. amitten. Et in §. denique. eo. tit. & pro hac opinione faciunt quæ dicuntur in sequentibus.

Fiscus in quibus fructus suos faciat.

QVAESTIO VII.

AN Iuspatronatus veniat in generali confiscatione bonorum facta ob crimen hæresis.

In hac quæstione Doctores sunt varij. Nā Floria. in l. via. §. si fundus. ff. de serui. rustico. prædio. tenuit iuspatronatus transire in fiscum facta generali confiscatione, ea ratione, quia iuspatronatus transit cum vniuersitate bonorum. Idem tenuit Abb. & Io. Andr. in cap. nobis. de iure patro. Idem Abb. in c. laici, & c. 5. & alij multi.

Contrariam partem quam veriorem forte putamus, tenuit glo. in c. satis peruersum. distin. 1. 1. & glo. in cle. pastoralis. in ver. subiectę. de re iudi. Bar. in extrauag. ad reprimendam. in ver rebellando. Card. Zab. in cle. si plures, de iurepatro. Matth. Afflict. in c. vnico. §. ex eod. nu. 9. in tit. de legi. idem tenuit Archid. in c. filij. 16. q. 7. Imo. in l. insulam. ff. sol. matri. Et hāc opinionem sequitur Ang. in lib. malefi. in ver. & eius bona publicamus, in ver. & nota quod facta. nu. 5. idem habetur per Felin. in d. cap. quanto. col. 3. de iud. & per Cępol. in cons. 80. & per And. de Iser. in c. licet. in tit. si de feu. fuerit controuersia. At concordando has opiniones forte posset dici, quod plus prima opinio procedit donec viuit condemnatus, vt scilicet eo viuente fiscus habeat prę sentare eueniente casu vacationis beneficij patronalis, sicut præsentare potuisset condemnatus ante condemnationem, facit ad hoc tex. in l. lex vectigali fundo. ff. de pignori. Et l. peto. §. prædium. ff. de leg. 3. Secunda autem opinio habet locum post mortem condemnati, nam eo mortuo iuspatronatus non erit apud fiscum, sed transibit in descendentes damnati.

Ius patronatus quomodo transit in fiscum.

QVAE-

QVAESTIO VIII.

AN feudum veniat in generali confiscatione bonorum.

Dic quòd Doctores sunt varij. Alex. in l. si finita. §. de vectigal. ff. de damno infecto. tenuit quod non, & ibi pro hac opinione multa accumulat. Oppositum tenuit Albericus in tract. suo statut. in 3. parte. q. 16. pro qua opinione adducit in argumentum dictum Auctē. si vero dominus semper. C de hære. & tex. in l. si quis prę sbyter. C. de Episc. & cler. & multa alia. Et forte pro concordia harum opinionum possumus dicere, quod non transit feudum in fiscum quo ad proprietatem, transit autem quo ad vsumfructum, viuente scilicet ipso condemnato.

Feudum quo modo transit in fiscum.

QVAESTIO IX.

AN confiscatis bonis omnibus pro crimine hæresis, in tali confiscatione veniant bona emphyteutica.

Respondeo, quòd sic, si talis confiscatio fiat per Iudicem ecclesiasticum siue talis emphyteusis sit ecclesiastica, siue nō. Martinus de Laude in suo tract. de fisco. q. 3. & allegat Bal. in l. fi. C. de rerum diui. Et 9. q. 3. c. quia. Alber. in l. cum duobus. ff. pro socio. §. fi & Oldr. in consi. 17. Et hoc vnum nota, quod eo casu quo emphyteusis ex generali bonorum confiscatione non transeat in fiscum, fiscus tunc durante vita condemnati fructum habebit talis dominij, soluendo tamen dum fructus percipit annuum canonem. l. fundos. ff. famil. erciscun. l. fructus. ff. solut. matrimo.

Bona emphiteotica quando confiscantur.

QVAESTIO X.

AN hæreditas delata condemnato de hæresi antequam condemnetur, nondum tamen adita, veniat in tali confiscatione.

Respondetur, quòd non, & hanc quæstionem mouet Nellus in tract. bannitorū in prima parte secundi temporis. q. 30. qui dicit eam vidisse de facto sic terminari, & plures rationes adducit, quas videre poteris si tibi placuerit.

Hæreditas nō adita an confiscantur.

QVAESTIO XI.

AN si filius de hoc crimine condemnetur, pater fisco legitimam dare teneatur.

Respondeo, quòd non, quia filius patre viuente nullam habet actionem ad petendum legitimam, vt habetur in l. post emancipationem. ff. de liber. legat. Et comprobatur, quia pater filium qui commisit crimen læsæ maiestatis humanæ, exhæredare potest, vt per Andr. de Iser. in c. 1. §. præterea vasallus, col. 3. ver. audiui iudicatū. in tit. quæ fuit prima cau. benefi. amit.

Legitima nō datur fisco.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO XII.

AN bona fiscalia etiam fisci nomine vendens, teneatur de euictione, & coram quo iudice.

Respondetur, quòd tenetur de euictione. per tex. in l. venditor. ff. de iudi. vbi vendit or quantumcunque priuilegiatus tenetur defendere emptorem coram suo Iudice, sicut clericus tenetur defendere eum coram Iudice sæculari, vbi emptor laicus conuenitur. vt Abb. & Doctores. in cap. fin. de emptio. & venditio. Soc. in consi. 91. volum. 3. Et est glo. in c. clericus nullus. 2. quæst. 1. Et est communis opinio secundum Florian. in l. fin. ff. de noxalib. Sed aduerte quòd in fisco est aliter, quia potest trahere actorem ad suum iudicem. tex. singul. in l. 3. C. de iure fisci. lec. 10. & ibi Bar. & clarius Pla. quem dicit vnicum. tenet Paul. Castren. in d. l. venditor. Florian. in d. l. fi. §. fin.

QVAESTIO XIII.

AN in crimine hæresis, vel læsæ maiestatis existens, propter quòd ipso iure à die commissi criminis confiscãtur eius bona, vxor rei petit à fisco dotem, vel alia bona quæ dicit tradidisse ad matrimonium, & ad fundandam suam intentionem docet instrumentum dotis confessionatum renunciare exceptioni nõ numeratæ dotis, & non docet per testes, vel fidem tabellionis, vel aliter de numeratione, est dubium, An sufficiat hæc probatio ad obtinendum.

Ad hoc dicitur, quòd est casus expressus qui determinat hanc quæstionem. in l. si quis post hac. C. de bonis proscrip. vbi tex. probat, & dicit clare quòd non sufficit instrumentum, sed quòd vere constet de numeratione, vbi dum dicit tex. dos etiam non quæ aliquotiens inaniter dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, representetur quem. tex. ad hoc allegat Pal. Rui. in repe. cap. per vestras, fol. 18. quòd est contra Paul. Castr. qui tener in l. si marito. ff. soluto matri. quòd creditur instrumento dotis confessionatæ in præiudicium fisci, si est lapsum. tempus opponendi exceptionem non numeratę dotis; vel est renunciatum prædictæ exceptioni Sed in hoc est distinguendum, quòd si instrumentum dotale est factum ante commissum delictum cum internallo temporis probatur dos per instrumentum dotale confessionatum continens renunciationem exceptionis non numeratæ dotis. Sed si post commissum crimen, vel paruo internallo, antequam committatur non sufficit. instrumentum confessionatum, nisi probetur vera numeratio.

Dos confisca nõc. patiẽs.

Hanc distinctionem fecerunt Salicet. & Angel. in d. l. si quis post hac. Andr.

And. de Isern. §. primo. in authen. de sta. verb. diffidamus. Colligitur hæc distinctio ex notatis per Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. Et per Decium consi. 235. vbi loquitur magistraliter in hac materia. Nec obstat quod dicit Paul. quod fiscus habetur loco creditoris, vt est glo. singul. in dicta l. si quis post hac, quam ibi Doctores. Ad cuius confirmationem & corroborationem facit, quia in delictis quasi cõtrahitur, vt in l. Imperator. ff. de iure fisci. & in l. fin. C. de fundis patrimo. lib. 2. Vnum non omitto, quod est satis singulare, & quottidianum ad propositum, quòd etiam si non constat dotem fuisse verè numeratam aliter quàm ex eius confessione, præsumitur verè fuisse numeratam, siue fiat confessio ante matrimonium, siue eo constante, quod præcessit promissio dotis, tex. in l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non numer. pecun. Ita intellexerunt ibi Salic. & Paul. Castr. & Ioan. Andr. in addi. ad Specu. titu. de dona. inter vir. & vxo. in rubrica. Roma. in consi. 445. Paul. de Castr. in consi. 383. 2. volum. Soci. in l. 1. num. 55. ff. soluto matri. Alex. in l. pen. §. si vir. ff. soluto matri. & est communis opinio, vt testatur Couaruuias. l. 1. Resu. cap. 7. num. 6.

QVÆSTIO XIIII.

AN si fiscus cum priuato habet bona communia, totam rem, partem videlicet socij, & suam, possit alienare.

Respondetur, quòd sic, & ita practicatur per l. 2. C. de communi rer. alien. & in l. 1. C. de venditione re. fisca com. cum priua lib. 10. & in l. 54. 77. 5. par. 5. quòd est intelligendum quando dicta bona non recipiunt commodam diuisionem, vt afferat pars respectu partis tantam vtilitatem, quantam afferet totum respectu totius, vt notant Doctores in l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. & declarat, & glo. Pla. in 1. d. 1. C. de vendi. rer. fisca. com. cum priua. Imo etiam & si recipiat commodam diuisionem, potest vendi res integra si fiscus vendens totam rem reciperet vtilitatem, quia plures venderetur vendendo totam rem. Et nota, quòd semper socius volens emere fisci partem, præfertur omnibus, vt tex. in dicta l. 2. de communi rer. alien. & ibi Doctores, & Bald. in l. fin. C. de iure emphit. & Iason ibi in 3. colum.

QVAESTIO XV.

AN si aliquis hæreticus deficiat in sibi indita purgatione, & propter hoc puniatur tanquam conuictus, inuentusq; fuerit alienasse bona sua, & cum hæreticorum bona à die commissi criminis confiscata censeantur, si censeatur probatum crimen eo tempore quo testes deposuerunt de hæresi, vel tempore quo in purgatione defecit.

Bona in purgatione deficientis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Respondetur, quòd videtur bona ipsa confiscata fuisse tantum tempore purgationis, vt tex. in c. cum contumacia, de hære. lib. 6. iuncta glo. vbi dicit, quòd post annum habetur pro conuicto ille, qui responsurus est de fide, & sic attenditur tempus præsens, vt habeatur pro conuicto, & non tempus quo deposuerunt testes. ad idem facit tex. in cap. excommunicamus, il 1. in princip. §. qui autem. ibi loquendo in defectu compurgationis, dicit quòd tunc venit condemnandus, dum deficit in compurgatione. Pondera bene dictionem Tunc, quæ denotat extremitatem temporis, vt in l. 4. ff. de conditio. & demonstratio. Nam in eo, quod dicit text. tanquam hæreticus, tunc est condemnandus, videtur quod tunc temporis sit probatum delictum, & non tempore quo deposuerunt testes. Præterea quando quis ficto modo condemnatur, non debet in præiudicium tertij probationes interpretatiue extendi, nec ficta probatio præiudicare debet tertio. Anchar. in c. cum contumacia, vt supra, per notata per Bart. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. vbi dicit Anchar. quòd licet effectus veræ confessionis transeat in hæredem, non tamen effectus fictæ confessionis, & multo magis contra tertium, sed confessio est probatio, vt in toto titulo de confessis. ff. & C. & per Io. Andr. & Abb. & Fel. in rub. de proba. Ergo sequitur, quòd debet attendi tempus condemnationis, & non tempus quo testes deposuerunt. ad hoc facit consi. Cald. in consi. 5. de hæresi, quòd ad hoc allegat Philip. Franc. in c. cum contumacia, vbi dicit, quod non censetur hæreticus interim, quia nondum est probatum delictum. facit tex. cum glo. & ibi Doctores in c. inter solicitudines, de purgatione canonica.

Sine probatione talis qs nõ censetur.

QVAESTIO XVI.

AN contra ementem rem ab hæretico post delictum ab eo commissum, si immediate habuit, ab ipso sit procedendum via executiua, vel ordinaria.

Respondetur, quòd via ordinaria procedendum est, quia de iure communi nunquam proceditur via executiua, etiam si actor habeat reum per scripturam obligatum. tex. singul. in l. minor 25. annis, cui fideicommissum. ff. de mino. quem commendat Iason in l. fin. de edict. diui Adria. & Suarez. in l. post rem ff. de re iudi. & sic requiritur libellus, & processus iudiciarius de iure communi: & ad idem est tex. in l. 3. C. de executio. rei iudi. & in l. 4. § condemnatum. ff. de re iudic. etsi quandoq; proceditur via executiua, est ratione clausulæ guarentigiæ, quæ ponitur in cõtractibus, videlicet, dedit potestatem iudicibus, &c. tenet Suard. in d. l. post rem. vbi tractat ad longum materiam super dictam clausulam guarentigiæ. Aliqui tamen sunt casus de iure communi, in quibus proceditur via executiua, quos numerat Ias. in d. l. fin. inter quos non reperitur hic

Via executiua primo nõ est procedendum, sed ordinaria.

hic casus, & sic relinquitur dispositioni iuris communis, vt in l. commodissime. ff. de lib. & postu. & in l. si cum dotem. § 1. ff. soluto matrimonio. cum vulgaribus, & ponit Iason in d. l. fin. vnum casum quotidianum & singularem, quòd legatarius, vel fideicommissarius potest agere pro legato, vel fideicommisso via executiua per tex. in § Illud verbo decreto, & ibi Angel. in authent. de hæredit. & falci. & dicit vnicum, quia alibi non reperitur, sed contrarium tenet Suard. in d. l. post rem, fol. 116. vbi respondet dicto §. Et non solum non inuenitur de iure communi, quòd contra ementem rem ab hæretico procedatur via executiua, imo in terminis reperio contrarium tenere Anchar. singulariter in c. fin. de præscrip. lib. 6.

QVAESTIO XVII.

AN hæreticus occultus acquirat fisco, videlicet si aliquis instituit hæredem hæreticum, vel ei donauit, aut legauit aliquid, antequam sit declaratus hæreticus, ignorans illum esse hæreticum, si hæreditas, donatio, vel legatum veniet ad fiscum, vel ad substitutum, vel coniunctum, aut ad venientes ab intestato, vt in l. vna. § 1. & 2. C. de cadu. tollen.

Pro responsione, adducenda sunt fundamenta pro vtraque parte. & pro parte affirmatiua, scilicet quòd veniat ad fiscum. facit l. 4. titul. 3. 6. part. quæ videtur velle, quod ad hoc, vt dicatur hæreticus incapax acquisitionis, requiritur sententia declaratoria, & clarior in l. 4. titu. 26. part. 7. Ex quibus infertur quod ante sententiam declaratoriam non dicitur incapax ad acquirendum.

Sed pro contraria parte, videlicet, quòd hæreticus occultus est ipso iure incapax bonorum, & per consequens non acquirat fisco, facit tex. in l. si in metallum ff. de his quæ pro non script. Et in l. secunda. C de hære. instit. vbi probatur quòd id, quod relinquitur damnato in metallum habetur pro nõ scripto, & venit ad substitutũ, vel ad venientes ab intestato.

Fiscus ex hæreditate hæretici occulti quid speret.

Secundo pro hac parte facit determinatio Io. Fab. in §. legati. insti. de legat. vbi dicit, quòd non valet legatum factum hæretico, & loquitur indistincte, sit occultus, vel non.

Tertiò facit tex. in cap. excommunicamus il 1. de hæret. in §. credentes, vbi hæreticus est incapax acquisitionis bonorum actiue, & passiue, nulla facta distinctione, an sit ante declarationem, vel post. Et Ioan. de Anania. ibi in 2. colum. nume. 7. dicit hæc verba, Quid faciendum de illa hæreditate, quæ defertur istis, qui capere non possunt, quia sunt intestabiles etiam passiue, vtrum vadat ad successorem, vel fiscum? vbi determinat, quòd vadit ad alium successorem, quia ista hæreditas videtur pro non scripta, quæ non vadit ad fiscum. allegat tex. in d. l. si in metallum. ff. de his, quæ pro non script. quia ad hoc quòd veniat fiscus, est necesse, quòd ille cui aufertur hæreditas, habeat nomen hære-

Incapacium hereditas ad quos spectet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditatis. l. Pampinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. testa. alias cum nihil fundetur in persona non capacis, ergo nihil est quòd fiscus possit acquirere.

Quarto videtur de hoc casus expressus in l. si in metallum, de iure fisci. ff. qui expresse videtur decidere hanc quæstionem. Nam dicit, quod relictum damnato in metallum ante sententiam, ad fiscum non venit, iuncta glos. ibi. quæ dicit, quòd in relicto post sententiam, erat minus dubium, & sic probatur, quòd ante sententiam non acquirebat fisco, & per illam l. cum glos. probatur clare, & videtur tenendum quòd hæreticus occultus non acquirit fisco, quia si hoc procedit in damnato in metallum, à fortiori in hæretico, cum grauius sit æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. c. vergentis, quia eo ipso quod quis committit crimen læsæ maiestatis amittit dominium ipso iure, vt tenet Cinus in l. Imperator. ff. de iure fisci. ibi Bart. per l. penul. & fi. C. ad legem Iul. maiestatis. & est l. 5. titu. 2. par. 7. & idem in hæretico, & à fortiori per text. in d. cap. vergentis. de hære. & in cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. Si ergo ipso iure amittit bona omnia à die commissi criminis, à fortiori efficitur inhabilis ad acquirendum alia bona, quia facilius aliquid retinetur quàm de nouo acquiratur. l. patre furioso. de his qui sunt sui, vel alieni. ff. & l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. oblig. nec obstant leges, quæ in contrarium posset allegari, quia probant à contrario sensu, quod non habet locum quando reperitur contrarium in iure, vt in cap. à nobis. il 1. de sent. excom. & quod reperiatur dispositum contrarium est text. in dict l. In metallum. ff. de iure fisci. & in d. l. 5. titu. 25. part. 7. & in dict. l. fin. titu. 17. 6. part.

Inhabilis ad acquirẽdum quando fiat hæreticus.

QVAESTIO XVIII.

AN bona in peculium profectitium à parte postmodum in hæresi lapso data filio, fisco sint applicanda.

Respondetur primo, quod non per tex. quem Bart. & Doctores ibi dicunt singularem. in l. 3. §. sed vtrum. ff. de minori. Bart. & communiter Doctores commendant eum in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. & ibi dicit Io. de Imo. credere non esse alibi illum casum, & hanc conclusionem tenet Bal. in l. 1. qui bo. cedere. pos. dicens esse mirabile, quod si pater est ciuiliter mortuus non succedit fiscus in peculio profectitio, sed remanet apud fiscum, vt in dicto §. sed vtrum. Iaf. §. Actiones, instituta, de actio. num. 42. Sali. in d. l. si quis post hac, de bonis damn. Et est communis conclusio.

Peculiũ profectitiũ quando confiscatur.

Sed hoc non obstante dicitur, quòd in nostro casu prædictum peculium profectitium debet confiscari, quia secundum Ioan. de Imol. & Alexand. in d. §. si de vectigal. colum. 20. & 21. limitatur nisi pater esset damnatus

natus de crimine læsæ maiestatis, tunc ẽt confiscatur, vt in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. iunctis his, quæ ibi notantur. & si hoc est verum in crimine læsæ maiest. multo magis in crimine hæresis, vt in c. vergentis. de hære. maxime quod si pater commisit tale delictum ex quo condemnato patre filius efficitur sui iuris, tunc desinit esse peculium, vt in l. fin. C. de inoffi. & confiscantur tanquam bona paterna. Casus est singularis in l. 1. §. sed si alio, ver. sed si morte, quando actio de peculio est Annalis. ff. omnia hæc tenet Suarez doctor non aspernandus in l. post rem. ff. de re iudi. adde text. in c. 1. §. filij de hæret. lib. 6. vbi est text. quod per delictum hæresis à patre commissum filius liberatur à patria potestate, quem textum vnicum & singularem laudant ibi Io. And. Dominicus. Anch. & Philip. & sic ex vtraque capite in crimine hæresis confiscatur peculium profectitium, sed in aduentitio non est dubium nisi quod non confiscatur circa proprietatem cum sit filij. Sed est dubium si viuente patre confiscatur vsusfructus. Bart. in d §. sed veram dicit quod dubitari potest, tamen quod vidit seruari quod confiscantur, Argumento text. in l si postulauerit. ff. de adul. & in l. Statius. §. Cornelio felici. ff. de iure fisci. Salice. in l. si quis post hac de bonis damna. videtur residere in opinione, quod vsusfructus non confiscentur, sed quòd remaneant filio. Bar. supra al. tenet contra per prædictam iura, imo quod viuente patre publicentur, quod bene notandum est, sed in nostro casu in crimine hæresis securior opinio est quod non publicentur vsusfructus, sed quod redeant ad filium, quia ratione patrię potestatis acquiritur vsusfructus, vt in l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. cum vulgaribus, & per crimen hæresis filius liberatur à patria potestate, vt in d. cap. 2. de hære. in 6. ergo filius cessante patria potestate, sicut cessat in nostro casu, habebit vsumfructum, & hoc est quotidianum. Sed vt nihil remaneat indecisum, circa omnia peculios est videndũ, an propter delictum filij confiscentur bona castrensia ipsius filij, & ad hoc est tex. in l. si filius. C. de bonis damna. qui determinat, quòd confiscatis bonis filij, non confiscantur bona castrensia, & hoc tenet Cynus, Bald & Salic. in d l. si filius, vbi dicunt non obstare quod confiscatis bonis alicuius omnia bona eius confiscantur, sed peculium castrense est filij, ergo debet confiscari, quia respondent, quod verum est, quòd bona pertinentia ad delinquentem debent confiscari, quando expectant ad eum iure communi, secus in iis, quæ pertinent ad ipsum de iure speciali, vt est Castrense peculium, quòd habet miles de iure speciali, & idem tenet Angel. in dicta l. si filius. Bart. Imo. & Paul. de Castr. in d. l. si finita. §. si de vectigalibus. de damno infecto. sed verior opinio est, quòd confiscentur bona Castrensia in crimine hæresis, per ea, quæ dicta sunt supra in peculio profectitio, maxime in hac quæstione.

Vsusfructus non cõfiscantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO XIX.

AN hæreticus reconciliatus, cui bona sua non fuerunt restituta, sit exemptus ab obligatione creditorum, taliter quod si fiscus qui successit in eius bonis potest soluere omnia eius debita, & non soluat, possint creditores habere recursum contra personam delinquentem, & eius bona acquisita post reconciliationem.

Respondetur per Paul. Castren. in l. si marito. ff. solut. matri. nume. 4. & sic quando bona alicuius transferuntur in tertium ex contractu, non est in voluntate debitoris liberare creditores à sua obligatione, per text. in l. 2. de hæredita. vel actione. vendi. & in l. pacto successorum. C. de pactis, quia si aliquis habet creditores, & vendidit hæreditatem suam, vel omnia bona sua, remanet obligatus ad soluenda debita sua: secus quando sua bona transeunt ex dispositione legali, quia lex bene potest liberare aliquem & transferre suam obligationem in alium, & hoc contingit quando transeunt per confiscationem. allegat text. ad hoc in l. si debitori. ff. de fideiuss. quæ nihil facit ad propositum. Poterat allegare tex. qui ad hoc est expressus in l. si debitori. C. de senten. passis. & ibi Angel. & Salic. qui sic intelligunt, & probat expresse text. ibi, dum dicit, eris tamen alieni ex precedenti tempore liberatur. Sed operæ precium est videre, si post reconciliationem reconciliatus venit ad pinguiorem fortunam, sic creditores quos ante reconciliationem habebat eum poterant conuenire. & Angel. singulariter & expresse tenet, quòd non, in d.l. si debitori. C. de senten. passis. & est tex. & ibi gl. in l. tut. C. eodem. in quantum dicit text. quanquam locupletior sit, quod ego intelligo quando bona confiscata sufficiunt ad soluenda debita delinquentis, quia imputent sibi creditores si non petierunt, & intentarunt suas actiones contra fiscum. Sed si non fuerunt sufficientia in eo quod defuerunt, soluet prædictus delinquens reconciliatus de bonis quæsitis post reconciliationem. tex. in l. 1. C. de fideiusso. & quia creditores propter eius delictum non debent amittere sua debita sine culpa sua, & delinquens non debet reportare commodum ex suo dolo, quia dolus alicui patrocinari non debet, vt sunt iura vulgaria.

Dolus alicui patrocinari non debet.

QVÆSTIO XX.

AN ex pecunia fiscali quis emens rem suo proprio nomine, acquiratur dominium fisco, vel ipso ementi.

Respondetur, quòd prima facie videtur quòd emptor sibi acquirat, per tex. in l. si ex ea. C. de rei vendica. & in l. 1. si quis alteri, vel sibi, & in l. patruus. C. cõmu. vtriusq; iudi. & est. l. parti. 5. dex. 49. tit. 5. quæ iura dicunt, quòd

quòd si aliquis ex pecunia aliena emit aliquam rem suo proprio nomine, & est sibi tradita, quæritur sibi dominium. Sed prædictis iuribus non obstantibus determinatur contrarium per Franciscum Lucanum in tractatu suo de fisco, ibi, vndecimus casus, dicens quòd in fisco res succedit loco pretij, sicut in Ecclesia, & in minore, & milite, & quòd potest vindicare prædictam rem in subsidium, & non alias. allegat notata in l. si proponis. C. de rei vendica. & nullum aliud verbum dicit. Sed loquendo resolutiue & vere in hoc casu est distinguendum, & hanc distinctionem facit Bald. in d.l. si proponis, quam refert & sequitur alleg. Greg. Lupus in d.l. Parti. quod aut aliquis emit proprio nomine ex pecunia illius, cuius administrabat bona sua, vt est tutor, vel curator, vel prælatus Ecclesiæ, vel qui tenebat administrationem bonorum militis, & in hoc casu competit his rei vindicatio, quia dominium eis fuit acquisitum, & non ementi, & loquendo in milite est idem quod si emeret eius administrator, & est speciale in milite. Et licet in hoc fuerint opiniones contrariæ, quas citat dictus Greg. Lupus. in d.l. parti. indistincte determinat quod à quocunq; ematur quæritur dominium militi. Aut loquimur in minore, & Ecclesia, & fisco, & nunc tenuit Bar. in d.l. si proponis, quod non efficitur minoris, & ita de singulis, ex quo infertur quòd in hoc casu non competit sibi indicatio, nisi in subsidium, quando emptor non esset soluendo. Idem tenuit in l. filiæ. ff. de solutio. quia res empta succedit loco pretij, & quæritur dominium ipso iure, minori, fisco, & Ecclesiæ, sed Bald. & Salic. in d.l. proponis. de rei vendi. tenent contra, imo quòd non competit sibi vindicatio in subsidium, sed hypothecaria, per l. 3. ff. de rebus comm. Ex quo infertur quòd fiscus, & sic de singulis suprædictis non est dominus. vt in l. Nec pinus. ff. de reg. iur. Et sic concludendum, secundum Lupum ibi, quòd extraneo emente ex pecunia priuilegiati, nec ad subsidium res empta erit minoris, vel fisci, vel Ecclesiæ, sed aget hypothecaria, ad habendam suam pecuniam.

QVAESTIO XXI.

AN vendens rem alienam fisco applicatam, faciat talem venditionem iuridicam & legitimam.

Respondetur quod est casus notabilis in l. bene à Zenone. C. de quadri. præscriptio. nouatus. in l. omnes. eod. tit. quæ dicunt & disponunt, quòd valet talis venditio, sed fiscus tenetur reddere pretium domino rei, dum tamen ab ipso domino petatur infra quadriennium. Concordat. l. partitæ, sed tit. 5. part. 5. sed post quadriennium non potest petere pretium. Sed prædicta iura habent plures limitationes, quas ponunt doctores. in l. omnes. eo. tit. Cursetus ponit nouem limitationes in repertorio, Abb. in

verbo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbo. l quæs non curo recitare, quia ibi possunt videri, solummodo pro nunc ponimus tres principales limitationes. Prima est q̃ prædicta l non habet locum in principe non possidente prædictam rem. ita Bar. in l. fin. C. si contra ius vel vtilita. Et ibi doctores moderni.

Secunda limitatio est, quando princeps possideret cum mala fide, quia sciret rem esse alienam. Nam hoc casu non haberet locum prędicta alienatio. gl. in l. vna. de vendito. rē. fiscali. &c. Et in l. de comi. rerum alien. & ibi Bar. & Abb. in c. 2. de reb. Eccl. non alien.

Tertia limitatio, quod non habet locum prędicta l. ān minore, quia minor potest petere restitutionem in integrum contra fiscum. l. 1. C. si aduersus fiscum, secundum Ang. l. 1. de fide instru.

QVAESTIO XXII.

AN fiscus teneatur dotare filias hæreticorum.

Respondeo quod hanc quæstionem solus Bald. originaliter determinauit affirmatiue. l. fi. C. de dotis promis. Hanc quęstionē mouet etiam Io. Lupus in repetitione. c. per vestras. incipiens, Sed pulchrum est videre. & eam examinat lato sermone, & dicit, quod si pater, tanquam hæreticus condemnatur, & eius filij sint catholici, non priuantur sua legitima. vt l. manichæos. & l quicunque. C. de hære.

Quæ iura hodie sunt correcta per c. secundum leges. de hære. in 6. cui standum est, cum sit delictum mere ecclesiasticum. vt in c. vt inquisitionis. de hære. lib. 6. §. prohibemus. notat Abb. cap. 1. de offi. ordi. Sed quamuis publicentur bona & applicentur domino temporali, & contrarium practicatur per tex. in c. secundum leges. potest tamen distinctio interponi quæ est talis. Vel filijs sunt nati post delictum à patre commissum, & tunc habet locum dispositio d. cap. secundum leges, in quo casu nec dotari, nec alimentari debent filij. Vel filij concepti, & nati sunt ante commissum crimen, & tunc debent filij alimentari, & filię dotari, quia pater tenebatur ad dotandum filias & alimentandum filios, vt in d. l. fi. C. de dotis promis. & in l qui liberos. ff. de ritu nuptiarum, & in l. obligamur. ff. de actio. & obli. in cuius confirmationem. facit conf Calde. sub tit. de hæret. num. 3. vbi concludit filios natos ante delictum commissum non incurrere in pœnis inhabilitatis, quia sicut filius ante natus ex superueniente dignitate in persona patris non consequitur priuilegium vel honorem ipsius patris, ita nec pœnam, nec onus, vt in l. ex qua pœna. ff. de reg. iuris. pro qua facit etiam. l. 2. C. de liberis, & eorum filijs. ex qua lege Bald. dicit delictum patris nunquam nocere filio, qui ante illius delictum natus est, sed illi soli qui postea nascitur, quia hic solus trahit maculam ex radice patris iam infectam, & hanc opinionem tenet etiam Si manchus in suo tract. de hære. cap. 29. licet contrarium teneat Villadiego in

Filij quando hæreditatē paternam non amittunt.

Filius natus ante delictū patris.

in suo tract. de hære. q. 23: & Alfonsus de Castro de iusta. hære. puni. li. 2. fol. 179. securior tamen ac pietati viciniior est prima opinio, licet in tanti criminis detestationem tam ante quàm post perpetratum à parte delictum filij mendicare deberent.

QVÆSTIO XXIII.

AN Inquisitorem offendens, possit ab ipso Inquisitore puniri.

Inquisitorē offendens.

Videtur quod non, quia excederet fines sui mandati, in quo non datur facultas puniendi nisi ea quæ sapiunt hæresim. Secundo quia est delegatus: delegatus autem non punit iniuriam sibi factam, sed Legatus debet eam punire, vt extra de pœnis. cap. dilectus, & ibi plene per Innoc. Sed contrarium dicas, quia in fauorem fidei his non obstantibus ipse Inquisitor potest punire offendentes eum, quia iniuria facta Inquisitori videtur facta toti Ecclesiæ, vt 2. q. 7. c. si quis ab Episcopo. Ad q̃ facit c. ex parte. de ver. sig. & insuper quia iniuria sibi factam maxime dum est in actu explicandi officium suum, non videtur sibi facta prætextu suæ priuatæ personæ, sed in impedimentum officij, vt in cap. 2. de foro compet. & pœna erit arbitraria pro motu Inquisitoris, considerata qualitate personæ, iniuriæ factæ, & scandali. ff. de pœnis. l. quæ est canonizata & c. fin. de pœnitent. dist. 2. Et hoc ideo, quia non inuenitur determinata à iure, & sic relinquitur iudicis arbitrio, vt ff. de effractor. l. explicatores. & quod notatur in cap. de causis. de offic. deleg. Calder. in suo directorio. c. 31. & 32.

QVÆSTIO XXIIII.

AN hæreticorum vnus alio grauius sit puniendus.

In qualibet hæreticorum sectæ sunt quidam maiores, sunt & minores, vt glo. in cap. constat. d. q. 1. & ibi Ioan. de Tur. cre. Maiores dicuntur qui auctores, seu sustentatores sunt eius sectæ: minores vero dicuntur qui quadam simplicitate ducti eos sequebantur. Hi si pertinacia carere inuenti fuerint ad Ecclesiam reuertentes, ex dispensatione in suis ordinibus (si clerici fuerint) recipi poterunt: maiores vero absque omni respectu debent deponi. talis distinctio sumitur ex cap. qui aliorum. 24. q. 3. vbi sic dicitur.

Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant, vbi gl. Nota quòd plus punitur consulens, quam faciens. In decimo etiam libro Ecclesiasticæ historiæ legitur, quod in Alexandrino Concilio statutum est de lapsis, & de hæreticis, vt tantum perfidiæ auctoribus imputatis, reliqui sacerdotes, abiurato prius errore, suæ dignitati restituerentur.

Cōsulēs plus punitur quā faciens.

QVAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO XXV.

Testis, & accusator quis potest esse, & quare.

AN quis possit esse testis, & accusator.
Videtur quòd non, quia esset testis in repropria, quod iura reprobant, vt ff. de test. l. nullus, & c. de cætero. de test. Sed dicendum q̃ potest, & ita seruat generalis consuetudo officij Inquisitionis, & iura contraria loquũtur, vbi causa, & res esset propria ipsius testis, ita quod ad ipsum spectaret commodum, vel incommodum, quod quidam non est in proposito, cum hoc crimen sit publicum, & petatur coherceri iniuria illata omnibus in contumeliam creatoris, vt C. de hære. l. Manichæos. Propterea in hoc crimine potest fungi persona duorum. C. super. eo. de test. & c. cum in tua. de sponsal. & c. ad dissoluendum, & c. videtur, qui accus. poss. Calder. in suo directorio.

QVAESTIO XXVI.

Subscribens scripturæ alienæ quomodo sibi præiudicet.

AN subscribens se scripturæ per alium factæ, in omnibus & per omnia sibi præiudicet.
Respondetur quod sic. Et ita sibi præiudicat, ac si totaliter manu propria eam scripsisset. Ita notat Bart. & Angel. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. Per illum textum not. faciunt quæ not. Alex. in l. quam antiquitas. C. de testi. Et vide Marsil. in repeti. de probat. nu. 295. vnde si se subscribens, postea vult dicere se fuisse deceptum, oportet quod probet. Et ita dixit Bar. in l. 1. in §. si quis neget. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. & Paul. de Castr. in cons. 358. Et per Marsil. in alleg. loco. nu. 296. paria enim sunt scribere, & subscribere. l. si ergo. in §. dotis. ff. de oblig. l. si ita stipulatur, in §. Grisogonus. ff. de ver. signifi.

QVAESTIO XXVII.

Hæreses dicens.

AN sit credendum ei, qui protulit hæreses, si dicat se non malo animo locutum fuisse, sed vel ex ignorantia, vel lubrico linguæ, vel alio respectu non hæretico.
Respondetur, quòd certe in his quę dependent ab animo, nisi præsumptiones omnino oppositum conuincant, standum est dicto asserentis cum iuramento. glos. in §. aliæ. instit. de actio. quam pro singul. allegat Petrus de Ancha. in cons. 158. incipi. rationes quæ superius &c. Et Angel. in cons. 313. incip. viso testamento & de hoc Marsil. in pract. crimina. §. diligenter. num. 109. quod intellige verum, nisi aliàs fuerit periurus, quia tunc non stabitur dicto suo etiam cum iuramento, vt dicit Felin. in cap. significasti, quinto de homicidio. Si autem præsumptiones in oppositum

Periuro non creditur.

sunt

sunt vehementes, ponetur ad torturam, in qua si ipse perseueret, quod non malo animo locutus sit, tunc punietur tanquam de hæresi suspectus leuiter, vel vehementer, considerata qualitate personæ, delicti, & scandali. Si autem præsumptiones omnino conuincant eum malo animo locutum fuisse, quia est vir doctus, & non potest allegare ignorantiam, vel correctus noluit se corrigere, vel in publica prædicatione, vel lectura talia dixit: & sic de alijs quæ omnino demonstrant malũ animum, tunc non audietur, sed de hæresibus punietur. Et si voluerit eas hæreses abiurare corde contrito, recipiatur: sin autem brachio sæculari tradatur, iuxta cap. ad abolendam, de hære. Ecclesia enim non iudicat nisi ea quæ videt, & ex his de his quæ sunt in corde. Omnes enim malefactum malo animo præsumitur factum. cap. 1. de præsump. vt supra in ver. Hæreticus.

Præsumptiones conuincentes.

QVAESTIO XXVIII.

AN per simplicem scientiam quis incidat in pœnam huius criminis hæreseos, si non reuelet.
Dic quòd sic, vt in l. quisquis. ver. fin. C. ad leg. Iul. maiest. & ibi Salic. & Barto. & in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam. de parricidijs, quod tamen intellige secundum aliquos si scientia sit probabilis, secus si non est probabilis, quia tunc non cadit in pœnam si non reuelet, vt per Bald. in consi. 581. volum. & in singul. suo 164. incip. Nemo debet. Ang. in trac malef. num. 10. ver. quod crimen. Sed isti intelligendi sunt quando procederetur per accusationem: non autem si procederetur per simplicem denunciationem, vt communiter fit in crimine hæresis. Poterit igitur puniri sola scientia, siue sit probabilis, siue non, quia qui alium cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui facinori desinit obuiare. Qui igitur scit aliquem hæreticum esse, nec Inquisitori denunciat, eius fautor censetur, & vt talis potest puniri, vt per Calderinum in suo directorio inquisitionis, cap. 5. ponitur. qui multa etiam ad id adducit. Et maxime puniri debet, quando quis requisitus ab Inquisitore, vt deponat, & non vult deponere verum, sed celat.

Non reuelãs.

Ab errore nõ reuocans se errare demõstrat.

QVAESTIO XXIX.

AN Inquisitor possit sine Episcopo sententiam absolutoriam ferre.
Glo. in clemen. multorum, de hære. dicit quòd sic, si solus processit, quia sic erat de iure antiquo, & non reperitur mutatum, nisi dum agitur de condemnatione, argumen. in cap. statutum, de elect.

Sententiam absolutoriã ferre quando possit Inquisitor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

elect. lib.6. facit quod not. in simili distinctio. 12.cap.præceptum,3.q.8. accusatus,cum glo.

Contrarium autem tenet Stephanus, vt refert Ioan. Andr. in additio. qui mouetur per regulam illam, qui potest ligare potest absoluere.distin. 21. cap.inferior. & quod ibi not. facit de pœniten. distin.1.cap.verbum. Item quia non minus periculum est in absolutione iniusta, quàm in condemnatione, vt probatur in dicta Clemen.multorum.§. verum. quinimo videtur maius propter periculum huius pestis. Et respondet,quòd non obstat, quòd notatur per glo. quia non est verum, nec obstat cap. accusatus, vel aliud quid allegatum per primam opinionem, imo omnia confirmant hanc opinionem, vt patet per notata per Archid. & sic residet Ioan. Andr. Hæc pars certe videtur æquior (inquit Io.de Imol.) licet forte glo. sit verior, per not.in simili per glo. ff. de iudi. l. hæres absens. & l.omnem. & per glo.in cap.primo, ne cler.vel monac.lib.6. & in cap.licet canon,de elect.lib.6. vide Carer.in tract.de hære. num.72. qui tenet, quòd potest absoluere, sed tamen dicit, quòd magna est auctoritas Ioan.Andr.in iure canonico, qui oppositum tenet. vide Ioan.de Imol.in d.c.multorum.

✲ Absoluere reum an possit Inquisitor sine Episcopo, & hic sine Inquisitore, tenet glo.in clem.1. q̃ sic, quam sequitur Paul. de Leaz. & Bonifa. & Præpos.in c.inferior, 21.dist. Ias.in l.qui condemnare. Carer.de hære.num.72. Ratio diuersitatis est, quia absolutio longe fauorabilior est quàm condemnatio. l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. l. præcipimus. C. de appel.

Contrarium vero tenuerunt Io. And.& Imol.in dicta clem.1. & Aret. & Soc.in d.l.qui condemnare. quia correlatiua sunt absolutio, & condemnatio, & correlatiuorum idem est iudicium. l.fin.C. de indict.viduit. tollen.l.fi.ff.de acceptil. propterea maturior, & integrior erit sententia multorum iudicio comprobata.c prudentiam,de offic.deleg.

QVAESTIO XXX.

AN Inquisitor sine Episcopo aliquem duriori carceri tradere possit. Respondetur. Si reus alicubi non est securus, potest Inquisitor sine Episcopo eum remouere, & duriori carceri tradere, quia tunc ad custodiam illud agit, & non ad pœnam, quod sibi tantum sine Episcopo prohibitum est agere. Paul.in clem.multorum, de hære. Et sic limita textum illum per argumentum à contrario sensu. Allegatur etiam de pœnitenc quamuis,lib.6. & dist.82.c.presbyter.26.q.1.c.viduas. Vide etiam Io. de Imol. & Card.Zabar.in d.clemen.multorum.

Duriori ad custodiã non ad pœnam.

QVAE-

QVAESTIO XXXI.

AN si Inquisitor torquet reum sine Episcopo,& confiteatur,talis confessio valeat.

Respondetur. Stephanus in clem.Multorum.de hære.tenet,quod talis confessio absolute non valet,quia non est facta coram suo Iudice.cap. At si clericus.de iudi.Si tamen perseuerat in tali confessione post tormenta,valet.Alleg. ff.de custo.reo.l.si confessus,& ff.de minoribus. l.auxiliũ. §.sed nec ad leges.ad hoc quia tunc cessat metus tormentorum. Pro hoc facit, quia confessio facta extra iudicium præiudicat. alleg. c.quam sit.de excess.prælat. Facit quod not.per Innoc.in c. per Inquisitionem.de elect. Cum hoc dictum facit. l.pen. & quod ibi notatur. ff.de quæstioni. Vide igitur Io.de Imo.in d.c.multorum.in clem.de hæreticis.

Confessio extra iudicium, vel coram Iudice incompetente, quãdo præiudicat.

QVÆSTIO XXXII.

AN petens veniam ab Inquisitore apud quem denunciatus est de hæresi,delictum fateri videatur.

Quod sic,apparet, quia vbi non est delictum,petitio veniæ non cadit. Priuatio enim habitum præsupponit. l.decem. ff.de verbo.obliga. Quod non apparet per glos.singul.in c.exhibita.de homici. quam sequitur Roman.in l.1.§. Nunciato. ff. de oper. noui nuncia. veniam enim petendo censetur illam petere ad placandum Principis iram contra se,ex mala maleuolorum informatione causatam. Nos autem in hac re dicimus secundum Doctores distinguendum in d.capit. exhibita. Primo casu petens veniam,delictum fateri videtur, vt dicunt Hostien.Anto.de Butrio. Ioan. de Anan. Cardin.& Abb. in d. cap. exhibita. Secundo casu, non videtur fateri delictum, & hoc voluit Cæpol. in consil.21.colum.4. vers. sed plus dico. Et sequitur Marc. Ant. Blanch.in suo tract.de Indic. numer. 308.

Innocens veniam quo debeat petere.

Ad euitandum autem quod petitio veniæ etiam in Iudicio non facit delicti confessionem bonam, erit quod quis dicat. Non puto medixisse vel feciſſe tale quid, sed si in aliquo errani, veniam peto. Ita voluit Abb. in d.cap.exhibita.in finalibus verbis. Et ibidem Petrus de Anch.in quinto notab. Et manifestatur hoc in exemplo. Nam licet quis petendo absolutionem ab excommunicatione, videatur fateri delictum, scilicet esse excommunicatum,cum absolutio vinculum præsupponat.c Ad dissoluendum.de sponsi.impub. tamen si quis etiam in iudicio absolutionem petat ab excommunicatione ad cautelam, non ex hoc se excommunicatum fatetur, vt dixit Io.And.in d.c. exhibita.col.vlt. ver.in glo.penul.alleg. tex.in c.venerabili.de sent.excommunicationis.

Absolutionẽ ab excommunicatione petens.

QVAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO XXXIII.

AN vnus testis solus si sit omni exceptione maior, faciat indicium ad torturam in hoc crimine.

Videtur quòd sic per Albe. in l. in quæstionibus. ff ad l. Iul. maiest. per tex. in fi. Petr. & Cyn. in l. si quis. C. ad l. Iul. maiest. & not. Bal. in l. milites. C. de quæst. Quod non autem, videtur per tex. in d. l. si quis. Ibi. si alijs manifestis indicijs suam accusationem. Nos distinguendum putamus, De facti veritate, vel de indicio. aut vnus testis deponit de veritate facti, & eo casu indicium ad torturam facit regulariter. Cynus in l. fin. C. de quæstioni. not. in d. l. si quis. C. ad l. Iul. maie. & in l. maritus. ff. de quæst. Aut vnus testis deponit non de facti veritate, sed de indicio, & tunc quia ad probandum indicium duo testes ad minus requiruntur. glos. sing & ibi doct. in l. fin. C. fami. ercisc. dictum vnius non facit indicium ad tort. vide in ver. Testis.

Nota tamen vnum memoria dignum, quòd licet quodlibet indicium duobus testibus debeat probari, vt sit sufficiens ad torturam, attamen vbi Singularium testium multitudo quid faciat. plura essent indicia, & probarentur testibus singularibus ex illis plures resultarent præsumptiones, quæ ad torturam sufficerent, vt voluit Fulgosius in d. l. si. C. fam. ercisc. quem sequitur Soci. in consi. 54. in 3. vol. hæc Brun. de indicijs & tortu. Et maxime in crimine læsæ maiestatis, & hæresis, in quo testium singularitas non obstat, maxime quando contra aliquem inquiritur in genere. Foler. in pract. cri. in 2. 2. partis. nu. 3.

QVAE-

CASVS IN SANCTISSIMAE INQVISITIONIS ROMANAE, AC VNIVERSALIS ECCLESIÆ OFFICIO DIECISI.

QVO à nobis assumptus labor non iuribus modo, ac Doctorum opinionibus pingueret, verum etiam varijs in iudicio optime digestis causis, ceu exẽplaribus quodammodo fulgere videretur, casus qui dum ibidem Inquisitorem ageremus, Placentiæ discussi fuerunt, ei addere putabamus. Verùm inde tracti ad Vrbem, ac in sancto Officio locati, operæprecium duximus Romanas primum, mox Placentinas, & non omnes quidem, sed eas tantum subnectere decisiones, quæ insigni aliqua notatione nobis digna viderentur. Exemplis namque, & similitudinibus, magis quàm disputationibus, seu allegationibus moueri videtur gliscens mortalium appetitus.

CASVS I.

ROCHVS cuiusdam approbatæ religionis professus, quia in quodam, quem cum suis comprofessoribus fecerat, turpi, ac scandaloso ludo, Hymnum, Iam lucis orto sidere immiscuisset, nonnullaque impudica verba, & actus inhonestos addidisset, decisum fuit quòd fustigatus in palatio sancti Officij, omnibus actibus legitimis, ac voce activa, & passiua per decennium priuaretur, ac per triennium omni sexta feria ieiunio affligeretur. Diuina profanis immiscẽs.

Ee CA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CASVS II.

ACHilles Militius Opiliæ dominus apud sanctum Officium delatus, quòd processum contra quendam de hæretica prauitate coram se fabricarum, ne ex hoc reus aliquid pateretur, comburi fecerit, matrisque ac consanguineorum, atque etiam patris cuiusdam spiritualis spretis monitionibus, reum ipsum, quem tamen optime nouerat diebus ab Ecclesia prohibitis carnes comedisse, in domo propria recepisse, insuper cuidam pro hæresi in carceribus sancti Officij detento & fauisse, & cibaria ministrari fecisse: Adde, quòd non solum cum quodam de hæresi suspecto conuersatus fuit, sed etiam nonnullos de fide dubios receptauit. Patri etiam Geneuæ inter hæreticos moranti, & misit literas, & ab ipso receptas, ne ab aliquo sibi auferrentur, igni combusit, in festiuis diebus sibi subditos laborare fecerit, Ecclesias seu capellas quasdam destruxerit, sacerdotes incarcerari fecerit, insuper & contra Episcopos, Cardinales, ac Papam ipsum nonnullâ verba scandalosa protulerit.

Visis, consideratis, ac optime discussis non tantum rerum prædictarum delationibus, & testium accurate examinatorum dictis, sed etiam eius responsionibus, confessionibus, & excusationibus æqua lance libratis: visis etiam testium pro eo examinatorum dictis, decretum fuit prædictum Achillem propter fautoriæ, & receptationis suspicionem quarta manu canonice debere purgari.

Ob fautoriæ suspicionem purgatus.

CASVS III.

NIxius Gelius, quòd de nonnullis fidem & religionem concernentibus oblocutus fuisset, captus, & carceri mancipatus, cum examinatus in negatiua persisteret, ad rigorosius examen deuentum est, vbi interrogatus, fassus est infrascriptas hæreses, videlicet

Impium esse obstinatos hæreticos debere comburi.

Scholasticam Theologiam malam esse, religionesque ob eam cito defecturas, excommunicationes Tridentini Concilij esse nullas, malumque vti excommunicationibus contra legentes hæreticorum libros, atque Erasmum hæreses dixisse negauit, & quia etiam Papam esse Antichristum asseruerat, & hæreticorum libros aliquot legerat, facta abiuratione publica per quinquenium ad triremes damnatus, iussus est quotidie dicere quinquies orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam.

Apostata à fide.

Eadem pœna abiurata primo apostasia punitus fuit Dexion Falius, qui sponte comparens, se amore cuiusdam hebreæ Christum negasse, & circunc isionem passum dixit primum, mox non eius mulieris libidine, sed pecuniarum auiditate facinus perpetrasse asseruit.

CA-

CASVS IIII.

AMfibius Cecilius fugitiuus, ad partes hæreticorum etiam declinauit. Hic citatus comparuit, sed examinatus veritatẽ palcare cum studuisset, illam denique fassus (quindecim siquidem lutheranæ sectæ articulos tenuerat) quia aut nullâ, aut modicâ perpetrati criminis contritione visus est ostẽdere, abiuratis primũ hæresibus, triremi perpetuo addictus fuit.

Trepiditate laborans.

CASVS V.

BLadus Vrbius ad sanctum Officiũ delatus, quòd nonnullas hæreses protulisset, tenuisset, & credidisset, videlicet Imperatorem de iure ciuili Papæ superiorem esse, Sanctorum imagines non esse venerandas, Luminaria ante Domini præsepe, & Sanctorũ imagines non esse accendenda, Officium diuæ Virginis ob gratiarum impetrationes aliquas non esse dicendum. Magisque à vicijs, quàm à carnibus esse ieiunandum, & si abstinendũ esset à carnibus, id festiuis magis, quàm cæteris diebus faciẽdũ.

Hic citatus coram Inquisitore comparuit, ac de se præsentando sub pœna ducentorum aureorum fidem dedit. Secundo citatus cum fugam fecisset, ad pœnæ executionem est deuentum. Iterum atque iterum citatus cũ fuisset, nec comparuisset, propter contumaciã eius statua cõbusta est.

Fuga grauatus.

Tandem captus, & examinatus, multas post tergiuersationes fassus est se cum Perusij studeret legibus, dixisse Imperatorem totius orbis dominum secundum leges, in temporalibus tamẽ omnibus etiam Papæ posse imperare: Et ieiunia non in vigilijs tantum, sed etiam in festiuis diebus esse facienda: Officiumque Beatæ Virginis causa alicuius gratiæ impetrandæ non esse dicendum, sed id propter missas, quas laicus quidam ad eundem finem dicebat, se asseruisse dixit. Hic tanquam hæreticus pœnitens ad abiurationem admissus, post perpetuum carcerem septem annis iussus est hoc modo pœnitere, videlicet. Vt qualibet sexta feria ieiunet, Sabbato officium dinæ Virginis, in die vero Dominico ante missam septem pœnitentiales psalmos suis cum orationibus, & lętanijs dicat.

CASVS VI.

GAius Atrabatius ex parentibus hæreticis ortus, atque à tribus diuersarũ sectarã principalibus ministris oẽs eorũ hæreses edoctus, in manibus sancti Officij incidit, examinatusque fassus est supradictarum sectarum hæreses ab incunabulis se tenuisse, & tenere, instructus tamen cum se pœnitere ostenderet, abiuratis hæresibus, post carcerem perpetuũ p decẽniũ iussus est hoc modo pœnitere, videlicet, Vt quater in anno sta-

Ex hæreticis parentibus ortus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutis diebus facta sacerdoti idoneo suorum delictorum cõfessione sacratissimam Eucharistiam deuõte sumeret: In qualibet die Dominica septẽ pœnitentiales psalmos cum lætanijs, & orationibus, & coronam Beatæ Virginis, & in sexta feria officium mortuorum diceret.

CASVS VII.

RAinutius Melissus indiciatus ex carceribus sæcularium in carceres sancti Officij translatus cum fuisset, examinatus se in hæreses nonnullas alias incidisse, easque abiurasse falsus est.

Et quia tam ex præuijs indicijs, quàm ex ipsius confessione inuentum est ipsum reum imperfecte circa iudicialem cõfessionẽ fegessisse, quorũdamque complicum nomina suppressisse, & post quã abiurasset cum prædictis complicibus conuersatum fuisse, imo cum aliquibus eorum comedisse. Hic pro dictorum errorum peragenda pœnitentia in monasterium condemnatus fuit primum. Mox pro vlteriori veritate habenda ad sanctũ Officium reuocatus, & examinatus, cum varius fuisset inuentus, quæstionibus suppositis fuit. Ibi præter in præhabitis examinibus nominatos alium hæreticum, & complicem ante suam abiurationem cognouisse, sed ex eo quòd eius consanguineus esset, illum non nominasse, dixit. Ex misericordia (leuioris enim armaturæ miles erat) à censuris absolutus, immurationis sententiam subiuit, cum additione septem psalmorum quotidie, ieiunij in sexta feria, in qua & corouam diuæ Virginis dicere, quaterque in anno statutis diebus post factam suorum peccatorum confessionem sacram sumere Communionem iussus est.

Diminutus.

In vehementem suspicionẽ reincidẽs.

CASVS VIII.

BLasius religiosus, & prædicator, apud suos superiores delatus, quòd hæreses prædicasset, exminarus, tantum quæ operire non potuit confessus, tanquam leuiter de hœresi suspectus tantum, abiurauit. Annos post decem & octo, dum in vrbe prædicaret, à quodam cui aliàs communionem sub vtraque specie suadere conatus fuerat, ad sanctum Officium delatus cum fuisset, vocatus & charitatiue monitus, ac de facinore interrogatus, semel & iterum in negatiua perstitit, ad se tandem reuersus, se infrascriptis hæresibus per triennium perseueraſſe confessus est.

Ficte confessus.

Quod sine bonorum operum concursu iustificationem nostram perfecte consequi possumus.

Quod opera etiam iustificati hominis nullus sint meriti.

Quod confessio sacramentalis non sit de iure diuino.

Quod cõmunio sub altera specie tantum, non possit dari fidelibus.

Quod post mortem nullum sit purgatorium.

Quod

Quod Papa non sit caput Ecclesiæ, cum suis corolarijs, & nonnullis alijs Sanctorum venerationem, vota fidelium, & liberum arbitrium tangentibus.

Hic publice abiuratis hæresibus in carcerem perpetuum trusus, in qualibet feria sexta in pane & aqua ieiunare, & septem psalmos pœnitentiales cum lætanijs, & sequentibus orationibus dicere, semel in mense sua peccata confiteri, & sacram Communionem suscipere, ac quotidie missam audire, & Beatæ Virginis coronam dicere, iussus est.

CASVS IX.

AMatus, & Lucius Apostolicæ custodiæ milites, quòd pro hæresibus incarceratis literas misissent, & ab eisdem acceptas ad ipsorum reorum amicos reportassent, capti, & examinati, alter etiam in alterius faciẽ crimen confessus, per septennium: alter quia contra & socij & rei, cuius literas portauerat, dictum in negatiua perstitit, ad triremes summi Pontificis iussu in perpetuum damnatus est.

Infidelis custodia.

CASVS X.

IAnus Galsius, quia ex eo quòd cum pluribus hæreticis iamdiu conuersatus fuisset, quamplures complices habere putaretur, delatus ad sanctum Officium vocatus, & examinatus, nonnullas hæreses confessus, de illis à magistro sacri palatij sub Iulio Tertio citra omnem abiurationem absolutum se fuisse dixit. verum quia post assertam absolutionem dictam conuersationem iterquit, ad priuatam abiurationem admissus, vltra carcerem perpetuum iussus est singulis dominicis diebus per septennium septem psalmos pœnitentiales cum lætanijs, & sequentibus orationibus, & officium mortuorum in Sabbato dicere, & per triennium in sexta feria ieiunare.

Semire lapsus.

CASVS XI.

IAcob Latinus de hæresi suspectus per Inquisitorem vocatus, & examinatus, non omnes quas tenuerat hæreses confessus est, Romam deinde missus cum parum de erroribus se pœnitere ostenderet, diligentius examinatus, & omnes Lutheri hæreses quinque & viginti annis se tenuisse, & eas in domo propria filium, & nepotes docuisse, ac ibi libros hæreses continentes eisdem filio, & nepotibus legisse confessus est.

Hic abiuratis publice omnibus hæresibus, ac eius in qua hæreses docuerat domo euersa, & sine spe ædificationis penitus diruta, ibique columna cum eius facinoris descripta memoria solemniter erecta,

Domus euersa.

perpetuæ immurationis sententiam septuagenarius accepit,& pro salutari pœnitentia iussus est septem pœnitentiales psalmos, cum lætanijs, & sequentibus orationibus quotidie dicere,in sextis ferijs ieiunare, & quater in anno præmissa suorum peccatorum confessione,sacratissimam Eucharistiam suscipere.

CASVS XII.

GRegorius Perinus ad sanctum Officium delatus,& examinatus,quindecim hæreses se tenuisse,ac libros hæreticos legisse respondit. hæresum principaliores erant.

Quod post mortem nullum daretur Purgatorium.

Quod in sacramento altaris non esset realiter corpus Christi, ibique nulla fieret transubstantiatio.

Quod in sepulchro existenti corpori Christi nulla affuit diuinitas.

His & omnibus alijs abiuratis hæresibus ad triremem per triennium damnatus fuit,hoc addito, quòd à triremi liberatus, præmissa peccatorum suorum confessione quater in anno statutis diebus sacram susciperet Communionem.

Hic à triremis obligatione ex gratia absolutus,infra biennium ad sanctum Officium iterum delatus,captus ad vrbem ducitur,vbi examinatus sæpius ac sæpius cum fuisset,in abiuratas hæreses nunquam se incidisse respondit. Verum in carceribus per multos menses iam detentus, dum de eius expeditione cogitaretur,quædam hæresim sapientia coram socijs (tres in eodem carcere seruabantur)protulit,quæ dum vni ex ipsis socijs imponere nititur,per eosdem ipsius malitia aperitur. De his cum pluries etiam in rigoroso examine interrogatus omnia negasset,tandem nemine cogēte infrascriptas hereses ēt post abiurationē se tenuisse confessus est.

Quod carnes in diebus ab Ecclesia prohibitis comedere liceret.

Quod post mortem Purgatorium nullum daretur.

Quod confessio peccatorum sacerdoti non esset facienda.

Quod Papa Antichristus esset.

Sacerdos vir duarum vxorum.

Hic brachio sæculari traditus,dū in Prætoris carcere seruaretur,quòd nunquam fateri voluerat,se duarum religionum apostatam,sacerdotem, & duarum simul viuentium vxorum esse virum dixit, ideoque suspensus primum,mox igni traditus fuit.

CASVS XIII.

PLurius Licius à nonnullis complicibus apud sanctum Officium nominatus fuit,qui vocatus ab Inquisitore, carceratus, & examinatus cum fuisset,aliquas hæreses se tenuisse confessus,aliquos etiam complices;nō tamen

tamen sine aliqua tergiuersatione, reuelauit. Ad vrbem deinde missus, cum semel & iterum interrogatus minus recte responderet,cum de eius imperfecta confessione constaret, & propter hoc ad rigorosum examen cum ventum fuisset,omnes penè Caluini hæreses se tenuisse,& credidisse dixit. Hic perpetuæ immurationis pœna punitus,ad pro se murum erigendum mille aureos exsoluere iussus est,atque pro salutari pœnitentia septem psalmos pœnitentiales quotidie,& coronam Beatæ Virginis in sexta feria,cum ieiunio dicendos accepit, quater in anno statutis diebus præuia confessione sacram Communionem accipere iussus est. Imperfecte confessus.

CASVS XIIII.

GIronus Fauius sacerdos de hæresi suspectus,per Inquisitorem incarceratus,& examinatus,post nonnullas negationes, & tergiuersationes quamplures hæreses fassus,aliquos etiam complices reuelauit. Ad vrbem deinde missus,multoplures, quàm in patria fassus fuerat & hæreses, & complices aperuit, omnes namque Caluini hæreses se credidisse dixit.

Hic in vrbe,& in patria solemniter abiuratis hæresibus,perpetuæ immurationis sententiam accepit,proque salutari pœnitentia iussus est quotidie septem psalmos pœnitentiales,cum suis orationibus, & lætanijs,& in sexta feria coronam diuæ Virginis dicere quaterque in anno certis diebus præmissa confessione sacram accipere Communionem.

CASVS XV.

IVlianus Mariatus religiosus,sacerdos, & Theologus,nonnullas hæreses Venetijs cum abiurasset, ad quinquennium vbi relegatus fuerat, abijt in Poloniam. Ibi sui ordinis eius prouinciæ superiorem hæreticū cum inuenisset,ab eo iterum infectus, in Germaniam suæ professionis spreto habitu,ad hæreticos transfugit,ibique eorum prædicationes audiēdo,ac secundum ipsorum ritum viuendo,per decem & octo menses continue mansit. In Poloniam deinde reuersus,eiusdem suæ professionis à se ipso habitu reassumpto,nuncio apostolico eius regni adhæsit, à quo etiam quamdām extorsit potius quàm impetrauit absolutionem. Nam in quam nuncio porrexit supplicatione, quòd inique, & contra iura Venetijs contra eum fuerit processum, continebatur. insuper, & eo tempore quo cum hæreticis conuersatus fuit se eis non credidisse, sed tantum vt Hebraicæ,ac Græcæ linguæ studio vacaret, apud illos moram traxisse dixit. Ad vrbem etiam profectus, à summo Pontifice super delictis & benedictionem verbalem tamen tantum (& quinque) ac viginti aureos pro viatico obtinuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nunquam in eodem statu permanet malicia.

In patriam reuersus cum ab Episcopo vexaretur, quo à nuncio apostolico obtentam absolutionem coloraret, ac se catholicum mentiretur, Romam iterum profectus, cum sancto Officio, ad quem accedere velle gloriabatur, se præsentare differret, ab eiusdem sancti Officij ministris (delatus n. erat, quòd libros prohibitos teneret) captus & incarceratus fuit. Et cum sæpius, ac sæpius super longa, quam cum hæreticis habuerat conuersatione, comedendo videlicet cum eis, illorumque prædicationes audiendo, quando apud ipsos morabatur, interrogatus fuisset, nunquam eis credidisse respondit. Tandem ad rigorosum examen cum deuentum fuisset, confessus est, sed frustratim, quòd ad sui superis exhortationem priusquam ex Cracouia discederet, ad hæreticos declinaturus, omnes Caluini hæreses tenuit, ac credidit, atque in eis per plures annos perseuerauit.

Hic brachio sæculari traditus, capite punitus primum, mox igni traditus fuit, catholicum tamen in fine se ostendit.

CASVS XVI.

CÆphalius Sarcasichius clericus beneficiatus, & in ecclesiastica dignitate constitutus, quòd cum de hæresi suspectus primum, mox cum hæreticis ipsis in diuersis Italiæ partibus conuersatus fuisset, ad sanctum Officium delatus fuit. Hic ad vrbem vocatus, atque de sibi obiectis examinatus, fictis, ac simulatis excusationibus veritatem operiendo, omnia negauit, sicque à summo Pontifice de ei oppositis satis benigne reprehensus absolutus abiuit.

In Gallias deinde profectus cum hæreticis (licet cautius, secretiusque quàm prius fecerat) conuersationem habuit, librosque hæreses continẽtes legit, ac tenuit, literas insuper ab Italorum hæreticorum Genuæ morantium ministro ipsum illo ire suadente accepit, ac legit. De his ad sanctum Officium delatus, & citatus comparere cum neglexisset, excommunicatus primum, mox cum per annum excommunicationem spreuisset, tanquam contumax, & hæreticus declaratus curiæ sæculari relictus fuit. infrà quòd tempus etiam Caluini institutionem legere præsumpsit, atque cum de fide suspectis imo hæreticis ipsis conuersando, & conuescendo, eis consilium, auxilium, & fauorem præbuit, nonnullisque eorum Genuam se profecturum promisit. Insuper, quos Theologos appellabat, multos laudauit hæreticos, veritatemque catholicam superstitiosam nominauit. His & alijs perpetratis, cum omnes sacri Officij scripturas in Pontificis morte igne consumptas optime nouisset, quo si non iustum, saltem conuersum, ac ad gremium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reuersum se ostenderet, fauore maximo fultus ad nouiter creatum Pontificem accessit, à quo etiam absolutionis diploma fraudulen-

Contumax.

Cõtempt or.

ter

ter obtinuit. Nec post hæc de hæresi suspectorum amicitiam, & conuersationem tam in vrbe, quàm alibi dimisit, imo hæretico cuidam sacramentario pecunias dedit, aliumque apud hæreticos se aliturum promisit, &, quod grauius est, Martini Lutheri, & Petri martyris libros, ac alias suspectas scripturas legit, duobusque ad Caluinum inclinatis, vt Lutherum magis, quàm Caluinum ipsum profiterentur, suasit. Tandem, cum horum haud mediocris suspicio Pij Quinti Pont. Max. animum pulsasset, captus, dum ad Vrbem duceretur, vt quos Florentiæ seruabantur libri in puteum mergerentur, certis scripsit personis. Examinatus igitur multas post excusationes, & tergiuersationes, partim ex scriptis, partim ex eius responsionibus inuentum fuit vltra supra dicta, illum omnes, & singulas Lutheri hæreses tenuisse, & credidisse.

Recidiuum iteratum.

Deinde iterum examinatus se in præmissis examinibus nimium grauasse, tantumque iustificationis articulum firmiter, cæteras vero hæreses leuiter credidisse, easque (ne ficte conuersus putaretur) se fassum fuisse dixit. Adde quod per corruptos à se ministros, ante defensiones sibi assignandas ad causam pertinentes literas quibusdam extra carceres misit. Imo cuinsdam alias sui complicis iam defuncti, quem nominare fuerat coactus, hæredibus scripsit, vt quas in eiusdem defuncti scrinio inueniri possent, vel combureret, vel saltem occultarent literas. Et cuidam quem capi à sancto Officio putabat, ne quendam et notum hæreticum, si examinaretur, nominaret, scripsit.

Ad defensiones tandem admissus se nunquam tenuisse hæreses, differentiamque inter cuiusdam hæretici opiniones, & determinationem Concilij Tridentini non cognouisse dixit, addiditque, quòd quandoque librum hæreticum legendo facile alicui hæreticæ opinioni consensisse potuit. Prorogatis iterum atque iterum illi defensionum suarum terminis, ad Illustrissimos, & Reuerendissimos iudices cedulam misit, in qua circa veritatem dicendam se fuisse deceptum continebatur, dicebatque se cum suis corolarijs articulum iustificationis tenuisse, lutheranas hæreses partim tenuisse, partim non. & quoniam hæc sua vltima confessio ficta, & simulata visa est, tanquam hæreticus incorrigibilis, & impœnitens, atque ficte conuersus, dignus est visus tradi brachio seculari, sicque capite punitus primum, mox igni traditus fuit.

CASVS XVII.

COdilius Cretensis Christo domino abnegato, Turcarum more circumcidi cum se permisisset, Mammeti sectam in omnibus fere fuit professus. Attamen post aliquot annos ad se reuersus coram sancto Officio & sponte comparuit, & de perpetratis humiliter veniam petijt. Hic apostasia abiurata, iussus est modo infrascripto pœnitere. Per decennium

Apostata sponte.

vide-

Universidad de Deusto
Biblioteca

videlicet singulis diebus ante Crucifixi imaginem decies orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam dicere, & in die veneris sancti nudatas scapulas suas quinquaginta ictibus flagello percutere, ac per annum in sexta feria in solo pane & aqua ieiunare, quaterque in anno in quatuor ex solemnioribus Ecclesiæ festiuitatibus præmissa suorum peccatorum sacramentali confessione sacratissimam Eucharistiam sumere.

CASVS XVIII.

Apostata captus.

ARdelion Cyprius, cum Christi fide abnegata circuncisionem voluntarie passus fuisset, cum Turcis eorum more viuendo, Christianosque infestando, eorum etiam bona diripiendo per multos annos permansit, tandem per Christianos captus, ac sancto officio præsentatus, citra omnem tergiuersationem examinatus culpas suas fassus, de omnibus veniam petijt. Qui apostasia publice abiurata infrascriptam pœnitentiam perficere coactus fuit, scilicet per triennium in triremi pro remigante deseruire, & pro salutari pœnitentia quater in anno idoneo sacerdoti peccata sua confiteri, statutisque diebus sacram Eucharistiam sumere, & quotidie toto tempore vitæ suæ decies orationem Dominicam, & salutationem Angelicam dicere.

CASVS XIX.

Turca baptizatus, sed hæreticus.

MVstafa Turca ad fidem catholicam conuersus, baptizatus, ac Ioan. Baptista vocatus fuit. verum ad sanctum Officium delatus, cum examinatus fuisset, quas post abiurauit nonnullas circa Eucharistiam, virginitatem Beatæ Virginis, ac baptismum hæreses confessus est. Hic ad triremes per quinquennium, & vltra Iudicum arbitrio damnatus, pro salutari pœnitentia quinquies in die Pater noster, & totidem Auemaria dicere, & libertate postmodum donatus quater in anno certis festiuitatibus sacratissimam sumere Eucharistiam iussus est.

CASVS XX.

ALfonsus Cardineus apud sanctum Officium delatus, quòd à fide catholica apostatasset captus, & examinatus, se per aliquos dies cum hæbreo quodam hæbraicam vitam duxisse, ac crocei coloris biretum portasse, & quo facilius (vt asseruit) ab eo pecunias extorqueret,

Apostata.

carnes etiam in die veneris se comedisse fassus est. Hic apostasia iurata per triennium ad triremes pro remigante damnatus, pro salutari pœnitentia quotidie decies Pater noster, & toties Auemaria dicere iussus est.

CA-

CASVS XXI.

GAnius Borrus ob hæresis suspicionem captus per ministros Inquisitoris, & examinatus, cum nonnullas hæreses fassus fuisset, ad communem, & publicã omnium hæresum admissus est abiurationem. Verum post aliquot annos ad sanctum Officium iterum delatus cum fuisset, quod libros videlicet prohibitæ lectionis tenuisset, ac legisset, codicemque scripsisset, in quo mulierem ex sacris literis viro digniorem probari posse asseruerat, quodque multa scandalosa, ac temeraria, imo & hæretica tenuerit, scripserit, ac docuerit, de his interrogatus, aliqua vera, aliqua falsa sibi opposita cum respondisset, falsaque optime diluisset, quia tamen in multis reus fuit inuentus, infrascriptæ pœnitentiæ onus obire iussus est.

Secundo suspectus, & iudicatus.

Quod singulo mense sacerdoti peccata sua confiteretur, ac quater saltem in anno certis solemnitatibus sacram reciperet communionem: vt quarta, & sexta feria ieiunaret, & in die Dominica non tantum missam, sed & vesperas audiret. vt die Lunæ totum Officium mortuorum, & die sabbati coronam diuæ Virginis diceret. additum fuit ne lectionem publicam legeret, literas q; alicui nec mitteret, nec reciperet.

CASVS XXII.

FRancinus Negliticus, qui in manibus Inquisitoris quas tenuerat, & crediderat hæreses abiurauit, secundo delatus quod ante sibi assignatum terminum, quod sibi pro carcere assignatum fuerat, claustrum exiuisset, captus, inuentus est libros prohibitæ lectionis secum habere, de quibus cum ab amicis iam reprehensus fuisset, contumaciter est visus lutheranorum sectam defendere, tandem confessus cum fuisset se omnes Caluini hæreses tenuisse, credidisse, Geneuæque fuisse, ibique in hæreticorum perfidiam iurasse, brachio seculari traditus fuit.

CASVS XXIII.

MOrianus Sistius postquam & quas tenuerat, & omnes in communi hæreses abiurauit ad sanctum Officium, quod minus plene confessus fuisset (quasdam videlicet qualitates relinquendo) & quod

Carcerẽ sibi assignatum excens.

sibi impositam pœnitentiam non perfecisset delatus, & examinatus, cum de perpetratis excusationem licet non plene sufficientem adduxisset, iussus est, quia habitellum publice reliquit, iam à se factam abiurationem coram clero, & populo reiterare, habitellumque reassume-

re,

re, quem si per negligentiam reliquisse inuentus fuerit, ad decennium in triremi pro remigante se seruiturum: si autem per contemptum, curiæ seculari tradendum cognoscet, carceri autem interim mancipatus per quinquennium in die parasceue quinquaginta ad minus flagelli ictibus ante altare maioris Ecclesiæ nudum sibi dorsum percutiet, quaterque in anno in præfixis, ac taxatis, sibique assignatis solemnitatibus præmissa sacramentali confessione sacratissimam recipiet Communionem.

CASVS XXIIII.

VXore con qua & matrimonium consumauerat, & per nonnullos annos cohabitauerat, relicta, Venerius Scirpius, vnam ex approbatis religionibus ingressus, atque in illa professus, omnes sacros ordines & susceptit, & in eis missam etiam celebrando se exercuit. Adde quòd etiam populo non sine scandalo pluries prædicauit. Auctoritate deinde propria alteram ingressus religionem, tam celebrando, quàm populis prædicando in ea per plures annos perdurauit. Spreto tandem religionis habitu, ad vxorem reuertitur, qua mortua alteram ducens, ex ea multos filios procreauit. Hic ad sanctum Officium delatus, cum examinatus fuisset, plures & Caluini, & Lutheri hæreses per multos annos se tenuisse confessus est. Ad Apostolicam sedem causa cum fuisset delata, atque per iuris peritos optime digesta, decisum fuit dictum Venerium iudicio dominorum Iudicum, coram quibus causa fuerat agitata, posse tradi curiæ seculari debita animaduersione puniendum.

Apostasia notabilis.

CASVS XXV.

REmucius religiosus, sacerdos, & prædicator, de quibusdam hæreticalibus locutionibus, atque de quodam hæresibus conspersо libro cuidam ab eo transmisso delatus, cum fuisset captus, atque ad Vrbem transmissus, post nonnullas tergiuersationes confessus est se quasdam quas Venetijs prædicauerat hæreses, ibidem in manibus Inquisitoris alias formaliter abiurasse, sed de præfatis locutionibus, & libro prædicto mentionem nullam fecisse. De causa interrogatus, de ea re ab Inquisitore se interrogatum haud fuisse, respondit. Hic quia crimen in adolescentia perpetratum in experientia, & ignorantia operiri precatus est, cum post dictam abiurationem semper catholice viuendo fidem orthodoxam contra hæreticos, & verbis, & scriptis defendisse sit inuentus, ad mitiorem tendentes domini Iudices additis quibusdam quotidianis orationibus triremi pro remige per nonnullos annos deseruire, perfecta tamen formali abiuratione, iusserunt.

Imperfecta confessio delicti aliqualiter excusabilis.

C.A-

CASVS XXVI.

POscentius religiosus, sacerdos, & prædicator, quòd in altera, & altera prædicatione quædam hæresim sapientia dixisset, ad sanctum Officium delatus, ab Inquisitore vocatus, & examinatus, cum minus satisfecisset, iussus est ad Vrbem venire, vbi super scriptis suis examinatus se illa tenuisse, credidisse, ac prædicasse respondit. Et quia in ipsis aliqua hæretica, aliqua erronea, & aliqua scandalosa inuenta fuere, abiurata formaliter, & publice omni hæresi, pœnitentium hæreticorum pœnis iussus est subiacere.

CASVS XXVII.

BRisolius Nicasiæ dominus, qui iamdudum omnes penè modernas hæreses abiurauerat, de relapsu, & impœnitentia ad sanctum Officium delatus, contra illum quamplurimi (nam ad viginti eorum numerus ascendebat) testes examinati cum fuissent, licet alij singulares, alij falsitate, vel varietate notati fuissent, qualemqualem fidem facere visi sunt, censuit sanctum Officium eiusdem Brisolij (nam lecto semper decumbebat) attento lingore, vt in securiori domo recluderetur, vbi appareret an in luce, vel in tenebris ambularet, catholicorum virorum custodia, dominorum Iudicum arbitrio, illum obseruaret, ibique pro salutari pœnitentia quotidie coronam beatæ Virginis, & septem pœnitentiales psalmos, terque in hebdomada Officium mortuorum dicere iussus est, & quolibet mense sacerdoti idoneo peccata sua confiteri, ac quater in anno sacratissimam Eucharistiam statutis diebus sumere. Adde tertium, quod certam pecuniæ summam duobus xenodochijs infra sibi assignatum tempus conferat, & exsoluat.

De relapsu suspectus.

CASVS XXVIII.

IVsbinda, qui aliàs in multis hæresibus comprehensus, illas & omnes hæreses formaliter abiurauerat, ad sanctum Officium delatus, quod nonnullos complices in suo examine subticuisset, iterum à ministris ipsius sancti Officij captus, & examinatus, quod ab ipsis complicibus, quia ditiores, & potentes erant, sibi valde timuisset, se in eo defecisse respondit. Hic abiuratione de vehementiori hæresis suspicione præhabita, pro remige in triremi iussus est perpetuo deseruire, & pro salutari pœnitentia quinquies in die orationem Dominicam, totiesque salutationem Angelicam dicere.

Vehementer suspectus post abiurationem formalem.

CA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CASVS XXIX.

LVceus Bartulus, qui de hæresi aliàs suspectus fuerat, à nonnullis complicibus ad sanctum Officium delatus, captus, & examinatus enm fuisset, se ante annos quatuordecim de votorum validitate, suffragijs mortuorum, ac Legatorum concilij auctoritate dubitasse, ac citra omnem abiurationem ex ipsorum Legatorum indultu in foro conscientiæ absolutum fuisse dixit. Hic à quampluribus testibus, singularibus tamen, sed in tortura perseuerantibus cum vrgeretur, semper in negatiua perstitit. Tandem multas post admonitiones, & piorum virorum persuasiones, Pontificis maximi iussu, brachio seculari se traditum cum vidisset, vti apud Iudicem habebatur impœnitentem se declarauit.

CASVS XXX.

NIcoleus Pelides ad sanctum Officium delatus, quod à nonnullis de hæresi suspectis in domo propria non modo hæreses audierit, verum etiam ex illis vnum ad fugam induxerit, captus, & examinatus, primum negauit, imo quo ea labe puriorem se ostenderet, ad faciendum sibi chirographum quòd illi in Pascate nuperime elapso peccata sua confessus fuisset, ab eoque sacram recepisset communionem parochum induxit. Tandem multas post tergiuersationes & hoc, & quia se collationibus hæreticis citra consensum suum tamen pluries interfuisse confessus est, tanquam de hæresi vehementer suspectus, omnibus abiuratis hæresibus, per quinquennium in monasterium detrusus, & duo millia aurea numerare, & salutares pœnitentias absoluere iussus est. Aerius Germanus de ijsdem ad sanctum Officium delatus, & examinatus, se hereticalibus sermonibus interfuisse, de hisque loquentes reprehendisse dixit. Cum nihil (etiam per quæstiones) ab eo haberi potuerit, quarta manu iussus est purgari.

Pecunia puni tus.

CASVS XXXI.

CAmeus Ragius, qui iamdudum nonnullas quas tenuerat, & omnes hæreses publice abiurauerat ad sanctum Officium de relapsu delatus, & captus, cum pluries examinatus fuisset, octo testium dictis non obstantibus, quorum duo, etsi in aliquo varij, contestes tamen visi fuere, semper in negatiua perstitit. Tandem propriæ vxoris, quæ omnes hæreses, & ipsa iamdudum abiurauerat, confessio superueniens duorum prædictorum testium auctoritatem visa est approbare.

bare. Hic semel, & iterum pro ernenda veritate tortus, cum in negatiua perstitisset, tanquam impœnitens, & conuinctus brachio seculari traditus est.

CASVS XXXII.

MArianus Religiosus & sacerdos, postquam nonnullas, quas diu tenuerat hæreses abiurasset, ad sanctum Officium delatus est, eum dixisse quòd hæreses quas fassus fuerat nunquam tenuisset, abiurationemque ipsam vi, & metu fecisset. Hic captus, & examinatus, hæreses quas abiurauerat se nunquam tenuisse, sed eas ad sui superioris instantiam fassas fuisse, iterum atque iterum etiam in quæstionibus affirmauit. Tandem pro faciendis defensionibus audito sibi assignato termino, ad primam reuersus est confessionem, sicque immurationis perpetuę accepit sententiam.

Malitiosæ variationis pœna.

CASVS XXXIII.

BEroſus Iterarius, qui aliàs ad sanctum Officium delatus omnes hæreses formaliter abiurauerat, secundo delatus, captus, & examinatus contra duorum contestium dicta, qui & formalis abiurationis exceptionem passi sint, & ex eo quòd in tortura perseuerarunt, & quibusdam visi sunt adminiculis fulciri semper etiam tortus in negatina perseuerauit. Hic ad triremes per decennium missus mitiorem patribus visus est sententiam accipere.

Contestium debilitas.

CASVS XXXIIII.

ALodius Burchus, cum de nonnullis hæresibus ad sanctum Officium delatus, ac pene de eis conuictus fuisset, captus, & interrogatus semper etiam tortus in negatiua perstitit, verum cum rigorosius iterum fuisset interrogatus, omnes Caluini hæreses se tenere, ac in eis ad mortem vsque perseueraturum dixit. Vnde talia, & à quibus didicisset interrogatus, se illa in tortura tantum didicisse pertinaciter respondit. Iterum atque iterum monitus, vt. & errorum suorum aperiret originem, & complicum colligatas caudas soluens catholicam amplecteretur veritatem, quid amplius fateretur se nihil habere, eaque in pertinacia se mori velle obstinatissime respondit. Non defuerunt quamplurimorum theologorum ac piorum virorum suasiones, quæ cum spacio quatuor mensium nihil penitus proficere viderentur curiæ, seculari traditus est. Hic de morte factus certior, hortatu quorundam sacerdotum ad cor rediens confessionem, & cætera Ecclesiæ Romanæ sacramenta petijt, seque

Reiectus post sententiam quomodo recipiatur.

seque vti christianum decet in catholica fide mori velle dixit. Super his consulitur summus Pontifex, qui reum ad patibulum duci, de illoque periculum facere iussit. Eò ductus cum in sano proposito vsque ad supremum eius gradum perseuerare visus fuisset, alijs pœnis plectendus vitæ donatus, tandum ad triremes pro remigante ad decennium damnatus fuit.

CASVS XXXV.

PEripolius Vectus quas crediderat, & omnes hæreses alias cum abiurasset, iterum de eisdem ad sanctum Officium delatus, contra quatuor complicum licet singularium, in faciem tamen tortorum dicta, quorum vnus ex fratre nepos se hæreses ab illo edoctum asserebat, acriter, ac pluries & ipse tortus, semper in negatiua perseuerauit. Hic dum in carcere diu seruaretur, à tribus alijs superuenientibus licet singularibus testibus, iterum vrgetur, semel, & iterum tortus cum in sua obstinatione perdurescere visus fuisset, perpetuæ immurationi traditus est.

CASVS XXXVI.

ARachnea mulier omnes cum nonnullis quas tenuerat hæresibus abiurauit. Hæc aliquot post annos ad sanctum Officium de relapsu delata, & pluries examin- , quæstionibus etiam subiecta semper in negatiua perstitit. Tandem viri sui, qui & ipse de relapsu accusatus in custodia seruabatur, confessione audita, hæreses quas etiam post suam abiurationem tenuerat, aperuit. Et quia nec abiurationis ipsius, nec sententiæ scriptum est repertum, & notarij, & Iudicis, in cuius manibus dicta abiuratio facta fuerat testimonio, eius confessio visa est pinguere, ideoque digestissimo proborum iudicio, brachio seculari tradita est.

Scripta sententia non reperta q̃d faciat.

CASVS XXXVII.

ADonius Arachneolus, post omnium hæresum abiurationem, ad sanctum Officium de nonnullis hæresibus iterum delatus, à quatuor etiam in tortura examinatis, complicibus tamen, maxime visus est vrgeri. Horum duo singulares fuerunt, reliqui contestium vestem induerunt. Nam de certis hæresibus contra reum deponens alter alterum in contestem adducit. Posterior hæreticalibus locutionibus cum prædictis pluries se interfuisse fatsus, quid certi tamen inter ipsos collatum fuerit se oblitum, ipsius tamen socij dictum, si coram adduceretur, se confirmaturum dixit. Adductus in faciē socius, & singula contra reum recensens coniestem in sententiam traxit, reus cum in negatiua persisteret ad triremes pro remigante transmissus est.

CASVS XXXVIII.

ALonus Cassiarius, quòd fugitiuum hæreticum receptasset, associasset̃que, ad sanctum Officium delatus est, qui de hoc factus certior æris alieni accepta occasione se occultauit, ac penè fugam fecit primum, mox quorũdam qui illum innocuum putabant hortatu, & fauore fretus, se Præfecto sancto Officio præsentauit. Hic examinatus, amicum quem nesciebat hæreticum in domo se recepisse, ac per spacium quadraginta millium ad locum vsque, in quo ipse negotium se habere dicebat, cum eo equitasse, literas̃que ab ipso ex Genæua pluries se recepisse fatsus, nihil tamen hæresim sapiens ab illo hausisse dixit. Confrontatus & ab ipso hæretico ad eorum quæ inuicem contulerant hæresum propalationem hortatus, cum semper in negatiua perstitisset, iussu Principis ad triremes damnatus est.

CASVS XXXIX.

ANtonius Berlingerius à suo confessaria, inductus coram Inquisitore sponte comparuit, dixit̃que se aliàs opinioni cuiusdam Lazari Cancri, sibi dicentis, verum D. N. Iesu Christi corpus in hostia consecrata realiter non esse, ac illo in errore per nonnullos menses perseueraſſe; Hic abiurata hæresi, sine notario tamen & testibus vigore breuis Clementis Septimi ab Inquisitore secrete absoluitur, eius tantum subscripta abiuratione.

Post nonnullos annos à complice apud eundem Inquisitorem nominatus citatur, qui examinatus se post prædictam abiurationem tenuisse post mortem nullum purgatorium nobis supereſſe, & cum solum D. N. Iesum Christum Aduocatum habeamus, Sanctos nullo modo inuocandos esse confessus est, consulta sancti Officij congregatione coram sanctissimo, respondit huiusmodi reum tanquam relapsum tradendum brachio sæculari.

CASVS PER DIVERSOS I.V.D. AD Inquisitoris instantiam, Placentiæ discussi, quorum primus talis fuit.

CASVS I.

VIDAM vehemẽter indiciatus, captus, & in sortijs Inquisitoris detẽtus, post innumera fere periuria, & mẽdacia, tãdẽ proprio ore cõfessus est se fuisse de secta lutherana, & infrascriptos errores per nõ nullos annos tenuisse, vz.

Primo, quòd Papa nullam in spiritualibus haberet auctoritatem, siue iurisdictionem.

Secundo, quòd Papa est Antichristus, ideſt contra Christum.

Tertio, quòd nullum sit purgatorium, & alios quàm similes errores plurimos, qui ascendunt ad numerum fere quinquagesimum.

Quæritur primum, quid faciendum sit de ipsius rei domo, in qua conuenticulæ fiebant hæreticorum.

Secundo, an hic infelix reuerti cupiens ad misericordiam, recipi possit, & debeat, ac receptus quibus pœnis puniri mereatur, & debeat.

Consilium censuit reum memoratum, qui tam diu tot, ac tantis insanis hæreticorum erroribus obstinate, & pertinaciter, vtpote nouus hæresiarcha inseruiuit, nulla penitus miseratione dignum esse. Et vbi ad publicam abiurationem ex nimia sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ clementia admittendus sit, rigorosior solemniorque forma seruari omnino debeat, illamque non nisi quo ad sacramenta, & ea quæ salutem animæ concernunt, eidem opitulari posse, quia quo ad sacrilegia & alia detestanda per eum commissa, curia sæcularis intendit vti iure suo, eumque punire iuxta iuris, & ordinum fori sæcularis dispositiones, atque sanctiones. Domum vero, & alia ipsius rei bona publicanda esse iuxta iuris decreta, & cõstitutionum superinde editarum tenorem, & prout deinde in executione sententiæ declarari continget.

Rigorosior, sed iusta Placen. Concilij sententia.

Prætor, & Consilium Placentinum.

CASVS II.

QVidam de hæresi lutherana infamatus, ac vehementer indiciatus, per ministros Inquisitoris captus, & detentus fuit, & in primo examine statim, & spontanee confessus est se de Lutheranorum secta per aliquot

quot annos fuisse, ac multos illorum errores tenuisse, & credidisse, & insuper propter in eorum Concilio factum decretum, quo facilius Parochum, imo seipsum deciperet, spreta confessione sacramentali sacrosanctam Eucharistiam sumpsisse, & hoc semel tantum, post à seipso resipuisse, & decreuisse pro errorum suorum faciendo purgatione ad Inquisitorem accedere, idque probauit, sed à ministris sacri Officij præuentus fuit. Nunc rogat ne huiusmodi captura sibi præiudicet, quo minus credatur sponte reuersus.

Circa propositum thema aduertendum est, ne simulata conuersione in hæreticam labem lapsus fraudulenter redierit, & ne sub agni specie lupum gerat. Hoc solerter prouiso, iuxta. cap. vt officium. de hære. lib. 6. quia sponte confessus, & attentis in themate narratis, videtur iudicis arbitrio puniendus, abiurata tamen prius hæresi, iuxta. cap. Ad abolendam. de hære. late in sum. Siluest. titu. de hære. quæst. 12. vbi dicitur, quòd ista opinio est magis pia, quòd hæreticis redire volentibus post condemnationem parcatur, tanto magis ante condemnationem. Et si Iudex videt ipsum reum contritum, & sperat de conuersione sua, tunc potest ei parcere iniuncta pœnitentia salutari pro arbitrio suo moderanda. d. cap. Ad abolendam, Hostien. in sum. tit. de hære. vers. qualiter deprehendatur. nu. 3. & ver. quando, & qualiter Ecclesiæ reconcilietur. nu. 12. iuribus, & rationibus ibi allegatis.

Ne sub agni specie lupum gerat.

Lucas Francis. Consil.

HIc profecto (ni fallimur) dicitur sponte reuersus, & illico, iuxta not. in cap. Ad abolendam. de hære. ver. Nisi continuo, post deprehensionem erroris. Et propterea abiurando hæresim prædictam, & redeundo ad catholicam, orthodoxamque Ecclesiam, veraciter, mentis & cordis sinceritate atque constantia, & non ficte (viderint qui faciem ouis errantis, & deuiæ accurate prospexerunt, ipsi etenim magis scire possunt) præuia absolutione generali, iuxta. cap. vt officium. de hære. lib. 6. iniungi poterit salutaris pœnitentia, necnon & aliqua pœna irrogari arbitrio vtraque iudicare debentium in causa ista. Ad- Carcerlanior.
de cap. vt commissum. §. necnon eo. tit. lib. 6. vbi scrib. ad arbitrium versabitur in commutando carcerem perpetuum in domum ciuitatis, seu ruris ad tempus, & vbi soluendo esset, in pecuniariam pœnam, & in conseruando vndique famam, & honorem resipiscentis, & ad fidei catholicæ vnitatem libere reuertentis, satis sit nobis consuluisse saluti animarum. In cæteris vt misericorditer, & pie agendum cum reuertentibus modo quo supra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CASVS III.

QVidam per nonnullos suorum complicum de hæresi lutherana delatus, conspectui Inquisitoris hæreticæ prauitatis non citatus, nec vocatus se præsentauit, asserens & promittens se velle libere omnes suos errores confiteri, paratus abiurare, & pœnitentiam salutarem recipere. Et in iudicio constituturus personaliter præmisso iuramento absque minis, vel tormentis, sponte, & prompte fatius est se fuisse per annos plurimos de secta lutheranorum, & cum illis tenuisse, & credidisse errores, & hæreses eorum, petens ad misericordiam recipi, & Ecclesiæ catholicæ reuniri.

Quæritur, an talis in Ecclesia, vel potius alio in loco secretiori abiurare, & qua pœna puniri debeat.

Benignior sententia.

Attento supradicto themate Consilium censuit prædictum constitutum, & sponte confessum humaniter, & benigne esse recipiendum, & honestissima abiuratione cum eo agendum, & ad pœnitentiam salutarem admittendum.

Prætor, & Consilium Placentinum.

Io. Petrus Vicarius prædicta approbo, & R.P. Inquisitori vices meas committo.

CASVS IIII.

SEius in manibus Inquisitoris omnem abiurauit hæresim, cui imposita fuit talis pœna, ne scilicet ad monasteria sanctimonialium de cætero accederet, & semel in mense per annum continuum Inquisitori se præsentaret. Dictus Seius impositam sibi pœnitentiam in totum non perfecit. Nam quandoque se non præsentauit, sed & ad monasteria monialium accessit. Modo quæritur, an dici debeat incorrigibilis, seu impœnitens. Et si sic, an possit & debeat tradi curiæ sæculari.

Pœnitentiam sibi impositã nõ perficiẽs.

Hanc quæstionem cum in aliquo iuris canonici textu expresse determinatam non inuenerimus, dignum duximus ipsam ex peritorum in iure canonico opinionibus, & sententijs declarare.

Et primo quo ad primum pro parte negatiua adducimus D. Antoniũ de Butr. in c. cum non ab homine. de iudi. sic dicentem. Iam dixi, quòd si pœnitentia est ei iniuncta, & non seruet, erit incorrigibilis, & posset tradi brachio sæculari.

In oppositum est communis opinio doctorum. Bald. in d.c. cum non ab homine. vbi ponens differentiam inter id, quod primũ iurisdictionis Prætoris, & id, quod est secundum siue vltimum, sic ait. Ille qui non obtemperat Prætori in eo quòd est primum suæ iurisdictionis, idest quia citatus non comparuit, non dicitur incorrigibilis, licet sit contumax. Ille vero qui ei non obtemperat in eo quòd est vltimum suæ iurisdictionis, vt quia depositus non dimittit officium, vel gerit officium, incorrigibilis dicitur. Tunc sic subsumo. Vltimum iurisdictionis iudicis est pœnitentia, quam imponit per sententiam diffinitiuam, quæ est suæ auctoritatis vltimum, vt claret: ergo qui pœnitentiam sibi iniunctam non perfecit, erit incorrigibilis & impœnitens. Huius opinionis fuit Fredericus de Senis in consi. 157. vbi se subscribit opinioni Abb. de podioboniti, vbi dicit, quòd Inquisitor non potest remittere pœnam illi, qui impositam sibi non peregit, si prius abiurauerat. Io. Calde. in consi. 480. quòd est secundum, de hæreticis, prope finem. Idem tenet Archi. in c. vt commissi, de hære. li. 6. in ver. carcere. Idem tenet quem sequitur Gemin. in eodem c. Ab. in d.c. cum non ab homine, pertractans quis dicatur incorrigibilis, inter tales recenset illum, qui impositam sibi pœnitentiam adimplere, & peragere neglexit. Et specialiter loquitur de eo, qui fugit è carcere, in quo fuerat ob crimen reclusus. Claret ergo prima pars propositæ quæstionis. Ad dominum Antonium de Butrio, quicquid dicat Abb. vt supra, dicitur, quòd ipse pœnitentiam iniunctam non peragere quid importet, non rectè considerauit. Qui enim pœnitentiam impositam non implet, dat vehementem suspicionem, & merito suspicari potest ipsum non pœnituisse, & sic vel ad priora rediisse peccata, vel in ipsis perseuerare, & ita dicetur incorrigibilis etiam secundum dictum Domini Antonij.

Incorrigibilis quis dicatur.

Ad secundam quæstionem, scilicet an talis brachio sæculari tradi possit, duobus modis responderi potest per Doctores. Et primo dicitur de mente Io. Calde. in c literas. de præsumpt. quòd pœnitentiæ ab Inquisitoribus imponi solitæ, sunt duplicis ordinis. Quædam enim sunt, quæ de recto contra hæresim tendunt, velut ipsam detestari, cõtra illam prædicare, cum hæreticis non conuersari, & huiusmodi. Aliæ vero sunt quæ non directe sunt contra hæresim, sicut ieiunare, peregrinari, & similia. Non implens ergo pœnitentiam primi ordinis, tradi debet brachio sæculari, at non sic de secundi. Tunc enim quis dicitur relapsus, quando facit illud quod non est dubium fecisse ex conscientia, & loquela approbati à se erroris. Et hoc videntur velle Doctores in d.c. vt commissi. Vide etiam Scilacen. de fid. cath. c. 19.

Relapsus qs.

At quicquid sit de veritate opinionis, dicimus quod hæc responsio nõ valet ad liberandum ipsum Seium, ne tradatur brachio sæculari, imo potius, quòd tradatur. Nam sibi imposita fuit pœnitentia primi ordinis, ne scilicet ad monasteria monialium accederet, & hoc ideo ne eas inficeret.

Aliter ergo de mente Archid. & Frede. de Senis, vbi supra, responderi potest, & dici, quòd brachio sæculari iste tradi non debet, quoniam tunc quis tradi debet brachio sæculari, quando nullam rationem, quare

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitentiam non perfecerit, adducit. Non autem sic est de Seio nostro. Vide in c. accusatus de hære. li. 6. §. ille quoque. Adducit enim ipse Seius pro rationabili causa, quòd à Principe suo licet temporali liberatus, seu dispẽsatus fuit, & quòd pro certo credebat ipsum Principem id potuisse facere, & si aliter credidisset, cum iuramento affirmat se nunquam Inquisitoris mandatum fuisse præteriturum, & quòd si ad monasteria monialium accesserit, non ex malitia, sed ignorantia, nec ad malum finem, sed tantum lucri causa id fecisse dixit. Nam moniales cantum docebat.

Sed nota, quòd hæc ignorãtia crassa videtur, nec illum excusare potest. Nam non ita facile credimus illum tam rudem, & ignarum fuisse, vt nesciret omnino inter secularem, & ecclesiasticam auctoritatem diiudicare, & contra talem responsionem suam, videtur esse Archid. sententia, & D. Cardinalium Inquisitorum Generalium. Quidam enim asserunt prẽfatos Reuerendissimos Cardinales declarasse impœnitentes post abiurationem hæresum tradi debere brachio sæculari, & huius declarationis fuit causa quidam, cui ab ipsis post abiurationem, ne prædicaret, aut legeret impositum fuerat, qui tamen pueris quibusdam in domo Logicam priuate legere deprehensus fuit, tamen ne publice legeret prohibitionem accepit.

Ad hoc dici potest, quòd vbi, & quando hæc facta fuerit declaratio non apparet, si tamen ita sit, dici potest quòd facta fuit tantum de illis, quibus ipsi Domini Cardinales post abiurationem hæresum pœnitentiã imponebant ad maiorem maiestatis conseruationem, & gradum quem tenent, in cuius signũ talẽ declarationẽ alijs Inquisitoribus non intimarũt.

Pro resolutione ergo huius dubij nobis videtur, quòd eius totalis difficultas ad hoc tendat, vt videatur quis vere, & proprie incorrigibilis, seu impœnitens dicatur. Nam si sit incorrigibilis, tradi debet, vt Doctores dicunt: si non, secus.

Incorrigibilis quis dicatur.

Dicimus ergo cum Abb. in d. c. cum non ab homine. quòd ille vere, & proprie incorrigibilis est, qui non solum non peragit sibi iunctam pœnitentiam, sed etiam qui fugit iudicem, ipsi resistit, vel ab ipso se occultat, vel impedit ne reum possit arctare. tunc enim Ecclesia non habet amplius quid faciat, & ideo comprimendus est per potestatem sæcularem. At si tantum pœnitentiam non peregerit, nec tamen se absconderit, fugerit, &c. cum Inquisitor possit illum de nouo punire, non dicitur incorrigibilis, & per consequens non debet tradi brachio sæculari. Et cum dictus Seius non fugerit nec se absconderit, sitque leuioris armaturæ vt musicam profitentes esse solent, incorrigibilis proprie dici non poterit.

Frater Angelus Aduocatus de Verona Inquisitor Placen.

Ego

Incorrigibilis quis dicatur.

Eco Alouisius Grampus. I. V. Doctor Vicarius Episcopalis Placẽ. conuenio in sententia prædicti domini Inquisitoris, quia proprie incorrigibilis dicitur, de quo nulla est spes quòd corrigatur, vt sonant verba in d. c. cum non ab homine. in fi. ibi, cum venerit in profundum malorum tradatur curiæ sæculari. vt per gl. in c. illud sane. 24. q. 4. vbi dicitur, quòd quibus prodesse non poterit correctio, non pareat abscisio. Sed quia in themate præmisso dicitur, quòd ille non est penitus incorrigibilis, quia etsi pœnitentiam sibi iniunctam non perfecerit, tamen se non occultauit, igitur nec incorrigibilis, nec in abiuratam hæresim erit relapsus.

CASVS V.

QVidam notarius procuratorem agens, in fortijs Inquisitoris detentus, post multa mendacia, & periuria coram ipso domino Inquisitore iudicialiter fassus est se sciuisse, & intellexisse à quodam eius nepote sacerdote, ipsum examinari fecisse Gaium minorem, & Rusticum ipsius sacerdotis fratrem in causa hæresis contra Titium, & alios quosdam, & eidem Gaio in iudicio falsitatem deponere fecisse, sed ab eo non intellexisse, quòd id fecisset, vt rem gratam ipsi notario faceret. Et cum præfatus Gaius testis dicta de causa in executionem literarum Apostolicarum citatus fuisset ad se præsentandum coram præfato domino Inquisitore, dictum Gaium testem ad non comparendum suasisse, & subinde in executione secundæ citationis cum omnino se constituere vellet, pro vt & se constituit, pariter fassus est eidem Gaio testi dixisse, *Li fratelli examineranno, fà sù la negatiua, e se ti dimandaranno del primo commandamento che t'hanno mandato, di che non l'hai hauuto.* Exindeque cum dictus Gaius testis se constituisset, & examinatus fuisset, ac carcerem exiuisset, idem notarius fassus est se ab eodem teste perquisiuisse, & intellexisse de & super quibus examinatus fuerat, & quid in dicto examine responderit, & eidem Gaio testi fecisse propria manu scripturam correctionis (vt asserit) confirmatoriam huiusmodi falsæ depositionis, & etiam deferendum præfato domino Inquisitori, & notario actorum, licet per diem naturalem iam factum esset dictum examen, & non obstante etiam quòd dictus Gaius testis deponeret, & etiam post eius depositionem facta contra dictum Titium, contra quem fuerat examinatus de dicta falsitate à dicto sacerdote ipsius notarij nepote sciuisset, & intellexisset scripturam correctionis huiusmodi confirmatoriam dictæ falsitatis, fassus est se fecisse, vt aliquod auxilium ipsi Gaio testi, & ipsius notarij nepoti præstaret.

Falsitatẽ testi suggerẽs quo puniatur.

Quæritur qua pœna sit plectendus ipse notarius.

CVm ex narratis in supradicto themate non constet depositionem factam per dictum testem ad suggestionem memorati notarij cuiquã nocuisse, Consilium censuit mitius cum ipso notario agendum esse, & ideo extraordinarie arbitrio Iudicis puniendum fore.

Prætor, & Consilium Placen.

CASVS VI.

PEnes sacerdotem de hæresi suspectum, & in sortijs domini Inquisitoris, vt de fide responderet detentum, breuiarium repertum fuit, in cuius primo folio scriptum erat, diabolus hic, ac in dicti breuiarij folio vltimo depicta erat imago Beatissimæ Dei Genitricis Domini nostri Iesu Christi figuram in gremio continens, quorum vtraque imago effossis oculis etiam in varijs locis sfrisata erat. De supradictis interrogatus ipse clericus negauit de his aliquid sciuisse. Hic post factum examen, dum per custodem de carcere reduceretur, fugam fecit, ac per altam dormitorij fratrum fenestram super tectum quoddam ascendit, indeque in viam publicam præcipitem se dedit. Fracto igitur latere iterum in carcerem portatus, cum iam per dies septuaginta manserit, nec adhuc sanitati restitutus sit, quæritur quid de illo sit agendum? An scilicet attenta ipsius rei lateris fractione ad purganda indicia, ac etiam pro habenda veritate aliquo tormentorum genere, & quo torqueri possit, & debeat in illius examinibus præuijs, maxime attentis periurijs, & mendacijs.

Vidimus ea quæ contra sacerdotem suspectum de hæresi nobis significastis, ea omnia in consilio nostro proposuimus, & ita nos omnes re inter nos bene pensata, censuimus medicos esse consulendos, qui si retulerint nullum subesse periculum maioris, seu deterioris infirmitatis, vbi iste suspectus quæstioni, & tormentis admoueatur, illum vtique torqueri debere, cum sit admodum suspectus de hæresi, stantibus verbis illis in horario eius scriptis, videlicet, diabolus hic. Item stante conscisione imagi-

Fuga quid faciat.

nis diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, & fuga eiusdem præsbyteri. Nam conscindere, & spurcare imagines Sanctorum, nedum diuæ Virginis, & D. N. Iesu Christi, crimen est capitale, quòd plurimum ad hæresim tendit, quia lædit diuinam maiestatem. Et hæc pauca sufficiant, omnia remittentes prudentissimo arbitrio R. P. V. cui me plurimum commendo.

Spurcate imagines crimen est capitale.

R. P. V.

Bernandus Bregontius Prætor Placen.

CA-

CASVS VII.

COmmunicato colloquio cum Magnificis DD. Collegis omnes concordi voto in hanc sententiam venimus, vt quantum attinet ad captum, & detentum, & qui sponte postea confessus est, consideratis his quæ in facto proponuntur, ille carceris perpetui pœna sit cohercendus, facta abiuratione in forma solita.

Quantum vero attinet ad eum qui delatus, & indiciatus sponte se constituit in manibus Domini Inquisitoris, consideratis his quæ in facto proponuntur, is maiori miseratione sit dignior, & propterea cum illo mitius agendum, pœna carceris perpetui commutanda arbitrio ipsius Domini Inquisitoris, & honestiori abiuratione.

Spontanea præsentatio quid faciat.

Dominicus Bozula de mandato dominorum de signatura subscripsit.

CASVS VIII.

QVidam valde indiciatus quòd esset de secta, & conuenticulis hæreticorum, & quòd suasisset quendam hæreticum forensem ad concionandum publice in foro in fauorem ipsorum hæreticorum, sub prætextu cuiusdam spontaneæ præsentationis se constituit in sortijs Domini Inquisitoris, & post plurima mendacia, ac periuria, variationes, & contrarietates, tandem confessus est verum esse, quòd ipse fuerit de secta illa, & quòd ex proprio capite ipse suaserit, ei pecunias dederit, & induxerit dictum forensem ad concionandum publice in laudem, & commendationem lutheranorum: & quod ipsi prædicationi interfuerit, promiseritque eidem concionatori vbi opus fuerit in eius fauorem, ac defensionem cẽtũ enses non defecturos, ob quas prædicationes dictus forensis postmodum principis secularis iussu, & auctoritate suspensus fuit.

Nunc quæritur qua pœna hic plectendus sit.

REtento tenore supradicti thematis Consilium censuit memoratum detentum incidisse in hæresim, & cum fuerit mendax, atque sponte non fuerit confessus errores suos vti debebat, tanquam Ecclesiæ clementia, & misericordia se reddiderit indignum, solemni abiuratione facta carceris perpetui pœna mulctandum esse, saluo tamen in præmissis semper arbitrio D. Inquisitoris.

Indignus misericordia.

Prætor, & Consilium Placen.

C A-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CASVS IX.

Qui in corpore declarabitur.

IN quo quidem casu tria videnda cum occurrant.
Primum erit, quid sit hæresis, quidve hæreticus.
Secundum, vtrum reus noster sit vel fuerit hæreticus.
Tertium, qua pœna plectendus veniat.

A fidelibus credenda.

Et de primo, siue ab eligo, siue ab adhæreo, seu etiam ab hæsito dicatur hæresis, à Theologis sumitur pro articulo, siue propositione contraria articulis fidei, vel determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, vel diuinis scripturis, quia tria hæc citra omnem hæsitationem à fidelibus, & catholicis fide sunt amplectenda, & tenenda, vt egregie Diuus Thomas declarat in prima parte. q. 32. art. 3. & in secunda secundæ. q. 11 ar. 1. & 2. taliter quòd hæreticus dicitur quilibet asserens aliquid contra articulos fidei, vel contra Ecclesiæ determinationem, vel contra sacram scripturam, & hoc cum pertinacia. quam quidem pertinaciam addidit Diuus Thomas non ex se, ne proprio sensu, sed super dictú diui Augustini ad Glorium, & Eleusium fundatus, & est 24. q. 3. cap. dicitur Apostolus. Si qui (ait Augustinus) sententiam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt autem tota solicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia non habent (subiungit Diuus Thomas) electionem contradicendi Ecclesiæ doctrinæ. His addit Thomas Caietanus, Cum hæresis ex tribus constituatur, errore scilicet in fide, & pertinacia, & cum duo prima error videlicet, & sententia fidei spectent ad intellectum, tertium autem, scilicet pertinacia ad voluntatem, & hæc superueniens præcedentibus ita constituat rationem hæresis, vt sine eo hæresis non sit, sicut nec fides sine voluntatis determinatione, manifestum est primo, quòd si quis sententiam fidei contrariam secundum se teneret, putans se recte sentire, non intendens ab Ecclesia dissentire, talis adhæsio non est hæresis propter defectum pertinaciæ. Et prima parte. q. 32. art. 4. idem Caietanus dicit. Aduerte quod ad rationem hæresis formaliter vltra hoc requiritur pertinacia. & ibidem post pauca subiungit. Vnde in huiusmodi falsum opinantes non solum ab hæresi, sed etiam à peccato excusantur, qui iuxta gradum suum quantum cognoscunt, rationabiliorem viam arbitrantur se sequi, salua Ecclesiæ reuerentia. Nec supradicta somniauit, sed à diuo Augustino excellens Theologus mutuo accepit. Nam de baptismo contra Donatum scribens, ait doctissimus pater Augustinus, Si aliquis hoc idem sentiat de Christo quod Photinus opinatus est, & in Ecclesia catholica baptizatur, & hoc credat esse fidem catholicam, necdum dico esset

Hæreticus quid.

Tota solicitudine quæres.

Tria hæretici sit facientia.

Errantes sine peccato.

Hæreses tenens nõ hæreticus.

esset hæreticum, nisi manifesta doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.

Nec à Theologorum veritate in hoc dissentire volunt sacrorum canonum doctores, nam glo. in c. dixit Apostolus. super ver. pertinaci. ait Licet ergo teneat aliquis ea quæ sunt contra fidem, dummodo paratus sit corrigi, non est habendus hæreticus. Et glo. in c. Hæc est fides. 24. q. 1. & licet quis erret, si tamen paratus sit corrigi, non erit hæreticus. Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cath. Sed quo ad hoc quod quis iudicetur hæreticus, non videtur differentia, quia clericus etiam literatus errans in articulis fidei, non est hæreticus, si pertinaciter non defendit errorem suum, maxime si credit Ecclesiam sic tenere.

Corrigi paratus.

Clericus etiã literatus errãs.

Et idem dicit Abb. in c. dubius. de hære. Nam si quis (ait Abb. ibi) erraret in fide, & crederet illam esse fidem scilicet Ecclesiæ vniuersalis, & est paratus se corrigere si aliud tenet Ecclesia, iste non erit hæreticus, quia fides Ecclesiæ est fides sua, ex quo se refert ad fidem Ecclesiæ. Et dominus Franciscus Zabarella in clemen. 1. §. porro. de sum. tri. & fide catho. Si quis motus ratione naturali credit patrem maiorem filio in diuinis, & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus, quia hęc non est fides eius, sed sua fides est fides Ecclesiæ. Vult dicere, quòd cum credat hoc quod credit Ecclesiam sic tenere, infertur quod non præcise inhæreat nisi sub hac tacita conditione. Quod autem talis possit mereri, tenent multi Theologi, & ego tenui in cap. 1. supra eo. scilicet in cap. firmiter (ait Zabar.) ponendo exemplum, vt quia aliquis simplex audiens prædicationem sui Episcopi qui prædicat aliquid contra fidem, illud credit animo obediendi fidei, paratus tamen corrigi, talis meretur, quia iudicantur opera ex intentione, vt. c. cum voluntate. de senten. excommu. quod intellige, nisi error sit in talibus, in quibus nullatenus excusat ignorantia, vt in his quæ sunt de iure naturali. & idem Zabar. de vsur. elem. fi. §. fine. alleg. Gulielmum Landinum. exponit pertinaciter, ideſt obstinata pertinacia. & Paul. de Lyazarijs à di. Zabar. allegat. in eodem cap. exponit quid sit pertinax, dicens. Pertinax dicitur qui valde impudenter aliquid tenet, & affirmat. & Felin. in cap. dubius. de hære. in 2. not. allegat Innoc. in rubr. de sum. tri. & fid. catho. & Bald. in rubr. C. de sum. trin. & dicit quod qui crederet circa Trinitatem patrem maiorem filio, putans Ecclesiam ita tenere, non est hæreticus. Et sic patet quid hæresis, & quid sit hæreticus, videlicet ille qui animo pertinaci, & voluntate impudenti, ac obstinata aliquid tenet, & credit contra articulos fidei, vel contra contenta in sacra scriptura, aut contra sancita, & decreta ab Ecclesia catholica Romana pia omnium matre. Restat nunc videndum si reus noster tali morbo laborauit, vel laboret.

Meretur quia hęreses tenẽs.

Pertinax q. d.

Et quia non sola hæresis, seu error (vt iam diximus) sed secum conglutinata pertinacia facit hæreticum, quæ quidem pertinacia in reo nostro ne-

Contumacia condimẽtum hæresis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nequaquam inueniri potest, & nemo sit condemnandus nisi conuictus, vel confessus, vel facti euidentia eius delictum pateat, Azo in sum. in rubr. de pœnis, sequitur ipsum reum non esse tanquam hæreticum condemnandum. Nam si conuictus, vbi accusator siue denunciator? vbi testis? certe nulli inueniuntur. Quòd autem non sit confessus se aliquem errorem cum ea, quæ ad hæreticum pertinet seu requiritur pertinacia, tenuisse, maxime patet ex processu, imo fatetur quòd quicquid tenuit, credidit, & docuit, id tanquam Ecclesiæ catholicæ consonum se tenuisse, credidisse, & docuisse. Nam in tertio ipsius examine siue constituto sic dicit.

Io le ho tenuto (de eius prædicationibus loquens) *e predicato per bone, & se sono latiue mi sommetto al giudicio di vostra Reuerentia.* Et in eodem constituto loquendo de scriptis Ciuitellæ dicit. *E quando le scrissi si vendeuano stampate publicamente in Bologna.* Et in signum conformitatis suæ cum Ecclesia catholica dicit. *Io le tagliai via essendo prediche del Ciuitella, che è stato condennato per heretico. Item, Io brugiai le lettioni del Montalcino sopra la epistola ad Romanos, dopo ch'io intesi che'l detto Montalcino era stato condennato, & la predica ch'io feci in Vicenza, perche era attaccata con le altre, e perche io ne fui ripreso dal Padre Maestro nostro. Et inteso ch'io hebbi che'l detto Montalcino era ditenuto in Roma, io abbrugiai tutte le dette sue letture, e tagliai via dette prediche, & le brugiai quà in Piacenza. Et prima non le brugiai, perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao, che le vide.*

De quinterneto autem Borges respondit.

Io ho creduto che siano bone, & io le ho predicate per bone, e non le brugiai, e non le tagliai con le altre, che brugiai, perche io teneua, & credeua, & ho tenuto, & creduto insin à qui che siano bone, catholice, e fideli: e quando non siano bone, io me sommetto al parere di V.R.e di S. Chiesa.

Et in signum quod carebat pertinacia.

INterrogatus si contritio, & satisfactio essent, & sint partes pœnitentiæ respondit, *Io credo* quòd sint partes sacramenti pœnitentiæ, credidi, & prædicaui.

Et interrogatus quomodo ergo, &cæt. Respondit, *Io l'intesi (credo) quà in Piacenza, & subuo ch'io l'hebbi inteso, io brugiai detti scritti del Montalcino.*

Cõfessio qualificata quando, & quõ debeat acceptari. Et quia nulli dubium est, q̃ confessio qualificata contra cuius qualitatem nulla est præsumptio iuris, vnum tantum capitulum continens tota debet acceptari, vel tota repudiari, nec potest diuidi, vt si reus confiteatur se promisisse sub conditione, vel si dicat, verum est quod recepi à te

te centum mihi debebas ex causa mutui, istud est vnum caput, & confessio isto casu non præiudicat confitenti secundum Abb. in capit. bonæ memoriæ. de confes. & Bart. in l Aurelius. §. idem quæsiit. de lib. leg. Et hoc idem Cynus. in l. 5. C. de confes. in 13. q. Et in l. 3. C. de dona. ante nup. Vt si aliquis in iudicio, vel extra confessus est se recepisse à Caio pecuniam, vt sibi repetat lectiones, vel pro factura pelandæ, quod non potest eius aduersarius diuidere hanc confessionem, & partem, quæ facit pro se approbare, & alteram contra se reprobare, sicut dicitur de qualitate contra quam est præsumptio iuris. l. 1. de fidei. & l. si non conuitij. C. de iniur. Et cũ iste noster reus vsus sit confessione isto modo qualificata dicens, *Io ho tenuto, creduto, e predicato queste cose, pensando che fossino bone, e catholiche: e quando non siano bone io mi sommetto &c.* sequitur quòd confessio sua tota, & non in parte tantum, sit, & veniat in sui fauorem admittenda: igitur non tanquam hæreticus erit condemnandus.

Optimum argumentũ pro ico.

Et quod potissimum omnium pro se facit argumentum, quod abscondita, & operta seruare poterat scripta illa, de quibus non sine causa tam ingens factus est strepitus, sed sponte ipse protulit, ac nobis porrexit. quæ quidem scripta si de hæresi infecta cognouisset, nunquam protulisset, imo illa abscondisset, & operuisset. Nam protulit illa tanquam famosi Theologi indubitata, tanquam secura, tanquam Ecclesiæ catholicæ conformia, quæ etsi scandalosa maxime his temporibus videantur, & sint, glosarum tamen, & bonarum interpretationem sunt patientia, & potius à doctoribus disputanda, quàm prædicanda, & docenda à simplicibus. Facit in fauorem rei quòd interrogatus, quare cum igne iam consumptis nonnullorum suspectorum scriptis, quædam alia etiam simul non combusserit.

De famoso doctore confidens.

Respondit, *perche mi fidaua della dottrina di Maestro Nicolao.* Sic à simili, quia de hoc famoso Theologo, cuius scriptis satis confidebat, illa nõ cõbusit, non celauit, neque abscondere curauit, sed tanquam (vt iam diximus) secura, & sanctæ matris Ecclesiæ doctrinis consona, sponte & alacriter protulit, & explicauit.

Attamen quia implicite confessus est se tenuisse libros aliquos si non prohibitæ, saltem suspectæ lectionis, quia diffamatus de prædicationibus duabus scãdalosis, quia quoquo modo varius in suis responsionibus, non caret aliquali suspicione, propter quòd, & si non tanquam hæreticus, tamen tanquam aliqualiter iudicum arbitrio de hæresi suspectus veniet condemnandus, pœnaque arbitraria puniendus, atque à prædicationis officio per aliquot annos suspendendus.

Frater Vmbertus Placen. Inquisitor Papien.

CA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CASVS X.

A Sacerdote religioso per Dominum Inquisitorem detento, & processato primum, mox pro recuperanda sanitate quam pedore carceris amiserat, media fideiussione, citra tamen inhibitionem alloquendi aliquem, ad eius habitationem remisso, rogatus literatus quidam religiosus, & sacerdos, vt de quodã theologico dubio illum redderet clariorem, illi citra dolum (vt idem literatus asseruit) fecit satis, & eius dubitationis sanctam, & catholicam declarationem inconsulto tamen Inquisitore transmisit.

Nunc quæritur vt infra.

PRimo, an in fortijs Inquisitoris detẽto, & processato consulens, seu auxilium præbens, sit vel dici possit fautor hæreticorum.

Secundo, an citra dolum quis tali vel talibus fauens, sit dignus fautorum hæreticorum pœna.

Tertio, quid de literato suprà dicto sit dicendum, & agendum.

Fauor quid.

Ad primum igitur dicimus, quod cum fauor dicatur alicui præstari, cum illi confertur robur suum Inno. in cap. petitio. de homici. volun. Quicunque alicui confert aliquid roboris sui, illi dicitur fauere, & hoc vt Ioan. de Imol. in cap. si quis suadente. de pœni. lib. 6. dicit delictum auctorizando, vel defendendo in actu delicti, vel post delictum, & hoc dupliciter, scilicet vel prohibendo ne reus perueniat ad manus iudicis, vel liberando illum de manu ipsius iudicis. Et nota secundum eundem Ioan. de Imo. vbi supra, & allegat cap. excommunicamus. pri §. credentes. de hære. & cap. 2. & cap. contra Christianos. lib. 6. Fauens criminoso etiam post delictum commissum, imo post sententiam punitur. Sed hoc dupliciter potest intelligi, videlicet vel constat de maleficio principali, vel non: si non constat non potest dici fautor, iuxta declarata domini Petri de Ancha. in cap. Quicunque. de hære. lib. 6 qui dicit. Vnum scias, quod quando proceditur contra aliquem ex eo quòd præstitit opem, vel aliquod auxilium ad aliquod maleficium, oportet quod prius constet de maleficio principali, & oportet quòd constet in processu qui fit contra auxiliantem mihi. Licet enim principalis sit contumax, vel alio modo de maleficio constet contra eum, tamen hoc non nocet auxilianti, vt l. denunciasse §. qui iure. ff. de adult. Et hoc notat Bar. in l. is qui. ff. de furt. Ex quo inferas quod in processu fiendo contra credentes, fautores, auxiliatores, &c. oportet facere fidem, quod ille cui fauisse dicuntur, sit hæreticus, vt concludat inquisitio, vel processus contra tales, quia auxilium non dicitur præstitum, quando non est, vel deficit maleficium. Bald. in l. 1.

Fauor dupliciter datur.

De principali delicto primum constare debet.

l. 1. colum. 2. ver. 4. opp. C. de ser. fug. Imo etiam si mala voluntas fuisset in fauente, si factum non sit secutum, cessat ratio. vnde licet mala voluntas quæ detegitur in eo quòd facit, sit punienda, non tamen æque punitur ac si factum secutum fuisset. Zabar. in c. si quis suadente. de pœnis. Ex quibus omnibus colligitur quòd fauens detento vt supra, sed non declarato, non dicitur fautor hæretici.

Voluntas si ne secuto effectu quomodo sit puniendа.

Ad secundum dicitur, quòd si constat de delicto, auxiliator, & faucus tenetur, si eo animo fuit à principio, vt auxilium daret delicto, secus si casualiter committitur, vel apetitur delictum. Inno. in cap. petitio. de homici. volun. Nam si ad iniustum bellum quis iret causa pacificandi, vel aliàs ex iusta causa, non creditur huic imputari, si ex eius præsentia aliquod robur accrescit suis, & timor inimicis, quia auxiliator non tenetur nisi fuerit in dolo. Bar. in l. sæpe in fin. de ver. sig. Alex. in l. si qui opem. de fur. § eo. ver. 17. & Paul. de Castr. in consi. 249. dicit quòd quando imponitur pœna mortis per statutum, requiritur dolus ad hoc, vt illa pœna locum habeat, vt l. in lege. ff. ad legem Cornel. de sicar. Nec sufficit culpa etiam lata, vt ibi habetur, & Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. dicit hæc verba. Item si statutum punit homicidium morte, & non facit doli mentionem, tamen Iudex vbi non est dolus debet sententiam temperare, quia voluntas, & propositum distinguunt maleficium. ff. de furti. l. qui iniuriæ, & affectio tua operi tuo nomen imponit. C. de iniurijs. l. si vero conuictus. & ex hoc confunditur error multorum Iudicum asserentium in pœnis statutarijs etiam mentis non debere inspici animum, sed factum, per id quod notatur in l. 1. §. Diuus. & l. fin. ff. ad l. Corn. de sicar. Qui credunt quod pro homicidio, etiam sine dolo commisso, sit imponenda pœna mortis ex forma statuti, more Iudæorum stantes in cortice literæ, sed decipiuntur, quia quælibet causa etiam iniusta, puta ignorantia iuris excusat à dolo. vt not. glo. C. ad l. Flauiam. de plagiarijs. l. plagiarij criminis. la 2. per l. igitur. ff. de libe. accusa. Et idem not. glo. magna in fin. in l. 1. §. si quis Iudicem. facit l. sed si l. §. scire. ff. de petitio. hæred. Et quod not. glo. in c. de quarta. de præscript. Dolus, & mala fides tunc est, cum quis mouetur ad aliquod malum propter solam malignitatem animi, non propter aliquod aliud credit esse bonum. Ad hoc facit Abb. in c. firmiter. de sum. tri. & fid. cathol. Et in c. dubius. de hære. & Zabar. in Clemen. 1. §. porro.

Auxilium per accidens, & sine dolo.

Dolus vbi non est debet sententia temperari.

In cortice literæ stãdum non est.

Dolus vbi esse dicatur.

Et per hæc patet responsio ad secundum quæsitum.

AD tertium etiam per suprædicta patet responsio. Nam cum iste literatus non solum non fauerit hæretico, sed nec graniter quidem tunc suspecto, cum de eius delicto non constaret, & cum quicquid fecerit caruerit dolo, quia sanam, claram, & catholicam doctrinam in scriptis

ei

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei misit, quinimo quod pro ipso literato multum facit, vt patet in actis, & ex prefati delati confessione, ipse literatus eidem delato dum adhuc in carcere detineretur, hæc vel similia verba dixit, videlicet, *S'io credesse che fosse heretico, possendo, v'impicaria con le proprie mani*. In aliquo ergo non deliquit præfatus literatus, præter quòd inconsulto Domino Inquisitore scriptum ipsum præfato religioso detento, ante ipsius detenti expeditionem misit. Pœniteat ergo arbitrio Inquisitoris.

Frater Vmbertus Placentin. Inqui.

CASVS XI.

QVi alias ob venditionem librorum prohibitæ lectionis tanquam de hæresi leuiter suspectus, in manibus Domini Inquisitoris abiurauit, eodem in crimine secundo deprehensus cum fuerit, quid de illo sit iudicandum consilium petitur.

Respondetur, q̃ quantum sit ex vi verborum tex. c. accusatus, de hæreli. 6. recidiuus iste grauius quàm prius punitus fuerat, tantum puniri debeat, replicata videlicet de leui abiuratione, si tamẽ (q̃ difficillime creditur) nõ malicioſe, neq; proterue in crimine perseuerauit. Si autẽ malicia, & qui haud leuiter præsumitur contẽptus in illo inuenitur (librandum enim, & accuratiori trutina pensiculandũ est eius examẽ) iuxta declarationem Gemi. in c. cũ contumacia, de hęre. li. 6. de eo à simili iudicandũ arbitror. Ibi nanq; dicit Gemi. Nota optimũ textum ad cognoscendam violentam præsumptionẽ, quia dicitur violenta quando prima suspicio erat de delicto, postea delinquedo facit actum, qui inducit etiam præsumptionem, q̃ delictum fecerit, sicut est cõtumacia, tũc ista præsumptio tãquam consumans primam transit in violentã, vt particulariter notat textus. Et vide gl in c. de hoc. de simo. Hæc Gemin, sic à simili cũ iste abiurauerit tanquam leuiter suspectus de hæresi, postmodũ in crimine eodem inciderit, primam videtur confirmasse suspicionem. Sicut igitur vehemens duplicata suspicio transit in violentam, sic dicimus leuiorem transire in vehementem, quia malum (vt idem Gemin. dicit vbi supra) additum malo plus aggrauat. Nam hic secundum Ioan. Mona. duo operantur, id quod vnum non faceret. Si autem suffragantium importunitas hunc & malicia, & contemptu exutum ostendere contenderit, citra purgationem canonicam, si aliquali laboret infamia, illum dimittere Dominus Inquisitor qualiter valeat, ignoramus, cum in c. excommunicamus. 1. de hære. sic manifeste habeatur. Qui autem inuenti sola suspicione probabili, hoc est leui, & quòd leuiter appareat (ait Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatem personæ, propriam innocentiam, congrua purgatione monstrauerit, anathematis gladio feriatur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitetur.

Præsumptio secunda primam consumans.

Leuis suspicio in vehementem trãsiens.

Frater Vmbertus Placen. Inquisitor.

CA-

CASVS XII.

RIcius sacerdos crassiori laborans ignorantia, à quibusdam plebeis rogatus nonnullos magnetes ad amorem, lasciuamq; prouocandam, solemniter in Ecclesia baptizauit, ac supra eas quam plures missas cum diabolicis execrationibus, quas penes se etiã tempore prioris Iudicis, ante videlicet Tridentinum Concilium per aliquos dies seruauit, celebrare præsumpsit. Addiditque, quòd in domo cuiusdam meretricis, quam eidẽ mulierculæ contulerat magnetis portionem, citra solemnitatem tamen, rebaptizauit. Re aperta, sacerdos ipse fugam arripuit, requisitusque ab Inquisitore, cum non comparuisset, tanquam contumax excommunicatur, tandem amicorum suasionibus inductus, coram præfato Inquisitore comparuit, facinusque quòd perpetrarat fassus, de eo veniam petijt. Interrogatus autem si de per dominum Inquisitorem ad illum transmissis de comparendo coram eo præceptis notitiam habuit, negatiue respondit.

Quæritur ergo, an hæreticus, vel si suspectus, de qua hęresis suspicione reus sit hic iudicandus, ac qua, vel quibus sit pœnis puniendus.

Respondetur, quòd quia (vt in alio casu iam diximus) nemo nisi conuictus, vel confessus, vel facti euidentia eius delictum pateat, est condemnandus. Azo. in sum. tit. de pœnis. cum reus iste neque conuictus, neque confessus sit de hæresi, non poterit tanquam hæreticus condemnari. De necessitate namque hæretici est, quòd error de his quæ sunt fidei sit in intellectu, & pertinacia in voluntate. Et propterea ait diuus Archiepiscopus Floren. in summa. parte secunda. titu. 2. c. 5. Baptizare imagines, vel similia, si fiant propter aliquem finem facilius assequendum à dæmone, cui propter hoc quærit complacere, ita quod aliquo pacto implicito, vel expresso illud agat, vt dæmon sibi, vel alicui faciat quod petit, dummodo non petat ab ipso dæmone aliquid quod sit supra facultatem eius, nec quantum ad potentiam, nec quantum ad cognitionem ipsius dæmonis, sicut essent illi qui crederent vel quòd dæmon possit necessitare liberum arbitrium hominis, vel illi qui crederent quòd dæmon ex tali pacto, & in omnem euentum quantumcumque à Deo non permissum posset facere quod petunt, vel qui crederent quòd posset determinare alteram partem futuri contingentis, vel effectum aliquem facere, qui sit prius Deo. Tales enim non est dubium, quòd habent errorem in intellectu, & male sentiunt de potestate dæmonis, & per consequens. suppositis alijs conditionibus, quæ requiruntur ad hæresim, essent hæretici. Sed si ex causis prædictis facerent, non male sentientes de baptismo, & alijs prædictis, etsi peccarent grauissime, non tamen essent hæretici, sed magis sortilegi. Quia tamen impossibile videtur, quòd aliquis

Condemnandus quis sit.

Baptizare imagines.

Liberum arbitrium cogere nõ potest dæmon.

Sortilegi nõ hæretici.

faciat talia, nisi etiam male sentiat de sacramentis, cum talia facientes malitiam in voluntate se habere ostendant, Ecclesiæ quæ solum habet iudicare quæ foris sunt, etsi ex natura rei tales non possit tanquam hæreticos iudicare, iuris tamen præsumptione hæreticos, vel saltem de hæresi suspectos potest iudicare, quia ex eius voluntate corrupta, ac per alia facta nora exterius ostensa intellectus præsumitur corruptus. Sicut enim ait præallegatus Doctor, habitus fidei cognoscitur per actus fidei, qui sunt credere, & confiteri, atque operari ea, quæ sunt fidei, & habitus castitatis per caste viuere: Sic Ecclesia potest iudicare aliquem hæreticum per actus discredendi de aliquo articulo fidei, seu sacramento Ecclesiæ. Et cum sacerdos iste circa sacramentum Baptismi ostenderit se minus fidei habere quàm Christianum decet, ipsum sacramentum rebus insensatis applicando, vtputa baptizando magnetem, & hoc pluries, & pluries super illam celebrando, conuincitur talis sacerdos & si non hæreticus ex rei natura, quia neque per propriam confessionem, neque per testes constat de eius labefacto animo, iuris tamen præsumptione dicitur hæreticus, idest de hæresi suspectus. Hanc adauxit suspicionem scripta coniuratio supra magnetem ipsum pluries à selecta, ac contra apostolicam sub pœna suspicionis hæresis prohibitionem per nonnullos dies penes se seruata, & retenta. His igitur, & ipsius sacerdotis conditione optime consideratis, iudicamus dictum sacerdotem tanquam de hæresi suspectum grauiter fore puniendum.

Quę foris sũt iudicat Ecclesia.

Habitus cognoscitur per actus.

Frater Vmbertus Placentin. Inqui.

CASVS XIII.

POstquam Seium filium annorum decem, vel circa in hæresibus imbuendum Genæuam misisset, & iam triginta annis professam propriã sororem è monasterio extractã cuidam hæretico vxorem tradidisset, per ministros sacri Officij captus, & carceri mancipatus Nelion noster, quãplurima post periuria, vtpote qui in vndecim examinibus, seu constitutis in negatiua semp perstiterit, postremo veritatem fassus, septem, & viginti per Ecclesiam damnatos errores Romæ primum, mox Placentiæ publice abiurauit. Hic aliquot post annos iterum captus, & interrogatus, ex more suo mendacijs, ac perinrijs multis similiter præmissis, contra ei ab Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus post abiuratas hæreses factam prohibitionem, Lorum quendam hæreticum in domo propria bis saltem noctu recepisse, ac per nonnullos dies illum retinuisse, eidemq; ad partes hæreticorũ exportandam, lucrisque exponendam haud modicã pecuniæ summã dedisse est fassus. Ad quid id fecerit interrogatus, si quo casu ab Inquisitore, aliove Iudice illũ quandoq; vrgeri contingeret, vnde mediocriter viueret habere posset, libere se fecisse respondit.

Vlte-

Vlterius ad eundem hæreticum exera Placen. diœcesim semel declinasse, & demum ad partes in quibus hæretici impune viuunt, accessisse, ibique sororis suæ hæreticæ, & apostatæ protectionem sumpsisse, ac præfatum hæreticum dictæ sororis suæ assertum coniugem è carceribus non modo liberasse, sed etiam circa eiusdem sacrilegi processum factas expensas exoluisse, eiusq; merces redemisse, atque ad eiusdem hæretici habitationem transmisisse, affirmauit. Hæresibus etiam plenum volumen per multos menses penes se seruasse, ac legisse, & tandum priorum hæresem nunquam se pœnitaisse fassus est.

Super his omnibus petitur Consilium.

EX his quæ in facto proposito duæ eliciuntur dubitationes, quarum Prima est, an hic reus relapsus dicatur.

Secunda qua pœna sit puniendus.

Circa primum breuiter ego sum in voto affirmatiuo per tex. c. accusatus. § ille quoque. de hære. lib. 6. in ver hæreticos acceptet, & vilitet, siue associet, dona vel munera eis donet, vel mittat, seu eis fauorem impendat. Nam præter id, quod ille textus alternatiue, seu disiũctiue loquitur, & ob id sufficit in vno ex his peccasse. l. si is qui ducentes. §. vtrum. ff. ad trebellianum. c. coram. §. sed. e. contra. de off. deleg. canonistæ in c inter cæteras. de rescript. In præsenti tamẽ casu in omnibus videtur peccasse miser iste. & quòd sit verũ, libet singula discurrere. Et ꝙ attinet ad receptationẽ, iam videtur pati probabilem difficultatem. Quamuis enim, secundum leges ciuiles proprie solum receptator dicatur, qui refugium abscondendi causa præstat reo. l. 1. §. quòd aut prætor. vers est proprie. ff. de seruo corrup. Salic in l. 1. nu. 2. C. de his qui latrones. nihilominus secundum canones in materia de qua quæritur, receptator hæretici dicitur qui scienter illum recipit, vt probatur in d. § ille quoque. in ver. acceptet, & ita distinguendo ius canonicum à iure ciuili animaduertit Io. And. in c. 2. not. 4. de hære. lib. 6. Et ibidem Archid. nu. 3. vbi etiam addunt sufficere vnicam susceptionẽ, quamquam verbum huiusmodi receptator, & receptare frequentiam significare videatur. Et adhuc clarius idem concludit Anchar. in eodem loco. nu. 3. in 3. q. dicens, quòd receptator hoc iure dicitur, qui scienter hæreticum suscipit. Et huic sententiæ nemo est canonistarum qui contradicat, & taliter suscipiens hæreticum minime excusatur sub clypeo affinitatis, aut strictæ amicitiæ, vt habetur late per Crau. in tract. de hæreticis nn. 167. & sequen.

Receptator proprie secũdum leges.

Receptator secundum canones.

Vnica receptio sufficit cum scientia.

Affinitas nõ excusat.

Secundum autem, scilicet accessum ad hæreticum, & ad hæreticorum partes, paleatam excusationem non recipit, quòd id fecerit, vt sororem, & cognatum sacrilegos hæreticos cõuerteret ad orthodoxam fidem. Id enim à verisimili penitus est remotum, nec cadit in sensum sensati, ergo

Accessus ad partes hæreticorum.

falsum.C.quia verisimile.de præsumpt.Nam cum diu isti sacrilegi fuerint de hæresi condemnati,& semper restiterint Spiritui sancto,& sic pertinaces fuerint contra fidē catholicam,proculdubio verisimile non est,quòd postmodum voluerint conuerti ad fidem.gl.in l.Cassius.ff.de senato.Et per Arelaten.in tract.de hære.in not.19.Peccatum enim quanto diutius infelicem animam detinet,suo pondere ad maius trahit. c. non debet.in fin.de consang.& affin.Et semel malus semper præsumitur malus. Etiam omni in casu onus probandi ei incumbit.Potest n.huiusmodi confessio scindi,& in parte acceptari contra confitentē,& alterā partē ipse probare tenetur,vbi præsumptio est contra eū,vt hoc casu Bar.in l.Aurelius.§.Idē quæsiit.col.pri.ff.de lib.lega.dum exemplificat de eo,qui dicit se occidisse Sempronium ad sui defensionem,& est communis sententia Doctorum.

Confessio potest scindi.

Associatio.

Tertium de associatione verificari videtur in hæretico per eum susceptō,& cum quo sæpe colloquium habuit in ciuitate,& extra.

Missio pecuniæ ad hæreticorum partes.

Quartum autē in pecunia per illum ad hæreticos transmissa, quæ alio modo non doctō,censetur donata.l.donari videtur.ff.de donationibus. maxime ratione coniunctionis sanguinis personarum ad quas pecuniæ transmissæ sunt.gl.in l.qui patitur.ff.mandat.Bal.in l.licet in prima quæstione.l.de iure.liber.vnde& incumbit onus probandi,q̄ lucri causa id egerit.Id enim facti est.l.consilio.ff.de curat.furio. Et facta non præsumūtur nisi probētur,l.in bello.ff.facta.ff.de cap.& postlim.min.Et verisimile est omnii in casu quòd id fecerit animo deserendi partes catholicorum, alienaris cæteris bonis stabilibus.

Excarceratio hæretici.

Quintum autem verificatur quo ad dictarum pecuniarum transmissionem,& excarcerationem sacrilegi cognati,quem in partibus illis hæreticis detentum proprijs expensis(vt fatetur) liberauit, & hoc nullum indumentum, nisi id de quo supra diximus in 2.quòd etiam à vento(vt dixi)subleuatur,neq; enim licet alicui præstare opem,aut fauorem, maxime in iudicio,prout de huiusmodi actibus tradunt Archi.& Io.And.in d.c.2 & latiùs Gondis.Villad.in simil.tract.q.16. vbi scilicet nulla subest spes de correctione,vt ibi per eum.

Libri hæretici detentio.

Additur & sextū,quod est inuētio libri hęresis penes illum reperti,quē cum debuisset quamprimū ad eum peruenisset cōburere, aut lacerare,attamen semper retinuit,& legit, id quod solū quemlibet laicū de hæresi suspectum graviter facit,vt dicit Io.And.post Anchar.in d.c.2.not.4.de hęre.li.6.de quibus non meminit Afflict.qui idem tenet in const.inconsutilem.nu.26.in fin.lib.1.const.regni.Nec ēt Carer.in d. tract. nu. 125. qui ad hoc plures alias auctoritates allegat,quòd quis hæreticus satis probetur in dubio, penes quem inquisitum libri hæresis reperiuntur. Et hęc quo ad primam dubitationem, cuius resolutio eo magis liquet, quia confessione iurata per eum in abiuratione, l. generaliter. C. de non numer. pecu.

Penes quem libri hæretici reperiuntur.

Circa

Circa secundam quæstionem,ea necessitas dubium habet, stante q̄ ex non modica quidem,& leui suspicione,sed ex vehementioribus suspicionibus,imo etiam veris probationibus, & propria eius confessione,de qua in dicta eius abiuratione hæresim abiurauit,vt in facto præsupponitur, & stante q̄ postea adhuc commisit in eam, ex supradictis in præcedenti dubitatione,mea est sententia,quòd sit declarandus relapsus eum publica tione bonorum,& relinquendus sæculari brachio sine vlla penitus audiētia,vbi allegaret se pœnitere.prout pronunciauit Inno.Tertius in c.Ad abolendam.§.illos quoque.de hæret. iuncto c accusatus. in prin. fingitur.n. iste relapsus præfata fecisse in consequentiam erroris prioris à se approbati.d.§.ille quoque,& per istam secundam deprehensionem in hæresi declaratur animus ipsius,quòd ficte pœnituerit cum in abiuratione, vt per Arelat.in d.suo tract in 42.not.& hæc sententia probatur in c.excommunicamus.§.1.& ibi Abb.nu.10.de hære. & late idem concludit Griland. in suo tract.de hæret.in vlt.q̄ & conitat quòd de iure ciuili pœna hæretici est capitalis vltimi supplicij,l.Ariani.C eo. iuncta l. vltimum supplicium.C.de pœnis.Et de consuetudine approbata per cano.est pœna ignis, vt dicunt Host.Io.And.& Abb.in c. Ad abolendam. Et ita pulcherrime declarat Henricus Boich ibidem.nu.19.& sequen.dum concludit,q̄ hæreticus punitur de iure diuino,secundum legem humanam,& canonicā, & quòd secundum leges hæretici pœna est vini crematio, & quòd sic interpretatur generalis consuetudo, quæ vbique obseruatur, licet aliæ pœnæ de iure canonico sint iniunctæ,& hæc quidem est iusta, & condigna pœna hęretici,vt illi dicunt,per illud Euangelij.Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes,& arescet,& colligent eum,& in ignem mittent. Et licet istæ auctoritates videantur loqui de hæretico impœnitente, tamen idem est in relapso, quia lapso pœnitenti paretur, sed non relapso. & est textus in d.cap.accusatus. §. illos quoque. etiam si pœnitere velint, quia Ecclesia, quæ non iudicat de occultis, existimat talem conuersionem,& pœnitentiam esse simulatam, & materiam veteris erroris esse reconditam,vt ait Archid.in cap.vt commissi. de hære.lib.6. Et satis probatur in d.§.ille quoque. Et quòd relapsus sit comburendus, tenet expresse Afflict.post alios per eum citatos in constitutione,inconsutilem.nume.34. Et ante eum Ioan.de Imol.quem tamen ipse non citat.in Clemen.ad nostram.num.22.in fin.de hære.dum concludit, quòd ille qui solum lapsus est, & sponte cum pœnituit, & est paratus corrigere errorem suum, & credere id, quod sancta tenet mater Ecclesia,euitat pœnam ignis, non autem relapsus. Idem firmat post antiquos Io. de Tur.Cre.in cap.1.nume.3.& 7.prima quæst.7.vbi concludit,quòd hęretici relapsi renunciantes hæresi,licet ad vnitatem Ecclesiæ,& ad pœnitentiam per quam possint animam saluare, recipiendi sint,& respectu fori pœnitentialis,quia Ecclesia tanquam pia mater nulli claudit gremium

Relapsus, ac brachio sęculari relinquēdus.

Lapso nō recipio parcitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reuertenti ad sacramenta, admittuntur. epistola. inter claras. circa fin. C. de sum. tri. & fi. ca. non tamen sunt recipiendi quo ad forum fori, scilicet quo ad conseruationē vitæ, & bonorum, quia illos quos vel per testes, vel confessionem propriam, vel euidentiam facti deprehendit reincidisse in abiuratam hæresim, iuber tradi iudici sæculari, nec eis parcit quo ad vitā, vel bona, vt ibi late per eum. Idem per omnia concludit Grilan. in tract. de hære. quæst. 5. in fin. nume. 23. vbi dicit hoc esse mirabile, quòd relapsus in hæresim vitam finire habeat, & Eucharistiam suscipere post confessionem. Patet per c. super eo, eo. tit. lib. 6. Et Arelat. not. 16. & vbi in sententia non exprimeretur condemnatio pœnæ vltimi supplicij (quòd tamen credit Felinus posse fieri per Inquisitorem absque metu irregularitatis in d. c. Ad abolendam in fin.) tamen Iudex non posset pœnam mortis huiusmodi, quæ hæretico inflicta est, commutare, etiam vbi in sententia non esset expressa, vt ibi per eum.

Et vitam, & bona amittit relapsus.

Irregularitatem non incurrit Inquisitor.

Verum quia hic agitur de negotio, in quo cum magna cautela est procedendum, & in quo ad cautelam peritorum cōsilia requirēda sunt, Theologorum scilicet, canonistarum, & iuristarum, vt animaduertit Archid. in d. c. vt commissi. nu. 1. de hær. li. 6. & in quo defensiones non abnegantur, cum sint de iure naturali, Clem. Pastoralis. de re iudi. In primis existimo statuendum esse terminum huic reo ad faciendas defensiones suas, & eo elapso, & nihil docto quòd releuet, deueniendum ad ea, quæ supra proxime diximus in secunda quæstione, saluo semper saniori iudicio.

Petrus Antonius Petra.

Aliud Consilium super eodem casu.

SEcundum ea quæ proponuntur more Sceuolæ Iurisconsulti (iste relapsus namque in præsenti post prædictam abiurationē ex eiusdem ore, & propria spontanea confessione de supradictis in tot, & tantis in fide catholica erroribus, & quæ confessio licet vnica sufficit, vt quis post eam dicatur relapsus, & incorrigibilis. Alphonsus de Cast. de iusta hæreticorum punitione. li. 2. c. 2.) conueniunt omnia, & singula, licet vnumquodque, & vnicum sufficiat. de quibus in c. accusatus. §. ille. Et ibi gl. & omnes Docto. de hære. lib. 6.

Item quia post abiurationem ipsam habuit, perlegit, & penes se diu retinuit librum hæreticum l. Damnato. C. de hære. c. fane. 2. & ibi gl. & Archid. 24. q. 1. Lud. Ro. in singul. 323. incip. eo ipso quòd. Feli. in c. si quis. de hære. Marsil. in pract. crim. in §. diligenter. nu. 92. post alios quos referunt, accedente maxime quia & in proposito concurrunt quamplures aliæ vltra dictum librum grauissimæ præsumptiones, de quibus in facto ipso, & processibus iuxta declarationem Feli. in d. c. si quis. Gundis. de hære. q. 13. nu. 19.

Item

Item, & eo maxime quia in huiusmodi graui hæresis, & detestabili crimine propter eius enormitatem, & atrocitatem leniores, & alioquin imperfectæ probationes, ac solæ præsumptiones sufficiunt. d. c. accusatus. §. licet. & c. in fidei. de hære. lib. 6. Paris. in cons. 2. nu. 1. consequen. Bossius in pract. tit. de hære. nu. 4. In ipsoque crimine proceditur summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij. c. statuta. de hære. li. 6. Et hæreticus in præsenti præsumitur, & de præsenti, nisi contrarium is doceat. Carrer. de hære. nu. 98. facit ad præmissa reg. cap. si malus. de reg. iur. li. 6. & quia in dubio quis præsumitur hæreticus. Bossius in pract. in tit. de defensoribus reorum. nu. 47.

Item & extra omne dubium, quia is & priores semper retinuit errores, & in eis perseuerauit pertinaciter, & in nouos, prout ex sua confessione constat, incidit, & phantasmata hæretica. d. c. accusatus. §. cum. tradendus est curiæ sæculari, pœna mortis naturalis igne exequenda plectē dus. c. Ad abolendam. & ibi Abb. Feli. & Doctor. de hære. Et c. super eo. & ibi Fran. & Docto. de hære. lib. 6. Grilan. de hære. q. 15. nu. 4. Bossius in d. tit. nu. 16. & 37.

Necnon & confiscationis bonorum c. vergentis, & c. excōmunicamus de hære. c. cum secundum. eo. tit. li. 6. & vbique Docto. Paris in cons. 2. n. 172. vol. 4. Bossius in d. tit. de hære. nu. 16. Etiam in præiudicium, & damnum eius filiorum siue legitimorum, siue naturaliū. Gondis. vbi supra q. 23. etiam licet catholicorum, & nepotum, etiam quo ad legitimam debita ex iure naturali. d. c. vergentis. Et d. c. cum secundum, & vtrobique Docto. Paris. in d. cons. 2. num. 177. & seq. in 4. vol. Grilan. de hære. q. 3. & 4. Gondis. in d. q. 25. Alphonsus vbi supra li. 2. c. 16.

Dictique filij, & nepotes ex dictorum fratris, & aui hæresi vlterius priuantur, & nec de cætero admittuntur ad aliquod beneficium ecclesiasticum, aut officium publicum, dignitatem, aut honorem. c. quicunque. c. vt commissi. & c. statutum. de hære. li. 6. Gondis. d. q. 25. Ita tamen si post ipsam patris, vel aui hæresim filij, vel nepotes nati sint, alias si ante secus. d. c. quicunque. vbi Dominicus, & Paris. post Calder. in cons. 3. de hæret. Io. de Anan in d. c vergentis Paris. in d. cons 2. nu. 177. in 4. vol. nisi summus Pontifex de dictis bonis confiscatis in ipsos filios, aut nepotes dispensauerit. Paris vbi supra.

Filij ex patrie delicto puniti

Filij ante patris delictum nati.

Sed nec relapso pœnitenti datur regressus vllus, sed omnis audientia denegatur tam quo ad pœnam dictæ mortis, vt est tex. in d. c. Ad abolendā, §. illos, & ibi Abb. num. 12. & Felin. in c. excommunicamus. de hære. & d. c. super eo & ibi Gl. Dominicus. & Paris. de hære. lib. 6. Grilan. de hære. q. 5. & 10 & 22. Gondis. vbi supra q. 2. num. 2. Et Nicol. de hære. not. 61 & 46. Bossius. in d. tit. de hære. num. 19. quam quo ad bona glo. in d. cap. Ad abolendam. §. illos. in ver. audientia. Paris. in d. cons. 2. nume. 191. in 4. volum.

Audientia &c denegatur relapso.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Datur tamen audientia ad docendum non esse relapsum. Gondis. d. q. 2. num. 2. Et habendum copiam processus cum debito termino ad opponendum, & suas defensiones faciendum. c. fin. & ibi glo. Dominicus, & Fran. de hære. lib. 6. Bal. cons. 81. in 3. vol. Gondis. de hæret. in d. q. 2. & q. 14. Carer. de hære. lib. 6. nu. 122. Bosius. in pract. de hære. nu. 9. & in tit. de indicijs. 74. & 78.

Extrema vnctio non datur relapsis.

Item ad Ecclesiastica sacramenta, videlicet confessionem, & sanctissimam Eucharistiam d. c. super eo. & ibi glos. fin. Dominicus, & Fran. Feli. in d. c. Ad abolendam. Grilan. in d. q. 5. nu. 22. Nicol in d. not. 42. Non tamen quo ad extremam vnctionem. Dominicus, & Fran. in d. c. super eo. Et Feli in d. c. Ad abolendam col. 1. & 2. Et hæc salua semper determinatione Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Io. Maria Dominicus I. V. D.

CASVS XIIII.

NEmæus Auius post nonnullarum hæresum Romæ factam abiurationem, per Illustrissimos Card. Inquisitores generales in eorum quos abiurauerat errorum detestationem ei impositum fuit, vt quater in anno præmissa sacramentali confessione sacrosanctam susciperet Communionem, & alia quædam ab illo perficienda, vt patet in eius sententia, quę &] vbi non obseruasset, vti relapsus puniri voluit. Hic carcere eductus non expectata eius iudicij vltima resolutione, copia videlicet à se agendorum vrbe egressus per deuia quæque discurrens Placentiam pedester obliquis itineribus peruenit, sed priusquam ciuitatem ingrederetur, ad ciuem, quem pro certo hæreticum nouerat, declinauit. Inquisitori tandem præsentatus reiterationem eius quam Romæ fecerat abiurationis publice fecit. Ab Inquisitore postmodum dimissus sibi iniunctam (vt iam diximus) pœnitentiam non modo non perfecit, sed tanquam mente captus atque insanus nonnulla sibi minus consona & dixit, & fecit. Iterum ab Inquisitore carceri mancipatus, & vt in festo sacratissimi corporis Christi sacrosanctam susciperet Eucharistiam exhortatus, negauit se velle id facere, nisi quo indutus erat habitello exueretur, vel saltem missa in qua sacram Communionem sumpturus erat summo mane celebraretur, ita vt à nemine, vel a paucis videretur. verecundiam enim eo habitello maxime pati se dicebat. Hæreticos insuper visitauit, & ad illorum domos accessit, atque ad suam propriam habitationem vocauit, & cum eis de fide, & ad eam concernentibus sermonem habuit, nec eos domino Inquisitori reuelare curauit.

Quæritur ergo an dictus Nemæus tanquam relapsus sit sæculari brachio relinquendus, vel alijs, & quibus pœnis puniendus.

Re-

Responsio.

PRo habenda propositi casus resolutione præponitur, quòd dictus Nemeus fuerit Romæ per Reuerendissimos Cardinales ad beneficium abiurationis admissus, & absolutus sub conditione illa, si puro corde, & mente non ficta redijt, & mandata impleuerit, & seruauerit. Quam quidem sententiam legi, & per ipsum publicari Placentię, & Burgonouo, vbi ipse Nemeus iam deliquerat, mandauerunt prædicti Reuerendissimi Iudices ad hunc effectum, quòd si vllo tempore inuentum fuerit, quòd dictus Nemæus contenta in dicta sententia sibi imposita non seruauerit, aut in aliquo illi contrauenerit intelligatur incurrisse pœnas per sacros canones impositas talibus sic contrauenientibus, & sibi commissa non seruantibus, in cuius sententiæ executione ipse Nemæus abiurando omnes hæreses obligauit se ad pœnas prædictas in dictis casibus inobseruantiæ scilicet, & contrauentionis. Nec videtur hic dubitandum an potuerit se hoc modo obligare, licet dici soleat liberum hominem non esse dominum membrorum suorum, & ideo ad pœnas corporales non posse se obligare. l. liber homo. & ibi not. ff. ad l. aquiliam. Cum id factum fuerit iuxta formam c. ego Berengarius. de conse. dist. 2. quę forma communiter seruatur, vt per Carer de hære. n. 160. & Gundis. in d. tit. q. 20. n. 7. & Spec. in tit. de iureiur. num. 9. ver. de sacramento redeuntis. Quo præsupposito sic stante, & absque eo quòd vlterius laboretur, concludendum esset sententiam per Reuerendissimos Cardinales illum condemnare ad pœnam relapsorum, cum non seruauerit per eosdem illi impositam pœnitentiam, & promissis contrauenerit, & per consequens curiæ sęculari sine vlla penitus audientia tradendum. iuxta c. ad abolendam. de hære. vt scilicet igne comburatur. l. Ariani. C. de hęre. quòd videtur sumptum ex Euangelio Io. 15. vbi dicitur, Si quis in me non manserit mittetur foras, & sicut palmes arescet, & colligent eum, & in ignem mittent. Et ita se habet consuetudo, quòd igne comburantur hæretici, vt late per Carer. vbi supra num. 132. vt tamen officio mihi iniuncto aliqualiter satisfaciam, dico dictum Nemæum omnino tradendum brachio sęculari iure cautum reperiri, dato etiam quòd sententia, & abiuratio de quibus supra, illum non declarasset relapsum, quia pars pœnitentiæ dicto Nemæo iniunctæ in dicta sententia tendit de directo contra hæresim per ipsum abiuratam, & in illius detestationē ad hūc effectum illi ascriptam, vt apparere possit vtrum in tenebris ambulet, an in luce, vtrum sit pœnitens, vel ficte conuersus, prout disponitur in c. literas. in fi. de præsump. Et quod hoc sit verum, patet ex eo, quia cum teneret, & assereret, quòd in sacramento Eucharistiæ verum corpus D N. Iesu Christi non contineretur, negaretque confessionem auricularem esse de necessitate salutis, Reuerendissimi Iudices illi

Liber homo.

Igni tradi debet hæretici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illi voluerunt,quòd singulo anno quater peccata sua sacerdoti confiteretur, & per manum ipsius, vel alterius sacerdotis sacratissimum Eucharistiæ sacramentum sumeret. quæ quidē pœnitentia sic per ipsum Nemęum omissa, ex alia causa non videtur omissa, quam ex consequentia erroris à se prius approbati: merito vti relapsus condemnandus venit. Arg. c. accusatus.§. ille quoque. Squilace.in suo tract.de fide cathol. c.19. Arelat. de hære. nu.30. ita intelligunt, & referunt Calder. in d. c.literas.Zenzel. Macheſi. & Ioan. de Imol. in Clem. 3. in glo.in ver. propagine. ita illum tex.intelligere.

Pœnitētiam ſibi impoſitā nō perficiēs.

Secundo pro hac opinione,quòd non perficiens per Inquisitorem impositum pœnitentiam (loquendo de hæretico reuerso, & hæresim abiurante) dicatur relapsus, & vti relapsus possit puniri, facit textus in d.c.ad abolendam in prin.adiuncto.§.laicus, vbi dicitur, quòd clerici manifeste in hæresim deprehensi,ante omnia debent totius ordinis ecclesiastici prę rogatiua denudari, deinde sunt secularis potestatis arbitrio relinquendi, nisi ad arbitrium Episcopi errorem suum abiurare consenserint, & satisfactionem condignam exhibuerint. Idem de abiuratione, & satisfactione repetitur.in §.laicus.Cum ergo ille textus requirat duo copulatiue,videlicet & quòd abiurent,& ꝙ satisfactionem condignam exhibeant, si euitare velint manus secularis iudicis,alterum sine altero implere non sufficit, quia de natura copulatiuæ est,ꝙ vtrunq; copulatum cōcurrat.l.ea tamen adiectio. ff.de lega.3. cum sit etiam Nemæus alterum omiserit non satisfaciens pœnitentiæ sibi iniunctæ, sequitur ꝙ tradi debet curiæ seculari.

Conuersatio cū hæreticis quid faciet.

Rursus tertio dicitur ex alio capite Nemæum omnino relapsum iudicandum,qui scilicet post abiuratam hæresim cōuersatus est scienter cum hæreticis, quòd cum ex approbati à se prius erroris consequentia fecisse dubium non est, ideo merito relapsus iudicandus. Ita ad literam dicit textus qui cauillari non potest.in d. c.accusatus. §.ille quoque. Nec potest saluari Nemæus se excusando conuersum cum Aquilio vti causidico, & eiusdem Nemæi procuratore, & multo minus dignus est excusatione, quòd alter esset eius solicitator,& quosdam debitores exigendos dum Romam profecturus esset eidem reliquisset,& si textus in d.§.ille quoque,dicat quòd excusari non possit, quia hæ excusationes non videntur necessariæ, prout ibi glo. requirit, & ideo subintelligit necessario, scilicet vt famæ,& ignorantiæ. Ex qua expositione iunctis iuribus allegatis per gl. secundum quam dictum eius intelligendum est,iuxta Doct.Bar.in l.Non solum.§.liberationis. ff.de lib. lega. habetur quòd illa verba, qui excusari non possit, referenda sunt ex mente glo.ad illud vltimum tantum,videlicet sui fauorem,illis impendat. Sed dato quòd excusatio dicti Nemęi sit necessaria prout non est,quid poterit responderi ad conuersationē,quam habuit cum tertio? nihil certe. Igitur relapsus iudicandus est,& maxime quia per hoc vltimum in abiuratione in hæresim dicitur incidisse,quo sit quòd

Qui excusari nō possit quo intelligi possit.

quòd locus est principio,d.c,accusatus. Nam inter alios errores quos abiurauit,conuersationem etiam hæreticorum abiurasse reperitur,iuxta dispositionem c.inter. de purgatione canonica. Facit dictum. c.ad abolendam.§.illos quoque. Sed qui in abiuratam hæresim de nouo cadunt,dubium non est,quòd sunt relapsi, & curiæ seculari debent tradi.c.super eo. de hære.li 6.d.c.accusatus.in prin.ergo ex his pro officio concludendum Nemæum sine vlla penitus audientia curiæ seculari tradendum esse, scil. nequaquam illi humiliter petenti sacramēta confessionis, & Eucharistię denegantur,si tamen veræ pœnitentiæ signa in eo manifesta apparuerint, d.c.super eo. Saluo semper tamen rectius sentientis iudicio.

Sacramenta confessionis, & eucharistię relapso nō denegantur.

Rationes in causa Nemæi quòd non sit relinquendus brachio seculari.

IN causa Nemæi præmitto me vllo pacto relapsum defendere nec velle, nec cogitasse,nec minus Sanctæ Ecclesię Catholicæ,seu summorū Pontificum determinationibus,vbi habeantur contradicere, & vbi non, omnia mea decisionibus Doctorum catholicorum submitto.

Tenentes Nemæum veluti relapsum fore brachio seculari relinquendum fundant se, seu fundari videntur super dicti Nemæi abiuratione, in qua cum iuramento se ad relapsorum pœnas obligauit, si & quando pœnitentias, & mandata sibi imposita non seruasset, vt in ipsa abiuratione sua videri potest.

Liber homo non est dominus membrorū.

At hoc nihil est,quoniam dictus Nemęus ad talem pœnam quæ est pęna mortis non se potuit obligare,cum homo liber non sit dominus membrorum suorum,vt ciuilia iura clamant. tale quippe iuramentum imprecatorie factum intelligendum est: idem est enim de hoc dicendum, sicut de eo qui se ad aliquid seruandum sub anathematis pœna obligauit. Sicut enim talis ad hoc se non potuit obligare (quicquid dicant Hostien. & Innoc.) vt rectè docet Diuus Thomas in quarto sent. dist. 19. q.prima. art.vlt.q.vlt.ad vltimum.& idem habetur in glos.prima. q.7. c.quotiens. ita & multo minus Nemæus ad pœnam mortis, quæ relapsis infligitur potuit se obligare. Et quòd eadem sit vtroque ratio,non est difficile demonstrare. Nam causa quare nullus potest seipsum excommunicare,est quia excommunicatio est actus iurisdictionis,vnde in quem quis non habet iurisdictionem, non potest illum excommunicare. Per iurisdictionem autem cum quis in gradu superioritatis constituatur, fit iudex eius respectu illius in quem iurisdictionem habet:nullus autem in seipsum Iudex esse potest, & per consequens nec seipsum excommunicare. Quis modo rectè negare potest hanc eandem rationem, & multofortius etiam pro eo qui se iuramento ad mortem obligauit? quòd in casu Nemæi non concludere patet.

Seipsum excōmunicare quis nō pōt.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

In se ipsum iurisdictionē nemo habet.

Et si dicatur rationem hanc non contrariari.c.ego Berengarius.de cōsecr. 2.vbi habetur forma iurandi,ad cuius exemplar aliæ abiurationes fieri debent,vt dicunt Doctores. Respondetur quòd argumentum hoc nō solum nostro non officit proposito, sed magis proficit. nam si aliæ formæ abiurandi hæresim ad instar illius.c.ego Berengarius.fiunt,& iuramētum illud ibidem exhibitum imprecatorie sumitur,vt dicit gl.in d.c quotiens, & cum eo consentit Io de Tur. Cre in eodem loco. ergo idem dicendum erit de iuramento in alijs abiurationibus fieri solitis.

Nec contra nos,seu Nemęum sententia per Reuerendissimos Cardinales lata cōtra eum pugnat,etsi in illa dicatur quòd vbi dictus Nemæus pœnitentias,& mandata sibi imposita non obseruauerit,aut in aliquo illis contrauenerit, illum pœnas per sacros canones impositas, & talibus comminatas incurrisse. Nam comminatorie,sicut & per ipsum exhibitum iuramentum imprecatorie intelligi debent.

Vltimo dici potest, & concedi Nemæum dictas pœnas incurrisse per sacros canones impositas. Sed modo dicendum est & docendum, quæ nam sint pœnę illę talibus per sacros canones impositæ. Hoc est enim ꝙ principaliter in hoc casu quæritur.

Pœnæ hæreticis pœnitentibus imponi solitæ duplices sunt.

Ad idem secundo arguitur per Doct. Nam Calder.in c.literas.de prę-sump.vt refert Squilace.in tract.de fid.cath.c.9. dicit pœnitentias per Inquisitores hæreticis imponi solitas duplicis esse ordinis. Quædam namq; sunt directe contra hæresim,quædam vero non. Non perficiens pœnitentias primi ordinis(quicquid sit de secundis)relapsus dicitur. Nam ad hunc imponuntur effectum, vt apparere possit vtrum in tenebris ambulet, an in luce,& an vere vel ficte sit conuersus, iuxta formam c.literas. de præsump.tūc sic subsumi potest, sed sumere Christi corpus eo modo quo Nemæo nostro impositum erat, est de primis pœnitentijs, ergo relapsus est,& per consequens relinquendus brachio sæculari.

Admissa prætata Calder.de pœnitentijs distinctione,dicitur quòd illa ratio supponit vnum,quod erat probandum, scilicet sumere Christi corpus eonet modo quo Nemęo impositum fuerat,inter pœnitentias primi ordinis connumerari. Nam tales sunt,contra hæreticos prædicare,hęresim detestari,& huiusmodi,prout dictus Squilacen.de mente Calder. exēplificat. Item pœnitentias primi ordinis eas esse dicimus,vltra quas Ecclesia non habet amplius quid faciat, nam hoc est contra vltimum iurisdictionis iudicis. Ille quippe qui non obtemperat iudici in eo quod est vltimum suæ iurisdictionis, dicitur incorrigibilis, vt docet Bal. in c.cum non ab homine.de iudi. Modo in casu isto Ecclesia habet amplius quid faciat,nam adhuc potest ipsum punire cum in fortijs eius sit. Similiter pœnitentias primi ordinis esse dicimus, de quibus vbi non perficiantur rationabilis causa adduci non potest,vt elicitur ex cap.accusatus. §.ille quoque.de hære.lib.6.Et ex Archi.in c.vt commissi.tit.& li.vbi supra. Et ex Frede-

Primi ordinis pœnæ.

Frederico de Senis in cōsi.157. Modo Nemæus in' sui excusationem quare sua non fuerit confessus peccata, nec sacrum Christi corpus sumpserit, pro causa adducit,quòd credit se à malo possideri spiritu,& quæ cōfiteatur peccata non habere, ex quibus omnibus si bene cum alijs adminiculis, vtputa fuga ex vrbe statim facta abiuratione, & non acceptis literis, in agro latitare, ac subtus scalā, considerentur, conueniemus ipsum Nemæum ex capitis debilitate,& quòd non erat sanæ mentis,non obedisse, quòd quidem ex testium productione comprobatur,vt infra.

Item pro affirmitiua videtur esse textus in cap.ad abolendam.§. laicus. de hære. vbi sic legitur. Laicus autem (prout dictum est) nisi abiurata hæresi,& satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam,secularis iudicis arbitrio relinquatur. Ecce ꝙ textus ille duo copulatiue requirit,videlicet & quòd abiuret,& quòd satisfactionem exhibeat, aliter &c. De natura enim copulatiuæ est concursus copulatorum. Cum ergo Nemæus satisfactionem condignam non exhibuerit, relinquendus erit brachio seculari.

At ratio ista procedit ex malo intellectu illius textus. Nam illius sensus est,quòd hæreticus relinquendus est brachio seculari,nisi hæresi abiurata pœnitentiam sibi iniungendam prius acceptauerit. Et sensus iste ex dictis supra conuincitur in eodem c.vbi loquendo de clerico hæretico redire volente,dicit ipsum recipi non debere,nisi duo promittat, abiurare videlicet, & pœnitentiam subire, seu acceptare,quod exprimitur per verbum, consenserit. Idem enim iudicandum est de clerico, & laico quo ad casum istum. Nam in §.laicus.remittit se ad supradicta, dum dicit,prout dictum est. Et confirmatur,quoniam in d.§.laicus.tria per ordinem à redeunte ad fidem requiruntur,abiurare,satisfactionem exhibere, & ad fidem statim confugere orthodoxam. Quomodo dicet pœnitentiā adimpleri debere,antequam quis ad orthodoxam fidem confugerit? Est ergo sermo de promissione acceptandi,& satisfaciendi.

Tria redeūt necessaria.

Quòd magis vrget, est conuersatio, quam cum illis habuit, quos sciuit esse hęreticos. Nam contra eum est textus apertus in c. accusatus.§. ille quoque.vbi implicite dicit conuersantem cum hæreticis inter impœnitentes connumerari. Nemæus ergo noster, & si eo quòd pœnitentiam sibi impositam non perfecit,brachio seculari non posit relinqui,vt videtur tenere Decius in cons.137.tamen ob conuersationem quam scienter cum hæreticis habuit,ipsum tradi debere non potest negari.

Vere hæc ratio fortis est, ad quam tamen dicitur, quòd vbi Nemæus cum his quos hęreticos nouerat,quatenus,& in quantum hęretici erant, conuersationem habuisse, absque dubio relinquendus foret, non autem si ob aliam causam, & non quatenus hęretici. Sermones enim formaliter accipiendos esse docuit Aristoteles. Claret modo Nemæum cum hæreticis quatenus hæreticis conuersatum non fuisse. Nam cum inter ipsos

Formaliter accipiendus est sermo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conuersatus cum hæreticis nõ vt hæreticis.

ipsos de ad fidem pertinentibus ipso Nemço præsente sermo factus esset, non solum illis non consensit, sed etiam eos reprehendit, vt ex eius & illorum processibus apparet. Et si dicatur, tenebatur reuelare, & non reuelauit, relinquendus igitur erit brachio seculari, neganda est consequentia, nam hoc lege non sancitur.

Et confirmatur responsio ista, quoniam sicut qui hæresim dicentem Christum de Spiritusancto conceptum non fuisse, affirmat, negat vero liberum arbitrium nostrum ad bonum aliquid posse, relapsus minime esset dicendus: pari modo dicendum esse videtur de illo, qui licet abiurauerit, & postea cum hęreticis etiam scienter conuersatus fuit, an non quatenus hæreticis. Ratio enim quare conuersationem habens post suam abiurationem cum hæretico alterius sectæ ab eo, relapsus non censetur, alia assignari non potest, nisi quoniam cum ipso non tanquam cum hæretico conuersatur. Idem ergo & de isto erit dicendum.

Dico tamen Nemęum de seipso vehemẽter suspicionem dedisse, & merito suspicari posse ipsum non pœnituisse, & sic ad prima redijsse dicta, vel in illis perseuerare. At ob vehementem suspicionem nullus vt hæreticus, & multo minus vt relapsus iudicandus est. Et hæc per modum dubij dicta esse volo, & ita protestor, & non aliter, nec alio modo.

Sequuntur solutiones omnium prædictarum rationum pro parte fisci.

RAtiones supradictę parum, vel nihil releuant. Et primo non est simpliciter verum, quòd fundamentum fisci tenentis Nemæum debere tradi, vel relinqui brachio seculari sit in eius abiuratione. Sed bene verum est quòd in illa, iuncta tamen cum sentẽtia Reuerendissimorũ D.D. Iudicum, quæ quidem sententia si bene legatur sola Nemæum condemnat. Sed dato, & nunquam concesso, quòd iuramentum sit imprecatorium, vt exẽplo asseritur, quòd potius promissorium dici potest, & quòd Nemæus non sit dominus membrorum suorum, & ideo alias non potuerit se obligare ad pœnas corporales, nonne Iudex cui spectat purgare prouincium malis hominibus, l. congruit. ff. de offi. præsid. potuit in sua sententia illum obligare? certe nemo dubitat: sed quòd fortius, nonne statim, & ipso iure quòd non perficit pœnitentiam canones ipsum relapsum iudicant? textus est si recte consideretur in c. literas. in fin. de præsumpt. Sed nonne posset dici, quòd hoc propter atrocitatem criminis speciale esset in crimine hæresis?

Promissorium potius quàm imprecatorium.

Quòd iuramentum imprecatorium obligat etiam ad pœnas corporales humanem liberum, & maxime cum ex iustitia illa pœna corporalis infligenda esset, secundum quòd limitat regula d. l. liber homo. fum. Ang. in ver. Iuramentum quinto de obligatione. nu. 7. ver. Idem dic quòd iuramentum

mentum &c. Aliàs sequeretur, quòd iuramentum de quo in c. ego Berengarius, esset superfluum, contra assenerationẽ summi Pontificis in proœmio decreti. Posset etiam forte tentari, quòd Nemæus non esset liber homo cum carceri mancipatus esset, & per Reuerendissimorum DD. Iudicum sententiam ad perpetuos carceres damnatus, per quod damnato in metallum æquiparatur, vt tenet Inno. in c. qualiter, & quando. de accusat. prout refert Barán l. publicanorum. num 10. ff. de publ. iudi. Et ideo ab illa regula exemptum, in hoc tamen vltimo non facio vim. Quòd autem dicitur sententiam comminatoriam, hoc fateor, sed quòd non debeat ex ista comminatioñe puniri, quia imprecatorie sit intelligenda, hoc negatur, cum ex ista comminatioñe obligetur taliter, quòd non possit in casu contrauentionis pœnam comminatam aufugere. Hoc conceditur, quòd sit dubium quæ sint istæ pœnæ, quia iura cantant in d. c. ad abolendam. in d. c. accusatus. & in d. c. literas. Multo minus conceditur, quòd probandum sit sumere corpus Christi illo modo quo impositum est Nemæo, inter pœnitentias contra hæresim connumerari, quia ex se clarum est & manifestum, cum ex hoc possit cognosci vtrum ambulet in tenebris, an in luce. Nec est bona consequentia, sumere corpus Christi eo modo &c. non connumeratur per Calder. inter pœnitentias primi ordinis, ergo quia exẽpla nõ astringũt, sed declarãt l. dẽ damn. infec. ibi Bar. de damn. infec. cũ si. Nec iuuari potest Nemæus per fictionem insaniæ, quia dato quòd aliqua signa in eo non sani capitis visa fuerint, hoc in eo vt in quolibet alio malo, & peruerso præsumendum esset, alio non docto, vel apparente, cum & longa interualla sanæ mentis in eo videantur. Ex quo dicendum omni in casu esset, quòd cum dicta insania in eo non sit perpetua, sed longis interuallis temporum illum saniorem permittat, debeat temporibus defensionum sibi concessis, & semel & iterum, ac tertio prolungatis, docere in dictos errores incidisse temporibus, quibus insania vexabatur. l. Diuus. ff. de offi. præsid. quod cum non fuerit factum, & contrarium possit apparere, & appareant ex actis, vanum est proponere insaniam, quæ illi prodesse non potest.

Promissio nõ sola sufficit.

Nec verum est, quòd d. c. ad abolendam. requirat solam promissionem satisfactionis, & simplex promissio sufficiat absque eo quòd satisfaciat, quia pessime dictum est, pace sua, cum verba debeant intelligi cum effectu. l. 1. §. 1. ff. quod quisque iuris. vbi Castren. Et ideo cum misterio vsus est summus Pontifex illo verbo, satisfactionem congruam, propter quam cognosci debet, an recte sit pœnitens &c. d. c. literas. aliàs sequeretur, quòd ita essent accepti qui pœnitentiam peragerent, quàm qui illam omitterẽt, quòd esset maximum absurdum, ideoque euitandum. l. nam absurdum. ff. de bo. lib. cum si. Et quòd non sufficiat simplex promissio in illo tex. facit textus in eo. tit. in c. excommunicamus. 2. §. fin. ibi, ad agendum pœnitentiam, & expressius in d. c. literas. in fin.

Multo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Multo minus verum est,quòd dictus Nemæus possit euitare dispositionem d.c.accusatus, §.ille quoque. quia conuersatus sit cum hæreticis, sed ex alia causa,vt in processu. Quia facilis est responsio,cum hæc qualitas quæ est adiuncta maleficio ad remouendum dolum, debuerat probari. Prohibitum enim est conuersari cum hæreticis.c.inter. de purga.can.d.§.illos quoque. Ad remouendum igitur dolum debuerat probari per ipsum Nemæum qualitas illa. Nam curia per confessionem maleficij ad plenum informata est, vt in simili solet dici de eo qui fatetur occidisse hominem ad sui defensionem,qui habetur pro confesso,ac si simpliciter confessus esset, cum iuris præsumptio sit,quòd dolo fecerit, vt per Bar.in l.Aurelius. §. Idem quælijt. ff.de libe. lega. Confessio enim qualificata probat contra confitentem, quando contra talem qualitatem militat præsumptio iuris. Socin.in l.1. num. 10. ff. de vulga. quòd contra qualitatem dictam sit iuris præsumptio,textus est clarus in d. §. ille quoque.cap.accusatus.

Cõfessio qualificata adiũcta maleficio

Quòd autem dicitur pro confirmatione præmissorum, quòd qui post abiurationem hæresum conuersatur cum hæreticis diuersæ sectæ, & opinionis,non dicitur relapsus,est contra textum in cap.excommunicamus. 1.& 2.de hære.vbi habetur, licet habeant facies diuersas, habent tamen caudas colligatas, & in vanitate conueneruut in idipsum, & est textus in terminis in d. c.accusatus. §. cum vero. Quæ opinio sine dubio contra Nemęum procedit qui omnem hæresim abiurauit,vt in eius abiuratione habetur, vt tenet Gondis.de hære. q.20.num.6. Et ex his adhuc persisto pro fisco in eadem opinione, quòd scilicet Nemæus sit brachio seculari tradendus,& præcipue ex conclusione facta per eius defensores, dum dicunt Nemæum ipsum dedisse de seipso vehementem suspicionem ipsum non pœnituisse,vel ad priora redijsse delicta,quæ suspicio vehemens habetur à lege pro probatione clarissima.d.c.accusatus.in prin.in d.§.ille quoque. Tradatur igitur brachio seculari quanto citius &c. Saluo tamen saniori rectius sentientis iudicio.

Facies diuersæ, sed caudas colligatas.

Sequitur supplicatio pro Nemæo Auio.

MVltum Reuerende Pater. Cum secundus iam agatur annus, quòd Nemæus Auius in fortijs R.V. detinetur vt inobediens, & quòd contra Reuerendissimorum DD. Card. generaliũ Inquisitorũ mandata, & impositiones fecisse videatur, videns Nicolaus Auius filius coniuncta persona, & debitus miseri detenti patris defensor illum adhuc indefensum remanere, & qualemqualem errorem commiserit, id omne ex varijs humoribus,& expresso furore emanasse,poscit,vbi de prædictis clare non constat, plenas sumi informationes. Et quia suis iam & congruis loco, & tempore oblatæ per R.V. defensiones tam detenti furia, & insania, quam

quam supplicantis imperitia recusatæ fuerunt,propterea supplicat dictus Nicolaus, vt plenius & clarius de prædictis liqueat,ad nouas per R.V. se admitti defensiones,defendendiq́ue licentiam in scriptis sibi dare, vt per idoneas personas se tueri queat,nec enim temporis penuria, aut aliena imperitia alterius innocentia est conculcãda, aut opprimenda æquitas quæ cum iusta sint,& pia haud quaquam à R.V. se obtenturum minime diffidit.cuius benignitati,& clementiæ plurimum se commendat.Prædictis annuit Inquisitor.

Dicta octo testium omni exceptione maiorum per quæ præfati Nemæi insania per infrascriptos I.V.Doctores satis probata est visa,breuitatis causa hic non posuimus, tantumque ipsorum doctorum vota subsequi iudicauimus expedire.

Videbatur omnino dicendum ex his,quæ pronuntur Nemæum Auiũ censeri relapsum,& quia sic voluit,& iurauit vbi mandata non seruasset. ad c.Ad abolendam.de hæres.§.pri.vbi abiurata hęresi,& satisfactione exhibita.Clem.si.in si.eo.tit.ibi pœnituerit,& satisfactionem exhibuerit.Et relapsum esse eum qui pœnitentiã sibi iniunctam non seruauerit, dixerũt Mathesil. Zenzel. & Imol.in Cle 3.de hære.in gl.Propagatur.Fred.de Senis. de hære.cons.157.in fi.quos refert,& sequitur Arelat.in tract.de hęr. q.30.vbi allegat Calderin.in c.literas de præsumpt. quicquid dixerit Decius in cons.136.col.4.nu.4.post Calder.cons.2.tit.de hær.Verum quicquid sit de iure,quia in casu nostro ex defensionibus nuper factis,& testibus desuper examinatis,& actionibus ipsius quotidianis deprehenditur eum non habuisse,nec habere mentem integram,nec sanum Consilium, sed quandoque verbis,aliquando factis & verbis multipliciter delirare, & ab ipsomet discedens,& à constantia, & sana mente, iure dici potest phanaticus,& insanus,vt nauiget forte Anticyram, & indigeat elleboro (vt aiunt)& vultus eiusdem præ se fert stupidum hominem, & atra bili laborantem,vt cuique qui non toruo oculo respiciat,innotescere potest, quę omnia confirmare videntur conuersatio,& loquela eiusdem,videtur tenenda ista pars magis salutaris,& excusatur à pœna relapsus,& ab omni contumacia,& ab omni pœna,& in omnem euentum videtur cum eo misericorditer agendum huic naturæ morbo parcendo,& compatiendo, vt prudens Consilium Reuerendi D.Inquisitoris magis conuenire iudicabit,qui saluti suæ alijs opportunis remedijs consulere poterit,cui relinquendum censuimus.

Nauigat Anticyram.

Bernardinus Alberghetus Auditor.Et consil.Ducalis

EX testium attestationibus per nos visis, & maturè consideratis videtur Nemæus Auius atræ bilis morbo,quem melancolicum appellant, laborasse, affectumque esse, ita vt dilucida habuisse interualla

Atræ bilis morbo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

arbitrer.quo circa relapsi pœna(mitius secum ageñdo)nimine cum puniendum esse crediderim,saluo tamen iudicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cuius correctioni me semper subijcio, Reuerendæque P. V. summopere commendo.Dat.Placen.die 13.Feb.M.D.LX.

Lucas Franciſchinus Conſiliarius & Auditor Ducalis.

VIdi teſtes examinatos in caſu Nemæi Auij à R.V.mihi traditos, ſciſcitando quid ipſe de eo ſentiam. & omnibus pro tenui facultate mea diligenter conſideratis,in hanc ſententiam accedo, quòd actus qui ab eo facti eſſe probantur, ſint euidentiſsima ſigna furoris, & humoris melancholici,ac furioſi hominis,& nõ ſanæ mentis.Propterea, & ſi à pœnitẽtia ſibi iniuncta defecerit,non crediderim illũ vti relapſum cõdẽnandum eſſe,cum etiam in dubio mitior ſemper ſit facienda interpretatio,& per quam pœna euitatur.Hæc quæ ego ſentio volui ſic breuiter retuliſſe R.V. cuius integerrimo iudicio meam hanc ſententiam ſubmitto, & illi me commendo.Ex ædibus noſtris,nono Kal.April.M.D.LX.

Vti filius Albertus de Via.I.V.D.

SAtis videtur probatum per teſtes pro parte Nemæi Auij,de momentaneo quodam furore, ſeu quadam eius mentis ad tempus alienatione, ex verbis & actibus,de quibus deponũt teſtes,ſed tamẽ ex proceſſu deprehendi non videtur,quòd ob inſaniam,vel illam mentis alienationem pœnitentiam ei iniunctam in deteſtationem errorum eius non perfecerit, minusque quòd in furore eſſet quando cum Tadeo hæretico poſt abiurationem ſuam conuerſatus fuit,ſed potius quòd eſſet ſanæ mentis.Nihilominus inclinando in benigniorem partem,putauerim eum ab ordinaria pœna relapſi poſſe abſolui,omnia tamen ſubmitto iudicio ſanctiſsimę Inquiſitionis.Ex domo noſtra die 10.Martij. M.D.LX.

Marcellus Marazanus.I.V.D.

VIdi teſtes examinatos ſuper furore Nemæi Auij,necnon Illuſt.D.D. Lucæ Franciſchini Ducalis Conſiliarij,& huius noſtræ ciuitatis Prætoris,& Bernardini Albergeti Ducalis conſiliarij,ac Magnificorum DD. Alberti de Via,& Marcelli Marazani iuriſconſultorum,& omnibus conſideratis in eandem ſententiam deuenio,in quam & Illuſtres,& Magnifici viri prædicti deuenerunt,vt ſcilicet præfatus Nemæus ob furorem à pœna relapſus veniat excuſandus.& R.V.me commendo.Datum Placentiæ in ædibus noſtris die 19.Maij.M.D.LX.

Deditiſſ.Petrus Antonius Anguiſola.I.V.D.

Citra

CItra dubium eſt Nemæum Auium(vt ex proceſſu patet)poſt abiurationem ſuorum errorum in pœnas relapſis,ſeu potius impœnitentibus debitas incidiſſe,tum quia ex vrbe diſcedens ad hæreticos, vel ſaltem ad de hæreſi ſuſpectos ſcienter declinauit, nonnullisque diebus apud illos moram traxit, ac eis poſtmodum munera miſit, tum quia ſibi iunctam pœnitentiam non perfecit.Ioã.de Imol. in c. ad noſtræ. de hære.in Clem.ſuper ver.pro pagine.Io.Calder.in c.literas.de præſumpt. & Fred. de Senis in.conſ.156.niſi aliqua excuſaretur cauſa,quæ in Nemæo furor, ſeu inſania allegari poteſt.Talem cauſam mediare volentes, primo quis ſtultus,ſeu amens dicatur, ſecundo quomodo dictus Nemæus tali morbo laboret,dicamus.

Stultus ſeu amens(ait Diuus Thomas 2.ſec.q.46.ar.1.ad primum)eſt, qui deficit in ſumma iudicij, ſcilicet ſecundum altiſsimam cauſam,non autem ſi deficiat circa aliquod modicum. & Inſtitut. quid cum eo. §. ſed erit.furioſus vel ſtultus eſt qui malum eligit,cum poſsit eligere bonum. & gl.in l.is qui ff.de tutor.& cura.da. Stultus quis dicatur.

Nemæus poſt ſuam abiurationem magis in ſumma iudicij, & ſecundum altiſsimã cauſam defeciſſe repertus eſt,potius malum ſibi eligens quàm bonum,vt patet per teſtes examinatos.Nam cum optime ſciret ſe in relapſorum pœnas incurſurum,niſi obediret Reuerendiſsimis Dominis Cardinalibus, & faceret ſatis pœnitentiæ ſibi iniunctæ, qua mentis ſanitate irreſolutus ex vrbe diſcedens ſine capitio,ſeu bireto,& ſine habitello obliquis itineribus Placentiam properans,ſtatim ad de hæreſi ſuſpectos non clã,ſed publice declinare,& apud illos per aliquos dies manere elegit.Si dicatur cp penes illos ſcripturas nonnullas haberet,ac vt eas recuperaret ad illos declinauit, reſpondetur, cp vtique niſi inſania laboraſſet poterat alio declinare,& per interruntium ipſas ſcripturas rehabere.

Adde quòd ſemper ipſis cum ſuſpectis degens illos de hæreſi reprehendendo catholice loquutus eſt. Si dicatur, quòd fane quandoque loquitur, licet & aliquando fatue, vide optimum dictum Alexand. in l.furioſum.C.qui teſt.fa.poſſ.& Bar.in tract.de teſt. dicentis, furioſus qui miſtim ſapienter, & fatue loquitur, ſemper præſumitur furioſus. Furioſus autem reputatur mortuus.l.diuus.ff.de off.præſid. l. furioſum. C.qui teſt. fa. poſſ. Adde dictum gloſ.allegã.à Io.de Imo. ſuper capit.ſi furioſus.de homici.lib.6. Quare furioſus non incidit in irregularitatem occidendo vel mutilando alium, reſpondetur quòd furioſus, ſiue per interualla tempore furoris non poteſt inferre iniuriam, ſed pati. ſic & ſimiliter ſi damnum tali tempore daret non teneatur, ſed habetur perinde ac ſi caſu eſſet datum, & perinde ac ſi regula cecidiſſet, ff. ad l. Aquil. l. ſed & ſi quacunque. §. 2.com autem per teſtes conſtet Nemæum multoties furore actum fuiſſe,& in ſui præiudicium ſemper amentia vſum fuiſſe, concludendum arbitramur illum non relapſorum mo- Mixtim ſapiẽter, & fatuẽs loquens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do,sed nec aliqua pœna dignum,sed eidem tanquam mente capto per publicum nunciu̇m in consuetis locis vrbis vti furioso, ac minus sanę mentis publicato à Reuerendo Domino Inquisitore assignandum esse curatorem,sine quo neque bona aliqua alienare,nec aliquid quod in sui vel filiorum suorum præiudicium sit,audeat,vel possit facere.

Frater Vmbertus Placen. inquisitor Papiensis.

CASVS TALIS.

MArgarita humilioris conditionis, ac infimæ plebis mulier, die quadam Sabbati dum ex agro, vbi seminatos fatiolos ne à columbis voarentur custodiebat,in ciuitatem reuertitur,à quadam quam in via reperit albis induta muliere vocata, mandatum accepit, vt Placentiam ingressa,statim populo diceret, ne Iesu Christi eius filij nomen blasphemaretur primum,moxque dies Sabbati cum ieiunio, & à meridie retro sine opere seruili ab omnibus solemnizaretur. De visione territa domũ suam reuertitur, ac quam suppressam ad illam horam tenuerat, rem sibi vicinæ mulieri in agrum secum eunti tantum die altera Margarita aperit. Die tertia dum in dictum agrũ ad opus redit Margarita,eo in quo prius illam aspexerat loco albis indutam mulierem iterum videt,à qua vocata, & quòd mandatis eius non fecisset satis reprehensa cum fuisset,respondit,Domina non credent mihi, tum illa, faciam vt credant. sedeas, inquit, qua renitente, replicauit illa, sedeas, & dum hæc sedisset, addidit illa,nunc surge,statimq; disparuit.Tũ Margarita pedũ grauedine impedita surgere cũ non valeret, clamare cœpit. O Domina, adiuua me. Adiuua me(quæso)ne hac nocte(ora siquidem tardiuscula erat)hoc in loco sola relinquar. Sicq; dũ voces querulas emitteret,affuerunt qui in vicino prato fœnũ curabant rustici,reque intellecta illã iumento impositã in vrbẽ ad ipsius mulieris domũ reducunt.Quę tribus diebus continuis lecto decumbens immobilis pene se habebat. Die quarta melius se habere cępit.Sexta die ab Episcopo,qui hæc audierat accita,suis pedibus (paruo tamen dextrã subeunte bacillo) ad illũ perrexit. Interim rei fama tracti plebei,ac rustici ad locũ concurrunt,munuscula que offerentes, ac veris falsa miscentes,tã vrbẽ quàm agrum rumoribus implent.Quæritur ergo.

Primo,an talis visio à bono sit,vel à malo spiritu.

Secundo, an tali concursu populi, quæ vociferantur miracula vere acciderint.

Quo ad primum dicitur, quòd visio hæc à bono spiritu videtur esse,quia conformis diuinæ scripturæ fuit, scriptum est enim in libro psalmorum. Diuerte à malo,& fac bonum. Hoc idem præcepit qui mulieri ap-

apparuisse dicitur spiritus dicens,Non blasphemet filij mei nomen,& ieiunent homines die Sabbati. Cum igitur dictis Spiritussancti hæc sint conformia,videntur non posse nisi à bono spiritu procedere.

In contrarium est dictum Ambrosij super Lucam.Perturbamur, & à domino alienamur affectu(inquit Ambrosius)quando restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Quod quidem contingit non in visione corporali solum,sed etiam in visione imaginaria, ait Diuus Thom. in tertia parte.q.30.ar.3.alleg.Gen.15.cum sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum.cum tamen talis visio esset imaginaria. De visione autem corporali spirituum patet in visione Zachariæ, & Beatæ Virginis, Lucæ primo, quia vterque turbationem passus est in principio apparitionis. Et hæc est differentia (inquit D Tho.vbi supra)si enim post timorem successerit gaudium, à domino veniisse sciamus auxilium, quia securitas animæ præsentis maiestatis est indicium: si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur. Et cum terror qui in principio visionis huius mulierculæ non modo perseuerauerit,sed etiam acceperit augmentum, pro vt ab examinatis testibus habuimus,dictam mulierem totam trementem, ac vix sui compotem à rusticis illis fuisse inuentam accepimus, quapropter necesse esse dicimus visionem hanc à malo, & non à bono spiritu fuisse causatam.

Occursus boni spiritus terret.

Gaudiũ post timorem.

Præterea, serpentis antiqui moris est,& semper fuit, quo mortales & simpliciores maxime facilius decipiat, a se persuasum malum aliquibus operire bonis.Nam vt prioris legis sacerdotes sub religionis velamine induxerat oues,boues,& columbas in templo Dei habere venales,& sic mulierculę huic sub sacris ieiuandi,& à blasphemia abstinendi operibus,quę Spirituisancto,& sacrosanctis Ecclesię catholicę,& orthodoxę præceptis contradicit,Sabbati solemnitas proponit,ac præcipit obseruanda.Præcipit enim sacrosancta Rom.catholica,& orthodoxa Ecclesia in c.peruenit, de cons,dist.3.ne iudaizare videamur,diem Sabbati omnino non coli,neque ab omni opere nos custodiri,appellans huiusmodi obseruatores Antichristi prædicatores.

Bonitate opta hostis malitia.

Sacrosancta synodus Laodicen.in canon.29.dicit Non oportet Christianos iudaizare,& in Sabbato vacare,sed operare eos in eadem die,Dominicam præponendo eidem diei,si hoc eis placet vacent tanquàm Christiani.Hoc Concilium non particulare,vt nonnulli actorum ecclesiastico rum expertes dicere audent,verum vniuersale, & à Liberio Papa congregatum,& approbatum docet eiusdem Pontificis epistola.

Dies sabbati coli non debet.

Quod aũt nec pie, nec sancte hora nona interpretari possit (vt aliqui dicunt)illa quam nos vigesimã primam dicimus,tertiã videlicet post meridiem horam, sic patet. Quia spiritus ille, qui mulieri loquutus est, vel voluit intelligi à dicta muliere, vel non. Si primum, verba illa

Nona hora quæ.

debent intelligi secundum communem modum intelligendi dictæ mulieris, & quia hora nona secundum modum intelligendi præfatæ mulieris est hora meridiana, talis vehementissime præsumitur malus, vtpote qui voluit dictum mulierem ad iudaizandum inducere. Si autem noluit intelligi, sed delphice, loqui patet illum esse pessimum. Quod autem ex aliquæ Beatæ Genitricis, vel alicuius Sanctorum deuotione quis abstinere velit ab opere in toto, vel in parte ipsius diei Sabbati, nec laudare, nec vituperare audemus: introducere autem huiusmodi solemnitatem in populo maxime talis visionis, seu potius illusionis occasione, inconsulto Rom. Pontifice iniquum arbitramur. Et hæc de visione sufficiant. Sequitur de miraculis.

Miraculum quid.

Et primo quid sit miraculum. Nota secundũ Aristotelem, q̃ quia omne multiplex prius est diuidendum, quàm diffiniendum, in re de qua loqui intendimus à diuisione principium sumemus.

Tripliciter sumitur.

Miraculum siquidem tripliciter diuidendum arbitramur, videlicet in nominis significationem, in communem hominum æstimationem, & in solidam rei veritatem. Et primo secundum eius dictionis significationem miraculum à verbo miror miraris cum descendat, prius eius verbi aperta significatione, q̃d nominis miraculi nobis veritas patebit. Miror siquidẽ teste Virgilio est idem quòd de re aliqua tanquam noua obstupefio, Artificumque manus inter se operumque laborem miramur, ait idem Virgil. pri. Æneï. Et mirari est cum voluptate intueri, iuxt, illud Georg. 2. Si quis olympiacæ miratur præmia pugnæ. Mirari etiam est nescire. Plautus, Ne quis miretur quis sim, paucis eloquar. Et Terentius in Andria, Miror vnde fit. quia (vt Donatus ait) admiratio ab ignorantia procedit & Arist. propter admirari cœperunt homines Philosophari. taliter quòd miraculum hoc modo sumptum, dici potest admirationis signum, videlicet alicuius noui effectus citra causę notitiam intenta consideratio, nec desunt huius generis miracula. Et hæc de prima miraculi significatione dicta sufficiãt.

Miraculi prima diffinitio.

De secunda autem dicturi, notanda quædam præmittemus, quæ sunt vt infra. Primum erit, quòd effectum omnium aliqui ab illa, qui Deus dicitur, causa prima, aliqui à secunda, quæ natura creata dicitur à Theologis, produci possunt. Et inter hos qui à nobiliori causa & raro, imo rarissime produci videntur, cum maiori admiratione à nobis perpenduntur, licet improprie miraculi vocabulo digna reputentur, quia à nobis incognita causa facta noscuntur. Sicut apud rusticos Excellentissimorum medicorum subitaneæ curationes miracula videntur. Propter hoc ab ignaris, & causarum nescijs antiquioribus Exculapius Deus reputatus, & pro Deo habitus fuit. Sic Saturnum, sic Apolinem, sic Mineruam, & multos alios inter Deos connumerauit antiquorum ignorantia.

Antiquorum ignorãtia idolatriæ causa

Et si præclara mortalium facinora miracula dicta fuere, quanto magis spirituum, qui naturæ sunt excellentioris, rarissimæ, & maxima admiratione

tione dignæ operationes miracula, licet improprie, sunt dicenda? Num dignus admiratione Pamphilus ille Phereus, de quo Valerius ait, q̃ inter eos qui in acie ceciderant decem dies iacuerat, biduoque postquam inde sublatus fuerat rogo impositus reuixerit? Et Vespesianus in Alexandria Ægypti duo hæc fecisse legitur, videlicet. Quidam oculorum tabe notus ad genua eius aduoluitur remedia sanitatis exposcens, Serapidisque monitu precabatur, vt genas, & oculorum orbes excremento oris dignaretur respergere. Alter manu æger eodem Deo auctore, vt pede ac vestigio eius calcaretur orabat. Diu conctatus Vespesianus tandem præcibus satisfecit, statimque est conuersa ad vsum manus, & cœco lux est reddita.

Miracula improprie.

Pamphilus Phereus.

Serapidis mĩracula.

Tucia Vestalis ad suæ pudicitiæ confirmationem aqua plenum à Tiberi ad forum vsque cribrum portauit.

Tucia Vestalis Romana.

Valerius cum gallo pugnans coruum in capite habuit, qui rostro, vnguibus, & alis, galli oculos, & ora petit, donec gallum ipsum obtruncat. Delphinus Augusti se cuidam puero præbebat, quem per æquora incolumen portabat, quo extincto defecit & ipse. Nec desunt quæ ab inhabitantibus simulachra spiritibus nequam realiter facta, & apud seniores prioris temporis tanquam vera dicebantur miracula, licet absolute, ac simpliciter miracula essent minime. Sed ad horum clariorem notitiam ex Theologorum doctrinis est notandum, q̃ & si corporalis materia spiritibus ẽt bonis ad nutum obedire repugnet, ita quòd propria virtute non possint transmutare materiam ipsam de forma in formam, possunt tamen adhibere quædam semina, quæ in elementis mundi inueniuntur ad aliquos effectus complendos, vt Diuus Augustinus dicit in tertio de Tri. Dei, dicendum est, quòd omnes transmutationes corporalium rerum quæ possunt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri etiam per operationem spirituum huiusmodi seminibus adhibitis, vt est productio ranarum, murium, & id genus animalium imperfectorum: secus autem de animalibus perfectis. Similiter & curationes quæ possunt fieri via naturali, etsi longiori tempore, per huiusmodi spirituum operationes possunt breuissimo temporis spacio dictis naturalibus remedijs secrete, latenterq̃ adhibitis optime perfici, nec erunt, etsi à nobis videantur vera miracula. Et hæc de secundo. Miraculum igitur erit res insolita supra naturam, quæ creata dicitur operata. Vt ergo aliquid miraculum vere dici possit, duo oportet concurrere, quod videlicet sit supra naturæ potentiam, & q̃ non sit ex communi consuetudine, & si alterum defuerit, miraculum dici non poterit. Nam & si creatio animæ rationalis vim naturæ excedat, quia tamen res insolita non est, cum Deus omnipotens indies nouas creet animas, miraculo non attribuitur. Et si cum digitis septem, vel octo in singula manu homo quispiam nascatur, id non diceretur miraculum, quia, etsi quid sit insolitum, quia tamen à

Valerius Coruinus.

Delphinus Augusti.

Semina in elementis.

Ranarũ productio.

Miraculi vera diffinitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturalibus causis id potest procedere, vim non excedit naturæ. Si ergo & insolita, & vim naturæ creatæ res sit excedens, illa miraculo est merito attribuenda. Huiusmodi autem quam multa fuerint, sacræ vtriusque testamenti paginæ testantur. Ex antiquioribus satis est ad memoriam reuocare, post rerum omnium creationem, post totius orbis inundationem, ac subuersionem, quæ in Ægypto per manum Moysi Deus optimus maximus dignatus est operari in sacri codicis secundo volumine luce clariora habentur. Nam pro liberatione populi Pharaonē adire iussus idem Moyses, ne sibi crederetur timens, media excusatione legationem contempsit, ideoque verissima prodigia, ac stupendissima perficiendi miracula gratiā à Deo obtinuit. Et Christus Dominus veteris legis veram aperiens intelligentiam, pacisque & gratiæ nuncians Euangelium, euidentissimis miraculis suam confirmauit doctrinam, dicendo. Si verbis non vultis credere, operibus credite. Doctrina enim ad vitam æternam ordinata, quæ argumentis, vel scripturæ sacræ dictis nequit confirmari, per euidentissimas miraculorum operationes debet consolidari. Propter hoc Apostoli domini post eius ascensionem confortati virtute ex alto, profecti prædicauerunt vbique, ipso domino cooperante, & sermonem cōfirmante, sequentibus signis. Signis (inquam) non ficticijs, sed veracibus, & omnis creatæ naturæ vim & potentiam superantibus. Patet igitur quid nominis, quid æstimationis, & quid veritatis habeat miraculum.

Miracula vera ex sacris literis.

De curationibus autem falsis per impostores diuulgatis, ac pro miraculis à multis assertis, & creditis, aliqualiterque per nos examinatis, & si per iam dicta pateat veritas, de omnibus tamen quòd mendacia sint, & impostura efficacissime præsumimus, & maxime de cœco illo nobis addicto, ac quo melius oculo videret interrogato, quia sinistro parum, à dextro nihil, alteri idem è contrario respondit.

De alijs autem si qui hactenus inuenti sunt, dicimus, quòd & si mortalium sit fallax testimonium, huiusmodi curationes (sicut iam diximus) fieri possunt à natura creata, & in fraudem simplicium, ac confirmationē erroris, vt patet per historias antiquioris tēporis superius allegatas, haud negantes tamen curationes aliquas posse causari ex fide, quam ipsi curati asserti dicunt se semper habuisse ad Beatissimā Dei Genitricem. sed hoc subtilius aliàs inuestigandum.

Sacellum autem eo in loco sedandi populi causa erigere, cū suspectam ipsam habeamus apparitionem, vel potius delusionem, & populus docendus sit, & non sequendus, inconsulto Rom. Pontifice nullo modo assentimus.

Frater Vmbertus Placentin. Inqui.

FINIS CASVVM.

DECRETA

DECRETA IN DIVERSIS CONGREGATIONIBVS SANCTISSIMI OFFICII ROMÆ FACTA.

Quòd Protugenses, seu Lusitani Portugaliam, seu Lusitaniam habitantes, & inde in Italiam venientes, si reperiantur iudaizare, condemnentur tanquam apostatæ à fide Die vltima Aprilis 1566.

IN congregatione coram Sanctissimo Domino nostro, & Reuerendissimis Dominis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, Sanctissimus Dominus Noster Paulus Papa Quartus mandauit, statuit, & ordinauit, quòd constito legitime quoscunq, Portugenses, seu Lusitanos in Portugalia, seu Lusitania permansisse, & inde discessisse, & in Italiam venisse, vbi reperiantur esse Iudei, siue iudaizare, condemnentur tanquam Apostatæ à fide, prout de iure similes apostatæ condemnari & puniri debent. Non obstante quòd fuerint expositi torturæ seu tormentis, quæ sustinendo negauerint se fuisse Baptizatos, vel christianè vixisse, aut Christiana opera egisse, vel sacramenta Ecclesiastica percepisse. Cum iam pro liquido & clare à sancta Sede compertum sit, & habeatur à sexaginta annis vel circa, quòd nullus Hebræus toleratus fuerit habitare in Lusitania, seu Portugalia, nisi fuerint baptizati, & vixerint christianè, & ita seruari mandauit, statuit, & ordinauit.

Lusitani Iudaizantes.

Quod hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis. Die 18. Iunij. 1556.

IN congregatione facta coram præfato Sanctissimo Domino, & Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus, idem Sanctissimus Dominus noster qui supra, considerans, quòd hæreticorum beneficia à die commissi criminis hæreseos vacent, & quod multi hæretici id scientes, & in suis hæresibus manentes, vt eos quos optant successores habeant, in fauorem aliorum resignant, vt saltē per clausulas generales, quæ in ipsis resignationibus de stylo ponūtur, ius aliquod in beneficijs huiusmodi acquirant, ijs prouidere volens, statuit & decreuit, quòd ex prædictis resignationibus nullum ius etiam per dictas clausulas ipsis resignatarijs acquiratur, immo beneficia huiusmodi hæreticorum à die com-

Beneficia hæreticorū quādo vacent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

commissi criminis specialiter dispositioni suę sanctitatis reseruauit, ita vt si non fiat mentio de huiusmodi crimine per illum commisso, etiam dispositiones per ipsum Sanctissimum Dominum factę nullius sint roboris vel momenti. Quæ omnia extendi voluit etiam ad præteritas resignationes, quæ tempore commissi criminis, hæreseos, vel citationis hæreticis factæ suum plenarium effectum sortitæ non fuerint.

Contra institutiones nouas Religiones
Die 16. Iulij. 1556.

PRælibatus Sanctissimus D N. ratificauit capturam Io. Francisci Raymondi Mutinẽ. congregationis Sancti Pauli, & Barnabę Ciuitatis Mediolani, & commisit Reuerendissimis Dominis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, siue Reuerendo Domino Commissario facultatem procedendi, seu procedi faciendi in futurũ cõtra quascunq; personas volentes instituere, seu instituẽtes nouã Religionẽ cuiuscunq; status, gradus, & cõditionis existant, & de contentis in titulo seu titulis de Religiosis domibus, & de constituentibus nouam Religionem, monasteria, vel alia quæcunque loca pia, quòd possint dicti Reuerendissimi Cardinales, seu dictus Reuerendus Commissarius ea reuidere & corrigere, ac omnia alia & singula in præmissis facere, quæ eis respectiue videbuntur iuri consona.

Pro votantibus in sancto Officio
Die 29. Aprilis 1557.

A Præfato Sanctissimo Domino decretum inuenimus, vt infra.

Cum in congregationibus quæ in causa hæresis, ita domino disponente, coram nobis fiunt, interuenire pro maiori parte soleant nonnulli clerici tam seculares quàm regulares in sacris, & sacerdotio, ac in Episcopali, & Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate forsan constituti, ac deinceps interuenire poterunt, ac etiam nonnulli ex venerabilius fratribus nostris S. Ro. E. Cardinales nobiscum in iudicando assistant, & sæpenumero contingit, vt per discursum casuum contingentia etiam ad casus non minus forsan enormes, ac etiam minus enormes, quàm hæresim sapientes in eisdem congregationibus tam præteritis quàm futuris, ijdem clerici, & in sacris, & sacerdotio, ac Episcopali, Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate constituti, ac ijdem venerabiles fratres nostri S. Ro. Ecclesiæ Cardinales votum seu sententiam eorum, ex qua mutilatio membri, seu sanguinis effusio etiam ad mortem naturalem secuta fuerit, seu in posterum sequetur, dixerint, seu etiam dicere parati existunt. Nos securitati ac tranquilitati eorum mentis, & conscientiæ occurrere volentes, vt ijdem clerici etiam in sacris, & sacerdotio, ac quacunque dignitate etiam

etiam Episcopali, Archiepiscopali, vel quacunque maiori prædita, etiam venerabiles fratres nostri Cardinales, qui in iudicando nobis assistunt, non solum in causis hæreseos, sed etiam in quacunque causa criminali, quæ in dictis congregationibus coram nobis tractata fuerit, & tractabitur, votum & sententiam eorum non solum quo ad quæstiones, & torturam, ipsis reis pro delictis quibus pro tempore inquisiti, accusati, seu denunciati fuerint, sed etiam ad condignam pœnam, & mulctam etiam vsque ad mutilationem, seu sanguinis effusionem, ac vsque ad mortem naturalem inclusiue absque alicuius censuræ vel irregularitatis incursu, dicere, & eisdem congregationibus interesse, & immisceri possint, licentiam & facultatem concedimus, ac quoad præterita si aliquam forsan irregularitatem incurrissent, cum omnibus prædictis dispensamus, non obstantibus constitutionibus &c.

Idem confirmauit S. D. N. Pius Papa Quintus, extendiq; voluit ad omnes Inquisitores, eorumq; vicarios, commissarios, & consultores.

Contra sine ordinibus celebrantes.
Die 10. Maij. 1557.

PRælibatus Sanctissimus D. N. statuit & decreuit, quòd quicunque non habens sacerdotium, & ordinem presbyteratus ausus fuerit missam celebrare, absque aliqua disputatione, tradatur curiæ seculari puniendus.

Ne ordinarij conferant beneficia propter hæresim vacantia. Die 29. Septembris. 1558.

SAnctissimus D. N. qui supra in congregatione sancti Officij mandauit omnibus ordinarijs, & quibuscunque alijs, ne se intromittant in conferendis beneficijs vacantibus, vel vacaturis propter hæresim, sed illorum collationem sibi, suisq; successoribus reseruauit. Ad idem facit quòd sequitur.

Sanctissimus D. N. Pius Papa Quintus considerans beneficia hæreticorum à die commissi criminis eo ipso vacare, & multi hæretici id scientes & in suis hæresibus manentes, vt eos quos optant successores habeant in fauorem aliorum resignant, vt saltem per clausulas generales, quæ in ipsis resignationibus de stylo ponuntur, ius aliquod in beneficijs huiusmodi acquirant, ijs prouidere volens, statuit & decreuit, quòd ex prædictis resignationibus nullum ius etiam per dictas clausulas ipsis resignatarijs acquiratur, imo beneficia huiusmodi hæreticorum à die commissi criminis specialiter dispositioni suæ sanctitatis suorumque successorum reseruauit, Ita vt si non fiat mentio de huiusmodi crimine per illum

Universidad de Deusto
Biblioteca

illum commisso, etiam dispositiones per suam sanctitatem factæ, sint nullius roboris vel momenti. Quæ omnia extendi voluit etiam ad præteritas resignationes quæ tempore commissi criminis hæreseos, vel citationis ipsis hæreticis factæ suum plenarium effectum sortitę non fuerint.

Contra abutentes Sacramentis. Die 17. Februarij 1559.

SAnctissimus D.N Paulus Papa Quartus in congregatione sancti Officij commisit, quòd omnes qui audiuerunt confessiones non existentes in sacris, & celebrantes missas, non existentes etiam in sacris, & abusi sunt sacratissimo altaris Sacramento, tradi debeant brachio seculari.

Die 2. Septembris. 1562.

ILlustrissimi Cardinales Inquisitores generales decreuerunt, quòd per quãcunq; gratiam factam vel fiendam quibusuis aliàs hæreticis, nõ intendunt eos restituere vt possint confessiones aliquorũ secularium audire.

Idem confirmatũ fuisse reperitur in actis sancti Officij sub die quintadecima Nouemb. 1565. cum additione seu declaratione, quòd illi qui abiurarunt alias secrete vel publice, aut aliàs quomodocunq;, non admittantur ad audientiam confessionum secularium.

Testium nomina publicari non debent. Die 14. Maij. 1566.

ILlustrissimi Cardinales Inquisitores generales in congregatione ordinaria decreuerũt dari debere nuda testiũ dicta, prout eousq; obseruatũ fuit, absq; nominum publicatione, aliarumq; circunstantiarum propter quas posset deueniri ad ipsorum testium notitiam. Et quo ad responsiones testium super rei interrogatorijs pariter decreuerunt non esse dandas, si ex illarum publicatione deueniretur in notitiam, qui nam fuerint testes ipsi.

Regulares recurrentes ad sanctum Officium vt in eo testimonium perhibeant, non grauentur à suis superioribus. Die 17. Augusti 1567.

SAnctissimus D.N. Pius Papa Quintus in generali congregatione sancti Officij, consulens libertati ipsius sancti Officij, & indemnitati recurrentium ad illud, vel in eo testimoniũ perhibentium statuit & decreuit, vt regulares quorumuis etiam mendicantium ordinum personę, quæ pro

pro tempore ad officium sanctæ Inquisitionis pro quocunque negotio recurrerint seu confugerint, vel in eo testimonium perhibuerint veritatis, aut alias quomodolibet deposuerint, nequaquam à suis superioribus per quinquennium continuum à die recursu, seu depositionis huiusmodi molestari, vel ex quacunque causa vel excessibus prætensis personarum illarum, & de debitis propterea pœnis seu pœnitentijs eisdem imponendis, nisi ipsi Illustrissimi Cardinales Inquisitores generales certiores facti fuerint, vel eis aliter clare notificatum, & ab ipsis Cardinalibus desuper responsum fuerit.

De torquendis reis pro finali veritate habenda, & super complicibus. Die 28. Iulij. 1569.

INhærendo decretis alia per fe. record. Paulum Papam Quartum Sanctissimus D. N. Pius Papa Quintus decreuit omnes & quoscunq; reos conuictos & confessos de hæresi pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus, fore torquendos arbitrio dominorum Iudicum.

FINIS DECRETORVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FORMVLAE IN SANCTO INQVISITIONIS OFFICIO AGENDORVM.

ET quia Inquisitores quandoque (in c. vt officium de hære. li. 6.) duarum idonearum personarum quandoq; etiam expertium huius negotij notariorum ministerio vti coguntur, ne quem pluries, & pluribus accidere vidimus, eis error amplius occurrat, non sententiarum modo, & abiurationum, verum etiam citationum, relationum, processuum, ratificationum, cęterarumque sancto Officio deseruientium scripturarum formulas huic nostro labori addere curauimus, quas quidem non vt ad verbum seruarentur, sed potius prout suo proposito deseruire iudicabunt Inquisitores, subnectere voluimus.

Forma præcepti, siue citationis.

Die tali, mensis talis, anni talis.

PRæcipiatur, & in scriptis detur, & dimittatur ex parte Reuerendi Domini Inquisitoris, vel Vicarij N. talis vicinię, vel ad portam eius habitationis, quatenus infra tres dies proxime futuros pro primo, secundo, & tertio, & pro peremptorio termino hac vna pro trina, & sub pœna excõmunicationis debeat effectualiter dedisse, & soluisse &c. occasione &c. Et si in præmissis sentiat se grauatum, compareat prima die iuris proxime futura tali hora, coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore ad eius solitum bancum iuris, ad allegandum quare non debeat &c. vel debeat personaliter comparere coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore ad audiendum, & respondendum ipsi domino de fide, vel de eo q̃ ei placuerit dicere, vel ad informãdum officium, vel pro interesse eius officij. Deinde in actis subsequatur.

Præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor commisit, imposuit, & in mandatis dedit, & dat N. nuncio sanctissimæ Inquisitionis talis præsenti, quatenus ex sui parte, & mandato vadat, portet, & in scriptis det, & dimittat similes copias supradicti præcepti, supradicti tenoris, & vnam ad domum habitationis supradicti N. & aliam affigat ad valuas Ecclesiæ maioris N. vel ad locum ringheriæ, ad quem citantur absentes a ciuitate N. & hoc ex officio, & debito officio prædicti Reuerendi Domini Inquisitoris.

Forma relationis currerij, siue nuncij.

Die tali, talis mensis, anni talis.

N. Currerius, vel nuncius sancti Officij iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, vt supra, & mihi notario publice stipulanti se hodie portasse, & in scriptis dedisse, & dimisisse similem copiam prædicti præcepti, tenoris vt supra, ad domum habitationis prædicti N. & sic in dicta domo, & ad dictam domum dixisse, & fecisse in totum, & per totum, in omnibus, & per omnia, & prout in dictis commissione, & præcepto continetur, & fit mentio, vel affixisse ad valuas, vel ad locum ringheriæ.

Alia forma citandi absentem.

NOs N. Inquisitor hæreticæ pranitatis in tali diœcesi, vel prouincia, siue dominio à sancta Sede apostolica specialiter delegati tibi N. personaliter, vel ad domum tuæ habitationis auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte tenore præsentium præcipimus & mandamus, quatenus per totum diem crastinum, vel infra tot dies coram nobis, vel Vicario nostro compareas personaliter, & te præsentes in nostrę solitæ audientię camera sita in tali loco, ad audiendum, & respondendum quicquid dicere volueris, & poteris ad ea, quę tibi dicentur: vel quare declarari non debeas excommunicatus vel hæreticus, & incidisse in omnes pœnas: vel responsurus de fide catholica, & de eius articulis. vel de Ecclesię sacramentis, sub pœna hæretici impęnitentis, vel relapsi, vel confitentis omnium bonorum tuorum, vel ad audiendum ea omnia quę tibi præmissa occasione iniungere voluerimus, prout ex actis apparet scriptis per notarium, & Cancelarium nostrum infrascriptum die ibi contenta &c. alias &c. & hoc ex officio, & debito officij nostri, die &c.

Præfatus dominus Inquisitor commisit &c. vt supra.

N. Currerius, & nuncius sanctissimę Inquisitionis iens, & rediens &c. vt supra.

Forma accusandi contumaciam.

Die tali, mensis talis.

PRo parte N. procuratoris fiscalis sanctissimæ Inquisitionis accusata fuit contumacia N. citati prout in actis, & non comparentis, & requisitum ipsum declarari excommunicatum, & iuxta contenta in dicto præcepto, alias protestando &c. & declarando &c. & hæc non recedendo à quatenus in eo, & idem inhærendo &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor attenta contumacia ipsius N. declarauit, & declarat præfatum N. incidisse in omnes, & singulas pœnas contentas in supradicto præcepto, &c. mandando &c.

Alio modo.

Die tali, mensis talis.

PEr magnificum N. procuratorem fiscalem sanctissimæ Inquisitionis in termino assignato N. ad se præsentandum, & comparendum, & dicendum & ostendendum quare declarari non debeat excommunicatus, & incidisse in omnes, & singulas pœnas à iure, & sacris canonibus contra huiusmodi excommunicatos iniunctas, & taxatas, & ad alias pœnas de quibus, & prout in præcepto eidem N. transmisso, & in actis continetur, accusata fuit ipsius N. nō comparentis contumacia, & requisitū in eo insisti, & fieri, & declarari prout in eo alias protestatus est contra præfatum Reuerendum Dominum Inquisitorem de recusatione, & pœnis iuris, & de reclamando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor &c.

Forma comparitionis spontaneæ.

Die tali, mensis talis.

NFilius N. de tali loco, talis diœcesis comparuit coram Reuerendo domino N. Inquisitore N. sedente in sede &c. ad effectum eidem exponendi, & significandi omnes, & quoscunque errores, in quibus hactenus incurrit, ab eo etiam suscipiendi quamcunque salutarem pœnitentiam, quam, & si quam eidem imponere, & iniungere voluerit, offerens etiam ex abundanti, & alias, & prout melius promittere, & fideiubere potest, de non recedendo à loco quem præfatus dominus Inquisitor eidem assignabit, & deputabit, nec ab eo fugam facere, & alia faciendo prout præfato domino Inquisitori videbitur & placuerit, protestando &c.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prædictis, & visa dicta comparitione spontanea, & constitutione per dictum N. & eius requisitione, attendens, & considerans, quòd sancta mater Ecclesia ad se redeuntes gremium non claudit, præfatam comparitionem admisit, ordiuitque, & ordinat dictum N. præsentem, quòd non recedat à tali loco, in in quo quidem loco ipsi N. præsenti assignauit, & assignat pro carcere eidem talem cameram positam in tali. promittente ipso N. de non recedendo, nec fugam faciendo ab ea, & non loquendo cum aliquibus personis absque speciali licentia ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris, & hoc sub pœna scutorum N. sanctissimæ Inquisitioni applicandorum, & præfata omnia omni meliori modo &c. præsente dicto N. præfata acceptante, & promittente præfato Reuerendo Domino Inquisitori, &c. & pro eo promittente & fideiubente Domino N.

Deinde fiat instrumentum per Notarium, pro fideiussione. Et si pro tunc non potest remanere fideiussor, promittat præsentare illum totiens quotiens ipsi Domino Inquisitori placuerit, & ab eo fuerit requisitus, sub taxata pœna.

Forma denunciationis alicuius quem suspectum habet de hæresi.

DIe tali, talis mensis, talis anni N. filius N. talis loci, talis diœcesis cōparuit coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribunali in camera suæ solitæ audientiæ, & residentiæ, deposuitque vt infra, dicens. *Padre Inquisitore ho veduto &c. ho vdito. &c.* Interrogatus vbi, quando, & quibus præsentibus, respondit, &c. Et dato eidem, atque ab eodem accepto iuramento interrogatus, si quę dixit atq; deposuit vera sint, & an amore, vel odio alicuius dixerit, & deposuerit, Respondit quòd non.

Acta sunt hæc die, & anno quibus supra.

Deinde subscribat denuncians.

Alia forma denunciationis.

Die tali, talis mensis.

IN præsentia mei notarij, & testium infrascriptorum N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, talis ætatis, & staturæ comparuit personaliter coram Reuerendo Domino Inquisitore sedente pro tribunali in camera suæ solitæ audientiæ, & residentiæ, & denunciauit eidem Domino Inquisitori, quòd N. de tali loco, talis diœcesis asseruit, dixit, vel fecit talia, & talia contra fidem catholicam (ponantur singula) Quo facto, & collato ipsi denuncianti iuramento de veritate dicenda interrogatus, respondit. Et primo vnde sciat, vel nouerit prædicta, à quo, vel quibus, & quibus præsentibus, vbi, quo die, & cuius mensis.

Vltimo interrogatus si amore, vel odio prædicta denūciauit, Respōdit. Tandem ei imponatur, vt omnia sub secreto seruet. Post sequatur.

Acta sunt hæc in tali loco, die, & anno, quibus supra.

Forma affixionis literarum.

Die tali, talis mensis.

REuerendus Dominus Inquisitor commisit, imposuit, & in mandatis dedit, & dat N. currerio communis, vel nuncio sancti Officij præsenti, & acceptanti, quatenus ex sui parte, & mandato vadat, portet, & affigat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

affigat,& affixas dimittat similes copias infrascriptarũ literarum publicarum in valuis Ecclesiæ cathedralis,& in omnibus locis consuetis, tenoris huiusmodi.

Forma relationis currerij.

Die tali,talis mensis.

N. Currerius iens,& rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori,& mihi notario publicæ personæ stipulanti,se hodie portasse,& affixisse,ac affixas dimisisse similes copias præfatarum literarum in foro,& in valuis Ecclesiæ cathedralis,& talis,& talis loci,vbi solent similes copiæ affigi,& dimitti,& hoc ex officio.

Forma examinandi testes iuratos.

Die tali,talis mensis,& anni.

N. Filius N. de tali loco,talis diœcesis testis citatus,productus,& requisitus ad petitionem,& instantiam N. vel citatus à Reuerendo Domino Inquisitore causa, & occasione perhibendi testimonium veritatis super causa,& quæstione N. detenti,vel accusati, seu delati apud præfatum Dominum Inquisitorem,delato prius ipsi testi solenniter iuramento per præfatum Dominum Inquisitorem de veritate dicenda super tota ipsa causa,remotis timore,amore,& omni humana gratia,iuranit, & iurat,tactis corporaliter scripturis in manibus pfati Domini Inquisitoris, dicere veritatem de his quæ nouerit,& interrogatus fuerit super causa antedicta.Et primum interrogatus,si &c.

Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem quæstionibus,seu tormentis.

NOs N. Inquisitor in N. à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, attendentes meritis processus facti per nos contra te N. diligenter examinatis, quòd tu es varius in tuis confessionibus, vel quia minus plene indicia euacuasti, ea propter vt veritas ab ore tuo clarius habeatur, & ne deinceps aures Iudicum offendas, interloquendo declaramus, & iudicamus, & sententiamus, hodie tali hora te supponendum quæstionibus,& tormentis,& hoc habito consilio in iure, & sacra Theologia peritorum, & assensu Reuerendissimi Episcopi,vel eius Vicarij.

Et quia iterari non possunt tormenta,sed continuari,si reus nõ fatebitur,cum Iudex illum deponi iusserit,subiungat animo continuandi vsq; ad claram veritatem habitam &c.

Forma

Forma processus formandi.

IN nomine dñi amen. Anno ab incarnatione Domini &c. Die tali mensis talis,per præceptum accitus,vel per ministros sancti Officij captus, vel sponte oblatus N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, & constitutus coram Reuerendo Domino N. Inquisitore N. pro tribunali sedente in camera suæ solitæ audientiæ,& residentiæ:vel qui ad instantiam,vel de cõmissione præfati Domini Inquisitoris, die tali per illos de familia baricelli tali hora fuit captus in tali loco, talis diœcesis,& successiue ductus in carceribus præfatæ sanctissimę Inquisitionis,& eidem delato iuramento de veritate dicendo,de & super omnibus de quibus interrogatus fuerit,& eo præstito manibus corporaliter tactis scripturis in manibus prędicti Reuerendi Domini Inquisitoris,vel Vicarij,qui ipsum de huiusmodi iuramenti importantia admonuit,& certificauit, interrogatus respondit,vt infra.

Et primo interrogatus, si scit causam suæ capturæ, seu detentionis, vel citationis, Respondit. Interrogatus. Respondit. Interrogatus. Respondit.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis præfati N. responsionibus,pro nunc distulit prosecutionem præsentis examinis,& dictum constitutum consignauit N. custodi carcerum præsentem, vt eum duceret ad locum ei deputatum animo prosequendi.&c.

Acta fuerunt præfata omnia N. in præsentia N.& N. testium, &c.

Die tali &c.

CONstitutus coram Reuerendo Domino Inquisitore qui supra N. qui supra, detentus vt supra,& eidem delato iuramento,vt supra,interrogatus,respondit vt infra.

Et primo interrogatus &c. Respondit &c.

Volens autem præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor omnino deuenire ad executionem pro eruenda veritate à præfato N.& in executionem consiliorum reuerendorum Theologorum, & magnificorum in canonico,& ciuili iure peritorum, etiam Reuerendissimi Episcopi,vel Vicarij participata auctoritate, de quibus omnibus apparet in actis scriptis per me notarium,dicto N. custodi carcerum iussit præfatum N. de carcere educere,atque ad N. locum in quo præfati Officij detenti torqueri solent, & quæstionari, præmissa protestatione de eo non torquendo circa ea quæ confessus est, & conuictus, sed solum super negotijs, quæ pro saluis haberi vult,& intendit omni meliori modo &c. Et delato eidem N. de veritate dicenda de & super omnibus de quibus interrogatus fuerit, & per eum præstito iuramento, interrogatus respondet, *Signor non.* & cum semel & iterum monitus, vt veritatem fateretur, & semper

Universidad de Deusto
Biblioteca

in negatiua persisteret, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor N. ministro iussit prefatum N. ligare, & ad funem leuare &c. vel N. ministro iussit quatenus attenta relatione medicorum, & de qua in actis, quòd ad eculeum, siue ad funem leuari non possit, quatenus inter digitos vtriusq; manus eidē ligna ponat, & ipsos digitos cordula stringat, vel igni, vel, vel. Qui quidē N. cū ligatus torqueretur clamare cepit, *Io son morto, oime, oime.* (scribantur singula verba ipsius torti, nec calamo parcat notarius) & cū præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor videret ipsum N. in negatiua persistere, iussit ipsum altius eleuari, vel arctius torqueri, & cum &c. scribantur singuli actus.

Tandem cum præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor videret ipsum N. constitutum perseuerare negando, nec aliud ab eo haberi posse, ipsum soluere, & ligare fecit, animo tamen & intentione continuandi ipsa tormenta, & in ipsis vsque ad claram veritatē perseuerandi, monens ipsum constitutum pro die &c. ad continuandum in tormentis examen huiusmodi, & hoc ipso constituto præsente, audiente, & intelligente, & præfata omnia omni meliori modo &c.

Acta fuerunt &c. Ponantur nomina testium & ministrorum. Et successiue ipsum constitutum consignauit prefato N. custodi carcerum cōducendum ad locum vnde extractus fuit custodiendum.

Si autem reus confiteatur, prosequatur processus vsque ad diffinitiuam sententiam.

Forma ratificandi processum per delatum iam confessum.

COnstitutus N. coram præfato Reuerendo Domino Inquisitore dictus N. detentus vt supra, de carcere per N. custodem de mandato ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris eductus, & eidem lectis per me notarium infrascriptum eius constitutis per eum factis, videlicet vno sub die tali talis mensis, alio sub die tali &c. tenoris infrascripti, vel eidem examine quòd tali facto sibi in tortura, videlicet. (Legantur omnes) dein de sequatur.

Ad eius plenam audientiam, & intelligentiam præmissa prius monitione eidem per me notarium facta, quòd bene aduertat, quòd si quanta in suprascriptis constitutis sunt vera ea approbet, & ratificet: sin autem minus, non. Ea omnia & singula in suprascriptis constitutis per me notarium lectis ad eius plenam audientiam, & intelligentiam sponte approbauit, & ratificauit, & approbat, et ratificat omnia et singula suprascripta in dictis constitutis contenta, in totum, et per totum, in omnibus, & per omnia, & prout in dictis constitutis continentur, & sit mentio, dicendo & subiungendo, *Et mi rincresce di hauere offeso la diuina Maestà, e ne dimando per-*

perdonanza à Dio, & à V. R. offerendomi di abiurare tutti li miei errori, & accettare tutta quella penitentia salutare, che V. R. mi imponerà. Et hæc omnia ad præsentiam Domini iudici fiscalis præfata acceptantis, & instantis &c.

Si autem habet aliquid minuere, addere, vel mutare, dicetur, & eo monito, quòd bene aduertat, quia agitur de eius interesse vitæ, & honoris, idcirco ea, quæ superim dixit si vera sunt, approbet, & ratificet: si minus, non. *Respondit, cio c'ho detto &c. lo approbo, ratifico, & confermo. Ben è vero che doue io ho detto &c. reuoco, e reprobo tutto, e tutto il resto, ilquale si contiene nelli detti mei constituti cantrario alla mia confessione ratificata come di sopra, e tutto ch'io ho fatto, ho detto come &c. l'ho fatto come &c.* Addendo solum primo eius constituto vbi dicit, & deponit &c. Addendo hæc verba &c. Et secundo constituto &c. & successiue obtulit se abiurare omnes hæreses, & amplecti pœnitentiam sibi à Reuerendo Domino Inquisitore iniungendam.

Et hæc in præsentia &c.

Forma confrontationis testium cum delato vel delatorum inuicem.

QVibus auditis præfatus Dominus Inquisitor volens omnino veritatem huiusmodi negotij habere, mandauit dictum N. ad se conduci pro fienda confrontatione, quo adducto interrogatus dictus constitutus si ipsum N. cognouit, & cognoscat. Respondit, sic, vel non. Interrogatus similiter N. si cognouit, vel cognoscat dictum constitutum, Respondit. *Io lo conosco, e sono tanti anni &c. (exprimantur) e stà in tal contrada. &c. e si dimanda, &c. & è quello* N. Interrogatus si ea, quæ dixit in suo examine sunt vera. Respondit, quòd sic. Tunc legantur quæ deposuit contra constitutum, & postmodum iterum interrogetur si illa sunt vera. Respondit &c. Et hæc ad præsentiam, & intelligentiam ipsius N. dixit, & affirmauit.

Quibus auditis, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor iussit adduci N. quo adducto interrogatus præfatus constitutus si ipsum N. cognouit, & cognoscat, vt supra, & tandem subsequatur.

Quibus auditis, præfatus Reuerendus Dominus Inquisitor volens cōmodius huius negotij veritatem habere, mandauit dictum N. ad carcerem conduci, & ibi custodiri donec & vsq; quo aliud ordinatum fuerit. N. autem, & N. licentiauit, monens illos &c. Et talis confrontatio sæpius potest iterari, prout videbitur expedire.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Formæ condemnandi, & pœnitentiandi eum, qui falsum testimonium perhibuit in negotio fidei.

IN negotio & causa N. instante Magnifico Domino N. procuratore fiscali Sanctæ Inquisitionis, dictum N. tanquam testem falsum, ac falsatium per Reuerendum Dominum Inquisitorem condemnari, pœnitentiari, & priuari, ac alia omnia dici & fieri iuxta Consilium superinde factũ per Reuerendos, & Magnificos Dominos Doctores, etiam cum participatione Reuerendi Domini Vicarij Episcopalis, &c. & alia in præmissis necessaria, & opportuna fieri, protestando &c.

Prefatus Reuerendus Dominus Inquisitor viso processu dicti N. mendacij, & periurij in eo contenti confessione per eum facta, & ratificata, de tractatu, & deliberatione per eum habitis pro deponendo falso testimonio, & ad dictum effectum se præsentasse præfato Officio, & examini se suppossuisse animo, & intentione faciendi, & defendendi dictum N. pro suspicione hæresis detentum, vel offendendi dictum N. in causa hæresis, & prout in actis, & omnibus diligenter, & maturè consideratis, & superinde habito maturo Consilio, & diligenti consideratione, & pro tribunali sedente in camera suę solitæ audientiæ, & residentiæ.

Christi, & Beatæ Mariæ semper Virginis nomine inuocato, in causa vertente inter Magnificum Dominum N. procuratorem in sancto Officio, & dictum N. præsentem, audientem, & intelligentem declarauit, sententiauit, pœnitentiauit, & condemnauit dictum N. in modum qui sequitur.

Et primo ad seruiendum pro remige in triremi per tot annos, maximè si falsum testimonium perhibuit offendendo: sit autem defendendo, mitius punitur.

Secundo, quòd singulis diebus per tot annos &c.

Tertio, quòd non possit amplius ferre testimonium, & alia ad arbitrium iudicis secundum grauitatem falsitatis.

Forma promissionis, seu fideiussionis.

COram præfato Reuerendo Domino Inquisitore pro tribunali sedente in camera suæ solitæ, &c. constitutus, & existens N. detentus, qui die tali, mensis talis, præsentis anni abiurauit eius hæreses, & condemnatus, & pœnitentiatus fuit, prout in actis, vel qui die tali, &c. captus, & detentus fuit, vel qui sponte constituit, & præsentauit se prout in actis &c. petijt, & requisiuit à præfato Reuerendo Domino Inquisitore quatenus velit, & debeat, & ex eius officio (quòd quatenus expediat implorauit, & implorat omni meliori modo &cæt. manda-

mandare eum à carceribus, in quibus de præsenti detinetur, relaxari, & ei assignare in carcerem, & pro carcere domum habitationis suæ, vel totam diœcesim, vel vrbem, vel &c. offerrens, & promittens ab ea non recedere absque speciali licentia, & mandato præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & in scriptis, & pœnitentiam sibi iniunctam exequi, & facere, & comparere, & se præsentare, etiam vltra tempora in dicta eius pœnitentia expressa ad omnem requisitionem præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & de exequendis prædictis etiam fidem iubere, & alia dicere, & facere ad quæ tenetur.

Qui Reuerendus Dominus Inquisitor visis, & auditis prædictis, attenta qualitate personæ dicti N. & eius paupertate, vel alia qualitate &c. ipso N. promittente, & fideiubente de non recedendo, de exequendo, & parendo, & de se præsentando vt supra, & prout supra per eum expressum est, sub pœna scutorum &c. (secundum faculatem) applicandorum ipso iure, & facto in casu contrauentionis præfato sancto Officio in carcerum, & pro carcerum erectione, & refectione, seu munitione applicandorum, domum vel ciuitatem &c. à qua recedere non posit sine licentia speciali, & mandato præfati Reuerendi Domini Inquisitoris, & in scriptis, mandauit, & mandat ipsum relaxari à carceribus præfatæ sanctæ Inquisitionis, in quibus de præsenti detinetur, & præfata oĩa oĩ meliori modo &c.

Et præsente dicto N. præfata omnia acceptante, & promittente de nõ recedendo à dicta domo, vel ciuitate, &c. de exequendo, parendo, & se præsentando, vt supra, sub pœna scutorum &c. ipso iure, & facto in casu contrauentionis applicandorum, vt supra. Et pro eo, eiusque precibus, & mandato promisit, & fideiussit, & se principaliter, & in solidum obligauit N. cum confessione maioritatis ex abundanti &c. & sciens non teneri etiam iureiurando &c. Et ambo principaliter & insolidum, cum debitis renunciationibus, bonorum obligationibus, iuramento in forma camerę amplissima, & cum constitutione procuratoris &c. & cum iuramento &c. & quam fideiussionem præfatus N. fecit, & facit per annum vnum tantum proxime futurum, quo elapso non intendit vllo modo ad aliquid teneri, & protestatur &c.

Et hæc ad præsentiam Magnifici N. procuratoris fiscalis accipientis in parte, & partibus, &c. & pro testibus adhibiti sunt N.N. & N.

Forma sequestri fiendi.

REuerendus Dominus Inquisitor, &c. ad instantiam Domini Fiscalis, eius que petitionem omni meliori modo, iure, via, & forma quibus melius potest, exposito prius ipsi Domino Inquisitori per dictum Dominum fiscalem, quòd multum, & iuste timet de dilapidatione, & occultatione instrumentorum, fructuum, & bonorum existentium in do

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo,& in & super possessione N.detenti in carceribus,vel suspecti de hæresi &c.volens,& intendens præfatus Dominus Inquisitor in quantum potest obuiare cuicunque scãdalo quod occurrere posset,iussit,præcepit, & mandauit omnibus & singulis vtriusque sexus personis,quatenus nullus audeat,vel præsumat accedere ad dictas domum,& possessionem,nec ab inde scripturas,vel fructus,vel alias res mouere, sine expressa licentia dicti Domini Inquisitoris, sub pœna scutorum &c.applicandorum, &c. reseruato tamẽ omni iure dicto N.tam in dicta possessione,quàm in proprietate prædicta,& etiam omni iure ei competente in fructibus antedictis,ac si ipsum sequestrum factum non fuisset. Præterea ipse Dominus Inquisitor imposuit,& in mandatis dedit,& dat N.currerio publico communis,quatenus ex sui parte,impositione,commissione,& mandato,dicat & præcipiat N. & N.consulibus N.quatenus omnes, & singulos fructus extantes de præsenti,& insuper qui in dicta possessione, & proprietate erunt,colligere debeant, & saluare, ac penes se in sequestro tenere, nec alicui personæ respondere,vel tradere,sine speciali licentia ipsius Reuerendi Domini Inquisitoris,sub pœna de qua supra.Et inde.&c.

Forma relationis Currerij.

Die tali,mensis talis,anni &c.

NCurrerius iens,vel Nuncius sanctæ Inquisitionis iens, & rediens retulit hodie præfato Reuerendo Domino Inquisitori, & mihi Notario publicæ personæ stipulanti, se tali die (exprimatur)portasse, & in scriptis dedisse, & dimisisse similem copiam suprascripti sequestri ad domum habitationum præfatorum consulum talis loci,vel &c.& ibi dixisse, fecisse, & præcepisse in totum, & per totum, & in omnibus, & per omnia, & prout in dicto sequestro continetur, & fit mentio, & hoc ex officio,&c.

Forma absoluendi delatum de hæresi, quando nihil legitime probatum est contra eum.

NOs frater N.de tali loco,sacræ Theologiæ professor ord.Præd. hæreticæ prauitatis Inquisitor in tali prouincia,vel diœcesi,à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus,Attendentes quod tu N.de tali loco,talis diœcesis fuisti nobis delatus de tali,& tali hæresi, vel errore(totum inseratur) attendentes etiam illa esse talia,quæ non volebamus,nec debebamus conniuẽtibus oculis pertransire,descendimus ad inquirẽdum si prędicta aliqua fulcirentur veritate testes,videlicet examinando, te ẽt citando,arrestando,& interrogando,ac alia omnia quę secundum canonicas sanctiones decebant faciendo:Ea propter visis, & diligenter examinatis omnibus actis,& actitatis in hac causa,& omnibus æqua lance libratis,habitoque consilio peritorum tam in iure,quàm in Theologica facultate,illoque sæpius repetito,sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ, ac habentes præ oculis solum Deum, & negotij veritatem, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem,ad nostram sententiam in hunc modum procedimus.

Christi nomine inuocato. Quia per ea quæ vidimus,& audiuimus in causa vertente in sancto Officio inter N.Procuratorẽ fiscalem dicti sancti Officij,& te N.de tali loco, producta, & oblata, acta, & actitata sunt corã nobis in prędicta causa non inuenimus aliquid contra te legitime probatum de his,de quibus delatus fueras nobis, Pronũciamus, declaramus, ac sententialiter diffinimus contra te nõ esse,nec fuisse aliquid actum legitime coram nobis,propter quòd possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate, quare te à præsenti instantia,inquisitione,& iudicio totaliter relaxamus,& absoluimus.

Ita pronunciamus,& sententiamus nos N.Inquisitor qui supra.

Lata fuit hæc sententia Die tali, in tali loco per Reuerendum Dominum Inquisitorem, & lecta per me Notarium infrascriptum coram testibus infrascriptis videlicet N.N.N.&c.

Alia forma eiusdem materiæ.

CHristi nomine inuocato pro tribunali sedentes, & solum Deum prę oculis habentes,Per hanc nostram diffinitiuam sententiam quam de iurisperitorum consilio pariter,& assensu ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis vertentibus in officio sanctissimæ Inquisitionis inter Magnificum Dominum N.Procuratorem fiscalem dicti sancti Officij ex vna,& te N.de tali loco,reum conuentum,inquisitum,& processatũ de & super eo,quòd talia,vel talia dixeris,vel feceris, prout latius in actis,& processu deductum,& expressum fuit, partibus ex altera,visis tam contra te deductis,quàm ad tui defensionem allegatis,ac omnibus quæ videnda, & consideranda erant:Dicimus,pronunciamus,sententiamus,& declaramus,te prędictum N. tanquam non culpabilem repertum,ab inquisitione, processu, & instantia præsentis iudicij absoluendum,& liberandum fore, & esse, prout absoluimus,& liberamus,& super illis præfato Procuratori fiscali perpetuum silentium imponẽdum fore,& esse, prout imponimus, fideiussiones quę,& obligationes per te factas,& præstitas,tam hic,quàm alibi cassandas,& abolendas fore,& esse, prout cassari, & aboleri mandamus omni meliori modo,&c.

Ita pronunciauimus,& sententiauimus nos N.Inquisitor &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi, vt purget se canonicè.

NOs frater N. ord Præd. &c. Inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, cum interuentu consilio, & assensu Reuerẽdissimi D. N. &c. Episcopi N. vel N. Vicarij Episcopalis, considerantes, quòd tu N. &c. Officio sanctæ Inquisitionis delatus fueris de tali, & tali, decreuimus, vt super præmissis, & alijs, prout in processu latius deductum est, nostrorum officialium interrogationibus te subijceres. Visis igitur, & cõsideratis delationibus p̃dictis, seu testiũ dictis, tuisq; ad interrogata responsionibus, confessionibus, & excusationibus, ac testium pro parte tua examinatorum dictis, processuque pluries in consilio iuris, ac sacræ Theologię peritorum discusso, consideratisque consideran dis ad talem decreuimus deuenire sententiam.

Christi nomine inuocato. Pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, in causa, & causis in Officio sanctæ Inquisitionis, inter magnificum Dominum N. eiusdem Officij Procuratorem Fiscalem ex vna, & N. reum conuentum, & processatum de, & super obiecta fautoria, seu receptatione quorundam hæreticorum, ac publica diffamatione ex altera parte, pendente sententiamus tibi tanquam de fautoria, seu receptatione, vel hæresi diffamato indicendã esse purgationem canonicam quarta manu tui ordinis, vel maioris, videlicet quatuor hominibus catholicæ, & probatæ vitæ, qui de transacto tempore vitæ tuæ cognitionem habuerint, tali die facere tenearis, monentes te, quòd si in ea facienda defeceris, de fautoria, seu de receptatione hæreticorum, vel pro hæretico conuicto (si totaliter diffamatus fuit) habebimus, & ita indicimus, ac mandamus.

Ita pronunciamus, & sententiamus nos N. Inquisitor, &c.

Sequitur forma purgandi se canonicè.

EGo N. de tali loco, &c. talis diœcesis constitutus coram vobis Domino N. Inquisitore, & D. N. Episcopo, seu Vicario Episcopali in iudicio positus, vt omnem suspicionem de hæresi, aut fautoria, seu receptatione ortam, tam ex vestris, quàm aliorum mentibus eijciam, atque omnino euellam: Dico, atque corde, & ore fateor, ac iuro, quòd non obstantibus prædictis in processu, & sententia deductis, me esse, & fuisse immunem ab omni hæresi, fautoria defensione, & receptatione hæretica, & iuro me talia, & talia (exprimantur, quæ ei opposita fuerunt) me non feciſſe mala aliqua intentione, nec vt cum aliquibus hæreticis communicarem, nec eis fauerem. Ideo precor Reuerendas dominationes vestras quatenus hos, quos huc adduxi Dominos, tanquam meos compurgatores admittatis.

Qui quidem Domini admissi iurabunt infrascripto modo, videlicet.

Ego N. Cardinalis, vel Episcopus, vel Dominus talis loci iuro me credere suprascriptum N. veritatem dixisse, ac iurasse.

Ego N. &c. iuro me credere, vt supra.

Ego N. &c. iuro me credere, vt supra.

Quibus peractis subsequatur sententia infrascripto modo.

Qui Reuer. D. Inquisitor pronunciauit prout infra.

Christi nomine inuocato pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, in causa, & causis prædictis, & inter easdem partes vertente, visa purgatione canonica per te N. coram nobis facta, visisque compurgatorum testimonijs, pronunciamus, sententiamus, & declaramus te N. esse boni testimonij virum, & ex deductis amplius non esse molestandum, fideiussionesque, & obligationes in officio S. Inquisitionis præstitas cassandas fore, prout cassari mandamus. Ob id tamen, quia delatus fuisti, quòd talia, & talia ppetraueris, & vt in futurũ cautius viuere discas, & ne malis exemplis mala de te amplius suspicari permittas, condemnamus, &c. & alias pro salutari pœnitentia iniungimus, vt talia, ac talia dicas, & facias.

Ita pronunciamus nos frater N. Inquisitor, &c.

Forma sententiæ contra leuiter suspectum de hæresi.

NOs N. Inquisitor hæreticę prauitatis à sacrosancta sede apostolica delegatus, cum interuentu Reuerendissimi D. N. Episcopi talis ciuitatis, vel Vicarij, Attendentes, quòd tu N. de tali loco, talis diœcesis delatus fueris de hæretica prauitate ad sanctum Officium (exprimantur articuli secundum, quòd fuerunt in processu registrati) quæ te de hæresi leuiter reddunt suspectum, & propter quæ talem merito te habemus, & quia nõ decet conniuentibus oculis delicta nos pertransire, in hanc sententiam deuenimus.

Christi nomine inuocato, pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam, quam in his scriptis ferimus, decernimus, pronunciamus, & declaramus in causa, & causis, quæ inter Mag. D. N. Procuratorem fiscalem Officij sanctæ Inquisitionis ex vna, & te N. reum conuẽtum processatum, ac de leui suspicione hæresis culpabilem repertum partibus ex altera: viso, & considerato processu, ac ipsius causa, de peritorum tam in iure, quàm sacra Theologia consilio, Dicimus, pronunciamus, & sententiamus te N. in leuem de hæresi suspicionem incidisse, & propterea te

Universidad de Deusto
Biblioteca

re debere hæreſes de quibus ſuſpectus es abiurare,& deteſtari. Volentes & decernentes, vt poſtquam huiuſmodi abiurationem feceris, ſis, & remaneas abſolutus ab imputationibus,& ſuſpicionibus prædictis. & vt facilius remiſsionem ab omnipotenti Deo tuorum peccatorum conſequaris, & obtineas, volumus,& declaramus,ac pœnitentiamus,quòd in futurum ſimilia non facias, & ſi quos noueris hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos, aut libros damnatos, atque prohibitos retinentes, denuncies ſancto Officio, vel loci ordinario. inſuper pro ſalutari pœnitentia dicas per tot dies, menſes, vel annos, tales orationes, quæ quidem ſi non obſeruaueris, vel in eam, vel grauiorem ſuſpicionem incideris, grauius punieris. Reſeruantes nobis tamen auctoritatem in totum, vel in partem moderandi,mitigandi,& commutandi ſupradictas pœnitentias,& pœnas omni meliori modo,&c.

Ita pronunciamus frater N.

Forma abiurationis leuiter ſuſpecti.

EGo N. talis diœceſis,habitator talis loci, in iudicio conſtitutus coram vobis Reuerendo N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in tali diœceſi, & N. Epiſcopo, vel Vicario Epiſcopali, ſacroſanctis Euangelijs coram me poſitis,& proprijs manibus per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam ſanctam catholicam, & apoſtolicam fidem, quam ſacroſancta Romana Eccleſia credit, profitetur,prædicat, & obſeruat. Item iuro me credere, & profiteor ore, ꝙ Dominus Ieſus Chriſtus, &c. (& ſic exprimatur articulus catholicus contra hæreſim illam,de qua leuiter eſt ſuſpectus) Et conſequenter abiuro,abnego,& reuoco illam hæreſim de qua me habetis ſuſpectum, quæ mendaciter aſſeuerat, &cet. (exprimatur error de quo reus eſt ſuſpectus). Item iuro, quòd nunquam prædictam hæreſim credidi,neque credo,nec illi adhæſi, nec adhæreo de præſenti, minusque credam, nec adhærebo. quòd ſi aliquid prædictorum fecero in futurum (quòd Deus auertat) pœnis debitis taliter abiuratis prompto animo me ſubmitto, paratus ſubire omnem pœnam, quam pro his, quæ feci, & dixi, & merito me habetis ſuſpectum, volueritis mihi iniungere, & illam ſtudebo pro viribus adimplere, & nullatenus contrauenire. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſacroſancta Euangelia.

Quæ quidem abiuratio, quo ab omnibus melius intelligatur fiat in vulgari, qua facta,Inquiſitor poterit reo dicere in vulgari, Fili tu ſuſpicionem,quam de te,& non immerito habebamus,purgaſti per abiurationem prælibatam, de cætero caueas tibi, quòd non incidas in talem hæreſim,nec ſuſpicionem,quia licet non traderis curiæ ſeculari vltimo ſupplicio puniendus,tamen grauius punieris,quàm ſi non abiuraſſes.

For-

Forma ſententiæ contra vehementer ſuſpectum de hæreſi.

COnſiderantes Nos Frater N. &c. non abſque maximo animi noſtri dolore te N. filium N. de tali loco,in Officio ſanctiſsimæ Inquiſitionis delatũ,ac imputatũ fuiſſe, ꝙ talia et talia ore tuo protuleris (exprimantur ſingula) & ꝙ multa de te circunferentur, quæ à communi fidelium conuerſatione,vita,& moribus diſsidentem te indicabant,deſcendimus ad depoſitiones accipiendas,teſtes examinandos, & finaliter cum talia,& talia inueniſſemus tibi oppoſita, te citari,ac examinari fecimus. Viſis igitur proceſsibus contra te formatis,viſisque poſtmodum teſtibus in officio noſtro tam contra te,quam pro te,reſpectiue examinatis,& repetitis,tuisq; ad obiecta reſponſionibus,negationibus,ac confeſsionibus, prætẽſisve excuſationibus allegatis,ac conſideratis conſiderandis,de conſilio tam in iure, quàm in ſacra Theologia peritorum ad infraſcriptam deuenimus deuenire ſententiam.

Chriſti nomine inuocato, & ſolum Deum præ oculis habentes, ſacroſanctis Euangelijs coram nobis poſitis,vt de vultu Dei noſtrum prodeat iudicium, & oculi noſtri videant æquitatem, per hanc noſtram ſententiam,quam ferimus in his ſcriptis in cauſa, & cauſis coram nobis in Officio ſanctæ Inquiſitionis vertentem inter Magnificum D. N. Procuratorem fiſcalem præfati officij ex vna,& te N. prędictum reum conuentum, & proceſſatum de,& ſuper hæreſis ſuſpicione ex altera, rebusque alijs in actis cauſæ latius deductis, Pronunciamus,& ſententiamus,quòd ex proceſſu contra te hactenus fabricato, te de hæreſi vehementer ſuſpectũ inuenimus,& ideo tanquam tali ſuſpecto (vt à nobis,& alijs huiuſmodi ſuſpicio tollatur,& tua ingenuitas omnino expurgetur) indicimus tibi, vt maledicas,deteſteris,& abiures omnem hæreſim in genere, & præſertim ex verbis (vt in proceſſu)contra te obiectis, & vt dicitur,à te prolatis, & ex factis concomitantibus (maxime ſi aliquid fecerit à fide, vel religione exorbitans) reſultantem,& alias modo,& forma tibi danda. Qua deteſtatione, maledictione, & abiuratoria expurgatione facta mandamus,vt à quibuſlibet cenſuris eccleſiaſticis propter ea, quæ in proceſſu ſunt deducta,& obiecta,vel eorum occaſione in forma Eccleſiæ conſueta per Vicarium,vel Commiſſarium noſtrum ad cautelam abſoluaris,& quòd deinde ſuper contentis hactenus in proceſſu,& deductis,de cætero amplius non moleſteris,infraſcriptis tamen adimpletis.

Cæterum, vt facilius ab omnipotenti Deo patre miſericordiarum peccatorum tuorum remiſsionem, & gratiam (vt nedum ab hæreſi, ſed ab omni mali ſuſpicione in futurum præſeruẽris) iniungimus tibi, vt in tali loco ad noſtrum beneplacitum vitam tuam ducas, ibidemque alicui

ſacerdoti

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdoti idoneo peccata tua semel in mense confitearis, & sacram Eucharistiam eiusdem arbitrio deuote, & humiliter suscipias, missam &c. reseruantes nobis auctoritatem in totum, & in partem moderandi, mitigandi &c.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos Frater N. Inquisitor.

Forma abiurationis suspecti vehementer de hæresi.

EGo N. filius N. de tali loco, talis diœcesis positus in iudicio coram vobis Reuerendo Domino N. Inquisitori talis diœcesis, & N. Vicario Episcopali eiusdem diœcesis sacrosanctis Euãgelijs coram me positis, cognoscens viam salutis æternæ extra ea, quæ credit, tenet, & prædicat sancta, & catholica Romana Ecclesia nemini patere, ideo cum in Officio sanctissimæ Inquisitionis non modo delatum, sed & inquisitum ac processatum, imo etiam propterea, quòd tale verbum dixi, vel feci (exprimantur illa, quæ reum reddunt suspectum) grauiter suspectum me inueniam, ne præfata sancta mater Ecclesia amplius de me vllam suspicionem de hæresi habeat, & vt omnibus pateat me catholicum semper fuisse, esse, & futurum esse, dicet peccatorem, & vt omnia à me data scandala penitus extinguam, Dico, ac protestor me semper corde credidisse, sicut & nunc ore fateor credere Dei gratia quicquid tenet, credit, & prædicat sancta mater Ecclesia Romana catholica, & specialiter, quòd post hanc vitam inueniatur purgatorium, vel tale, & tale (exprimantur, quæ reddunt reum suspectum) deinde subiungat. Et consequenter detestor, maledico, & abiuro illam hæresim, quæ dicit purgatorium non dari post hanc vitam. item quòd. item quòd. de quibus me vehementer suspectum habetis. & finaliter abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Rom. Eccle. sed particulariter illas omnes, quæ continentur in eo meo processu. & promitto me obseruare, & perficere omnes mihi in sententia contra me lata contentas pœnitentias, quòd si secus fecero, vel in talem suspicionem, vel hæresim (quòd Deus auertat) inueniar, me pœnis in iure, & sacris canonibus, & constitutionibus contra relapsos statutis subijcio penitus, & submitto. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia.

Quo facto, moneat reum Inquisitor, & de cætero caueat ne incidat in talem suspicionem propter imminens eius vitæ discrimen, & periculum.

Alia forma abiurationis de vehementi illius qui alias abiurauit formaliter.

EGo N. filius N. talis loci, talis diœcesis positus in iudicio coram vobis N. Inquisitore, & N. Episcopo, siue Vicario talis Episcopi, cum sit quòd tali die, talis mensis, talis anni, tales, & tales hæreses, siue talem suspicionem

spicionem abiurauerim, coram tali Inquisitore, vel Episcopo, qui tamen vt postea confessus sum in meis constitutis non plene confessus sum, sed mondano quodam timore ductus tacui nõnullos complices meos, in hoc paruam, & quasi nullam pœnitentiam meorum errorum ostendendo, propter quòd in fautoriæ suspicionem hæresis incidi, & consequenter in omnes pœnas similibus fautoribus in iure, & a sacris canonibus constitutas lapsum me fuisse fateor, & agnosco, de quibus omnibus veniam petens abiuro, & detestor præfatam fautoriam, & omnem penitus hæresim, & promitto, ac iuro in futurum me nunquam in prædictos errores, neq; in dictam fautoriam lapsurum, iuroque mihi iniunctam pariter, & iniungendam pœnitentiam me perfecturum. quòd si contrarium fecero, me pœnis relapsis, seu impœnitentibus de iure debitis ex nunc, prout ex tunc totaliter subijcio. Sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Dei Euangelia.

Ego N. qui supra scripsi propria manu suprascriptam abiurationem, & promisi, vt supra, die tali, anno &c.

Forma sententiæ contra violenter suspectum de hæresi.

NOs Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel statu, seu prouincia à sancta Sede apostolica specialiter deputatus, attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis delatus, quòd talia, talia, & talia dixeris, vel feceris (exprimantur singula) processimus ad informandum nos super illis, vt iustitia suadebat, & sic meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, & actitatis in causa præsenti inuenimus te talia, & talia commisisse (exprimantur singula) ea propter, & non immerito de tali hæresi (exprimatur illa hæresis) te violenter suspectum habentes, de consilio iuris vtriusque ac sacræ Theologię peritorum in hanc sententiam deuenimus.

Christi igitur nomine inuocato. Nos N. pro tribunali sedentes more iudicum iudicantium sedentes, & solum Deum præ oculis habentes, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, per hanc nostram sententiam quam ferimus in his scriptis in causa, & causis coram nobis in Officio sanctissimæ Inquisitionis vertentem inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna, & te N. prædictum in præsentia nostra constitutum hac die, & hora tibi in antea assignatis reum conuentum, & processatum de, & super hæresis suspicione, rebusque alijs in actis causæ latius deductis, Pronunciamus, & sententiamus, quòd ex processu contra te hactenus fabricato te de hæresi violenter suspectum inuenimus, & ideo tanquam de tali suspectu (vt à nobis, & alijs huiusmodi

modi ſuſpicio tollatur, & ſtatus tui conditio omnino expurgetur) indicimus tibi, vt maledicas, deteſteris, & abiures omnem hæreſim in genere, & præſertim talem hæreſim (quæ exprimatur) quæ ex verbis contra te obiectis, & vt dicitur, vel probatur (ſi de his legitime conſtat) à te prolatis, & factis concomitantibus (ſi aliquid notabile fecerit, vti excommunicationem per annum contumaciter ſupportando, vel ſimilia) reſultantem, & alias modo, & forma tibi danda, in tali Eccleſia, vel loco. Qua deteſtatione, & maledictione, & abiuratoria expurgatione facta mandamus in primis, quòd ſtatim induaris ſuper omnes veſtes tuas per tãtum tempus (exprimatur vnus, duo, vel tres anni) habitello crocei coloris, inſignito ante, & à tergo crucibus rubeis, & quòd cum dicto habitello ſtes in porta talis Eccleſiæ in talibus feſtiuitatibus, tali hora, per tantum tempus. teque ad carcerem perpetuum, vel ad tempus in loco à nobis tibi aſſignando condemnamus, à quo non exibis, niſi ad perficienda ea, quæ tibi à nobis ſunt impoſita, vel erũt imponenda: & pro ſalutari pœnitẽtia tibi imponimus, vt quotidie dicas tales, & tot pſalmos, vel orationes &c. (addanturque ieiunia, vel Eccleſiarum viſitationes ad arbitrium iudicis) Reſeruantes nobis ex certa ſcientia prædictæ pœnitentiæ auctoritatem mitigandi, aggrauandi, mutandi, tollendi in toto, & in parte, totiens quotiẽs nobis viſum fuerit expedire.

Ita pronunciamus, & ſententiamus Nos N. Inquiſitor &c.

Qua lecta ſtatim mandabitur executioni, & reus ſtatim induatur habitello, & ſequatur abiuratio modo infraſcripto.

Forma abiurationis violenter ſuſpecti.

EGo N. filius N. talis loci, talis diœceſis in iudicio perſonaliter conſtitutus coram vobis Reuerendo D. N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in tali prouincia, vel diœceſi à ſancta Sede apoſtolica ſpecialiter delegatus, ſacroſanctis Euangelijs coram me poſitis, eiſdemque manibus per me corporaliter tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam, & apoſtolicam, quam Sancta Romana Eccleſia tenet, profitetur, credit, prædicat, atq; docet. Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus eandem Sanctam Romanam Eccleſiam, cuiuſcunque fuerit ſectæ, vel erroris.

Item iuro me credere corde, & ore confiteor, quòd ſic, ſic, & ſic (exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæreſi, de qua reus ipſe eſt ſuſpectus: deinde (ſubdatur) & conſequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæreſim, quæ falſo aſſerit, quòd (exprimatur hæreſis de cuius ſuſpicione laborat, & ſic ordinate abiurabit omnes hæreſes, de quibus ſuſpectus violenter eſt habitus, addendo) de qua, vel de quibus me ſuſpectum violenter habetis.

Item

Item iuro me nunquam prædictæ hæreſi, vel prædictis hæreſibus adhæſiſſe, nec adhæreo de præſenti, nec credidi, nec credo, licet propter culpã meam, & ex his quæ male egi, vobis, quòd præfatis hæreſibus crediderim, merito ſuſpectum me reddiderim.

Item iuro, & promitto, ꝙ prædictam hæreſim, vel prædictas hæreſes nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo. Imo ſi aliquem audiero, vel ſciuero illa vel alijs hæreſibus eſſe infectum, ipſas tenere, ſeu docere, quòd vobis Dominis Epiſcopo, vel Inquiſitori, ſeu veſtris Vicarijs, ſeu alteri ipſorum, vel ſucceſſoribus veſtris citius quàm potero commode denunciabo.

Item iuro, & promitto, quòd talia, & talia (exprimantur illa) quæ egi, ſeu dixi, & propter quæ ex culpa mea ſuſpectum de hæreſi violenter me habetis, deinceps nunquam faciam, ſeu dicam.

Item iuro, & promitto, quòd omnem pœnitentiam quæ mihi iniuncta eſt, vel iniungetur pro prædictis culpis meis, implebo pro viribus, nec contraueniam in aliquo. Sic me Deus adiuuet, & iſta ſacroſancta Euangelia. Quod ſi contra abiurata, vel iurata fecero in futurum (ꝙ Deus auertat) pœnis relapſis de iure debitis nunc pro tunc me obligo, & aſtringo (quatenus illis feriar) cum legitime conſtiterit me contraueniſſe.

Prædicta abiuratio fiat alte, & in vulgari, vt ab omnibus intelligatur, niſi facta fuerit coram perſonis eccleſiaſticis tantum, & ipſe abiurans latine competenter intelligat.

Sit cautus Notarius ſcribere in actis, quòd dicta abiuratio eſt facta per talem, tanquam per habitum de hæreſi violenter ſuſpectum, vt ſi in futurum probaretur abiurans recidiuiſſe, iudicaretur vt talis, & traderetur brachio ſæculari.

Quibus actis Inquiſitor abſoluat reum à ſententia excommunicationis. Quia ſicut hæreticus cum redit ad gremium Eccleſiæ, & abiurat hæreſes, eſt à ſententia excommunicationis abſoluendus: ſic talis cum ſit tanquam hæreticus condemnandus, poſt ſuam abiurationem debet à ſententia excommunicationis abſolui, vt infra.

Nam primo dicetur pſalmus, Deus miſereatur noſtri, vel alius pſalmus reum percutiendo cum virga. quo finito cum Gloria patri, &c. addetur. Kyrieeleiſon, Chriſteeleiſon, Kyrieeleiſon. Pater noſter. Et ne nos inducas. Saluum fac ſeruum tuum. Deus meus ſperantem in te. Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

Prætende Domine famulo tuo dexteram cęleſtis auxilij, vt te toto cor de perquirat, & quæ digne poſtulat, aſſequatur per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. Oremus.

Præſta quæſumus domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cuius integritate fidei deuianerat deliquendo, dono tuæ gratiæ reformetur, per Chriſtum Dñm noſtrũ. Amẽ.

Ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus pro eo, quòd talia, & talia fecisti (exprimantur) propter quæ merito habitus fuisti suspectus violenter de hæresi, & restituo te sacrosanctis Ecclesiæ sacramentis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Et si fuisset citatus de fide responsurus sub excommunicationis pœna, ac comparere per annum contumaciter renuisset, & propter hoc suspectus violenter de hæresi, ab excommunicatione tali in speciali absoluatur hoc modo. Et ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte absoluo te à vinculo excommunicationis maioris, qua per me (si Inquisitor illum excommunicauit) vel per N. (si alius illum excommunicauit) fueras innodatus, pro eo quòd citatus legitime responsurus de fide remueris contumaciter comparere, & restituo te sacrosanctis sacramentis Ecclesiæ &c.

Forma ferendæ sententiæ, seu inimgendi pœnitentiam ei, qui propria confessione deprehensus est in hæresim vel apostasiam incidisse, & pœnitet, nec est relapsus.

NOs Frater N. Inquisitor in tali prouincia, seu diœcesi à sancta Sede apostolica contra hæreticam pranitatem specialiter delegatus, attendentes, quod tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione, delatus de hæretica prauitate, vel apostasia, & quòd illa infectus fueras in magnum animæ tuæ detrimentum: Nos quibus incumbit ex officio nobis collato sanctam fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ex eorum mentibus extirpare, volentes, vt tenebamur, ac tenemur, in & super his certius informari, & videre si clamor qui ad aures nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, & finaliter te vocandum, vel capiendum (si captus fuerit) & in & super contra te denunciatis te interrogandum medio iuramento, & peragendo omnia & singula, quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones vsque ad rigorosum examen etiam procedendo inuenimus te propria confessione in iudicio per nos medio iuramento recepta, in multiplici hæretica prauitate deprehensum. Nam inuenimus te per tot annos (exprimantur) credidisse corde, & re confirmasse sæpe ac sæpius tales, & tales hæreses vel tali sectæ adhæsisse (exprimantur omnes hæreses, in quibus incidit, & etiam explicentur omnia quæ contra illum legitime sunt probata, & postmodum sequatur) Veruntamen cum misericors, & miserator Dominus nonnullos prolabi in hæreses, & errores aliquando permittat,

mittat, non solum vt catholici in sacris eloquijs exerceantur, verum etiam vt sic lapsi humiliores fiant, & reddantur: ac in pœnitentiæ operibus exerceantur, eiusdem igitur processus meritis diligenter discussis, de vtriusq; iuris atq; sacræ Theologiæ Doctorum consilio causam tuam concludere, declarare, ac sententiare modo infrascripto decreuimus.

Christi igitur, ac Beatissimæ Virginis nomine inuocato. Nos N. Inquisitor N. cum interuentu Reuerendiss. N. Episcopi, vel N. eius Vicarij in causa, & causis vertentibus in sancto Officio inter magnificum N. procuratorem fiscalem ex vna, & te N. filium N. de tali loco, talis diœcesis ex altera reum processatum, & confessum, vel conuictum (si testium dictis fuerit conuictus) hic in præsentia nostra constitutum hodie, pro die & termino tibi à nobis assignato, pronunciamus, sententiamus, & declaramus te N. fuisse hæreticum, & propter hoc fuisse incursum in omnes censuras, & pœnas ecclesiasticas tam à sacris canonibus, & constitutionibus, quàm à cæteris iuribus contra tales delinquentes impositas. Sed quia de commissis humiliter veniam, & misericordiam petisti, dicendo te præparatum, ac optime dispositum ad abiurandum omnes quas tenuisti, & alias quascunque hæreses, & errores contra fidem catholicam existentes, & asserendo te in futurum catholice, & secundum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ orthodoxæ instituta velle viuere, ordinamus, quòd ad gremium ipsius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ admittaris, absolutus primum à censuris ecclesiasticis per te incursis, dummodo corde sincero, & fide non ficta abiures, maledicas, & detesteris prefatas quas tenuisti, & credidisti, & quascunque alias hæreses, modo & forma tibi tradita, seu tradenda, vbi, & quando nobis placuerit, vestitus habitello croci coloris insignito crucibus rubeis ante & retro, quem portabis super omnes vestes in reconciliationis, & pœnitentiæ signum.

Et vt peccata tua impunita omnino non remaneant, & alij tuo exemplo discant tales hæreses vitare, misericorditer tecum agendo, te condemnamus ad carcerem perpetuum, in loco à nobis tibi assignando, à quo exire sine nostra in scriptis habita licentia non audebis, nisi ad infrascripta peragenda, in quo quidem carcere per tantum tempus ieiunabis qua libet sexta feria, in qua quidem die dices septem psalmos pœnitentiales ante imaginem Crucifixi, & ter in hebdomada dices. Item dices. Item facies tales eleemosynas.

Item per tot solennitates habitello vestitus stabis in valuis talis Ecclesiæ tali hora.

Item quater in anno, scilicet in tali, tali, tali, & tali solemnitate sumes pœnia sacramentali confessione sacratissimam Eucharistiam.

Reseruantes tamen nobis auctoritatem in parte, & in toto mitigandi, moderandi, commutandi prædictas pœnas, secundum quòd nobis tibi expedire videbitur. & ex misericordia tibi etiam re-

mittentes confiscationem omnium bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, & sententiamus nos N. Inquisitor N. & N. Vicarius Episcopalis.

Alia forma.

NOs N. &c. Ex depositionibus nonnullorum in sancto Officio factis notitiam habentes, quòd tu N. de tali loco, &c. feceris, vel dixeris talia, & talia, per ministros sancti Officij captus, & carceratus fuisti, tandem examinatus vix in rigoroso examine infrascriptas hæreses confessus es, videlicet.

Quòd non habemus liberum arbitrium nisi ad malum, quod, quod. quod.

Quod tenuisti, & legisti libros prohibitos, & hæreses continentes &c.

In quibus erroribus perseueraſti per tot annos animo mdurato.

Quibus hæresibus, & erroribus vnà cum processu optime consideratis de consilio vtriusque iuris ac sacræ Theologiæ peritorum ad causæ tuæ expeditionem venire decreuimus.

Christi igitur, ac Beatissimæ Virginis eius matris nomine inuocato, Nos N. Inquisitor, &c. cum interuentu R. D. N. Vicarij Episcopalis in causa, & causis vertentibus in sancto Officio inter Magnificum D. N. procuratorem fiscalem ex vna, & te N. de tali loco, hic in præsentia nostra reum, & hac die & hora tibi pro termino assignatis constitutum, processatum, & confessum, atque culpabilem inuentum, pronunciamus, sententiamus, & declaramus, quòd tu N. fuisti hæreticus: quapropter in omnes censuras, & pœnas ecclesiasticas à sanctis canonibus, & constitutionibus tam generalibus quàm particularibus, similibus facinorosis impositas, & specialiter in priuationem omnium graduum, Officiorum, & beneficiorum, de quibus ex nunc per præsentes te priuamus, & ad ea reassumenda inhabilem in futurum te reddimus, & facimus.

Sed quia dixisti, quòd te pœnitet incidisse in præfatas hæreses, & veniam, ac misericordiam postulasti, dicens te velle viuere, & mori in gremio sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ Romanæ, ordinamus, quòd absoluaris à censuris Ecclesiasticis in quas incurristi, & recipiaris in gremium ipsius sanctæ matris Ecclesiæ Ro. orthodoxæ, dummodo corde sincero, & fide non ficta abiures, maledicas, & detesteris supradictas, & quascunque alias hæreses modo, & forma tibi assignata, siue assignanda, & in loco siue locis tibi à nobis deputandis, vestitus tamen habitello coloris crocei insignito cruce rubea ante, & retro, quem portabis super cæteras vestes in reconciliationis, & pœnitentiæ signum.

Et vt delicta tua totaliter impunita non remaneant, volumus vt reclu daris in carcere perpetuo in loco tibi à nobis assignando, vbi peccata tua

tua deflere possit: a quo quidem carcere sine nostra licentia in scriptis non exibis, nisi ad infrascripta perficienda.

Et pro salutari pœnitentia ordinamus, quòd per annos etc. ieiunes sexta feria, et dicas septem psalmos pœnitentiales, cum suis orationibus. Item, Item, Item.

Et quod semel in quolibet mense te præsentare debeas nobis, vel Vicario nostro. Reseruantes nobis in totum, et in partem facultatem mitigandi, moderandi, vel commutandi supradictas pœnas ad arbitrium nostrum, et per singularem gratiam, et ex misericordia remittimus tibi confiscationem bonorum tuorum.

Ita pronunciamus, et sententiamus Nos N. Inquisitor.

Forma abiurandi omnem hæresim, vel apostasiam per illum qui propria confessione est deprehensus. & pœnitet ipsum.

EGo N. de tali loco, talis diœcesis in iudicio positus personaliter coram vobis Reuerendo N. Inquisitore in tali diœcesi à sancta sede apostolica specialiter delegato, et N. Vicario Episcopali, sacrosanctis Euangelijs coram me positis, eisque proprijs manibus corporaliter per me tactis, Iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam, quam Romana Ecclesia credit, profitetur, & prædicat, atq; obseruat: & consequenter abiuro, reuoco, detestor, et abnego sectam Mahumeti, vel Iudæorum, quam per tot annos professus sum, et tenui, et omnem hæresim cuiuscunque sit conditionis, et sectæ, et profiteor ore, q; sic & sic (exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæresi, in qua ipse confessus est se incidisse, & deinde subiungat) et consequenter abiuro, abnego, detestor, & reuoco illam hæresim damnatam per sanctam Ecclesiam, quæ falso et mendaciter asseuerat, &c. in quam ego miser incidi, eamque tenui per tot annos, et illi credidi, ac illam docui, ac defensaui, cuius rei me pœnitet toto corde. Et si in plures hæreses se incidisse confessus est, abiurabit quamlibet singilatim modo supradicto.

Item iuro pariter, et promitto, quòd deinceps nullam hæresim tenebo, credam, nec adhærebo alicui, nec dogmatizabo, nec docebo, nec instruam quemquam de aliqua hæresi, nec libros hæreses continentes legam, nec tenebo. imo si sciuero aliquos de hæresi suspectos, aut libros prohibitos habentes, vel aliquem docere, seu dogmatizare tales, vel quascunque hæreses, quòd citius quàm potero commode vobis, vel alteri vestrum, aut vestris Vicarijs pro tempore, siue vestris successoribus denunciabo, et intimabo.

Item iuro, et promitto, quòd pœnitentiam per vos mihi et iniunctam, et iniungendam pro prædictis culpis meis non refutabo, nec contraueniam in aliquo, sed pro viribus adimplebo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item iuro pariter, & promitto, quòd non fugiam, nec me absentabo nisi de vestrum licentia, & assensu: imo iuro, & promitto, quòd quandocunque requisitus fuero per vos, seu per vestros Vicarios, ac successores vestros, aut eorum Vicarios, vel illorum nomine, & mandato, quòd citius quo commode potero, me personaliter præsentabo. quòd si contra prædicta iurata, & abiurata, seu eorum aliquod (quòd Deus auertat) fecero, protinus haberi volo pro relapso, & pœnis relapsis de iure debitis me nunc pro tunc obligo, & astringo quatenus illis plectar, si & quando probatum legitime constiterit in iudicio, seu me confessum nunc iurata, & abiurata aliqua me commisisse. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Alia forma abiurationis formalis.

EGo N. filius N. de tali loco, talis diœcesis constitutus in iudicio corã vobis N. Inquisitor talis diœcesis, cum crediderim infrascriptas hęreses, videlicet, q̃ in Ecclesia, q̃ in sacramento altaris.

Item. Item (explicentur singula, deinde sequatur) in quibus hæresibus perseueraui per tot annos, illas, & omnes alias hæreses abiuro, maledico, & detestor, & promitto, ac iuro quòd in futurum tenebo, & credam prout nunc teneo, & credo omne, quod tenet, & credit sancta, & catholica mater Ecclesia Romana: & promitto, quòd quicquid pro pœnitentia mihi iniunctum fuerit perficiam, & implebo, & si aliter fecero, quòd iuridice, ac legitime probari, & constare possit, pœnis à iure, & sacris canonibus, et cõstitutionibus relapsis merito taxatis, nunc prout ex tũc me subijcio, & submitto, et ita promitto. Sic me Deus adiuuet, et hæc sacrosancta Dei Euangelia.

Sit autem circumspectus notarius, quòd scribat in actis, prædictum reũ abiurasse tanquam deprehensum in hæresim propria confessione, vt si relabatur, pœna relapsis debita possit puniri. quo facto sequatur absolutio modo infrascripto.

Psalmus. Deus misereatur nostri, vel alius psalmus, cum Gloria patri, etc. Kyriel. Christel. Kyriel. Pater noster. Et ne nos. Sed libera nos. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Prætende domine famulo tuo dexteram cœlestis auxilij, vt te toto cor deperquirat, et quæ digne postulat, assequi mereatur. Per Christum dominum nostrum. Amen.

Oremus.

Præsta quæsumus dñe famulo tuo dignum pœnitentiæ fructũ, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate deuiauerat in hæresim incidendo, dono tuæ gratiæ reformetur, per Christum dominum nostrum. Amen.

Et

Et ego auctoritate apostolica qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fuisti innodatus, pro eo, quia in damnatam hæresim credendo incidisti, et restituo te sacrosanctis Ecclesiæ sacramentis. In nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

Forma ferendæ sententiæ seu iniungendi pœnitentiam, ei quã per testes conuictus est in hæresim incidisse, sed pœnitet, nec est relapsus.

NOs frater N. etc. Inquisitor in tali prouincia, seu diœcesi à sancta Sede Apostolica contra hæreticam prauitatem specialiter delegatus, attendentes quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione delatus de hæretica prauitate, vel apostasia, et quòd illa infectus fueras in magnum animæ tuæ detrimentum: Nos quibus incumbit ex officio nobis collato sanctã fidem catholicam in cordibus hominum complantare, ac prauitatem hæreticam ex eorũ mentibus extirpare, volentes vt tenebamur, ac tenemur, in et super his certius informari, et videre si clamor qui ad aures nostras peruenerat veritate aliqua fulciretur, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, et finaliter reuocandum, vel capiendum (si captus fuerit) et in et super contra te denunciatis interrogandum medio iuramento, ac peragendo omnia et singula quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicę sanctiones, vsque ad rigorosum examen etiam procedendo (si tortus fueris) inuenimus te conuictum, et finaliter propria confessione in iudicio per nos medio iuramento recepta in multiplici hæretica prauitate deprehensum. Nam inuenimus te per tot annos (exprimantur) credidisse corde, et ore confirmasse sæpe ac sæpius tales et tales hereses (exprimantur oẽs hereses in quibus incidit, et ẽt explicentur omnia quæ contra illum legitime sunt probata, et postmodum sequatur) Verumtamen cum misericors et miserator Dominus nonnullos prolabi in hæreses et errores aliquando permittat, non solum vt catholici in sacris eloquijs exerceantur, verum etiam vt sic lapsi humiliores reddãtur, ac in pœnitentiæ operibus exerceantur, eiusdem igitur processus meritis diligenter discussis, de vtriusque iuris, atque sacræ Theologiæ Doctorum consilio causam tuam concludere, declarare, ac sententiare modo infrascripto decreuimus.

Christi igitur, ac Beatissimæ Virginis nomine inuocato, Nos N. Inquisitor talis, etc. cũ interuentu Reuerẽd. N. Episcopi N. vel Vicarij in causa et causis vertentibus in sancto Officio inter Magnificum N. Procuratorem fiscalem ex vna, et te N. filium N. de tali loco, talis diœcesis parte ex altera reum processatum, conuictum, et confessum hic in præsentia nostra constitutum hodie pro die et termino tibi à nobis assignato, pronunciamus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciamus, sententiamus, et declaramus te N. fuisse hæreticum, & propter hoc fuisse incursum in omnes censuras, et pœnas Ecclesiasticas tam à sacris canonibus, et constitutionibus, quàm à cæteris iuribus contra tales delinqẽtes impositas. Sed quia de commissis humiliter veniam et misericordiam petisti, dicendo te præparatum, et optime dispositum ad abiurandum omnes quas tenuisti, et alias quascunque hæreses, et errores contra fidem catholicam existentes, et asserendo te in futurum catholice, et secundum sanctæ Ro. Ecclesiæ orthodoxæ instituta velle viuere, ordinamus, quòd ad gremium ipsius sanctæ Ro. Ecclesiæ admittaris, absolutus primum à censuris Ecclesiasticis per te incursis, dummodo corde sincero, et fide non ficta abiures, maledicas, et detesteris præfatas quas tenuisti et credidisti, et quascunque alias hæreses, modo et forma tibi tradita, seu tradenda, vbi et quando nobis placuerit, vestitus habitello crocei coloris insignito crucibus rubeis ante et retro, quem portabis super omnes vestes in signum reconciliationis, et pœnitentiæ.

Et vt peccata tua impunita omnino non remaneant, et alij tuo exemplo discant tales hæreses vitare, misericorditer tecum agendo te condemnamus ad carcerem perpetuum in loco à nobis tibi assignando, à quo exire sine nostra in scriptis habita licentia non audebis, nisi ad infrascripta peragenda, in quo quidem carcere per tot annos vel menses ieiunabis in qualibet sexta feria. Item, Item. Item.

Reseruantes tamen nobis auctoritatem in parte, et in toto mitigandi, moderandi, commutandi prædictas pœnas secundum quòd nobis videbitur tibi expedire, et ex misericordia tibi etiam remittentes confiscationem omnium bonorum tuorum.

Ita pronunciauimus, sententiauimus, et pœnitentiauimus Nos N. Inquisitor N. et N. Vicarius N.

Deinde sequatur abiuratio.

Forma sententiæ contra eum qui de relapsu est denunciatus, & multum indiciatus, nihil tamen contra illum legitime ac perfecte probatum inuenitur.

CHristi nomine inuocato. Nos N. Inquisitor etc. pro tribunali sedente et solum Deum præ oculis habentes per hanc nostram sententiã, quam de iurisperitorum consilio interloquimur in scriptis, in causa, et causis vertentibus coram nobis inter Magnificum Dominum N. procuratorem fiscalem sancti Officij ex vna parte, et te N. filium N. etc. hic in præsentia nostra constitutum reum inquisitum, et examinatum de et super relapsu in hæresim, ac impœnitentia à tempore, et postquam in gremium sanctæ Matris Ecclesiæ aliàs admissus fuisti, rebusque alijs

alijs in actis causæ, & causarum huiusmodi latius deductis ex altera, Auditis consultorum nostrorum votis infrascriptam tanquam discretã, atq; salutarem pœnitentiam antiquis mandaris tibi factis adiungere, seu iniungere decreuimus, idque pie fecimus, vt tutius in futurum deliberare valeamus an tu N. supradictus in luce, vel in tenebris ambules, & vtrum sis vere pœnitens, an ficte conuersus. Decernimus ergo, & iniungimus tibi N. de relapsu hactenus suspecto, vt in carcere clauso per nos tibi deputando, remanere debeas, ibidem vitam tuam in fletu, & lachrymis peracturus, donec per nos aliter fuerit diffinitum: iniungimus etiam tibi, & mandamus, quòd &c. Item &c.

Forma sententiæ contra confessum, & pœnitentem, sed relapsum.

NOs N. sacræ Theologiæ professor Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, seu prouincia à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, attendentes legitime informati, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti coram nobis (si ita fuerit) seu coram tali Inquisitore, vel Episcopo, delatus de hæretica prauitate, seu de talibus (explicentur articuli in quibus legitime fuit compertum, quòd confessione propria fuit deprehensus, ac etiam testibus conuictus, & quòd in illis perseuerauerit a tanto tempore animo indurato) sed postmodum adhærens (vt videbatur) consilio saniori illas hæreses in tali loco, in manibus talis Inquisitoris, seu Episcopi publice abiurasti, abnegasti, & reuocasti, in forma Ecclesiæ consueta, propter quòd prædictus Inquisitor, siue Episcopus credens te veraciter conuersum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, te ab excommunicationis pœna qua astrictus tenebaris, absoluit, si tamen de corde vero, & fide non ficta reuersus esses, & ad ipsius sanctæ matris Ecclesiæ vnitatẽ te reduxisse putans, iniunxit tibi pœnitentiã salutarẽ. Verũ post tot annorum curricula iterum delatus nobis fuisti, quòd iterum incideris in tales, & tales iam per te abiuratas hæreses (explicentur) Id cum audissemus, descendimus ad inquirendũ, ac testes examinãdum, ac te etiam capiendum, & examinandum, reperimusque tam per testes, quàm per propriam confessionem tuam iudicialiter receptam, quòd in abiuratas hæreses reincideris. Nam reperimus, quòd talia, talia, & talia dixisti, & feceisti (exprimantur) propter quæ merito te habemus pro relapso, iuxta canonica instituta. Sed quia ad informationem proborum virorum, diuina gratia inspirante (vt dicis) es reuersus ad gremium eiusdem matris Ecclesiæ, admisimus te ad recipienda pœnitentiæ sacramenta. Nunc autem volentes causæ tuæ finem imponere, ad diffinitiuam sententiam descendimus modo infrascripto.

Christi igitur, & Beatæ Virginis inuocato nomine, Nos N. Inquisitor qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui supra, cum interuentu Reuerendissimi N.Episcopi N. sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis, vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctę fidei vnitatem, Doctorum vtriusq; iuris, & sacræ Theologiæ præhabito consilio, in causa, & causis vertentibus in sancto Officio inter Magnificum D. N. Procuratorem fiscalem ex vna, & te N. de tali loco hic in præsentia nostra constitutum, reum processatum die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis parte ex altera, sententialiter iudicamus te esse veraciter relapsum in hæreticam prauitatem, licet pœnitentem, & sic, vt realiter relapsum in hæresim de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & relinquimus brachio seculari, rogantes tamen efficaciter dictæ curiæ secularis ministros, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, suam sententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & sententiamus Nos N. Inquisitor, qui supra.

Et quia cum tradẽdus brachio seculari in sacris inuenitur, debet prius degradari, optimum erit etiam degradationis formam subiungere.

Forma degradationis formalis.

QVando clericus à suis ordinibus est degradandus, Episcopus conuocat prælatos, & religiosos viros suæ diœcesis, quoniam licet ad talem actum degradationis olim requirerentur plures Episcopi, nunc tamẽ solus Episcopus cum prælatis, & alijs suæ diœcesis peritis, & religiosis potest reum in sacris ordinibus constitutum, quando brachio seculari tradendus est, degradare, vel etiam quando est perpetuo immurandus. Adueniente autem die reo assignata ad audiendam diffinitiuam sententiam suam, qua brachio seculari tradendus est, Episcopus in pontificalibus indutus cum prælatis suæ diœcesis eidem assistentibus degradandum sacris vestibus indutum, ac si in suo ordine seruire, ac ministrare vellet, coram se sistere faciet, ac sic illũ degradabit. Incipiet enim à superiori ordine, & gradatim vsque ad inferiorẽ descendendo. & sicut conferendo ordinem Episcopus vtitur verbis ad hoc per Ecclesiam ordinatis, ita degradando in qualibet depositione, & casula, & stolæ, & sic de alijs poterit vti verbis aliquibus contrarijs primis. Vide in pontificali, Degradatione finita legetur sententia superius posita.

Forma degradationis verbalis.

NOs N. miseratione diuina Episcopus N. attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis in sacris ordinibus constitutus (exprimatur ordo) vel talis religionis obumbratione fuscatus (exprimatur religio) tuis demeritis exigentibus es per nos, & Reuerendum Inquisitorem hæreticæ prauitatis impęnitens hæreticus iudicandus, & vt talis per sententiam nostram relinquendus brachio seculari, ea propter iustitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ sanctiones, sententiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his scriptis, te ab oĩ officio sacerdotali, & iurisdictionibus, & p̃dicatione, & confessionũ audictia deponẽtes. Ita pronũciamus, et sentẽtiamus Nos N. Eps etc.

Forma sententiæ contra impœnitentem, & relapsum.

NOs N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel prouincia, à sancta Sede apostolica specialiter delegatus, attendentes, quòd tu N. filius N. de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, vel N. & N. prædecessoribus nostris, vel tali Inquisitori, vel Episcopo delatus de multiplici hæretica prauitate (exprimantur articuli) in quibus est legitime repertum, q̃ fuisti, & confessione propria iudicialiter, & fide dignis testibus deprehensus, & quòd in illis perstiteris tanto tempore (explicetur tempus) animo indurato, sed quòd post sano vsus consilio illas hæreses publice abiurasti in tali loco, in forma Ecclesiæ consueta, propter quæ prædicti Inquisitor, & Episcopus credentes te veraciter retiuisse ab hæresibus antedictis, tibi absolutionis beneficium impertierunt, absoluentes te ab excommunicationis sententia qua astrictus in antea tenebaris, si tamen corde vero, & fide non ficta conuersus existeres, tibiq; salutarem pœnitentiam iniungentes ad misericordiam receperunt: verum post omnia antedicta fuisti nobis delatus, quòd iterum incideris in damnatas hæreses per te publice inantea abiuratas, seu talia, & talia commisisti contra præhabitam abiurationem in tuæ animæ perditionem, quòd audientes iustitia nos cogente descendimus ad inquirendum, testes examinandam, teq̃ue vocandum. & interrogandum, eaque faciendum, quę per nos fienda erant, secundum canonica instituta, in quibus legitime comperimus tam per testes fide dignos, quàm per tuam confessionem pluries per nos iudicialiter receptam te incidisse, ac redijsse in hæreses abiuratas. Nam reperimus, quòd talia, & talia dixisti (exprimantur) propter quæ, & merito te pro relapso habemus. Et cum nostris præcordijs cuperemus, prout & nũc cupimus, te ad sãctę matris Ecclesię vnitatẽ reducere ac à tuis visceribus prefatã hæresim eueruare, conatus nostros exercuimus ad te salubriter conuertendũ, modos cõgruos, & varios adhibẽtes: sed tu in reprobũ sensũ datus pariter, & sedu ctus, pelegisti & hic potius tẽporalibus, & post mortẽ perpetuis ignibus torqueri, quàm consilio saniori adhærendo ad gremium, & misericordiã sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Qua propter cum nihil amplius tecum habemus, quòd speremus, in infrascriptam sententiam deuenimus.

Christi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi igitur, ac Beatę Marię semper Virginis nomine inuocato, Nos N. Inquisitor &c. cum interuentu Reuerendiſ. D. N. Episcopi, vel Vicarij ſedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium ſacroſanctis Euangelijs coram nobis poſitis, vt de vultu Dei noſtrum prodeat iudicium, & oculi noſtri videant æquitatẽ, habentes præ oculis ſolũ Deũ, & ſanctę fidei vnitatem, in cauſa, & cauſis vertentibus inter Magnificum D. N. Procuratorem fiſcalem ex vna parte, & te N. de tali loco hic in præſentia noſtra conſtitutum reum proceſſatum, & confeſſum, & conuictum hac die, & hora pro termino ad audiendam diffinitiuam ſententiam in antea tibi aſſignatis ex altera, habito prius, ac pluries repetito cum vtriuſque iuris, ac ſacræ Theologiæ profeſſoribus conſilio ſententialiter iudicamus te eſſe veraciter relapſum in hæreticam prauitatem, & impœnitentem, & ſicut realiter relapſum, & impœnitentem de foro noſtro eccleſiaſtico te proijcimus, & relinquimus brachio ſeculari debita animaduerſione puniendum. Rogamus tamen præfatę curię miniſtros, vt circa te citra ſanguinis effuſionẽ, ac mortis periculum ſuam ſententiam moderari dignentur.

Ita pronunciamus, & iudicamus Nos Frater N. Inquiſitor &c.

Forma ſententiæ contra falſos teſtes, ſeu falſum deponentes.

NOs N. Inquiſitor, &c. (nã in tali caſu ſolus Inquiſitor põt procedere) attendentes, quòd in examinibus per nos his diebus contra N. filium N. de tali loco factis, inuenimus te dixiſſe, & medio iuramento affirmaſſe te audiuiſſe talem dixiſſe, vel feciſſe talia, & talia (exprimãtur illa) quòd non eſt verum, vt patet per tuam confeſsionem, licet poſt multas varietates, & vacillationes, tam in tortura, quàm extra illam factas, de quibus omnibus veniam, & miſericordiam, ſimul & pœnitentiam, ac remiſsionem à nobis humiliter petiſti. Nos autem attendentes, & ſcientes præmiſſa vera eſſe, Chriſti inuocato nomine ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium &c. in cauſa vertente in Officio ſanctæ Inquiſitionis inter Magnificum D. N. Procuratorem fiſcalem ex vna, & te N. ſupradictum hic in præſentia conſtitutum reum, & proceſſatum, confeſſatum, ac conuictum parte ex altera, hac die, & hora pro termino ad audiendam diffinitiuam ſententiam inantea tibi aſsignatis ſententialiter iudicamus, denunciamus, & ſententiamus te N. etc. hic in noſtra preſentia conſtitutum iam examinatum contra N. falſum teſtimonium dixiſſe, alioſque ad id faciendum induxiſſe. Propter, quòd tanquam falſus teſtis debeas puniri declaramus, et volumus, ꝙ per totam vrbem in locis videlicet conſuetis fuſtigeris primum, mox ad triremes, vt pro remigãte ibi deſerias, ſtatim ducaris.

Ita pronunciamus, ac ſententiamus Nos Frater N. Inquiſitor etc.

Alia

Alia forma.

CHriſti nomine inuocato. Nos N. Inquiſitor, &c. viſo proceſſu de te, ſiue contra te per nos facto, viſisq; videndis, quibus animus noſter, & cuiuſlibet iudicis merito potuit informari, certiores facti, quòd tu N. de tali loco hic in præſentia noſtra cõſtitutus veritatem, quæ ſola in negotio fidei quæritur, denegaſti, & falſitatem cum iuramento iudicialiter, ac legitime contra N. pluries affirmaſti, ſinceritatemq; ſancti Officij corrumpere voluiſti, ac nos iudices in præiudicium fidei orthodoxæ deluſiſti, ea propter ne tam graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pœna cæteris tranſeat in exemplum, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in cauſa, & cauſis vertentibus in noſtro officio inter Magnificum D. N. Procuratorem fiſcalem ex vna parte, & te N. ſupradictum teſtem, vel teſtes (ſi plures fuerint) falſum, & falſarium inuentum, ex altera, pronunciamus, ſententiamus, & declaramus te N. ſupradictum contra N. de hæreſi accuſatum falſum teſtimonium dixiſſe, ſicut patet in tuis confeſsionibus. Propter hoc te condemnamus, & ſententiamus, vt ea die qua nobis expedire iudicatum fuerit, in tali, & tali loco vrbis fuſtigeris, debeas deinde ad triremes ductus in eis per decennium pro remige deſeruire.

Ita pronunciauimus, ac ſententiauimus nos N. Inquiſitor &c.

Forma tradendi, ſeu relinquendi brachio ſeculari hæreticum impœnitentem, fidem tamen catholicam profitentem.

NOs N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis in tali diœceſi, vel prouincia à ſancta Sede apoſtolica ſpecialiter delegatus, cum interuentu Reuerendiſſ. D. N. Epiſcopi talis diœceſis, vel Vicarij &c. Attendentes ꝙ tu N. de tali loco, talis diœceſis fuiſti nobis delatus de tali ac tali hæretica prauitate (exprimantur) & vellemus certiorari, an ea quæ de, & contra te nobis dicta fuerant veritate aliqua fulcirentur, deſcendimus ad nos informandum, teſtes examinando, ac eos medio iuramento ſæpius interrogando, eaq́ue, & ſingula faciendo, quæ per nos ſecundum canonica inſtituta erant facienda. Verum cum vellemus præſens tuum negotium fine debito terminare, viſis, ac de vtriuſq; iuris, & ſacræ Thologiæ Doctorum iudicio diligenter diſcuſsis proceſſus meritis, & omnibus, ac ſingulis in præſenti cauſa prædictis, actis, & actitatis æqua lance libratis, reperimus contra te probatũ legitimè, ꝙ fuiſti tanto tẽpe (exprimatur tẽpus) infectus hæretica prauitate. nam reperimus, quòd feciſti, & dixiſti talia, & talia (exprimantur illa) ex quibus apparet manifeſte, quòd es legitime

depre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

deprehensus prædictam labem hæreticam incidisse, sane cum cuperemus prout & adhuc cupimus, te veritatem fatendo resilire ab hæresibus prædictis,& reduci ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ,& sanctæ fidei vnitatem,vt sic & animæ,& corporis euaderes mortem,tam per nos quàm per alios nostram exercentes diligentiam,ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus contempsisti acquiescere saniori consilio,imo perstitisti,& persistis in negatiua pertinaciter,& contumaciter animo indurato. Verum cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit quatenus resilires recognoscendo propriã tuã culpam,& nolueris,neque velis,& non habeat vltra quid tibi faciat gratiæ ac mercedis,vt sis cæteris in exemplum,& ne talia facinora remaneant impunita,ad infrascriptam sententiam deuenire decreuimus.

Nos N.Inquisitor &c. cum interuentu Reuerendissimi N. Episcopi, vel Vicarij,&c. Inuocato nomine Domini nostri Iesu Christi,ac gloriosæ eius matris, & virginis Mariæ, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium,sacrosanctis Euangelijs coram nobis positis,vt de vultu Dei nostrum prodeat iudicium,& oculi nostri videant equitatem,in causa,& causis in officio nostro vertentibus inter Magnificum Dominum N.Procuratorem fiscalem ex vna parte,& te N.in nostra præsentia constitutum hac die, & hora, ac loco tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam assignatis ex altera,habito prius,& pluries cum vtriusq; iuris,ac sacrę Theologiæ Doctoribus,ac bene digesto consilio,diffinimus per hanc nostram sententiam in scriptis redactam, ac prolatam, declaramus, ac sententiamus te N.de tali loco esse hæreticum impœnitentem, & tradendum, seu relinquendum vt talem brachio seculari,& per hanc nostram sententiam tanquam vere hæreticum pertinacem, & impœnitentem à foro Ecclesiastico te proijcimus,& tradimus, seu relinquimus brachio seculari,ac potestati curiæ secularis,eandem curiam secularem efficaciter deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum,suam sententiam moderentur.

Ita pronũciauimus,& sententiauimus nos N.Inquisitor qui supra &c.

Forma sententiæ contra hæreticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum.

NOs N.Inquisitor hæreticæ prauitatis in tali diœcesi, vel prouincia à sancta Sede apostolica specialiter delegatus,cum tu N.filius N. de tali loco,talis diœcesis incideris in damnatas hæreses, illas manifeste ac publice in tali Ecclesia prædicando, seu taliter (exprimatur prout fuit) seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate,siue deprehensus propria confessione in iudicio per nos recepto,& post fugeris, medicinam refutans salutarem, citauerimus te,vt de,& super his coram nobis manifestius responderes; tuque ductus maligno spiritu pariter, & seductus renueris comparere,excommunicamus te,ac excommunicatum te fecimus publicari,in qua stetisti per annum, seu per tot annos animo pertinaci,latitans,& fugiens hinc, & inde,ita quòd nunc quo te duxerit malignus spiritus ignoramus. Et cum te expectauerimus misericorditer, & benigne,vt reuerteris ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ,& ad sanctę fidei vnitatem,tu in reprobum sensum datus comparere contempsisti, sanè cum vellemus causam tuam fine debito terminare, ne videamur tam nefanda crimina conniuentibus oculis pertransire, de multorum in vtroq; iure, ac sacra Theologia peritorum consilio, & assensu, cum interuentu Reuerendiss.N.Episcopi,vel Vicarij Episcopalis ad infrascriptam sententiam deuenimus.

Christi igitur,ac Beatæ Virginis eius matris nomine inuocato,nos N. Inquisitor qui supra,iudex in causa fidei sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, in causa, & causis coram nobis vertentibus inter te N.profugum ac fugitiuum ex vna, & Magnificum Dominum N.Procuratorem fiscalem ex altera parte, per præsens nostrum edictum publicum requirimus pariter, & citamus peremptorie,quatenus tali die, talis mensis,de tali anno,in tali Ecclesia,talis diœcesis,hora tali personaliter compareas coram nobis sententiam tuam diffinitiuam auditurus. significantes quòd siue comparueris, siue non, procedemus ad nostram diffinitiuam sententiam contra te prout ius,& iustitia suadebit. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam,nec valeas te ignorantiæ velamine tueri,præsentes nostras requisitionum,& citationum, volumus,& mãdamus affigi publice in valuis talis, & talis Ecclesiæ. In quorum testimonium præsentes nostras literas impressione nostrorum signorum iussimus communiri.

Ita pronũciauimus,& sententiauimus nos N.Inquisitor qui supra &c.

Si autem non comparuerit procedatur ad sententiam hoc modo. Post N.Procuratorem fiscalem addatur hac die,& hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam declaramus ac sententiamus te N. de tali loco tanquam hæreticum contumacem tradendum,seu relinquendum brachio seculari,& per hanc nostram sententiam tanquam talem à foro nostro ecclesiastico te quem personaliter habere non possumus,in statua proijcimus, & tradimus,seu relinquimus brachio seculari, eidem committentes,vt id circa te faciant,quòd de iure facere tenentur.

Ita pronũciauimus,& sententiauimus nos N.Inquisitor qui supra &c.

Finis Formularum agendorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca